

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ TERİM VE KAVRAMLARININ
MODERN SÖZLÜKBİLİMİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe TUNALI

**Enstitü Anabilim Dalı : Türkçe Eğitimi
Enstitü Bilim Dalı : Türkçe Eğitimi**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Engin YILMAZ

ARALIK-2009

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ TERİM VE KAVRAMLARININ
MODERN SÖZLÜKBİLİMİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe TUNALI

Enstitü Anabilim Dalı: Türkçe Eğitimi

Bu tez 07 / 12 / 2009 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Engin YILMAZ Yrd. Doç. Dr. Selçuk Kırbaç Yrd. Doç. Dr. Alpaslan OKUR

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ayşe TUNALI

25.12.2009

ÖNSÖZ

Sözlükler bireylerin öğrenme ihtiyaçlarından ortaya çıkan, bir milletin kültürel değerlerini yansıtan, dilin gelişmesini sağlayarak dili yozlaşmaktan kurtaran başvuru niteliğindeki kitaplardır. Bireyler bilmedikleri, merak ettikleri sözcükleri öğrenmek için sözlüklere başvururlar. Genel kavramları karşılayan sözlüklerin yanında özel bir alana hitap eden terim ve kavram (uzmanlık alanı) sözlükleri de bireylerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için eğitim-öğretim alanında kullanılmaktadır. Ancak terim ve kavram sözlüklerinin hazırlanış amacına uygun olarak hazırlanmaması bazı sorunları da beraberinde getirmektedir.

Herhangi bir bilim dalıyla ilgilenen, belli bir alanla ilgili araştırma yapan bireyler, günlük dilden farklı olarak o alanla ilgili terim ve kavramları öğrenerek bir “üst dil” oluşturmak zorundadırlar. Fakat hazırlanan terim ve kavram sözlüklerinde hem terim ve kavramlar yeterli derecede tanımlanıp örneklendirilmediği için hem de terim ve kavramların tanımlanmasında ortak bir anlayış geliştirilemediği için bilim dalları bu durumdan olumsuz olarak etkilenmektedir.

Araştırmamızda, Eğitim Bilimleri ile ilgili terim ve kavram sözlükleri incelenerek ve de örneklendirilerek tarafımızdan bir “karma sözlük” oluşturulmuştur.

Bu araştırmayı yaparken, çalışmalarımın hiçbir aşamasında benden desteğini esirgemeyen, bana her zaman yol gösteren, zamanını ayıran değerli tez danışmanım Doç. Dr. Engin YILMAZ’a, lisans ve yüksek lisans derslerime giren değerli hocalarıma, yardımlarıyla bana destek olan Saadet ATALAY ve Hasan TİRTOM’a, hayatımın her döneminde benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olduklarını hissettiren aileme, özellikle de sevgili ablam Ebru TUNALI’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe TUNALI

12 Kasım 2009

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
ÖZET.....	v
SUMMARY.....	vi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: SÖZCÜK.....	6
1.1. Sözcük Bilgisinin Önemi.....	6
1.2. Kavram ve Terim.....	7
1.3. Terim Sorunu ve Tarihçesi.....	10
BÖLÜM 2: SÖZLÜK, SÖZLÜKBİLİM, SÖZLÜKÇÜLÜK.....	12
2.1. Sözlüğün Tanımı ve Önemi.....	12
2.1.1. Sözlük Türleri.....	13
2.1.2. Modern Bir Sözlüğün Hazırlanmasında Geçerli Olan Aşamalar.....	17
2.1.3. Modern Bir Sözlükte Bulunan Bölümler.....	19
2.2.Sözlükbilimin Tanımı ve Kapsamı.....	20
2.3. Sözlükçülük ve Tarihçesi.....	21
BÖLÜM 3: SÖZLÜK HAZIRLAMA ESASLARI VE TARANAN	
KAYNAKLARIN TANITIMI.....	24
3.1.Sözlük Hazırlanırken Uyulan Esaslar.....	24
3.2.Taranan Kaynaklar ve Tanıtımı.....	26
3.2.1.Uzmanlık Alanı Sözlükleri (terim sözlükleri).....	26
3.2.1.1. Eğitim Terimleri Sözlüğü.....	26
3.2.1.2. Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü.....	27
3.2.1.3. Eğitim Sözlüğü.....	27
3.2.2.Türkçe Sözlük.....	28
3.2.3.Süreli Yayınlar (Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi sayı: 15, sayı: 16, sayı: 17).....	29
BÖLÜM 4 : BULGULAR VE YORUMLAR	30

4.1. Verilerin Toplanması.....	30
4.2. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumu.....	30
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	33
ALFABETİK ÖRNEKLİ SÖZLÜK.....	35
KAYNAKÇA.....	552
EK.....	555
ÖZGEÇMİŞ.....	560

KISALTMALAR

S.A.Ü.E.F.D : Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

TDK : Türk Dil Kurumu

T : Terim

Bkz. : Bakınız

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Sözlüklerden Taranan Toplam Madde Başı Sayıları

Tablo 2: Tek Bir Sözlükte Yer Alan Madde Başı Sayıları

Tablo 3: İki Sözlükte Yer Alan Madde Başı Sayıları

Tablo 4: Üç Sözlükte Yer Alan Madde Başı Sayıları

Tablo 5: Dört Sözlükte Yer Alan Madde Başı Sayıları

Tablo 6: S.A.Ü.E.F.D'lerinde Yer Alan ve Yer Almayan Madde Başı Sayıları

Tezin Başlığı: Eğitim Bilimi Terim ve Kavramlarının Modern Sözlükbilimi Açısından Değerlendirilmesi	
Tezin Yazarı: Ayşe TUNALI	Danışman: Doç. Dr. Engin YILMAZ
Kabul Tarihi: 07.12.2009	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 554 (tez) + 5 (ek)
Anabilim Dalı: Türkçe Eğitimi	Bilim Dalı: Türkçe Eğitimi
<p>Araştırma, Eğitim Bilimleri alanında kullanılmakta olan eğitim ve öğretimle ilgili terim ve kavramların ilgili bilim dalının üstdil yapısına uygun olarak oluşturulup oluşturulmadığını tespit etmek; başlıca Eğitim Terimleri Sözlükleri'nin modern sözlükbiliminin ilke, veri ve yöntemlerine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını belirleyerek, terim ve kavram sözlüğü hazırlayıcılarına çeşitli öneriler getirmek amacıyla yapılmıştır.</p> <p>Araştırmamızda, genel tarama modellerinden “betimsel tarama modeli” kullanılmıştır. Belirlenen 3 (üç) alan sözlüğü ile birlikte TDK-<i>Türkçe Sözlük</i> (10. Baskı, Ankara, 2005) ve <i>Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (S.A.Ü.E.F.D)</i>, (<i>Sakarya University Journal of Educational Faculty</i>)' nin 15, 16 ve 17. sayıları taranarak, alfabetik olmak üzere örnekli “karma sözlük” oluşturulmuştur. <i>S.A.Ü.E.F.D</i>' nde bulunan eğitim ve öğretimle ilgili terim ve kavramların, tarafımızdan oluşturulan “Karma Sözlük”te bulunup bulunmadığı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Karşılaştırma sonucunda; madde başı birimin anlam/anlamları var örnek yoksa, süreli yayınlardaki örnek cümleler eklenmiş, eğitim-öğretimi ilgilendiren madde başı birim özelliği gösteren sözcük yoksa doğrudan ilgili sözcük madde başı birim olarak eklenmiş ve tarafımızdan anlamlandırılma yoluna gidilmiştir. Ayrıca, sözlüklerde yer alan madde başı birimlerinin sayıları belirlenmiş, bu değerler karşılaştırmalı tablolar halinde gösterilmiştir.</p> <p>Araştırmamız ışığında şu sonuçlar elde edilmiştir:</p> <ol style="list-style-type: none">1. “Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri” bakımından en kapsamlı olan sözlük toplam 1965 madde başı birim ile Remzi Öncül'ün <i>Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü</i>'dür,2. Bütün Sözlüklerde Ortak Olan Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri: Taranan bütün sözlüklerde ortak olan madde başı birim sayısı yalnızca, 73'tür,3. Ferhan Oğuzkan, Remzi Öncül ve Özcan Demirel'in “terim birliğini sağlamak” ve terimlerin “Türkçe karşılıklarını” özendirmek amacıyla sözlüklerini hazırlamışlardır,4. İncelediğimiz hiçbir alan sözlüğünde terimin kullanıldığı bağlamın örneklendirilmesi uygulamasına rastlanamamıştır.	
Anahtar Kelimeler: Sözcük, Sözlük, Terim, Kavram, Madde Başı Birim	

The title of the thesis: Evaluation of terms and concepts of Educational Science in terms of modern lexicology	
Author: Ayşe TUNALI	Supervisor: Asst. Prof.. Engin YILMAZ
Date: 07.12.2009	Nu. of pages: vi (p.t.) + 554 (m.b.) + 5 (appendices)
Department: Turkish Education	Subfield: Turkish Education
<p>This research has been carried out to determine whether the terms and concepts that have been used in Educational Sciences have been composed according to the academic language structure of the realated language. And also it has been studied to find out whether main educational tems dictionaries have been prepared in terms of modern lexicology's principle, data and methods and to give several advise to these writers of terms and concepts dictionaries.</p> <p>In this research, descriptive research model has been used among other research models. With defined three(3) different dictionaries, Turkish Language Dictionary(10. Edition, Ankara, 2005) and <i>Sakarya University Journal of Educational Faculty</i> 's15th ,16th and 17th pages have been carried out and a 'mixed dictionary' with examples have been composed alphabeticly. The terms and concepts related to education and training in Sakarya University Journal of Education Faculty have been researched comparatively whether they are used in mixed dictionary that has been prepared by us. The result of this comparison shows that if head units have meanings not examples , example sentences in periodical publications have been added, and if there aren't any words that are considered as head units related to education and training , related word has been added as a head unit and have been given meaning by us. Moreover, the numbers of head units in dictionaries are determined and this assets have been shown as comparative tables.</p> <p style="text-align: center;">In our research, these resutls have been reached.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. The most comprehensive dictionary in terms of head units' comparative numerical value is Education and Training Studies Dictionary with 1965 head units and it has been written by Remzi Öncül. 6. In all dictionaries, the common head units' comparative numerical value: In all dictionaries that are searched thoroughly, the number of the head units are 73. 7. They prepared Ferhan Oğuzkan, Remzi Öncül and Özcan Demirel's dictionaries "to provide term unity' and 'to encourage 'Turkish meanings' of terms. 8. We haven't come across an application of context sampling of terms in field dictionaries. 	
Key words: Word,, Dictionary, Term, Concept , Head Unit	

GİRİŞ

Problem Cümlesi

Eğitim Bilimleri alanında kullanılan eğitim ve öğretimle ilgili terim ve kavramların, başlıca Eğitim Terimleri sözlüklerindeki yansıma düzeyi yeterli midir?

Alt problemler

1. Başlıca Eğitim Terimleri Sözlükleri, modern sözlükbiliminin ilke, veri ve yöntemlerine uygun olarak hazırlanmış mıdır?
2. Başlıca Eğitim Terimleri Sözlüklerinin, Eğitim Bilimleri alanındaki süreli yayınlardaki terim ve kavramları kapsayıcılık düzeyi yeterli midir?

Problem Durumu

Sözlükler, bireylerin öğrenme ihtiyaçlarından ortaya çıkan, bir milletin sahip olduğu ortak kültürel değerleri yansıtarak dili koruyan, yozlaşmaktan kurtaran kaynak kitaplardır. Bireyler eğitim-öğretim hayatları boyunca yeni karşılaştıkları kelimelerin anlamlarını öğrenmek isterler. Bu isteklerini karşılamak için en doğru adres, başvuru kitabı niteliğindeki sözlüklerdir.

Genel kavramları karşılayan sözlüklerin yanında, bilim, sanat, meslek alanlarına ait sözcüklerin yer aldığı terim sözlükleri de eğitim-öğretimde kullanılmaktadır. Ancak terim ve kavram sözlüklerinin hazırlanmasında ortaya çıkan birtakım problemler, sözlüklerin kullanım amaçlarına hizmet etmesine engel olmaktadır.

Her bilim dalının, her disiplinin kendine özgü terim ve kavramları bulunmaktadır. Bir bilim dalında uzmanlaşmak isteyenler ya da araştırma yapanlar, o bilim dalında kullanılan terim ve kavramları bilmek zorundadırlar. Günlük dilden farklı olarak o bilim dalıyla ilgili bir 'üst dil' oluşturmak mecburiyetindedirler. Ancak terim ve kavramlar yeterli derecede tanımlanıp örneklendirilemediği için ya da terim ve kavramların tanımlanmasında ortak bir anlayış geliştirilemediği için bilim dalları bu durumdan olumsuz olarak etkilenmektedir.

Araştırmanın Amaçları

Bu araştırmanın amacı; Eğitim Bilimleri alanında kullanılmakta olan eğitim ve öğretimle ilgili terim ve kavramların ilgili bilim dalının üstdil yapısına uygun olarak oluşturulup oluşturulmadığını tespit etmek; başlıca Eğitim Terimleri Sözlükleri'nin modern

sözlükbiliminin ilke, veri ve yöntemlerine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını belirleyerek, terim ve kavram sözlüğü hazırlayıcılarına çeşitli öneriler getirmektedir.

Araştırmanın Alt Amaçları

1. “Özel sözlük” olarak kategorize edilen Terim ve Kavram Sözlükleri ile ilgili temel ilke ve esasların ortaya konulması,
2. Bir eğitim-öğretim materyali olarak eğitim terimleri sözlüklerinin eğitim ve öğretimdeki işlevlerinin, yararlarının ortaya konulması,
3. Eğitim Bilimleri ile ilgili süreli yayınlarda kullanılan eğitim-öğretim ile ilgili madde başı birim olarak özelliği gösteren terim ve kavramların (*Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* örneği özelinde) belirlenerek, incelemesi yapılan 4 (dört) sözlükteki bulunma durumlarının belirlenmesi, araştırmamızın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Bir dilin söz varlığı içinde genel sözcüklerden ayrılarak, çeşitli bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının özel kelimeleri olarak tanımlanan terim ve kavramlar, akademik/bilimsel çalışma ve incelemeler yapan bilim kişilerinin üst dil çerçevesinde anlaşmalarını ve alanlarıyla ilgili spesifik yayın yapmalarını sağlamaktadırlar. Araştırmada tarafımızdan oluşturulan “Karma Sözlük” ile Türk dilinin bilim dili olarak gelişmesi bakımından;

1. Bilim kişileri tarafından kullanılan terimlerin, birden çok gösterge ile karşılanmasının önlenerek terim birliğinin sağlanmasında,
2. Eğitim Bilimleri alanında kullanılan eğitim ve öğretimle ilgili terim ve kavramların ilgili bilim dalının üstdil yapısına uygun olarak kullanılmasında,
3. -Özellikle- Yeni terim ve kavramların Türkçenin yapısına uygun olarak türetilmesinde, katkı sağlayacağı kanısındayız.

Araştırmanın Sayıtları

Araştırmamızda, taradığımız sözlüklerin eğitim bilimleri ile ilgili terim ve kavramları kapsadığı varsayılmıştır.

Araştırmamızda; başlıca eğitim terimleri sözlüklerinin taranmasıyla elde edilen ve madde başı birim özelliği gösteren eğitim-öğretim ile ilgili terim ve kavramlar ile; Eğitim Bilimleri ile ilgili süreli yayınların (*Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*

(*S.A.Ü.E.F.D*) (*Sakarya University Journal of Educational Faculty*)’nin 3 (üç) sayısı (15, 16, 17.) taranmasıyla elde edilen ve madde başı birim özelliği gösteren eğitim-öğretim ile ilgili terim ve kavramlar karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırmamız esnasında taradığımız sözlükler aşağıda listelenmiştir:

1.Ferhan OĞUZKAN, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara; Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981

2.Remzi ÖNCÜL, *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, İstanbul; Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2000

3.*Türkçe Sözlük*, Ankara; Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005

4.Özcan DEMİREL, *Eğitim Sözlüğü*, Ankara; Pegema Yayıncılık, Eylül 2005.

Bu sözlüklerin dışında Eğitim Bilimleri alanında yer alan başlıca kaynaklar şunlardır; Ayten Genç tarafından hazırlanan Almanca-Türkçe/Türkçe-Almanca Eğitim Terimleri Sözlüğü ile Ali Balcı tarafından hazırlanan Açıklamalı Eğitim Terimleri Yönetimi Terimleri Sözlüğü. Ancak araştırmamızda çeşitli uzman görüşleri alınarak tarafımızdan seçilen üç alan sözlüğü incelenmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamız, aşağıda belirtilen sözlükler ve içerisinde eğitim terimleri bulunan yazılı materyaller (kitap, dergi) ile sınırlıdır.

1. Başlıca Eğitim Terimleri Sözlükleri ile;
 - a. Ferhan OĞUZKAN, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara; Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981,
 - b. Remzi ÖNCÜL, *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, İstanbul; Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2000,
 - c. Özcan DEMİREL, *Eğitim Sözlüğü*, Ankara; Pegema Yayıncılık, Eylül 2005.
2. Genel Türkçe Sözlük ile;
Türkçe Sözlük, Ankara; Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005
3. *S.A.Ü.E.F.D*’nin 15. (Nisan 2008), 16. (Aralık 2008) ve 17. (Mayıs 2009) sayıları ile,
4. Madde başı birim özelliği gösteren terim ve kavramlar ile,
5. Özel sözlükler (terim ve kavram sözlüğü) ve bunlarla ilgili yapılan inceleme ve araştırmalarla sınırlıdır.

Araştırmamızda, madde başı birimlerin köken bilgilerine yer verilmemiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızda genel tarama modellerinden “betimsel tarama modeli” kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli, var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplama tekniğidir. Konuya ilişkin her türlü kayıt, belge, malzeme ve yapıtları arayıp bulma, okuma ve inceleme ve değerlendirme çalışmaları betimsel taramaya dahildir.

Öncelikli olarak, araştırmamıza konu olacak başlıca eğitim terimleri sözlükleri belirlenmiştir. Belirlenen 3 (üç) alan sözlüğü ile birlikte TDK-*Türkçe Sözlük* (10. Baskı, Ankara, 2005) ve *S.A.Ü.E.F.D*'nin 15, 16 ve 17. sayıları taranarak, alfabetik olmak üzere örnekli “karma sözlük” oluşturulmuştur.

S.A.Ü.E.F.D'nde bulunan eğitim ve öğretimle ilgili terim ve kavramların, tarafımızdan oluşturulan “Karma Sözlük”te bulunup bulunmadığı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Karşılaştırma sonucunda; madde başı birimin anlam/anlamları var örnek yoksa, süreli yayınlardaki örnek cümleler eklenmiş, eğitim-öğretimi ilgilendiren madde başı birim özelliği gösteren sözcük yoksa doğrudan ilgili sözcük madde başı birim olarak eklenmiş ve tarafımızdan anlamlandırılma yoluna gidilmiştir. Ayrıca, sözlüklerde yer alan madde başı birimlerinin sayıları belirlenmiş, bu değerler karşılaştırmalı tablolar halinde gösterilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmamızın evrenini Eğitim Terimleri Sözlükleri ile *S.A.Ü.E.F.D* oluşturmaktadır. Araştırmamızın örneklemini ise, belirlenen 3 (üç) Eğitim Terimleri Sözlüğü (Ferhan OĞUZKAN, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Remzi ÖNCÜL, *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, Özcan DEMİREL, *Eğitim Sözlüğü*) ile seçilen derginin 3 (üç) sayısı (*S.A.Ü.E.F.D* sayı: 15, sayı: 16, sayı: 17) oluşturmaktadır.

BÖLÜM 1: SÖZCÜK

1.1. Sözcük Bilgisinin Önemi

Ergin (2001:3), dili şöyle tanımlamıştır: “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir”.

Sözcükler, seslerden örülmüş içtimai müessesenin temel ögesini oluşturur. İnsanlar sözcükleri kullanarak cümleler kurar, kurdukları cümlelerle de duygularını, düşüncelerini, bilgilerini paylaşırlar. Hissettiklerimizi, düşündüklerimizi, fikirlerimizi, bilgilerimizi insanlara doğru aktarabilmek, insanların bize aktardıklarını doğru anlayabilmek için kelime bilimizin tam ve eksiksiz olması gerekir. Bilmediğimiz ya da eksik bildiğimiz her kelime anladıklarımızı ve anlattıklarımızı sekteye uğratar, yarım bırakır. Varlıkları, kavramları karşılayan sözcükleri doğru zamanda doğru yerde kullanmak çok önemlidir. Dolayısıyla kelime bilimizin eksiksiz olması çevre ile iletişimize olumlu katkılar sağlar.

Doğan Aksan’ın da belirttiği gibi: “Dilin zihinle ilgili her yönünü aydınlatılabilmek, anlam olaylarının derinliğine inebilmek, günümüzdeki çalışmaların vardığı sonuçları değerlendirerek bu açıdan dilimize eğilmek için” dilin temelini oluşturan sözcüklerin bağlam içinde doğru olarak kullanılmasına özen gösterilmesi gereklidir.

Türkçe Sözlük’te “anamlı ses veya ses birliği” olarak tanımlanan sözcükler, Uzun (1998:28-29) tarafından: “iki ucuna birer boşluk verilerek yazılan dil birimi” olarak ifade edilmiştir.

Lyons (1983:183), sözcüğü: “belli bir anlamın, dilbilgisi yönünden belli bir biçimde kullanılması olanaklı belli sesler bütünüyle birleşimidir” olarak tanımlamaktadır.

Vendryes (2001:76), sözcüğü şöyle tanımlamaktadır: “Bir dili çözümlmek, birbirinin yerini tutabilecek unsurları araştırmaktır. Bu türlü ayırmalarla elde ettiğimiz son unsurlara sözcük diyoruz. Sözcük, anlam ayrılıklarının ve cümle yapılarının yol açtığı değişiklikler ne olursa olsun, bir takım kavramlar ifade etmeye yarayan ses işaretleridir”.

Martinet (1998:134-138), sözcüğün tanımını yapmanın zor olduğuna değinerek, sözcüğü “birbirinden ayrılamayan anlam birimlerin oluşturduğu özerk bir dizim” olarak tanımlamaktadır.

Humboldt: “Sözcükler, yalnızca düşüncüyü yansıtmaya yarayan birer araç değil, düşüncüyü tamamlayan, onu yaratan şeylerdir. İnsanlar, duyularla ilgili tasarımları ve kavramları yaratırken birbiri arkasından giden düşünce zincirinin aynı parçasına karşılıklı olarak değinmeleri ile anlaşılır. Ancak bu sınırlarda aynı sözcük üzerinde birleşirler. Sözcük, gerçi dili oluşturmaz ama dilin en çok anlam taşıyan parçasıdır, yani yaşayan dünya içinde birey ne ise, dilde de sözcük odur” diyerek düşüncelerini ifade etmektedir (Akarsu, 1998:30-33).

İnsanlar sözcüklerle düşünür, bildikleri kelimelerle de düşüncelerini diğer insanlara aktarabilir. En basit ihtiyacımızdan, en karmaşık isteklerimize kadar her türlü şeyi kelimelerle ifade ederiz. Kendimizi ifade edebilmek, ifade edilenleri doğru anlayabilmek için tam ve doğru bir kelime hazinesine sahip olmamız şarttır.

1.2. Kavram ve Terim

Kavram, “bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı” (Türkçe Sözlük, 2005:1111) olarak; terim ise “bir bilim sanat meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli kavramı olan söz” (Türkçe Sözlük, 2005:1959) olarak tanımlanmaktadır.

Kavram, nesnelere zihnimizde tasarımı; terim ise bu kavramların dille ifade edilmesidir. Terim, kavramı karşılamalı ve çağrıştırmalı, karşıladığı kavramla ilgili bir ipucu vermelidir. Kavram soyut ve genel anlamı, terim özel anlamı ifade eder.

Bir dilin söz varlığı içinde yer alan genel sözcüklerden ayrılarak, özel bir alana ait olan terimler ile ilgili uzun yıllardır çözülemeyen sorunlar günümüze kadar süregelmiştir. Doğu ve batı dillerinden dilimize giren birçok terim ve bu terimlere bulunan Türkçe karşılıklar, zamanla bir terim karmaşası meydana getirmiş ve bu karmaşa birçok çalışmaya rağmen halen bir çözüme kavuşamamıştır. Oysaki bilimsel araştırma ve yayınlarda, özellikle eğitim ve öğretimde terim birliğinin sağlanması gerekmektedir.

Eskiden “ıstılah” adıyla adlandırılan terim, “umumi veya adi kelimelerden farklı kelimeler” diye tanıtılmıştır. Bu kavramın eski karşılığı olan “ıstılah” sözünün çoğul biçimi “ıstılahat” tır. Bilginler arasında “ıstılahat-ı ilmiyye”, “ıstılahat-ı fenniyye”, “ıstılahat-ı edebiyeye” şeklinde Cumhuriyet’ in ilk yıllarına kadar kullanılagelmiştir (Zülfikar, 1991:20).

Zülfikar (1991:20), “terim”i “çeşitli bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının özel kelimeleri” olarak tanımlamış; kökeni ile ilgili ise “Latince ‘son, sınır’ anlamına gelen

‘terminus’ kelimesine benzetilerek derlemek fiilinin eski şekli olan termek fiilinden –im ekiyle türetildiğini belirterek bu terimin Türk Cumhuriyetlerinde Rusçadaki biçimiyle, “termin” olarak kullanıldığını” ifade etmiştir.

Dilaçar (1957: 64), terimi “birincil veya temel anlamı karşılayan denotasyon ve ikincil veya yan anlamı karşılayan konnotasyon” kelimelerini kullanarak açıklamaya çalışmış; “terim olacak kelimenin konnotasyonlardan yani yan anlamlardan kurtulmuş olması gerektiğini” belirtmiştir.

Dizdaroğlu (1988:12), terimler ile ilgili olarak şunları söyler: “Terimler; bilim, teknik, sanat dallarında; öğrenimde; felsefe ve dinde, genel kültür dilindeki sözcüklerden daha önemli bir yer tutar. Terimleri kaldırırsanız insan beyninin en yüce ürünlerini de bir anda kargaşalığa atmış olursunuz. Uygarlık da, kültür de yerinde sayar. Bilim ve teknik adamları, filozoflar, sanatçılar, birbirlerinin dilinden anlamaz olurlar; ortak anlaşma aracı ve dayanışma ortadan kalkar”.

Terimlerin genel özelliklerini Zülfikar (1991:20-21) şöyle sıralamaktadır:

1. Terimler, bir bilimsel kavrama tek karşılığı bulunan kelimelerdir. Aslında bu özellik diğer kelimeler için de geçerlidir. Ancak dilimize giren yabancı kelimeler sebebiyle bu özelliğe aykırı birçok örnek ortaya çıkmış ve bir kavramın birden çok kelimeyle karşılandığı durumlar meydana çıkmıştır.
2. Terim dışında kalan herhangi bir kelime, bir cümlede yanında bulunduğu kelimelere göre anlamca ve görevce değişikliğe uğrayabilir ancak terimlerin anlamları sabittir ve cümle içinde olsa bile değişik anlamlarda kullanılamazlar. Terimin bildirdiği anlam yoruma açık değildir; karşıladıkları kavramı net, açık ve kesin bir biçimde bildirirler.
3. Terimler halkın söz varlığında yer almazlar ama halk ağzında kullanılıp da sonradan terim özelliği kazanmış kelimeler vardır.
4. Terim ile tanımı birbirine karıştırmamak gerekir. Soyut veya somut bir nesneyi kısa yoldan adlandırmaya yarayan açıklamalar, o nesnenin tanımı olamazlar.

1.3. Terim Sorunu ve Tarihçesi

Avrupa’da Rönesans hareketleriyle ortaya çıkan terim sorunu, bizde Tanzimat döneminde kendini göstermiştir. Tanzimat ile birlikte başlayan dilde sadeleşme hareketleri terim konusunda da gündeme gelmiştir. Fransa’ da yetişen Türk aydınları Türkçenin bilim dili konusundaki eksikliklerinin farkına varmış ve dilimize giren yeni kavramlara Türkçe

karşılıklar bulmak için yeni kelimeler yapma işine girişmişlerdir. Bu düşüncenin öncüleri Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemal olmuşlardır.

Birçok alanda olduğu gibi eğitim ve öğretim alanında yapılan yeniliklerde Fransa'nın örnek alınması sonucunda çeşitli eğitim kurumlarında Fransızca eğitim verilmesi ve batı dillerinden yapılan çeviriler terim sorunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Zülfikar (1991:3)'ın bu konudaki tespitleri dikkate değerdir: "Ders kitapları ve çeşitli alanlardaki çeviriler yoluyla Batı'dan dilimize giren kavramları karşılamak üzere oluşturulacak terimlerin Türkçe olmasına gayret eden Şânizâde Atâullah Efendi, Kırımlı Aziz Efendi, Hoca İshak Efendi gibi bilim adamlarının yanında, bu terimlerin olduğu gibi kabul edilmesini savunan Ali Suâvi, Şemsettin Sâmî gibi fikir adamları da vardır".

Meşrutiyet döneminde ise Arapça köklerden Türkçe ekler kullanılarak yabancı kavramları karşılayan terimler türetilmiştir. Bu dönemin önemli temsilcilerinden Ömer Seyfettin Türkçenin sadeleşmesi için büyük çaba sarf etmiş ancak terimleri bu Türkçeleşme çalışmalarının dışında bırakmıştır.

Türkçülük akımının ve Türkçeleşmenin yayılmaya başladığı Milli Edebiyat Dönemi'nde ise öne çıkan isimlerden en önemlisi Ziya Gökalp'tir. "*Türkçülüğün Esasları*" adlı eserinin "Lisânî Türkçülüğün Umdeleri" başlıklı bölümünde bu konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir: "Yeni terimler aranacağı zaman önce halk lisanına bakılacak, bulunmadığı takdirde Türkçe kurallara bağlı olarak Türkçe eklerle yeni kelimeler yapılacak. Bunlar yetmezse Arapça ve Farsçaya başvurulacak, ancak Arapça ve Farsça tamlamalardan kaçınılacaktır. Bununla birlikte bazı dönemlerin ve meslek kollarının özel durumlarını gösteren kelimelerle çeşitli teknik terimlerin yabancı dildeki karşılıkları aynen alınacaktır" (Gökalp, 1976: 130).

Cumhuriyet dönemi ise terim çalışmalarının en bilinçli şekilde yapıldığı dönemdir. Çünkü Cumhuriyet dönemine kadar yapılan bütün çalışmalar ya Arapça ve Farsça köklerden türetilen kelimelerle ya da Batı dillerinden alınan kelimelerin olduğu gibi kullanıldığı kelimelerle sınırlı kalmıştır. Oysaki Cumhuriyet döneminde yapılan çalışmalar 1932 yılında Türk Dil Kurumu (TDK)'nun kurulmasıyla farklı bir boyut kazanmış ve Türkçe köklere Türkçe ekler getirilerek yeni kelimeler türetilmiştir.

İkinci Türk Dil Kurultayı'nda bilim terimleri; ilk ve ortaöğretimde kullanılacak terimler ve yükseköğretimde kullanılacak terimler olmak üzere iki biçimde ele alınmış ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmıştır. TDK kuruluşundan sonra terim yapma ve yayma

merkezi haline gelmiş ve en büyük desteğini de Milli Eğitim Bakanlığı'ndan almıştır. Bu destek ile ilk ve ortaöğretim terimleriyle ilgili yapılan çalışmalar amacına ulaşmış ancak yükseköğretim terimlerinde aynı başarı sağlanamamıştır. Yükseköğretimde terimler konusunda hala bir anlaşma sağlanamamış, bir kavrama karşılık gelen birçok terim kullanılagelmıştır.

Tanzimat'tan günümüze kadar yapılan terim çalışmalarını üç grupta toplayabiliriz:

1. Arapça ve Farsça köklerden türetilen Osmanlıca terimler,
2. Fransızca başta olmak üzere Batı dillerinden alınan terimler,
3. Türkçülük ve Milliyetçilik akımlarının etkisiyle ortaya çıkan Türkçe köklerden türetilen terimler.

Sonuç olarak, Tanzimat'tan günümüze kadar terim konusunda çeşitli çalışmalar yapılmış ve çeşitli düşünceler ortaya atılmıştır. Ortaya atılan bu düşüncelerde kimileri terimlerde Türkçeleşmeyi savunurken kimileri de terimlerin olduğu gibi dilimize girmesinde bir sakınca görmemişlerdir. Bu farklı düşünceler ve çalışmalar sonucunda ortaya bir terim karmaşası çıkmış, bu duruma bir çözüm getirilememiştir. Özellikle yükseköğretim kurumlarında görülen bir kavramın birçok terimle karşılanması eğitim ve öğretimde terim birliğinin sağlanmasını engellemektedir. Terim birliğinin sağlanmasında yoğun çalışmalar yapmış olan TDK ile Milli Eğitim Bakanlığı ve yükseköğretim kurumlarının işbirliği içinde olması son derece önemlidir.

BÖLÜM 2: SÖZLÜK, SÖZLÜKBİLİM, SÖZLÜKÇÜLÜK

2.1. Sözlüğün Tanımı ve Önemi

Sözlükler, bir dilin temelini oluşturan kaynak kitaplardır. Başvuru niteliği taşıyan bu kitaplarda bir dilin bütün söz varlığı; tanımları, okunuşları, yazılışları, kökenleri, dil bilgisindeki yerleri, gerçek-mecaz anlamları ile birlikte yer almaktadır. Sözlük, ünlü Alman dilcisi Jacob Grimm tarafından "Bir dilin sözcüklerinin abecesel dizelgesi" olarak tanımlanmaktadır (Aksan, 1982:77).

Aksan (1982:77), sözlük için şöyle bir tanıma varılabileceğini belirtmektedir: "Bir dilin (ya da birden çok dilin) sözvarlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların, başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir sözvarlığı kitabıdır".

Çotuksöken (2002:181), sözlüğü: "Bir dilin söz varlığındaki sözcükleri, terimleri, kalıp kullanımları, tanımları ve kullanım örnekleri, ayrıca kökenbilim ve sesletim özellikleri ile veren yapıt" şeklinde tanımlamaktadır.

Türkçe Sözlük (2005: 1806)'te sözlük; "bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat" biçiminde tanımlanmaktadır.

Vardar (1998:191)'a göre sözlük: "Bir dildeki sözcüksel birimlerin tümünü ya da bir bölümünü, genellikle abecesel düzen, kimi durumlarda da konulara ya da kavramsal alanlara göre tanımları, tanıkları, söylenişleri, kökenleri, kullanımları, dilbilgisi ulamları, eşanlamlıları vb. ya da bir başka dildeki karşılıkları ile sunan yapıttır".

Sözlükler, bir milletin sahip olduğu ortak değerleri ve kültürel özellikleri yansıtmakla beraber aynı zamanda dilin söz varlığını korumakta ve onu yozlaşmaktan kurtarmaktadır. Ayrıca, edebi eselerden alınan örnek cümlelere, atasözlerine ve deyimlere yer veren sözlükler dili doğru ve güzel kullanma bakımından rehberlik görevini de üstlenmektedirler.

İlaydın (1953:128) bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: "Bir dil hakkında fikir edinmek istiyorsak önce onun iki kaynağına, sözlüğüne ve gramerine başvururuz. Bilindiği gibi sözlük dilin malzemesini, yani kelimelerini toplar, gramer de bunların kullanılmasıyla ilgili kuralları verir. Dil konularının konuşulduğu her devirde, her yerde mutlaka bunlardan bahsedilmiştir".

Sözlükler bir dilin söz varlığını içerirler. Sözlük hazırlayıcıları, benimsemiş oldukları amaçlar ve seslenecekleri kitleler açısından çeşitli türlerde sözlükler ortaya koymuşlardır. Sözlüklerin en önemli özelliği temel başvurma kitapları arasında yer almalarıdır. Özellikle öğretim kurumlarında yaygın bir kullanımı kazanan sözlüklere, dili doğru ve yanlışsız konuşup yazmak isteyenler, sözcüklerin anlam ayrımlarını, sözcüklerin tümce bağlamında hangi anlamda kullanıldıklarını öğrenmek amacıyla başvurumaktadırlar (Keskin, 1995:11).

Yılmaz (2009:48), sözlükle ilgili ayrıntılı bir tanım yapmıştır: “Genellikle bir dilin (veya karşılaştırmalı olarak birden çok dilin) belli bir döneminin -özellikle de son döneminin- söz varlığının bütününe veya çeşitli uzmanlık alanlarını ilgilendiren özel bir bölümünün, alfabetik veya kavramsal olarak ortaya konulmasını amaçlayan; içerdiği söz varlığındaki *sözlüksel* birimlerin ölçünlü dildeki (veya kullanıldığı alandaki) ana biçimlerini, bu biçimlerin vurgu ve tonlamaya göre geçirdiği ses temelli değişiklikleri, kökenlerini, bağlam içindeki kullanım alanlarını, dahil olduğu çeşitli dilsel tabakaları; bir dil birimi olarak ait olduğu sınıf ve türleri, bağlam içinde gösterdiği çeşitli dilbilgisel özellikleri, anlam/anlamalarını -genellikle- ortak yazı dilinden taranarak belirlenmiş tanıklı (imzalı) örneklerle tanımlayarak veren, bu sözlüksel birimlerin geçtiği deyim, atalar sözü, kalıp söz, birleşik şekilli dil öğelerini de kapsayan, ana dili ve yabancı dil öğrencileri için temel başvuru kaynağıdır”.

2.1.1. Sözlük Türleri

Hazırlanış amaçları ve taşıdıkları nitelikler bakımından çok çeşitli olan sözlükleri Aksan (1985:82-85) şu şekilde sınıflandırmıştır:

1- Bir ya da birden fazla dilin söz varlığının işlendiği sözlükler

Bu sözlük türleri tek dilli ve çok dilli olmak üzere iki kısma ayrılır.

a) Tek dilli sözlükler: İsminden de anlaşılacağı üzere sadece bir dilin söz varlığını ortaya koyarak aynı dilde açıklayan eserlerdir. Bu eserleri iki kümeye ayırmamız mümkündür.

a-I) Zamandaş dildeki birimlerin anlamının verildiği eserler: Bu eserlerde günümüzün dilini yansıtmaya şartı aranmaz, herhangi bir dönemin dilindeki birimleri toplayıp açıklayabilirler. Belli bir dönemin dilini tanımlayan sözlükler kapsam bakımından aykırılıklar gösterir. Kelimenin anlamı açıklanmak istenirse o takdirde zaman boyutu hesaba katılmak durumundadır.

a-II) Kelimelerin kökeninin ve dile giriş tarihini gösteren eserler: Sözcük bilgisi çalışmalarına bir başlangıç sağlayan kökene inme yani bir kelimenin en eski biçimini bulma neredeyse imkansızdır. Çünkü bir kelimenin ilk defa nerede, kim tarafından, ne şekilde ve hangi anlamda kullanıldığı bilinemez. Adeta zaman boyutu dışında, sıfır dereceye yerleşmiş bir temel bilgidir. Kelimenin bugüne uzanan gelişme düzeyi tanınmış olur.

b) Çok dilli sözlükler: Bu tür sözlükler birden çok dilin söz varlığının işlendiği kaynaklardır. En yaygın olanları, en az iki dili ele alıp karşılıklı açıklayanlardır. Bir yabancı dilin öğrenilmesi ve çevirilerde kullanılan bu tür sözlüklerde madde başı olarak alınan öğelerin aydınlatılması sırasında değişik anlam ve kullanımlarla beraber farklı deyim ve sözler de yakınları veya eşdeğerleriyle izah edilir.

2- Alfabetik sıranın esas alındığı sözlükler

Sözlük türleri arasında en yaygın olanıdır.

a) Abecesel sözlükler: Sözlüklerin abece sırasına göre düzenlenişi en yaygın, en çok örneği bulunan sözlük düzenidir. Aşağıda ele alacağımız değişik türlerin hemen hepsi bu yolla ortaya konmuştur.

b) Kavram (ya da kavram alanı) sözlükleri: Bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlıklarının kavram alanlarına göre sıralanmasıdır. Bu kavram ya da kavram alanı sözlükleri ya bir dilin iç yapısının, anlatım yollarının inceliklerinin belirlenmesi gerçeği yansıtmadaki ayrıcalıklarının ortaya konması amacıyla hazırlanır ve dil-düşünce ilişkisinin araştırılmasında, kimi dilbilim konularının aydınlatılmasında yararlı olur ya da dil akrabalıklarının, geniş anlamdaki ad bilim sorunlarının araştırılması ve aydınlatılmasına yardımcı olacak biçimde düzenlenir.

Bu tür sözlükler, okuyucuların, kavramların karşılığını daha kolay bulabilmesi için kavramlarla ilgili kelimelerin bir araya getirilip abece sırasına göre düzenlendiği ve birbiriyle ilgili madde başlarına göndermelerin yapıldığı yapıtlardır.

3- Ele alınan söz varlığının niteliğine göre yapılan sözlükler

a) Genel sözlükler: Günlük yaşantımızda en yaygın olan yapıtlar olarak nitelendirilebilecek olan sözlük türüdür. Belli bir dilime yönelmeden, bir ortak dili bütün öğeleriyle ele alan eserlerden oluşmaktadır.

b) Lehçebilim sözlükleri: Lehçebilim sözlükleri ya belli bir lehçeyi, ağzı ya da karşılaştırmalı olarak değişik lehçe ve ağızları, yazı dilindeki karşılıklarıyla açıklayarak ele alıp bunların söz varlıklarını sunan yapıtlardır. Daha çok dil tarihinin ses, biçim ve anlam açısından araştırılmasında kullanılan bu sözlükler kavramların kökenlerinin incelenmesi açısından yararlı ve gereklidir.

c) Eşanlamlı, eşadlı, ters anlamlı ögeler sözlükleri: Bir kavramın eşanlamlılarıyla karşılandığı sözlükler ana dilin ve özellikle bir yabancı dilin inceliklerine inmede yardımcıdırlar.

d) Yabancı ögeler sözlükleri: Bir dilde kullanılan yerleşmiş ve yerleşmemiş yabancı ögeleri bir araya getiren, bunların alındıkları dilleri, geçtikleri kaynakları, dilde geçirdikleri değişimleri saptayan yabancı ögeler içeren sözlüklerdir.

e) Tarihsel sözlükler: Dil tarihinin aydınlatılması, çeşitli dil olaylarının incelenmesi için gerekli olduğu kadar köken bilgisi sözlüklerinin yazılabilmesi için de zorunlu olan tarihsel sözlükler bir dilin söz varlığını tarih boyunca izleyerek her sözcüğün en eski biçimini, değişik anlam ve kullanımlarıyla geçtiği kaynakları saptamaya yönelik geniş çerçeveli, büyük oylumlu yapıtlardır.

f) Köken bilgisi sözlükleri: Dildeki ögelerin kökenlerini aydınlatmaya yönelik, aynı zamanda söz varlığı aracıyla bir dil birliğinin kültürünü onun başka dil birlikleriyle ilişkilerini ortaya koyabilen köken bilgisi sözlükleri, geniş yelpazedeki araştırmaların ürünüdür.

g) Uzmanlık alanı sözlükleri (terim sözlükleri): Yalnızca terim niteliği taşıyan ögeleri ihtiva eden uzmanlık alanı sözlükleri olan terim sözlükleri, özellikle mesleklere dayanan belli grupların, belli kesimlerin dilini yansıtır.

TDK'nin terim sözlükleri kırklı yıllarda yayımlanmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar ellili yıllarda durmuş, 27 Mayıs 1960 devriminden sonra Atatürk devrimlerine dönüş sürecinde yeniden başlamıştır. Kurumun 1963 – 1983 yılları arasında çok sayıda terim sözlüğü yayımlanmıştır. Bu sözlüklerin Türkçe terim varlığı 80, 000'e yakındır. En çok terime sahip bir bilim alanı olan tıp bu rakamın içinde değildir. Dolayısıyla dilimiz artık bir bilim dili olmuştur. Ne var ki bu bilim dilini oluşturmakta gösterilen başarı yaygınlaştırmakta gösterilememiş, özellikle fen bilimlerinde Türkçe terimler yüksek öğretimden büyük ölçüde dışlanmıştır (Ülker, 2003:2).

h) Argo sözlükleri: Sürekli bir değişim içinde olan, hemen her yıl birçok yeni ögenin katılmasıyla değişikliklere uğrayıp eski anlamını yitiren değişen ya da unutulmuş sözcükleri bir araya getiren sözlük türüdür. Bu sözlükler savaşlar, toplumsal olaylar, bunalımlar gibi toplumun sosyal ve psikolojik yapısını etkileyen faktörleri yansıtması bakımından göz ardı edilemeyecek olan anlatım biçiminin söz varlığını ihtiva etmesi açısından önemlidir.

ı) Deyim ve atasözü sözlükleri: Bir dilin ve milletin özelliklerini yansıtan deyimlere ve atasözlerine ait sözlükler, tek dilli olduğu gibi çift ya da daha fazla dilli de olabilirler. A-b-c sırasına ya da kavram alanlarına göre hazırlanabilen bu tür eserler, söz varlığının iyice bilinebilmesi, dil birliğinin dünya görüşünün ve değer yargılarının belirlenebilmesi için gereklidir.

Bütün sözlükler dildeki genel kullanımının dışına çıkan, özellikle kimi yazar ve edebiyatçıların anlatımlarını temel alarak özel anlatım biçimlerini bir araya getiren yapıtlardır.

i) Sanatçı ve metin sözlükleri: Sanatçının kişiliğini, ilgi alanını, önem verdiği kavramları yansıttığı kadar dil içinde kendi kullandığı söz varlığını belirlemesi dolayısıyla da yararlı olan sanatçı metin sözlükleri hem dil incelemeleri hem de yazın çalışmaları açısından yabana atılmayacak eserlerdir.

j) Yanlış yerleşmiş öge sözlükleri: Yanlış yerleşmiş ögeler sözlüğü, bir dilde şimdiye kadar yanlış anlamıyla yerleşmiş, yanlış biçimiyle kullanılan ögeleri bir araya getiren yapıtlardır.

k) Tersine sözlükler: Son seslerine göre abece dizisiyle sözcükleri veren sözlük türleri, dil çalışmalarına, ses bilim ve biçim bilim çalışmalarına yardımcı olan sözlüklerdir.

2.1.2. Modern Bir Sözlüğün Hazırlanmasında Geçerli Olan Aşamalar

Sözlük hazırlamada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, sözlükte yer alacak sözcüklerin belirlenmesidir. Bir dilde kullanılan sözcüklerin tümünü bir sözlükte toplamak pek mümkün değildir. Özellikle dilin sürekli gelişen ve değişen canlı bir varlık olduğu göz önüne alındığında hazırlanacak olan sözlüğün tüm dil varlığını kapsaması mümkün görünmemektedir. Bu sebeple sözlük hazırlama konusunda bir takım yöntem ve ölçütler geliştirilmiştir.

Namık Kemal, Osmanlı dilinin sözlüğünün yazımında hangi ölçütlere uyulmasının gerektiğini şu şekilde sıralamıştır:

1. Sözlüğe alınacak Arapça kelimelerin Türkçedeki kullanımları göz önünde tutulmalıdır.
2. Sözlük, dilin kelimelerini içermeli ve onların asıl ve yan anlamlarını belirtmelidir.
3. Sözlükte yer alacak Arapça alıntıların kendi dilindeki bütün anlamları değil, sadece Osmanlı dilinde kazandığı anlamları verilmelidir.
4. Osmanlı dilinde kullanılmayan Arapça ve Farsça kelimeler sözlüğe alınmamalıdır (Yavuzarslan, 2004:189).

Öztoğat (1979:66)'a göre; sözlük hazırlığının en az şu üç aşamayı içermesi gerekmektedir:

a) Sözcüğün yazımı ve söylenişi (bu durum daha çok yazılışlarıyla okunuşları farklılık arz eden Avrupa dilleri için geçerlidir.)

b) Dilbilgisel ulamı

c) Anlamın ya da tanımın çözümlenmesi.

Yılmaz (2009:49-53)'a göre; modern bir sözlük hazırlanırken izlenmesi gereken aşamalar şunlardır:

- “1. Sözlük hazırlayıcılarının belirlenmesi,
2. Hedef kitlenin belirlenmesi,
3. Amacın belirlenmesi,
4. Zamanın belirlenmesi,
5. Yöntemin belirlenmesi,
6. Yazılı ürünlerin taranması,
7. Sözlüksel birimlerin (madde başı) belirlenmesi,
8. Sözlüksel birimlerin tanımlanması”.

Sözlük hazırlanırken dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri de amacın saptanmasıdır. Amacın ortaya konmasından sonra gerekli sınırlar çizilerek sözlük hazırlama çalışmalarına başlanır.

Belirtilen amaç doğrultusunda sözlüğe, dilimizde kullanılmakta olan veya kullanılacağı umulan Türkçe sözler, hangi dilden olursa olsun terim olarak alınmış ve kullanılmış olan

terimler ve o gün için eşsüremliler olarak konuşma veya yazı dilinde bulunan yabancı sözcükler alınmıştır (Türkçe Sözlük, 1945:V~VI).

Sözlük hazırlanırken dikkat edilecek önemli noktalardan bir diğeri de madde başlarının düzenlenmesidir.

Sözlük hazırlamanın önemli bir evresini oluşturan madde başlarının düzenlenmesinde, madde başı olacak öğelerin seçiminde nelere dikkat edilmeli, ismin hangi hali, fiilin hangi biçimi seçilmeli gibi hususların tespiti problemlidir (Bayrav, 1975:94).

Sözlük hazırlamada en önemli ve en çok özen isteyen iş ise, sözlüksel tanımlamanın yapılmasıdır. Yanlışlığa çok çabuk düşmeye ya da eksik anlatıma elverişli olan bu işlem, ayrı bir uzmanlığı ve geniş bir kültürü gerektirir. Tanımlar, öğelerin temel anlamlarından başlayarak yan anlamların bu öğeyle ilişkisine ve kullanım sıklığına göre sıralanmalı, deyimlere ve başka unsurlara yer verilmeli, edebiyattan ve günlük konuşmalardan da yararlanılmalıdır (Bayrav, 1975:94).

Bunlardan başka hazırlanacak sözlüğün içinde bulunacak sözcüklerin zaman, bölge ve seviye olarak hitap edeceği kesimin de belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca sözlükte geçen sözcüklerin kökenleri hakkında bilgi de verilmelidir.

Hangi türde olursa olsun sözlük, amacın belirginleştirilmişinden, madde başlarının düzenlenmesine ve tanımların verilmesiyle madde başı için temel anlam ve ilgili yan anlamların kullanım sıklığına göre sıralanışına kadar daha pek çok konuda özenli, ilkel ve yöntemli bir çalışmayı gerektirmektedir. Türklerin dilcilik geleneği içinde de geçmişten günümüze Türk dilcilerinin çeşitli sözlük çalışmaları olmuş, Türkçenin sözcük varlığını değişik amaçlar doğrultusunda yansıtan sözlükler ortaya konmuştur (Aksan, 1982:80-85).

2.1.3. Modern Bir Sözlükte Bulunan Bölümler

Engin Yılmaz, modern bir sözlükte bulunması gereken bölümleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

1) Ana Giriş (İng. main entry)

2) İkincil Giriş (İng. secondary entry)

a) Tür (İng. kinds of main entries)

b) Heceleme (İng. dividing word into syllables)

- c) Yazım (İng. orthography)
- d) Telâffuz (İng. pronunciation, intonation)
- e) Çekimsel Biçimler (İng. inflected forms)
- f) Kullanımsal Alan (İng. variant, label “subject label, usage label)
- g) Dilbilgisel Tür (İng. parts of speech)
- h) Köken (İng. etymology)

3) Giriş: (İng. entry)

- a) Tanımlar (İng. definitions)
- b) Tanık cümle (İng. sentence)

4) Alt (Madde İçi) Giriş (İng. sub-entry)

- a) Deyim, Kalıplaşmış Söz (İng. idiom; İng. phrase)
- b) Eş, yakın anlamlı/Karşıt anlamlı ögeler (İng. synonym, İng. antonym)
- c) Kullanım Notu (İng. usage note)
- d) Çapraz Gönderme (İng. cross reference)

2.2. Sözlükbilimin Tanımı

Sözlükçülerin yapıtlarını bilimsel açıdan inceleme olarak tasarladıkları sözlükbilim yeni bir bilim dalıdır. Bu dal özerkliğini Fide Sauussure'nin öğretisinden kaynaklanan bağlamda kazanmıştır. Sözlükbilimi veya Leksikoloji; dilbilimin, dildeki sözlüksel oluşturucularının işleyişlerini ve öteki dilsel oluşturucularla ve kullanım ortamları arasındaki bağıntıları inceleyen bölümüdür (Büyük Larouse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986:10744).

Aksan (1990:71)'a göre sözlükbilim: “bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlığını sözlük biçiminde ortaya koymaya yönelik, bu amaçla yöntemler koyarak uygulama yollarını gösteren bir dilbilim dalıdır”.

Vardar (1998:192)'a göre “Bir dildeki sözlüksel birimleri, başka bir deyişle, anlambirimlerin sözlükbirim niteliği taşıyanları ile, dilbilgisel olmayan ve sözlükbirimler gibi işlem gören çeşitli birleşimleri (bileşke birimler) dilbilim yöntemleriyle inceleyen, bu arada sözlük yapımının kuramsal sorunlarını ele alan bilimdir”.

Yılmaz (2009:48) ise sözlükbilimi şu şekilde tanımlamaktadır: “sözlük hazırlamadaki aşamaları ortaya koyup, sözlüklerin içeriksel olarak daha da gelişmesini sağlayan; söz varlığının ortaya konulmasında uygun yöntemler belirleyip, sözlük hazırlayıcılarının dikkat etmesi ve uyması gereken ilkeler koyan, bir bilim dalı”.

Sözlükbilim, çağdaş bir sözlüğün hazırlanmasında geçerli olan ilke ve yöntemleri sistematik olarak ortaya koyan bir disiplindir.

2.3. Sözlükçülük ve Tarihçesi

Dünyada ilk sözlüğün ne zaman, nerede, hangi dili temel alarak, kim tarafından, hangi amaçlarla hazırlandığı konusunda kesin bir bilgiye sahip olunmamakla birlikte sözlük ve sözlükçülük çalışmalarının insanlık tarihi kadar eski olduğu tahmin edilmektedir.

Sözlük ve sözlükçülük, ana dili kullanıcılarının dil yetilerini geliştirmek için; ama daha da önemlisi ülkeler arasındaki sosyal, kültürel, diplomatik, özellikle de ticari ilişkilerin zorunlu kıldığı uluslar arası ilişkiler ve bu ilişkilerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan bireylerin ve toplumların (hatta devletlerin) başka bir dili öğrenme ihtiyacı ve çabası sonucunda doğmuştur. Başka başka ulusların birbirleriyle ilişki kurdukları anda da anlaşma güçlüğü belirmiş, böylelikle yabancı dil öğrenme çabası başlamış ve hız kazanmıştır (Aksan, 2007:69).

Sözlük kelimesini bir terim olarak ilk kez 1225 yılında John Garland kullanmıştır.

Ülkemizde ise 1930'lara kadar 'sözlük' kelimesi yerine 'lugat' ya da 'kamus' kelimeleri kullanılır. 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasından sonra "Lügat İstilahkolu başı" Celal Sahir Erozan'ın önerisiyle sözlüklere 'sözlük' kelimesi öneri olarak girer ve kullanılmaya başlar. (Ölmez, 1998:109).

Günümüzdeki sözlüklere benzer ilk sözlük olarak, İskenderiye Müzesi yöneticisi Bizanslı Aristophanes'in yaklaşık olarak MÖ 2. yy' da hazırlamış olduğu eser gösterilebilir. Bu sözlük, Yunanca' da seyrek olarak kullanılan ve açıklaması güç birtakım sözcükleri bir araya getirmiş, aynı zamanda tanımlara da yer vermiştir (Bingöl, 2009:200).

Batı dünyasında sözlükçülükteki en önemli aşama, 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Almanya'da, sözlük biliminin kurucusu olarak sayılan Grimm Kardeşler (Jacob Grimm ve Wilhelm Grimm) ilk cildi 1854'te yayınlanan ve ancak 1961'de tamamlanabilen büyük hacimli *Deutsches Wörterbuch*'u yayınlamışlardır. Fransız fizikçi, düşünür ve dilbilimci Emile Littré de 30 yıllık çabasının sonucunda *Fransız Dilinin Sözlüğü*'nü (*Dictionnaire de*

la langue Française) 1873'te Paris'te yayınlamıştır. Bu sözlüğün 1989 baskısı çok küçük punto ile dizilmiş dört büyük ciltten oluşmakta ve bu sözlükte sözcüklerin değişik anlamları, bu anlamda geçtiği yerler üzerinde geniş bilgi verilmekte, sonra ayrı paragraf halinde sözlüğün tarihi ve kökeni açıklanmaktadır (4 cilt ve 1 ek cilt). İngilizlerin ünlü sözlüğü *The Oxford English Dictionary* de 1933'te 13 cilt (12 cilt ve 1 ek cilt) hâlinde "The Philological Society" tarafından yayınlanmıştır (Yılmaz, 2009:48).

En eski kaynaklardan başlayarak bir sözcüğün, geçtiği metinlerdeki biçimini ve anlamını, değişik lehçe ve dillerdeki değişikliklerini, her türlü kullanımını ve içinde geçtiği söz öbeklerini veren bu çalışma bundan sonraki çalışmalara örnek olmuş, Avrupa'da benzerlerinin hazırlanmasına olanak sağlamıştır (Bingöl, 2009:202).

Türk sözlük biliminin temelleri şüphesiz Arap sözlükçülüğü prensiplerinde kaleme alınan Kâşgarlı Mahmûd'un *Dîvânü Lügâti't-Türk*'üne kadar uzanır. Türk sözlükçüğünün en eskikaynağı olan *Dîvân*'dan, *Kâmûs-ı Türkî*'ye kadar olan dönemde yazılı olan gerek manzum gerekse sözlük tertibindeki bütün yazma ve basma eserler ya Farsça- Türkçe ya da Arapça-Türkçe olup, Arap sözlükçülük geleneğinde düzenlenmiştir (Ölmez, 1994:88; Ermers, 1999:18; Aksan 1998:115).

Tanzimat'a kadar Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı sahasında kaleme alınan sözlükler daha çok Arapça ve Farsça kelimelerin madde başı olarak verildiği Arapça-Türkçe; Farsça-Türkçe ya da Arapça ve Farsça'dan Türkçe'ye tercüme edilen sözlüklerdi. Yani Arap dilinde ve Fars dilinde kaleme alınan sözlüklerin Türk diline tercümeleri şeklindeydi (Kırkkılıç, 1999).

Kâmûs-ı Türkî'ye kadar Türkçe kelimelerin madde başı olduğu bir sözlük hazırlanmamıştır. Şemseddin Sami tarafından hazırlanan *Kâmûs-ı Türkî* kendinden önceki sözlüklere göre Türk sözlükçülüğünde yeni bir dönem başlatmış, kendinden sonraki modern Türkçe sözlüklere temel oluşturmuştur. Türkiye Türkçesi'nin önemli sözlükleri özellikle 19. yüzyılın ortalarından sonra, bir başka terim ile Tanzimat'tan sonra dili bağımsız bir varlık olarak değerlendiren aydınlarımızın sayesinde gündeme gelmiş ve çalışmalar artmıştır (Parlatır, 1995:4).

Kâşgarlı'nın *Dîvân*'ıyla Arap sözlükçülüğü modelinde doğup gelişen Türk sözlükçülüğü, Tanzimat'la birlikte yeni bir gelişme evresine girerek, Arap sözlükçülük modelinden Batı sözlükçülük modeline geçmiştir.

BÖLÜM 3: SÖZLÜK HAZIRLAMA ESASLARI VE TARANAN KAYNAKLARIN TANITIMI

3.1. Sözlük Hazırlanırken Uyulan Esaslar

1. Karma Sözlük, başta TDK tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük olmak üzere, belirlenen eğitim terimleri sözlükleri ile Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi'nin üç sayısından yapılan taramalar sonucunda oluşturuldu.

2. Sözlüğe, kelimelerin sadece genel terim anlamları dahil edildi. Kelimelerin gerçek anlamları ile belirli bir alana ait olan terim anlamları sözlüğe alınmadı.

- **ders** '1. Öğrencilere bir konuyu anlatmak, bir sorunu açıklamak ya da birtakım becerileri kazandırmak için yapılan kısa süreli öğretim.

2. Öğretim süresince ve kimi durumlarda öğretmenin yaptığı açıklamalar, küme tartışmaları ve alıştırmalar yoluyla öğrenilen şey.

3. Belirli bir süre üzerinde çalışılan konu.

4. Öğrencilerin, öğrenmek durumunda buldukları bilgi, beceri ve anlayışlar' (Oğuzkan:49, Türkçe Sözlük:507, Öncül:305, Demirel:32): '*Lisans eğitimi süresince alınan derslere yapılan atıflar nasıldır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

3. Madde başı olarak kabul edilen öğeler siyah (bold) karakterle, alfabetik olarak dizildi.

- **biçimsel eğitim** 'Örgün eğitim' (Öncül:160). -

4. Madde başı olarak kabul edilen bazı öğelerin İngilizce olan tanımları italik olarak yazıldı.

- **beyin temelli öğrenme** '*brain based learning*' (Demirel:15).-

5. Madde başı olarak kabul edilen öğelerin önce anlamlarını daha sonra da cümle içindeki kullanımlarını gösteren örnek cümlelere yer verildi. Örnek cümleler italik olarak yazıldı.

- **algı** 'Bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak' (Türkçe Sözlük:72): '*Denetim odağı ile ilgili bir diğer görüşe göre,denetim odağı olayların nedenini bireyin içsel olarak kendi davranışlarına ya da dış nedenlere bağlayarak algılamasına yönelik bir kişilik yapılanmasıdır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

6. Türkçe Sözlük ve belirlenen eğitim terimleri sözlüklerinden yapılan alıntılardan sonra parantez içinde yazarın soyadı ile birlikte alıntının geçtiği sayfa numaralarına yer verildi.

- **akademik meslek** ‘Üniversitelerle yüksek öğrenim kurumlarında öğretim üyeliği uğraşı ya da mesleği’ (Öncül:21). -

7. Madde başı olarak belirlenen öğeler, birden çok sözlükte yer alıyorsa, alıntılardan sonra parantez içinde gösterilen yazar ve sayfa numaraları, sözlüklerin kronolojik sırasına göre yazıldı; ancak tanımı alınan sözlük en başa alındı.

- **alıştırma** ‘Öğrencilerin, öğrendiklerini yeni durumlara uygulamalarına olanak sağlayacak biçimde düzenlenen çalışmalara ve yinelemelere verilen ad’ (Oğuzkan:19, Türkçe Sözlük:75, Öncül:36). -

8. İncelenen sözlüklerde yer almayan, ancak taranan dergilerde yer alan madde başı birim olarak kabul edilebilecek terim ve kavramlar anlamlandırma yoluna gidildi ve bu tanımlar altı çizili olarak yazıldı.

- **araştırma projesi** ‘Yeni bir proje ortaya çıkarabilmek ya da var olan projeyi geliştirmek için yapılan araştırma’. ‘*Uygulama sürecinde adayların, araştırma projeleri yürüterek etkili öğrenme ortamı oluşturdukları belirlenmiştir*’ (S.A.Ü.E.F.D 17:173). -

9. Madde başı olarak kabul edilen ancak taranan kaynaklarda kullanımına ait herhangi bir örnek bulunamayan kelime ve kelime grupları örneksiz olarak sözlüğümüze alındı.

- **araştırma personeli** ‘Bir araştırmanın tasarlanmasından sonuçlandırılıp kaleme alınmasına kadar her aşamada kararlar alarak çalışmaya katılan ve yön veren takım. Araştırma kadrosu ya da kurmay kişileri’ (Öncül:78). –

10. Alt madde olarak belirlenen kelimeler (*) işareti ile gösterildi.

- **bütünleme** ‘Bütünleme sınavı’ (Türkçe Sözlük -T-:336).

* **bütünleme sınavı** ‘İlk ve orta dereceli okullar ile üniversite ve yüksekokullarda bütünlemeye kalan öğrenciler için genellikle yaz tatili sonunda açılan sınav’ (Oğuzkan:36, Türkçe Sözlük -T-:336, Öncül:205, Demirel:23). -

3.2. Taranan Kaynaklar ve Tanıtımı

3.2.1. Uzmanlık Alanı Sözlükleri (terim sözlükleri)

3.2.1.1. Ferhan OĞUZKAN, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara; Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981, 261

TDK Yayınları tarafından 1981 yılında ikinci baskısı yapılan Ferhan OĞUZKAN'a ait Eğitim Terimleri Sözlüğü'nde; her terim Türkçe bir sözcük ile karşılanmış, Türkçe karşılığı olmayan, Batı dillerinden aktarılan terimlerde ise bir birlik sağlanması amaçlanmıştır.

Bu sözlük hazırlanırken daha önce bu konuda yapılan çalışmalar değerlendirilmiş; eğitimle ilgili yasalar, tüzükler, yönetmelikler, genelgeler ile okul programları gözden geçirilmiş; orta ve yükseköğretim kurumlarında ders kitabı olarak kullanılmış ya da kullanılmakta olanlar incelenerek terim yönünden taramadan geçirilmiştir.

Eğitim Terimleri Sözlüğü; TDK'nin kuruluş amacı ve çalışmalarının anlatıldığı, terim ve terim sözlüklerinin hazırlanışı ile ilgili bilgilerin verildiği 'Terimler Üzerine' adlı bölüm ile başlamaktadır. Bu bölümü; eğitim, eğitimde terim geliştirme çalışmaları ve terim sözlüğünün hazırlanma aşamaları hakkında bilgilerin verildiği 'Önsöz' bölümü takip etmektedir. Önsözün ardından ' İkinci Baskı İçin Önsöz' başlığıyla ayrı bir önsöze daha yer verilmiş; bu bölümde de, ikinci baskıda çevreden gelen eleştiri ve öneriler doğrultusunda değişiklikler yapıldığı, eksikliklerin tamamlanıp yeni terimlerin eklendiği belirtilmiştir. Kitabın ikinci baskı için önsöz kısmından sonra yer alan kısaltmalar bölümü, kitapta yer alan kısaltmaların hangi anlamlara geldiğini açıklamaktadır. Bu bölümden sonra ise sözlüğün asıl bölümünü oluşturan, alfabetik sıraya göre düzenlenmiş eğitim terimleri açıklamalarıyla birlikte yer almaktadır. Bu bölümü, sözlük hazırlanırken yararlanılan kaynakların belirtildiği 'Kaynakça' bölümüne takip etmektedir. Sözlük; Almanca, Fransızca, İngilizce Dizin ile Eski Terimler Dizini'nin yer aldığı 'Dizinler' bölümü ile sona ermektedir.

Ferhan OĞUZKAN tarafından hazırlanan Eğitim Terimleri Sözlüğü, öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren öğretim kurumlarında bir başvuru kitabı olarak kullanılmış, bu alanda duyulan ihtiyacı büyük ölçüde karşılamıştır.

3.2.1.2. Remzi ÖNCÜL, *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, İstanbul; Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2000, 1240

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2000 yılında yayımlanan Remzi Öncül'e ait Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü; eğitimbilimleri alanında farklı dilleri kullanan çeşitli ülkelerde aynı kavramların birden çok terimle tanımlanmasının sebep olduğu kavram karmaşasını ortadan kaldırmak amacıyla hazırlanmıştır.

Sözlükte terimlerin Almanca, Fransızca, İngilizce ve eski dildeki karşılıkları da yer almaktadır.

Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü; Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Bener Cordan'ın sözlük hakkında bilgi verdiği 'Önsöz' bölümü ile başlamaktadır. Bu bölümü; Remzi Öncül'ün sözlüğü hazırlama amacını anlattığı bir başka 'Önsöz' bölümü takip etmektedir. Önsöz bölümünden sonra, dünyada eğitim alanında yapılan yenilikler ve değişiklikler ile ilgili bilgilerle beraber Remzi Öncül'ün eğitim ve öğretim ile ilgili görüşlerini anlattığı 'Giriş' bölümü yer almaktadır. Giriş bölümünü sözlükte geçen kısaltmaların yer aldığı 'Kısaltmalar' bölümü takip etmektedir. Bu bölümden sonra da sözlüğün asıl kısmını oluşturan, alfabetik sıraya göre düzenlenen, terimlerin Almanca, Fransızca, İngilizce karşılıkları ile Türkçe açıklamalarının bulunduğu bölüm yer almaktadır. Bu bölümü, sözlük hazırlanırken 'Başvurulan Başlıca Kaynaklar' başlığı altında Türkçe, Almanca, Fransızca, İngilizce kaynakların ayrı ayrı belirtildiği bölüm takip etmektedir.

Remzi ÖNCÜL tarafından hazırlanan Eğitim ve Eğitim Bilimler Sözlüğü, öğretmenlik mesleğinde ve eğitim bilimleri alanında kavram ve terim birliğine önemli bir katkı sağlamış, çeşitli dillerdeki karşılıkların kullanılması dolayısıyla da yabancı dillere çeviride büyük bir yarar sağlamıştır.

3.2.1.3. Özcan DEMİREL, *Eğitim Sözlüğü*, Ankara; Pegema Yayıncılık, Eylül 2005, 236

Pegema Yayıncılık tarafından 2005 yılında üçüncü baskısı yapılan Özcan DEMİREL'e ait Eğitim Sözlüğü; yeni eğitim kavramlarını Türkçeye kazandırmak, eğitim biliminde kavram karmaşasını ortadan kaldırmak ve eğitim alanında terim birliğini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Sözlükte eğitim bilimleri alanında en çok kullanım sıklığı görülen yaklaşık 10.000 eğitim kavramı alfabetik sıraya göre yer almaktadır.

Eğitim Sözlüğü, yazarın sözlükle ilgili bilgileri ifade ettiği önsöz bölümü ile başlamakta, sözlüğün içeriği hakkında bilgi veren içindekiler bölümü ile devam etmektedir. Sözlük, Türkçe – İngilizce ve İngilizce – Türkçe olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Türkçe – İngilizce olan birinci bölümde Türkçe eğitim terimlerinin İngilizce karşılıkları ile birlikte kısa açıklamalara yer verilmiştir. İngilizce – Türkçe olan ikinci bölümde ise İngilizce eğitim terimlerinin Türkçe karşılıkları bir dizin olarak verilmiştir. Eğitim Sözlüğü, yazarın yararlandığı kaynakları belirttiği kaynakça bölümü ile sona ermektedir.

Özcan DEMİREL tarafından hazırlanan Eğitim Sözlüğü, eğitim alanında lisans, yüksek lisans ve doktora çalışması yapanlar için bir başvuru kitabı niteliğinde hazırlanmış ve eğitim dünyasına kazandırılmıştır.

3.2.2. Türkçe Sözlük

Türkçe Sözlük, Ankara; Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005, 2244

TDK tarafından 2005 yılında onuncu baskısı yayımlanan Türkçe Sözlük; yazılan yazılarda ve söylenen sözlerde geçen yabancı kelimelerle birlikte dilimizde kullanılmakta olan veya kullanılacağı umulan Türkçe kelimeler için başvurulacak bir kaynak ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Bununla birlikte, yabancı sözlerden öz Türkçe karşılığı bulunmuş ve karşısına yazılmış olanların konuşmada ve yazıda kullanılmasını dilseverlerden isteyen TDK, henüz karşılığı bulunmamış yabancı kökenli sözlere de birer öz Türkçe karşılık aramayı kendisine ödev edindiği vurgulanmıştır.

Türkçe Sözlük'ün birinci baskısı 1945, ikinci baskısı 1955, üçüncü baskısı 1959, dördüncü baskısı 1966, beşinci baskısı 1969, altıncı baskısı 1974, yedinci baskısı 1983, sekizinci baskısı 1988, dokuzuncu baskısı 1998 yılında yayınlanmıştır.

Türkçe Sözlük; sözlüğün hazırlanma aşamasında TDK'nin çalışmalarının anlatıldığı, Türkçe Sözlük'ün yapılan baskıları ile ilgili bilgilerin verildiği 'Sunuş' bölümü ile başlamaktadır. Sunuş bölümünden 'Türkçe Sözlük'ün Kullanılmasıyla İlgili Açıklamalar' bölümü yer almakta ve 'madde düzeni, yazım ve söyleyiş, teknik özellikler' başlıkları altında sözlüğün kullanımıyla ilgili bilgilere yer verilmektedir. Bu bölümden sonra 'Sözlük Nasıl Kullanılmalı' başlığı altında sözlüğün kullanımı şema şeklinde verilen kısa açıklamalarla gösterilmektedir. Bu bölümü sözlükte geçen kısaltmalarla ilgili bilgilerin verildiği 'Kısaltmalar' bölümü, 'Sözlükte Kullanılan İşaretler' ile 'Çeviri Yazı Alfabeti' bölümleri takip etmektedir. Bu bölümlerden sonra ise sözlüğün asıl bölümünü oluşturan, alfabetik sıraya göre düzenlenmiş kelimeler anlamlarıyla beraber yer almaktadır.

Türkçe Sözlük'te; söz, terim, deyim, ek ve anlamdan oluşan 104.481 söz varlığı; madde başı ve madde içi toplam 77.407 söz, 3.700 yeni söz, 6.400 yeni anlam; Türk edebiyatından seçilmiş 29.040 örnek cümle; 1.236.484 sözden oluşan sözlük metni bulunmaktadır.

Birinci baskısı 1945 yılında yayınlanan Türkçe Sözlük, her baskısı geliştirilerek genişletilen ve zenginleştirilen onuncu baskısı ile birinci baskıdan altmış yıl sonra sanal ortamdaki Güncel Türkçe Sözlük veri tabanına dayalı olarak basılmıştır.

3.2.3. Süreli Yayınlar (Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi sayı: 15, sayı: 16, sayı: 17)

S.A.Ü.E.F.D ayda bir olmak üzere yılda iki kez yayınlanan ulusal, hakemli ve bilimsel bir dergidir. Dergide, Eğitim Bilimleri ile alan eğitimi ve öğretimine katkı sağlayacak nitelikteki, özgün makale ve kitap tanıtımlarının yanı sıra seminer, konferans ve sempozyum değerlendirmeleri yayınlanır.

Tercih edilen dil Türkçe olmakla birlikte yaygın Batı dillerinde yazılmış makaleler de yayınlanır. Dergide hangi makalelerin yayınlanacağına hakem raporlarına göre editör ve editör yardımcısı karar verir.

Yayınlanan makale sayıları her dergide değişse de yaklaşık on beş makale yayınlanmakla birlikte, dergi sonlarında kitap tanıtımlarına da yer verilmektedir.

Her derginin girişinde bilim kurulu ve sayı hakemlerinin isimleri ile makale yazım kuralları maddeler halinde yer almaktadır. İçindekiler bölümünde ise dergide yayınlanan makale isimleri belirtilmektedir.

BÖLÜM 4: BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Verilerin Toplanması

Araştırmamızda öncelikli olarak, başlıca eğitim terimleri sözlükleri belirlenmiştir. Belirlenen 3 (üç) alan sözlüğü ile birlikte TDK-*Türkçe Sözlük* (10. Baskı, Ankara, 2005) ve S.A.Ü.E.F.D'nin 15, 16 ve 17. sayıları taranarak, alfabetik olmak üzere örnekli “karma sözlük” oluşturulmuştur. S.A.Ü.E.F.D’nde bulunan eğitim ve öğretimle ilgili terim ve kavramların, tarafımızdan oluşturulan “Karma Sözlük”te bulunup bulunmadığı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Karşılaştırma sonucunda; madde başı birimin anlam/anlamı var örnek yoksa, süreli yayınlardaki örnek cümleler eklenmiş, eğitim-öğretimi ilgilendiren madde başı birim özelliği gösteren sözcük yoksa doğrudan ilgili sözcük madde başı birim olarak eklenmiş ve tarafımızdan anlamlandırılma yoluna gidilmiştir. Ayrıca, sözlüklerde yer alan madde başı birimlerinin sayıları belirlenmiş, bu değerler karşılaştırmalı tablolar halinde gösterilmiştir.

4.2. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumu

Yaptığımız inceleme sonucunda;

1. Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri: 4 farklı sözlükte yer alan eğitim ve öğretimle ilgili madde başı birimlerin toplam sayısı 5382’dir. Bu ölçüte göre, en kapsamlı olan sözlük toplam 1965 madde başı birim ile Remzi Öncül’ün *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*’dür.

2. Madde Başı Birimlerin Karma Sözlük’te Temsil Değerleri: Tarafımızdan oluşturulan Karma Sözlük’te toplam 3058 madde başı birim yer almıştır. Bu ölçüte göre temsil değeri en yüksek olan sözlük 1242 madde başı birim ile Remzi Öncül’ün *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*’dür.

3. Sadece İki Sözlükte Ortak Olan Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri: Karma Sözlük’teki ortak olan madde başı birimlerin iki sözlükte temsil edilmesi bakımından en yüksek oran; 279 madde başı birim ile Remzi Öncül’ün *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü* ile Özcan Demirel’in *Eğitim Sözlüğü* arasındadır.

4. Sadece Üç Sözlükte Ortak Olan Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri: Karma Sözlük’teki ortak olan madde başı birimlerin üç sözlükte temsil edilmesi bakımından en yüksek oran 140 madde başı birim ile Remzi Öncül’ün *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, Ferhan Oğuzkan’ın *Eğitim Terimleri Sözlüğü* ile Özcan Demirel’in *Eğitim Sözlüğü*’dür.

5. Bütün Sözlüklerde Ortak Olan Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal

Değerleri: Taranan bütün sözlüklerde ortak olan madde başı birim sayısı yalnızca, 73'tür.

6. S.A.Ü.E.F.D'lerinde Bulunan ve Bulunmayan Madde Başı Birimlerin Sayısal

Değerleri: S.A.Ü.E.F.D'lerinden taradığımız eğitim ve öğretimle ilgili terim ve kavramlardan, hazırladığımız "Karma Sözlük"te bulunan madde başı birim sayısı 285, bulunmayan madde başı birim sayısı 170'tir.

Bu bulgular ışığında; kapsam bakımından en geniş olan sözlüğün Remzi Öncül tarafından hazırlanan *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü* olduğu görülmektedir. Öncül'ün sözlüğü terim ve kavramların güncel tanımlarını vermesi bakımından da dikkat çekicidir.

Sözlüğün hazırlanma amacı bakımından, incelenen sözlükler arasında paralellikler söz konusudur: Ferhan Oğuzkan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*'nde, "her terim Türkçe bir sözcük ile karşılanmış, Türkçe karşılığı olmayan, Batı dillerinden aktarılan terimlerde ise bir birlik sağlanmasını amaçladığını" belirtmiştir. Remzi Öncül *Eğitim ve Eğitim Terimleri Sözlüğü*'nü, "eğitimbilimleri alanında farklı dilleri kullanan çeşitli ülkelerde aynı kavramların birden çok terimle tanımlanmasının sebep olduğu kavram karmaşasını ortadan kaldırmak amacıyla hazırladığını" belirtmiştir. Özcan Demirel ise *Eğitim Sözlüğü*'nü, "yeni eğitim kavramlarını Türkçeye kazandırmak, eğitim biliminde kavram karmaşasını ortadan kaldırmak ve eğitim alanında terim birliğini sağlamak amacıyla hazırladığını" ifade etmiştir.

Madde başı birimlerin belirlenmesi aşamasında; Ferhan Oğuzkan'ın *Eğitim Terimleri Sözlüğü*'nde "daha önce bu konuda yapılan çalışmalar değerlendirilmiş; eğitimle ilgili yasalar, tüzükler, yönetmelikler, genelgeler ile okul programları gözden geçirilmiş; orta ve yükseköğretim kurumlarında ders kitabı olarak kullanılmış ya da kullanılmakta olanlar incelenerek terim yönünden taramadan geçirildiği" bilgisi verilmektedir. Remzi Öncül'ün *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*'nde bu aşamada hangi yöntemin izlendiğine dair bir bilgiye yer verilmemiştir. Özcan Demirel ise, *Eğitim Sözlüğü*'nde "eğitim bilimleri alanında en çok kullanım sıklığı görülen yaklaşık 10.000 eğitim kavramı alfabetik sıraya göre yer verdiği"ni ifade etmiştir. Bu ölçüte göre, madde başı birimlerin belirlenmesi aşamasında en ayrıntılı çalışma yapan araştırmacının Ferhan Oğuzkan olduğu değerlendirmesi yapılabilir.

Terim ve kavramların kullanım inceliklerini alan uzmanlarına kavratması bakımından, terimsel tanımdan sonra tanık cümle verilmesi modern sözlükbilim bakımından son derece önemlidir. Bu çerçevede, incelediğimiz hiçbir sözlükte terimin kullanıldığı bağlamın

örneklendirilmesi uygulamasına rastlanamamıştır. Ancak, genel bir sözlük olan Türkçe Sözlük'te bu uygulamaya yer verildiği belirlenmiştir.

İncelenen sözlükler, alan sözlüklerinde artık çok önemli bir bölüm olan “Dizin” bakımından değerlendirildiğinde şunlar söylenebilir: Ferhan Oğuzkan'ın *Eğitim Terimleri Sözlüğü*'nde “Almanca, Fransızca, İngilizce Dizin ile Eski Terimler Dizin”lerinden oluşan karşılaştırmalı ve zengin bir bölüm vardır. Remzi Öncül'ün *Eğitim ve Eğitim Terimleri Sözlüğü*'nde terimlerin “Almanca, Fransızca, İngilizce” karşılıklarının bulunduğu bölüm yer almaktadır. Özcan Demirel'in *Eğitim Sözlüğü*'nde ise, eserin sonunda ilgili terimlerin sadece “İngilizce-Türkçe” olmak üzere karşılıklarına yer verilmiştir. Bu ölçüte göre, en dikkat çekici olan sözlük Ferhan Oğuzkan'ın *Eğitim Terimleri Sözlüğü*'dür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Yaptığımız araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaştık:

1. “Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri” bakımından en kapsamlı olan sözlük toplam 1965 madde başı birim ile Remzi Öncül’ün sözlüğüdür.
2. “Madde Başı Birimlerin Karma Sözlük’te Temsil Değerleri” bakımından temsil değeri en yüksek olan sözlük 1242 madde başı birim ile Remzi Öncül’ün sözlüğüdür.
3. “Sadece İki Sözlükte Ortak Olan Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri”nin Karma Sözlük’teki ortak olan madde başı birimlerin iki sözlükte temsil edilmesi bakımından en yüksek oran; 279 madde başı birim ile Remzi Öncül ve Özcan Demirel’in sözlükleri arasındadır.
4. “Sadece Üç Sözlükte Ortak Olan Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri”nin Karma Sözlük’teki ortak olan madde başı birimlerin üç sözlükte temsil edilmesi bakımından en yüksek oran 140 madde başı birim ile Remzi Öncül, Ferhan Oğuzkan ve Özcan Demirel’in sözlükleridir.
5. “Bütün Sözlüklerde Ortak Olan Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri” bakımından taranan bütün sözlüklerde ortak olan madde başı birim sayısı yalnızca, 73’tür.
6. S.A.Ü.E.F.D’lerinden taradığımız eğitim ve öğretimle ilgili terim ve kavramlardan, hazırladığımız “Karma Sözlük”te bulunan madde başı birim sayısı 285, bulunmayan madde başı birim sayısı 170’tir.
7. Sözlüğün hazırlanma amacı bakımından, incelenen sözlükler arasında paralellikler söz konusudur: Ferhan Oğuzkan, Remzi Öncül ve Özcan Demirel “terim birliğini sağlamak” ve terimlerin “Türkçe karşılıklarını” özendirmek amacıyla sözlüklerini hazırladıklarını belirtmişlerdir.
8. Madde başı birimlerin belirlenmesi aşamasında; en titiz çalışan araştırmacının Ferhan Oğuzkan olduğu değerlendirilebilir. Ferhan Oğuzkan, “daha önce bu konuda yapılan çalışmalar değerlendirmiş; eğitimle ilgili yasa, tüzük, yönetmelik ve genelgeleri, okul programlarını gözden geçirmiş; orta ve yükseköğretim kurumlarında ders kitabı olarak kullanılmış ya da kullanılmakta olanları inceleyerek terim bakımından taramıştır”.
9. Terim ve kavramların kullanım inceliklerini alan uzmanlarına kavratması bakımından, terimsel tanımdan sonra tanık cümle verilmesi modern sözlükbilim bakımından son derece önemlidir. Bu çerçevede, incelediğimiz hiçbir sözlükte terimin kullanıldığı bağlamın

örneklendirilmesi uygulamasına rastlanamamıştır. Ancak, genel bir sözlük olan Türkçe Sözlük'te bu uygulamaya yer verildiği belirlenmiştir.

10. İncelenen sözlükler, alan sözlüklerinde artık çok önemli bir bölüm olan “Dizin” bakımından değerlendirildiğinde en dikkat çekici olan sözlüğün Ferhan Oğuzkan'ınki olduğu söylenebilir: Ferhan Oğuzkan'ın sözlüğünde “Almanca, Fransızca, İngilizce Dizin ile Eski Terimler Dizin”lerinden oluşan karşılaştırmalı ve zengin bir bölüm vardır.

Öneriler

Yaptığımız araştırma sonucunda, eğitimcilere, öğrencilere, özellikle terim ve kavram sözlüğü hazırlayıcıları için şu önerileri getirebiliriz:

1. Tarafımızdan oluşturulan “Karma Sözlük”ten yararlanılabilir,
2. Terim ve kavramların uygun Türkçe karşılıklarının bulunması ve bu karşılıkların kullanımının özendirilmesi bakımından sözlüklerin özenle ve dikkatle hazırlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, Türkçenin bilim dili olarak geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi açısından terim birliğinin sağlanması zorunluluktur,
3. Sözlükteki madde başı birimleri belirlenirken, geniş ve titiz bir tarama faaliyetine girilmelidir. Bu çerçevede özellikle kaynak kitaplar, yardımcı kitaplar, eğitim-öğretimle ilgili akademik/bilimsel süreli yayınlar vb. bilişim teknolojileri destekli olarak taranmalıdır. Bu sayede terim ve kavramların kapsamlılığı ve güncelliği korunmalıdır,
4. Terim ve kavramların kullanım inceliklerini alan uzmanlarına kavratması bakımından, terimsel tanımdan sonra mutlaka tanık cümle verilmelidir,
5. Günümüz şartlarında sözlüklerin basılı ortamda yayınlanması kadar, elektronik ortamda da yayınlanması ulaşılabilirliği ve güncelleştirilmesi bakımından yararlı olacaktır.

ALFABETİK ÖRNEKLİ SÖZLÜK

A

abc ‘Abece kitabı’ (Öncül:1).

* **abc kitabı** ‘Kanada’lı ruhbilimci D.O. Hebb (1904-...)’ in anlağı (zekayı) tanımlarken yaptığı bir ayrımdır. Ona göre A türü anlak, bireyin zekice tepkilerde bulunma gücünü gösteren ve kalıttan gelen gizil bir yeteneğidir. (Kalıtsal gizilgüç) B türü anlak, A türü anlağın, bireyin çevresi ile etkileşmesi sonucu oluşan varsayımsal (belli anda saptanan) düzeyde bir anlaktır. Bu iki tür anlak da dolaysız olarak ölçülemez. İngiliz ruhbilimci P.E. Vernon (1905-...)’da bunlara üçüncü bir C türü anlak eklemiştir ki bu, standart anlak testleri ile B türü anlak örnekleme üzerinde elde edilen anlak türüdür. A ile B anlak türleri arasındaki bağlantı kesin olmadığı gibi elde edilen Z.B. (zeka bölümü) de tam anlamı ile kalıtsal gücün ölçüsü sayılmaz’ (Öncül:1).

→ (**Bkz. abece, alfabe**).

abece ‘Alfabe. Sesleri karşılayan harflerin belirli bir sıraya göre dizilmiş bütünü’ (Demirel:2, Türkçe Sözlük:3, Öncül:1, Oğuzkan:15).

* **abece kitabı** ‘Alfabe, ilkokuma kitabı’ (Öncül:1).

* **abece öğretimi** ‘Çocuklara ya da yetişkinlere okuma-yazma ile ilgili ilk ve temel becerileri kazandırmak amacı güden öğretim’ (Oğuzkan:15, Öncül:1).

* **abece sırası** ‘Alfabe sırası’ (Türkçe Sözlük:3).

* **abece yöntemi** ‘1. Önce harflerin adlarını öğretip sonra bunları ab, ac, ad.. biçiminde birleştirerek sonunda sözcükler oluşturma yolu ile okumayı öğretme türü, (En eski bir okuma öğretme yöntemi olup birçok ülkede 19.yüzyıla kadar süregelmiştir. Parçadan bütüne giden ve göze yüklenen bir yöntemdir.

2. Yukarıdaki yönteme bir tepke olarak doğmuş eski bir okuma öğretme yoludur. Sözcükleri konuşma seslerine ayırma temeline dayanır. Teker teker harflerin ad ve biçimleri değil de seslerini çıkartma ve böylece hece ve sözcükler oluşturmaktır. Kulağı ön planda tutan bireşimsel bir yöntemdir’ (Öncül:1, Oğuzkan:15, Demirel:2).

→ (**Bkz. abc, alfabe**).

abecesel ‘Alfabetik’ (Türkçe Sözlük:3).

açık

* **açık davranış** ‘*overt behaviour*’ (Demirel:2).

* **açık derslikli okul** ‘Öğrencileri ayrı ayrı dersliklere bölen ve kalıplaşmış katı geleneksel derslikler yerine aynı anda birden çok sınıfın ders gördüğü ve türlü etkinliklere katıldığı esnek kullanışlı büyük oda ya da salonlarda öğretim yapılan derslik ya da okullar. Doğal olarak okul yapısının planı da bu tür uygulamalara, dikey kümeler oluşturmağa, birey ve küme çalışmalarına elverişli olarak hazırlanmak gerekir. Bu tür derslik ve okul binaları, ayrıca alışlagelmiş yapılardan daha da ucuza mal olduğundan son zamanlarda özellikle ilkokullarda giderek yaygınlaşmaktadır. Bu tür derslik ve okul binaları, ayrıca alışlagelmiş yapılardan daha da ucuza mal olduğundan son zamanlarda özellikle ilkokullarda giderek yaygınlaşmaktadır. Bu tür dersliklere çok amaçlı derslikler adı da verilir. (Derslik ve koridorların geleneksel düzenlemeleri yerine, türlü büyüklükte ve değişik çalışmalara elverişli ve katlanır kapılarla bağlantılı dersliklerin önerilmesi, çocukların yetenek, bilgi ve gelişme düzeyleri ile öğrenme hızları bakımından ayrı olduğu gerçeğine ve sınıf öğrencilerinin aynı anda aynı etkinlikte bulunmalarının verimli olamayacağı kanısına dayanır. Bu anlayışa göre de bireysel ayrılıkların göz önünde tutulması, öğretmenin çocuklarla kimi zamân hep birlikte, kimi zamân da teker teker ya da kümeleri olarak çalışması, aynı anda değişik eğitim çalışmalarında bulunması gerekir.)’ (Öncül:3).

* **açık düşünceli, geniş düşünceli** ‘*broad-minded*’ (Demirel:2).

* **açık eğitim** ‘Ders konuları ile öğretim araç ve yöntemlerinin seçilmesindeki kısıtlamaların kalkmasını ve öğretmenlerle öğrenciler arasında daha demokratik ilişkilerin kurulmasını savunan bir eğitim eğilimi ya da akımı. Yapı ve derslik düzenlenmesinde, ders zamanlarının saptanmasında, ders programlarının belirtilmesinde ve özellikle öğretmen-öğrenci işbirliği ve anlayışında açıklığa ve serbestliğe ağırlık veren bir eğitim türü. Eş anl. Açık ya da serbest derslikli okul’ (Öncül:3, Demirel:2).

* **açık fikirlilik** ‘*open-mindedness*’ (Demirel:2).

* **açık gruplar** ‘*open groups*’ (Demirel:2).

* **açık hava eğitimi** ‘1. Genellikle büyük kentlerin eğitimdeki sakıncalarını gidermek amacı ile çocuk ve gençleri hava ve güneşin iyi etkilerinden yeterince yararlandırma çabaları.

2. Kimi okullarda, bakımsız, kansız ve solunum yollarında bulaşıcı hastalık bulunan ya da gereği gibi gelişmemiş çocukların yararlanması amacı ile temiz hava ve güneş ışınlarından yararlanan okul ve sınıflar.

3. İyi beslenemeyen, vereme elverişli ya da başka özel sağlık sorunu olan çocuklar için açılmış özel okul ve sınıflar. Bu gibi çocukların beden koşullarını iyileştirecek açık oyun ve dinlenme yerleri. Öğle yemekleri ve öteki sağlık koşulları bu okul ve sınıflarda sağlanmıştır’ (Öncül:4, Demirel:2).

* **açık hava etkinlikleri** ‘Açık hava eğitimi’ (Öncül:4, Demirel:2).

* **açık hava okulu** ‘Çocukların, açık havadan ve güneşten bol bol yararlanmalarını sağlamak amacıyla derslikleri ve öteki bölümleri özel olarak yapılmış ve donatılmış okul’ (Oğuzkan:15, Öncül:4, Demirel:2).

* **açık hava oyun araçları** ‘Çocukların açık havada oynadığı salıncak, tırmanma merdiveni, kaydırak, tüne ve kum havuzu gibi araçlar’ (Oğuzkan:15).

* **açık hava öğretimi** ‘Öğretim programlarında yer alan kimi derslerin ya da ders konularının derslik dışında açık havada işlenmesi’ (Oğuzkan:15, Öncül:4, Demirel:2).

* **açık ilköğretim okulu** ‘Daha önce ilkokuldan mezun olan ancak herhangi bir nedenle ortaokula devam edememiş yurttaşlara yönelik olarak uzaktan öğretim ile ilköğretimi tamamlama olanağı sağlayan kurum’ (Demirel:2).

* **açık lise** ‘Liselerde uygulanan açık öğretim biçimi’ (Türkçe Sözlük - T-:14).

* **açık öğrenme düzeni** ‘*open learning system*’ (Demirel:2).

* **açık öğretim** ‘1. Açık öğrenme düzeni.

2. Ders konularını, mektuplaşma, radyo ve televizyon gibi iletişim araçları aracılığı ile işleyen öğretim düzeni ve bu yöntemle çalışan öğretim kurumları. Mektupla öğretim, uzaktan öğretim ve açık üniversite’ (Türkçe Sözlük -T-:14, Öncül:5, Demirel:2).

* **açık öğretim düzeni** ‘Öğrencilerin bilgi edinmesi ve eğitim görüşünde tüm kısıtlamaların aşılmasını isteyen her türden çaba ya da bu tür bir düzen. Açık eğitim’ (Öncül:5).

* **açık raf** ‘Kitaplıklarda ve mağazalarda kitapların ve malların kolaylıkla seçilebilmesini sağlamak üzere yapılmış sergen’ (Türkçe Sözlük:14).

* **açık uçlu** ‘*open-ended*’ (Demirel:2).

* **açık uçlu öğrenme** ‘Pratik ve bireysel deneyimlerin merkeze alındığı ve sınırlı öğrenci kontrolünün bulunduğu bağlamlarda oluşan davranış değiştirme süreci’ (Demirel:2).

* **açık uçlu soru** ‘Yanıtı önceden belirlenmemiş olup kişisel düşünce ve görüşlerin açıklanmasına olanak sağlayan ancak kimi durumlarda bu açıklamada uzunluk bakımından önceden konulan sınırlamalara uyulmasının da istenildiği soru türü’ (Oğuzkan:15, Öncül:5).

* **açık uçlu sorular** ‘*open-ended questions, open-ended items*’ (Demirel:2).

* **açık üniversite** ‘Basılı materyallerle öğretimi, yayın yoluyla öğretimi ve yüzyüze öğretimi bir uzaktan öğretim sistemi olarak özerk bir üniversite yapısı içerisinde işlevsel yönden bütünleştiren bir uygulama ya da yükseköğretim kurumu’ (Öncül:5, Oğuzkan:16, Demirel:2).

açıklama ‘Bir olayı, bir konuyu, bir sorunu ilgili bilim ya da bilgi dalının kurallarına uyarak aydınlatma, çözümleme işi’ (Oğuzkan:15, Türkçe Sözlük:13).

açıklamak ‘1. Bir konuyla ilgili gerekli bilgileri vermek, izah etmek, afişe etmek.

2. Bir sorunla ilgili aydınlatıcı bilgi vermek, tavzih etmek: “*Ben siyasal tavrımı ağlayarak açıkladım.*” -A. Kutlu.

3. Bir sözün, bir yazının ne anlatmak istediğini belirtmek, yorumlamak.

4. Açıkça söylemek, ifşa etmek: “*Kenan Bey bunun kuru bir inanç olmadığını da ilk defa açıkladı.*” -T. Buğra.

5. Belirtmek, göstermek, açığa vurmak, izhar etmek’ (Türkçe Sözlük:13).

açıklamalı ‘Birtakım açıklamalarla anlaşılması, öğrenilmesi kolaylaştırılmış, izahlı: *Açıklamalı deyimler*’ (Türkçe Sözlük:13).

açıklayıcı ‘1. Bir sorunu gerekli açıklığa kavuşturan. 2. Kendinden önce gelen kelimeyi belirten, açıklayan (kelime veya kelimeler): “Atatürk, yeni Türkiye’nin kurucusu, daima saygı ile anılacaktır” cümlesindeki ‘yeni Türkiye’nin kurucusu’ sözü Atatürk adının açıklayıcısıdır’ (Türkçe Sözlük:13, Demirel:3).

açıklama yöntemi ‘Bir olayı yaratan gerçek nedeni ya da nedenleri ortaya çıkarmayı amaç edinen öğretim yöntemi’ (Oğuzkan:15, Demirel:3).

açıktan atama ‘Açıktan atamak işi, açıktan tayin’ (Türkçe Sözlük:14).

→ (**Bkz. açıktan tayin**).

açıktan tayin ‘Açıktan atama’ (Türkçe Sözlük:14).

→ (**Bkz. açıktan atama**).

açıklayış ‘Açıklama işi veya biçimi’ (Türkçe Sözlük:13).

aday ‘Bir iş için yetiştirilmekte, eğitilmekte olan kimse, namzet’ (Türkçe Sözlük:21, Demirel:3): “Hizmet öncesi öğretmen eğitimi sürecinde adaylara, mesleklerini yürütme sürecinde karşılaşılabilecekleri çok sayıdaki problemlerin çözümüne yönelik bilgilendirme yapılması mümkün görünmemektedir” (S.A.Ü.E.F.D 17:170).

* **adaylık eğitimi** ‘Belli bir görev dalında çalışmak ya da görevle ilgili bir san kazanmak için gerekli koşulları ve yetenekleri taşıdıkları belgelenmiş kişilere o dalda göreve başlamadan önce belirli bir süre uygulanan eğitim’ (Oğuzkan:16, Demirel:3).

* **aday havuzu** ‘Bir alan ya da konu ile ilgili adayların bir araya toplanması’. ‘İnsangücü planlaması ile; arz kaynaklarının düzenlenerek uygun aday havuzunun oluşturulması amaçlanır’ (S.A.Ü.E.F.D 16:41).

* **aday öğrenci** ‘Bir eğitim kurumuna geçici olarak alınan, ancak kesin yazılma için gerekli işlemleri sonuçlandırmamış olan öğrenci’ (Oğuzkan:16, Demirel:3).

* **aday öğretmen** ‘*student-teacher, prospective-teacher, teacher candidate*’ (Demirel:3): “Aday öğretmen eğitimine tabi tutulmama rağmen kadrolu öğretmen olduğumda stajyerliğimin kaldırılması için bir yıl beklemek istemiyorum” (S.A.Ü.E.F.D 16:50).

adci ölçek ‘(= adsal ölçek, adlayıcı ölçek, sınıflama ölçeği) Kişilere, nesnelere, olaylara ya da özelliklere harf ya da sayı yaftalan koyma işlemi. Bu, yalnızca bireyleri ya da bir

sınıfın üyelerini belirlemeye yarar, nicelik ilişkisi belirtmez. Sadece aynı etiketi taşıyanları, belli bir amaç için, eşit sayar. En yalın bir ölçek türüdür' (Öncül:7).

ağ, şebeke, ölçek 'grid' (Demirel:3).

ağır öğrenen (çocuk) 'Zekaca geri ve orta düzeyde olanlar arasında yer alan ve bundan dolayı öğretim programını yaşlılarıyla birlikte aynı hızla izlemekte güçlük çeken öğrenci' (Oğuzkan:16).

ağır öğrenenler '1. Genel olarak okul başarısı anlksal yeteneği düzeyinde olmayan anlamına kullanılır.

2. Eğitsel başarılarında orta düzeyde geri olup, normal bir okulda özel eğitsel yardım isteyen çocuklar. (Az da olsa, kimileri bu terimi anlksal yönden geri olan tüm çocukları kapsayacak biçimde kullanır) ' (Öncül:11).

ağır öğrenme 'Yaştlarına göre bir çocuğun gelişmesinin olağan düzeyden düşük olması özelliği. Bu, işleybilim (fizioloji) ruhbilim ve eğitim açılarından ya da bunların üçünün ortak sonucu olabilir. Giderilmesi olanağı bulunması bakımından geri zekalıdan ayrılır' (Öncül:11).

ağırlıklı

* **ağırlıklı ortalama** '1. Değişik önem ya da ağırlık verilmiş türlü soru ya da konuların aritmetik ortalaması.

2. Yinelemiş oranına göre türlü ölçülerde ağırlık verilmiş, soru ya da konuların aritmetik ortalaması' (Öncül:11, Demirel:3).

* **ağırlıklı puan** 'Puanlanmış öteki konu ya da sorularla karıştırırken, önemi ya da göreliliği yüzünden kendine özel bir değer ya da ağırlık verilmiş olan puan yada sayı' (Öncül:11, Demirel:3).

ağırlıksız ortalama 'Aritmetik ortalama' (Öncül:11).

ahlak 'Bireyin doğru ile yanlış ayırt edebilmesini sağlayan ilkeler ve değerler bütünü' (Demirel:3, Öncül:13, Oğuzkan:16).

* **ahlakçılık** 'Eğitim ve öğretim çalışmalarında ahlaka üstünlük tanıma' (Oğuzkan:16).

* **ahlak dersi** ‘Ahlak kuralları ile iyi davranışı öğretme amacı güden dersin adı’ (Öncül:14).

* **ahlak eğitbilimi** ‘Genel ahlak ilke ve kuramları ile uğraşan, ahlakın eğitimle olan ilişkileri üzerinde duran eğitbilim dalı’ (Oğuzkan:17).

* **ahlak eğitimi** ‘Ahlakın ya da davranış kurallarının örgün ya da yaygın eğitim yolları ile benimsetilmesi. (Laik olmayan ülkelerde bunun içine din eğitimi de girebilir. Laik ülkelerde ise bu eğitim karakter ya da yurttaşlık eğitiminin bir parçasıdır.) Din eğitimi’ (Öncül:14, Demirel:3).

* **ahlak gelişimi** ‘Bireyin, doğru ve yanlış ölçülerini birbirinden ayırtetme yeteneğinin adım adım gelişmesini ve zamanla bireyin toplumsal davranışına etki yapar duruma gelmesini sağlayan yaşama ve büyüme süreci’ (Öncül:14, Demirel:3).

* **ahlak kavramları** ‘*ethical concepts*’ (Demirel:3).

* **ahlak öğretimi** ‘Ahlak dersi’ (Öncül:15).

aile eğitimi ‘1. Aile kurmuş olan kadın ve erkeklerle, aile mutluluğunu gerçekleştirmek ve artırmak için gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak üzere verilen eğitim. 2. Aile kurmaya aday genç ve yetişkinlere onların iyi birer ana ya da baba olmalarını sağlamak amacıyla okullarda ve okul dışındaki kuruluşlarda verilen eğitim’ (Oğuzkan:17, Öncül:17).

akademi ‘Bilim dallarında, güzel ya da uygulamalı sanatlarda orta ve yükseköğretim yapan kimi okullara verilen ad’ (Oğuzkan:17, Türkçe Sözlük:47, Demirel:3).

akademik ‘1. Okulla, öğrenimle, özellikle okulun kitaplara bağlı öğrenimi ile ilgili.

2. (Orta öğretimde) Anadili, yabancı diller, tarih, ekonomi, matematik ve fen dersleri ile ilgili, genel kültüre ağırlık veren.

3. Yüksek öğretimde: Serbest sanatlar alanları ya da üniversite ile ilgili’ (Öncül:20, Türkçe Sözlük:47, Demirel:3).

* **akademik anıklık** ‘Okuldaki akademik çalışmalarda başarı göstermek için gerekli olan, doğuştan ya da sonradan edinilen yeteneklerin bileşimi’ (Oğuzkan:17).

* **akademik başarı** ‘Okumada, aritmetik, tarih.. gibi okulun akademik türden derslerinde elde edilen başarı. Resim-iş ve beden eğitimi derslerinde kazanılan becerilerin

karşıtı olarak kullanılır ’ (Öncül:20, Demirel:3): ‘‘*Düşüncelerimizin davranışlarımızı kontrol edebileceğimiz bilmekle, inançlarımızı, motivasyonumuzu ve akademik başarılarımızı olumlu yönde etkileyebiliriz*’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:18).

* **akademik beceri** ‘Öğrencinin okul yaşamı boyunca kazandığı beceriler’. ‘*Duygusal okuryazarlık bireylerin; akademik becerilerine, arkadaşlık ilişkilerine, sosyal becerilerine, okula yönelik tutumun oluşmasına olumlu katkılar sağlamaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:88).

* **akademik benlik kavramı, akademik benlik tasarımı** ‘1. Bireyin akademik yönünün ağırlıkta olduğu bir işte başarılı olacağına inanma ve kendine güven derecesi. 2. Kişinin hangi özel ya da genel alana yeteneği olduğunun farkında olması’ (Demirel:3).

* **akademik derece** ‘Bir yükseköğretim kurumunca, belli bir öğrenim düzeyinde tüm koşulları yerine getiren kimselere verilen derece (lisans derecesi, yüksek lisans derecesi, doktora derecesi gibi)’ (Oğuzkan:17, Öncül:20, Demirel:3).

* **akademik dersler** ‘1. Genel olarak pratik ya da uygulamalı bir ders programı karşıtı olan kültür ya da arı bir dersle ilgili kurs. (Genel kültür verme ya da bir uzmanlık dalında bilgi edinme aracı sayılır.)

2. Öğretmen yetiştirmede yüksek öğretim kurumlarında öğretmenlik formasyonu veren dersler dışında kalan, özellikle öğretmenin derinleştirdiği bilim dalı ile ilgili olan (Fransızca öğretmenliğini yapacak bir öğretmen adayı için Fransız dili, bir fen dersleri öğretmeni için biyoloji ve kimya dersi gibi) kurslar. Ama eğitim ruhbilimi dersinin öğretmeni olacak bir öğretmen adayı için eğitim ruhbilimi dersi hem öğretmenlik formasyonu sağlayan, hem de akademik sayılan bir kurstur.) Eşanl. Akademik kurs’ (Öncül:20).

* **akademik dil** ‘Eğitim-öğretim ortamına ve seviyesine uygun olarak kullanan dil’. ‘*Uygulama sürecinde adayların, akademik dilde yazım becerisini geliştirdikleri belirlenmiştir*’ (S.A.Ü.E.F.D 17:173).

* **akademik eğitim** ‘1. Orta öğretimde: Anadili, yabancı diller, tarih... gibi genel soyut ve kuramsal derslerle sağlanan eğitim.

2. Yüksek öğretimde: Liberal sanatlar alanında kazandırılan hazırlık ya da eğitim’ (Öncül:20): ‘‘*Pratik dalın mesleksi eğitimi, teorik dalında da akademik eğitimi temsil ettiği söylenebilir*’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **akademik hazırlık** ‘1. Belli bir bilim ya da meslek dalında çalışmak için gereken öğrenimi tamamlamış olma.

2. Herhangi bir yüksek öğretim dalında öğrenim görebilmek için gerekli olan hazırlık’ (Öncül:20, Oğuzkan:17, Demirel:3).

* **akademik kurul** ‘1. Genel olarak bir eğitim kurumunun deneyimli öğretmenlerinden oluşan bir kurul.

2. Yüksek okul ve üniversitelerde öğretmenlerden seçilen belli sayıdaki üyenin oluşturduğu bir kurul. Kimi zamân öğrenci temsilcilerinin de katıldığı bu kurul kurumun öğretim işlerini denetler ve yeni üyeleri seçer’ (Öncül:21, Demirel:3).

* **akademik lise** ‘Belirli eğitim-öğretim amaçlarına uygun olarak eğitim veren lise’. ‘Akademik liselerin esas amacı öğrencileri bir üst öğrenime hazırlamaktır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

* **akademik meslek** ‘Üniversitelerle yüksek öğrenim kurumlarında öğretim üyeliği uğraşı ya da mesleği’ (Öncül:21).

* **akademik okul** ‘Belirli eğitim-öğretim amaçlarına uygun olarak eğitim veren okul’. ‘Meslek okulları hem kuruluş, hem program, hem de iç yapı bakımından diğer akademik okullardan farklıdır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

* **akademik öğrenme zamanı** ‘Yüzde seksen ya da daha fazla başarı ve performans için harcanan öğrenme zamanı. Belirli bir konu ya da öğrenme görevinde başarılı olmak için harcanan öğrenme zamanı’ (Demirel:3).

* **akademik ölçütler** ‘Öğrencinin başarı düzeyini belli etmek üzere eğitim kurumlarının saptamış oldukları ölçütler’ (Öncül:21).

* **akademik özerklik** ‘Eğitim yönetiminde, özellikle yüksek öğretim kurumlarının ve üniversitenin, eğitim dışı türlü güçlerin (siyasal, dinsel vb.) baskılarından uzak ve bağımsız kalması, eğitim ve öğretim konusunda kendilerine özerklik tanınması anlamına gelir’ (Öncül:21, Demirel:4).

* **akademik özgürlük** ‘Yüksek öğretimle ilgili ve akademik özerklikle de ilişkili bir ilkedir. Bu ilke, sonucu neye varırsa varsın gerçekleri araştırıp ortaya koymayı ve izlemeyi savunur. (Gerçeği bulmanın biricik yolu olan; korkmadan ve sürekli olarak deneme ve incelemeyi, eğitimin her zaman isteklendirmesi gerekir.) Bu düşünce ile öğretim üyelerine

ve öğrencilere, hiçbir zora ve kısıtlamaya ya da başka türden sınırlamalara başvurmadan, öğretme ve öğrenme olanağı sağlamak anlamına gelir' (Öncül:21, Demirel:4).

* **akademik personel** '*academic staff*' (Demirel:4).

* **akademik yetenek** 'Öğrenim yeteneği' (Öncül:21).

* **akademik yeteneklik (yetenek)** '*academic aptitude*' (Demirel:4).

* **akademik yeteneklik testi** '*scholastic aptitude tests*' (Demirel:4).

* **akademik yıl** 'Öğretim yılı' (Öncül:21, Demirel:4).

* **akademik zeka** 'Soyut kavramları kolayca kavramaya yatkın zeka' (Oğuzkan:17, Demirel:4).

akademisyen 'Akademi üyesi, öğretim üyesi' (Türkçe Sözlük:47).

akseptans 'Yabancı ülkelerde okuyacak öğrenciler için gönderilen kabul belgesi' (Türkçe Sözlük - T -:58).

aksiyon araştırması 'Öğretmen ve öğrencilerinin aktif olarak araştırmaya katılarak sorumluluğu işbirliği içinde paylaşımlarına dayanan bir yöntem'. '*Araştırma, aksiyon araştırması yöntemine dayalı olarak yürütülmüştür*' (S.A.Ü.E.F.D 17:171).

akşam

* **akşam dersleri(kursları)** '*evening classes*' (Demirel:4).

* **akşam kursu** 'Gece okulu' (Öncül:23).

* **akşam lisesi** 'Öğrenimlerini gündüz sürdüremeyenler ile yaşları öğrenim çağını aşmış olan gençlere lise öğrenimi sağlayan dört yıllık okul' (Oğuzkan:18, Demirel:4).

* **akşam okulu** '1. Genellikle ilk ve orta okullara gitmeyen ya da gidemeyen genç ve yetişkinlere, bu okulların çalışma saatleri dışında düzenli öğretim yapan resmi ya da özel kurumlar.

2. Dar anlamda, ilk ve orta öğretim kurumlarına bağlı olarak yetişkinlere tamamlayıcı ve mesleki eğitim verme ve boş vakitleri iyi kullanma etkinliklerinde bulunma. Erkek, kız akşam san'at okulları, Erkek, kız akşam san'at okulları, tarım ve ticaret okulları.. gibi. Eşanl. Gece okulu' (Öncül:23, Oğuzkan:18, Demirel:4).

* **akşam sanat okulu** ‘İlkokulu bitirip de herhangi bir sanat sahibi olmayan ya da çalıştığı sanat kolunda ilerlemek isteyen kimselere iş saatlerinden sonra kısa süreli kurslarla gerekli bilgi ve becerileri kazandıran öğretim kurumu’ (Oğuzkan:18).

* **akşam ticaret okulu** ‘Ortaokulu bitirdikten sonra çalışmak zorunda kalarak gündüz öğrenimini sürdüremeyenler ile yaşları öğrenim çağını aşmış olanları, bir yandan çalıştıkları işlerde bilgi ve başarılarını artıracak, bir meslek edinmelerini sağlayacak ve bir yandan da yükseköğrenime hazırlayacak biçimde yetiştirilen meslek okulu’ (Oğuzkan:18).

aktarılmış puan ‘Test üzerinde elde edilen puan değil de bunun değişik bir ölçüğe göre aktarılmış olarak belirtilen puandır. Z-puanı, hem puandan türetilmiş ve ham puana karşılık olarak bulunmuş bir puandır. Karşıtı: ham puan, işlenmemiş puan’ (Öncül:24).

aktif ‘1. Etkin, canlı, hareketli, çalışkan, faal.

2. Etkili, etken’ (Türkçe Sözlük:61): ‘*Bu tür yönü olan bireyler,bireysel çabalarının onları başarıya götüreceğine inanırlar ve karşılaştıkları durumlarla ilgili konularda danışma ve bilgi toplamada aktiftirler*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

* **aktif katılım** ‘Bireylerin öğrenme-öğretmen sürecine bireysel olarak katılması’. ‘Türkiye’ de öğretmen merkezli program geliştirme çalışmalarının başlatılması, öğretmenlerin araştırma sürecine aktif katılım sağlamalarını gerektirmektedir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:170).

* **aktif metot** ‘Öğrencilerin kişisel çalışmalarını ve iş yapma yeteneklerini geliştirmeyi sağlayan bilimsel yöntem’ (Türkçe Sözlük -T-:61).

* **aktif rol** ‘Bireylerin öğrenme-öğretme sürecinde aldıkları bireysel rol’. ‘Araştırmacılar ile öğretmenler arasında yaşanan iletişim problemlerinin giderilmesinde aktif rol ve sorumluluk alma bilincine sahip olma becerisini kazandıkları belirtilmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:175).

alan

* **alan bilgisi** ‘Belirli bir alana ait bilgilerin tümü’. ‘Öğrencilerin Eğitim Bilimine Giriş dersine ait belirlenen hedeflere erişip erişmediği onların öğretmen olarak yetiştirilmesinde genel kültür, alan bilgisi ve pedagojik formasyon düzeyleriyle yakından ilgilidir’ (S.A.Ü.E.F.D 15:64).

* **alan çalışması** ‘Belirli bir alanda özel olarak yapılan çalışma’. ‘Alan Çalışması dersi kapsamında adayların Bitirme Çalışması yürüterek geliştirdikleri beceri düzeylerine ilişkin değerler belirlenmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:172).

* **alan incelemesi** ‘Bir sınıf ya da bir okul yerine daha geniş kaynaktan, örneğin birden çok okuldan sağlanan verilere dayanarak yapılan inceleme’ (Oğuzkan:18).

alanı tanıma dersi ‘Daha ileri ya da zor bir alanı seçmeden önce öğrencinin o alanda başarılı olma yeteneğinin olup olmadığını birinci elden denemesine olarak sağlayan bir ders türü. Örneğin: iş ve meslekleri tanıma amacını güden bir ders. Çok değişik türde çalışmalarla öğrencinin kendini sınamasına olanak sağlaması... gibi. Buna kendini tanıma ya da sınama kursu ya da dersi adı da verilebilir’ (Öncül:26).

alfabe ‘ 1. Bir dilin seslerini gösteren, belirli bir sıraya göre dizilmiş belli sayıda harfin bütünü, yazı, abece.

2. Bir dilin harflerini tanıtarak okuma öğrenmeyi sağlayan kitap’ (Türkçe Sözlük:72, Öncül:28).

* **alfabe dışı** ‘Bir milletin alfabesinde bulunmayan harf’ (Türkçe Sözlük:72).

* **alfabe öğretimi** ‘Okula yeni başlayanlara ilk okuma ve yazmayı türlü yöntemlerle öğretme alanı. Bugün toplu öğretimin ve birinci sınıf öğretiminin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınır. Eşanl. Abece öğretimi. İlk okuma’ (Öncül:28).

* **alfabe sırası** ‘Bir milletin alfabesinde bulunmayan harf’ (Türkçe Sözlük:72).

* **alfabe yöntemi** ‘Abece yöntemi’ (Öncül:28).

→ (Bkz. abc, abece).

alfabetik ‘Alfabe sırasına göre dizilmiş, abecesel’ (Türkçe Sözlük:72).

* **alfabetik sıralama** ‘Alfabe sırası’ (Türkçe Sözlük:72).

algı ‘Bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak’ (Türkçe Sözlük:72): ‘Denetim odağı ile ilgili bir diğer görüşe göre,denetim odağı olayların nedenini bireyin içsel olarak kendi davranışlarına ya da dış nedenlere bağlayarak algılamasına yönelik bir kişilik yapılanmasıdır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

algılama ‘Algılamak işi, idrak etme: “ Bugünkü çocukların algılama alanları dünkü kuşaklardan çok daha gençtir. ’’- H.Taner’ (Türkçe Sözlük:72).

algılamak ‘Bir olayı veya bir nesnenin varlığını duyu organlarıyla algılamak, idrak etmek: “Onların görececek, okuyacak, algılayacak halleri mi var?” - H.Taner’ (Türkçe Sözlük:72).

algılatma aygıtı ‘Bir göstericiye takılarak kullanılan, sayı ya da sözcüklerin görüntü ile parlaklık derecesini denetleyen, hızla değişen görsel uyaranlar oluşturarak genellikle okuma yazma öğretiminde görsel algılamının geliştirilmesine yardımcı olan araç’ (Oğuzkan:18).

algısal öğrenme ‘Geniş ölçüde ya da tümü ile duyu örgenleri aracılığı ile olan öğrenme. Yeni ya da değişikliğe uğramış algısal bir tepkide bulunmayı öğrenme’ (Öncül:33).

algısal-devimsel öğrenme ‘İçinde hem yeni ve hem de algısal ve devimsel (kassal) ilişkilerin yer aldığı öğrenme türü. Su içindeki bir nesneye ok atma örneğinde olduğu gibi. Dile dayanmayan somut bir uyarıcı durumu karşısında dilsel olmayan açık kassal bir tepkide bulunmayı öğrenme. (Dil etkisinin az olduğu bir öğrenme türüdür. Hem uyarıcının ve hem de tepkinin dilsel olduğu dilsel öğrenmeler ile uyarıcısı dilsel, tepkisi algısal olan dilsel-algısal öğrenmelerden değişiktir.) Algısal-kassal ya da algısal-tepkisel öğrenme’ (Öncül:33).

alıntı ‘Bir yazıya başka bir yazarın yazısından alınmış parça, aktarma, iktibas’ (Türkçe Sözlük:74).

alıntılama ‘Alıntılama işi’ (Türkçe Sözlük:74).

alıntılama ‘1. Bir yazıya başka bir yazarın yazısından cümle veya cümleler almak, alıntı yapmak, aktarmak, iktibas etmek: “Oyundan alıntılacağı bir iki sahne, belleğimizin bize musallat ettiği iz düşümlerden oluşmadır.” -S. İleri.

2. Bir yazının tamamını almak, alıntı yapmak, aktarmak, iktibas etmek’ (Türkçe Sözlük:74).

alışlagelmiş öğrenim ‘Geleneksel eğitim’ (Öncül:34).

alıştırı ‘Herhangi bir işte kendiliğinden ve hızla doğru sonuca ulaşmayı öğrencilere kazandırmayı amaçlayan öğretim etkinliği’ (Oğuzkan:18).

alıştırma ‘Öğrencilerin, öğrendiklerini yeni durumlara uygulamalarına olanak sağlayacak biçimde düzenlenen çalışmalara ve yinelemelere verilen ad’ (Oğuzkan:19, Türkçe Sözlük:75, Öncül:36).

* **alıştırma defteri** ‘İçinde yazı örnekleri bulunan ve öğrencinin el yazısında kılavuz gibi kullanacağı bir defter’ (Öncül:37).

* **alıştırma dönemi** ‘1. Alıştırmanın almış olduğu zaman.

2. Kendisinden neyin istendiğini tanınması ya da kavraması için deneylerde, deneğe, yapılacak işin bir ön denememesini yapma olanağı verilmesi.

3. Öğrenme deneylerinde öğrenme ya da alıştırma dönemi, bu dönemin sonuçları deneyden sayılmaz’ (Öncül:37).

* **alıştırma kitabı** ‘Ders kitaplarına eşlik edecek biçimde hazırlanan, öğrencilerin ders kitaplarının yardımıyla edinmiş oldukları birtakım bilgileri uygulamalarına olanak sağlayan kitap’ (Oğuzkan:19).

alıştırmak ‘Alışmasına yol açmak’ (Türkçe Sözlük:75).

alışık ders ‘İki ya da daha çok dersin birer gün, birer yarıyıl ya da birer yıl ara ile teker teker ele alınması, okutulması düzeni’ (Öncül:39).

alpha katsayısı ‘İstatistikte güvenirlilik belirlemede kullanılan tekniklerden biri’. ‘*Kişilik testlerinde üç veya daha fazla seçenek varsa ‘Alpha katsayısı, veri toplama aracında yer alan k sorusunun türdeş bir yapıyı açıklamak ya da sorgulamak üzere bir bütün oluşturup oluşturmadığını sorgulamayı sağlar*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:30).

alt

* **alt küme** ‘Eğitimde, sınıf içinde öğretim amacı ile kurulmuş küçük bir küme’ (Öncül:40).

* **alt örneklem** ‘Toplam örneklem nüfusunun bir bölümünden alınan örneklem. Tüm ortaokul çıkışlıları yansıtan bir örneklem içinden küçük bir bölüm alma... gibi’ (Öncül:40).

* **alt özel sınıf** ‘Ağır öğrenen ve öğretilbilir geri zekalı çocuklardan ilköğrenim çağında bulunanlar için resmi ilkokullarda açılan özel sınıf’ (Oğuzkan:19).

* **alt sınıf** ‘Alt özel sınıf anlamına gelir ve eğitilebilir ile öğretilbilir anlksal gerileri yetiştirmek için açılmış sınıflar anlamına gelir. Bkz. hafif ve orta anlksal gerilik’ (Öncül:40).

amaç ‘1. Eğitim alanında bir etkinliğe, bir eyleme ya da bir işe başlarken erişilmek istenilen, öğrenim sürecine bütünlük ve anlam kazandıran sonuç.

2. Eğitim görevlilerince saptanan ve düzenlenen programlar sonucu öğrenci davranışında gerçekleşmesi istenilen değişme’ (Oğuzkan:19, Türkçe Sözlük:86, Öncül:41): ‘*Burjuvazi için amaç, sermaye düzenininin yaşaması ve sermaye sahibinin güçlenmesidir; eğitim de aslında bu amaca yöneliktir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:55).

→ (**Bkz. erek**).

* **amaç basamakları** ‘Öğrenen kimse amacına doğru ilerlediğini gördükçe, öğrenmeye hazır olsun ya da öğrenme kolaylığının artması olayı için kullanılan bir terim’ (Öncül:41).

amaçlı öğrenme ‘Ereği ve yöntemi önceden belirlenmiş olan isteğe dayalı öğrenme’ (Oğuzkan:19).

ana

* **ana bilim dalı** ‘Üniversitelerde bölümlerin alt bilim veya uzmanlık dalları’ (Türkçe Sözlük -T-:93).

* **ana dil** ‘Kendisinden başka diller veya lehçeler türemiş olan dil’ (Türkçe Sözlük:93).

* **ana dili** ‘Çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil: “*İnsan tehlike karşısında ancak ana diliyle feryat edebiliyor.*” -N. Hikmet’ (Türkçe Sözlük:93).

* **anadolu lisesi** ‘Sınav ile öğrenci alan, yabancı dil ağırlıklı ortaöğretim kurumu’. ‘*Genel ortaöğretim okulları lise, Anadolu lisesi, fen lisesi biçiminde tabakalaşır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

* **anadolu öğretmen lisesi** ‘Sınav ile öğrenci alan, öğretmen yetiştirmeyi amaç edinen yabancı dil ağırlıklı ortaöğretim kurumu’. ‘*Anadolu öğretmen liseleri meslek liseleri kategorisi içinde yer almasına rağmen öğrenci profili ve kazandırdığı avantajlar bakımından içinde yer aldığı gruptan ayrılmaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

* **ana düşünce** ‘Temel fikir, ana fikir’ (Türkçe Sözlük:94).

→ (**Bkz. ana fikir**).

* **ana fikir** ‘Bir yazının temeli olan asıl düşünce: “*Eserin ana fikrine sadakat, yazara ve esere gösterilecek ilk nezaket ve saygı borcudur.*” -H. Taner’ (Türkçe Sözlük:94).

→ (**Bkz. ana düşünce**).

* **ana mektebi** ‘Anaokulu’ (Türkçe Sözlük -T-:96).

→ (**Bkz. ana okulu**).

* **ana okulu** ‘Genellikle 4-6 yaşlarında bulunan ve daha ilköğrenim çağına erişmemiş olan çocukların her yönden gelişmelerini sağlayan, çoğu zaman içinde yuva bölümü de bulunan eğitim kurumu’ (Oğuzkan:19, Türkçe Sözlük -T-:96, Öncül:47).

→ (**Bkz. ana mektebi**).

* **ana okulu eğitimi** ‘Okul öncesi çağı çocuklarının bedensel, kassal, sağlık, beslenme, anlksal, estetik, duygusal ve toplumsal gelişimini sağlayan eğitim türü. Bkz. okul öncesi eğitim’ (Öncül:47).

* **anasınıfı** ‘Genellikle beş yaşını bitirmiş çocukları ilkokul öğrenimine hazırlamak üzere kimi ilkokullarda açılan ve anaokulu eğitimi ilkelerine dayalı bir programa göre etkinlikte bulunan sınıflara verilen ad’ (Oğuzkan:19, Türkçe Sözlük -T-:96).

* **ana-baba eğitimi** ‘Ana-babaları çocuk bakımı ve aile yaşamının geliştirilmesi gibi konularda aydınlatıp yetiştirmeyi amaçlayan halk eğitimi çalışmalarına verilen ad’ (Oğuzkan:19).

analiz ‘Çözümleme’ (Türkçe Sözlük:95): “*Araştırmaya katılan öğrencilerin görüşme formuna verdikleri yanıtlarda uygun olan içerik yukarıda belirtilen başlıklar altında en uygun olan kavramla ilişkilendirilmiş ve analizler bunlar üzerinde yapılmıştır*” (S.A.Ü.E.F.D 15:21).

analizci ‘Analizle uğraşan veya analiz yapan kimse’ (Türkçe Sözlük:95).

analizcilik ‘Analizci olma durumu’ (Türkçe Sözlük:95).

anekdot ‘Hikâyecik: “*O, şimdi kulaktan kulağa aktarılan anekdotları, nefis ve veciz esprileri ile anlatıyor.*” -H. Taner’ (Türkçe Sözlük:98).

* **anekdot yöntemi** ‘1. Hayvanlarla çocukların davranışlarını, özellikle göze çarpanlarını, saptama yolu. (Gözlem yöntemi ile karıştırılmamalıdır. Bu yöntem okullarda

çok kullanılır. Yanıltıcı yanları olmakla beraber, önemli ipuçları vermede ve varsayımlar kurmada bundan yararlanır)

2. Öğrencilerin davranış ve tepkilerinin, öğretmenlerce saptandığı bir teknik. Eşanl. betimleme yöntemi yada betimsel yöntem' (Öncül:49).

anıklık 'Kişinin, belli bir alanda öğrenme gücünün bulunduğunu gösteren ya da gösterdiğine inanılan, ya doğuştan ya da sonradan edinilen yetenekler ile öteki ruhsal özelliklerin tümü' (Oğuzkan:20).

* **anıklık testleri** 'Öğrencilerin akademik konularda, resim ve müzik gibi alanlarda ya da mekanik beceriler gerektiren uğraşı dallarında yeteneklerini ölçmeye yarayan testler' (Oğuzkan:20).

anımsama 'Önceden öğrenilmiş bir şeyi zihinde yeniden canlandırma' (Oğuzkan:20, Türkçe Sözlük:99, Öncül:49).

* **anımsama testi** 'Anlatımı tamamlamak amacı ile, genellikle sözcükler, sayılar ya da tümceler gibi eksi kısımların anlıktan bulunmasını gerektiren bir testtir. (Dar anlamda, anımsama testi, geleneksel kompozisyon türünden sınavlar için uygulanabilir, ama genel kullanışlı bakımından bu terim nesnel test türü için kullanılır)' (Öncül:50).

* **anımsama yöntemi** 'Anıda saklama ya da unutma derecesini ölçen bir yöntem. Önceden öğrenilmiş nesnelere, aradan bir zaman geçtikten sonra, anımsanması ya da yeniden ortaya konması yüzdesine göre saptanır, hesaplanır' (Öncül:50).

anımsamak 'Bilinip unutulmuş bir şeyi akla getirmek, hatırlamak: "*Düşünüyorum da gizemli bir korkudan başka pek bir şey anımsamıyorum.*" -N. Meriç' (Türkçe Sözlük:99).

anımsatma 'Anımsatmak işi, hatırlatma' (Türkçe Sözlük:99).

* **anımsatma maddesi** 'Sınava giren kimsenin (öğrencinin), doğru yanıtını ancak kendi bileğine güvenerek bulabileceği bir test sorusu türü' (Oğuzkan:20).

anımsatmak '1. Birisinin unuttuğu bir şeyi aklına getirmek, hatırlatmak.

2. Birinin bir şeyi unutmamasını sağlamak, uyarmak, hatırlatmak' (Türkçe Sözlük:99).

animasyon 'Canlandırma' (Öncül:51).

anket ‘1. Soru yanıtlarına dayalı inceleme ya da araştırma türü, sormaca ya da soruşturma, soruşturur. (Belli bir konuda bir örneklemin bireylerine yanıtlamaları için sorular sorma yolu ile yapılan bir bilgi ya da veri toplama araştırmasıdır. Sorular sözlü ya da yazılı olabilir ve yanıtlamalar adsız ya da ad belirtilerek verilebilir. Bu görüşmecinin yardımı ile yürütüldüğü gibi bunsuz da uygulanabilir. Alınan sonuçlar ayrıntılı bir istatistiksel işlemden geçerek bir yoruma ya da karara varılır. Matematikçi A. Quetelet (1796-1874)’in daha 1835’lerde kullandığı bu soruşturma tekniği daha sonraları Galton, Hall, Binet ve W. Stern tarafından ruhbilimde uygulanmış ve hekimlik, hukuk, toplumbilim ve eğitim vb. olmak üzere pek çok alanda yaygın bir uygulama olanağı bulmuştur. Ankette yer alan sorulara verilecek yanıtlar, testlerde olduğu gibi, bireyin yetenek ya da bilgisini ölçme amacını gütmaz. Yalnızca belli konu üzerinde bireyin ne düşündüğünü, ilgi derecesini, tutum biçimini vb. ortaya koymağa, genel eğilimini saptamağa çalışır. Çok değişik türleri vardır; Klinik, istatistiksel anketler, kişilik ve tutum anketleri, kamu yoklamaları... gibi)

2. Sorularla bilgi ya da veri toplama aracı. Soru listesi ya da kağıdı, soru dizisi ya da dizelgesi. Yanıtlayıcıların önceden hazırlanmış ısmarlama yanıtlar vermesine olanak sağlamayan ve sayısı sınırlı standartlaştırılmış sorular dizisidir. İzlediği amaca göre sorular şu üç türde olabilir. A.ucu açık soru, b. Sonu kapalı soru ve c. Yanıtı seçenekler içinden belirlenecek türden sorular. (Bizde genellikle anket 1 ile anket 2 eşanlamda kullanılmaktadır) ’ (Öncül:51): “*Örnekleme giren okullara dağıtılan anketlerden eksik ve niteliksiz cevap verenler çıkarıldıktan sonra değerlendirmeye 401 anket alınmıştır*” (S.A.Ü.E.F.D 16:29).

* **anket yöntemi** ‘1. Belli bir örneklem kümesine sorulan sözlü ya da yazılı soruların yanıtlarına dayanarak istenen bilgi ya da verileri toplama yoludur. Bkz. Anket. (Anketin genel ve özel amaçlarını saptama, uygulanacak örneklem kümesini seçme, test hazırlamaya benzer biçimde, soruları titizlikle hazırlama, anketin ilk taslağının denemesini yapma, buna göre gereken düzeltmelerde bulunma, anketi gereği gibi uygulama, alınan yanıtları türlü çözümlenme ve istatistiksel işlemlerden geçirme.. gibi aşamaları kapsayan bilimsel, geçerli ve güvenilir bir anket oluşturulmuş olur.) Eşanl. Soruşturur yöntemi.

2. Mevcut koşulları ortaya koyma amacı ile yapılan bir araştırma. Veriler, anketler, puan kartları, görüşmeler, denet listeleri..gibi araçlarla toplanır. Durumu ve ana eğitimi ortaya koymada, karşılaştırmada ve ileriye dönük kestirmelerde kullanılır. Eşanl. Tarama, ön inceleme yöntemi’ (Öncül:52).

anketçi ‘1. Anket hazırlama uzmanı.

2. Anketleri uygulayan ve bu ilerde yetişmiş kişi' (Öncül:52).

anlam 'Bir kelimededen, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, fehva, valör' (Türkçe Sözlük:101): '*Lisans eğitimi süresince öğretim elemanlarının formasyon bilgi ve becerisine atfedilen anlamlardaki değişmeler nasıldır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

→ (**Bkz. mana**).

anlama 'Anlamak işi, vukuf: "*Lavabonun aynasında yorgun bir suratla kendini anlamaya çalışan bu adama bakıyorum.*" -A. Ümit' (Türkçe Sözlük:101, Öncül:61): '*Yapılan güvenirlilik çalışması sonucunda okuduğunu anlama başarı testinin Croanbach Alpha güvenirlilik katsayısı .70 bulunmuştur*' (S.A.Ü.E.F.D 16:7).

anlamak '1. Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak: "*Yıldızın hemen altında, namluya benzer bir başka şekil var, bunun bir tabanca olduğunu anlamakta gecikmiyorum.*" -A. Ümit.

2. Yeni bilgileri eskileriyle bir araya getirerek sonuç niteliğinde başka bir bilgi edinmek.

3. Sorup öğrenmek' (Türkçe Sözlük:101).

anlamlandırma 'Anlamlandırmak işi' (Türkçe Sözlük:101): '*Yapısalcılık, bir öğrenme ve anlamlandırma teorisidir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:91).

anlamlandırmak '1. Anlamını açıklamak.

2. Anlam vermek, anlam kazandırmak' (Türkçe Sözlük:101).

anlamlı '1. Anlamı olan, manalı' (Türkçe Sözlük:101).

* **anlamlı öğrenme** '1. İncelenen konunun anlamını anımsama ya da tanıma yeteneğini gerektiren öğrenme türü. (İncelenen konunun eksiksiz olarak anımsanması önemli değildir. Eşanl. konuyu öğrenme, ussal öğrenme, Karşıtı: Mekanik ya da sözcük sözcük, harf harf öğrenme)

2. Öğrenen için anlamı yüksek konuları öğrenme' (Öncül:57).

* **anlamlı farklılık** 'İstatistik analizlerinde iki değişken arasındaki farkın anlamlı olup olmamasının belirlenmesi'. '*Erişi testinin öntest puanları ile sontest puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:69).

anlamlılık ‘1. Genel olarak, anlamı olma, önemli bir şey anlatma özelliği. (Anlam ile arasındaki fark şudur: Bir işaretin (imin) gösterdiği ya da bir işareten çıkarımsanan sonuç anlamlılık, bir simgenin aracılığı ile oluşan sonuç anlamdır. Örneğin, bir nesne olarak dumanın anlamlılığı bir yerde ateş yandığını anlatır. Bir sözcük olarak ‘duman’ın anlamı gönenç, sağlığa zarar olabilir. Anlamda çıkarsama yerine içerme yer alır. Bkz. anlam)

2. İstatistikte, rastlantısal etkilerden uzak, güvenilirlik sınırları içinde kalan, ancak 0,1 ile 0,5 rastlantı olasılığına yer veren istatistiksel sonuç’ (Öncül:56, Türkçe Sözlük:102): ‘‘Yapılan analiz sonucunda, % 5 anlamlılık seviyesinde sözleşmeli öğretmenlerin branşlarına göre görüşlerinin dağılımları arasında fark olmadığı görülmüştür’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:54).

anlamsal ‘Anlamla ilgili, semantik’ (Türkçe Sözlük:102).

anlamsız ‘Anlamı olmayan, önemli bir şey anlatmayan, manasız’ (Türkçe Sözlük:102).

anlaşılma ‘1. Anlama işine konu olmak.

2. Belli olmak, ortaya çıkmak: ‘‘Karakol Cemiyeti’nin de İstanbul’dan maada, Bursa havalisinde de faaliyette bulunduğu anlaşıldı.’’ -Atatürk’ (Türkçe Sözlük:102).

anlaşılmaz ‘Anlaşılması güç olan, bir anlam verilemeyen, karışık, muğlak: ‘‘Sen, anlaşılma bir işka kararıyla hayalimizin gözünü kör ettin.’’ -A. N. Asya’ (Türkçe Sözlük:102).

anlaşılmazlık ‘Anlaşılmaz olma durumu’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatı ‘1. Ayrıntılarıyla anlatma.

2. Roman, hikâye, masal vb. edebî türlerde bir olay dizisini anlatma biçimi, hikâyeleme, hikâye etme, tahkiye’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatıcı ‘Hikâye, fıkra vb.ni anlatan (kimse)’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatıcılık ‘Anlatıcı olma durumu’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatılma ‘Anlatılmak işi: ‘‘Onun bir başka anlamı da bir düşüncenin, bir kuramın soyutça anlatılmasından doğar.’’ -S. Birsal’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatılmak ‘Anlatma işine konu olmak: ‘‘Sana nasıl anlatılır / Sensiz hayatın boşluğu’’ - O. S. Orhon’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatım ‘1. Anlatma işi.

2. Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir konuyu söz veya yazı ile bildirme, ifade: “*Türkçesinde bir tutukluk vardır ama anlatımındaki sıcaklık bütün aksaklıkları bir anda silip yok eder.*” -S. Birsal’ (Türkçe Sözlük:102, Öncül:59, Oğuzkan:20).

* **anlatım bilimi** ‘Üslup yöntemlerini ve türlerini inceleyen edebî araştırma ve dil bilimi dalı, stilistik’ (Türkçe Sözlük:102).

* **anlatım dersi** ‘Ne kapsama, ne de alıştırmaya dayanan dersler türünden olmayıp daha çok yaratıcı anlatımı geliştiren bir okul dersi; Müzik, resim, oyun, iş dersleri gibi’ (Öncül:60).

* **anlatım dersleri** ‘Öğretim programında yer alan, başlıca amacı ve işlevi öğrencilerin yaratıcı anlatım yeteneklerini geliştirmek olan müzik, resim, el işi vb. derslere verilen genel ad’ (Oğuzkan:20).

* **anlatım tonu** ‘Anlatımda mantık ve düşünce özelliğine göre oluşan ton’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatımcı ‘1. Yalnızca hikâye etmeye ağırlık veren eser.

2. Eserlerinde hikâye etmeye, tahkiyeye ağırlık veren yazar’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatımcılık ‘Dışa vurumculuk’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatımlı ‘Düşünce ve duyguyu güçlü ve canlı bir biçimde anlatan’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatış ‘Anlatma işi, takdir: “*Hocanın sorusuyla annesinin anlatışı karşısında yalnızlığının dipsizliğini bir kere daha ölçmüştü.*” -N. F. Kısakürek’ (Türkçe Sözlük:102).

anlatma ‘Öğretmenin belli bir konuyu anlatıp açıklaması ilkesine dayanan, genellikle öğrencilerin soru sormalarına, tartışmalarına ve birlikte çalışmalarına pek olanak tanımayan bir ders verme biçimi’ (Oğuzkan:20, Türkçe Sözlük:102).

* **anlatma yöntemi** ‘Sınıf içi çalışmalarda öğretmenin daha çok etkin olmasını gerektiren, öğretim programında yer alan konuların anlatılıp açıklanmasını öğretmenden bekleyen ve yine öğretmenin uyandıracığı ilgi ile öğrencilerin duygu, düşünce ve görüşlerinde istenilen gelişmelerin sağlanmasını öngören geleneksel bir öğretim yöntemi’ (Oğuzkan:20, Öncül:61).

anlatmak ‘1. Bir konu üzerinde açıklama yapmak, açıklamada bulunmak, bilgi vermek, izah etmek: “Gece sabaha kadar düşündüğü şeyleri babasına da anlatmak isterdi.” -P. Safa.

2. İnandırmak, ikna etmek: *Derdinizi ona anlatmak kolay değil*’ (Türkçe Sözlük:102).

anlattırma ‘Anlattırmak işi’ (Türkçe Sözlük:103).

* **anlattırma yöntemi** ‘İpucu vererek ya da düşünce aşılıyarak, konuşmasını kesmeden gözlemcinin gördüklerini kendi anlatımı ile olduğu gibi anlatmasına izin vererek kişiyi ya da tanığı söyletme yolu’ (Öncül:61).

anlattırmak ‘Bir konu üzerinde bilgisini ölçmek, açıklama yaptırmak’ (Türkçe Sözlük:103).

anlayış ‘Bir kimsenin anlama biçimi ya da anlama gücü’ (Oğuzkan:20).

anlksal eğitim ‘Eğitimde, özellikle öğretimde anlığın geliştirilip kullanılması, başka bir deyişle düşünme ve yargıda bulunmayı başlıca konu sayan ve yapan eğitim ve öğretim türü. Çoğu kez konuca yüklü programların doğmasına yol açar’ (Öncül:64).

antoloji ‘Seçki: “Satın aldığı, ciltlettiği kitaplarla kanmıyor, doymuyordu.” -A. Ş. Hisar’ (Türkçe Sözlük:106).

antolojik ‘Seçki ile ilgili’ (Türkçe Sözlük:106).

antropolojik pedagoji ‘Türlü insan topluluklarında çocukların nasıl yetiştirildiğini inceleyen bir pedagoji dalı. Bu yolla görgül pedagoji yöntemleri öğrenilmiş olur. Eşanl. İnsanbilimi pedagojisi’ (Öncül:73).

ara sınav ‘Üniversitelerde yarıyıl içinde yapılan sınav, vize, vize sınavı’ (Türkçe Sözlük – T-:115).

→ (**Bkz. vize, vize sınavı**).

ara sınavı ‘Zaman, yer ya da derece bakımlarından iki uç arasında yapılan sınav. İngiltere’de üniversiteye girişle derece alma sınavları arasında yapılan ilk sınav... gibi’ (Öncül:77).

araç ders ‘Öteki ders ya da konuları başarı ile işleyebilmek için gerekli olan ders ya da konu: İlkokullarda anadili, aritmetik, resim-iş... dersleri gibi’ (Öncül:74).

araçsal öğrenme ‘Bir görevi yerine getiren ve öğrenenin gereksinimini karşılayan bir öğrenme türü’ (Öncül:75).

aralık ölçeği ‘İki soru ya da nokta arasındaki ayrılıkları, ölçeğin eşit birimleri gibi kullanan bir ölçektir. (a ile b noktaları arasındaki aralık, bir ölçek için birim alınacak olursa, ölçeme, belli bir miktarda bu birimden ne kadar bulunduğunu belli etmekten ibaret olur. Termometre, metre, yada... gibi. Yalın bir testte ardışık puanlar arasındaki aralıklar (doğru yanıt sayısı gibi) eşit değildir. Örneğin: 55 ile 56 puanı, 100 ile 101 puanının anlamını taşımaz. Bu yüzden böyle bir test bir aralık ölçeği değildir. Ama bu tür testlerden türetilmiş standart puanlar genel olarak bir aralık ölçeği oluşturmuş sayılmaktadır.) Aralıklı ölçek’ (Öncül:76).

aralıklı

* **aralıklı alıştırma** ‘Bir konu öğrenmek için gerekli olan zamanı bir solukta, ara vermeden harcama yerine dinlene dinlene, ara vererek harcama. (Öğrenmede olumlu sonuç veren bir alıştırmadır)’ (Öncül:76).

* **aralıklı öğrenme** ‘Aralıklı alıştırma’ (Öncül:76).

* **aralıklı ölçek** ‘1. Sürekli olmayan bir değişkeni temsil eden bir ölçek.

2. Üzerinde yalnızca seçilmiş birtakım nokta ya da aralık bulunan ve kanı bildirenlerin, ara değerlere değil de sadece bu nokta ya da aralıklardan birini seçmesine izin veren bir kanı ölçeği’ (Öncül:76, Oğuzkan:21).

* **aralıklı pekiştirme** ‘Deney hazırlamada, koşullama döneminde pekiştirme sağlamayan durumları, pekiştirme sağlayan durumlar arasına gelişigüzel serpiştirme yolu. Bunun sonucu koşullama yavaşlar ve koşullamanın silinmesi ya da körelmesi de ağır olur. Sürekli olmayan her tür pekiştirme. Değişik türleri vardır. Skinner bu çok değişik pekiştirme türleri üzerinde incelemeler yapmıştır. Karşıtı: Sürekli pekiştirme ya da ödülleme’ (Öncül:76).

* **aralıklı yineleme** ‘Alıştırma saatlerinin aralıklı olarak düzenlenmesi ilkesine dayalı bir çalışma ve öğretme yolu’ (Oğuzkan:21).

aralıksız

* **aralıksız alıştırma** ‘Öğrenilecek konuyu ara vermeden, dinlenmeden bir solukta öğrenme ya da alıştırmada bulunma. Yoğun alıştırma, aralıksız öğrenme. (Aralıklı ve

aralıksız alıştırmada, konuyu öğrenmek için gerekli olan zaman söz konusudur. Örneğin bir konu tam olarak yarım saatlik bir alıştırmaya ile öğrenilecek ise aralıklı alıştırmada bu 30 dakika 10 ar dakikalık üç alıştırmaya öğrenmeye bölünür, aralıksız öğrenmede ise 30 dakikayı bir oturuşta harcama söz konusudur’ (Öncül:76).

* **aralıksız öğrenme** ‘Aralıksız alıştırma’ (Öncül:76).

* **aralıksız ölçek** ‘1. Sadece seçilmiş belli noktaları belirten bir kanı ölçeğidir. Bu tür ölçekte ölçülen özelliğin aralıksız olarak sürüp gittiği var sayıldığı için kanı bildiren kişiler kanlarını istedikleri her nokta üzerinde gösterebilirler. Isı ölçeği gibi...

2. Sürekli bir değişkeni temsil eden bir ölçek’ (Öncül:76).

araştırı ‘Araştırma’ (Türkçe Sözlük:115).

araştırmacı ‘Araştıran, inceleyen, araştırmacı, araştırmacı (kimse)’ (Türkçe Sözlük:115).

araştırmacılık ‘Araştırmacının yaptığı iş’ (Türkçe Sözlük:115).

araştırılma ‘Araştırılmak işi’ (Türkçe Sözlük:115).

araştırılmak ‘Araştırma yapılmak, gözden geçirilmek: “İşte bu nokta araştırılmak ister.” -H. R. Gürpınar’ (Türkçe Sözlük:115).

araştırma ‘Bir gerçeği ortaya çıkarmak, bir sorunu çözümlenmek ve eldeki verileri artırmak için bilimsel yöntem ve tekniklerden yararlanılarak yapılan düzenli çalışma’ (Oğuzkan:21, Türkçe Sözlük:115, Öncül:77): “*Dünyadaki her insanın bir diğerinden farklı olduğu gerçeği, bu farklılıkların nasıl ve niçin olduğu sorusunu ve kişilik ile ilgili araştırmaların önemli bir boyutunu oluşturmuştur*” (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

* **araştırma alanı** ‘Araştırmanın yapıldığı bilim dalı, ruhsalbilimsel, toplumsal, ekonomik vb. içerikli araştırma konu ya da alanı’ (Öncül:77).

* **araştırma bölümü** ‘Bir üniversite, yüksek okul ya da herhangi bir bilim, sanayi ve ticaret kurumunun araştırma ile görevli bölümü’ (Öncül:77).

* **araştırma görevlisi** ‘Yükseköğretim kurumlarında yapılan araştırma, inceleme ve deneylerde yardımcı olan ve yetkili organlarca verilen görevleri yapan öğretim yardımcısı, asistan’ (Türkçe Sözlük:115).

* **araştırma kültürü** ‘Araştırma alışkanlığını yansıtan durum’. ‘Türkiye’ de öğretmenlik mesleğinin araştırma kültürü açısından yetersiz düzeyde olduğuna dikkat çekilmektedir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:170).

* **araştırma öğrencisi** ‘Derece almak üzere bir araştırma projesinde çalışan lisans üstü öğrencisi. Genellikle araştırma konusunu kendisi seçer, ama kimi bilim dallarında çok kez bu tür öğrenciler belli bir araştırma projesinde yardımcı olarak çalışır. Parasız olmak koşulu ile bir araştırma yardımcısı gibi uğraşır’ (Öncül:78).

* **araştırma personeli** ‘Bir araştırmanın tasarlanmasından sonuçlandırılıp kaleme alınmasına kadar her aşamada kararlar alarak çalışmaya katılan ve yön veren takım. Araştırma kadrosu ya da kurmay kişileri’ (Öncül:78).

* **araştırma projesi** ‘Yeni bir proje ortaya çıkarabilmek ya da var olan projeyi geliştirmek için yapılan araştırma’. ‘Uygulama sürecinde adayların, araştırma projeleri yürüterek etkili öğrenme ortamı oluşturdukları belirlenmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:173).

* **araştırma raporu** ‘Bir araştırma konusu ya da sorununun tanımlanmasından verilerin belirli bir plana göre derlenip yorumlanmasına değin araştırmanın tüm süreç ve sonuçlarını içeren belge’ (Oğuzkan:21): ‘‘Araştırma raporu hazırlama sürecinde geliştirilen mesleki becerileri meslektaşları ile paylaşma maddesi belirtilmiştir’’ (S.A.Ü.E.F.D 17:175).

* **araştırma sonucu** ‘Araştırma sonrasında ortaya çıkan durum’. ‘Mesleki gelişim ile ilgili gereksinimleri tanımlamada kendi araştırma sonuçlarını kullanma becerilerini kazandıklarını belirtilmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:175).

* **araştırma süreci** ‘Araştırmanın devam ettiği zaman dilimi’. ‘Adayların araştırma sürecinde becerilerinin değişim düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:173).

* **araştırma yöntemi** ‘Bilgilerin derlenmesi ve düzenlenmesi, eldeki verilere göre, birtakım sonuçlar çıkarılması ve bu sonuçların başka araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılması bakımından öğrencilere elverişli durumlar yaratarak istenilen eğitim amaçlarına erişilmesini sağlayan bir öğretim yöntemi’ (Oğuzkan:22, Öncül:79): ‘‘Araştırmada kullanılan ölçekten elde edilen veriler, araştırma yöntemleri, mesleki beceriler ve bu kategorilerin alt boyutları altında incelenmiştir’’ (S.A.Ü.E.F.D 17:172)

araştırmacı ‘Araştırma yapan kimse, araştırmacı’ (Türkçe Sözlük:115): “*Veriler araştırmacılar tarafından öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda toplanmıştır*” (S.A.Ü.E.F.D 15:21).

araştırmacılık ‘Araştırmacı olma durumu: “*Belediyede çöpçü kadrosunda yer etmiş konducuların araştırmacılığına başvuruldu.*” -L. Tekin’ (Türkçe Sözlük:115).

araştırmak ‘1.Bir gerçeği ortaya çıkarmak için aramalarda bulunmak, sormak, soruşturmak: “*Birkaç adam gönder ve durumu araştırsınlar.*” -İ. O. Anar.

2. Bilimde ve sanatta yöntemli çalışmalar yapmak: “*Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak.*” –Anayasa’ (Türkçe Sözlük:115).

araştırmacı ‘Araştırmacı’ (Türkçe Sözlük:115).

ardışık anımsama yöntemi ‘Uzunca bir zaman önce öğrenilen konuları anımsama yolu ile bireyin uzun süre bellekte saklama yeteneğini incelemeye kullanılan bir yöntemdir. Unutmayı incelemeye kullanılır. Daha önce öğrenmiş olduğu konuları, aradan uzunca bir süre geçtikten sonra, bireyin anımsaması istenir. Eşanlı. Adım adım koşullama yöntemi’ (Öncül:80).

aritmetik ‘Matematiğin sayılarla ilgili bölümünü temel alan, sayıların özellik ve işlemlerini anlatan ders’ (Oğuzkan:22, Türkçe Sözlük:119, Öncül:81).

* **aritmetik dizi** ‘Ardışık terimleri arasındaki ayırım değişmeyen dizi: *1,3,5,7,9... dizisi aritmetik bir dizi olup ortak çarpan denilen değişmez oranı 2 sayıdır*’ (Türkçe Sözlük:119).

* **aritmetik işlem** ‘Aritmetik yoluyla yapılan çözüm’ (Türkçe Sözlük:119).

* **aritmetik orta** ‘Bir diziyi oluşturan sayıların toplamının, dizinin terim sayısına bölünmesiyle elde edilen sayı’ (Türkçe Sözlük:119).

* **aritmetik ortalama** ‘Bir diziyi oluşturan sayısal değerler toplamının o dizide yer alan değerler sayısına bölünmesiyle elde edilen sonuç’ (Oğuzkan:22, Öncül:81): “*Aritmetik ortalama, standart sapma ve öğrencilerin ham puanlarına bakılarak bu puanlarda en düşük olan iki sınıf belirlenmiştir*” (S.A.Ü.E.F.D 16:5).

aritmetiksel ‘Aritmetik ile ilgili’ (Türkçe Sözlük:119).

asil öğretmen ‘Emekli oluncaya kadar ya da herhangi bir nedenle meslekten ayrılıncaya kadar, öğretim belgesine ve yasalara göre, kendisine öğretmenlik yapma yetkisi sağlanmış öğretmen. Temelli öğretmen’ (Öncül:83, Oğuzkan:22).

asistan ‘Bir üniversite ya da yüksekokulda sınav kağıtlarının puanlanması, resmi yazıların kayda geçirilmesi ve yanıtlanması ile ders, deney ve uygulama etkinliklerinin düzenlenmesi gibi çalışmalara bağlı bulunduğu öğretim üye ya da üyelerine yardım eden, belli bir uzmanlık alanında akademik yeterlik kazanmak için kişisel çalışmalarını sürdüren ve gerektiğinde ders de verebilen öğretim üyesi adayı’ (Oğuzkan:22, Öncül:83).

askeri

* **askeri lise** ‘Öğrencileri harp okullarına hazırlayan, programlarında fen derslerine ağırlık veren, ortaokula dayalı ve üç yıl süreli eğitim kurumu’ (Oğuzkan:22).

* **askeri okul** ‘Başlıca amacı, orduya astsubay ya da subay yetiştirmek olan ve öğretim programı buna göre düzenlenmiş bulunan okullara verilen genel ad’ (Oğuzkan:22, Öncül:83).

askerlik

* **askerlik dersi** ‘ulusal güvenlik bilgisi’ (Oğuzkan:22).

* **askerlik eğitimi** ‘1. Bir askeri okulda verilen ve daha çok akademik yönü önem taşıyan eğitim.

2. Askerlik çağına gelen ve silah altına alınan gençlere uygulanan eğitim.

3- Henüz okul çağında bulunan ve orta dereceli ya da yüksekokullarda okuyan öğrencilere gerekli askerlik bilgi ve becerilerini kazandırmayı öngören eğitim’ (Oğuzkan:22).

astsubay okulu ‘Ordunun astsubay gereksinimini karşılamak üzere ortaokul ya da dengi sanat okulunu bitiren gençleri alıp iki yıl süreli eğitimden sonra onları sınıf okullarına hazırlayan eğitim kurumu’ (Oğuzkan:23).

aşılama ‘1. Genel anlamda herhangi bir öğrenme durumunda belli amaçları benimsetme.

2. Özel anlamda, öğrenme durumunda bulunan bir kimseye- sağlam karşılaştırmalar ve değerlendirmeler yapmasını engelleyerek- belli bir toplumsal, siyasal,

ekonomik ya da dinsel öğretiyi benimsetme ve onun karşısı öğretiyi ya da öğretilere karşısı ilgisini kesme girişimi' (Oğuzkan:23).

aşırı öğrenme 'Bir konuyu unutmamak ya da bir beceriyi istenen düzeyde başarmak için yapılması gereken alıştırmaları yeterli sayının ötesine götürme. (Kullanmaya ara verilince öğrenilenlerin bellekte daha iyi saklanması için aşırı öğrenmeyi yararlı sayanlar varsa da bunda başka etmenler de olabilir, ayrıca 'istenen ölçüde öğrenme y ada başarma' ölçütü de çok görelili bir kavramdır)' (Öncül:87).

atama 'Atamak işi, tayin: "Personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir." -Anayasa' (Türkçe Sözlük:140).

atamak 'Birini bir göreve getirmek, tayin etmek' (Türkçe Sözlük:140).

atanma 'Atanmak işi, tayin edilme' (Türkçe Sözlük:140): '1.sınıf öğrencilerin hiç korkmadığı fakat sınıf düzeyi yükseldikçe artan en önemli korkular atanma(iş bulma)korkusudur'' (S.A.Ü.E.F.D 15:25).

atanmak 'Bir göreve getirilmek, tayin edilmek: "Doğu'ya atanan bir arkadaşları hakkında konuştuklarını işitiyorum yanlarından geçerken." -A. Ümit' (Türkçe Sözlük:140).

ayırma 'Okuma öğretiminde üzerinde durulan konuya ya da soruna uygun okuma parçalarını seçme işi' (Oğuzkan:23).

ayırt edici öğrenme 'Ayırt etmeyi öğrenme' (Öncül:92).

ayırt etme '1. İstatistikte: Bir testin ya da test sorusunun, başarıda, anıklıkta, ilgide ya da başka bir özellikte iyi, orta ve zayıf bireyleri ayırt etme gücü. Buna göre en iyi öğrenciler en yüksek puanı, ortalar ortalamaya yakın, zayıf öğrenciler ise en düşük puanı aldığı zaman bir test iyi ayırt etme gücüne sahiptir denir. Olumsuz ya da sıfır ayırt etme gücü deyimini kullanılmadığı zaman ayırt etme her zaman olumlu sayılmalıdır.

2. Toplumbilimde: Önyargıyı dayanan davranış; ayırma yapma, ayırım gözetme, ayrı sayma. Öğretmenlerle öteki hizmetlileri kullanmada ya da bir eğitim kurumuna öğrenci almada, kurumun herhangi bir çalışma türüne, kuruluşuna öğrenci seçmede ırk, din, mezhep ya da ulus..gibi yersiz etmenler kullanma siyaseti' (Öncül:92).

ayırt etmeyi öğrenme ‘Seçenekler arasında seçim yapmayı ya da karar vermeyi gerektiren türden bir öğrenme. Hayvanın, acıktığı zaman sağa, susadığı zaman ise sola gitmeyi öğrenme zorunda kalması... gibi’ (Öncül:93).

ayırtman ‘Sınavlarda soruların ve sınav kurallarının hazırlanması, sınavın yapılması, değerlendirilmesi çalışmalarına katılan sorumlu kişi ya da sınav kurulu üyesi’ (Öncül:94, Türkçe Sözlük -T-:159, Oğuzkan:23).

ayırtmanlık ‘Sınavlarda ders ya da sınıf öğretmeni ile birlikte değerlendirme çalışmalarına katılan kişinin görevi’ (Oğuzkan:23).

ayrık

* **ayrık okul** ‘1. Programları ve yönetimi bakımından kendine özgü durumu ile genel okul düzeninden ya da temel eğitim örgütünden ayrılan okul türü. Mezhep ve azınlık okulları...gibi.

2. Irk ayrımı görüşüne uyularak ayrı ırkın çocukları için açılan ayrı okullar’ (Öncül:96).

* **ayrık öğrenciler** ‘Ayrık çocuk özelliği bulunan ama bu çocuklar için açılmış eğitim kurumunda okuyan tüm engelli ya da özel eğitim gerektiren çocuklar’(Öncül:96).

ayrışık küme ‘Birbirinden ayrı özellikler taşıyan öğrencilerden oluşan küme’ (Oğuzkan:23).

azınlık okullar ‘1. Her ülkede o ülke uyrukları arasında din, dil ya da kültür bakımlarından azınlıkta olan kümelerin, kendi dil ve dinlerini çocuklarına öğretmek amacı ile, azınlık haklarına dayanarak açtıkları okullar.

2. Ülkemizde Lozan Antlaşması ile azınlıklara (müslüman olmayan)(tanınmış haklara dayanarak müslüman olmayan azınlıkların, çocuklarına din ve dillerini öğretmek üzere, açılmış bulunan Rum, Ermeni ve Musevi okulları’ (Öncül:101).

azınlık okulu ‘Soy, dil ve din bakımından azınlık niteliği gösteren herhangi bir topluluğun çocuklarına öğrenim sağlayan ve özel yasaya göre açılmış bulunan okul’ (Oğuzkan:24).

B

bağlı değer ‘1. Bir aritmetik sayısının, önüne + ve - işaretleri yazıldıktan sonraki değeri.

2. Bir sayının rakamlarından her birinin bulunduğu basamağa göre aldığı değer, izafi değer' (Türkçe Sözlük:177).

bağımlı değişken 'Büyükluğu başka bir değişkene ya da değişkenlere bağlı ya da bu değişkenin işlevi olan değişken. Değeri, ilişkisi bulunan başka bir ya da daha çok bağımsız değişkenden (örneğin gerileme teknikleri...gibi), tahmin edilmiş bulunan bir değişken. Çizge ile gösterildiği zaman "y" ya da düşey çizgi, genellikle bağımlı değerler için kullanılır' (Öncül:106, Demirel:11).

bağımsız

* **bağımsız çalışma** 'Öğrencilerin öğretmen gözetimi söz konusu olmaksızın ya da öğretmen gözetiminin pek az olduğu durumlarda gösterdikleri etkinliklere verilen ad' (Oğuzkan:24, Demirel:11).

* **bağımsız değişken, kontrollü değişken** 'Deneysel ya da bağımsız denen başka bir değişkenin değişmelerinin ya ön koşullarının sonucu olarak değişen bir değişken olduğu için buna sonuç olan –resultant' değişken adı da verilir. Ruhbilimde, ölçülen bağımlı değer her zaman tepkidir. Canlıdaki bir değişme, ara sıra da tepkide olan değişmenin karşılığı olarak yorumlanır, ama bu gözlenen ve ölçülen tepkideki değişmelerdir. Bağımsız değişkendeki değişmelere göre değişip değişmediğini yakalamak amacı ile deneycinin gözlediği değişkendir. Çizgede genellikle ordinat üzerinde yer alır' (Öncül:106, Demirel:11): 'Karasar'a göre tek grup öntest- sontest modelinde geliş güzel seçilmiş bir gruba bağımsız değişken uygulanır'' (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

* **bağımsız öğrenciler** '*independent learners*' (Demirel:11).

* **bağımsız t-testi** 'Bağımsız iki grup arasındaki farkların tespit edilmesi için kullanılan t-testi'. 'Adayların kazandıkları beceri düzeylerinin öğrenim gördükleri programa göre bağımsız t-testi değerleri belirlenmiştir' (S.A.Ü.E.F.D 17:174).

bağlılık program 'Konuların ve etkinliklerin iki ya da ikiden çok ders arasındaki ilişkilere ağırlık verilerek seçildiği ve bu derslerin sınırlarını aşmayacak biçimde düzenlendiği program' (Oğuzkan:25).

bahar yarıyılı 'Üniversitede eğitim-öğretim yılının 2. dönemine verilen isim'. '*Araştırma, 2004-2005 eğitim-öğretim yılının bahar yarıyılında Sakarya Üniversitesi'nde okuyan öğretmen adayları ile yürütülmüştür*' (S.A.Ü.E.F.D 17:171).

bakalorya ‘Üniversitelere girebilmek için lise öğreniminden sonra verilen olgunluk sınavı’
(Türkçe Sözlük -T-:185).

bakanlık

* **Bakanlık denetimi** ‘Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı orta öğretim kurumları ile yüksek okullarda çalışan yönetici, öğretmen ve öğrencilerin çalışmalarını denetleyen ve gözetimde bulunan, gerekirse resmi ya da özel eğitim kurumlarında bakan adına inceleme ve soruşturma yapan sorumlu kişi’ (Öncül:111).

* **Bakanlık Denetmeni** ‘Milli Eğitim Bakanlığı’ na bağlı orta dereceli okullar ile yüksekokullarda görevli öğretmen ve öğrencilerin çalışmalarını denetleyen, gerektiğinde resmi ya da özel eğitim ve öğretim kurumlarında bakan adına soruşturma ve inceleme yapan denetmen’ (Oğuzkan:25).

* **Bakanlık Disiplin Komisyonu** ‘MEB müsteşarlarının başkanlığında Teftiş Kurulu Başkanı, ilgili genel müdürler ve Bakanlık Hukuk Müşavirinden oluşan, öğretmenler ile öğretmen yetiştiren yüksekokul öğrencilerinin disiplin suçlarını inceleyen komisyon’ (Oğuzkan:25).

bakış açısı ‘*view point, point of view*’ (Demirel:12).

baraj

* **baraj sınavı** ‘İstenen nitelikleri yeteri kadar taşımayan adayları eleme amacı ile yapılan bir sınav. Belli sayıda soruyu doğru olarak yanıtlayamamak ya da belli bir yüzde düzeyine erişememek...gibi’ (Öncül:112, Demirel:12).

* **baraj testi** ‘Bir adayın ya da öğrencinin dikkatinin süreklilik derecesini belli etmek amacı ile kullanılan bir test türü. Bir yazı parçası içinde yer alan A harflerini, ya da bir rakam dizisinde bir sayının üzerini çizme..gibi. (Bu amaç ilk kez Bournon 1895 yılında, daha sonra Fransız ruhbilimcisi H. Pieron (1881-1964) 1904 yılında bu tür testler hazırlamıştır)’ (Öncül:112, Demirel:12).

basamak aralığı ‘Sınıf aralığı’ (Öncül:114).

basamaklandırılmış ders kitabı ‘Sınıflara göre hazırlanmış ders kitabı. Belli bir sınıfta kullanılmak üzere hazırlanmış ders kitabı’ (Öncül:114).

basamaklandırma ‘Başarıyı kolaylaştırmak amacı ile programlarla kitaplarda yer alacak konuları güçlük sırasına göre düzenleme ve dağıtma. Eşanlı. Basamaklama, dizilenme’ (Öncül:114).

basamaklı öğretim programı ‘*layered curriculum*’ (Demirel:12).

başarı ‘1. İstenen sonuca ulaşma, güdülen amaca erişme, isteneni elde etme.

2. Başlanan bir işi sona erdirmeye, tamamlama, bitirme, sonuçlandırma.

3. a. Kendisinin setçığı, ya da başkasının göstermiş olduğu bir görev karşısında insanın ortaya koyduğu, yaptığı iş, ürün, yapıt. Bir sonuç verdiği kanısı ile yapılan kişisel faaliyet. Daha soyut olarak söylemek gerekirse çevrede değişiklik yaratan bir küme tepki. Bir sonuca ulaşma, bir amacı gerçekleştirme davranışı. b. Ortaya bir şey koyma, iş çıkarma yeteneği. (Bu yetenek gizil güç, doğuştan bir yetenek değil de sonradan edinilmiş yeteneği gösterir) c. Belli bir beceride (kas becerileri ise ‘performance’ terimi daha yarıdır) ya da bilgi alanında ulaşılan yer, erişilen derece, basamak ya da elde edilen statü. ç. Verimlilik, üretkenlik (productivity’ ile eşanlamdadır. Bir kimsenin anlaksal yeteneklerine göre sonuç elde etmesi’ (Öncül:118, Türkçe Sözlük:214, Oğuzkan:25, Demirel:12): ‘*Algılanan kapasite belirli bir işte geçmiş başarı derecesine dayanmaktadır ve başarıdaki süreklilik,kapasiteye yüklemeye götürmektedir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:19).

* **başarı değerlendirme** ‘*achievement assessment*’ (Demirel:12).

* **başarı derecesi** ‘Yapılan değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkan başarı düzeyi’. ‘*Algılanan kapasite belirli bir işte geçmiş başarı derecesine dayanmaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:19).

* **başarı düzeyi** ‘Öğrencilerin başarı durumu’. ‘*Öğrencilerin okuduğunu anlama başarı düzeylerini ölçmek için okuduğunu anlama başarı testi kullanılmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:6).

* **başarı eğrisi** ‘Başka bir değişkenin (gereksinme giderici, sınav sayısı, zaman aralığı... gibi) etkisi ile ilgili olarak başarının bir çizge ile gösterilmesi. Öğrenme eğrisi’ (Öncül:118).

* **başarı etmenleri** ‘Öğrencilerin okuldaki başarılarında etkisi olan etmenler. Bunlar hem öğrencinin dışından, hem de kendisinden kaynaklanır. Dış etmenlerden en önemlisi aile durumudur. Kendisinden gelen etmenler ise sağlık durumu, yetenek, ilgi ve harcadığı çaba, okulda karşılaştığı eğitim ve uyum güçlükleridir’ (Öncül:118).

* **başarı gereksinimi** ‘*achievement need*’ (Demirel:12).

* **başarı güdüsü** ‘1. Genellikle başarmak ya da belli bir amaca ulaşmak için yeğın çaba gösterme eğilimi.

2. Bir ödevi yerine getirmeyi bireyin bir onur konusu yapması.

3. Belli ödevlerde başarı beklentisi. (McLeland bunu çocukların toplumsallaşmasını incelerken 1953’te saptamıştır. Hayal gücü testinde bireyin verdiği yanıtlara göre saptanır.)

4. H. Murray’a göre, engelleri aşma güdüsü ya da güç işleri çabuk ve iyi başarma çabası. (Bir insanın kendine, güç amaçlar seçme, bunları gerçekleştirme, başarı ve başarısızlıkları karşısında duygusal tepkide bulunma konularında, en az ya da çok yeğın bir istek göstermesi eğilimi. (Bir ölçüde tutku karşılığıdır) Bkz. dilek düzeyi’ (Öncül:119, Demirel:12).

* **başarı normu** ‘Başarı standartları’ (Öncül:119).

* **başarı notu** ‘Belli bir derste ya da öğrenim alanında görülen eğitim ve öğretimden elde edilen başarı derecesini saptayan ve gösteren sayı, numara’ (Öncül:119).

* **başarı ölçęęi, performans ölçęęi** ‘Başarı testi’ (Öncül:119, Demirel:12).

* **başarı puanı** ‘Bir öğrencinin derslerle ilgili bir test ya da ölçekte kazanmış olduğu puan’ (Öncül:119).

* **başarı testi** ‘Bir kimsenin okulda öğretilen belli bir alandaki, bilgilerini, becerilerini, anlayışını, ölçmek üzere hazırlanmış bir test türü. Matematik ya da Türkçe testi... gibi (Uygulamalarda bir başarı testinde çok değişik ders konuları yer alabilir ve her ders için ayrı ayrı puanlar elde edilebilir. Böyle bir teste genel olarak başarı bataryası adı verilir. Eşanlı. Eğitsel ya da pedagojik test, başarı ölçęęi’ (Öncül:120): ‘‘Öntest-sontest uygulaması sırasında devamsız olan öğrencilerin ve başarı testini boş bırakan öğrencilerin değerlendirme dışında bırakılması nedeniyle araştırma n=96 öğrenci ile yürütölmüştür’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

* **başarı testleri** ‘1. Belirli bir konuda bilgiyi ölçmek için desenlenen standart bir test.

2. Daha çok öğrencilerin belirli bir konu alanı ya da dersteki başarı düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen ve kullanılan testler’ (Demirel:12, Oğuzkan:25).

* **başarı yüzdesi** ‘Başarı oranı’. ‘Tam öğrenme için temel alınan başarı yüzdesi 0.75 düzeyinde karşılaştırılarak yorumlanmıştır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:67).

başarılı ‘1. Başarı gösteren, muvaffakiyetli: “Oldukça başarılı bir öğrenciymiş, notları ortalamanın üstünde.” -A. Ümit.

2. Başarılmış, üstesinden gelinmiş: *Başarılı bir deneme.*

3. Başarılı bir biçimde, başarı göstererek: “Sınavlar beklediğim kadar başarılı geçmiyordu.” -A. Kutlu’ (Türkçe Sözlük:214): “Okulun örgüt felsefesi yapılacak bir yenilik girişimini destekler nitelikte olduğu zaman, bu yenilik girişimi başarılı olabilir” (S.A.Ü.E.F.D 16:28).

başarılma ‘Başarılma işi’ (Türkçe Sözlük:214).

başarılmak ‘Başarma işine konu olmak: “O asrın imkânları ile bir yıl içinde nasıl başarıldı bu iş?” -A. Kabaklı’ (Türkçe Sözlük:214).

başarım ‘1. Elde edilen bir başarı.

2. Herhangi bir olayı veya durumu başarma isteği ve gücü.

3. Kişinin yapabileceği en iyi derece, performans.

4. Herhangi bir eseri, oyunu, işi vb.ni ortaya koyarken gösterilen başarı, performans’ (Türkçe Sözlük:214).

başarının ölçülmesi ‘Başarı değerlemesi, eğitsel ölçme ve başarı testi’ (Öncül:119).

başarısı orta öğrenciler ‘Ders notlarında ya da test sonuçlarında orta ölçüde başarı gösterenler. Bunda öğrencinin kendinden ve dışından gelen pek çok nedeni olabilir. Bkz. az ya da düşük başarılılar’ (Öncül:119).

başarısız ‘1. Başarı göstermeyen, muvaffakiyetsiz: *Başarısız bir öğrenci.*

2. Başarılamayan, muvaffakiyetsiz: “Her işin ustasına saygımda, o başarısız ve yorgun günümün etkisi çoktur.” -A. Kutlu.

3. Başarı göstermeyerek’ (Türkçe Sözlük:214): “Öğretmenlerin yapılandırıcılık yaklaşımına göre ölçme ve değerlendirme boyutunda daha başarılı ve öğretimi planlama boyutunda ise daha başarısız olduğunu göstermektedir” (S.A.Ü.E.F.D 16:97).

başarısızlık ‘1. İstenen amaca ulaşamama, deneylerde yararlı bulgular elde edememe. 2. Toplumbilimde, ekonomik yeterlikte istenen ölçülere ulaşamayan kimse, özellikle kendi ölçülerine erişememiş kişi. Daha genel olarak, arkasından koştuğu temel amaçları elde edememiş insan. Bir girişimde, bir sınavda başarı sağlayamayan’ (Öncül:119, Türkçe Sözlük:214, Demirel:12): ‘*Kişinin affetme tarzları onun başarı ve başarısızlığında hangi faktörlerin etkili olduğunu belirler*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

* **başarısızlık etmenleri** ‘Öğrencilerin okuldaki başarısızlıklarına etkide bulunan etmenlerdir. Bunlar genel olarak öğrenme ve uyum güçsüzlükleri başlığı altında toplanabilir. Okul başarısızlıkları üzerindeki araştırmalar başarısızlığın şu iki kaynaktan geldiğini göstermiştir, a. Öğrencinin kendisi dışındaki etmenler, b.öğrencinin kendisinden doğan etmenler. Sayısı 40’ı aşan bu etmenlerden ilki özellikle aileden kaynaklanır. İkincisi, başta sağlık olmak üzere öğrencinin yeteneği, ilgi ve çaba göstermesi, öğrenme ve uyum güçlükleridir’ (Öncül:119).

* **başarısızlık oranı** ‘Bir derste, kursta, test ya da sınavda başarı sağlayamayan ya da istenen başarıyı gösteremeyen öğrencilerin ya da adayların yüzdesi. Yüzeysel olarak bakılınca bu oran çok kez kurumun öğrenim düzeyinin bir göstergesi olarak sayılır, ama bu tür ders ya da sınavlara yalnızca üstün başarı umulan öğrenci ya da adayları sokma yoluyla da düşük başarısızlık oranı elde etme olasılığı da vardı’ (Öncül:120).

başarıya yönlendirme ‘*orientation toward success*’ (Demirel:12).

başarma ‘Başarmak işi: “*Annem, derslerine çalışıp eylülde sınavları başarması gerektiğini hatırlatıyordu.*” -A. Kutlu’ (Türkçe Sözlük:214).

başarmak ‘Bir işi istenilen biçimde bitirmek, muvaffak olmak: “*Birçok şeyi unutabilmeyi istediğim çok zamanlarım oldu ama bunu bir türlü başaramadım.*” -A. Ağaoğlu’ (Türkçe Sözlük:214).

başdenetmen ‘Meslek alanındaki bilgisi, görgüsü ve olgunluğu ile sivrilmiş, üstün çaba ve başarısı görülmüş kıdemli MEB müfettişlerine verilen san’ (Oğuzkan:25).

başka tür eğitim ‘Geleneksel kurumsal eğitime karşı seçenek olarak alışılmamış ya da denenmemiş bir eğitim türü için kullanılan genel bir terimdir. Okulsuz eğitim (bkz.) akımı ile kendini gösteren bu eğilim akımı çok kez özgür okullar (Bkz) (Sokakta, evde ve yakın toplumda yer alır) adını alır ya da yaygın, kurumsal olmayan yakın toplumdaki öğrenmeler türündendir. Okul denen kurumlarda yer alacak olsa bu akıma kolayca “ileri eğitim” (Bkz)

görüŖü ağır basan bir anlam verilebilir. Kökten ve ilerici eğitim görüşleri ile yakından ilgili olan bu tür eğitim devlet kurumlarında ya da başka geleneksel kuruluşlarda verilen eğitimden çok değişiktir. Buna almaşık eğitim de denebilir' (Öncül:121).

başkaları tarafından değerlendirme 'assessment by others' (Demirel:12).

baş

* **başmuallim** 'Başöğretmen' (Türkçe Sözlük:219).

→ (Bkz. baş öğretmen).

* **başmuallimlik** 'Başöğretmenlik' (Türkçe Sözlük:219).

→ (Bkz. baş öğretmen).

* **başmüdür** 'En üst düzeydeki müdür' (Türkçe Sözlük:219).

* **başmüdürlük** '1. Başmüdür olma durumu.

2. Başmüdürün görevi.

3. Başmüdürle yönetilen kuruluş.

4. Başmüdürün çalıştığı daire' (Türkçe Sözlük:219).

* **başmüfettiş** 'Başdenetmen' (Türkçe Sözlük:219).

* **başmüfettişlik** 'Başdenetmenlik' (Türkçe Sözlük:219).

* **başöğretmen** 'İlkokullarda yönetimden sorumlu olan öğretmen, müdür, başmuallim' (Türkçe Sözlük:220, Öncül:122, Oğuzkan:26, Demirel:12).

→ (Bkz. başmuallim).

* **başöğretmenlik** '1. Başöğretmen olma durumu, başmuallimlik.

2. Başöğretmenin görevi, başmuallimlik' (Türkçe Sözlük:220).

→ (Bkz. başmuallimlik).

başvuru kitabı 'Belli konularda yeni bilgiler edinmek ya da elde edilmiş olan bilgileri genişletmek için gerektikçe başvurulmuş kitap' (Oğuzkan:26).

beceri 'Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet' (Türkçe Sözlük:230): 'Alınan derslerin

mesleki kimlikle ilişkilendirilmesi bu derslerde kazanılan bilgi ve becerilerin mutlaka bir gün işe yarayacağı ve bireyin kişisel gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmesi bu sonucu ortaya çıkarabilmektedir'' (S.A.Ü.E.F.D 15:27).

* **beceri dersleri** 'Öğretim programında yer alan, başlıca amacı ve işlevi öğrencilere özel beceriler kazandırmak olan okuma, yazma, aritmetik vb. derslere verilen genel ad' (Oğuzkan:26, Demirel:13).

* **beceri geliştirme** 'skill development' (Demirel:13).

* **beceri kazandırma** 'skill training' (Demirel:13).

beden eğitimi '1. Jimlastik, oyun ve spor gibi eğitici bütün beden alıştırmalarını kapsayan genel kavram.

2. Öğrencilerin bedensel gelişimi için zorunlu devinim gereksinimlerini karşılamak, topluluk oyunları ve başka etkinliklerle kişilik ve önderlik yeteneklerini artırmak, dengeli bir ruh ve beden gücü elde etmelerine olanak sağlamak amacıyla her dereceli okul programında yer alan ders' (Oğuzkan:26, Demirel:13).

beklenen öğrenme 'anticipated learning' (Demirel:13).

belge '1. a. Genel olarak yayınlanmış her yapıt. b. Dar anlamda, resmi bir kurumun yazıları. c. Tarihsel araştırmalarda, yazılı her şeyi kapsayan, türlü özgün kaynak türlerinden biri. Bir kimsenin birinci elden teması ve ilişkisi bulunduğu etken ve koşullarla ilişkili bir bildiri.

2. a. Öğrencinin belli bir programı bitirdiğini ya da belli derslerden belli notlar aldığını belirten belgeler. b. Bir öğrencinin, belli ölçüde, okulu temsile yetkili sayıldığını gösteren imzalı yazı. c. Öğretmenlik görevi ya da başka görevler isteyen bir adayın, bitirdiği okulu, deneyim ve özelliklerini belirten bir dosya. Genellikle bir kimsenin belli bir işe ya da göreve elverişli olup olmadığı hakkında dayanak olacak her türden yazı (öğrenim belgesi tavsiye mektubu vb. gibi) belge, kanıt ya da tanıtım belgesi' (Öncül:132).

* **belge sınavı** 'Belge alarak okulla ilişkileri kesilen öğrencilerden bir üst sınıfa devam hakkını kazanmak isteyenlerin, bir yıl sonra resmi bir okulda girmek zorunda buldukları sınav' (Oğuzkan:27).

* **belge verme** ‘Orta dereceli okullar ile kimi yüksekokulların ara sınıflarında üst üstte iki yıl aynı sınıfta kalan bir öğrenciye devam ettiği okul ile ilişkisinin kesildiğinin bir belge ile bildirilmesi’ (Oğuzkan:27).

belgeli ‘Üst üste sınıfta kaldığı için okula devam etme hakkını yitirip belge alan öğrenci’ (Öncül:133).

belirleyici değerlendirme ‘*summative evaluation*’ (Demirel:13).

belirten ‘Tamlayan’ (Türkçe Sözlük:239).

belirtilen ‘Tamlanan’ (Türkçe Sözlük:239).

belirtke tablosu ‘Bir eğitim programında yer alan hedef ve hedef davranışlarla, program içeriğini iki boyutlu bir matriks üzerinde gösteren çizelge. Belirtke tablosu hazırlanırken, üst tarafta yer alan yatay boyuta hedefler ve bu hedefleri gerçekleştirici davranışlar, dikey boyuta da içerik yazılır’ (Demirel:13, Türkçe Sözlük:240): ‘*YÖK tarafından verilen ilgili kur tanımlaması ve dersin içeriği dikkatle incelenmiş ve bu inceleme sonucuna göre araştırmanın alt problemlerini test edebilmek için hazırlanacak veri toplama aracına esas olacak şekilde belirtke tablosu oluşturulmuştur*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:66).

bellek ‘Hatırlama, tanıma ve yeniden öğrenirken daha hızlı öğrenme yeteneği. Uyanırların algılanması, düzenlenmesi ve gerektiğinde hatırlanması, kullanılması süreci’ (Demirel:13, Türkçe Sözlük:240).

benzeşik ‘*homogeneous*’ (Demirel:14).

* **benzeşik örnekleme** ‘Nitel araştırma desenlerinde küçük, benzeşik bir örneklem oluşturma yoluyla belirgin bir alt grubu tanımlamaya dayanan amaçlı örnekleme yöntemi’ (Demirel:14).

benzetim ‘Sınıf içinde öğrencilerin bir olayı gerçekmiş gibi ele alıp üzerinde eğitici çalışma yapmalarına olanak sağlayan bir öğretim tekniği. Tıp öğrencilerinin kadavra üzerinde çalışmaları, harp okulu öğrencilerinin kum masada taktik dersleri görmeleri, öğretmenlik uygulaması öncesi öğrencilerin sınıfta kendi arkadaşlarına ders vermesi gibi uygulamalar benzetim tekniği için birer örnektir’ (Demirel:14, Öncül:145).

* **benzetim oyunu** ‘Öğrencilerin gerçek bir yaşam durumuna ya da bir insan ilişkisine benzeyen bir örnek oluşturarak uygulamalarda bulunmaları: Kuramsal bilgileri, uygulamaya daha yönelik bir duruma sokmak amacı ile öğrencilerin ders uygulama

benzetmelerinde bulunmaları, ders verme rolü oynamaları gibi. Bunun için gerçekçi bir hazırlık yapmak ve oyun içinde yeni bilgiler kazanmak olasılığı doğar' (Öncül:146).

beslenme

* **beslenme eğitimi** 'Beslenme alanında gerekli öğrenimi görmüş olup özellikle okul çağında bulunan kimselerin beslenme sorunlarıyla uğraşan; çocuklara, gençlere ve ilgililere bu konuda yol gösteren uzman' (Oğuzkan:28).

* **beslenme eğitimi** 'Besin maddelerinin özellikleri, insan vücudunun gelişmesinde yiyeceklerin etkisi ve işlevi, yiyecek seçiminde dikkat edilmesi gereken noktalar, iyi beslenmenin sağlık yönünden önemi, ucuz ve dengeli beslenmenin yolları gibi konular üzerinde duran eğitim dalı' (Oğuzkan:28).

betimsel

* **betimsel analiz** 'Elde edilen bulguları düzenleyen ve yorumlayan analiz türü'. '*Çalışmada elde edilen verilere, görüşme sırasında kullanılan sorular dikkate alınarak betimsel analiz uygulanmıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:101).

* **betimsel araştırma** '*descriptive research*' (Demirel:14).

* **betimsel derecelendirme örneği** '*descriptive rating scale*' (Demirel:14).

* **betimsel istatistik** '1. Evren ya da örneklemdaki verilerin organize edilmesi, özetlenmesi, onarın anlamlandırılması, verilerin tümünü temsil edecek değerlerin bulunmasını içeren metotların hepsine birden verilen ad.

2. Gözlenmiş durumları betimlemeye yarayan teknik ve yöntemleri kapsayan istatistik. Örneğin, bir sınıfın tarih testinden aldıkları puanların ortalaması' (Demirel:15): '*Betimsel istatistikte standart sapma ve ortalama değerler hesaplanarak mülakat verileri analiz edilmiştir*' (S.A.Ü.E.F.D 17:172).

* **betimsel sıralama ölçeği** '*descriptive rating scale*' (Demirel:14).

beyin fırtınası '1.Grup içinde herkesin fikirlerinden yararlanarak, yaratıcı düşüncelerin yardımıyla fikirler üretmek problem çözmeye katkı getirme.

2. Bir konuya çözüm getirmek, karar vermek ve hayal yoluyla düşünce ve fikir üretmek için kullanılan yaratıcı bir teknik' (Demirel:15).

beyin temelli öğrenme '*brain based learning*' (Demirel:15).

biçimlendirici değerlendirme ‘1. Bir programa giren öğrencilerin öğretme-öğrenme sürecinde hedef davranışları ne denli kazanıp kazanmadığını, ortaya çıkaran, öğrenme güçlüklerini belirleyen ve tam öğrenmenin gerçekleşmesine katkı sağlayan değerlendirme türü (tanı, kontrol ve düzeltme amaçlı değerlendirme).

2. Öğrenme güçlüklerinin belirlenmesi yanında öğretimin etkililiğine ve program geliştirme aşamaları son aşamaya gelmeden önce yetişek (eğitim programı) tasarısının değerlendirilmesine yönelik yapılan çalışmaların tümü’ (Demirel:15).

biçimleyici bilgi kuramı ‘Zihnin, bellek,gözlemi istenç gibi belirli bölümlere ayrıldığını ve bundan dolayı okutulan türlü derslerin ussal yetileri ayrı ayrı güçlendireceğini ve biçimlendireceğini – örneğin, Latince ve matematiğin usavurma yetisini , şiir ezberlemenin belleme gücünü arttıracığını – ileri süren bir eğitim görüşü’ (Oğuzkan:29).

biçimsel

* **biçimsel çalışma** ‘1. Öğretmenin yönetimi altında yapılan düzenli çalışma.

2. Çalışma alıştırmaları, kitapları ya da öteki yardımcı çalışma araçlarına bağlı bir çalışma türü. Karşıtı: Serbest ya da bağımsız çalışma’ (Öncül:160).

* **biçimsel eğitim** ‘Örgün eğitim’ (Öncül:160).

bileşik geçerlik ‘Bir testin, bir öğrencinin ya da bir küme öğrencinin betimlenmesi ya da tanınması bakımından uygulama sırasında doğru ölçü verme derecesi’ (Oğuzkan:29).

bilgi ‘1. İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat.

2. Öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf: “Babası, önce ona, Mazlume ve ailesi hakkında birçok bilgi vermişti.” -H. E. Adıvar.

3. İnsan zekâsının çalışması sonucu ortaya çıkan düşünce ürünü, malumat, vukuf’ (Türkçe Sözlük:267, Öncül:163, Oğuzkan:29, Demirel:16): “Bu tür yönü olan bireyler,bireysel çabalarının onları başarıya götüreceğine inanırlar ve karşılaştıkları durumlarla ilgili konularda danışma ve bilgi toplamada aktiftirler’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

* **bilgi değerlendirmesi** ‘*knowledge assessment*’ (Demirel:16).

* **bilgi düzeyi** ‘*knowledge level*’ (Demirel:16).

* **bilgi edinme bölümü** ‘Öğrencilerin kendilerini tanımaları, çevrelerine başarılı bir biçimde uyabilmeleri, gerçekçi öğrenim ve meslek planları yapabilmeleri için gerekli bilgileri sağlamak ve istendiğinde vermekle görevli kılavuzluk bölümü’ (Oğuzkan:29).

* **bilgi kuramı** ‘Bilginin temelini, bilim alanında uygulanan yöntemleri, sınır ve güvenilirlik bakımından inceleyip araştıran felsefe dalı, epistemoloji’ (Türkçe Sözlük:268, Oğuzkan:29, Demirel:16).

* **bilgi öğrenme** ‘Öğrenilen materyallerin kolayca geri getirilmesini, hatırlanmasını sağlayan bilişsel öğrenme’ (Demirel:16).

* **bilgi testi** ‘*knowledge test*’ (Demirel:16).

* **bilgi toplumu** ‘Eğitilmiş, nitelikli bireylerin oluşturduğu topluluk’. ‘*Bilgi toplumunun varlığı sürdürülebilirliği ve gelişmesinde en önemli kaynağı amaçlarına uygun yetiştirdiği insanlardır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:27).

* **bilgi yenileme eğitimi** ‘Görevlilere görevleriyle ilgili yöntem, uygulama araç ve gereçleri daha etkili bir biçimde kullanabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve görüşleri tanıtmayı ve geliştirmeyi amaç edinen iş dışı bir eğitim türü’ (Oğuzkan:30).

bilgilendirme ‘1. Bilgilendirmek işi veya durumu.

2. Bir konuda özet olarak verilen bilgi veya açıklama, brifing’ (Türkçe Sözlük:268).

bilgilendirmek ‘Bir konuda bilgi sahibi olmasını sağlamak, haberdar etmek’ (Türkçe Sözlük:268).

bilgilenme ‘Bilgilenmek işi veya durumu’ (Türkçe Sözlük:268).

bilgilenmek ‘Bilgi sahibi olmak, öğrenmek: “*O izahat veriyor, biz bilgileniyoruz.*” -H. F. Ozansoy’ (Türkçe Sözlük:268).

bilgili ‘*learned, well-informed*’ (Demirel:16).

bilgisayar

* **bilgisayar destekli eğitim** ‘Bilgisayarların öğrenme-öğretme ve okul yönetimi ile ilgili bütün faaliyetlerde kullanılması’ (Demirel:16).

* **bilgisayar destekli öğretim** ‘1. Bilgisayarların alıştırma, uygulama, benzetim gibi amaçlarla kullanılması. Öğrencilere bilgisayar denetimli program aracılığıyla bilgisayar yardımcı öğretimin sağlanması. Bir kursun, bilgisayar kullanılarak oyunlar, özel dersler ve alışımlarla işlendiği, öğrencinin belli hedeflere ulaşana dek bilgisayarlar yardımıyla yönlendirildiği ve kontrol edildiği durumlar.

2. Bir bilgisayarı (ve bir bilgisayar programını) kullanan birisi tarafından öğrenilebilecek bilgi ve beceriler sunan eğitsel bir bilgisayar programı.

3. Öğretme aracı olarak bir bilgisayar programının bireysel öğretim sistemi olarak kullanılması’ (Demirel:16, Öncül:166).

* **bilgisayar eğitimi** ‘Teknolojik bir araç olarak bilgisayarın ne olduğu, nasıl çalıştığı, ne gibi işlere yaradığı yanında bilgisayarın donanım özellikleri, bilgisayar programları, yazılımlar ve programa dillerinin ve yaygın olarak kullanılan çok amaçlı bilgisayar programlarının kullanımı ile ilgili bilgi ve becerilerin bireye kazandırılması süreci’ (Demirel:17).

bilgisiz ‘*ignored, uneducated, uninformed*’ (Demirel:18).

bilgiye kendi kendine ulaşma ‘*self access*’ (Demirel:16).

bilim ‘1. Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim: “Benim sizden istediğim Türkçe yardım, bazı eski yazılı bilim ve tarih gibi ciddi eserleri bana okumanızdır.” -H. E. Adıvar.

2. Genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi.

3. Belli bir konuyu bilme isteğinden yola çıkan, belli bir amaca yönelen bir bilgi edinme ve yöntemli araştırma süreci’ (Türkçe Sözlük:269, Demirel:18).

bilimlerarası öğretim ‘İki ya da daha çok bilim dalının, birbirleriyle etkileşecek ve birbirlerinin görüş açılarına etkide bulunacak biçimde buluşma ve birleşmeleridir. Örneğin, bir halk sağlığı sorununu incelemede hekimlik ile mimarlığın birlikte çalışmaları... gibi. Eğitim ve öğretimde, tarih, coğrafya, sağlık ve yurttaşlık bilgisi dersleri konularını soyut ve parçabuçuk öğrenmeler yerine çevre kirliliği ya da korunması, çevremizin sağlık ve ekonomi durumu vb. gibi daha somut, yaşamsal ve gerçekçi bir yol tutma... gibi. (Bu terimin altında, yeni sorunları inceleme ve çözümede bilimler arasındaki katı duvarları

kaldırmak, bilgiler arasında bir bütünleşme sağlamak, çalışmalar ile araştırmaların daha gerçekçi ve verimli olması zorunluluğu yatmaktadır.) (Bu terimin karşıtı tekbilimli yaklaşım (uni-disciplinary approach) ve çok bilimli yaklaşım (multi-disciplinary approach) dır. Birincisinde soruna tek bilim dalı çözüm arar, ikincisinde ise birden çok bilim dalı kendi açılarından işe karışır, ama sonuca varmada aralarında hiçbir etkileşme bulunmaz)’ (Öncül:168).

bilimsel ‘Bilimle ilgili, bilime dayanan, ilmî: “*Sosyal ve bilimsel konuda araştırmalar, makaleler yayımlar.*” -A. Kutlu’ (Türkçe Sözlük:269).

* **bilimsel araştırma** ‘*scientific research*’ (Demirel:18).

* **bilimsel eğitim** ‘1. Araştırmalara ve bilimin deney ve verilerine dayanan bir eğitim anlayışı ve uygulaması.

2. Bilgi kazandırmaktan çok gözlem ve deneye, eleştiri ve bileşim anlayışını getirmeye önem veren bir eğitim türü’ (Öncül:169).

* **bilimsel süreç** ‘Öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıracak araştırma yol ve yöntemlerini gösteren, öğrenmenin kalıcılığını sağlayan süreç’. ‘*Uygulama sürecinde adayların; araştırma projeleri yürüterek etkili öğrenme ortamı oluşturdukları, bilimsel süreç becerilerini geliştirdikleri belirlenmiştir*’ (S.A.Ü.E.F.D 17:173).

* **bilimsel tartışma** ‘1. Çoğunlukla üniversitelerde bilim adamlarınca bir bildiri ya da bir tez üzerinde yapılan tartışma.

2. Üniversite ve yüksekokullarda bilimsel çalışmalara kılavuz etmek ya da yapılan çalışmaları değerlendirmek amacıyla düzenlenen toplu çalışma türünde toplantı’ (Oğuzkan:31, Öncül:171).

* **bilimsel tutum** ‘Problem çözmeyi, bilgi üretmeyi kolaylaştıran düşünce ve davranışlar’. ‘*Bilimselliğin ve bilimsel tutum ve davranışların günlük yaşamda ön planda tutulması, bilgi toplumu olmanın en belirgin özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir*’ (S.A.Ü.E.F.D 17:170).

* **bilimsel yöntem** ‘Bilimsel gerçeğe ulaşmada takip edilen yol. Sorunun sezilmesi, tanınması, çözümlenme ile ilgili varsayımlar ileri sürülmesi ve varsayımlardan birtakım içermelere gidilmesi, çözüm denemelerine geçilmesi ve değerlendirmeler yapılması gibi evrelerden oluşan araştırma ve inceleme yöntemi. J.Dewey’e göre bilimsel yöntem: 1.Güçlük yaratan durumun fark edilmesi. 2.Durum içindeki problemin keşfedilip

tanımlanması 3.Olası çözümlerin incelenmesi 4.Denencenin uygulanması 5.Denencenin reddedilmesi ya da değişikliğe uratılması’ (Demirel:18): “ *Hizmet öncesi eğitim sürecinde bilimsel yöntemin işlevsel düzeyde ele alınarak öğretmen adaylarının, araştırmacı öğretmen yaklaşımı ile yetiştirilmelerini zorunlu hale getirmektedir*” (S.A.Ü.E.F.D 17:171).

bilinç ‘1. İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur.

2. Bir toplumdaki ruhsal etkinliklerin veya ruhsal durumların bütünü.

3. Dimağ.

4. Algı ve bilgilerin zihinde duru ve aydınlık olarak izlenme süreci, şuur: “*Davranışlarını bir an önce bilincinin denetiminden kurtarmak için kadehleri birer dikişte boşaltmaya mı başladı?*” -F. R. Atay’ (Türkçe Sözlük:270, Demirel:18): “*Egemen sınıfa bilinç ve elitlere taze kan sağlar*” (S.A.Ü.E.F.D 15:55).

* **bilinç akışı** ‘1. Düşüncelerin arka arkaya birbirini izlemesi.

2. Kişinin aklından geçenlerin birinci kişi ağzından yansıtılması’ (Türkçe Sözlük:270).

* **bilinçaltı** ‘Bilinçdışı olmakla birlikte, dilendiği zaman kapsamındakilerin bilince çağrılabilirdiği eşik bölgesi’ (Demirel:18, Türkçe Sözlük:270).

* **bilinçaltı öğrenme** ‘Anımsanacak kadar güçlenmemiş ya da pekiştirilmemiş öğrenme’ (Öncül:173).

bilış ‘Kişisel yaşantılar sonucu bir nesne üzerine bilgi kazanma ya da o nesneyi öğrenme edimi’ (Oğuzkan:31, Demirel:18).

* **bilışötesi** ‘Bireyin bir öğrenme görevi öncesinde, sırasında ve sonrasında bilişsel strateji ve görevin gerekleri ile ilgili olarak kendisiyle iletişim kurması’ (Demirel:19).

* **bilışötesi bilgisi** ‘1. Bir bilginin öğreniş biçiminin bilgisi.

2. Bireyin kendi düşünme ve öğrenme yollarının farkında olması, düşünce ve davranışlarını değerlendirebilmesi ve kendi öğrenmesini etkili bir biçimde düzenleyebilmesi’ (Demirel:19).

bilişsel ‘*cognitive*’ (Demirel:19).

* **bilişsel alan** ‘Zihinsel öğrenmelerin çoğunlukta olduğu ve zihinsel yetilerin geliştirildiği alan. Bu alanın alt basamaklarının bilgi, kavrama; uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme olduğu ve bu basamakların basitten bileşiğe doğru sıralandığı kabul edilmektedir’ (Demirel:19): ‘‘Eğitim Bilimine Giriş dersinin bilişsel alan hedeflerinin gerçekleşme düzeyini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma bir ‘program değerlendirme’ araştırmasıdır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

* **bilişsel alan hedefleri** ‘Bireylerin temel kavramları, ilkeleri, yöntemleri bilmesi, hatırlaması, ezberlemesi’. ‘Çalışmanın amacı, eğitim Bilimine Giriş dersinin belirlenen bilişsel alan hedeflerinin gerçekleşme düzeyi hakkında karara varmaktır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:64).

* **bilişsel alan kuramı** ‘*cognitive field theory*’ (Demirel:19).

* **bilişsel beceri** ‘*cognitive skill*’ (Demirel:19).

* **bilişsel davranış** ‘Bilgiler ve bilgidan doğan zihinsel yetenekler ile ilgili davranışlar’ (Demirel:19).

* **bilişsel gelişim** ‘*cognitive development*’ (Demirel:19).

* **bilişsel giriş davranışları** ‘1. Bir davranışın öğretilmesi için daha önceden öğrenilmiş olması gerekli bilişsel öğrenmelerin tümü.

2. Öğrenilecek üniteler için gerekli olduğu düşünülen ön öğrenmeler’ (Demirel:19).

* **bilişsel hedefler** ‘*cognitive goals*’ (Demirel:19).

* **bilişsel kuramlar** ‘Öğrenmeyi, öncelikle zihinle ilgili bir kavram ya da algılama, zihinsel bir biçim verme süreci olarak gören kuram’ (Demirel:19).

* **bilişsel öğrenme** ‘Algı ve düşüncelerin yeniden düzenlenmesine dayalı olarak gerçekleşen öğrenme’ (Demirel:19): ‘‘Hümanist eğitim anlayışı olarak bilinen bu yaklaşıma göre bilişsel öğrenmelerle bireylerin duyuşsal özellikleri ve sınıf içinde algılanan destekleyici ve demokratik ortamlar arasındaki bağ günümüzde çok iyi anlaşılmaktadır’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:84).

* **bilişsel stratejiler** ‘Algılama, analiz ve sentez yapma ile hatırlamayı kolaylaştırıcı bilgi edinme sürecinde, bireyi güçlü kılan bilişsel beceriler’ (Demirel:20).

* **bilişsel süreç** ‘Bireylerin kendini ve çevrelerini anlama süreci’. ‘Öğrencilerin bilişsel süreçlere ilişkin yeterlilik düzeyleri artmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:26).

* **bilişsel terminoloji** ‘Bilişsel alanda kullanılan terimlerin tümü’. ‘Sınıf içinde sınıflama, çözümlenme, tahminde bulunma, yorumlama gibi bilişsel terminoloji kullanır’ (S.A.Ü.E.F.D 16:93).

* **bilişsel ürün** ‘Öğrenme sürecinde bireyin kazandığı bilişsel öğrenmelerin tümü üzerindeki etkiler’ (Demirel:20).

* **bilişsel yaklaşım** ‘Öğrenmenin içsel olduğu ve doğrudan gözlenmesinin olanaksız olduğu ile bireyin çevreden etkilenirken, kendisinin de çevresini etkileyeceği ya da değiştirebileceği anlayışına dayanan öğrenme yaklaşımı’ (Demirel:20).

* **bilişsel yetenek, zihinsel yetenek** ‘*cognitive ability*’ (Demirel:19).

* **bilişsel-yapılandırıcı bakış açısı** ‘Öğrenmenin, öğrenenin etkin olarak sürece katıldığı ve kendi bilgisini kendisinin yapılandırması durumunda gerçekleştiğini savunan öğrenme görüşü’ (Demirel:20).

bilme ‘Bir şeyi anlamış ya da öğrenmiş bulunma’ (Oğuzkan:31, Türkçe Sözlük:272, Demirel:20).

bilme ‘*know*’ (Demirel:20, Türkçe Sözlük:272).

binışik ‘Bir davranışın mükemmel hale getirilinceye kadar pekiştiriciler yoluyla adım adım öğretilmesi süreci’ (Demirel:20).

birebir öğretim ‘Bir konu ile ilgi olgu, yöntem, kavram, ilke, genelleme, ve kanunların bilgisayar veya özel (uzman) öğretilenden (kişiden) öğrenilmesi’ (Demirel:20).

bireşimsel yöntem ‘1. Öğretimde bir konunun yalnız öğelerini ya da ayrı ayrı olayları bir araya toplayarak onlardan bireşimsel bir bütün oluşturma ya da bir sonuca varma yolu.

2. Harflerin tanıtılmasından başlayarak hecelere ve tek heceli sözcüklere, daha sonra çok heceli sözcüklere deyiş ve tümcelere geçilen, ‘basitten karmaşığa doğru öğrenme ilkesi’ ne dayanan bir okuma öğretimi yöntemi’ (Oğuzkan:32).

bireyci eğitim ‘Bireycilik görüşü yanlısı bir eğitimidir. Aşırı ve ılımlı türleri vardır. Bu görüşe göre birey bölünemez bağımsız bir varlıktır ve toplumun her yönden odağı sayılması gerekir. Onun hak ve çıkarları, toplumdan ayrı olarak düşünülerek,

gerçekleştirilmelidir. Bireyin eğitiminde doğa yasaları yeterlidir, toplum açısından bir karışma olmamalıdır. (Eski çağlarda Sofistlerde rastlanan bu görüş Rönesansta yeniden canlanmış ve Aydınlanma Dönemi'nde kendine güçlü yandaşlar bulmuştur. Lock, ... Rousseau, Ellen Key, Gurlitt... hep bireyci eğitim yanlısı idiler. Bireycilik akımı ile sıkı ilişkisi olan bu görüşü, eğitim ve öğretimde bireyselleştirme konusu ile karıştırmamalıdır. Karşıtı toplumcu eğitim (Sozial-Padagogik, pedagogie socieale, social education)dir. Kişilik eğitimi görüşü bu iki karşıt görüşün birleştiricisidir. Gerçekte toplumla bireyin sınırlarını kesin çizgilerle ayırma olanağı yoktur. Birey nerde biter, toplum nerde başlar? Bugün bu ayırım yapaydır ve yalnızca eğitim mesleği üyeleri arasında tartışma konusudur.)' (Öncül:180).

bireyi tanıma bölümü 'Her bir öğrenciyi birey olarak başkalarından ayırmaya ve onun gelişimini gerçeğe uygun biçimde göstermeye yarayan bilginin toplanması, yazılması ve değerlendirilmesi ile görevli kılavuzluk bölümü' (Oğuzkan:32).

bireysel

* **bireysel danışma** '1. Öğrencinin karşılaştığı bir güçlüğü yenmesi, bir sorunu çözmesi için kendisine doğrudan doğruya kişisel olarak yol gösterme.

2. Bu gibi konularla ilgili kılavuzluk hizmetlerine verilen ad' (Oğuzkan:32, Demirel:20).

* **bireysel eğitim** 'Bireysel öğretim' (Öncül:182).

* **bireysel eğitim programı** '*individual curriculum*' (Demirel:21).

* **bireysel gelişme planı** 'Her öğrenciyi kendine özgü bir hızla ilerleme olanağı sağlayan çalışma programı' (Oğuzkan:32, Demirel:21).

* **bireysel görüşme** 'Danışman ile yalnız bir kişi (öğrenci) arasında geçen görüşme' (Oğuzkan:33, Demirel:21).

* **bireysel ödevler, farklılaştırılmış ödevler** 'Bireysel yetenek, gereksinme ve ilgilere göre bir sınıfın türlü üyelerine karmaşıklık ve güçlük dereceleri ayrı ya da ders konularında ayrılık gösteren ödev verme' (Öncül:183, Demirel:21).

* **bireysel öğrenme** '*individual learning*' (Demirel:21).

* **bireysel öğretim** '1. Her çocuğun kişisel gereksinimlerini karşılamak ve sorunlarını çözebilmek amacıyla kılavuzluk etkinliklerinden yararlanmaya çalışan öğretim tutumu.

2. Öğretim gereçlerinin, her öğrencinin kişisel yetenek ve ilgisine karşılık verecek biçimde hazırlanıp kullanılmasına önem veren öğretim uygulaması' (Oğuzkan:33, Öncül:183, Demirel:21).

* **bireysel program** 'Öğretim konu, araç-gereç, yöntem ve etkinliklerinin belli bir kişinin (öğrencinin) amaç ya da gereksinimine göre düzenlediği program' (Oğuzkan:33).

* **bireysel sınıf** 'Ayrık öğrencilere özgü özel sınıf türlerinden biri. Çok kez geri zekalı çocuklar ya da bireysel öğretim görmek üzere bu tür sınıflara gönderilmiş çocuklar içindir. Özel sınıflar' (Öncül:183, Demirel:21).

* **bireysel sınıf geçirme** 'Alışılmış sınıf geçirme dönemleri dışında öğrenciyi bir üst sınıfa geçirme' (Öncül:183).

* **bireysel testler** '*individual tests*' (Demirel:21).

bireyselleştirilmiş öğrenme '*individilualized learning*' (Demirel:21).

bireyselleştirilmiş öğretim 'Öğrenciler arasındaki bireysel ayrılıkları göz önünde tutan, her öğrenciye kendi anıklığı ve yeteneği ölçüsünde ilerleme olanağı sağlayan öğretim' (Oğuzkan:33, Demirel:21).

bireyselleştirilmiş öğretim sistemi '*personalized systems of instruction*' (Demirel:21).

bireyselleştirilmiş program 'Bireyselleştirilmiş öğretim yapmak için hazırlanmış ve bu amaçla kullanılan program' (Öncül:182).

bireyselleştirme 'Eğitimi, öğrencilerin değişik gereksinmelerine göre ayarlama. Burada amaç öğrencileri teker teker öğretme değil de küme içinde bireysel gereksinmeleri yanıtlamaktadır' (Öncül:182, Oğuzkan:33).

birimsel

* **birimsel programla öğretim** 'Bireyin gereksinim duyduğu bilgi ve becerileri derli toplu ve kendi başına bir bütün oluşturan öğrenme birimleri (module) ile kazandıran bir öğretim türü. Bu öğrenim birimleri daha büyük bir program içinde yer alan ve belli bir ele almış sırası olan bağımsız birimlerdir. Öğrenciler kendi gereksinmelerine ve öğrenme durumlarına göre bu birimleri seçer, derslikte ders görme ya da kendi kendine öğrenme araçlarından yararlanarak inceler ve öğrenir. Her öğrenim biriminin bir açıklama kitabı vardır. Burada konuların ele alınış sırası, öğrencinin başvuracağı yardımcıları, görsel-ışitsel araçlar, yapılacak alıştırmalar ve uygulamalar, alınacak değişik testler ve en sonunda da

küçük bir deney...yer alır. Genellikle her birim bir sınavla sona erer. Bu kez öğrenci yeni bir birim seçer. Birimleri seçme ve sıralamada öğrenci serbesttir. Öğrenme birimlerinin bitirme süresi konularına göre değişir. İstenen sayıda öğrenme birimini başarı ile sona erdiren öğrenciye bir bitirme belgesi verilir. Bu yolla önlisans, lisans ve lisans sonrası dereceleri bile sağlanır. Öğrenme birimlerine öğrenme paketi (learning package) adı da verilir. Anaokullarında çocukların tahta blokları üst üste koyarak bir şeyler yapmalarına benzeterek Almanca'da bu tür öğrenme “bloklarla öğretim – Baukastensystem” denmektedir. Öğrenim birimleri ile öğretimden genellikle sanat ve teknik öğretimi ile öğretmen yetiştirmede daha çok yararlanır. Bu tür öğretim işlik ve deneyliklerden yararlanmayı da büyük ölçüde kolaylaştırır. Eşanl.inceleme birimleri programları’ (Öncül:184).

* **birimsel programlar** ‘Yüksek öğrenim kurumlarında bir tek bilim dalını derinlemesine öğrenme yerine öğrencilerin birden çok bilim dalına dayalı öğrenme birimleri seçmelerine olanak sağlayan bir program türü. Amacı hem öğrencilere daha çok seçenek sağlama ve hem de öğrenim kurumunun sınırlı laboratuvar, işlik ve derslik vb. olanaklarından daha rahatça yararlanmaktır. Bu tür kurs ya da programlar çoğunlukla politeknik kurumlarda yer almaktadır. Öğrenme ya da inceleme birimli programlarda sınavlar birimin bitiminde yapılır. Eşanl. İnceleme programları’ (Öncül:184).

birinci

* **birinci öğretim** ‘Lisans veya ön lisansta gündüz öğretimi’. ‘Birinci ve ikinci öğretime devam etmekte olma durumuna göre değişmekte midir’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

* **birinci sınıf** ‘Öğretim kurumlarında ilk yıl’ (Türkçe Sözlük -T-:282): ‘Erişi testi, Eğitim Fakültesi’ nde sınıf öğretmenliği birinci sınıfta öğrenim gören 36 ve sınıf öğretmenliği ikinci sınıfta öğrenim gören ve birinci sınıfta Öğretmenlik Mesleğine Giriş dersini almış 40 olmak üzere toplam 76 öğrenciye uygulanmıştır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:66).

birincil

* **birincil kaynak, ana kaynak** ‘original source’ (Demirel:21).

* **birincil pekiştirici** ‘Herhangi bir öğrenme olmaksızın pekiştirici etki yapan uyarıcı’ (Demirel:21).

* **birincil pekiştirme** ‘Klasik koşullamada koşullu uyarıcıdan sonra koşulsuz uyarıcının sunulması; edimsel koşullamada edimsel davranımın birincil bir pekiştireç kullanılarak kuvvetlendirilmesi’ (Demirel:21, Öncül:186).

birleştirilmiş

* **birleştirilmiş okul** ‘Merkez okul’ (Öncül:186).

* **birleştirilmiş sınıf** ‘Bir sınıfa düşen öğrenci sayısının azlığı ve bu gibi sınıflara ayrı birer öğretmen verilmeyişi yüzünden birden çok sınıfın birleştirilmesinden oluşan ve bir tek öğretmenin yönetiminde bulunan sınıf’ (Öncül:186, Oğuzkan:33, Demirel:21).

* **birleştirilmiş sınıf öğretimi** ‘Birçok sınıfın bir araya getirilerek bir öğretimece yetiştirilmesi’ (Oğuzkan:34, Demirel:21).

* **birleştirilmiş sınıflarda eğitim** ‘*multi-grade education*’ (Demirel:21).

* **birleştirilmiş sınıflarda öğretim** ‘Birleştirilmiş sınıflarda yapılan öğretim. Öğretmen bir kümeye ders verirken öteki kümeler kendi kendilerine, verilen ödevler üzerinde çalışırlar’ (Öncül:186, Demirel:21).

birlikte

* **birlikte değerlendirme** ‘Bir ya da birçok öğrencinin durumunun öğretmen ile birlikte öteki öğrenciler ya da ilgililerce ortaklaşa değerlendirilmesi’ (Oğuzkan:34).

* **birlikte öğrenme** ‘Öğrencilerin grup halinde öğrenme faaliyetlerini yerine getirmeleri’. ‘Okul kültürü boyutlarının ortalamaları incelendiğinde işbirliğine dayalı liderlik boyutu, öğretmen işbirliği, birlikte öğrenme ortalama düzeyde görüş bildirdikleri görülmektedir’ (S.A.Ü.E.F.D 16:32).

* **birlikte planlama** ‘Büyük ya da küçük küme çalışmalarında amaçları saptamak, bu amaçlara ulaşmayı sağlayacak yaşantıları belirlemek ve ilerlemeleri değerlendirmek konusunda başvurulacak yöntemleri kararlaştırmak için yapılacak işlerin elbirliğiyle bir plana bağlanması’ (Oğuzkan:34).

bitirme sınavı, mezuniyet sınavı ‘Belli eğitim basamaklarındaki okulları başarı ile sona erdiren öğrencilerin, bir diploma ya da derece almak için, girdikleri sınav’ (Öncül:189, Oğuzkan:34, Demirel:21).

blok ‘1. Küçük çocukların yapma, yaratma ve imgeleme güçlerini geliştirmeye yardımcı olmak üzere daha çok anaokullarında kullanılan ve genellikle tahtadan yapılan bir oyun aracı. Becerileri vermek amacıyla düzenlenen eğitim.

2. Bireye boşzaman etkinliklerini seçme ve planlamada kılavuzluk yapacak ahlak ve güzelduyu değerlendirmenin kazandırılması amacını güden eğitim.

3. Bireye, kendini anlatma, kişiliğini geliştirme ve ilgilerine göre birtakım boşzaman uğraşları kazanma konusunda yardım etmek üzere düzenlenen eğitim’ (Oğuzkan:34).

boş levha öğretisi ‘İnsan yavrusunun doğduğu zaman anlığın, üzerine hiçbir şey yazılmamış ak bir kağıt gibi boş olduğunu, ancak yaşantıların bu kağıda işleneceğini ileri süren bir görüş. Bkz. Düz levha, akıl kağıdı, boş akıl kağıdı’ (Öncül:193).

boşlukları doldurma türü oluşturma ‘*fill in the gap-type exercise*’ (Demirel:22).

boşzaman eğitimi ‘1. Bireye, boş zamanını akıllıca değerlendirmesi için gerekli anlayış, bilgi ve becerileri vermek amacıyla düzenlenen eğitim.

2. Bireye boş zaman etkinliklerini seçme ve planlamada kılavuzluk yapacak ahlak ve güzelduyu değerlerinin kazandırılması amacını güden eğitim.

3. Bireye, kendini anlatma, kişiliğini geliştirme ve ilgilerine göre birtakım boş zaman uğraşları kazanma konusunda yardım etmek üzere düzenlenen eğitim.’ (Oğuzkan:34).

bölerek öğrenme ‘Birimini tümünü parçalara ayırıp her birini ayrı ayrı öğrenme yolu. Karşıtı: Bölmeden öğrenme. Eşanlı. Parçalı öğrenme’ (Öncül:196).

bölge

* **bölge ilkokulu** ‘İlkokulu olmayan birbirine yakın birkaç köy ya da evleri ve mahalleleri geniş bir alana yayılan bir köy için açılan gündüzlü, yatılı, pansiyonlu ilkokul’ (Oğuzkan:35).

* **bölge ilköğretim denetmeni** ‘Bölgesindeki ilkokul öğretmenlerine yol göstermek, ilköğretim kurumlarını denetlemek, yasa ve yönetmeliklere göre kendisine verilen denetim görevlerini yapmakla yükümlü denetmen’ (Oğuzkan:35).

* **bölge okulu** ‘Nüfus dağılımı ve ekonomik koşullar bakımından durumu bir okul açılmasını gerektirmeyen köy ve kentlerde o bölgenin öğrenim gereksinimini karşılamak üzere belli bir merkezde açılmış olan okul’ (Oğuzkan:35, Öncül:196).

bölgesel

* **bölgesel ilkokul** ‘*regional primary school*’ (Demirel:22).

* **bölgesel ilköğretim denetmeni** ‘*regional inspector of primary school*’ (Demirel:22).

* **bölgesel okul** ‘*regional school*’ (Demirel:22).

* **bölgesel yatılı okul** ‘*regional boarding school*’ (Demirel:22).

bölmeden öğrenme ‘Öğrenilecek konuyu bölmeden başından sonuna kadar yineleye yineleye tümünü öğrenme yolu’ (Öncül:197).

bölüm ‘1. Bir okul ya da üniversitenin herhangi bir bilim ve uzmanlık dalında eğitim sağlayan alt bilimlerinden her biri.

2. Bir üniversite ya da yüksekokulu oluşturan başlıca yönetim birimlerinden her birine verilen ad’ (Oğuzkan:35, Türkçe Sözlük -T-:314, Öncül:197, Demirel:22).

* **bölüm başkanı** ‘Üniversitede bir bölümün yönetim işleri ile eğitim, öğretim, araştırma faaliyetlerinden sorumlu öğretim üyesi, kürsü başkanı’ (Türkçe Sözlük:314, Demirel:22).

* **bölüm kurma** ‘1. Eğitimde, bir tek sınıfın öğrencilerini, ayrı ayrı öğrenim görmek üzere, bölme, sınıfı şubelere ayırma. (En iyi yolu, öğrencileri, gelişimlerini en çok sağlayacak yolda, bir araya getirmektir. Bu amaca ulaşmanın kuram ve uygulamasında büyük ayrılıklar göze çarpmaktadır.) Bkz. yetenek kümelemesi.

2. Öğretimi bireyleştirme amacı ile öğrencilerin, öğrenme yeteneğine göre bir sınıfı ya da dersi, iki ya da daha çok bölüme ayırma işi. Türdeş kümeler kurulamayan durumlarda başvurulmuş bir yoldur. Ayrıca türdeş kümelemelere karşı olanların, her sınıfta her türden yeteneğe sahip öğrenci bulunmasını, ama her sınıf içinde öğretim amacı ile önlemler alınmasını isteyenlerin kullandığı bir yöntemdir’ (Öncül:197).

bölümsel öğrenme ‘Öğrenilecek konuları bölümlere ayırarak her bölümü ayrı ayrı öğrenme’ (Oğuzkan:35).

bölüntülü öğrenme ‘Bölerek öğrenme’ (Öncül:198).

bölüntüsüz öğrenme ‘Bölmeden öğrenme’ (Öncül:198).

brans ‘Dal, şube, kol’ (Türkçe Sözlük: 316): ‘*İlköğretim okullarında görev yapan öğretmen ve yöneticilerin okul kültürü boyutlarına ilişkin algıları cinsiyet, eğitim düzeyi, mesleki kıdem, brans değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:29).

* **brans öğretmeni** ‘*subject teacher*’ (Demirel:22).

→ (**Bkz. dal öğretmeni**).

bucak merkezi ilköğretim okulu ‘Mahalle ihtiyar kurulu, belediye meclisi, okul-aile birliği gibi kuruluşların temsilcileri ile öğretmenlerin, okul yönetmenlerinin, muhtarların aralarından seçecekleri birer temsilciden ve belediye başkanından oluşan ve bucak müdürünün başkanlığında toplanarak ilköğretimle ilgili işlerin düzenli bir biçimde yürütülmesine bakan kurul’ (Oğuzkan:35).

buldurucu öğrenme ‘Öğretilecek konunun temel içeriği başkası tarafından verilecek yerde öğrenen kimsenin kendi başına bulunmasına ya da ilkeye varmasına olanak sağlayan bir öğrenme ya da öğretme türü. Bu tür öğrenmeyi genellikle öğreten düzenler ve dersliklerde bu tür öğrenmeyi sağlayacak çok değişik yöntemler olabilir. (Bu yolu salık verenler, başkalarının bize söylediğine göre genellikle kendimizin bulduğu şeylerin daha iyi anlaşılıp bellekte kaldığını ileri sürer.)’ (Öncül:200).

bulgu ‘Araştırma verilerinin çözümlenmesinden çıkarılan bilimsel sonuç, netice’ (Türkçe Sözlük:323): ‘*Veriler görüşmeden sonra kayıtlara alınmış ve görüşmede ortaya çıkan sonuçlara ilişkin davranışsal gözlemler de yapılarak bir anlamda görüşme sonucundaki bulguların objektifliği sağlanmaya çalışılmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:21).

bulgulama ‘1. Bulgulamak işi.

2. Yeni olayları ve bilgileri bulma yöntemi ve öğretisi’ (Türkçe Sözlük:323).

bulgulamak ‘Yeni olayları ve bilgileri bulmak’ (Türkçe Sözlük:323).

bulgusal ‘1. Yeni bulgular (düşünce, gerçek ve sonuçlar) arama ya da bulmağa götüren, ya da yönelten.

2. Eğitimde, öğrencileri sorun çözmeğe, gerçekleri buldurmağa özendiren öğretim yöntemi türünden. Eşanl. Bulmağa, buldurmağa değgin' (Öncül:201, Türkçe Sözlük:324).

bulgusal, buldurucu 'heuristic' (Demirel:22).

* **bulgusal yöntem, buldurma yöntemi** 'Eğitimde, çözüm gerektiren meydan okuyucu durumlar yaratma yolu ile öğrenmeyi uyaran bir öğretim yöntemidir. Eşanl. Doğurtma, bulgulama ya da buldurma yöntemi' (Öncül:201, Türkçe Sözlük:324, Demirel:22).

buluş '1. Bulma işi: "Dün, o evi güzel buluşum bir gerçektir." -A. Ağaoğlu.

2. İlk defa yeni bir şey yaratma, icat.

3. Bilinen bilgilerden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme, icat: "Bu orijinal buluşu Vali beye borçluyuz." -S. F. Abasıyanık.

4. Konu, duygu, düşünce ve hayalde başkalarının etkisinden sıyrılarak bunların işlenişinde yeni bir yol tutma: *Yazarın güzel buluşları var*' (Türkçe Sözlük:324).

* **buluş yoluyla öğrenme** 'Öğrencilerin kavramları ve ilkeleri kendilerinin bulmasına yer veren öğrenme yaklaşımı. Öğrenme malzemesi son şekliyle sunulmadan, malzemenin halihazırdaki bilgiler kullanılarak keşfedilmesi süreci. Fizikteki bir ilkeyi öğrencinin kendi gözlemlerinden (gözlemlediği örneklerden) ve önceki bilgilerinden çıkarması' (Demirel:22).

burs '1. Kimi öğrencilere öğrenim ve geçim harcamalarını karşılamak üzere devletçe, resmi ve özel kuruluşlarca ödenen düzgün para yardımı. Öğrenmelik.

2. İnceleme ve araştırma yapmak üzere yüksek öğrenim öğrencilerine yapılan para yardımı: Araştırma ya da gezi bursu' (Öncül:203, Oğuzkan:36).

burslu öğrenci 'Devletten ya da herhangi bir özel kuruluştan burs alarak öğrenimini sürdüren öğrenci' (Oğuzkan:36, Öncül:203).

bütün halinde öğrenme 'Ezberin sözkonusu olduğu durumlarda tekrarlar yapılırken öğrenilecek malzemenin her zaman bütünüyle ele alınması' (Demirel:23).

bütüncü eğitim 'Öğrencilerin genel olarak yüzeysel, kendi dalında ise derinlemesine donatılmasına dayanan eğitim modeli'. 'Reform temeline dayalı modeller başlığı altında;

yaşam boyu eğitim ve bütüncü eğitim açılarından Türk eğitim tarihini ana hatlarıyla değerlendirmiştir (S.A.Ü.E.F.D 15:44).

bütüncül değerlendirme '*holistic assessment*'(Demirel:23).

bütünleme 'Bütünleme sınavı' (Türkçe Sözlük -T-:336).

* **bütünleme sınavı** 'İlk ve orta dereceli okullar ile üniversite ve yüksekokullarda bütünlemeye kalan öğrenciler için genellikle yaz tatili sonunda açılan sınav' (Oğuzkan:36, Türkçe Sözlük -T-:336, Öncül:205, Demirel:23).

* **bütünleme sınıfı** 'Kimi ders ya da konularda zayıf olan ve bu eksikliklerini gidermek isteyen öğrenciler için düzenlenmiş özel sınıf' (Öncül:205).

bütünlemeye kalma 'Bir öğrencinin, yarıyıl ya da öğretim yılı sonunda bir ya da birden çok dersten bir kez daha sınava girmek üzere başarısızlığa uğraması' (Oğuzkan:36).

bütünleştirici, tümleşik yöntem '*integrative method*' (Demirel:23).

bütünleştirilmiş program 'Bu terim, yeni konu ya da sorunları incelemede bilimler arasındaki duvarları kaldırmak zorunluluğundan doğmuştur. Tüm bilimlerarası çalışmaların amacı, değişik bilim dallarındaki araştırmacıların kendi alanlarındaki araştırmaları açıklama, anlatma ve izlemede yeterince geniş ve açık-seçik bir formül bulmaktır. Bu olmazsa bilim dalları kendi içlerine kapanık kalmak zorundadır. Bilimlerarası çalışmaların sonucu bilgiler arasında iyi bir bütünleşme sağlamak ve çalışmalar ile araştırmalarda daha verimli ve gerçekçi bir gelişme yaratmaktır.

Bir etkinlik, bir konu ya da sorun birbiriyle yakından ilişkili birden çok ders ya da bilim dalını ilgilendirdiği zaman, ders ya da bilim dalları sınır, kalıp ve soyut mantık düzenini kaldırıp konuları anlamlı bütünler ya da birimler etrafında düzenlemek, buna göre bir öğrenme düzenlemesi yapmak gerekir.

Bu iş ülkemizde de, bir çok başka ülkelerde olduğu gibi, ilköğretimde "toplu öğretim" adı altında yıllardan beri uygulanmakta, orta öğretimin ilk bölümünde de bu alanda yavaş bir ilerleme görülmektedir. Son zamanlarda yüksek öğrenimde de bu görüş "bilimlerarası çalışmalar ya da incelemeler" adı altında salık verilmektedir. Ayrıca "öğrenme birimleri ile öğretim" (modular training) öneri ve uygulamaları da bu amacı gütmektedir.

Çok geniş bir kavram olan "bütünleştirilmiş ya da toplulaştırılmış program" görüşünün mantığı yanında uygulanış biçimi de çok değişiklikler göstermektedir.

Bugün yüksek öğretimde bu konuda uygulanan yöntem, iki ya da daha çok bilim dalının ortak birtakım projeler hazırlayarak belli bir sıraya göre bunları işlemektir. Örneğin edebiyat dallarında, felsefe, ruhbilim ya da siyasal bilimler, fen dallarında çevre kirliliği ya da koruması... gibi bir proje üzerinde ortak çalışmalar yapma... gibi. Bu tür çalışmalarda temel ilke anlamlı bir konu bütünü seçip bunu planlı bir biçimde karşılıklı olarak işlemektir. Bkz. bilimlerarası öğretim ve birimsel programla öğretim' (Öncül:206).

C

canlandırıcı oyun 'Çocukların, çevrelerinde türlü fırsatlarla gözledikleri gerçek yaşam durumlarını ya da kitap, sinema, televizyon yoluyla öğrendikleri geçmiş ve güncel olayları canlandırmalarına olanak sağlayan oyun türü' (Oğuzkan:36).

canlandırma '1. Bir nesnenin biçimine değgin anlıkta bir imge oluşturma ve saptama işi. Nesnelere boşlukta canlandırabilme yeteneği.

2. Bireyin ya da kümenin geleneksel eğitim ve öğretim çalışmalarına en yüksek düzeyde katılmalarını, böylece gizil güçlerini ortaya koyup gelişmelerini sağlama amacı ile alınan önlemler ve yapılan kılavuzluk çalışmalarının tümünü kapsayan Fransızca bir terim. Geleneksel eğitim çerçevesi içinde canlandırma teknikleri gün geçtikçe Fransa'dan önem kazanmaktadır. Milli Eğitim ve Tarım Bakanlıkları bu konuda özel olarak yetiştirilmiş personelden yararlanmaktadır' (Öncül:210, Türkçe Sözlük: 350).

canlı

* **canlı ders gereçleri** 'Öğretimde ders gereci olarak daha çok doğal ortamları içinde ve canlıyken yararlanılan varlıklara verilen genel ad' (Oğuzkan:36).

* **canlı şema** 'Herhangi bir cismin yapısını, özelliklerini ve işleyişini göstermek üzere canlandırma yoluyla yapılan ve öğretimde sık sık başvurulan çizgiresim' (Oğuzkan:36).

cansız ders gereçleri 'Öğretimde kullanılan ve canlı varlıklar dışında kalan kitap, harita vb. gereçlerin tümüne verilen ad' (Oğuzkan:37).

cevap 'Bir soruya, bir isteğe, bir söz veya yazıya verilen karşılık, yanıt: "Çocuklara verecek cevabı her zaman vardı." -A. Kutlu' (Türkçe Sözlük:362, Öncül:211).

* **cevap anahtarı** 'Sınavlarda sorulan soruların çözülmüş biçimi' (Türkçe Sözlük:362, Öncül:211).

* **cevap kağıdı** ‘Sınavlarda sorulan soruların cevaplarının bulunduğu kâğıt’ (Türkçe Sözlük:362, Öncül:211).

→ (**Bkz. yanıt**).

ceza ‘Suç sayılan bir davranışın yinelenmesini önlemek, bir suçun işlenmesine engel olmak amacıyla bir öğrenci ya da birtakım öğrenciler için alınan tinsel ya da özdeksel önlem’ (Oğuzkan:37, Öncül:211): ‘*Dışsal yüklemeler, nedensel sorumluluğu,bireyin dışında,onu saran genel çevre,etkileşmekte olduğu özgül kişi,üzerinde bulunan rol kısıtlamaları,davranışları için ödül teklifleri ya da ceza tehditleri,şans,üzerinde çalıştığı işin özgül doğası gibi her şeye yükleyecektir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:18).

* **ceza ödevi** ‘Ufak disiplin kusurları için öğretmenin öğrencilere, boş zamanlarında yaptıkları yazı yazma ödevleri ya da başka tür araştırmalar’ (Öncül:212).

cezaevi

* **cezaevi eğitimi** ‘Cezaevinde yaşayan hükümlülere iyi birer yurttaş olmak için gerekli genel bilgileri kazandırmak, ceza sürelerinin bitiminde onların hem kişisel hem de iş ya da meslek yönünden topluma kolayca uymalarını sağlamak amacıyla düzenlenen etkinlikleri kapsayan eğitim’ (Oğuzkan:37).

* **cezaevi okulu** ‘Bir cezaevinin içinde örgütlenen ve o cezaevinde bulunan hükümlülerin eğitimiyle görevlendirilmiş olan okul’ (Oğuzkan:37).

* **cezaevi öğretmeni** ‘Belli bir programa göre cezaevindeki suçlulara ders vermek ve onları eğitmekle görevli öğretmen’ (Oğuzkan:37).

cezalandırma ‘Eğitimde, uygun sayılmayan ya da onaylanmayan bir davranış karşısında hoş gitmeyen bir yaptırımda bulunma. (Yaklaşık olarak 20. yüzyıl başlarına kadar okullarda bedensel ceza vermenin değerine inanılmakta idi. bugün bu düşünce kalmamış değildir. Öteki cezalandırma türlerine ise, olumlu tüm önlemler sonuç vermediği zaman ancak başvurmanın düşünülebileceği savunuluyor) Eşanl. Ceza verme ya da ceza’ (Öncül:212).

cümle tamamlama testi ‘Tümce tamamlama testi’ (Öncül:218).

çaba ‘1. Bir işi yapmak için harcanan güç, gayret, çabalama.

2. Eğitim ve ruhbilim; bir amaca ulaşmak için ya da herhangi bir engeli aşmak için gösterilen anlksal ve bedensel güç. (Çabanın, öğrencinin ilgisini ortaya koymaya ya da kullanmaya yol açıp açmadığı ya da çabanın ıra gücünden doğan, ona hizmet eden bir istem eylemi olup olmadığı önemli bir eğitsel konudur.) Eşanl. gayret, didinme’ (Öncül:221, Türkçe Sözlük:379): “*Bu tür yönü olan bireyler,bireysel çabalarının onları başarıya götüreceğine inanırlar ve karşılaştıkları durumlarla ilgili konularda danışma ve bilgi toplamada aktiftirler*” (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

çağcıl eğitim ‘Yeni eğitim’ (Öncül:222).

çağdaş

* **çağdaş eğitim** ‘Felsefesi, ilkeleri, kapsamı ve yöntemi ile çağa uygun eğitim’ (Oğuzkan:38, Demirel:24): “*Kalkınmanın gerektirdiği insan gücünü yetiştirmek ancak, çağdaş eğitim sisteminde olanaklıdır*” (S.A.Ü.E.F.D 16:27).

* **çağdaş eğitim sistemi** ‘Yaşanılan çağın gereklerine uygun olarak düzenlenen eğitim sistemi’. ‘*Kalkınmanın gerektirdiği insan gücünü yetiştirmek ancak çağdaş eğitim sisteminde olanaklıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:27).

* **çağdaş okul** ‘Çağın eğitim amaç ve ilkelerine uygun programların, yöntem-teknik ve değerlendirme sistemlerinin uygulandığı okul’ (Demirel:24, Öncül:222, Oğuzkan:38).

çağrışım ‘1. Bir düşünce, görüntü vb.nin bir başkasını hatırlatması: “*Doğru düşünmek çağrışımın rastgele gidişine karşı koymaktır.*” -N. Uygur.

2. Davranışlar, düşünceler ve kavramlar arasında yer ve zaman birliğinin etkisiyle kurulan bağlantılar sonucu, bilinç alanına bunlardan birisi girdiğinde ötekini de bilince çekmesi olayı, tedai: “*Gününde dedikleriyle günümüzde olanlar arasında kolaylıkla çağrışımın, karşılaştırmalar kurabiliriz.*” -N. Cumalı’ (Türkçe Sözlük:382, Demirel:24).

* **çağrışım deneyleri** ‘*associative experiments*’ (Demirel:24).

* **çağrışım şeması** ‘*mind map*’ (Demirel:24).

çağrışımçı ‘Çağrışımçılık öğretisi taraftarı olan’ (Türkçe Sözlük:382).

çağrışımıcılık ‘Bütün bellek işlemlerini, aklın bütün ilkelerini hatta bellek hayatının hepsini, düşüncelerin çağrışımı ile açıklamak isteyen öğretisi’ (Türkçe Sözlük:382).

çağrışımli ‘Çağrışımı olan’ (Türkçe Sözlük:382).

* **çağrışımli öğrenme** ‘Uyaran ile tepki arasındaki bağlantı dolayısıyla kimi durumlarda rasgele oluşan öğrenme’ (Oğuzkan:38, Öncül:223).

çağrışımsal ‘Çağrışım ile ilgili’ (Türkçe Sözlük:382).

* **çağrışımsal öğrenme** ‘Bilgi ya da farkındalık parçalarının varolan bilgi ya da duyum zincirlerine eklenmesi’ (Demirel:24, Öncül:223).

* **çağrışımsal öğrenme testi** ‘Öğrencinin, sözcüklerin anlamları arasında bağlantı kurma yeteneğini ölçen bir test’ (Öncül:223).

çağrışma ‘Çağrışmak işi: “*Tenekelerin sesine ısıklar, çağrışmalar karıştı.*” -L. Tekin’ (Türkçe Sözlük:382).

çağrıştıрма ‘Çağrıştırmak işi’ (Türkçe Sözlük:382).

çağrıştırmak ‘1. Bir çağrışma yol açmak.

2. Akla getirmek, hatırlatmak, andırmak: “*Söylettiklerinin, bize çağrıştırdıklarının hep yeni şeyler olmasını özliyorum.*” -A. Ağaoğlu. 3. Benzemek, andırmak’ (Türkçe Sözlük:382).

çakılı dersler ‘Ders dağılım ve vakit çizelgelerinde yerleri değiştirilemez dersler’ (Öncül:224).

çalışan bellek ‘Kısa süreli hafızanın yerini alabilecek yeni aktif bellek modeli’. ‘*Bilgiyi işleme kuramı dört yapıdan oluşur; duyuşsal kayıt, kısa süreli bellek, çalışan bellek ve uzun süreli bellektir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

çalışkan ‘Gayretli, çalışmayı seven, faal: “*Bundan başka saygılı, temiz ve çalışkan bir kızdı.*” -H. E. Adıvar’ (Türkçe Sözlük:387, Demirel:24).

çalışkanlık ‘1. Sıkı ve sürekli çalışabilirlik.

2. Üzerine aldığı bir işi sonuçlandırmak için üstün ve sürekli çaba harcama durumu; hamaratlık.

3. Kafa çalışmalarına canla başla ve ciddiyetle sarılma, özellikle okul derslerinin birinde ya da çoğunda nitelikli bir başarı gösterme eğilimi. Akademik başarı düzeyi ve okul çalışmalarındaki ortalama notu yüksek olma özelliği' (Öncül:224, Türkçe Sözlük:387).

* **çalışkanlık göstergesi** 'Bir öğrencinin genel zeka testlerinde sınıfı içindeki sırası ile genel başarı testlerinde sınıfı içindeki sırası arasındaki değişiklik' (Öncül:225).

çalışma '1. Genel olarak, yararlı bir şey ortaya koymak ya da belli bir sonuç elde etmek için yapılan beden ve kafa faaliyeti, bir iş ya da görevi yerine getirmek için emek ve çaba harcama.

2. Bilgi edinmek ya da bilgiyi derinleştirmek amacı ile kafa yorma. Bir şeyi öğrenmek, çözmek, yapmak için emek verme. Ders çalışma, matematik çalışma...gibi. (Çalışmanın itici gücü çok kez gereksinimleri giderme "ekonomik çalışmalar", görev duygusu ya da bir şeyleri başarma gereksinim ve sevincidir. Çalışmanın ürünü olarak da ya ortaya nesnel bir yapıt konur ya da çoğunluk yararına bir hizmet yerine getirilmiş olur. Çok değişik türden çalışma vardır)' (Öncül:225, Türkçe Sözlük:387, Demirel:24): '*Eğitim Bilimine Giriş dersinin bilişsel alan hedeflerinin gerçekleşme düzeyini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma bir 'program değerlendirme' araştırmasıdır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

* **çalışma alanı** '*field of study*' (Demirel:24): '*Böylece çocukların çalışma alanları aile dışına kaymış, işe hazırlanmaları, çalışamayacak duruma düştüklerinde bakım ve gözetilmeleri toplumsal sorumluluk konusu olmuştur*' (S.A.Ü.E.F.D 15:43).

* **çalışma alışkanlığı** '1. Gerekli olanaklar sağlandığında öğrencinin her zaman çalışmaya hazır ve istekli olma durumu. 2. Öğrencinin düzenli, düzensiz ya da verimli, verimsiz benimsediği çalışma biçimi' (Oğuzkan:38, Öncül:225, Demirel:24).

* **çalışma birimi** '1. Gözetim altında yapılan düzenli çalışmalarda seçilmiş olan iş ya da çalışma birimi. Birim.

2. Eşanl. Öğrenme birimi.

3. Öğrencilerin yeteri kadar ilgi duyup etkin olarak katıldıkları kapsamlı bir öğrenme birimidir. Böyle bir birimin amacı öğrencilerin toplumsal ve eğitsel gelişmelerini ilerletmek, birimin başarılı sonuçlandırılması için türlü konuların incelenmelerini teşvik etmektir. İlkokul 3.sınıfta ulaştırma araçları çalışma birimi, tren, vapur, vagon modelleri hazırlama temeline oturtulabilir. Ama konuyu incelerken

öğrenciler aritmetik, ölçme, sözcük dağarcığı, tarih ve genel fen bilgisini de ele alırlar. Görevsel birim, yaşama birimi' (Öncül:225).

* **çalışma çizelgesi** '1. Ne zaman, nerede çalışılacağını kesin olarak belirten bir program.

2. Belli bir zaman ve yerde incelenecek konuyu belirten bir program' (Öncül:225, Demirel:24).

* **çalışma deneyimi** 'İş deneyimi' (Öncül:225).

* **çalışma grubu** 'Aynı işi yapan bilgisayar ya da personelin bir araya gelmesiyle oluşan iş gruplarına verilen ad' (Demirel:24): '*Araştırmanın çalışma grubunu gönüllü öğrenciler oluşturmaktadır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:21).

* **çalışma kılavuzu** 'Öğrencilerin kendi kendilerine çalıştıkları zaman yararlanmaları için hazırlanan ve bir dizi yönerge ya da sorulardan oluşan yol gösterici yapıt' (Oğuzkan:38, Öncül:225, Demirel:24).

* **çalışma kitabı** '1. Öğrenciler için bir çalışma ve öğrenme kılavuzu. Çoğu kez belli bir ya da daha çok ders kitabına göre hazırlanmıştır. Alıştırmalara, sorunlara, deneme materyaline, kullanma açıklamalarına, yanıtları yazmağa ve çok kez de yapılan çalışmaların değerlendirilmesine yer verir.

2. Okumada tamamlayıcı ya da hazırlayıcı bir alıştırmaya ya da çalışma kitabıdır. Temel okuma kitabında yer almayan alıştırmalarda bulunur' (Öncül:226).

* **çalışma koşulları** 'İster evde, okulda olsun, isterse iş yerinde olsun çevrenin çalışma koşulları çalışanların morali ve başarısı üzerinde, olumlu ya da olumsuz, önemli etkilerde bulunmaktadır. Çalışma yerlerinin temiz ve sağlıklı, iyi aydınlanmış, ısıtılmış ve havalandırılmış bulunması, gürültüsüz, rahat ve sevimli olması vb. gibi koşulların, çalışanların morali ve verimi üzerinde çok önemli etkileri olduğu, başta ünlü Hawthorne deneyi olmak üzere, pek çok deneyle kanıtlanmıştır' (Öncül:226).

* **çalışma kümesi** 'Bağımsız bir çalışma yapmak amacıyla genellikle az sayıda öğrencinin oluşturduğu küçük topluluk' (Oğuzkan:39, Öncül:226).

* **çalışma planı** '1. Okul içinde ya da dışındaki belirli çalışmalar için ayrılmış zamanları gösteren belli plan.

2. Bir konuyu öğrenmek için öğrenci ya da öğretmenin kendini hazırlamak amacı ile yaptığı çalışma planı. Eşanl. İnceleme programı' (Öncül:226, Demirel:24).

* **çalışma saati** '1. Eşanl. Okuma saati.

2. Yapma-çatma, resim yapma, kil işleri, yaratıcı konuşmalar ya da sorun çözme, özel yetiştirme... gibi bir etkinlikte çocukların kendi planlamaları, yapmaları, karar vermeleri yolları ile gereksinmelerini doyumaları. Çalışmalar öğretmenlerin kılavuzluğu altında yapılır. Eşanl. İş saati' (Öncül:226, Türkçe Sözlük:388).

* **çalışma saatleri** 'Eğitim ve öğretim alanında ya da iş yaşamında istenen amaçlara ne kadar sürede varılacağıın zaman bakımından saptanması. 1. Eğitim ve öğretimde; a. Okul türüne göre, Programların başında ders yılı hesabı ile öğretim... haftadan az olamaz ya da Türkçe, matematik vb. dersi yılda şu kadar saat okutulacaktır... gibi. b. Okulların ders dağıtım çizelgelerinde hergün hangi saatte hangi dersin okutulacağı belirtilir. (Avrupa'da genellikle okutulacak ders saati ilkokullarda 25-35, orta öğretimde 23-37 saat arasında değişmektedir) c. Ayrıca çocukların dikkat durumları ve çalışma güçleri göz önünde tutularak okulöncesi ve ilkokullarda ders saatlerinin süresi kısa (20-35 dakika), aralar uzun, ortaöğretimde ise dersler 30-35 dakika ve aralar daha kısa tutulur. Ayrıca öğretimin tam, ikili olması, okulun genel ve mesleki türden oluşu, mevsim vb. de ders saatlerini düzenlemede göz önünde tutulur. 2. İş yaşamında; çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki pazarlıklar ve hükümetin ara buluculuğu ile çalışanların günlük ve haftalık çalışma saatleri giderek azalmakta ve araştırmalar da çalışma saatlerinin artırılmasının verimi o oranda artırmadığını göstermiştir. Bugün genel olarak resmi ve özel işyerlerinde haftalık çalışma süresi 40 saattir. 21. yy. için yapılan tahminlere göre ise çalışanların çalışma süreleri şöyle öngörülmüştür; Yılda 1100, günde 7,5 çalışma saati, haftada 4 gün çalışma, yılda 39 hafta çalışma, genel olarak yılda 147 çalışma, 218 gün tatil günü' (Öncül:226).

* **çalışma salonu** 'Bir ya da daha çok öğretmenin gözetimi altında öğrencilerin okuma faaliyetlerinde bulunduğu yer' (Öncül:227, Oğuzkan:39).

* **çalışma yöntemi** 'Bir çalışma veya iş süresinde izlenen bilimsel ve metodik yöntem' (Türkçe Sözlük:388).

* **çalışma yükü** 'Öğretim yükü' (Öncül:227).

çalışmak ‘1. Bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak: *Bu eser için üç yıl çalıştım.*

2. Herhangi bir iş üzerinde olmak.

3. İşi veya görevi olmak, bulunmak: “*İnşaatlarda çalışan işçiler birer ikişer inşaatların kapılarından geri dönüp geldiler.*” -L. Tekin.

4. Bir şeyi yapmak için gereken çarelere başvurmak, o şeyi gerçekleştirmek için kendini zorlamak, çaba harcamak: “*Olduğundan fazla yaşlı görünmeye çalıştığımı sezdim.*” -R. H. Karay.

5. Bir şeyi öğrenmek veya yapmak için emek vermek: “*Dar ve sapa yollardan hızla yürümeye çalışıyorduk.*” -A. H. Tanpınar’ (Türkçe Sözlük:387).

çan eğrisi ‘*bell-shaped curve*’ (Demirel:24).

çatal

* **çatal program** ‘Bir tür programlanmış öğretimdir. Öğrenciye her biri içinde birtakım bilgi, tümceler ve çoktan seçmeli bir soru bulunan bir dizi çerçeve (bilgi birimi) verilir. Her sorudan sonra öğrenci, vereceği yanıtı göre, bu çerçevelerden birini ya da ötekisini seçer ve soruyu doğru yanıtlarsa programın yeni sorusuna geçer ya da yanlış düzeltmeye yarayacak özel yardımlarla bir sonraki soruya geçmeden önce, sorunun doğru yanıtını verir. Bkz. programlanmış öğrenme. Karşıtı: doğrusal ya da düz program. Eşanl. Dallı ya da dallanmış program’ (Öncül:229).

* **çatal sistem** ‘Ortak olan temel eğitim sonrasında eğitim sisteminin biri pratik, diğeri teorik olarak nitelenen iki kola ayrılmış olmasıdır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

çekirdek

* **çekirdek ders** ‘Ana, baba ve henüz evlenmemiş çocuklardan oluşan toplumsal birlik. Dar, ufak, modern aile de denir’ (Öncül:231).

* **çekirdek kurs** ‘1. Okuma dersi gibi eksen bir derstir. Temel ya da kilit görevinden ötürü bu adı almıştır. Görevi belli bir eğitim basamağında okul programını bütünleştirmektir.

2. Her öğrencinin almasını gerektirecek kadar önemli olan bir ders.

3. Okulun programında herkesin alması gerekli olan derslerden biridir. Öteki derslerle seçmeli dersler bu ders eksenini etrafında toplanır. İlkokullarda hayat bilgisi dersi gibi' (Öncül:231).

* **çekirdek program** '1. Tüm eğitim programının, bireylerin çoğunluğunun dengeli yaşayışı için temel sayılan, öteki derslerin ağırlık merkezini oluşturan öğrenme dallarını kapsayan bölümü. Temel ya da kaynak ders ilkokullardaki hayat bilgisi dersi gibi.

2. Tüm öğrencilerin alması gereken bir okul programı. Ortak, alınması herkese zorunlu dersler gibi. Örneğin orta öğrenimde anadili, matematik, sosyal bilgiler... gibi. Ancak bu dersler dışında seçmeli ders alınabilir' (Öncül:231).

çeldirici 'Test sınavında, sorunun cevapları arasında doğruya en yakın görünen ancak yanlış olan şık' (Türkçe Sözlük -T-:411, Öncül:232, Oğuzkan:39, Demirel:25).

çerçeve program 'Genel amaçları, ilkeleri, yöntemleri ve kimi durumlarda araç ve gereçleri merkezden saptanmakla birlikte öğrenim yaşantılarının seçimi, günlük çalışma çizelgelerinin yapılması, uygulama sırasında ortaya çıkan sorunların çözülmesi gibi konularda yerel okul örgütlerine ya da tek tek okullara hareket özgürlüğü tanıyan öğretim programı' (Oğuzkan:39, Öncül:233).

çevirici 'Üniversitelerde sözlü ve yazılı çeviri işlerinde geçici ya da sürekli olarak çalıştırılan kimse' (Oğuzkan:39).

çevre

* **çevre eğitimi** 'Çevrenin doğal ve toplumsal yaşamını ilgi odağı yaparak onu düzenli bir biçimde inceleyen ve okul programlarında hayat bilgisi, toplumsal incelemeler ya da bilgiler.. gibi adlar altında okutulan dersin adıdır. Geleneksel programlara bilim dallarının küçük birer örneği biçiminde giren ders türlerine tepki olarak doğan çevre eğitimi dersi, çevrede yılın akışına göre ortaya çıkan yerel doğa ve toplum olaylarını, sıcaklığı ve soğukluğunu ve çocukların kavrayacağı biçimde ele alıp gözlemler, geziler ve deneylerle işleyen bu ders, hem bir program hazırlama ve hem de öğretim yöntemi açısından büyük bir önem taşımakta, ayrıca öğretimde yerellik ilkesi ile yurt sevgisinin temellerini oluşturmaktadır. (çocukların yakın çevre içindeki yaşantılarının çok önemli olduğu öteden beri savunulmakta ve Comenius, Rousseau ve Pestalozzi bu görüşü desteklemiş, özellikle 20.yy başlarında ruhbilim ve eğitim uzmanlarınca önemi kanıtlanmıştır. Önce ilköğretim okullarında ve son zamanlarda da orta ve yüksek öğretim kurumlarında yer almağa

başlamıştır. Bkz. bütünleştirilmiş ya da toplatılmış programlar ve birimsel programlar) (Öncül:234, Demirel:25).

* **çevre gezisi** ‘İşlenmekte olan belli bir ünite ya da konu ile ilgili olarak, öğrencilere ilk elden birtakım canlı yaşantılar kazandırmak amacıyla okul yöresinde düzenlenen gezi’ (Oğuzkan:39).

* **çevre incelemesi** ‘Bir öğrencinin ya da bir öğrenci kümesinin kendilerini kuşatan doğal ve toplumsal çevreyi incelemeleri, çözümlemeleri’ (Oğuzkan:38, Öncül:235).

* **çevre kaynakları** ‘Okul çevresinde bulunan ve eğitsel değer taşıyan müze, tiyatro, mahkeme, kitaplık, park gibi yerler ile kendilerinden yararlanılabilecek önemli kurum ve kişilere verilen genel ad’ (Oğuzkan:40).

* **çevre koruma eğitimi** ‘*conservation education*’ (Demirel:25).

* **çevre okulu** ‘1. Yakın topluluğun yaşamı ile yakından ilişkisi olan ve çevrenin tüm eğitim gereksinmelerini karşılamaya çalışan bir okul. Ara sıra topluluğun türlü çalışmalarına odaklık eder ve eğitim programlarını iyileştirmek amacı ile çevre kaynaklarından yararlanır.

2. Ara sıra yanlış ve yersiz olarak bölge okulu, birleştirilmiş okul ile eşanlamda kullanılır’ (Öncül:235).

çevreye dönük program: ‘Çevre kültürüne, kaynaklarına, gereksinim ve etkinliklerine göre düzenlenen, çevresel yaşayışın isteklerini karşılama amacını güden öğretim’ (Oğuzkan:40).

çevrim içi

* **çevrim içi öğrenme** ‘*online learning*’ (Demirel:25).

* **çevrim içi sınav uygulaması** ‘*online testing administration*’ (Demirel:25).

çeyrek sapma ‘*quartile deviation*’ (Demirel:25).

çıraklık öğrenimi ‘İlköğretimi bitirmiş öğrencilerin, bir mesleğe hazırlanmak üzere belirli iş yerlerinde eğitim görmeleri’. ‘*Alt sosyo-ekonomik düzeyli ailelerin çocukları ikinci hat üzerindeki halk okuluna devam edip sonra belirli bir çıraklık öğrenimine geçmektedirler*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:45).

çift

* **çift ders saati** ‘Özellikle laboratuvar ya da ışık çalışmaları için ayrı ve olağan ders süresinin iki katı uzunlukta (90, 100 yada 110 dakika gibi) olan ders saati’ (Öncül:240).

* **çift öğretim** ‘Öğrenci çokluğu, okul yapısı azlığı yüzünden başvurulan ve ara sıra çok tartışılan bir öğretim önlemidir. Buna göre okulun tüm öğrencisi, öğretmenleri ile birlikte, iki kümeye ayrılır. Bunlardan biri sabahları (sabahçı), ötekisi de öğleden sonraları (öğlenci, akşamcı) okula gelir. Belli süreler sonunda kümeler yer değiştirir. Bir okul binasında iki ayrı okul gibi çalışır’ (Öncül:241, Oğuzkan:40).

* **çift öğretim yapan okul** ‘Öğrenci çokluğu ve okul yapısı azlığı yüzünden aynı yapıdan iki okul yapısı gibi yararlanılan okul. Öğleden önce bir küme öğretmen bir küme öğrenciyi, öğleden sonra da başka bir küme öğretmen ayrı bir küme öğrenciyi okutur. Sabahçı ve öğlenci öğrenci kümelerinin belirtilmesi değişik ve nöbetleşe de olabilir. Bu tür okula yarım gün okulu da denir. Eşanlı. İkili öğretim yapan okul’ (Öncül:241).

* **çift seçenekli test** ‘İki seçenekli test’ (Öncül:241).

çiftler halinde öğrenme ‘*paired-associate learning*’ (Demirel:26).

çizgisel dereceleme ölçeği ‘*graphic rating scale*’ (Demirel:26).

çocuğa dönük

* **çocuğa dönük eğitim** ‘Çocuğun özellikle kitaplardan ve kuramsal derslerden bilgi edinerek yetişmesi yerine, gerçek ve kişisel yaşantılar kazanmasını öngören, bunun için de okul çalışmalarında öğrencinin kendi kendini yönetmesine, işbirliğine, kişisel girişim ve yaratıcılığa, önderliğe, program ve planlarda esnekliğe ağırlık veren eğitim’ (Oğuzkan:40).

* **çocuğa dönük okul** ‘Çocukların gereksinim, amaç ve ilgileri göz önünde tutularak örgütlenmiş olan okul’ (Oğuzkan:40).

* **çocuğa dönük program** ‘Öğretim etkinliklerinin çocukların ilgi ve amaçlarına göre belirlenmesini; bu etkinlikleri, öğretmen ile öğrencilerin birlikte çalışarak seçmesini ve planlamasını; öğretim yöntemleri arasında en çok sorun çözme yönteminden yararlanılmasını öngören öğretim programı’ (Oğuzkan:40).

çocuğa göre

* **çocuğa göre eğitim, çocuk merkezli eğitim** ‘Çocuğun, yalnızca kitaptan ve derslerden öğrenme yerine gerçek ve somut yaşantılarını örgütleme yolu ile, gördüğü

eğitim. Çocuğun büyüme ve gelişmesine, günlük yaşantı ve etkinliklerine, kendi kendini yönetmesi ve dizginlemesine kılavuzlukta bulunmaya ve öğrencilerle işbirliği yapmasına, gerçek yaşama benzer durumlarda girişime, özgürlüğe ve nderliğe, planlama ve programlarda esnekliğe önem verir' (ncl:243, Demirel:26).

* **Çocuğa göre okul** 'çocukların gereksinmeleri, amaçları ve ilgileri etrafında örgütlenmiş bir okul türü. Karşıtı: ğrenme ya da kitap okulu' (ncl:244, Demirel:26).

ocuk

* **ocuk bahçesi** 'Genellikle okul öncesi ve ilkokul çağında bulunan çocukların oynamaları için ayrılan ve düzenlenen, içinde kum havuzu, salıncak, kaydırak, tahterevalli, tırmanma merdiveni gibi oyun araçlarının bulunduğu bahçe' (Oğuzkan:41).

* **ocuk bahçesi ğretmeni** 'Bu konuda özel olarak yetiştirilmiş (genellikle 2 yıl) ve diploma almış ğretmen. Özel eğitim gerektiren çocuklar için ayrı bir ek eğitim gerekir. Eşanl. Okul ncesi ğretmeni' (ncl:244).

* **ocuk bahçesi programı** 'evre incelemelerine, beden etkinliklerine, güzel sanatlara...yer veren bir toplumsal yaşantı programıdır. Bu yol ile çocuklar bir arada mutlu ve yapıcı olarak çalışmayı ve oynamayı öğrenir, çevreleri hakkında anlayış kazanırlar' (ncl:244).

* **ocuk bakımı** 'Kız ğrencilere bebeklik dnemiden başlayarak çocuğun temizliği, sağlığı, beslenmesi ve eğitimi ile ilgili bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla kimi okullarda okutulan ders' (Oğuzkan:41).

* **ocuk dinlenekleri** 'İlk ve ortaokul ğrencilerinin elverişli sağlık ve eğitim koşulları içinde hoşça bir tatil geçirmeleri, bedence güçlenmeleri ve kent yaşayışının kötü etkilerinden korunmaları için açılan dinlenme yerleri' (Oğuzkan:41).

* **ocuk edebiyatı** '1. Usta yazarlarca çocuklar için hazırlanmış üstün ve lmez nitelikteki basılı okuma ürünleri.

2. Çocukların benimseyip seve seve okuduğu üstün ve lmez nitelikteki basılı okuma materyali.

3. Çocukların kullanabileceği her tür basılı yapıtlar' (ncl:247).

* **çocuk eğitimi** ‘Küçük çocuktan başlayıp yetişmelğe kadar süren eğitim. Belli bir yaşta, sınıfta ve kredi toplamı sonucu bitmiş olamaz. Karşıtı: yetişkin eğitimi’ (Öncül:247).

* **çocuk gazetesi** ‘İçinde öğrencilerin yazı ve resimleri bulunan, ilgili okulun olanaklarına göre türlü yollarla çoğaltılan gazete’ (Oğuzkan:41).

* **çocuk merkezli yetişek (eğitim programı)** ‘*child centered curriculum*’ (Demirel:23).

çok

* **çok amaçlı lise** ‘Programlarında hem genel eğitime ve hemde meslek eğitime yer veren ve bu yolla akademik, ticaret, sanat ve teknik alanlarda eğitim sağlayan bir orta öğretim okuludur. (Önce ABD ile Rusya’da uygulanan bu tür okullar giderek Avrupa’da yaygınlaşmaya başlamıştır.) Eşanl. Çok gayeli lise’ (Öncül:256, Demirel:27).

* **çok amaçlı okul** ‘Programda hem genel eğitim derslerine hem de meslek dallarıyla ilgili derslere yer vererek öğrencilerin ticaret, sanat, teknik vb. alanlara da yönelmelerine olanak sağlayan okul’ (Demirel:27, Öncül:256, Oğuzkan:42).

* **çok bilimli yaklaşım** ‘*multidisciplinary approach*’ (Demirel:27).

* **çok boyutlu eğitim programı** ‘*multidimensional curriculum*’ (Demirel:27).

* **çok duyulu öğrenme** ‘Birden çok duyu örgeninden yararlanarak sağlanan öğrenme. Bu tür öğrenmeler hem kolay, hem de çabuk ve daha uzun ömürlü olur. Özellikle küçük çocuklar için önemlidir’ (Öncül:258, Demirel:27).

* **çok kültürlü eğitim** ‘*multi-cultural education*’ (Demirel:27).

* **çok programlı lise** ‘*comprehensive high school, multi-programme high school*’ (Demirel:27).

* **çok yanıtı test maddesi** ‘Seçilmesi istenilen belli yollardan ikisinin ya da daha çoğunun doğru olabileceği çoktan seçmeli özel bir madde türü; çok yanıtı soru’ (Oğuzkan:43).

çoklu not verme ‘Öznel özyargılardan kaçınmak ve böylece daha hakça değerlendirme yapabilmek umudu ile öğrencilerin yazılı ödevlerine birden çok öğretmenin ya da seçicinin ortak not vermesi ve bunların ortalamasının alınması yolu’ (Öncül:259).

çoklu zeka kuramı ‘Bilişsel bilim, gelişimsel psikoloji ve nörobilimden yararlanarak her bireyin zeka düzeyinin özerk güçler ya da yetenekler tarafından oluştuğunu ve en az yedi gücün (zekanın) var olduğunu savunan bir kuram’ (Demirel:27).

çoktan seçme deneyi ‘Anlıksal ayırtetmede ya da öğrenmede kullanılan bir test türü. (Yerkes’in çoktan seçme kutusunda, insan ya da hayvan birden çok kapıyı doğru olarak açtığı zaman ödüllendir. Her sınamada doğru kapıların yeri değiştirilir, ama tanıma ya da ipucu olarak kullanılan renkler ya da zaman sırası, başka bir deyişle arka arkaya ikinci, dördüncü, altıncı kapı.. gibi sıra yardımı ile olur.)’ (Öncül:259).

çoktan seçmeli başarı testi ‘Öğrencilerin başarı düzeylerinin ölçmek için birden çok seçeneği olan test türü.’ ‘*Öğrencilerin okuduğunu anlama becerisiyle ilgili başarı düzeylerini ölçmek amacıyla 20 sorudan oluşan dört seçenekli çoktan seçmeli başarı testi uygulanmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:7).

çoktan seçmeli erişim testi ‘Birden çok seçeneği olan erişim testi.’ ‘*Belirlenen hedefleri ölçmeye yönelik 65 adet soru maddesinden oluşan çoktan seçmeli erişim testi hazırlanmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:66).

çoktan seçmeli test ‘Bir sorunun, verilen dört ya da beş yanıtı arasından doğrusunu ya da en uygununu seçme kuralına dayanan test türü’ (Oğuzkan:43).

çoktan seçmeli test maddesi ‘Kendisine test uygulanan kimsenin, belli yanıt ya da yollar arasından doğrusunu ya da en iyisini seçmesini gerektirecek biçimde düzenlenen test maddesi’ (Oğuzkan:43, Demirel:28).

çoktan seçmeli testler ‘Sorulan bir sorunun yanıtının verilen yanıtlar arasından seçilmesine dayanan maddelerden oluşan ölçme aracı’ (Demirel:28).

çözüm

* **çözüm öğrenme** ‘*solution learning*’ (Demirel:28).

* **çözüm yolu** ‘Bir güçlüğü giderme çaresi: “*Sonunda ikisi ortası bir çözüm yolu bulundu.*” -T. Buğra’ (Türkçe Sözlük:453).

çözümleme ‘1. Çözümlemek işi: “*Ayağımızı denk alıp bu sorunu bir an evvel çözümlemenizi istiyorum.*” -R. Mağden.

2. Bir metni belirli yöntemlere bağlı kalarak gözden geçirme, tahlil' (Türkçe Sözlük:453, Oğuzkan:43, Demirel:28): “*Sınıf içinde sınıflama, çözümleme, tahminde bulunma, yorumlama gibi bilişsel terminoloji kullanır*” (S.A.Ü.E.F.D 16:93).

çözümlemek ‘1. Çözümleme yoluyla bir şeyi incelemek, tahlil etmek, analiz etmek.

2. Anlamı ve niteliği anlaşılamayan bir konuyu açıkladıktan sonra sonuca bağlamak, tahlil etmek, analiz etmek: “*Onu daha önce hiç görmemiş olmama karşın aramızda çözümleyemediğim bir bağın varlığını hissediyorum.*” -A. Ümit’ (Türkçe Sözlük:453).

çözümlemeli ‘Çözümlemeye dayanan, çözümle ilgili, çözümsel, tahlilî, analitik’ (Türkçe Sözlük:453).

* **çözümlemeli değerlendirme** ‘*analytic assessment*’ (Demirel:28).

çözümleşi ‘Çözümleme işi’ (Türkçe Sözlük:453).

çözümleme ‘Çözümleme işi: “*Fakat kısa zamanda büyük edebi ele geçirdi ve meselenin çözümlemesini yine büyüklerden öğrendi.*” -N. F. Kısakürek’ (Türkçe Sözlük:453).

çözümlemek ‘Çözümleme işine konu olmak, analiz edilmek, tahlil edilmek: “*Şu var ki, bütün izah edilmezler yani sırlar, bir taraflıyla ve kelimelerin alabildiği kadarıyla olsun, çözümlemek zorundadır.*” -N. F. Kısakürek’ (Türkçe Sözlük:453).

çözümleyici ‘Tahlil, analiz, çözümleme yapan kimse, analist, tahlilci’ (Türkçe Sözlük:453).

çözümleyicilik ‘Çözümleyici olma durumu’ (Türkçe Sözlük:453).

çözümleyiş ‘Çözümleme işi’ (Türkçe Sözlük:453).

çözümsel ‘Çözümlemeli’ (Türkçe Sözlük:453).

* **çözümsel (analitik) düşünenler** ‘*analytic thinkers*’ (Demirel:28).

* **çözümsel (analitik) düşünme** ‘*analytic thinking*’ (Demirel:28).

* **çözümsel (analitik) inceleme** ‘*analytical study*’ (Demirel:28).

* **çözümsel (analitik) sorular** ‘*analytical questions*’ (Demirel:28).

* **çözümsel (analitik) yöntem** ‘*analytical method*’ (Demirel:28).

* **çözümsel bireşimsel yöntem** ‘*analytic-synthetic method*’ (Demirel:28).

* **çözümsel sorular** ‘Öğrencileri çözümsel çalışmalara yöneltmek, onlara ‘bütün’ ve ‘bileşik’ durumdaki düşünce ya da yargıları ayrı ayrı ve daha yalın biçimde açıklattırmak, kural ve yasaları tam ve doğru olarak benimsetmek, birtakım olayların neden-sonuç ilişkilerini buldurmak amacıyla sorulan sorular’ (Oğuzkan:43).

* **çözümsel yöntem** ‘Bir konunun daha iyi ve tam olarak öğrenilmesi ya da öğretilmesi için konuyu bölüm bölüm ve ayrı yönlerden inceleme temeline dayanan öğretim yöntemi’ (Oğuzkan:43).

* **çözümsel-bireşimsel yöntem** ‘Okuma öğretiminde önce her bir sözcüğün bilinen bölümlere ayrılması ve sonradan bütün olarak okunması amacını güden yol’ (Oğuzkan:43).

çözümsüz ‘Çözümü olmayan: “Gözleri buğulu, anlamları çözümsüz.” -C. Uçuk’ (Türkçe Sözlük:453).

çözümsüzlük ‘Çözümü olmama durumu’ (Türkçe Sözlük:453).

D

dağılım ‘Bir ölçme sonucunda elde edilen değerlerin ya da test puanlarının bir ortalama noktası çevresinde serpilmesi durumu’ (Oğuzkan:44, Demirel:28): ‘‘Çalışma grubunda çalışan öğretmenlerin yaşları, branşları ve cinsiyetlere göre dağılımı sunulmuştur’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:46).

* **dağılım eğrisi** ‘*distribution curve*’ (Demirel:28).

dağılımsız istatistik, parametreye dayanmayan istatistik, nonparametrik istatistik ‘*distribution –free statistics*’ (Demirel:28).

dağılımsız, nonparametrik ‘*nonparametric*’ (Demirel:28).

dal öğretmeni ‘Bir ya da birbiri ile ilgili birden çok dersi okutan öğretmen. Eşanlı. Ders öğretmeni. Karşıtı: sınıf öğretmeni’ (Öncül:270, Oğuzkan:44).

→ (Bkz. branş öğretmeni).

dalda uzmanlaşma ‘Öğretmen yetiştirmede, bir öğretmen adayının ilerde öğretmenlik yapacağı ders kolunda derinlemesine öğrenim görmesi ve çalışması. (Bu tür hazırlığı,

öğretmenlere genel kültür sağlayan hazırlıkla karıştırmamalıdır. Genel kültür veren hazırlık öğretmene insanoğlunun türlü alanlardaki yaşantılarına değgin bir yön vermeye çalışır ve uzmanlaşmanın dayanacağı temeli hazırlar.)' (Öncül:267).

dallanmış program 'Bir tür programlanmış öğrenme programıdır. Öğrenciye, her biri içinde birtakım bilgi ve çoktan seçmeli sorular bulunan bir dizi çerçeve (bilgi birimi) verilir. Her sorudan sonra öğrenci, vereceği yanıtı göre, bu çerçevelerden birini ya da ötekisini seçer ve soruyu doğru yanıtladığı sürece programının yeni sorusuna geçer ya da yanlışı düzeltmeye yarayacak özel yardımlarla, bir sonraki doğru yanıtın vermiş olur. Bkz. programlanmış öğrenme. Karşıtı: doğrusal ya da düz program. Eşanl. Dallı ya da çatallanmış program' (Öncül:269).

Dalton Planı 'Başlıca amacı, eğitim ve öğretim çalışmalarını, her öğrenciye 'iş' adıyla verilen aylık ödevlere göre düzenlemek ve sürdürmek olan, ilk kez 1920 yılında ABD' de Massachusetts eyaletinin Dalton kenti okullarında uygulanan öğretim planı' (Oğuzkan:44).

danışma '1. Bir öğrenciye, gücü oranında en iyi uyumu gerçekleştirebilmesi için, danışmanın okul ve çevre kaynaklarından yararlanarak yaptığı bireysel ve kişisel yardım.

2. Bir öğrencinin karşılaştığı güçlüklerin nedenlerini tanımlama yolunu seçerek ya da seçmeden ona yapılan iyileştirici yardımın kişisel yönü' (Oğuzkan:44): '*Bu tür yönü olan bireyler, bireysel çabalarının onları başarıya götüreceğine inanırlar ve karşılaştıkları durumlarla ilgili konularda danışma ve bilgi toplamada aktiftirler*' (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

* **danışma bölümü** 'Öğrenciyi testlerde aldığı sonuçlara, ders notlarına ve olay yazımlarındaki bilgilere göre tüm olarak değerlendirmesini bilen bir danışmanın yönetiminde çalışan ve öğrencilerin danışma gereksinimini karşılayan kılavuzluk bölümü' (Oğuzkan:44).

* **danışma odası** 'Okulda danışma ve kılavuzluk çalışmalarının gereklerine uygun olarak donatılıp öğrencilerin yararlanmasına açık tutulan yer' (Oğuzkan:44).

* **danışma programı** 'Seçim yapmalarında ya da eğitsel, mesleksi ya da toplumsal konularda karar vermelerinde öğrencilerin teker teker danıştıkları ya da öğüt aldıkları bir okul programıdır' (Öncül:273).

danışman ‘1. a. Belli bir alanda derinleşmiş uzman. Yönetim yetkisi olmayan böyle bir uzman, bir eğitim programının iyileştirilmesinde ya da işbirliği yapma yöntemlerinde öğütlerde bulunur.

b. İstek üzerine eğitim programlarının iyileştirilmesinde ve düzeltilmesinde rehberlik ve yardımda bulunan yetişmiş uzman.

2. a. Özellikle ders ya da program seçmede ya da okulda ve kendisi ile ilgili sorunlarda akıllıca seçim yapmak, güvenli bir yol tutmak için öğrencilere kılavuzlukta bulunan kişi. Ruhbilim danışmanı, rehberlik uzmanı.

b. Belli bir sınıfın öğrencilerine bu tür yardımı yapan kimse, kılavuz, yol gösterici’ (Öncül:272, Türkçe Sözlük:472, Oğuzkan:44).

* **danışman öğretmen** ‘*supervising teacher*’ (Demirel:29).

darülfünun ‘Üniversite’ (Öncül:273).

→ (**Bkz. üniversite**).

darülmalumat ‘Kız öğretmen okulu’ (Öncül:273).

darülmualim ‘Erkek öğretmen okulu’ (Öncül:273).

davranış ‘Organizmanın etkiye karşı gösterdiği tepki ya da tepkiye karşı gösterdiği etki. Genel bir tanımla organizmanın her hareketi. Diğer bir tanımla, açık ya da örtülü nitelikte olabilecek davranımlar zincirinin belli bir sıra ve uyarlık içinde sunulmuş hali. Eğitim açısından davranışın gözlenebilir, ölçülebilir ve istenilir olması koşulları aranmakta. Eğitim istenilen davranışların oluşması için önce davranış örneği verilmeli, aralıklı şekilde bu davranış pekiştirilmeli ve kademeli yaklaştırma (*successive approximation*) yoluyla davranış biçimlendirilmeli’ (Demirel:29, Türkçe Sözlük:477): ‘‘*Veriler görüşmeden sonra kayıtlara alınmış ve görüşmede ortaya çıkan sonuçlara ilişkin davranışsal gözlemler de yapılarak bir anlamda görüşme sonucundaki bulguların objektifliği sağlanmaya çalışılmıştır*’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:21).

* **davranış belirleyicileri** ‘*psycodynamics of behavior*’ (Demirel:29).

* **davranış bozukluğu** ‘Psikonevrotik, psikotik tepkiler, kişilik bozuklukları ve kronik beyin sendromlarının kapsayan genel terim’ (Demirel:29).

* **davranış bozuklukları** ‘*behavioral disorders*’ (Demirel:29).

* **davranış değişikliği** ‘*behavior modification*’ (Demirel:29).

* **davranış izleme yöntemi** ‘1. Çocuk davranışlarını çözümlenmede kullanılan bir yöntem. Bunun gözlem yönteminden başlıca farkı öğrencinin şu ya da bu davranışı hakkında tutulan notlara dayanmasıdır.

2. Öğrencilerin tepki ve davranışlarını, oluşları sırasında gözleyen öğretmenlerce saptanması tekniği. Eşanlı. Davranış tutanağı, anekdot yöntemi’ (Öncül:276).

* **davranış notu** ‘İlk ve orta dereceli okullarda öğrencilerin, genel ahlak ilkeleri ve okulca saptanmış kurallar karşısındaki tutum ve davranışlarını değerlendirmek üzere verilen not’ (Oğuzkan:45, Öncül:277, Demirel:29).

* **davranış oluşturma teknikleri** ‘*behavior modification techniques*’ (Demirel:29).

* **davranış örüntüsü** ‘*behavior pattern*’ (Demirel:29).

davranışçı ‘Ruhsal olguların incelenmesinde davranışçılık kuramını göz önünde tutan, alışkanlıkları ve öğrenmeyi davranışçılık ilkeleriyle açıklama eğilimi gösteren ruhbilimci ya da eğitimci’ (Oğuzkan:45, Demirel:29).

* **davranışçı yaklaşım** ‘Yalnız gözlenebilen, ölçülebilen ve kaydedilebilen davranışların incelenmesi ile çevresel koşulların değiştirilmesiyle bireyin davranışlarının istenen yönde değiştirilebileceği anlayışlarına dayanan bir görüş’ (Demirel:29).

davranışçılık ‘Ruhbilimin görevini, bilinçlilik durumunu araştırmak yerine, davranışları incelemek biçiminde düşünen, öğrenmenin ve alışkanlıkların sadece koşullu uyarımlar olduğunu ileri süren ve yalnız nesnel, deneysel ya da gözleme dayalı yöntemlere değer veren kuramsal görüş’ (Oğuzkan:45, Türkçe Sözlük:477, Öncül:274, Demirel:29).

davranışsal değişim ‘*behavioral change*’ (Demirel:29).

dedüksiyon ‘Tümdengelim’ (Türkçe Sözlük:481).

değerlendirici ölçütler ‘Bir eğitim kurumunun programı bütünüyle değerlendirirken bu değerlendirmeye temel olan etmenler ve ölçünler’ (Oğuzkan:45).

değerlendirme ‘Ölçme sonuçlarını bir ölçütle karşılaştırılarak bir yargıya ulaşma süreci’ (Demirel:29, Türkçe Sözlük:484, Öncül:282, Oğuzkan:45): ‘*Kişisel düzey,sosyal yaşamda*

kişilerin algılarını,değerlendirmelerini ve davranışlarını nasıl organize ettikleri ile ilgilenen psikolojik ve kişisel süreçlerle sınırlıdır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:19).

* **değerlendirme kriterleri** ‘Değerlendirme ölçütleri’. ‘*Lisans eğitimi sürecinde öğretim elemanlarının davranışlarının tutarsız olarak değerlendirilmesi öğrencilerin değerlendirme kriterlerindeki değişimden kaynaklanmaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:26).

* **değerlendirme ölçeği** ‘Bir nesneyi ya da bir kimseyi doğru, nesnel bilgilere göre belli birtakım özellikler açısından değerlendirmek için önceden düzenlenen ve orduda, sanayide, okul kılavuzluk çalışmalarında çok kullanılan bir ölçme aracı’ (Oğuzkan:45, Öncül:282, Demirel:30).

* **değerlendirme ölçütleri** ‘1. Bir kişi, küme ya da sürecin değerlendirilmesinde başvurulacak ölçüler.

2. Denklik hakkı tanıyan bir kurumun, bir eğitim kurumunun denkliğini tanımada göz önünde tutacağı etmenler’ (Öncül:282, Demirel:30).

* **değerlendirme programları** ‘*appraisal programmes*’ (Demirel:30).

* **değerlendirme yöntemleri** ‘Araştırmada, ana amacı değerlendirme olan bir incelemede yer alan ve birçok hallerde gözlemlerle belli olgulara ulaşmağa çalışan bir araştırmada kullanılan süreçler. Bu arada değerlendirilecek konuların özenle betimlenmesi, değerlendirme araç ve ölçütlerinin bildirilmesi, yargıların saptanmasında kullanılacak derece ya da terimlerin açıklanması gerekir. (denet listeleri, puan kartları, anketler ve kanı ölçekleri gibi) çok kez yetenek, anıklık ve kişiliğin değerlendirilmesinde kullanılır ve ara sıra da gözlenen sonuçlara katkıda bulunacak kurumlar ya da uygulamalarda dolaylı olarak değerlendirilir. Bu gibi araçların rutin olarak kullanılması tek başına araştırma sayılmaz)’ (Öncül:282, Demirel:30).

değerlendirmek ‘1. Bir şeyi yerinde ve yararlı bir yolda kullanmak.

2. Değer kazandırmak, kıymetlendirmek.

3. Değer biçmek.

4. Bir şeyin özünü, önemini, nitelik ve niceliğini belirlemek: ‘*Eleştirmenler bu genç yazarı övgülerle değerlendirdiler.*’ -L. Tekin’ (Türkçe Sözlük:484, Demirel:30).

değinme ‘Değınmek işi, temas’ (Türkçe Sözlük:484).

değirmek ‘Bir konuyu ele alarak ondan kısaca söz etmek, dokunmak, temas etmek: “Gündüz yüzme havuzunda açmadığı bir konuya değirmek gereksinmesi duyuyordu.” -N. Cumalı’ (Türkçe Sözlük:484).

değiş öğretmen ‘Anlaşmalara göre iki ülkenin öğretmenleri arasında belli bir süre için (genellikle bir ders yılı) birbirlerinin dengi okul örgütlerinde ders veren öğretmen’ (Öncül:288).

değişim ölçüleri ‘Ölçümler arasındaki farklılıkların istatistiksel ölçüleri’ (Demirel:30).

değişken ‘Ağırlık, boy, zihin yeteneği gibi bireyden bireye değişen öge ve etmenler ile olgulara verilen genel ad’ (Oğuzkan:46, Demirel:30): ‘Eğer önceki başarı ve başarısızlıklar değişkense, sonuç şansa bağlanacaktır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:19).

değişkenlik ‘Bir dizi puanın genişlik, dörtte bir sapma ve ölçünlü sapma gibi ölçülerle dizi içindeki yayılma miktarı’ (Oğuzkan:46, Demirel:30).

* **değişkenlik (varyans) çözümlemesi** ‘*analysis of variance, variance analysis*’ (Demirel:30).

* **değişkenlik göstergesi** ‘Standart kayma’ (Öncül:285).

* **değişkenlik katsayısı** ‘Standart kaymanın 100 ile çarpılıp aritmetik ortalamaya bölünmesi ile elde edilen bir dağılım ya da göreceli değişkenlik ölçüsüdür. Ortalamanın yüzdesi biçiminde belirtilmiş bir standart kayma’ (Öncül:285, Demirel:30).

değişme, değişkenlik, varyans ‘Bir veri grubunda ölçme sonuçlarının aritmetik ortalamadan farklarının aritmetik ortalaması’ (Demirel:30).

değişmezlik ‘Türlü durumlarda algılanan herhangi bir nesnenin, temel özelliklerinin sürekli olması durumu’ (Demirel:30).

değiş-tokuş programları ‘Ülkeler ya da eğitim kurumları arasında öğretmen ve öğrencilerin belli bir anlaşmaya göre, geçici olarak değiş yapmaları’ (Öncül:288).

dekan ‘Fakültede eğitim öğretim etkinliklerinin düzeye yürümesinden başlıca sorumlu olan yönetici; fakülte başkanı’ (Oğuzkan:46, Öncül:289, Demirel:30).

dekanlık ‘*dean’s offic*’ (Demirel:30).

demokratik

* **demokratik denetim** ‘Öğretmen, yönetici ve öteki görevlilerin çalışmalarının değerlendirilmesi; alınması gereken eğitim ve öğretim önlemlerinin kararlaştırılması; eğitim amaçlarının, ders konularının, ders araç ve gereçlerinin, öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi gibi konularda bütün ilgililerin görüş ve ögütlerini bildirmelerine olanak sağlayan denetim biçimi’ (Oğuzkan:46, Demirel:30).

* **demokratik eğitim** ‘1. Amaçları, içeriği ve yöntemleri, demokratik temel ilkelere göre saptanmış, düzenlenmiş ve yürütülen eğitim düzeni.

2. Öğretim çalışmalarında ve ders dışı etkinliklerde, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde, ana-babalarla olan temaslarda bireye, bireyin yetenek ve düşüncesine, birlikte çalışmaya, karşılıklı sevgi ve saygıya, hoşgörü ve kişiliğe, eşit eğitim olanaklarına önem ve ağırlık veren bir eğitim türü. Karşıtı: Geleneksel ya da otoriter eğitim’ (Öncül:291, Oğuzkan:46, Demirel:30).

* **demokratik öğretim** ‘Kimin, neyi, nasıl öğreneceği ve başarının nasıl saptanacağı öğretmenin öğrencileri ile birlikte kararlaştırdığı bir öğrenim türü. Genellikle öğretmen buyurucu değil yol göstericidir ve öğrenmeler de öğrenciler de büyük sorumluluk alır. Karşıtı: yetkeci öğretim’ (Öncül:291, Demirel:30).

* **demokratik yönetim** ‘*democratic administration*’ (Demirel:30).

denek ‘Deneylede, belirli uyaranlar karşısında ortaya koyacağı tepkilerin incelenip gözlemlendiği canlı. Diğer bir tanımla denek; ölçme, sayısal işlem ve değerlendirme yapılan kimse ya da şey’ (Demirel:30, Türkçe Sözlük:495, Öncül:292): ‘*Araştırma verilerinin çözümlenmesinde; deneklerin okuduğunu anlama başarı testinden aldıkları öntest ve sontest puanları, üstbilişsel okuduğunu anlama farkındalığı ölçeğinden elde edilen öntest ve sontest puanları ve görüşme formundan elde edilen öntest ve sontest puanlarının ortalamaları ile dağılımların standart sapmaları hesaplanmış, farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için t testi yapılmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:7).

deneme ‘Eğitim ve öğretimle ilgili bir kuramın, bir görüşün, bir yöntemin uygulama olanağını araştırmak, bir öğrenci ya da öğretmen topluluğuyla ilişkili sorunların çözümünü için önerilen çözüm yollarının geçerliğini anlamak amacıyla bilimsel ölçüler içinde ortam hazırlama ve tasarlanılan şeyi deneme eylemi’ (Oğuzkan:46, Türkçe Sözlük:495, Demirel:30).

* **deneme dersi** ‘Uygulama dersi’ (Öncül:292).

* **deneme kümesi** ‘Belli bir denemeyle ilgili olarak birtakım etmen ve koşullar karşısında ne gibi etkiler altında kalacağı öğrenilmek istenilen, bağımsız değişkenin etkisine açık tutulan iki ya da çok sayıda öğrenci, öğretmen, yönetici kümesinden biri’ (Oğuzkan:46).

* **deneme okulu** ‘1. Yeni öğrenim yöntemlerinin, derslerin yeni baştan örgütlenmesinin, ruhbilim varsayımlarının, personel uygulamalarının ve ruhbilimcilerle eğitim felsefecilerinin ve sayısı gittikçe artan eğitim bilginlerinin buluşlarının denendiği ilk ve orta öğretim okulları. Çoğu kez bu okulların öğretmen yetiştiren bir kurum ile ya da büyük kentlerin okul sistemleri ile doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak bağlantıları vardır. Bu terim, örnek, uygulama ya da gösteri okulu anlamına da gelir.

2. Başarılı ve yaygınlaştırmaya değer olup olmayacağını görmek amacı ile yeni eğitim program ve yöntemlerini denemeye koyan okullar. Eşanl. Deneysel okullar’ (Öncül:292, Oğuzkan:47, Demirel:30).

* **deneme sınıfı** ‘Birtakım eğitim ve öğretim sorunlarının incelenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla belirli etmen ve etkilere açık tutulan; gerek öğretim programı, ders araç ve gereçleri, zaman çizelgesi ve gerekse öğretmenlerce uygulanan öğretim yöntemleri bakımından öteki sınıflardan değişik sınıf’ (Oğuzkan:47, Öncül:292, Demirel:30).

* **deneme-yanılma öğrenmesi** ‘Sınama-yanılma öğrenmesi’ (Öncül:292).

* **deneme-yanılma yöntemi** ‘Sınama-yanılma öğrenmesi’ (Öncül:292).

denetçi ‘Bir okulun belli bir yönü ya da yönleri ile programını (öğretim çalışmaları, bina, sağlık, oyun yerleri ya da bütçe...gibi) eleştirici bir gözle inceleyen bir görevli. Karşıtı: rehber, kılavuz’ (Öncül:293).

denetim ‘1. Eğitim ve öğretim çalışmalarının yürürlükteki yasa, tüzük, yönetmenlik ve genelgelere göre yapılıp yapılmadığının incelenmesi, yoklanması ve soruşturulması işi. 2. Kamu yararı adına davranışı kontrol etme süreci. Eğitimde denetim, öğretimin geliştirilmesi amacını güden bir eğitim süreci’ (Demirel:31, Türkçe Sözlük:496, Oğuzkan:47).

* **denetim alanı** ‘Bir okul sisteminde müfettişin (deneticinin) öğretimi iyileştirme sorumluluğunu üzerine aldığı belli dersler ya da etkinlikler. Eşanl. Denetleme konusu ya da alanı’ (Öncül:293).

* **denetim kurulu** ‘Denetleme kurulu’ (Türkçe Sözlük:496).

* **denetim odağı** ‘Bireylerin yaşadıklarının ortaya çıkış nedeniyle ilgili sorumluluğu kime ve neye yüklediğidir’. ‘Denetim odağı yönü içsel olan bireyler olayların sonuçlarının öncelikle kendi davranış ve eylemlerinden kaynaklanmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

* **denetim raporu** ‘Denetimden sonra okul çalışmalarının tümü ile öğretmenler ya da yöneticiler üzerinde denetmenlerce düzenlenen kişisel ya da toplu rapor’ (Oğuzkan:47).

→ (**Bkz. teftiş**).

denetleme ‘Denet, denetim’ (Öncül:293, Türkçe Sözlük:496).

* **denetleme kurulu** ‘1. Devlet kuruluşlarında denetim işini yapmakla görevli üyelerin oluşturduğu kurul, denetim kurulu, teftiş heyeti, teftiş kurulu.

2. Bir kuruluşun yasalara ve kendi amacına uygun olarak çalışıp çalışmadığını denetleyen kurul’ (Türkçe Sözlük:496).

denetlemek ‘Bir işin doğru ve usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek, murakebe etmek, teftiş etmek, kontrol etmek’ (Türkçe Sözlük:496, Demirel:31).

denetlenmeyen değişken ‘*uncontrolled variable*’ (Demirel:31).

denetmen ‘Eğitim ve öğretim kurumlarındaki çalışmaların yasalara ve yönetmeliklere ve programlara uygun olarak yürüyüp yürümediğini incelemek ve denetlemekle görevli kimse’ (Demirel:31, Öncül:294, Oğuzkan:47).

deney ‘Fizik, kimya, dirimbilim gibi derslerin öğretiminde doğla olayların bağıntıları ve yasaları üzerinde bilgi edinmek; varsayım olarak benimsenen bilim yasalarının doğruluğunu göstermek; belli bir doğa olayını, etmenleri denetim altında tutarak, sınıfta ya da deney odasında öğrencilere göstermek için yapılan planlı deneme ya da sınama işi’ (Oğuzkan:47, Türkçe Sözlük:496, Öncül:294, Demirel:31): ‘*Deney ve kontrol grubu öntest-sontest modelinde seçilen bir gruba bağımsız değişken uygulanır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:4).

* **deney çalışması** ‘Fizik, kimya, bitkibilim...gibi belli derse ayrılmış laboratuarlarda öğrencilerin yaptığı öğrenme çalışmaları, gözlem, deney ve araştırma yolları ile kuramın uygulaması çalışmaları’ (Öncül:296).

* **deney grubu** ‘Deneysel araştırmalarda özel işlemlerin yapıldığı grup’ (Demirel:31): ‘İki sınıf arasında yapılan kura ataması ile deney grubu ve kontrol grubu belirlenmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 16:5).

* **deney odası** ‘Okullarda fen bilgisi, kimya, fizik gibi derslerle ilgili olarak öğrencilerin deney yapmalarına ve yapılan deneyleri görmelerine olanak sağlayan özel oda’ (Oğuzkan:47, Demirel:31).

* **deney odası yöntemi** ‘1. Toplumsal, ruhsal ya da fiziksel olayların nedenlerinin, etki ve niteliklerinin, denetim altında tutulan koşullar içinde, gerçek yaşantılar ya da deneyler yardımıyla ortaya çıkmasını sağlayan bir inceleme ve öğretim yöntemi.

2. Kişisel etkinliklere çok önem veren, öğrencilerin tek tek ya da kümeler halinde deneyler yaparak yetişmeleri için geniş olanaklar sağlayan öğretim yolu’ (Oğuzkan:47).

* **deney okulu** ‘Öğretmen yetiştiren bir kuruma bağılı ya da onunla işbirliği yapan ve olanaklarından örnek olma, deney yapma, ders verme yolları ile yararlanan bir okul. Eşanl. Uygulama okulu’ (Öncül:296).

* **deney planı** ‘Bir deneyin hazırlanması ve yürütülmesi planıdır. Bunda belli başlı olarak deneyin amacı, deneklerin (deney ve denet kümeleri) seçilmesi, deneyde başvurulacak yöntemler, elde edilen sonuçların türlü yönlerden istatistiksel olarak incelenmesi... gibi konular yer alır. Çok değişik deney planları vardır. Eşanl. Araştırma, çözümleme planı, deney düzeni’ (Öncül:296, Demirel:31).

* **deney tasarısı** ‘*experimental design*’ (Demirel:31).

deneye dayalı ‘Bir kurama değil de yalnızca gözleme dayalı, ampirik’ (Türkçe Sözlük:497).

deneyim ‘1. Belli bir amaca göre ve belirli yöntem ve kurallara uygun olarak yapılan deney.

2. Amacı belli ve koşulları hazırlanmış olarak yapılan gözlemlere verilen ad’ (Oğuzkan:47, Türkçe Sözlük:497, Demirel:31): ‘*Son sınıfta elde edilen veriler okullara gidilerek yapılan öğretmenlik uygulamaları sonucu kazanılan deneyimlerden sonra öğrenciler öğretim elemanlarının öğrenciye yönelik yaklaşımlarını adaletli olarak değerlendirmesine neden olmaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:26).

deneysiz öğretmen ‘*novice teacher*’ (Demirel:31).

deneysel ‘Deneysel’ (Türkçe Sözlük:497).

deneysel ‘1. Üniversitelerin araştırma görevlilerine bilimsel deney ve araştırmalar yapmada kullanılan ve bu amaçla donatılmış yer ya da yerler.

2. Öğrencilerin herhangi bir bilim dalında ya da derste incelemelerde buldukları ve bilimsel ilkeleri uyguladıkları, bu amaçla donatılmış yer’ (Öncül:296).

deneysel ‘Deneye başvuru olarak yapılan, deneyle olan, deneyle ilgili, deneysel, tecrübi, ampirik’ (Türkçe Sözlük:497, Öncül:296, Demirel:31).

* **deneysel araştırma** ‘Başlıca yöntem olarak deneyden yararlanan ve ona dayanan araştırma’ (Oğuzkan:48, Öncül:297, Demirel:31).

* **deneysel bilim** ‘*experimental science*’ (Demirel:32).

* **deneysel çalışma** ‘*experimental study*’ (Demirel:32): ‘‘Araştırma deneysel bir çalışmadır’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:4).

* **deneysel eğitim** ‘1. Başka resmi ve özel okullarda görülen eğitim uygulamalarından ayrı bir nitelik taşıyan ve genellikle birtakım yenilikleri gerçekleştirmek için deneme okullarında yapılan eğitim.

2. Öğretmenlere, okul yöneticilerine ve araştırma uzmanlarına yetiştikleri sırada uygulanan, bu arada birtakım deneysel yöntemlerin kullanılmasına da fırsat veren eğitim’ (Oğuzkan:48, Öncül:297, Demirel:32).

* **deneysel eğitim programı** ‘*experimental curriculum*’ (Demirel:32).

* **deneysel grup** ‘Deneysel küme’ (Öncül:297).

* **deneysel işlem** ‘*treatment*’ (Demirel:32).

* **deneysel küme** ‘Deneysel etmenin ya da koşulun uygulandığı iki ya da daha çok kümeden her biri. Deneyin amacı bu etmen ya da koşulun etkisini ortaya koymaktır. Karşıtı: denet kümesi’ (Öncül:298).

* **deneysel okul** ‘Deneme okulu’ (Öncül:298).

* **deneysel pedagoji** ‘Eğitim olaylarını bilimsel tutumla yapılan deneylere dayatan, görgül ve kişisel kanılara dayanmayan pedagoji. Eşanl. Bilimsel pedagoji, deneysel eğitim’ (Öncül:298).

* **deneysel psikoloji** ‘*experimental psychology*’ (Demirel:32).

* **deneysel süreç** ‘*experimental process*’ (Demirel:32).

* **deneysel veri** ‘*experimental datum*’ (Demirel:32).

* **deneysel yanılğı** ‘*experimental error*’ (Demirel:32).

* **deneysel yöntem** ‘*experimental method*’ (Demirel:32).

deneyselcilik ‘Gerçek bilginin ancak deney yoluyla elde edilebileceğini, bilgilerimizin varsayıma dayanan bir nitelik taşıdığını, gerçeğin insan yaşantısının bir ürünü olarak düşünülmesi gerektiğini, değerler ile ahlaklılığın mutlak değil, toplumsal olduğunu ileri süren öğreti, eksperimentalizm’ (Türkçe Sözlük:497, Demirel:31).

deneysellik ‘Deneyle ilgili olma durumu’ (Türkçe Sözlük:497).

deneysiz ‘1. Deneyi olmayan.

2. Deneye başvurulmadan’ (Türkçe Sözlük:497).

denk sayma ‘Bir eğitim kurumunun, yetkili kurumlarca, saptanmış nitelik ölçülerine denk bir öğretim verdiğine, yetkili kurumlarca karar verme, onun resmi okullarla denk olduğunu tanıma. Denkliğini tanıma, doğrulama, onaylama’ (Öncül:302).

denkliği onaylanmış lise ‘Yurt içindeki özel liselerle yurt dışındaki dengi okulların her sınıfının ayrı ayrı ve kurumun tümü ile resmi liselerimize denk olduğu kabul edilmiş, onaylanmış lise. (Bu yetki Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’na verilmiştir. ABD ile öteki kimi ülkelerde bu sorumluluk ya özel denklik kurularınca, ya yerel eğitim yetkililerince ya da üniversitelerce yerine getirilir.)’ (Öncül:301).

denkliği tanınmış okul ‘Benimsenmiş standartları taşıdığını ya da uyguladığı yetkili makamlarca kabul edilmiş okul. Ülkemizde bu, özel okullar için kullanılır ve denk sayılma işlemi, müfettiş raporuna dayanılarak Talim ve Terbiye Kurulunca yapılır. (Yurt dışında okuyanların diplomaları da, bitirdikleri okulların bizdeki okullara göre denkliği saptanarak onaylanır)’ (Öncül:301, Demirel:32).

denkliği tanıyan kurum ‘Eğitim kurumları ile programlarının niteliğini belirtecek ölçütleri saptayan bir örgüt. Hangi kurum ve ölçülere uygun olduğunu belirler ve uygun bulunan kurum ve programlar üzerine kamu oyunu aydınlatan raporlar hazırlar. Bu örgüt resmi olduğu gibi gönüllü de olabilir’ (Öncül:301).

denkliğini onaylama ‘1.Yetkili bir kurumaca (ülkemizde M.E.B Talim ve Terbiye Kurulu’nca) bir eğitim kurumunun, benimsenen ölçülere ya da gerekli standartlara uygunluğunu tanıma.

2. Bir eğitim kurumunun denk sayılması türü: Bölgesel, ulusal denklik..gibi’ (Öncül:301).

denklik tanıma işlemi ‘Denklik vermeğe yetkili kurumun, bir eğitim kurumu ya da programına denklik tanıyıp tanımayacağı belli etmede başvurduğu yollar’ (Öncül:301).

derece ‘1. Basamak, aşama ya da mevki: Orta dereceli okul..gibi.

2. Belli bir programın tamamlanmış olduğunu ya da belli bir başarının sağlandığını resmi olarak tanıyan ve bir yüksek okul ya da üniversitece verilen unvan, şan. Doktora derecesi..gibi. Eşanl. Kerte, akademik derece’ (Öncül:302, Türkçe Sözlük:504).

* **derece alma koşulları** ‘Bir öğrencinin belli bir öğrenim derecesi alması için alması gereken kredi türü ve toplam sayısı. (ABD’de lisans derecesi almak için genellikle 120 kredi istenir. Kredi sistemi olmayan ülkelerde bu, okul bitirme, diploma alma, anlamı taşır.)’ (Öncül:302).

dereceleme ölçeği, derecelendirme ölçeği ‘*rating scale*’ (Demirel:32).

derecelendirilmemiş sınıf ‘*nongraded classroom*’ (Demirel:32).

derecelendirme ölçeği ‘Bir kimsenin belli bir özellik bakımından, nesnel olarak sıralanmış birtakım değerlere göre değerlendirilmesine yarayan ölçek’ (Oğuzkan:48, Demirel:32): ‘*Araştırma kapsamında geliştirilen beşli Likert tipi derecelendirme ölçeği kullanılmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 17:172).

ders ‘1. Öğrencilere bir konuyu anlatmak, bir sorunu açıklamak ya da birtakım becerileri kazandırmak için yapılan kısa süreli öğretim.

2. Öğretim süresince ve kimi durumlarda öğretmenin yaptığı açıklamalar, küme tartışmaları ve alıştırmalar yoluyla öğrenilen şey.

3. Belirli bir süre üzerinde çalışılan konu.

4. Öğrencilerin, öğrenmek durumunda buldukları bilgi, beceri ve anlayışlar' (Oğuzkan:49, Türkçe Sözlük:507, Öncül:305, Demirel:32): ‘*Lisans eğitimi süresince alınan derslere yapılan atıflar nasıldır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

* **ders ağırlığı** ‘1. Öğretmenin çalışma yükünü hesaplamada kullanılan emenlerden biridir ve belli bir ders türünde bir saatlik ders vermek için öğretmenin yapacağını hazırlık miktarını ölçü olarak alır.

2. Okullarda yer alan ders türlerine, güçlük ya da önemlerine göre verilen sayısal bir değerdir. Programların haftalık ders dağıtım çizelgesinde her ders türünün haftada kaç saat okutulacağını göstermede ve kredi temellerine göre çalışan okullarda her öğrencinin hangi dersten kaç saat alması gerektiğini hesaplamada kullanılır. Bir tür barem ve kredi’ (Öncül:305).

* **ders araç-gereçleri** ‘Öğretim çalışmalarının etki ve verimini artırmak amacıyla öğretmen ve öğrencilerin yararlanmaları için yapılmış olan türlü araç ve gereçlere verilen genel ad’ (Oğuzkan:49).

* **ders başı** ‘Öğrencilerin tatil sonrası yeni öğretime başlaması’ (Türkçe Sözlük:508).

* **ders çalışma becerileri** ‘*study skills*’ (Demirel:33).

* **ders dağılım çizelgesi** ‘Bir okulda ders, toplu çalışma, deney odası çalışması gibi öğretim etkinliklerinin bir hafta içinde günlere ve saatlere nasıl bölündüğünü, bu bölünmede belirli sınıflarda ya da şubelerde ne gibi dersler okutulmakta olduğunu gösteren çizelge’ (Oğuzkan:49).

* **ders dağıtım çizelgesi** ‘*time-table*’ (Demirel:32).

* **ders denetim** ‘Öğretmenin kendi dalındaki yetişkinliğini, görevine bağlılığını ve çalışmasını, başvurduğu öğretim yöntem ve uygulamalarını kullanmadaki yeterliğini, öğrencilerini ders programında öngörülen amaçlara göre yetiştirip yetiştirmediğini inceleyip değerlendirmek amacıyla yapılan denetim’ (Oğuzkan:49).

* **ders dışı** ‘Ders saati ve konusu dışında olan’ (Türkçe Sözlük:508).

* **ders dışı etkinlikler** ‘Sınıf içinde düzenlenme olanağı bulunmayan, ancak öğrencilerin katılmaları eğitsel bakımdan yararlı ve kimi durumlarda da zorunlu olan etkinlikler’ (Oğuzkan:49, Demirel:32): ‘*Okul kültürünün oluşmasında, ders içi*

etkinliklerin yanında, ders dışı etkinlikler de önemli katkıda bulunmaktadır'' (S.A.Ü.E.F.D 16:29).

* **ders dışı program** '*extracurricular program*' (Demirel:33).

* **ders dışı zaman** '*out-of class time*' (Demirel:32).

* **ders geçme** 'Öğrencilere başarı gösterdikleri derslerde bir üst sınıfın derslerine katılması olanağı sağlayan ve yalnız başarı gösterilmeyen derslerin yinelenmesi zorunluluğunu yükleyen bir yükselme yöntemi' (Oğuzkan:49, Demirel:32).

* **ders gezileri** '*instructional trips*' (Demirel:32).

* **ders gezisi** 'Bir ya da birkaç dersin öğretimiyle ilgili olarak, öğretim programının amaçlarına ve yönergelerine uygun biçimde bir ya da birkaç öğretmenin gözetimi altında yapılan her türlü planlı gezi' (Oğuzkan:49, Öncül:308).

* **ders hazırlığı** '1. Sınıfta işleyeceği konuları öğrencileri için daha yararlı biçimde sunabilme amacı ile öğretmenlerin yapacakları her tür ön planlama ve çalışmalarıdır. Herbart'ın ders vermede ilk adım olarak betimlediği ders hazırlıkları yıllık, aylık, haftalık ve günlük ders planları olarak sınıflandırılır. (Ders hazırlamada başarılı olabilmesi için öğretmenlerin programları ve yakın çevreyi iyi incelemesi, öğrettiği bilgi dalında yetkili olması, öğrencilerini tanınması, öğretme yöntemlerinde bilgi ve becerili olması ve zamanını iyi kullanması gerekir.)

2. Ele alınıp işlenen ders konuları ile ilgili olarak öğretmenin yapacağı önerilere ve vereceği ödevlere göre öğrencilerin dersler için önceden yapacakları sözlü ve yazılı hazırlıklar da bu terimin kapsamı içindedir. Eşanl. Ders hazırlama' (Öncül:308, Demirel:33).

* **ders içi** 'Ders saati ve konusu içinde olan' (Türkçe Sözlük:508).

* **ders içi etkinlik** 'Ders içinde uygulanan eğitim-öğretim materyalleri'. '*Okul kültürünün oluşmasında, ders içi etkinliklerin yanında ders dışı etkinlikler de önemli katkıda bulunmaktadır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:29).

* **ders izni** 'Devlet okullarında, dinsel kuruluşların din dersleri okutmak için, buyruğuna verilecek, bu amaçla ayrılmış belli ders saatleri. (Doğal olarak bu, laiklik ilkesini benimsemiş demokratik ülkeler için söz konusudur.) Bkz. öğrenim izni' (Öncül:308).

* **ders kesimi** ‘Sınavlar ya da tatil dolayısı ile derslere ara verme’ (Öncül:308).

* **ders kitabı** ‘1. Bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan ya da seçilen herhangi bir kitap.

2. Belirli ölçülere göre inceledikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak salık verilen kitap’ (Oğuzkan:49, Öncül:308, Demirel:33).

* **ders kitabı değerlendirme çizelgesi** ‘*textbook evaluation checklist*’ (Demirel:33).

* **ders kitaplığı** ‘1. Dün ve bugün kullanılmış ve kullanılmakta olan türlü ders kitaplarından oluşan bir kitaplık ya da kitap koleksiyonu.

2. Program malzemesi laboratuvarı ile eşanlamdadır’ (Öncül:308).

* **ders konuları** ‘Programlarda yer almış olan derslerde ele alınıp işlenecek konuların ayrıntılı dökümü’ (Öncül:308).

* **ders levhaları** ‘Doğrudan doğruya gözlenemeyen bir olayı, nesneyi ya da yeri çizgi ya da resimle canlandıran bir ders aracı’ (Öncül:309).

* **ders levhası** ‘Öğrencilerin doğrudan doğruya göremeyecekleri bir olayı, bir nesneyi, bir yeri, resim ya da çizgilerle canlandıran ve böylece öğretimin etkili olmasını sağlayan bir ders aracı’ (Oğuzkan:49).

* **ders materyalleri** ‘Ders esnasında kullanılan eğitim-öğretim araç ve gereçleri’. ‘Ders planları ve ders materyalleri araştırmacı tarafından geliştirilmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 16:6).

* **ders öğretmeni** ‘Belli bir öğrenim dalında ders vermek üzere yetişmiş ve türlü okul ve sınıflarda bir tek dersin öğretmenliğini yapan öğretmen. Karşıtı: Sınıf öğretmeni’ (Öncül:309).

* **ders öğretmenliği** ‘Her öğretmenin, yetişmiş olduğu bir ya da iki ders alanında öğretim yapması yolu. Değişik sınıflarda bu dersi vermek için ya da öğretmen her sınıfın ayağına gider ya da öğretmen bir odada yerleşir, her sınıfın öğrencileri öğretmenin ayağına gelerek ders yapılır’ (Öncül:309).

* **ders planı** ‘Bir ya da birkaç ders saatinde işlenecek konunun öngörülen amaçlarını, ana çizgilerini, bu konuya ilişkin deneyleri, tartışma sorularını, ödevleri, uygulama

çalışmalarını, ders araç ve gereçlerini, değerlendirme yollarını belirten ve önceden ilgili öğretmen ya da öğretmenlerce hazırlanan plan' (Oğuzkan:50, Öncül:309, Demirel:33): *“Türkçe dersinde üstbilişsel stratejinin kullanılmasına yönelik olarak ders planları, strateji öğretimi için öğrencilere metinler ve bu metinlerin işlenişinde kullanılacak strateji basamaklarının yer aldığı çalışma kağıtları, pano resimleri sınıf-içi etkinlikler için öğretim materyalleri hazırlanmıştır”* (S.A.Ü.E.F.D 16:6).

* **ders programı** ‘Öğretim programlarında yer alan bilgi kategorilerinin (disiplinlerin) ve faaliyet alanlarının, eğitim amaçları ile ilişkili olan özel amaçları gerçekleştirmeleri için öğretim ilkelerini, konuların alt kategorilerini ve değerlendirme esaslarını içeren ve eğitim-öğretim programlarındaki esasları öğrenci davranışlarına dönüştüren program.’ (Demirel:33,Türkçe Sözlük -T-:508, Öncül:309): *“Branşa göre anlamlı farklılık olmasının nedeni olarak sınıf öğretmenlerinin ders programlarından dolayı okulda daha düzenli ve toplu olarak bulunmaları gösterilebilir”* (S.A.Ü.E.F.D 16:38).

* **ders programı hazırlama** ‘program hazırlama’ (Öncül:309).

* **ders programı, özeti** ‘Bir yetiştirme kursu, ders ya da seminerde ele alınacak konu ya da başlıca hususların özeti’ (Demirel:33).

* **ders saati** ‘1. Öğretmen ve öğrencilerin belli konuları ele alıp işledikleri zaman parçası. Bu zaman öğrencilerin yaş ve yetenek düzeyine göre 20 ile 90 dakika kadar olabilir. Eşanl. Ders süresi. Karşıt: teneffüs, ara.

2. Okulların ders dağıtım çizelgelerinde belli derslerin öğretilmesi için ayrılmış olan zaman. Üç saat Türkçe, 6 saat Matematik vb.gibi.

3. Bir öğretmenin haftada okutmakla yükümlü olduğu ders saatleri toplamı. Okul basamağına göre bu 12, 24 ya da 36 saat olabilir. Öğretim yükü’ (Öncül:309, Oğuzkan:50, Demirel:33): *“Sözleşme ücreti karşılığı ders saatini doldurmak için başka okullarda çalışmak istemiyorum”* (S.A.Ü.E.F.D 16:50).

* **ders uygulaması, uygulama dersleri** ‘Öğretmen adaylarının gözetim altında gözlem yapma, derslere katılma ve ders verme çalışmaları. Öğretmen yetiştiren kurumların programlarında yer alan bir derstir. Öğretmenlik ders uygulamaları dersi’ (Öncül:309, Demirel:33).

* **ders ücreti** ‘Okul ya da kurslarda, öğretim görevi yapanlara ders saati başına ödenen para, ek ücret’ (Öncül:310, Oğuzkan:50).

* **ders verme** ‘Öğretim, öğretme’ (Öncül:310).

* **ders yazılımı** ‘Öğretilecek konuların bilgisayar programlama dillerinden yararlanılarak, öğretim amacıyla bilgisayara uyarlanması sonucu oluşturulan ders programı. Bu kavram ile ders konularının öğretiminde bilgisayar dilinde hazırlanmış biçimi anlatılmaktadır. Yazılım kavramından farklı olarak eğitsel öğeleri de içerir’ (Demirel:33).

* **ders yılı** ‘Öğretim yılı, okul yılı’ (Öncül:310, Oğuzkan:50).

* **ders yineleme dönemi** ‘Öğrencilerin kendi çalışmaları sonucu öğrendikleri dersleri sözlü olarak yinelemelerine ya da açıklamalarına önem veren bir öğrenme yolu. Daha önce öğrenilmiş dersleri sözlü olarak kısaca yinelemek ve öğretmenin sorduğu soruları yanıtlama biçiminde de olabilir. Ezbercilik ve lafçılık anlamına gelmek. Eşanlı. Ders yoklaması yöntemi, ders soruşturma’ (Öncül:310).

* **ders yoklama saati** ‘Daha önce verilen ya da üzerinde çalışma yapılan ders konusu ile ilgili karşılıklı soruşmaların yapıldığı ders saati, sözlü yoklamaların yapıldığı ders saati. Sözlü yoklama ya da yineleme saati’ (Öncül:310).

* **ders yükü** ‘Bir öğretmenin bir yarıyıyla ya da bir öğretim yılı boyunca haftada okutmakla yükümlü olduğu toplam ders saati’ (Oğuzkan:50, Öncül:310, Demirel:33).

derse güdüleme süresi ‘*warm-up period*’ (Demirel:33).

dershane ‘1. Öğrencilerin, bir öğretmenin gözetimi altında, anlatma, araştırma, küme çalışması vb. yollarla ve türlü eğitim araç ve gereçlerinden de yararlanarak ders yaptıkları yer, derslik, sınıf: “*Genç kızlığın bütün şakraklığı dershaneyi kapladı, her kafadan bir ses çıkıyordu.*” -A. Gündüz.

2. Öğrencilere okul dışında para ile ders veren özel kuruluş’ (Türkçe Sözlük:508).

dershaneci ‘Dershane işleten kimse’ (Türkçe Sözlük:508).

dershanecilik ‘Dershane işletmeciliği’ (Türkçe Sözlük:508).

dersiam ‘1. Osmanlılar döneminde müderrislerin camilerde verdikleri ders.

2. Bu dersi veren müderrislerin unvanı’ (Türkçe Sözlük:508).

dersleri toplulaştırma ‘Program, okuma, yazma, yazım (imla), yazın (edebiyat), kompozisyon, aritmetik, cebir..gibi ayrı ayrı bağımsız dersler temeline göre değil de, az

sayıda, derlitoplu alanlar temeline göre (dil dersi, toplumsal incelemeler, fen matematik..gibi) düzenleme. (Dersleri geniş alanlar halinde genişletip birleştirme eğilimi 18.yy sonlarında ileri sürülmüş, 19.yy da bu eğilim daha çok yandaş bulmuş ve son zamanlarda toplulaştırılmış programlar akımı biçimde ortaya çıkmıştır.)’ (Öncül:308).

derslik ‘Öğrencilerin, bir öğretmenin gözetimi altında, anlatma, araştırma, küme çalışması gibi yollarla ve çok kez türlü eğitim araç ve gereçlerinden de yararlanarak içinde ders gördükleri yer’ (Oğuzkan:49, Türkçe Sözlük:508, Öncül:309, Demirel:33).

* **derslik düzeni, sınıf düzeni, sınıf düzenlemesi** ‘*classroom arrangement*’ (Demirel:33).

→ (**Bkz. sınıf**).

dersten kaçma ‘Okula geldiği halde öğrencinin belli bir derste bulunmaması durumu, dersi asması’ (Öncül:309).

destekli norm ‘Destekli hareketlilik yöntemi’. ‘*Her ülke farklı halk normlarına sahiptir: bu normlardan ilki destekli norm, ikincisi yarışma normudur*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:48).

detroit planı ‘Zeka testleri sonuçlarına göre öğrencileri üç kümeden (iyi, orta ve zayıf) birine yerleştirme biçiminde bir kümeleme planıdır. Eşanl. Üçlü kümeleme, x, y, z kümelemesi’ (Öncül:310).

devam ‘Okulda hazır bulunma, eğitim ve öğretim çalışmalarına katılma durumu’ (Oğuzkan:50, Öncül:310).

* **devam çizelgesi** ‘*attendance sheet*’ (Demirel:33).

* **devam tutanağı** ‘Her öğrencinin okula devamını, derste bulunmadığı, okula geç geldiği günleri gösteren bir dosya’ (Öncül:310).

devamlı ‘Okuluna düzenli bir biçimde devam eden: *Devamlı öğrenci*’ (Türkçe Sözlük:512).

devamlılık ‘Devamlı olma durumu, süreklilik’ (Türkçe Sözlük:512, Demirel:34).

devamsız ‘Okuluna düzenli bir biçimde devam etmeyen’ (Türkçe Sözlük:512): ‘*Öntest sontest uygulaması sırasında devamsız olan öğrencilerin ve başarı testini boş bırakan öğrencilerin değerlendirme dışında bırakılması nedeniyle araştırma 96 öğrenci ile yürütülmüştür*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

devamsızlık ‘Devam etmeme durumu, süreksizlik’ (Türkçe Sözlük:512): ‘*Duygusal okuryazarlığı hedef edinen bir okul, öğrenciler arasındaki zorbalığı ve şiddeti azaltmada, personel ve öğrencilerin devamsızlığını düşürme ve okul içerisindeki uyum konularında kapasitesini geliştirebilir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:86).

devimsel öğrenme ‘Kassal öğrenme’ (Öncül:312).

devinişsel

* **devinişsel alan** ‘1.Jest, mimik ve kas hareketlerinin ağırlıklı olduğu öğrenilmiş davranışları kapsayan alan.

2.Zihin ve kas koordinasyonunu gerektiren becerilerle ilgili alan’ (Demirel:34).

* **devinişsel beceriler** ‘Vücut organlarının tek tek ya da toplu hareketleri ile ilgili beceriler’ (Demirel:34).

* **devinişsel giriş becerileri** ‘Belirli psikomotor becerilerin öğrenilmesinde öğrencinin sahip olması gerekli görülen psikomotor davranışlar bütünü’ (Demirel:34).

* **devinişsel (psikomotor) yetenekler** ‘*psychomotor abilities*’ (Demirel:34).

devinsel öğrenme ‘Devinmeye, etkinliğe, işe dayanan ve kimi zaman düşüncelerden bağımsız olarak oluşan öğrenme biçimi’ (Oğuzkan:50, Demirel:34).

devlet

* **devlet mühendislik ve mimarlık akademisi** ‘Endüstrinin, üniversite öğrenimi gerektirmeyen üst görevlerine güçlü uygulayıcı, mühendis ve mimar yetiştirmek amacını güden 4 yıl süreli yükseköğretim kurumu’ (Oğuzkan:50).

* **devlet okulları** ‘*public schools, public-sector schools*’ (Demirel:34): ‘*Genel ortaöğretim okulları lise, anadolu lisesi, fen lisesi biçiminde tabakalaşırken bu okul türlerinin özel girişimciler tarafından işletilenleri de devlet okullarından farklı özellikler göstermesi bakımından ayrı bir tabaka olarak ele alınmalıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

* **devlet üniversitesi** ‘Yönetimi ve denetimi devlet elinde olan üniversite. Eşanl. Resmi üniversite, kamu üniversitesi, Karşıtı: özel üniversite’ (Öncül:313, Demirel:34).

dışardan bitirme sınavı ‘Sürekli bir öğrenim görme olanağından yoksun kalmış ya da herhangi bir öğretim basamağından ayrılmış bulunan kimselerin belli bir okulun

diplomasını alabilmeleri için ilgili resmi okullarda açılan sınavlara verilen ad' (Oğuzkan:51).

dışarıdan bitirme sınavları ' *examination for external students* ' (Demirel:34).

dış öğrenci 'Öğrenimini oturduğu yerde yapmayan, belli bir programı, ilgili öğretim kurumu ile mektuplaşma yolu ile yürütüp sonunda bir sınavdan geçip diploma ya da derece alan bir öğrenci türü. (Özellikle Avrupa'da yaygındır)' (Öncül:316).

dıştan denetimli bireyler 'Karşılaştıkları engellerin daha çok kendileri dışındaki güçlerin- şans, kader- bir sonucu olduğu inancını taşıyan bireyler' (S.A.Ü.E.F.D 15:19).

didaktik 'Öğretim yöntemlerini ele alan bilgi, öğretim bilgisi' (Türkçe Sözlük -T-:521).

dikey

* **dikey geçiş** 'İki yıllık yüksekokullardan mezun olanların, belirli koşulları yerine getirerek fakültelerde okuma hakkı elde etmesi' (Türkçe Sözlük -T-:523, Öncül:317, Demirel:34).

* **dikey kümeleme** 'Okulöncesi eğitimi ile ilköğretimde, aralarında 2-3 yaş ayrımı bulunan çocukları aynı sınıfta toplama yolu. Ailede çocuklar büyük ve küçük kardeşlerinden birçok şeyler öğrenmektedir, düşüncesine dayanır. Bu tür sınıflarda küçük olan çocuklar büyüklerden hem akademik ve hem de toplumsal yönden çok ve kolayca öğrenirler' (Öncül:317).

dikkat çekme 'Okulların disiplin yönetmeliğine göre, disiplin suçu işlemiş olan öğrenciye, cezayı gerektiren bir davranışta bulunduğu ve yinelenmesinden kaçınması gerektiğini yazılı olarak bildirme. Bu, anımsatma ya da uyarma öğretmen ve öteki görevlilere de uygulanabilir' (Öncül:318, Oğuzkan:51).

dikte 'Başkası tarafından bir metnin söylenmesi, okunması yoluyla yazdırılması' (Demirel:34, Türkçe Sözlük:526).

dil

* **dil eğitimi** 'Dil öğretimi' (Öncül:323, Demirel:35).

* **dil öğrenimi** 'Yabancı bir dilde öğrenim görme' (Türkçe Sözlük:531, Demirel:35).

* **dil öğretimi** ‘Okullarda anadili ile yabancı dillerin, çağın eğitim ilke ve kurallarına göre, öğretilmesi yolları. Eşanl. Dil eğitimi’ (Öncül:324, Türkçe Sözlük:531, Demirel:35).

* **dil bilgisi** ‘1. Bir dilin ses, biçim ve tümce yapısını inceleyen bilim.

2. İlk ve orta dereceli okullarda öğrencilere anadilin ses, biçim ve tümce yapısı bakımından özelliklerini ve kendine özgü kurallarını öğretmek için okutulan ders’ (Oğuzkan:51, Türkçe Sözlük:529).

din eğitimi ‘1. Herhangi bir dinin ya da mezhebin ilkelerini, inançlarını, dogmalarını, törenlerini öğretmek ve benimsetmek amacıyla yapılan eğitim.

2. Bilgi vermek, esin kaynağı olarak yararlanmak ya da ahlak bakımından birtakım sonuçlar çıkarmak gibi amaçlarla dinler ya da din eserleri üzerinde yapılan öğretim çalışmalarına verilen ad’ (Oğuzkan:51, Demirel:35).

dinlediğini anlatma becerisi ‘Düzeyine uygun olarak dinlediği bir metinden tam ve doğru olarak anlam çıkarabilme’ (Demirel:35).

dinleme ‘Dinlemek işi: “Bir süredir günün değişik saatlerinde aşağıyı dinlemeyi huy edinmişti.” -E. Şafak’ (Türkçe Sözlük:533).

dinlemek ‘1. İşitmek için kulak vermek: “Konağın hesabını sen söylersin, ben de dinlerim.” -A. Ş. Hisar.

2. Birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak: *Beni dinlersen bu işten vazgeç*’ (Türkçe Sözlük:534).

dinlenme ‘Okulda öğretmen ve öğrencilerin ders aralarında dinlenmeleri için ayrılan zaman’ (Oğuzkan:51).

* **dinlenme yeri** ‘Okulda öğrencilerin dinlenme zamanı oturdukları ya da gezindikleri yer’ (Oğuzkan:52).

dinleyici ‘1. Söylenen veya çalınan bir şeyi dinleyen kimse: “Belki hürmetlerini göstermek isteyen dinleyiciler ayağa kalkmak isteyeceklerdi.” -A. Ş. Hisar.

2. Kayıtlı olmadığı hâlde derslere dışarıdan devam eden kimse’ (Türkçe Sözlük:534).

* **dinleyici öğrenci** ‘Orta dereceli okullar ile yükseköğretim kurumlarında belli bir derse ya da toplu çalışmaya dinleyici olarak katılan, ancak ödev hazırlamak ve sınava girmek gibi bir yükümlülük altında bulunmayan öğrencilere verilen ad’ (Oğuzkan:52, Öncül:329).

diploma ‘Bir kimseye herhangi bir okulu veya öğrenim programını başarıyla tamamladığını, bir derece veya unvanı kullanmaya hak kazandığını, bir iş, sanat veya meslek dalında çalışabilme yetkisi elde ettiğini belirtmek için bir öğretim kurumu tarafından düzenlenip verilen resmî belge, icazetname, şehadetname: “*Hukuktan diplomamı alınca bana mühim bir memuriyet buldu.*” -Ö. Seyfettin’ (Türkçe Sözlük:535, Öncül:330, Oğuzkan:52).

* **diploma çizelgesi** ‘Bir yıl içinde diploma alan öğrencilerin numaralarını, adları ve soyadlarını, doğum yerleri ve yıllarını, sınav notlarını, diploma tarih ve derecelerini kapsayan ve okul yönetimince düzenlenen çizelge’ (Oğuzkan:52).

* **diploma defteri** ‘Her okul yönetimince tutulan ve bitirme sınavı sonuçlarına göre diploma alan öğrencilerin kimliklerinin, aldıkları notların, diploma tarih ve numaralarının işlendiği defter’ (Oğuzkan:52).

diplomalı ‘1. Diploması olan.

2. Yetkisi diploma ile belgelenmiş: *Diplomalı terzi*’ (Türkçe Sözlük:535).

diplomasız ‘1. Diploması olmayan.

2. Diploması olması gereken bir meslekte, diploması olmadan çalışan’ (Türkçe Sözlük:535).

diplomasızlık ‘Diplomasız olma durumu’ (Türkçe Sözlük:535).

dipnot ‘Metin içinde geçen herhangi bir bilgi ile ilgili olarak sayfa altına, çalışmanın sonuna konulan açıklama veya kaynak bilgisi, haşiye’ (Türkçe Sözlük:536).

dirimbilim ‘Orta dereceli okullarda öğrencilere canlı varlıkların yaşayışını, canlılar arasındaki ilişkileri’ (Oğuzkan:52).

disiplin ‘Bireye hangi davranışların doğru ve iyi olduğunu, hangi davranışların kötü ve yanlış olduğunu öğretme ve bireyin öğrendiklerine göre davranıp davranmadığını denetleme’ (Demirel:35, Türkçe Sözlük:539, Öncül:333, Oğuzkan:52): ‘*Eğitim Bilimine Giriş dersinin Yüksek Öğretim Kurumu kur tanımlaması incelendiğinde, öğretmenliği*

meslek olarak seçmeyi düşünen öğrencilere meslekleri ile ilgili temel kavramların kavratılması, eğitimin ilgili olduğu disiplin alanlarını tanımak ve eğitimin toplumsal değişimdeki rolü konularında bilgi sahibi olmasının amaçlandığı görülmektedir'' (S.A.Ü.E.F.D 15:63).

* **disiplin cezası** 'Disiplin suçlarından birini işleyen öğrencilere davranışlarının ağırlık derecesine ve okulun özelliğe göre verilen ceza' (Oğuzkan:52, Türkçe Sözlük:539, Öncül:333, Demirel:35).

* **disiplin kurulu** 'Orta dereceli okullar ile yüksekokullarda yönetmen başyardımcısının ya da yönetmen yardımcısının başkanlığı altında yönetmeliklerinde belirtilen sayı ve biçimde öğretmen üyelerden oluşan ve disiplin kurallarına aykırı davranan öğrencilerin suçlarını saptayarak uygun cezaları vermekle görevli kurul; okul disiplin kurulu' (Oğuzkan:52, Türkçe Sözlük:539, Öncül:333, Demirel:35).

* **disiplin suçu** 'Disiplin yönetmeliğine göre öğrencinin okul içi ya da dışında yapılmaması gereken davranışlardan herhangi birini yapması' (Öncül:334, Türkçe Sözlük:539, Oğuzkan:53, Demirel:36).

disiplinli 'Disiplini olan: *Disiplinli okul*' (Türkçe Sözlük:539).

disiplinsiz 'Disiplini olmayan: *Disiplinsiz sınıf*' (Türkçe Sözlük:539).

disiplinsizlik 'Disiplin yokluğu, eğitimde sınıfı ya da eğitim kümesini oluşturan öğrenciler arasında davranış kurallarına uyma bulunmayışı. Uyumsuz çocuklarda ve normal çocuklarda başka yollarla çözülmesi gereken bir sorundur' (Türkçe Sözlük:539, Öncül:333).

doçent 'Bir yüksek okulda ya da üniversitede uzmanlık derecesi altındaki ya da profesörle asistan arasında olan öğretim üyesi' (Öncül:335, Oğuzkan:53, Demirel:36).

doçentlik sınavı 'Yabancı dil, doçentlik tezi, bilimsel tartışma, deneme dersi basamaklarından oluşan ve 'doçent' sanını elde etmek için verilmesi gereken sınav' (Oğuzkan:53).

doğa bilgisi 'Öğrencilere doğal olayları gözleme ve inceleme yollarını öğretmek, doğa ve doğal olaylar ile insan yaşayışı arasındaki ilişkileri kavratmak, doğal çevreyi iyileştirme alıkanlığı kazandırmak, doğal güzellikleri duyurabilmek ve onlarda doğa sevgisini uyandırmak için daha çok ilk ve ortaokullarda okutulan ders' (Oğuzkan:53).

doğaçlama ‘1. Doğaçlamak işi, emprovizasyon.

2. Birdenbire, düşünmeden, içine doğduğu gibi, doğaçtan, doğmaca, irticalen, emprovize: *Doğaçlama şiir söylemek*.

3. Yazılı metni olmayan, kararlaştırılmış taslağı, yerine, zamanına göre oyuncular tarafından, sahnede yakıştırılan sözlerle tamamlanan oyun, tuluat’ (Türkçe Sözlük:547).

doğaçlamak ‘1. Birdenbire ve içine doğduğu gibi söylemek, irticalen dile getirmek.

2. O anda şiir söylemek, irticalen şiir söylemek.

3. Bir metne dayanmadan içe doğduğu gibi konuşmak ve oynamak, doğaçlama yapmak, tuluat yapmak’ (Türkçe Sözlük:547).

doğal eğitim ‘1. Eğitim uygulamalarını sınırlamasız, hatta yöneltmesiz biçimde kendi başına ya da olurlarına bırakma, doğaya bırakma eğilimi (Doğaya bırakılacak eğitim yok demektir, eğitim varsa bu sadece doğaya bırakılamaz)

2. Çocuğun doğasına uygun, onun tüm özelliklerine ve içinden doğan isteklerine ayak uyduran bir eğitim uygulaması. Eşanlı. Görevsel ya da işlevsel eğitim’ (Öncül:336).

doğrudan

* **doğrudan değerlendirme** ‘*direct assessment*’ (Demirel:36).

* **doğrudan öğretim** ‘*direct instruction*’ (Demirel:36).

doğruluk ‘1. Kendilerine test uygulanan kimselerin sayısı ile doğru olarak yanıtlanan test maddeleri sayısı arasındaki oran.

2. Test puanlarında yanlış bulunmaması durumu’ (Oğuzkan:53).

doğru-yanlış test maddesi ‘1. Biri doğru, öteki yanlış olmak üzere yalnızca iki olası yanıtta oluşan test maddesi.

2. Testi yanıtlayan kimsenin, verilen tümcenin doğru ya da yanlış olduğunu belirtmesinin istenildiği test maddesi’ (Oğuzkan:54, Demirel:36).

doğru-yanlış testi ‘Kimi doğru kimi yanlış önermelerden oluşan ve yanıtlayıcıdan bu önermeler arasında hangilerinin doğru hangilerinin yanlış olduğunu belirlemesi istenilen test türü’ (Oğuzkan:54, Öncül:340, Demirel:36).

doğru-yanlış türü soru ‘Testi alanın doğru mu, yanlış mı olduğunu bildireceği bir test sorusu türü’ (Öncül:340).

doktor ‘Bir fakülteyi ya da yüksekokulu bitirdikten sonra belli bir bilim dalında en yüksek öğrenim aşamasına vardığını, geçirdiği özel sınavla ve başarılı bir yapıyla gösterenlere verilen belge’ (Oğuzkan:54).

doktora ‘Lisansa dayalı en az altı ya da yüksek lisansa ve eczacılık ya da fen fakültesi mezunlarınca sağlık bakanlığı tarafından düzenlenen esaslara göre bir laboratuvar dalında kazanılan uzmanlığa dayalı en az dört yarı yıllık programı kapsayan ve orijinal bir araştırmanın sonuçlarını ortaya koymayı amaçlayan bir yükseköğretim’ (Demirel:36, Türkçe Sözlük:551, Öncül:343, Oğuzkan:54): ‘Eğitim yönetimi alanında yüksek lisans ve doktora yapmış olanlar tercih edilmelidir’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:39).

* **doktora çalışması** ‘*post-graduate study*’ (Demirel:36).

* **doktora derecesi** ‘1. Lisans üstü çalışmalarla elde edilen en yüksek akademik derecedir. Felsefe doktoru..gibi.

2. Uzmanlık eğitiminin belli alanlarına değgin bir programı bitirdikten sonra verilen ilk derecedir. (Doktorluk derecesi çalışmalarının süresi ülkelere göre değişirse de lisanstan sonra en az üç yıl sürer ve bu san sahibine üniversitede öğretim görevi alma hakkını sağlar. Türleri çok değişiktir)’ (Öncül:343, Demirel:36).

* **doktora öğrencisi** ‘*post-graduate student*’ (Demirel:36).

* **doktora ötesi çalışma** ‘*post-doctoral study*’ (Demirel:37).

* **doktora sonrası eğitim** ‘Doktora sonrasında yapılan ve bilim adamı ile araştırmacı yetiştirmeyi amaçlayan eğitim’ (Öncül:343, Demirel:37).

* **doktora tezi** ‘1. Doktora derecesi gereklerinin bir bölümünü yerine getirmek üzere hazırlanmış bir bilimsel inceleme yazısıdır.

2. Belli bir konu üzerinde yeni görüşleri ortaya koyan ya da bilimsel bir araştırmanın sonuçlarını sunan bir inceleme yapıtı. Doktora gereklerinden sayılır’ (Öncül:343, Demirel:37).

doktoralı ‘Doktorası olan’ (Türkçe Sözlük:552).

doktorasız ‘Doktorası olmayan’ (Türkçe Sözlük:552).

doktrin ‘Öğreti’ (Türkçe Sözlük:552, Öncül:343).

doktrinci ‘Doktrinle ilgili kimse veya görüş’ (Türkçe Sözlük:552).

doktrincilik ‘Doktrinci olma durumu’ (Türkçe Sözlük:552).

doküman ‘Belge: “*Dostumun dokümanlarından çok güzel bilgiler edinmişim.*” -A. Boysan’ (Türkçe Sözlük:554): “*Abella ise hedefi program özellikleri dokümanının can damarı olarak belirterek ‘programın gerçekte neyi başarması gerektiği’ olarak açıklamaktadır*” (S.A.Ü.E.F.D 15:64).

dolambaçlı öğrenme ‘*maze learning*’ (Demirel:37).

dolaylı

* **dolaylı çıkarım** ‘Kavramlar arasındaki ilişkilere dayanarak birtakım yargılara varma ve bu yargıların yardımıyla anlam ve sonuç çıkarma’ (Oğuzkan:54).

* **dolaylı değerlendirme** ‘*indirect assessment*’ (Demirel:37).

* **dolaylı öğrenme kapasitesi** ‘*vicarious capability*’ (Demirel:37).

* **dolaylı pekiştirme** ‘*vicarious reinforcement*’ (Demirel:37).

* **dolaylı yöntem** ‘*indirect method*’ (Demirel:37).

dolaysız

* **dolaysız konuşma yöntemi** ‘Okuma ve yazmayı öğretmede önce konuşma diline ağırlık veren bir dil öğretme yöntemi. Öğretilen bir yabancı dil ise, anadiline hiç başvurmadan yabancı dili öğretme yolu’ (Öncül:347).

* **dolaysız okuma tekniği** ‘*direct reading technique*’ (Demirel:37).

* **dolaysız okuma yöntemi** ‘Daha başlangıçta okuma öğretmeğe ağırlık veren bir yabancı dil öğretme yöntemi. Dilbilgisi ile sözdizimine ancak, gerek duyuldukça yer veren bir yöntem’ (Öncül:347).

douglass öğretim yükü formülü ‘Orta dereceli okullarda çalışan öğretmenlerin yükünü ölçmek üzere Harl. R. Douglass’ın hazırladığı bir denklemdir. Bu formülde okutulan dersin

karmaşıklığı, haftada okutulan ders saati sayısı, her sınıftaki öğrenci sayısı, ders saatinin süresi, ders için yapılan hazırlığa verilen zaman ve rehberlik ile öteki görevler, ders dışı çalışmalara harcanan zamanın miktarı gibi etmenler göz önünde tutulur' (Öncül:348).

doyma '1. İstatistikte: Özellikle etmen çözümlemesinde, bir özelliğin başka bir özelliği kapsama derecesi, dolaylı olarak bir özellikteki değişimlerin başka bir özellikteki değişiklikleri temsil etme derecesi. Bir testin belli bir etmen ile doldurulma miktarı.

2. Eğitimde: çok uzayan bir öğrenme durumunda konuya karşı ilginin azalması ve yorgunluk duyulması. Bıkkınlık ya da kanıksama' (Öncül:349).

dönem 'Bir okulun ya da eğitim kurumunun öğretime açık bulunduğu zaman aralığı. Yaz, kış, güz dönemi.. biçiminde kullanıldığı gibi okul dönemi ya da yarıyıl, karşılığı olarak da kullanılır' (Öncül:350, Türkçe Sözlük -T-:566, Demirel:37): '*Üstbilişsel stratejileri öğretimi, süre olarak bir dönem ya da bir öğretim yılı boyunca sürecektir çalışmalar şeklinde yapılabilir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:13).

* **dönem notu** 'Belli bir dönemde bir öğrencinin başarısını o dönemin sonunda belirten not ya da öğretmen kanısı. Genellikle bu, öğretmenin, öğrencinin sözlü ya da yazılı çalışmaları ile test sorularının ortalaması niteliğindeki bileşik bir ölçüdür' (Öncül:350, Demirel:37).

* **dönem ortası** '*mid-term*' (Demirel:37).

* **dönem ortası sınavı** 'Okul yılının ilk yarısı sonunda yapılan bir sınav' (Öncül:350).

* **dönem sonu sınavı** 'Bir yıllık ya da bir yarıyıllık öğretim döneminin sonunda ara sınavlara göre daha kapsamlı biçimde yapılan sınav' (Oğuzkan:54, Demirel:37).

* **dönem yazılı sınavı** 'Bir dersin gereklerinden biri olarak yazılı bir ödev ya da konunun yazılı tartışması' (Öncül:350).

dönüşümlü dersler 'Ortaklaşa kurs' (Öncül:352).

dönüşlü eğitim 'Temelde sürekli bir eğitim türüdür (Bkz) ama bu görüşü savunanlar, buna göre öğrenim ve öteki etkinlikler (iş ve boş zaman etkinlikleri..gibi) bireyin yaşamı içinde dönüşlü olarak yer almalı, ara ara meslek eğitimini tazelemelidir. Böyle bir eğitim düzeni içinde herkes her zaman kendi gereksinimleri, ilgi ve özel durumuna göre esnek seçimler yapabilir' (Öncül:352).

dönüt ‘Bir sistemin diğer bir sisteme belli bir mesaj gönderdiğinde, mesajı alan sistemin bu mesajı değerlendirdikten sonra bu değerlendirmeyle ilgili olarak, mesajın kaynağına ikinci bir mesaj göndermesi. Eğitimde dönüt, öğrenen kişiye eğitimin amaçlarına uygun davranımda bulunup bulunmadığının bildirilmesi yada öğrenme sürecinde hedef davranışın kazanılıp kazanılmadığının bildirilmesi’ (Demirel:37, Türkçe Sözlük:569).

→ (**Bkz. geri bildirim**).

dramatizasyon ‘1. Eğitimde: Bir konuyu dram biçiminde sunma, oynama. (Tarihsel olayları, canlı sahneleri ya da masalları dramlaştırma..gibi)’ (Öncül:353).

durumlu öğrenme ‘*situated learning*’ (Demirel:38).

duvar gazetesi ‘Ya tüm okul ya da belli bir sınıf için hazırlanan, öğrenci yazıları ile resimlerini kapsayan ve belli zamanlarda sınıfın ya da okulun uygun bir köşesinde duvara asılarak öğrencilerin yararına sunulan gazete’ (Oğuzkan:55).

duvarsız

* **duvarsız okul** ‘ABD’de 1960’lı yıllarda Philadelphia’da Parkway Projesi ile kent orta öğretim okullarında başlayan bir yenilikçi eğitim akımıdır. Kimi büyük kentlerde horlanmış ve fakir çocuklar için açılan ve pek sıkı kurallara bağlı olmayan bu okullar resmi ya da özel yapılardan yararlanır; birkaç sınıfı ve her sınıfın birer öğretmeni olan kurumlardır. Bunlar kenti bir eğitim alanı gibi kullanır, ticaret kurumları, fabrikalar, dükkanlar ve müzeler..gibi yerlerde çalışır. Töresel olmayan bir yaklaşım sayılan bu akımda yalnızca anadili ve matematik dersleri zorunludur. Başlıca özelliği öğrenci sayısının az oluşu, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin demokratik ve sıcak oluşu; yakın topluma dönük bulunması ve yöntemlerin sıkı kurallara bağlı olmayışıdır. Başka büyük kentlerde de örneklerine rastlanır. Bunlara dışa açık okul da denebilir’ (Öncül:357).

* **duvarsız üniversite** ‘Açık üniversite’ (Öncül:357).

duyarlılaşma eğitimi ‘Küme devimbiliminin (küme dinamiğinin) pratik uygulamasıdır. Yetişkinleri, kendilerinin göremedikleri ya da bilinçdışı olarak başkaları üzerinde olumlu ya da olumsuz etkilere yol açan davranışlarına karşı, daha duyarlı kılmak ve kümenin tepkisini açığa vurma amacını güder. Çok kez bundan “sağlıklılar için ruhsal sağaltım” ya da “küme içinde kendini bulma” diye söz edilir. Bununla anlatılmak istenen, o ana kadar birbirlerini tanımayan insanlar arasında oluşan ilişkileri açıklayan çözümlenmelerde bulunmak, yeni davranış olanakları ve anlayış kazandırmaktır ki bu iş küme sağaltımına

benzetilebilir. Böyle bir duyarlılaşma kümesi şöyle oluşur. Bir küme insan bir araya gelir. Önder hiçbir konu ve kural ileri sürmez. Yalnızca kümeye katılan bir gözlemci gibi küme üyelerine yardım etmeye çalışır. Kümede oluşan içtendoğma ilişkileri, üst olma didinmeleri, yakınlık duygusu ile karşıt duyguları aydınlığa kavuşturmaya çalışır. Fransızca'da şu karşılıklar da kullanılır: groupe de base, groupe de formation, groupe a rencontre, groupe de sensibilisation, groupe d'evolution, groupe de diagnostic. Eşanl. Tanılama kümesi, T kümesi, yetiştirim kümesi, duyarlılık eğitim' (Öncül:358).

duyguların eğitimi 'Bireyin duygusal yaşantılarını dengeli biçimde geliştirme ve topluma duygusal yönden başarılı uyum sağlama amacı güden eğitim' (Öncül:360).

duygusal

* **duygusal eğitim** 'Bireyin duygusal yaşantılarını dengeli biçimde geliştirme ve topluma duygusal yönden başarılı yolda uyum sağlama amacı güden eğitim. Eşanl. Duyguların eğitimi' (Öncül:362).

* **duygusal farkındalık** 'Bireylerin kendi duygularının farkında olması'. '*Duygusal okuryazarlığın tanımında, empati, duygusal farkındalık, kendini motive etme gibi ortak öğeler bulunmaktadır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:85).

* **duygusal zeka** 'Kişinin kendini anlaması, başkalarını anlamaya çalışması, duygularını hayatı zenginleştirecek biçimde düzenleyebilmesi'. '*Duygusal okuryazarlığa ve duygusal zekaya ilişkin yapılan tanımlara bakıldığında iki grup arasında net bir ayrım yapılmadığı görülmektedir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:84).

duyu örgenlerinin eğitimi 'Sesleri, renkleri, biçimleri, büyüklükleri, dokuları, tatları, kokuları... ayırt etmede duyu örgenlerinin kullanılmasına bol bol olanak veren planlı alıştırmalar dizileri' (Öncül:370).

duyuların eğitimi 'Duygusal eğitim' (Öncül:367).

duyuru tahtası 'Ya tüm okul ya da belli bir sınıf için hazırlanan, öğrenci yazıları ile resimlerini kapsayan ve belli zamanlarda sınıfın ya da okulun uygun bir köşesinde duvara asılarak öğrencilerin yararına sunulan gazete' (Oğuzkan:55).

duyusal kayıt 'Uyarıcıların insan zihnine ilk geldiği yer olan bellek türü'. '*Bilgiyi işleme kuramı dört yapıdan oluşur; duyusal kayıt, kısa süreli bellek, çalışan bellek ve uzun süreli bellektir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

duyuşsal

* **duyuşsal alan** ‘Sevgi, korku, nefret, ilgi, tutum, güdü, davranış, mizaç, tercih, zevk ve değerler gibi duygusal yönlerin ve öğrenmelerin baskın olduğu alan’ (Demirel:38).

* **duyuşsal giriş özellikleri** ‘1. Bireyin ilgileri, tutumları ve özgüveninden oluşan özelliklerin tümü.

2. Öğrencilerin öğrenme sürecinde gösterecekleri çabanın kaynağı olarak düşünölen ilgi ve tutumları ile, başarılı olacaklarına inanma derecesinden oluşan özellikler bütünü’ (Demirel:39).

* **duyuşsal öğrenmeler** ‘Bireyin tutum, değer ve inançlarında meydana gelen değişmeler’ (Demirel:39).

* **duyuşsal özellikler** ‘Sevgi, korku, nefret, ilgi, güdüleme ve tutum gibi duygusal yönlerin yada öğrenmelerin baskın olduğu özellikler’ (Demirel:39): ‘*Hümanist eğitim anlayışı olarak bilinen bu yaklaşıma göre bilişsel öğrenmelerle bireylerin duyuşsal özellikleri ve sınıf içinde algılanan destekleyici ve demokratik ortamlar arasındaki bağ günümüzde çok iyi anlaşölmaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:84).

* **duyuşsal süreç** ‘Öğrencinin neler öğrendiğini, neler öğrenebileceğini etkileyen duygular ürettiği süreç’. ‘*Duygusal okuryazarlık sonradan geliştirilen duyuşsal süreçlerin algılanmasına ve kullanılmasına ilişkin beceriler bütünüdür*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:85).

dükkanönü okulları ‘ABD’de 1960’larda büyük kentlerin fakir yörelerinde genellikle öğrenim görmemiş genç ve yetişkinlere, başka türden (Bkz.) bir eğitim vermeyi amaçlayan okullardır. Bunlar genellikle dükkan önlerinde yer alır. Kimileri kamu yardımı, kimileri de özel yardım görürler. Adı, eğitim verdikleri yerden türemedir. Siyasal kurumlarla toplumsal yardım kurumlarından yardım görürler’ (Öncül:373).

düşünce ‘*thought, idea*’ (Demirel:39, Türkçe Sözlük:591): ‘*Bir başka ifade ile düşüncelerimiz davranışlarımızı kontrol edebilir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:18).

düşünceleri öğrenme ‘Düşünsel öğrenme’ (Öncül:379).

düşünceyi harekete geçiren sorular ‘*thought provoking questions*’ (Demirel:39).

düşünerek okuma ‘1. Yalnız satırların anlamını değil de yazarın belirtmek istediği düşünceleri kavrayacak biçimde düşünö düşünö okuma.

2. Bir sorunu çözmek ya da güçlüğü yenmek amacı ile okuma' (Öncül:380).

düşünme 'Yeni bilgi, kavram ve sonuçları bulmak için geçmiş bilgi ve deneyimleri kullanarak yargıda bulunma eylemi' (Demirel:39, Türkçe Sözlük:592): "Geleneksel yapıdaki öğrenme-öğretme sürecinde, öğrencilerin düşünme yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik öğrenme etkinliklerine pek fazla yer verilmemektedir" (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

* **düşünme becerileri** 'Kararlara ulaşmada düşünceleri yapılandırmada ve rasyonel düşünce ve sonuçları ilişkilendirmede akli ve zekayı kullanma yeteneği' (Demirel:39).

düşünsel

* **düşünsel çalışma** 'Okurken ya da yaşantılarda uygulanan ileri bir anlksal düzenleme çalışmasıdır. Ezberleme ya da basmakalıp ödevleri makine gibi yapma yerine gerçek bir çalışma türüdür' (Öncül:382).

* **düşünsel öğrenme** 'Düşünce, kavram ve anlksal çağrışımlara dayanan öğrenme türü. Karşıtı: Kassal ya da devimsel öğrenme.' (Öncül:382).

düzanlatım (anlatma) 'lecture' (Demirel:40).

* **düzanlatım (anlatma) yöntemi** 'lecture method' (Demirel:40).

düzeltilici

* **düzeltilici eğitim** 'İslahevlerinde yaşayanların toplumsal ve ekonomik bakımdan yeniden güçlenmelerini kolaylaştırmak amacını güden ve mesleki, kültürel, dinlendirici etkinliklerini kapsayan okul' (Oğuzkan:56, Demirel:40).

* **düzeltilici öğretim** 'Giderici öğretim' (Öncül:383, Demirel:40).

düzeltilme 'Öğrenme süreci sırasında öğrencilerin karşılaştıkları güçlüklerin ya da eksiklerinin giderilmesi amacıyla gerçekleştirilen işlemler' (Demirel:40, Öncül:384).

* **düzeltilme sınıfı, düzelti, giderici sınıf** '1. Eğitimin kimi alanlarında normaller için bir sınıftakinden daha etraflı öğretim gereksinmesi duyan çocuklardan özel olarak seçilmiş bir küme.

2. Beden eğitiminde, özel düzeltici alışkanlıklara gerek duyan öğrenciler için bir sınıf' (Öncül:384, Demirel:40).

düzenli kılavuzluk ‘Sınıfta yapılan genel kılavuzlukla sırası düştükçe yapılan kılavuzluktan daha planlı olan, programa bağlı kılavuzluk çalışmaları’ (Öncül:385).

düzensiz tümce testi, kuralsız tümce testi ‘*disarranged-sentence test*’ (Demirel:40).

düzey

* **düzey belirleme testleri** ‘*summative tests*’ (Demirel:40).

* **düzey belirleyici değerlendirme** ‘1. Öğrenci başarısını ve öğrenme düzeyini belirleme ya da dönem sonlarında not verme, sertifika kazandırma ve programın etkinliği üzerinde araştırma yapma gibi amaçlarla kullanılan değerlendirme türü.

2. Öğrenme düzeyini belirlemek amacıyla ders ya da kursun bitiminde yapılan değerlendirme’ (Demirel:40).

* **düzey kümesi** ‘Öğrencilerin, sınıf ya da yaş durumlarına bakılmaksızın, özellikle anlatım ve beceri derslerinde, öğrenmeye hazır oluş ya da başarıları yönünden oluşturdukları tek tür ve kısa süreli çalışma kümesi’ (Oğuzkan:56).

düz levha ‘Çocuğun anlığının, üzerine hiçbir şey yazılmamış bir taş tahta gibi, hoş olduğunu ve yaşantıların bu levhaya işleneceğini ileri süren bir kuram. 17., 18.yy.da görgül ruhbilim ilk zamanlarında belirgin bir görüştür. Bilgi, dışta bulunan ve duyularla aktarılanların bir kopyasıdır. Eşanl. Boş levha. Bkz. boş levha kuramı, yada öğretisi’ (Öncül:383).

E

ebbinghaus eğrisi ‘Bir unutma eğrisidir. Anlamsız hecelerin öğrenilmesi için belli olan bir eğride, öğrenmeden sonra birden bir düşüş (unutma) görülür, daha sonra bu düşme yavaşlar. Unutma eğrisi’ (Öncül:387).

ebbinghaus testi ‘Tamamlama testi’ (Öncül:387).

edilgen ‘1. Yapılan işten etkilenen, pasif, etken karşıtı’ (Türkçe Sözlük:601).

* **edilgen (pasif) öğrenme** ‘*passive learning*’ (Demirel:40).

edilgenlik ‘Edilgen olma durumu: “Bizde edebiyat, hassasiyet ve edilgenlik üzerinde temellenen halim selim bir etkinlik olarak görülüyor.” -S. Hilav’ (Türkçe Sözlük:601).

edilgin

* **edilgin öğrenme** ‘Gerekli ve kimi zaman yeterli güdülenme ya da pekiştirmenin bulunmadığı durumlarda oluşan öğrenme’ (Oğuzkan:56, Öncül:388).

* **edilgin yöntem** ‘En ince ayrıntılara kadar yön verilen ve öğrencilere girişim hakkı tanımayan bir öğretim yöntemi. (Bu yöntem ancak basmakalıp, yinelenen çalışmalarda yararlı olabilir.)’ (Öncül:388).

edimsel

* **edimsel koşullanma** ‘Özellikle B.F. Skinner (1904) adlı Amerikalı ruhbilimcinin ayrıntılı olarak incelediği bir koşullama türüdür. Bu koşullama türü genellikle Uyarıcı-Tepki-U.T. formülü ile açıklanamaz. Çünkü belli bir uyarıcısı yoktur. Belli bir davranıştan hemen sonra bu davranış, ödülleme yolu ile pekiştirilerek, ara ya da araç tepki görevi görür. Yiyecek elde etmek için farenin bir kolu kımılatması ya da bir güvercinin belli bir çemberi gagalaması...gibi. Bu koşullanmaya “operant” denmesinin nedeni, amaca ulaşabilmesi için hayvanın çevresinde evirip çevirme niteliğinde bir işte bulunmadır. Eşanl. Araçsal, işlemsel ya da uyarımsız koşullanma’ (Öncül:389, Demirel:40).

* **edimsel öğrenme** ‘Bir sonraki sınamada tepkinin olasılığını arttırmak amacı ile canlının belli birtakım tepkilerde bulunması için pekiştirdiği öğrenme durumu. İstenen tepki türü yönündeki tepkileri giderek arttıran pekiştirme yolu ile çok karmaşık bir davranış örüntüsü öğrenilebilir’ (Öncül:389, Demirel:41).

edinilmiş (kazanılmış) ‘*acquired*’ (Demirel:41).

edinim ‘*acquisition*’ (Demirel:41).

edinmek ‘*acquire*’ (Demirel:41).

eğitbilim ‘1. Eğitimin amaçlarını, ilkelerini, yöntem ve düzgülerini inceleyen ve eğitim çalışmalarını kurallara bağlayan bilim.

2. Öğretmenlik sanatı, uygulaması ya da mesleği için gerekli bilgi ve becerileri kazandıran bilim dalı’ (Oğuzkan:57, Öncül:390, Demirel:41).

eğitbilimsel ‘Pedagojik’ (Öncül:390, Oğuzkan:57).

eğitici ‘1. Ders veren, öğreten ya da başkalarının gelişmelerine katkıda bulunan kimse. Çok kez, olağanın üstünde bir başarı ister. Eşanl. Eğitmen. Eğitimi ile karıştırılmamalıdır.

2. Eğitime değin, eğitimle, öğretimle ilgili, eğitim, öğretim amacı güden, eğitici film, oyuncak..gibi.

3. Eğitsel' (Öncül:390, Türkçe Sözlük:605, Oğuzkan:57): “*Günümüzün kent öğrencilerinin çoğunda içselleştirilmiş başarısızlığın nedenleri, öğrencilerin öğrenme ihtiyaçları ve öğrenme biçimi ile eğitimcilerin öğretme biçimleri ve belirledikleri öğrenci ihtiyaçları arasındaki kopukluktan kaynaklanmaktadır*” (S.A.Ü.E.F.D 15:100).

* **eğitici film** ‘Öğretim aracı ya da gereci olarak kullanılan, belli konularda bilgi verme amacını güden film türü. Öğretici ya da eğitici film’ (Öncül:391).

eğiticilik ‘Eğitici olma durumu veya eğitimcinin işi: “*Acının eğitimciliğini kendimize saklamanın bencillik olacağını düşünüyorum.*” -A. Ağaoğlu’ (Türkçe Sözlük:605).

eğitilebilir ‘Zihinsel gelişim bakımından geri olan çocuklar arasında sınırlı olsa da bir okul öğrenimi gücü gösterenler’ (Demirel:41, Öncül:391).

* **eğitilebilir çocuklar için özel sınıf** ‘*special class for retarded children*’ (Demirel:41).

* **eğitilebilir geri zekahlar** ‘Zeka bölümü türlü ölçeklerde sürekli olarak 45-50 ile 70-75 arasında olan geri zekalı kimseler’ (Oğuzkan:57, Demirel:41).

eğitilebilirlik ‘Bir kimsenin öğretimden, deneylerden yararlanabilmesi, yeniden karşılaştığı koşullara uyabilmesi durumu’ (Oğuzkan:57,Öncül:391, Demirel:41).

eğitilemez ‘Harcandığı çaba ve zaman ölçüsünde öğrenemeyen, eğitimden yararlanamayan kimse için kullanılan bir terim. Anlıksal gerilik’ (Öncül:391).

eğitilemezlik ‘Eğitilemez. Eşanl. Eğitilemez olma.’ (Öncül:391).

eğitilme ‘Eğitilmek işi’ (Türkçe Sözlük:605).

eğitilmek ‘Eğitme işine konu olmak’ (Türkçe Sözlük:605).

eğitim ‘1. Genel anlamda bireyde davranış değiştirme süreci.

2. Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci.

3. Bireyde kendi yaşantısı ve kısıtlı kültürlenme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme süreci’ (Demirel :41,Türkçe Sözlük -T-:605, Öncül:391,

Oğuzkan:57): ‘‘Böylece önceleri üst toplumsal tabakaların ilgi ve gündeminde olan ve aydın elit yetiştirmeye hizmet eden eğitim, toplumun daha geniş katmanlarını da bünyesine alarak işlevsellik kazanmış ve sanayiye hizmet eder duruma gelmiştir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:43).

* **eğitim alanı** ‘Eğitim-öğretim faaliyetlerinin uygulama sahası’. ‘Eğitim alanındaki eski anlayış yerini artık yeni paradigmalara bırakmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

* **eğitim amacı** ‘1. Eğitim adı verilen tüm olay ya da etkinliklerin belli amaçları vardır. Sürekli ya da geçici olarak eğitimle uğraşan (ana-baba, usta, öğretmen, profesör..gibi) kimseler az çok bilinçli olarak bir takım amaç izler. Bunları ya kendi yaşam deneylerinden çıkarır, ya da toplumda gelmiş büyük düşünürlerin öğütlerinde görür, ya da toplumun gelenek ve göreneklerinde bulurlar. Çok değişik kaynaklı (bireysel, toplumsal, felsefi..gibi) ve kapsamlı (yakın, uzak, geçici, sürekli, öznel ya da nesnel..gibi) olan bu amaçların bir bölümü bilinçli, çoğu bilinçsizdir. Bilincinde olmadığımız eğitim amaçları, üyesi olduğumuz sınıf, din, meslek ya da ulusun içinde farkında olmadan benimsediğimiz toplum kuralları ya da normlarından eğitimle ilgili olanlarıdır. Bunlar eğitime dolaylı olarak etkide bulunur, çok kez bilinçli amaçlar kadar güçlü, ara sıra da onlarla çelişkili olabilir. Örgün eğitim kurumları bulunmayan toplumlarda yalnızca bu tür amaçlar söz konusudur.

Bilinçli olan amaçlar, örgün ve yaygın eğitim için devletin, bilimin ya da meslek kuruluşlarının açık seçik saptamış olduğu amaçlardır. Bunlar genellikle ülkenin siyasal yönetimine, partilere, zamanın temel görüşlerine göre değişik olabilir ve özellikle toplumun bunalım zamanlarında bir gereksinme olarak kendini duyurur. Bu amaçların sayılmayacak kadar çok ve değişik olmasına karşın yine de eğitimin değişmeyen amaçları saptanabilir. Zamana ve toplumlara göre eğitimin değişmeyen evrensel amacı: Bireyde istenen türden davranış değişikliği sağlamaktır. İstenen davranış değişikliklerinin neler olacağını o toplumun değer yargıları belirler. Yine evrensel olarak bu davranış değişikliklerini bilgi, beceri ve tutum, başka bir deyişle düşünme biçimleri diye üç küme altında toplama olanağı vardır.

2. Bilinçli olarak eğitim amaçları saptama gereği genellikle bunalım dönemlerinde doğar. Yürürlükteki toplumsal ve kültürel değerlere karşı önce kuşku doğar, sonra bunların artık yeter olmadığına inanılır. Düşünürler ortaya yeni bir takım amaçlar koyarlar.

19.yüzyıl sonuna kadar filozof, düşünür ve eğitim kuramcılarının ileri sürdükleri eğitim amaçları, genellikle bağlı oldukları inanç ve felsefeye göre, zaman aşımı tanımayan, uzun ömürlü ve her topluma uyacak türden evrensel amaçlar olmuştur. Beliren ya da önerilen amaçların gerçekleştirilmesi genel olarak ya da adım adım olan gelişme ve ilerlemelerle ya da toplumsal ve siyasal devrimler sonucu olabilir. Her iki durumda da başarı, eski amaçlara bağlı olan tutucularla yeni amaçları benimseyen ve savunan ilericilerin güç dengesine bağlı kalır. Çoğu zaman bu karşıt görüşler bir kenarda kalır ve ortalama bir yol tutularak uzlaşmaya gidilir.

3. Bugün eğitim amaçlarını bilinçli olarak saptama devletçe, toplumda eğitim ile eğitim kurumları üzerinde büyük etkisi bulunan kişiler ya da kurumlarca olur: Partiler, dinsel ya da ekonomik ve toplumsal kuruluşlar..gibi. Eğitim kuramcı ya da uygulamacılarının amaç saptamalarındaki rolü, etkili kuruluşlarda yer aldıkları ve düşüncelerini onlara benimsettiği ölçüdedir.

4. Eğitim bilimleri ile ona komşu bilimlerin (Ruhbilim, toplumbilim vb. gibi) gelişmesi ile toplumda eğitim amaçlarını saptama daha nesnel ve gerçekçi bir nitelik kazanmıştır. Önerilen amaçların tarihsel kökenlerini açıklama, bunların dayandığı felsefe ve görüşleri eleştirme, sunulan varsayımların gerçekleşme olanağı ile doğuracağı sakıncaları tartışma ve sonuçları denetleme gibi yollarla eğitim bilimleri artık her topluma uygun bilimsel ve akılcı eğitim amaçları saptamağa yardımcı olabilmektedir. Amaç' (Öncül:393).

* **eğitim ansiklopedisi** 'Eğitim ve öğretim alanında, ana-babaları ve özellikle öğrenci ve eğitimcileri ilgilendiren önemli konuları, abc sırasına göre, düzenli olarak, tanımlayıp açıklayan bir başvuru yapıtı ya da kaynak kitaptır. Değişik genişlikte ve derinlikte, resimli ya da düz olabilir' (Öncül:394).

* **eğitim aracı** 'Öğretim aracı, ders aracı' (Öncül:393).

* **eğitim araştırması** 'Eğitim alanında, eğitim sorunları ile ilgili konularda bilimsel araştırma demektir. Eğitim olaylarını yönlendiren yasaları bulur ve açıklama amacı ile eğitimle ilgili her tür durum ve olayı inceler, gerekirse bilimsel deneylerde bulunur. Bu amaçla gözlem, ölçme, varsayımların değerini belirlemeye yönelik deney planları ve sonuçlarını yorumlama..gibi tüm bilim-araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanır. (Eğitim araştırmaları, çok kez öğretmenlerin, düşünme, sağduyu ve el yordamı ile, günlük okul çalışmalarını iyileştirdiği, yalın bir iş gibi görünür. Bu anlamda tüm eğitimciler birer

eğitim araştırmacısı sayılır, ama bu anlayış çok yanlıştır.) Eşanlı. Eğitsel araştırma, pedagoji araştırmaları' (Öncül:394, Oğuzkan:57, Demirel:41).

* **Eğitim Bakanlığı** '*Ministry of Education*' (Demirel:41).

* **eğitim basamağı** 'Okul basamağı' (Öncül:394, Demirel:41).

* **eğitim biçemi** 'Öğretimden en çok yarar sağlamak amacı ile öğretmenin sınıf karşısında takındığı tutum. 1933'te K. Lewin'in başlattığı ve başka ülkelerde de yinelenen bu toplumsal önderlik deneyinde, her yönden eşitleştirilmiş üç ayrı sınıfta, yalnızca öğretmenin öğretim biçemi bağımsız değişken olarak alınmış ve eğitim ya da öğretim biçemi olarak yetkeci (otoriter), demokratik ve özgürce olan üç öğretmen örneği kullanılmıştır. Bu deneyler sonunda demokratik eğitim biçiminin, her bakımdan öteki biçemlere üstün olduğu saptanmıştır. Eğitimde "bırakınız yapsın!" ortamı' (Öncül:394).

* **eğitim bilimcisi** 'eğitimci, pedagoğ' (Öncül:395).

* **eğitim bilimi** '1. Öğretim ve eğitimi kurallara bağlayan bilim kolu, eğitim, pedagoji
2. Öğretmenlik sanatı, uygulaması veya mesleği için gerekli bilgi ve becerileri' (Türkçe Sözlük -T-:606, Öncül:395, Demirel:41): '*Eğitim biliminin öğrenmeyi sağlamada kullandığı yöntemler bilgisi*' (S.A.Ü.E.F.D 15:68).

* **eğitim bilimine ait** '*pedagogical, educational*' (Demirel:41).

* **eğitim bilimleri** '1. Eğitim bilimleri, eğitim olay ve durumlarının doğuş koşullarını, bunların oluşup gelişmesini inceleyen bilim dallarının oluşturduğu ortak bir bilimler demetidir. Bilimlerarası bir bilim olan eğitim bilimleri yaklaşık 15 kadar bilim dalından yararlanır ve bu bilimleri genellikle şu üç kümede toplayanlar vardır:

A. Öğretim ve eğitim kurumlarının genel ve yerel durumlarını inceleyen bilim dalları.

a. Her türü ile eğitim tarihi.

b. Eğitim toplumbilimi.

c. Okul nüfusu incelemeleri

ç. Eğitim ekonomisi

d. Karşılaştırmalı eğitim.

B. Asıl eğitim olayı ile bu olayın türlü durum ve ilişkilerini inceleyen bilim dalları.

- a. eğitim fizyolojisi, ruhbilimi, küçük kümeler ruh ve toplumbilimi ile iletişim bilimleri...gibi doğrudan doğruya eğitim olay ve konularını inceleyen bilimler
- b. Türlü bilim dallarının öğretilmesi ve değerlendirilmesi bilimleri
- c. Eğitim felsefesi, planlanması ve modem kuramları..gibi düşünme bilimleri ile yarınla ilgili bilimler.

2. (Yaklaşık olarak son yüz yıl içinde, İskoçyalı felsefeci Alexander Bain (1818-1903) gibi “eğitim bilimi”ni savunanlar ile Fransız Lucien Cellerier (1910) gibi ”pedagoji bilimi”ni savunanlar arasında bir ikilik, eğitim ve pedagoji terimleri ile dolayısı ile eğitim bilim ile pedagoji bilim arasında kendini gösteren bir ikilik sürüp gidiyordu. Özellikle İsviçre’li ruhbilimci ve Genevre Üniversitesi ve J.J. Rousseau Enstitüsü’nde profesör olan Edouard Claparede (1873-1940) 1912’de Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nü kurunca eğitim bilimleri terimi de gittikçe daha çok kullanılır olduk. Fransa’da bu terim 1967’de Paris, Bordeaux ve Cean Üniversitelerinde eğitimde lisans ve uzmanlık derecesi verilmesine başlanması ile çok daha yaygın bir kullanma alanı buldu. Öteki ülkelerin bir bölümünde pedagoji ve eğitim bilimleri ikirciliği sürüp gitmektedir. Anglo-sakson ülkelerinde ise pedagoji terimi oldum olası tutunmamıştır.) Pedagoji’ (Öncül:395).

* **eğitim bilimleri bölümü** ‘*department of educational sciences*’ (Demirel:41).

* **eğitim bilimleri enstitüsü** ‘*Graduate School of Education*’ (Demirel:41).

* **eğitim bölgeleri ve eğitim kurulları** ‘*educational regions and educational boards*’ (Demirel:41).

* **eğitim bölümü** ‘Eğitim yaşının takvim yaşına olan oranı; EY/TY; bir öğrencinin, yaşlarına oranla başarı göstergesi’ (Oğuzkan:57, Öncül:395, Demirel:41).

* **eğitim dalı** ‘Eğitim bölümleri’. ‘*Akademik eğitim, elit konumlara yönelik olarak veren bir eğitim dalıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

* **eğitim danışmanı** ‘Eğitimin herhangi bir alanında uzman olan ve bu konuda kendisine danışılan kimse. İzlenecek okul siyasası ile bunun yürütülmesinde resmi, mesleki ya da özel kümelerce yardıma çağrılan kişi’ (Öncül:396, Demirel:41).

* **eğitim deneyimi** ‘Bir öğrencinin o güne kadar ki okul geçmişi yaşam öyküsü ve deneyimleri demektir. (Burada önemli olan öğrencinin sadece öğrenim durumu değil onun toplu dosyasında yer alan tüm olaylar ve deneyimlerdir)’ (Öncül:397).

* **eğitim dergisi** ‘Ana-babalar ve özellikle eğitim mesleği üyelerini eğitim ve öğretim konularında aydınlatmak, yenilikleri tanıtmaq amacı ile çıkarılan çok değişik türdeki yayın araçlarıdır. Ya genel nitelikte olur ya da eğitim öğretimin belli bir bölümü (özel eğitim, rehberlik, ilk ya da orta öğretim, Türkçe öğretimi..gibi) derinlemesine ele alırlar. Çoğunlukla Milli Eğitim Bakanlıkları, eğitim kuruluşları ile meslek dernekleri ve kişilerce yayınlanır’ (Öncül:397, Demirel:41).

* **eğitim derneği** ‘Amacı eğitim düşünce ve sorunları ile uğraşmak olan bir örgüttür. (Mesleksel, siyasal amaçlar ya da ticaret amacı güden derneklerle karıştırmamak gerekir. Daha çok bilimsel amaç ön plandadır’ (Öncül:398, Demirel:41).

* **eğitim dersleri** ‘Eğitim kursu’ (Öncül:398).

* **eğitim dirimbilimi** ‘İnsanın özellikle çocukluk ve gençlik çağlarındaki gelişmesini yalnızca eğitim yönünden inceleyen dirimbilim dalı’ (Oğuzkan:58).

* **eğitim dizgesi** ‘1. Her türlü örgün ve yaygın eğitim kurumları ile bu kurumların uygulamalarından oluşan dizge.

2. Eğitim örgütü

3. Eğitim düzeni’ (Oğuzkan:58).

* **eğitim doktora derecesi** ‘Eğitim alanında ileri öğrenim görenlere yüksek okul ya da üniversitelerce verilen eğitim alanı ile ilgili en yüksek uzmanlık derecesi. Genel olarak öğretmen yetiştiren yüksek bir öğrenim kurumunda ya da üniversitede lisans sonrası en az 2-3 yıllık öğrenimi tamamlaması ve eğitime, uygulama ya da kuram yönlerinden katkıda bulunan bir konu üzerinde araştırmaya dayanan bir doktora tezinin yazılması, savunulması ve kabul edilmesi sonucu elde edilir. (Bu dereceyi veren kuruma göre eğitim doktorluğu derecesi felsefe doktorluğuna eşit ya da öğretim süresi daha kısa, ama uygulama değil de kuramsal araştırmaya ağırlık verir türden olabilir. Kimi kurumlarda Ph. D. (felsefe doktorluğu) için gerekli olan yabancı dil ve tez koşullarında değişmeler olmuştur. Eğitimde felsefe doktorluğu ile karıştırmamalıdır’ (Öncül:399, Demirel:41).

* **eğitim doktorası** ‘*doctor of philosophy in education*’ (Demirel:41).

* **eğitim donanımı** ‘*educational facilities*’ (Demirel:41).

* **eğitim dönemi** ‘Herhangi bir konuda bilgi ve becerileri geliştirmek için ayrılan süre’ (Türkçe Sözlük:606).

* **eğitim durumu** ‘1. Belli bir zaman süresi içinde bireyi etkileme gücünde olan dış koşullar.

2.Öğrenme-öğretme yaşantılarının planlanması ile etkili öğrenme-öğretme stratejilerinin seçimi’ (Demirel:41): ‘‘Erden’ e göre eğitim programları; programın amaçlarını gerçekleştirmek üzere düzenlemiş hedefler, kapsam, eğitim durumları ve değerlendirme üğelerinden oluşan bir sistemdir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:64).

* **eğitim düzeyi** ‘Bireylerin eğitim seviyeleri’. ‘Eğitim düzeyi, mesleki kıdem, branş değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir’ (S.A.Ü.E.F.D 16:29).

* **eğitim ekonomisi** ‘Eğitim dizgelerini ekonomik büyümeye ve kalkınmaya katkısı bakımından inceleyen; eğitimin akçasal yönleri, verimliliği ve etkililiği gibi konular üzerinde duran, insan gücü kestirimiyle ilgili sorunlarla uğraşan bir bilim alanı’ (Oğuzkan:58).

* **eğitim enstitüsü** ‘İlkokul ile ortaokullarda sınıf ve dal öğretmeni, ilköğretime denetmen yetiştiren, ilk ve ortaokul öğrenimiyle ilgili tanımlar üzerinde inceleme ve araştırma yapan, öğrenim süresi iki ile üç yıl arasında değişen yükseköğretim kurumu’ (Oğuzkan:58, Türkçe Sözlük:606, Öncül:400, Demirel:42).

* **eğitim etkinlikleri** ‘*educational activities*’ (Demirel:42): ‘‘Her eylem bir düşünceye dayandığı gibi okulda uygulanacak her eğitim etkinliği de okulun örgüt felsefesine dayanmalıdır’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:28).

* **eğitim fakültesi** ‘Öğretmen yetiştirmek için kurulmuş yükseköğretim kurumu’ (Türkçe Sözlük:606, Öncül:400, Demirel:42): ‘‘Ülkemizde de öğretmenin eğitimine verilen önemin artmakta olup öğretmen eğitimi Yükseköğretim Kurumlarına bağlı eğitim fakültelerinde yapılmaktadır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:62).

* **eğitim felsefesi** ‘1. Eğitimi bir bütün olarak ele alan ve kültürün vazgeçilmez öğesi biçiminde düşünen özenli, eleştirici ve yöntemli çalışmaların tümü.

2. Örgün ve yaygın eğitimle ilgili sorunların incelenmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesine temel olacak amaç, ilke ve öğretiler üzerinde duran felsefe dalı’ (Oğuzkan:58, Öncül:400, Demirel:42).

* **eğitim filmi** ‘Belli eğitim ilke ve amaçları göz önünde tutularak tasarlanan ve yapılan film’ (Oğuzkan:58).

* **eğitim gereçleri** ‘Kullanma sonunda tüketlenen okul materyali: Kağıt, kalem, mürekkep, ampul, kömür...gibi. Masa, iskemle, halı, pencere, camı ve soba.. gibi uzunca ömürlü demirbaş eşyadan ayrılır’ (Öncül:400, Demirel:42).

* **eğitim güçlükleri** ‘Çocuğun, ana-babaların ya da her ikisinin karşılaştığı eğitim güçlüklerini kapsar. Ama yapılan araştırmalar, genellikle çocuğun eğitim güçlüklerinin kökeninin ile çevresinde bulunduğunu, çoğunlukla ana-babalardan ve çevreden kaynaklandığını göstermiştir.besin ve vitamin yetersizliği ve hastalık.. gibi yaşambilimsel (biyolojik) güçlükler bir yana bırakılacak olursa, belli başlı eğitim güçlükleri arasında şunlar sayılabilir: Küçük çocuklukta, yemek seçme, uyku bozuklukları, altı ıslatma, yalnız kalmaktan ve kimi hayvanlardan korkma.. Okul çağında: Evden yada okuldan kaçma, yalan söyleme, çalma, kavgacılık, tırnak yeme, derslerde başarisızlık, uyumsuzluk, tahripkarlık, kırıcılık.. Bu gibi durumlarda hekime, öğretmene ve özellikle rehberlik ve ruhbilim uzmanlarına başvurmak gerekir’ (Öncül:400, Demirel:42).

* **eğitim haftası** ‘Ana-babaların okula karşı ilgilerini çekmek, bu ilgili canlı tutmak ve onlarla karşılıklı ilişki içinde bulunmak amacı ile okulların genellikle bir hafta süre ile, çok kez okul yılı başında, kapılarını herkese açık tutması uygulaması. Bu hafta içinde okullar yaptıkları sergileme olanağını da buldukları için bu uygulamaya kimi ölkelerde “okulu ziyaret günü-open house” adı verilir. (Kanada ve ABD’de eski ve yaygın olan bu uygulama ölkemizde pek yeni, özellikle ilköğretim haftası biçiminde olmaktadır.)’ (Öncül:401).

* **eğitim hakkı** ‘Eğitim görme ve eğitim verme hakkı gibi iki anlam taşır. Herkesin eğitim görmesi, anayasalarla tanınmış doğal ve temel insan haklarından biridir. 1948 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirisi’nin 26.maddesinde: “Her bireyin eğitim hakkı vardır.” Diye belirtilen bu hak evrenseldir. Çocuğun kendini yetiştirmesi özgürlük ve olanağı, ne eğitimi olurluna bırakma ve ne de otoriter bir girişimle gölgelenemez. Devlet herkesi eğitim yetiştirmek zorundadır.

Eğitim hakkı ya da eğitim verme hak ve yetkisi ise her şeyden önce ana-babalara, zorunlu eğitim çağı ile daha yukarı yaşlarda ise, bu amaçla yetiştirilmiş ve kendisine yetki verilmiş öğretmenlere ve eğitimcilere tanınmış bir haktır’ (Öncül:401, Demirel:42).

* **eğitim hataları** ‘Eğitim yanılığları’ (Öncül:401).

* **eğitim hedefleri** ‘Bir öğretim yılı sonunda kazandırılacak olan hedefler’ (Demirel:42): ‘Eğitimin hedefleri ne kadar iyi saptanırsa saptansın, eğitim-öğretim

programları bireysel ve toplumsal gereksinimleri karşılamaya dönük olursa olsun, nitelikli insan gücü yetiştirmek için yeterli olamayacağı ifade edilmektedir (S.A.Ü.E.F.D 15:62).

* **eğitim hedeflerinin sınırlandırılması** ‘*taxonomy of educational objectives*’ (Demirel:42).

* **eğitim iletişim araçları** ‘Eğitim amacı ile yararlanılan iletişim araçlarıdır. Birçok okulda başta gelen iletişim aracı sınıf öğretmenidir. Bundan sonra öğrencilerin sınıf arkadaşları ya da öteki insan kaynakları gelir. Daha sonra da film, televizyon, basılı araçlar, fotoğraflar, bilgisayar destekli öğretim. Çizelgeler (grafikler), seslendirme araçları ile üç boyutlu nesnelere’ (Öncül:401).

* **eğitim ilkeleri** ‘Eğitime yön verici ana çizgileri belirten temel öneriler demetidir. İlkeler genellikle eğitim felsefe, kuram ya da uygulamaları ile sıkı sıkıya ilgilidir. Felsefe ve kuramdan doğan ilkeler çoğunlukla birbirlerine karşıt biçimde belirtilir. Eğitimde soyaçekim mi- çevre mi? Birey mi – toplum mu? İş mi – söz mü? Bilge verme mi- yetenek geliştirme mi? Baskı mı – özgürlük mü? Gibi. Öte yandan eğitim etkinliklerini düzenlemeyle ilgili araştırmalardan ve deneylerden da şu ilkeler çıkarılmıştır: 1. Öğrencilerini yeterince tanımaları, onlara yararlı biçimde yardımda bulunabilmeleri ve okul ruhbilimcileri ile işbirliği kurabilmeleri için eğitimcilerin yaşambilim (biyoloji), ruhbilim ve toplumbilim alanlarında yeterince yetişmeleri gerekir. 2. Gütülen amaçlarla kullanılan araçlar arasında tutarlılık olmalı, eğitsel çevreyi biçimlendirmede günlük yaşam göz önünde bulundurulmalıdır. 3. Eğitimcilerle öğrenciler, gütülen amaçlarla ona ulaştıracak yolları önceden ve açıkça bilmelidirler. 4. Tüm öğrenme yöntemleri, her öğrencinin kendi girişim ve inceleme isteğine dayanmalı, her zaman onların anlaksal gelişme düzeylerine uydurulmalıdır. 5. Anlaksal ile duygusal ve toplumsal gelişmeleri için küçük kümelerle çalışmanın yararlı oluşu yanında her öğrencinin kendine özgü gelişmesine de yer verme unutulmamalıdır. 6. Tüm eğitim ve öğretim programları ile yöntemleri çocuklarda daha çok öğrenme ve sürekli yetiştirme gereksinimini uyandırmalıdır. Uygulamadan kaynaklanan ilkelere de şu örnekler verilebilir: Çocuklara sevgi ve saygı, onların ilgi ve yeteneklerini gözetme, öğretimde her zaman yakından –uzağa, somuttan-soyuta, bilinenden-bilinmeyene, kolaydan-güçte gitme, yaparak öğrenme, toplu-öğretim, yakın çevre ve yaşam ilkeleri..gibi’ (Öncül:401).

* **eğitim istatistiği** ‘Eğitim ile ilgili sayısal verilerin elde edilmesi, düzenlenmesi, betimlenmesi ve yorumlanmasıyla uğraşan bilim dalı’ (Demirel:42).

* **eğitim izni** ‘Çalışanların, özellikle gençlerin bir eğitim ya da öğretim kursuna (genellikle atelyeyi destekleyen kuramsal derslerde) gidebilmesi için, işyerlerince belli aralıklarla (genellikle haftada bir gün ve ücretten kesinti yapmadan verilen bir günlük ya da birkaç saatlik izin, ders görme ya da yetişmi izni. (Genel olarak çıraklara verilir. İşverenlerce tam güne kadar varan öğretim iznine (Alm. Blockbeschulung) (Fr. Conge d’etudes, goupes liberes du travail en bloc) (İng. Block release) adı verilir. Eşanl. Öğrenim izni’ (Öncül:404, Demirel:42).

* **eğitim kliniği** ‘Eğitimsel tanılama ve sağaltmanın yapıldığı klinik’ (Öncül:404).

* **eğitim kuramı** ‘1. Geniş anlamda: Eğitim ve öğretim konusunda ileri sürülen görüşlerin ve önerilen kuralların tümü. (Eğitim süreci, bilimi, amaçları, ilkeleri, yöntemleri, toplum, birey, öğretmen, çevre ve soyaçekim..vb. eğitim kuramının konusu olabilir. Bu açıdan eğitim kuramı, eğitim bilim dalları ve uygulamalarında, eğitim ilke ve verileri ile ilgili akademik bir inceleme alanıdır. B. Hirst’ün tanımına göre eğitim kuramı. “eğitim uygulamaları için bir dizi ussal eğitim ilkesi saptama çabası”, “eldeki bilgi kaynaklarından bir kuram oluşturma girişimi”dir.

2. Dar anlamda: Eğitim ve öğretim uygulamalarının uyması gereken kuralları bilgisi demektir. (Uygulamalar her zaman bu kuramlara noktası noktasına uymayabilir. Öğretmenin sezgisi de çok kez doğru yolu gösterebilir. Öte yandan kuram ile uygulama her zaman birbirinden kesin çizgilerle ayrılamaz. Bugün kimi ülkelerin öğretmen yetiştiren kurumlarında bu ad altında okutulan bu ders, konularını genellikle ruhbilim, toplumbilim ve tarih gibi bilim dallarının verilerinden devşirir)’ (Öncül:404, Demirel:42).

* **eğitim kursu** ‘Öğretmen yetiştirmede, aşağıdaki derslerden birinde ya da daha çoğunda kendini hazırlayacaklar için okutulan kurslar. Öğrencilerin büyüme ve gelişmeleri, öğrenme ruhbilimi, eğitim kurumlarının tarihi ve statüsü, okullarda ders verme, okulların denetimi ve yönetimi, eğitim felsefesi ya da öğretmenin mutluluğu ve mesleki sorunları, öğretimin amaçları, içeriği, yöntemleri ve sonuçları..gibi Öğretim uygulaması kursu da bu arada yer alabilir’ (Öncül:405).

* **eğitim kurulu (Talim ve Terbiye Kurulu)** ‘*board of education, board of national education*’ (Demirel:42).

* **eğitim kurumu** ‘Öğrencilerin eğitim ve öğretimlerinin yapıldığı yer’ (Türkçe Sözlük:606, Öncül:405, Demirel:42).

* **eğitim lisansı** ‘Öğretmen yetiştiren bir yüksek öğrenim kurumunda ya da üniversitenin eğitim bölüminde yapılan 3 ya da 4 yıllık bir öğrenim ve ders uygulama dönemi sonunda verilen bir akademik derece. Başka bir dalda lisans yapıp da öğretmenlik yapmak isteyenler de bu dereceyi alabilir’ (Öncül:405, Demirel:42).

* **eğitim literatürü** ‘İçeriği eğitim ve öğretim olan ya da eğitim amacı ile çıkarılan yayınların tümü. Dış görünüşü bakımından eğitim kapıları ve dergileri diye iki küme altında toplanabilir. Her iki küme içinde yer alan yayınlar, amacına ve okuyucularına göre çok değişik biçimde sınıflandırılabilir: Okul basamaklarına, işledikleri konulara, seslendikleri yığımlara, kişilere göre..gibi. Yayınlayanlar bakımından da Bakanlık, meslek kuruluşları, kişiler..gibi. Türleri açısından da günlük, haftalık, yıllık, bilimsel, rapor ve araştırmalar, başvuru yapıtları..diye ayrımlar yapılabilir’ (Öncül:405).

* **eğitim maliyesi** ‘1. Eğitim gelir ve giderlerine ilişkin sorun ve uygulamalarla uğraşan bilgi kolu.

2. Okulların para işlerinin yönetimi’ (Oğuzkan:58, Öncül:405, Demirel:42).

* **eğitim maliyeti** ‘Belirli bir dönemde yapılan eğitim hizmeti için harcanan para ve paraya çevrilebilir nitelikte hizmet tutarı’ (Oğuzkan:58, Demirel:42).

* **eğitim merkezi** ‘*educational center*’ (Demirel:42).

* **eğitim mesleği** ‘Eğitim ve öğretim alanında (resmi ya da özel) yetişmiş, yaşamını bu alanda çalışmakla sağlayanların oluşturduğu bir hizmet topluluğu ve uğraşıdır. (Dünyanın en kalabalık uzmanlık alanlarından biri olan bu meslekte çok değişik yaş, öğrenim düzeyi ve alanı bulunan kişiler yer alır. Eskiden bu meslek öğretmenlik mesleği ile sınırlı idi. Bugün çoğunluğu (yaklaşık % 75-80) öğretmenlerden oluşan eğitim mesleğinde eğitim yöneticileri (yaklaşık % 10-15 kadar), türlü eğitim uzmanları yer alır. Başlangıçta “bilen öğretir” anlayışının geçerli sayıldığı ve önceleri hemen her ülkede başını din adamlarının çektiği bu meslek zamanla yüksek öğrenim gerektiren bir bilim ve uzmanlık işi durumuna gelmiştir. Bugün çoğunluğu resmi kurumlarda çalışan ve kadınların çoğunlukta olduğu bu meslek ülkemizde de gün geçtikçe önem ve saygınlık kazanır duruma gelmektedir.)’ (Öncül:405).

* **eğitim metodu** ‘Eğitim yönetimi’ (Öncül:406).

* **eğitim müzesi** ‘Eğitim tarihi ve genellikle eğitim ve öğretimle ilgili her türlü belge, materyal ve eşyayı toplayıp düzenli biçimde sergileyen, ara sıra günün önemli eğitim ve öğretim konularında sergiler açıp yayımlar yapan, gerekince öğretmenlerle eğitimcilere rehberlik eden ve yardımda bulunan bir özel müze türü’ (Öncül:406).

* **eğitim olayı** ‘1. Birey açısından bakılınca: Eğitim olayı ya da süreci, belli amaca göre bir insanın başkası üzerinde bir değişiklik (öğrenme sonucu olan bir davranış değişikliği) oluşturmak üzere yaptığı etki ve bunun ürünüdür. Çocuk söz konusu olunca bu etki, hiç değilse ergin oluncaya kadar, bir yetişkinin yaptığı etkidir. (Etkinin , dolayısı ile onun oluşturduğu davranış değişikliğinin yönünü toplum ve onun bir üyesi olarak kişilik sahibi olan yetişkin belirler.) Bu karşılıklı ilişkinin temeli içtenlik, güven ve sevgi ile saygıdır.

2. Toplum açısından: Üyelerinde aynı yöndeki davranış değişiklikleri birikimini, toplumdaki toplumsal kalıtımı (kültürü) genç kuşaklara aktarma ve bunun sonucu toplumun varlığını koruması demektir. Eşanlı. Eğitim süreci. Eğitim’ (Öncül:406).

* **eğitim örgütü** ‘Bir ülkenin ya da bölgenin örgün eğitim kurumlarının yapısı ve işleyişi. Genellikle dikey olarak ilk, orta (genel ve mesleki) ve yüksek öğretim biçiminde basamaklandırılmıştır. Her basamağın da kendi içinde alt bölümleri vardır. Genel olarak bu dikey örgütün en başında bir bakanlık bulunur. Eğitim sistemi’ (Öncül:406, Demirel:42): ‘Eğitim örgütleri, içinden çıktıkları toplumsal düşünce ve bu düşüncenin yarattığı toplumsal düzenin bir ürünü veya bir örneğidirler’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:43).

* **eğitim özgeçmişi** ‘*educational bckground*’ (Demirel:42).

* **eğitim paydaşları** ‘*education stakeholders*’ (Demirel:43).

* **eğitim personeli** ‘Bir eğitim sisteminde eğitim programlarını gerçekleştirmekle görevli çalışanlar demektir. Bunlar genellikle öğretici, yönetici ve denetici ile değişik uzmanlar diye sınıflandırılabilir’ (Öncül:406).

* **eğitim planı** ‘1. Bir toplumun yarınki eğitim gereksinmeleri, toplumsal, kültürel ya da ekonomik..gibi türlü açılardan göz önünde tutularak yapılan bir ön hazırlık ya da tasarıdır. Yetkili bir örgütün (bakanlık...gibi) ya da bir kümenin (kurul, komite...gibi) somut verilere, gerçekçi ve akılcı bir yöntemle dayalı olarak hazırlayacağı böyle bir planda, yapılacak işler, eldeki olanaklara göre bir öncelik sırasına konur ve alınacak önlemler, belli bir süre içinde, adım adım, düzenlenir. Bu tür planlar, örnek tutulmak ya da ana çizgileri

ile uygulanmak, üzere hazırlanır, gerekirse belli bir süre denenir, değerlendirilmesi yapılır ve buna göre gereken düzeltmelere gidilir.

2. Tanınmış bir eğitimcinin denenmek ve uygulanmaya koymak üzere önerdiği yeni bir eğitim yöntemi: Dalton'ya da Wineka planı..gibi' (Öncül:406).

* **eğitim planlaması** 'Ekonomik ve siyasal koşullar ile ülkenin ve öğrencilerin gereksinimleri göz önünde tutularak bir eğitim dizgisinin siyasasını; öncelik verilmesi gereken işleri ve harcanacak parayı belirleme konularında ileriye dönük programlar geliştirilmesi, hazırlık yapılması' (Demirel:43, Öncül:406, Oğuzkan:58): '*Eğitim planlaması yanında, Bakanlığın çözümlene-belirleme çalışmalarına dayalı olarak, sağlıklı bir insan gücü planlaması ve politikası geliştirememesinin ürünü olduğu söylenebilir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:41).

* **eğitim politikası, eğitimsel siyasa** 'Bir toplumun, bir kuruluşun ya da bir eğitim kurumunun saptanan eğitim elemlerine ulaşmak için alacağı kararlara temel olmak üzere hazırlanan değişen toplumsal ve ekonomik etkenlere uygun görüşleri ve yargıları da kapsayan genel bir plan' (Demirel:43, Öncül:407): '*Eğitim sistemi içinde öğretmenler, devletin eğitim politikasını uygulamaya koyan ve uygulama sonuçlarıyla da bu politikayı etkileyen işgörenler olmaları bakımından diğer çalışanlardan ayrılırlar*' (S.A.Ü.E.F.D 16:41).

* **eğitim profesörü** 'Başlıca görevi eğitim alanında dersler vermek ve araştırma yapmak olan profesör. Eğitim tarihi, eğitim kuramları, eğitim yöntemleri profesörü vb. gibi' (Öncül:407).

* **eğitim programı** 'Eğitimi düzenleyen ve yönlendiren sistem: "*Artık kendi kafamıza göre davranabilir, istediğimiz eğitim programını gerçekleştirebilirdik.*" -A. Ümit' (Türkçe Sözlük:606, Öncül:407, Demirel:43): '*Merkezden seçim, tüm ulusa uygulanan standart bir eğitim programı ve tek tip merkezi seçim sistemini gerektirir*' (S.A.Ü.E.F.D 15:50).

* **eğitim programı (yetişek) değerlendirme** '1. Eğitim hedeflerinin gerçekleşme derecesini tayin etme süreci.

2. Bir programın önceden saptanan hedeflere ulaşma derecesi ve değerini belirleme süreci.

3. Yazılı bir eğitim programının, özellikle uygulama öncesi, sırasında ve sonrasında belirli ölçütlere göre değerlendirilmesi' (Demirel:43).

* **eğitim programı (yetişek) dışı etkinlikler** '*extra-curricular activities*' (Demirel:43).

* **eğitim programı düzenleme** 'Programın geliştirilmesinde elde edilen veriler ve uygulamadan ortaya çıkan sorunlar göz önünde bulundurularak ve belli bir sistematığe uyularak yapılan çalışma' (Demirel:43).

* **eğitim programı geliştirme** '1. Eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dirik ilişkiler bütünü.

2. Düzenlenmiş programın, uygulamada araştırma sonuçlarına göre sürekli olarak geliştirilmesi' (Demirel:43).

* **eğitim programı (yetişek) geliştirme ilkeleri** '*principles of curriculum development*' (Demirel:44).

* **eğitim programı geliştirme modeli** 'Eğitim felsefeleri ve programı geliştirme yaklaşımlarından hareketle bir yetişek türü önerme' (Demirel:44).

* **eğitim programı geliştirme yaklaşımları** 'Program geliştirme sürecinin neye göre ve nasıl düzenlenmesi gerektiğini ortaya koyan genel bir yol' (Demirel:44).

* **eğitim programı (yetişek) içeriği** '*content of the curriculum, curricular content*' (Demirel:44).

* **eğitim programı kılavuzu, çerçeve eğitimi programı** 'Bir okulda okutulan herhangi bir dersle ya da bütün derslerle ilgili olarak benimsenen ve uygulamada göz önünde tutulması istenilen ilkeleri, kavramları, etkinlikleri, kaynakları ve araştırma yöntemlerini tanıttı açıklayan kılavuz' (Demirel:44).

* **eğitim programı kuramı** '*curriculum theory*' (Demirel:43).

* **eğitim programı tasarımı** '1. Eğitim programının tüm öğeleri düzeni ve bunların birbirleriyle olan ilişkileri. Planlamanın bir ürünü olan eğitim programının özelliklerini ve niteliklerini açıklayan bir kavram. Etkili, uygun ve anlamlı bir eğitim programının yapısının, modelinin ve düzeninin; "Eğitim programının genel yapısı nasıl geliştirilmelidir

ki, parçaların bağımsızlığı programın bütününde karışıklığa neden olmasın?” sorusuna verilen yanıtlarla oluşturulması.

2. Öğrenme yaşantılarının dayanışıklık esasına göre kümelenmesi, tekrarlanırlık ve aşamalılık esasına göre sıralanması ve böylece birbirleriyle bağlantılı birimlerden oluşan bir bütün oluşturması’ (Demirel:44).

* **eğitim programı (yetişek) uygulaması** ‘*curriculum implementation*’ (Demirel:44).

* **eğitim programı yapısı** ‘Eğitim Bilimlerinde her biri bağımsız birer diploma veren ve ayrı bir öğretim programına sahip bulunan uzmanlık alanlarının oluşturduğu bütün’ (Demirel:45).

* **eğitim programının uygunluğu** ‘*relevance of the curriculum*’ (Demirel:44).

* **eğitim programları** ‘*curricula*’ (Demirel:45).

* **eğitim psikolojisi** ‘1. Eğitim uygulamaları ve bunlarla ilgili sorunların çözümünde psikolojik bulgu ve ilkelerden yararlanarak kuramsal ve uygulamalı araştırmalar yapan psikoloji dalı.

2. İnsanların gelişim özelliklerini ve öğrenme ilkelerini inceleyerek, eğitim ortamlarını etkili bir biçimde düzenlemeyi ve eğitim-öğretimi etkili bir biçimde gerçekleştirmeyi amaç edinen uygulamalı bir bilim dalı’ (Demirel:45, Öncül:407).

* **eğitim radyosu** ‘1920’lerde başlayıp 1930’larda yaygınlaşan ve İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yeniden canlanan eğitsel radyo deyince şu anlaşılır:

1. Geniş anlamı ile : Ticaret amacı güden yayınları da kapsamak üzere eğitsel bir iletisi olan her tür kültür yayınları.

2. Okul ve sınıflarda yararlanmak üzere özel olarak hazırlanan radyo yayınları.

Birinci türden radyo programları daha çok yığımları eğitime amacı güder. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde okuma yazma savaşı ile halk eğitiminde çok yararlıdır. Kitlelere yönelik radyo konuşmaları ve görüşmeleri, radyo oyunları, her tür müzik ve eğlence programları vb. bu türden sayılır.

İkinci tür radyo programları: Okul ve öğrencilere yönelik bir öğretim aracı olarak kullanılan yayınlardır. Öğretim üyelerince hazırlanan ve ders saatleri içinde yapılan bu

yayınlar öğretim çalışmalarının bir parçası sayılır, öğretmenin görevini üstlenen ya da destekleyen türdendir. Bu yayınlar da öğretim programları içinden ya dışından konuları işler ve dersleri tamamlar niteliktedir. Bunlar yazılı yardımcı araçlar ile de desteklenebilir. Özellikle müzik eğitimi, şiir okuma, anadili ile yabancı dil öğretiminde yararlanır. Genellikle programa bağlanmış olan derslerin konuları önceden hazırlanır ve ders sonunda konu öğrencilerle tartışılır.

Dil ve içerik bakımından öğrencilere uygun olmak üzere okul radyo yayınları 6-8 yaşlardan başlayarak çocuklara yararlı olabilir. Her tür radyo programı ayrıca banda alınarak gerekirse yinelenebilir ve üzerinde tartışma ve incelemeler yapılabilir. Eşanl. Okul radyosu, eğitsel radyo' (Öncül:407, Demirel:45).

* **eğitim reformu** 'Okul reformu' (Öncül:408).

* **eğitim ruhbilimi** '1. Eğitimle ilgili ruhsal sorunları inceleyen; araştırmaların sonunda elde edilen bulgulara dayanılarak saptanan ilke ve kurallardan çocuklar ile yetişkinlerin eğitimlerinde nasıl yararlanılacağını gösteren ruhbilim dalı.

2. Öğrenme sürecini ve bu sürecin niteliklerini ayrıntılarıyla inceleyen ruhbilim alanı' (Oğuzkan:59, Öncül:408).

* **eğitim savurganlığı** 'Eğitim ve öğretim işlerinde, mal, para, zaman ve emek, özellikle insan kaynaklarının gereği gibi ve yeterince kullanılmamasıdır. Hor kullanılması ve yıpratılmasıdır. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir.

1. Malda savurganlık: Okul yapı, bahçe, eşya ve avadanlıklarının gereği gibi kullanılmaması, hor kullanımı sonucu yıpratılması. (Okul yapılarından geceleri, büyük tatillerde, eğitim ve öğretim amacı ile yararlanılmaması, dersliklerinin çok amaçlı kullanıma elverişli olmaması, özellikle köylerde okul bahçelerinde yararlanılamaması, okul eşya ve avadanlıklarının hor kullanılması, bakımlarının yapılamaması, kağıt, kalem, kitap ile öteki gereçlerde..gereksiz savurganlık..gibi)

2. Zamanda savurganlık: Günlük, aylık ve yıllık öğrenim zamanının çok kısa olması. (Bayram ve tatillerin çokluğu, ders yılının çok kısa olması, hele ikili, üçlü öğrenim gören çocuklarımızın boş kalan zamanlarının yararlı kullanılamaması..gibi.

3. İnsan gücü ve kaynaklarında savurganlık: i. Zorunlu eğitimin tam gerçekleştirilememiş olması, okuldan erken ayrılma ve daha zorunlu eğitimin ilk sınırlarından başlayarak büyüyen sınıfta kalmaları, yetkili ellerde yeterli kılavuzluk yapılamamasından kaynaklanan

yanlış okul, iş ve meslek seçme olayları, ii. Öğretmenlerin erken emekli olmaları, özellikle kadın öğretmenlerin evlenme ve doğum nedeni ile meslekten erken ayrılmaları yüzünden yetişmiş personelin yitirilmesi. vb.

(Her ülkenin en değerli varlığı olan insan kaynaklarının bilimsel ve verimli biçimde kullanılmasında sırası ile şu adımların atılması öngörülmektedir: a. Her insanın güçlü ve zayıf yanlarının nesnel ve güvenilir yollarla ortaya koymak, bilgi, ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini saptamak.

4. Her insanı güçlü yönlerinde eğitip yetiştirmek.

5. Yetiştirilen herkesi yetiştigi alanda kullanmak.

6. Her insanın çalışma ortamını, en verimli biçimde çalışacağı duruma getirmek, gereksiz önlemlerde tıkamamak.

Her şeyin başında yurt kalkınmasında eğitime yapılan yatırımın en verimli yatırım olduğunu hiçbir zaman unutmamak.)' (Öncül:408).

* **eğitim semineri** '1. Özellikle bir çalışmanın, konunun ya da sorunun sunulmasından sonra küçük küme çalışmaları yapılan oturumlar.

2. Öğrenciler, öğretmenler ya da seminer yöneticileri arasında, büyük katılımlarla yapılan ve birkaç oturum süren kısa kurslar ya da konferanslar.

3. Yüksek öğretimde araştırma yapan ya da ileri düzeyde çalışmalarda bulunan bir küme öğrencinin, üniversitenin bir ya da birkaç üyesinin yönetimi altında, ortaklaşa ilgi duydukları konu ve sorunlar üzerinde, yaptıkları tartışmalı oturumlar' (Öncül:408).

* **eğitim seminerleri** '*educational seminars*' (Demirel:45).

* **eğitim sergisi** 'Okul sergisi' (Öncül:409).

* **eğitim sistemi** '1. Geniş anlamda: Maddi varlıkları, amaçları, programları, yöntemleri ve yaşamı ile örgün ve yaygın eğitim kurumlarının tümü.

2. Dar anlamda: Eğitim örgütü ile eşanlamdadır' (Öncül:409, Demirel:45): '*Bu ortaklıklardan yararlanılarak ülkelerin eğitim sistemleri çeşitli biçimlerde sınıflandırılarak incelenebilir*' (S.A.Ü.E.F.D 15:44).

* **eğitim siyaseti** ‘1. Bir toplumun, bir kuruluşun ya da bir eğitim kurumunun saptanan eğitim ereklerine ulaşmak için alacağı kararlara temel olmak üzere hazırlanan, değişen toplumsal ve ekonomik etkenlere uygun görüşleri ve yargıları da kapsayan genel plan.

2. Eğitim çalışmalarını düzenli bir biçimde yürütmek için tutulan ll yol’ (Oğuzkan:59).

* **eğitim sorunları** ‘Eğitim alanında karşılaşılan problemler’. ‘lkeler eğitim sorunlarını farklı Őekillerde zmelidir’ (S.A..E.F.D 15:48).

* **eğitim sosyolojisi** ‘Sosyolojinin ilkelerini, kurallarını ulusal ve çevresel düzeydeki eğitim programlarına uygulayan öğretmenin toplumsal görevi okulun toplumdaki yeri, okul etkinliklerin biçim veren toplumsal etkenler gibi konular üzerinde inceleme ve araştırmalar yapan sosyoloji dalı’ (Demirel:45, ncl:409).

* **eğitim sözlüğü** ‘Eğitim ve öğretimde kullanılan meslek terimlerini, abc sırasına göre, düzenli biçimde ve gerekince resim ve örneklerle açıklayan özel bir sözlük türü. (Ana-babalardan çok eğitim mesleği üyelerinin gereksinimlerini göz önünde tutarak hazırlanmıştır.)’ (ncl:409).

* **eğitim süreci** ‘Eşanlı. Eğitim olayı’ (ncl:409, Demirel:45): ‘‘rgtlenme esprisine dayalı modeller başlığı altında; bir model vermekten çok Türk eğitim tarihinde eğitim sürecini, ana hatlarıyla yasal dayanakları açısından incelenmiştir’’ (S.A..E.F.D 15:44).

* **eğitim şansı, eğitimde fırsat eşitliği** ‘Eğitimde fırsat eşitliği’ (ncl:409, Demirel:45).

* **eğitim talebi** ‘Eğitimli insanlara duyulan ihtiyaç ve istek’. ‘Endüstri devrimi ile birlikte öncelikle endüstrileşmiş ülkelerden başlayarak bütün dünyada bir eğitim talebi patlaması yaşanmıştır’ (S.A..E.F.D 15:43).

* **eğitim tarihi** ‘Her Şeyden önce en eski zamanlardan bugüne kadar eğitim kuram ve uygulamalarının tarihini ve gelişmelerini inceleyen bir bilim dalıdır. Bu incelemeler genellikle siyasal, toplumsal ve kültürel değişmeler tarihi erevesi içinde olur. (Tek bir ülke ile sınırlı olabileceği gibi tüm ülkeleri de kapsayabilir. Bir tek öğretiyi, kuramı, kurumu ya da uygulamayı ve konuyu ele alacak türde de olabilir. Eğitim sorunları tarihi... gibi)’ (ncl:409, Oğuzkan:59, Demirel:45).

* **eğitim tecrübesi** ‘Eğitim deneyimi’ (ncl:409).

* **eğitim tekniği** ‘Pedagoji ve oğretim tekniği’ (Öncül:409).

* **eğitim teknolojisi** ‘Eğitim kuramlarının ve oğretim programlarının en etkili ve olumlu bir biçimde uygulama olanağı bulabilmesi için derslik, deney odası ve işliklerin donatımı, düzenlenmesi; oğrenme çevresinin iletişim bakımından etkili duruma getirilmesi; ders araç ve gereçlerinin yapımı, kullanılması, geliştirilmesi gibi konular ve bu konulara değin sorunlar ile uğraşan eğitim alanı’ (Oğuzkan:59, Öncül:409, Demirel:45).

* **eğitim televizyonu** ‘1. Genel anlamda ulusal, bölgesel ya da yerel televizyon dizgesinden öel bir kanal aracılığıyla belli eğitim amaçlarına göre yapılan ve türlü oğretim programlarını içeren televizyon yayını.

2. Yalnız eğitim ve oğretim konularına ilişkin yayın yapmak üzere kurulan televizyon istasyonu’ (Oğuzkan:59, Öncül:410, Demirel:45).

* **eğitim toplumbilimi** ‘İnsan ilişkileri alanında eğitsel sorunlara toplumbilim bilgi ve tekniklerini uygulayan bir toplumbilim dalı. şu gibi konuları ele alır:

1. Yakın toplumla okul ilişkileri,
2. Öğretmenin yakın toplumdaki ve okuldaki rolü,
3. Okulun toplumdaki rolü,
4. Okullara etki yapan toplumsal etkenler,
5. Çağdaş eğitim uygulamalarının kişilik için sonuçları,
6. Toplumsal baskılara yanıt olarak program konularında yapılan değişiklikler,
7. Kültürümüzün anlaşılması ve kültürün hem örgün ve hem de yaygın eğitim kurumları ile olan ilişkisindeki toplumsal eğilimler,
8. Eğitime küme olayları açısından yaklaşma,
9. Eğitim amaçlarını belirtmede araştırma ve eleştiri düşüncesinden yararlanma. (Kimi bilim adamları eğitim toplumbilimi ile eğitsel toplumbilim arasında ayırım yapmakla, birinciyi bilim, ikinciyi ise teknoloji saymaktadır)’ (Öncül:410).

* **eğitim türü** ‘Eğitimin belirli bir yerde ve sürede önceden saptanan ilke ve amaçlara göre uygulanış biçimi’ (Oğuzkan:60, Demirel:45).

* **eğitim uygulaması** ‘İster amaçlı ve dolaysız, isterse amaçsız ve dolaylı olsun gerçekte yer alan eğitim olaylarının tümü demektir. Eğitim kuramının karşıtı olan bir terimdir. Çok kez uygulamalar belli kuramların gerçekleştirilmesi sayılırsa da uygulamaların her zaman kuram güttüğü söylenemez’ (Öncül:411, Demirel:45).

* **eğitim uzmanlığı derecesi** ‘Eğitimde uzmanlık hazırlığı yapmış olanlara verilen bir derecedir. Genellikle belli bir dalda 5 yıllık ya da öğretmen yetiştiren kurumların birinde, üniversiteyi bitirdikten sonra, eğitim alanında ya da öğretim alanlarının birinde, en az bir yıllık bir mezuniyet sonrası eğitimi görenlere verilir. Çoğu kez alınması gereken kredi saati, yabancı dil ve tez gerekleri kurumlara göre değişik olabilir. Üniversitenin edebiyat ya da fen dallarını bitirdikten sonra bu dereceyi alanlara edebiyat ya da fen dallarında eğitim uzmanlığı anlamına gelen M.A.’ın Ed. ya da M.S.’in Ed. derecesi verilir’ (Öncül:411, Demirel:45).

* **eğitim üniversitesi** ‘1. Başlangıçta ABD’nin İllinois Eyaletinin Normal kentinde 1857 yılında açılmış olan öğretmen yetiştirme kurumu için kullanılan resmi bir terimdir.

2. Kolej düzeyinde ve ilk ile orta öğretim öğretmenlerini yetiştiren ve bunlara derece veren yasal üniversite ya da öğretmen koleji

3. 19.yy sonlarında ara sıra orta öğretim düzeyinde değil de yüksek öğrenim düzeyinde resmi ya da özel bir öğretmen yetiştirme kurumu anlamına kullanılmaktadır. Eşanl. Öğretmen yetiştirme koleji. (İngilizcede öğretmen okulu ya da kolejleri başında kullanılan ‘normal’ sözcüğü Fransız öğretmen okulu kökenlidir.)’ (Öncül:411).

* **eğitim vakfı** ‘Türlü gelir kaynakları (Bağış, ödenek vb. gibi) olan ve okul açma, onarma, donatma, öğrencilere burs verme, bağış yapma vb. gibi eğitim hizmetleri gören, kazanç amaçlı olmayan türlü yardım kurumları’ (Öncül:411, Demirel:46).

* **eğitim ve öğretim** ‘*education and teaching, training*’ (Demirel:46): ‘*Mükemmel okul, sadece öğretmenlerin kaliteli eğitim ve öğretime adanmışlığı ile değil, sağlıklı bir okul iklimi ve kültürü ile gerçekleştirilebilir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:27).

* **eğitim yanlışları** ‘Çok değişik kaynaklıdır. Eğitim düzeninin çok gevşek ve yumuşak ya da çok sert ve katı olmasından, eğitim amaçlarının tek yanlı ve dengesiz oluşundan (yalnız beden, kafa ya da duygu eğitimine yer verme, bir tek fesle ya da siyasa görüşme ya da sınıf bilincine bağlanma..gibi) tutunuz da eğitim uygulamalarında ana-

babanın, öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin düştükleri türlü yanılgılara varıncaya kadar pek çok kaynaktan değişik eğitim yanılgıları ile karşılaşılır. (Yeteri kadar olgunluğa erişmeden çocuğu yetişkin gibi sayarak büyüklerin gittiği filmlere, oyunlara, eğlencelere ve her yere götürme; aile ocağında ana ile babanın ya da evdeki öteki yaşlı üyelerin değişik eğitim görüş ve anlayışında olmaları, ailedeki çatışmalar ve uyumsuzluklarla bunların çocuğa yansımından doğan sonuçlar; kötü örnek olmalar, okulda çocuğun kişiliğine sevgi ve saygı göstermeme, okulu çocuk için değil çocuğu okul için var saymanın ve yüklü programların doğuracağı sonuçlar..vb.hatıra gelen bu tür uygulamalar yanılığ kaynağıdır' (Öncül:411).

* **eğitim yaşamı** 'Bireyin bitirmiş olduğu tüm okullar'. *'Duygusal okuryazarlık bireylerin eğitim yaşamında olduğu gibi diğer yaşam alanları için de önemli bir yere sahiptir'* (S.A.Ü.E.F.D 16:84).

* **eğitim yaşı** 'Bir öğrencinin, değişik derslerde uygulanan başarı testlerinden yaş düzgülerine göre elde ettiği ortalama başarı' (Oğuzkan:60, Öncül:412, Demirel:45).

* **eğitim yeteneği** 'Bir insanın, eğitim etkilerinden yararlanma gizil güçlerinin tümü. (Bu gizil güçler, ancak belli bir olgunlaşma eşiğine erişildikten sonra ve deneme-yanılmalarla kendini gösterir. 18.yy.da ortaya çıkan bu kavram Herbari ile önem kazanmıştır) Eğitim görme, eğitebilir olma yeteneği ya da eğitilebilirlik' (Öncül:412).

* **eğitim yetersizliği** '*lack of education*' (Demirel:46).

* **eğitim yöneticisi** 'Bir eğitim kurum ya da düzeninin yönetim ve denetiminde sorumluluk alan eğitim görevlisi. Rektör, dekan, milli eğitim müdürleri, bakanlık müfettişleri, okul müdürleri vb. gibi' (Öncül:412, Demirel:46).

* **eğitim yönetimi** '1. Bir eğitim kurumuna ilişkin bütün işlerin denetimi ve yürütülmesi.

2. Okulun, mali ve işletmeyle ilgili konular dışında, öğretmen ve öğrenciler, öğretim programı ve yöntemleri, ders araç ve gereçleri, kılavuzluk, kol etkinlikleri gibi doğrudan doğruya öğretimle ilgili çalışmalarının denetimi ve yürütülmesi' (Oğuzkan:60, Öncül:412, Demirel:46): *'Eğitim yönetimi alanında yüksek lisans ve doktora yapmış olanlar tercih edilmelidir'* (S.A.Ü.E.F.D 16:39).

* **eğitim yöntemi** '1.Eğitim ve öğretimin ürünü olan bilgi ve beceriyi değil de daha çok tutumları kazandırmada başvurulan yol anlamında kullanılır. Bu amaçla bireylerarası

ilişkiler, örnek olma ve karşılıklı konuşma, dertleşme ve söyleşinin en etkili yöntemler olduğu ileri sürülmektedir. Bkz. öğretim yönetimi.

2. Saptanan eğitim ve öğretim amaçlarını gerçekleştirmede bilinçli olarak başvuru olan yol. Bu yollar, zamana, kişiye ve eğitim bilimlerinin gelişme durumuna göre çok değişik olabilir. Bugün yaparak öğrenme ya da iş yöntemi, dinleyerek ya da beleyerek öğrenme yönteminden daha verimli ve çocuğa uygundur' (Öncül:412, Demirel:46).

* **eğitim yurtları** 'Öğrenci yurtları, yetiştirme yurdu' (Öncül:412).

* **eğitim-öğretim programları** 'Eğitim-öğretim faaliyetlerinin belirli amaçlara ve zamana göre planlandığı tasarı'. '*Eğitimin hedefleri ne kadar iyi saptanırsa saptansın, eğitim-öğretim programları bireysel ve toplumsal gereksinimleri karşılamaya dönük olursa olsun, nitelikli insan gücü yetiştirmek için yeterli olamayacağı ifade edilmektedir*' (S.A.Ü.E.F.D 15:62).

eğitimci '1. Eğitimde uzmanlaşmış kişi.

2. Öğretmenlik, eğitim yöneticiliği ya da eğitim uzmanlığı yaparak eğitim çalışmalarına katkıda bulunan kimse.

3. Kendini eğitim çalışma ve sorunlarına vermiş olan ve bu alanda yapıtları olan kimse.

4. Eğitimin kuramsal ve uygulamalı bir alanında yaptığı öğrenimle akademik yeterlik elde eden ve özellikle üniversitelerin eğitim bölümlerinde öğretim üyeliği görevinde bulunan kimselere verilen ad' (Oğuzkan:57, Türkçe Sözlük -T-:606, Öncül:396, Demirel:46): '*Duygusal okuryazarlık daha fazla şey öğrenmeye çalışan ebeveyn ve eğitimcilere, çocuklardaki duygusal okuryazarlık becerisinin artması için bazı ifadelerde bulunmuştur*' (S.A.Ü.E.F.D 16:88).

eğitimci, eğitim bilimcisi '*educationist*' (Demirel:46).

eğitimcilik '1. Eğitimin insan yaşayışına istenilen yönü verebileceğini, toplumsal ilerlemede eğitim önlemlerinin ve etkinliklerinin çok önemli katkısı bulunduğunu ileri süren görüş.

2. Eğitme işi, eğitimcilerin uğraşısı' (Oğuzkan:58, Türkçe Sözlük:606).

eğitimde ayrımcılık ‘Öğretmen ve öteki okul görevlilerini seçme ve kullanmada ya da öğrencilerin eğitim kurumları ile okul etkinliklerine almada ve her tür eğitim kolaylıklarından yararlandırmada ırk, cins, renk, inanç ya da kültür ve etnik köken..gibi uygun olmayan haksız bir takım etmenlere başvurma görüş ve uygulamaları’ (Öncül:396, Demirel:46).

eğitimde bırakınız yapsın yöntemi ve tutumu ‘Kümeleri yönetme ve eğitimde hangi tür önderliğin, birey ve kümenin yaşamında ne türden sonuçlar doğuracağını belirtme amacı ile K, Lewin ve arkadaşlarının 1939-1940 yılında ABD de yaptığı tanınmış araştırmalarda başvurulan üç önderlik davranışından biridir. Her yönden eşleştirilmiş üç öğrenci kümesinde yalnızca (ders içi ve ders dışı deneylerde) önderin davranış türü deneysel değişken olarak kullanılmıştır. Üç kümeden birinde otoriter, ikincide demokratik bir önder ya da öğretmen, üçüncü kümede ise “Bırakınız yapsın!” türünden bir önder ya da öğretmen görev almıştır. İşte bu sonucu tür bir önderlik rolünde önder ya da öğretmen, çocukların bireysel ve kümesel çalışmalarında onlara tam bir özgürlük tanımış ve yapılanlara hemen hemen hiç karışmamış, yalnızca kendisinden yardım istendiği ve soru sorulduğu zaman düşüncelerini açıklamıştır. Almanya’da yinelenmiş bu deneylerde, önder ya da öğretmenin tutum ve davranış türünün, birey ve kümenin tutum ve davranışlarına da geçtiği kanıtlanmış ve “Bırakınız yapsın!” türü önderliğe, daha çok bir karşılaştırma amacı ile başvurulmuştur. Eğitimi biçemi’ (Öncül:396).

eğitimde biçimcilik ‘Eğitimde yakın amaçlara, öğrenciye önem ve saygıya, toplumsal ilişkilere, ilgi ve güdüler gibi daha soyut ve önemli etmenlere ağırlık vermek yerine, kuramlara, programlara, ders çizelgelerine, katı sıkıdüzen ile not ve diploma gibi gözle görülen dış etmenlere önem ve ağırlık veren uygulama türü. Bu tür uygulamalarda daha çok dış biçimlerle sözcük anlamlarına aşırı bağlı kalınır, değişen koşullara ve esnekliğe önem verilmez. Örneğin dil öğretiminde dilbilgisi ile mantık kurallarına, tarih öğretiminde olay ve tarihlere ağırlık verme gibi. İleri eğitim anlayışı bu gelenekçi anlayışa karşıt olarak doğmuştur. İleri eğitim. Eşanl. Eğitsel şekilcilik ya da eğitsel formalizm’ (Öncül:396).

eğitimde deneycilik ‘Deneysel eğitim’ (Öncül:396).

eğitimde fırsat eşitliği ‘Bir toplumda yaşayan bireylerin belirli bir eğitimden yararlanmada eşit olmaları’ (Demirel:46, Öncül:397): ‘İlk seçimin yapılma zamanı da, bir eğitim sisteminin fırsat eşitliği politikalarının göstergelerinden biridir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:50).

eğitimde orta sınıf önyargısı ‘Öğretimde, toplumsal ve ekonomik bakımdan orta sınıftan insanların benimsenmiş olduğu değer sistemine ağırlık ve önem verme’ (Öncül:398).

eğitimde uzmanlaşma ‘1. Hemen her ülkede eğitim mesleği deyince hemen hatıra öğretmen gelirdi. Zamanla öğretmenlik herkesin yapabileceği bir iş olmaktan çıktı ve yavaş yavaş ilk ve orta öğrenim düzeyinde öğretim görmek ile kazanılan sanat düzeyinde bir meslek haline geldi. Ama ülke halklarının zorunlu eğitimden geçmelerinden sonra öğretmenler için de doktorluk, mimarlık, mühendislik... meslekleri gibi yüksek öğrenim görme zorunluğu benimsedi. Böylece eğitim mesleğinin öğretmenlik, sanat (vocation) düzeyinden yüksek öğrenim gerektiren bir uğraş (Profession) düzeyine geldi, gerekli ve zorunlu bilimlerle teknikleri benimsemiş, belli ahlak kuralları, örgütleri vb. olan bir düzeye kavuştu. İşte eğitim mesleğinde uzmanlaşmanın (Professionalismus) (Fr. Professinalisme) (Ing.professionalizm) bir anlamı bu anlaşılmalı gerekir. Öğretmenlik artık yalnızca bilgi ve beceri aktaran bir uğraş olmaktan çıkarak aynı zamanda öğrencilerine kılavuzluk eden, onları eğiten, yargılayan (değerlendiren) ve alanına yenilikler getiren bir uğraş oldu.

2. Ama zamanla eğitim mesleği sadece bir öğretmenlik işi olmaktan da çıktı. Bu gün eğitim mesleği genellikle öğretmenlik, eğitim yöneticiliği ve denetçiliği ile türlü eğitim hizmeti uzmanlarından oluşan üç kollu bir uğraş durumuna erişti.

a. Bunlardan öğretmenlik alanı genellikle sınıf ve dal (brans) öğretmenliği uzmanlık dallarına ayrılır. Okulöncesi ve ilköğretimde toplu öğretim ilkesi gereğince sınıf öğretmenliği yürürlüktedir. (Büyük kentlerin ilkokulları ile binden çok ilkokulu bulunan yerlerde beden eğitimi, resim-iş ve müzik..derslerinde dal öğretmenliğine de başvurulur) Ama temel öğretimin ikinci döneminde dal öğretmenliği başlar ve orta öğretim ile yüksek öğretimde türlü bilgi ve bilim dallarında çok sayıda uzmanlaşmış dal öğretmeni görev yapar. Hemen her ülkede öğretmenlik yapanların sayısı, eğitim mesleğinde çalışanların % 70’i ile % 75’ini oluşturur.

b. Eğitim yöneticiliği ve deneticiliği uzmanlık alanı: Genel okullarla meslek okulları yöneticileri ile il ve ilçe yerel eğitim yönetici ve deneticileri ve bakanlık merkez örgütünde çalışan kişilerden oluşur. Her ülkede giderek büyük önem kazanan bu uzmanlık alanında çalışanların sayısı, eğitim mesleğinde çalışanların yaklaşık % 15 ile 20’si dolayındadır.

c. Eğitimde özel hizmet uzmanlıkları: Eğitim bilim ve tekniklerindeki hızlı gelişmeler sonucu doğan ve giderek önem artan bu uzmanlık alanına belli başlı olarak eğitim

planlamacıları ve araştırmacıları, program, rehberlik ve psikolojik danışma, değerlendirme, eğitim teknolojisi, özel eğitim, meslek eğitimi uzmanları ile her eğitim basamağı ve öğretim dalı ve türünün uzman personeli vb. oluşur. Biz de ötedenberi eksikliği duyulan ve eğitim mesleğinin kurmay sınıfı diye adlandırılmakta olan uzmanların toplam sayısı, eğitim mesleğinde çalışanların yaklaşık % 5 ile 10'u kadardır. Ama eğitim mesleğindeki rolü ve önemi bu orandan çok daha büyüktür.

3. Eğitim programlarında uzmanlaşma. Okullarda öğrencileri uzmanlaşmaya hazırlayan ilk adım programların edebiyat-fen-sanat (tarım, ticaret, teknik ve güzel sanatlar vb gibi dersler olarak kümeleştirilmesidir. Yüksek okullarla üniversiteler ise uzmanlaşmanın yoğunluk kazandığı kurumlardır. Öğrenciler bu kurumlarda ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yarın ki mesleklerine kendilerini hazırlamış olurlar. (Belli bir iş, bilim dalı ya da konu üzerinde derinleşme, bugünün yaşamında iş bölümünün gereği ise de zamanımızda bu konuda o kadar aşırılığa gidilmiştir ki iş ve mesleklerin sayısı onbinleri, bilim dallarının sayısı ise binleri aşmıştır. Sonuçta bu gidiş parçalar üzerinde derinleşirken bütünü kavrayamama gibi, bir tehlikeye yol açmaktadır. Son zamanlarda bu gidişe bir tepki olarak, bilimlararası bir yaklaşımla, bu parçalanma ve bölünmenin önlenmesi yolu tutulmaya başlamışlar. Bkz. Gestalt ve Gestalt ruhbilimi' (Öncül:398, Demirel:46).

eğitimde uzmanlık derecesi 'Eğitim uzmanlığı derecesi' (Öncül:399).

eğitimde yenilikler 'Eğitimin toplumsal, kültürel ve teknik gelişmelere uyumunu sağlayacak her türden küçük çaplı değişikliklerdir. Okul örgütünde, eğitim amaç ve gereçleri ile yöntemlerindeki düzeltme ve iyileştirmeler ile kimi değişiklikler vb. gibi. bunların deney ve denemelere dayalı olması, bir tek merkezden ya da yerel yönetimlerden kaynaklanması yerine öğretmen, yönetici ve eğitim uzmanları ile ana-babaların katılacağı ortak çalışmalara dayanması ve bilimsel bir titizlikle değerlendirilmesi gerekir. (Bu tür eğitim yenilikleri yurt çapında ve kapsamlı olursa buna eğitim reformu, eğitimde düzeltim adı verilir' (Öncül:399, Demirel:46).

eğitime katkı payı '*contribution share for education*' (Demirel:46).

eğitimi güç çocuklar ilkokulu 'Zorunlu öğrenim çağında olan ve birtakım sorunları bulunan kız ve erkek çocuklara özel bir program ve kılavuzluk hizmeti ile eğitim ve öğretim sağlayan, süresi hazırlık sınıfıyla birlikte altı yıl olan ilkokul' (Oğuzkan:58, Demirel:46).

eğitim-iletişim araçları, öğrenme araçları '*educational media*' (Demirel:46).

eğitimin biyolojik temelleri ‘Canlı bir varlık olan insanoğlu yaşambilim (biyoloji) ve işlevbilim (fiziyojji) dallarının ortaya koyduğu verileri eğitimde göz önünde tutma zorundadır. Bu amaçla öğretmen yetiştiren kurumlarda bu derse adı altında şu gibi konular eğitim yönünden işlenir:

- Yeni doğan çocuğun beslenmesi, bakımı, türlü çocuk hastalıkları ve bunlardan korunma.
- Duyu örgenlerinin gelişmesi, iskelet yapısı, devim ve oyun gereksinmesi, yorgunluk, uyku ve dinlenme.
- Çocukların anlıksal gelişmesinde beynin, sinir sisteminin, duyu örgenlerinin rolü ile büyüme ve olgunlaşma olayı.
- Belli başlı beden ve ruhsağlığı kuralları vb. gibi’ (Öncül:402).

eğitimin demokratlaştırılması ‘İrk ve sınıf ayrılığı gözetmeden herkesi eğitim olanaklarına kavuşturmak. Programların kapsamını, her türde ve yaştaki insanın gereksinmelerini karşılayacak yolda, genişletmek, bölgesel zenginlik hesaba atılmadan herkese eşit eğitim olanakları sağlamak bu anlayışın içinde yer alır’ (Öncül:402, Demirel:46): ‘Eğitime giriş fırsatları, eğitimin demokratikleştirilmesi için yeterli yeterli değildir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:54).

eğitimin ekonomik temeli ‘*economical foundation of education*’ (Demirel:46).

eğitimin ekonomik temelleri ‘1. Eğitime sağlanan belli başlı gelir kaynakları ile toplumun ve bireylerin eğitim için yaptıkları türlü harcamaları inceleyen bir bilgi alanı.

2. Eğitimin bir tüketim olduğu kadar uzun sürede önemli bir yatırım olduğunu bilimsel açıdan ve türlü yönleri ile ele alan yeni bir bilim dalıdır. (Öğretmen yetiştiren kurumlarda, bu iki kaynaktan sağlanan veriler, eğitime temel olma açısından ele alınır.)’ (Öncül:402).

eğitimin felsefe temelleri ‘Değişik felsefe türlerinin eğitime bakış açılarını bir bütün olarak inceleyen dersin adıdır. Öğretmen yetiştiren kurumlarda bu yolla eğitim kuram, amaç ve ilkeleri üzerinde temel bilgiler verilmiş olur’ (Öncül:402).

eğitimin psikolojik temelleri ‘*psychological bases of education*’ (Demirel:46).

eğitimin ruhbilimsel temelleri ‘Türlü ruhbilim dallarının (oluşul ve ayrılıklar ruhbilimi, çocuk ve gençlik ile eğitim ruhbilimi, ruh çözümlemesi ve ıra bilimi..gibi) ortaya koymuş olduğu temel verileri bir bütün olarak kazandırma amacını güden bir ders ya da konu

demeti. (Değişik açılardan ele alınabilirse de öğretmen adaylarını çocuk ve genç eğitiminde yeterli kılacak biçimde işlenmesi önemlidir)’ (Öncül:403).

eğitimin sınırları ‘Eğitim ile çocukları ve gençleri istediğimiz gibi yoğurma elimizde değildir. Eğitim etkisini sınırlayan pek çok etmeni şöyle kümeleyebiliriz;

1. Yasa ve törelerin sınırlaması; Eğitim, bireyin ve toplumun yararını amaçladığı için topluma zararlı ve düşman kişiler (hırsız, uğursuz, eşkıya ya da anarşist vb. gibi) yetiştirme ya da eğiteceğim diye insana işkence etme (çocuklara aşırı ceza uygulama, işkence etme, sakatlama..gibi) eğitim kavramı ile bağdaşamaz. Buna hem toplum kuralları hem de yasalar engel olur.

2. Etki sınırlaması; Eğitim etkilerimiz bir takım direnmeler sonucu yeteri kadar verimli olmayabilir. Ana-babanın ekonomik durumu, çocuğun sağlıklı beslenmesine elverişli olmayabilir. Ailede kazandırılan kimi düşünce ve davranışların da eğitimle sökülüp atılması gerekir. bu ve buna benzer pek çok nedenler eğitim etkimizi sınırlar ve aksatır.

3. Kalıtım (Soyaçekim) sınırlaması; Eğitimin olanak sınırlarını insanın bedensel ve ruhsal yapısı çizer. Soyaçekimi, yeteneklerimiz, türlü özürlerle yetersizlikler, ister çocukta, isterse de yetiştiricide olsun, hep eğitim etkisini sınırlayan etmenlerdir. Karşıtı; çevrecilik’ (Öncül:403).

eğitimin tarihsel temelleri ‘Örgün ve yaygın eğitim kurumları ile eğitim meslek, kuram ve uygulamalarının dünyada ve ülkemizdeki gelişim aşamaları, geçirdiği değişiklikler üzerinde temel bilgi ve kavramları kazandırma amacını güden bir ders ya da konu salkımı, (Çok değişik açılardan ele alınabilir: Çağlar, uluslar, tarih akışı, belli başlı konulara ve düşünce akımlarına göre ilköğretim, ortaöğretim, öğretmen yetiştirme tarihi..gibi. Ayrıca eğitim yöntem ve tekniklerinin gelişimi açısından bugünü anlamınıza yardım edebilir)’ (Öncül:403, Demirel:46).

eğitimin temelleri ‘Öğretmen yetiştiren kurumlarda: Alt örgün eğitim kurumlarında yeterince işlenmediği düşüncesi ile, toplumsal güçlerle kurumlar ve insan ilişkileri konularını özellikle ele alıp düzenli, amaçlı ve derli toplu biçimde inceleyen bir dersin adıdır. Ruhbilim, siyasal bilimler, insanbilim, tarih ve felsefe...gibi bilim dallarında hazırlanmış kaynak yapıtlar bu derste incelenir ve tartışılır, eğitime temel oluşturan yanları ile irdelenir’ (Öncül:403, Demirel:46): ‘‘Tüm bireysel yeteneklerin başarıya ulaşmasını sağlayacak eğitimin temellerini demokratik olarak genişletmek doğal bir elitin ortaya çıkmasını sağlayabilir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:55).

eğitimin toplumbilimsel temelleri ‘Bir kültürün toplumsal güçleri, siyasası ve sorunlarını çözümlene yolu ile eğitim konusunu inceleme türü. Bu konuların tarihsel kökenlerine dikkati çeken bu tür incelemelerde okulun gerçek görevleri üzerinde durulur, eğitim programları ile siyasaları, bilimlararası bir açıdan gözden geçirilir ve felsefe, toplumbilim, tarih, insanbilim, ruhbilim alanlarında bir toplu anlayış kazandırılmağa çalışılır’ (Öncül:404, Demirel:46).

eğitimin toplumsal yanları ‘1. Küme yaşamını ve bireyin uyumunu ele alan eğitim çabalarının tüm aşamaları.

2. Program hazırlamada ülkelere, bilgiye ve değerlere kaynak olarak kültür ağırlık verme eğilimi.

3. Bir okulun çalışmalarında küme olayları ile ilgili yanlar: Sınıf düzeni, toplumsal atmosfer, kişilerarası ilişkiler..gibi’ (Öncül:404).

eğitimli ‘Eğitim görmüş, eğitilmiş’ (Türkçe Sözlük:606, Demirel:46): ‘‘Eğitilmiş bireyi, ya doğrudan mesleğe, ya da daha ileri düzey bir uzmanlaşma için bir üst öğrenime hazırlama işlevleridir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:50).

eğitimsel ‘Eğitimle ilgili, eğitsel, terbiyevi, pedagojik: “Affetmeyi eğitimsel bir araç olarak kullanmak isteyenler vardır.”- H. Taner.’ (Türkçe Sözlük -T-:606, Öncül:412, Oğuzkan:59).

* **eğitimsel yaşantı** ‘Hem hedeflere hem de eldeki öğrencilere uygun düşecek biçimde amaca dönük planlanmış ve gerçekleştirilmiş yaşantılar’ (Demirel:46).

eğitimsiz ‘Eğitim görmemiş, eğitilmemiş’ (Türkçe Sözlük:606).

eğitimsizlik ‘Eğitimsiz olma durumu: “Bu eğitimsizlik, bu başıbozukluk, bu kendini bilmezlik daha nerelere varacak?” -N. Meriç’ (Türkçe Sözlük:606).

eğitim-öğretim yılı ‘Önceden planlanmış eğitim-öğretim faaliyetlerinin uygulandığı yıl’. ‘Araştırmaya 2003-2004 eğitim-öğretim yılında Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okuluna kayıt yaptıran öğrencilerden gönüllü katılıma dayalı öğrencilerden oluşmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:21).

eğitme ‘Eğitmek işi, terbiye etme, oryantasyon’ (Türkçe Sözlük:606).

eğitmek ‘1. Birinin akla uygun, fiziksel ve moral gelişmesi üzerine etki yaparak çeşitli davranış yatkınlıkları, bilgi ve görgü aşılıyarak önceden tespit edilmiş amaçlara göre onun belirli bir yönde gelişmesini sağlamak, terbiye etmek: *Çocukları eğitmek*.

2. Belli bir konuda yetiştirme’ (Türkçe Sözlük:606, Demirel:46).

eğitmen ‘1. Eğitim işiyle uğraşan kimse.

2. Küçük çocukların eğitimi ve öğretimiyle uğraşanlara verilen ad.

3. Nüfusu az olan köylerin öğretmen gereksinimini karşılamak amacıyla açılan kısa süreli özel kurslarda yetiştirilen köy öğretmeni’ (Oğuzkan:60, Türkçe Sözlük:606, Öncül:412, Demirel:46).

eğitmenlik ‘Eğitmenin işi: “*Neden bir de onların eğitmenliğini yükleniyoruz?*” -A. Ağaoğlu’ (Türkçe Sözlük:606).

eğitsel ‘Eğitim değeri, eğitici yönü bulunan; eğitime ile ilgili’ (Oğuzkan:60, Türkçe Sözlük:606, Öncül:412, Demirel:46): “*Bu politikalar, gücün paylaşımına ilişkin sorunları, eğitsel uygunluğun düzenlenmesine ilişkin sorunlara dönüştürür*” (S.A.Ü.E.F.D 15:51).

* **eğitsel araştırma** ‘Eğiriş araştırması’ (Öncül:412).

* **eğitsel bölüm** ‘Eğitim yaşını takvim yaşına bölüp 100 ile çarpma yolu ile elde edilir ve öğrencinin, kendi akranlarının ortalama başarısı ile karşılaştırılmasını gösterir’ (Öncül:412).

* **eğitsel danışma** ‘Öğrencinin eğitim sırasındaki başarısı ve mutluluğu konusu ile sınırlı okul, ders ve program seçme ve bunlara uymasında kendilerine yardımda bulunan bir danışmanlık türü’ (Öncül:413).

* **eğitsel danışma merkezi** ‘Çocuk kılavuzluk kliniği’ (Öncül:413).

* **eğitsel değerlendirme** ‘*educational assessment*’ (Demirel:46).

* **eğitsel engel** ‘*educational disadvantage*’ (Demirel:47).

* **eğitsel eşitleştirme** ‘1. Eğitim harcamalarının ya da yükünün, merkez hükümete bağlı birimler arasında, vergi ödeme yeteneğine göre, eşit olarak dağıtılması.

2. Eğitim paraca desteklemede eşitleştirme (fakir birimlere çok, varlıklı birimlere az) eylemi. Dengeleme yardımı' (Öncül:413).

* **eğitsel etkinlikler** '1. Okul içinde ya da dışında düzenlenen,eğitsel bir yönü ya da özelliği bulunan, öğrenciler ile öğretmenleri yakından ilgilendiren etkinlikler.

2. Okullarda ders saatleri dışında yapılan ve genellikle ya öğrenci derneği ya da eğitsel kollarca yürütülen çalışmalara verilen ad' (Oğuzkan:60, Öncül:413).

* **eğitsel fırsat eşitliği** 'Bütün bireylerin eğitim-öğretim açısından aynı imkanlara sahip olması' '*Eğitsel fırsat eşitliği, yetenek araştırmasında değişmez bir kural olarak görülür*' (S.A.Ü.E.F.D 15:52).

* **eğitsel film** 'Öğretim amacı ya da gereci olarak kullanılan, belli konularda bilgi verme amacını güden, film türü. Öğretici ya da eğitici film. Eşanl. Eğitici film' (Öncül:413, Demirel:47).

* **eğitsel gereçler** 'Eğitim gereçleri' (Öncül:413).

* **eğitsel gözetim** 'Geniş anlamda, suça yönelmiş ya da suçlu çocuklar ve gençlerin gözlenmesi, eğitilmesi ve yeniden eğitilmesi amacı ile alınan tüm tamamlayıcı ve destekleyici önlemler. Hapisevindeki ve hapisten sonraki önlemleri de kapsar' (Öncül:413).

* **eğitsel hızlanma** 'İster ABD'de olduğu gibi okul sınıflarına göre (sınıf atlama), isterse İngiltere'de olduğu gibi belli standartlara ya da eğitim başarısına göre ölçülsün, bir öğrencinin eğitimdeki ilerlemesinin alışılmış olandan daha hızlı ilerleme süreci. Çok değişik hızlı ilerleme yolları vardır. Bkz hızlı ilerleme, sınıf atlama, okulda ilerleme. Karşıtı: geri kalma' (Öncül:413).

* **eğitsel insanbilim** 'Canlı varlık olarak insanı ve onun gelişim tarihini eğitim açısından inceleyen bir eğitim dalıdır. Değişik toplumlarda, özellikle ilkel toplumlarda insanın eğitilme gereksinimini, eğitim olayını ve sonuçlarını, eğitiliş biçimlerini gözden geçirir' (Öncül:413).

* **eğitsel kılavuzluk** '1. Öğrencilerin , kendi olanaklarıyla bir öğrenim dalını ya da bir öğrenim programını seçmeleri ve ona göre ilerlemeleri konusunda onlara yardım etmeyi amaçlayan kılavuzluk alanı.

2. Meslekle ilgili, toplumsal ve kişisel konular yerine dersler, türlü öğretim programları ve okul yaşayışı ile ilgili sorunlar üzerinde öğrencilere yardımcı öğören kılavuzluk etkinlikleri' (Oğuzkan:60, Öncül:414).

* **eğitsel kol danışmanı** '*educational club supervisor*' (Demirel:47).

* **eğitsel kol kılavuzu** 'Okullarda eğitsel kollar ya da öğrenci kolları adı verilen gönüllü kuruluşların çalışmalarını düzenleme ve yürütmede öğrencilere yol gösteren öğretmen' (Oğuzkan:60).

* **eğitsel kollar** 'Okullarda ders dışı eğitim etkinliklerinden bir bölümünün gerçekleştirilmesi için ortak ilgileri bulunan istekli öğrencilerce kurulan ve bir kılavuz öğretmenin gözetimi altında doğrudan doğruya öğrenci başkanlarınca yönetilen eğitsel kuruluşlar' (Oğuzkan:60, Demirel:47).

* **eğitsel maliyet** 'Belli bir eğitim hizmeti için harcanan para miktarı, mal oluş' (Öncül:414).

* **eğitsel oyun** 'Öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesine ve daha rahat bir ortamda tekrar edilmesini sağlayan öğretim teknikleri' (Demirel:47).

* **eğitsel oyunlar** 'Bir yandan eğlendirme ve hoş vakit geçirme, öte yandan da oyuncuların bedensel, anlıksal ve toplumsal gelişmelerine olanak sağlayan öğretici ve eğitici her türden oyunlar. Bunlar güçlük bakımından oynayanların yaşlarına göre düzenlenmiştir. Hem tek başına ve hem de birkaç kişi ile sınıfta ve sınıf dışında oynanabilir. Her iki tür kullanmada da dikkatin, gözlemin ve algının gelişmesine ve özellikle yarışmaya ve belli kurallara uyma alışkanlığının kazanılmasına katkısı büyüktür. Daha çok okul öncesi çağı ile temel öğretim sınıflarında çokça kullanılır. Her türden (ağaç, mukavva, plastik ve metal..gibi) yap-boz oyunları, sözcük tombalası, sökölüp takılan bloklar, kart oyunları, rol yapma, lego, mekano..gibi oyunlar eğitsel oyunlara örnek gösterilebilir. Özellikle bilgisayarlar bu tür oyunlara geniş olanak vermiştir. Bunlara, çoğu kez yaşamı örnek alan benzetim oyunları da (simulation), katılabilir. Son günlerde bunlara "düşle, işle, oyna" savsözü ile tanımlanan bitmeyen oyuncaklar (K'nex'leri da katmak gerekir' (Öncül:414).

* **eğitsel ölçme** '1. Ölçüleri bulunan eğitsel süreç ile bu süreçten geçen bireylerin türlü yönlerinin teste vurulmasını, ölçeklendirilmesini ve uygulamaları kapsayan geniş bir terim. Bu terim içinde test ve ölçek hazırlama, bunların geçerlik ve standartlaştırılmasının

sağlanması, nesnel ve öznel değerlendirmeler, elde edilen ölçülerin yorumlanmasında istatistik tekniklerinin kullanılması..gibi konular girer.

2. Eğitim sürecine ya da bu süreçten geçen bireylerin herhangi bir yönünü bir ölçü uygulamaktan elde edilen sonuç: Böylece bir okul binasının amaca elverişli olup olmadığının değerlendirilmesi ya da öğrencilerin ağırlıklarını ölçme de birer eğitsel ölçümedir' (Öncül:414).

* **eğitsel profil** 'Başarı testlerinde alınan karşılaştırılabilir puanları gösteren bir çizelge' (Öncül:414).

* **eğitsel radyo** 'Bilgiyi zenginleştirmek için geniş çapta eğitsel ve kültürel konuları içeren her türlü radyo programı, yayını ile kapalı radyo yayını. Bunlar radyo yayın açısından yararlanarak yapılan kitle eğitim aracıdır. Bu tür radyo programları öğretim amacı ile de kullanılabilir, ama eğitsel radyo yalnızca öğretim amacı gütmaz. (okul radyosu (Alm. Schulfunk), (Fr. Radio scloaire), İng. School radio) ile arasındaki ayırım bunun kitleleri, ötekinin öğrencileri amaçlamasıdır.) Radyo ve televizyonla eğitim' (Öncül:414).

* **eğitsel rehberlik** 'Bireyin yetenek ve ilgilerine uygun bir eğitim dalını seçmesinde ve bul yolda başarılı olmasında kendisine yapılan yardımların tümü' (Demirel:47).

* **eğitsel sağaltım** 'Öğrencideki kimi öğrensel ya da işlevsel bozuklukların giderilmesine yardım ettiği benimsenmiş özel bir eğitim uygulaması. Engellemelere tepkide bulunmayı azaltma amacı ile okumada giderici öğretim yapmak ya da kör (görmeyen) öğrencilere giderici bir beceri kazandırmak amacı ile görmeden daktilo yazmayı öğretmek..gibi' (Öncül:415).

* **eğitsel tanılama** 'Öğrenme güçlük ve bozukluklarının niteliğini belli etme' (Öncül:415).

* **eğitsel televizyon** 'Eğitim televizyonu' (Öncül:415).

* **eğitsel test** '1. Başarı testi ile eşanlamdadır.

2. Eğitsel çalışmalarla ilgili olarak kullanılan her tür test. Okul öğretimi ya da okuldaki öğrenmenin sonucunu ya da etkilerini ölçmeğe yarayan test. Eşanl. Pedagojik test' (Öncül:415, Demirel:47).

* **eğitsel uyumsuzluk** '1. Öğrenci özlük işlerinde, bireyin meslek gereksinimleri ile yetiştirme programı arasındaki her türdün çelişme.

2. Yüksek öğretim izleme ya da bitirme konusunda, kurumların yürürlükte olan ölçü ve kurallarının en düşüğünün altında bir okul başarısı gösterme.

3. Öğrencinin, yetenekleri altında bir başarı sağlaması' (Öncül:415).

* **eğitsel vakıf** 'Eğitim vakfı' (Öncül:415).

* **eğitsel yapı** 'Eğitim örgütü' (Öncül:415, Demirel:47).

* **eğitsel yardım** '*educational aid*' (Demirel:47).

* **eğitsel yaş** 'Herhangi bir takvim yaşındaki ortalama bir okul çocuğunun eğitim düzeyini gösterir. Standart başarı testleri ile belirlenir. Eğitim yaşının takvim yaşına oranının 100 ile çarpımı sonucu elde edilir. (Başarı yaşına benzer bir ölçüdür, ama ayrılığı şudur: Bunda genellikle bir öğrencinin türlü derslerdeki ortalama durumu yaş puanı olarak gösterilir. Başarı yaşı ise tek dersle ya da birçok dersin ortalaması ile ilgilidir)' (Öncül:415).

* **eğitsel yetenek** 'Bireyin ilerleyebileceği ve yararlanabileceği okul ya da sınıf basamağının en üstü. Genel olarak en alışlagelmiş ders alanındaki örgün eğitim anlamına gelir' (Öncül:415).

* **eğitsel yönetim** '1. Okul yönetiminin, alım-satım ve akçe işlerinin değil de öğretmenler, öğrenciler, programlar, ders-dışı çalışmalar, öğretim yöntem ve araçları, kılavuzluk...gibi, doğrudan doğruya öğretimle ilgili yönlerinin yönetim ve denetimi. Eşanl. Genel yönetim.

2. Okulun tüm çalışmaları eğitsel amaçlar güttüğünden, akçalı işleri de kapsamak üzere, okulun her tür çalışmalarının yönetim ve denetimi' (Öncül:415).

* **eğitsel yöntem** 'eğitim yöntemi' (Öncül:416).

eğitsellik 'Eğitsel olma durumu' (Türkçe Sözlük:606).

ekalliyet okulları 'Eşanl. Azınlık okulları' (Öncül:417).

ek ders 'Aldığı aylık karşılığında ya da yönetmeliklere göre okutmak zorunda bulunduğu ders sayısına ek olarak öğretmene okutmak üzere verilen ders' (Öncül:417, Türkçe Sözlük

-T-:609, Demirel:47): ‘*Ek ders ücretlerinden SSK primi kesilmesi beni rahatsız ediyor*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:48).

* **ek ders okutma** ‘Olağan öğretim yükü üzerinde ve temel maaşa ek olarak karşılığında ücret alınarak yapılan öğretim’ (Öncül:417, Demirel:47).

* **ek ders ücreti** ‘Aylık karşılığı okutmak zorunda olduğu belli ders sayısına ek olarak okuttuğu derslere karşılık öğretmene saat başına ödenen para’ (Öncül:417, Oğuzkan:60).

ekiple öğretim ‘Takımla öğretim’ (Öncül:417, Demirel:47).

eksik

* **eksik başaran** ‘Belli bir özellikte ya da daha önceki saptamalara göre kendisinden umulandan daha düşük başarı gösteren kişi. Özellikle okulda kendisinden, ölçülen zekası kadar başarı sağlayamayan öğrenci’ (Öncül:420).

* **eksik başarı** ‘Genel anıklık testlerine bakılarak öğrenciden, umulandan daha düşük bir başarı elde edilmesi durumu. Yetenek altı başarı’ (Öncül:420).

* **eksik tümceler testi** ‘Bir tür yansıtma testidir. Testi alan, önceden hazırlanmış bir listeden, eksik tümceleri tamamlayacak sözcükleri seçecektir. (Çok kez şu tür tümcelerdir: ‘...severim’, ‘...zaman kızarım’)’ (Öncül:420).

ekstern öğrenci ‘Devam zorunluluğu olmayan yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrenci’ (Türkçe Sözlük:606).

el sanatları ‘İlk ve ortaokul öğrencilerine değişik işlik ortamları içinde ve türlü araçların yardımıyla iş zevki vermek, birtakım el becerileri kazandırmak amacıyla okutulan ders ya da birkaç dersten oluşan öğretim alanı’ (Oğuzkan:61).

elektronik öğrenme ‘*e-learning*’ (Demirel:47).

eleme ‘Özel eğitim ya da iş olanakları sağlamak amacı ile öğrenim ve deneyim, yetenek, öğrenme güçlükleri vb. açılardan, insan seçme ya da ayıklama işi’ (Öncül:423).

* **eleme sınavı** ‘Herhangi bir okul ya da kuruma alınacaklar için yapılacak sınavın ilk aşaması olarak yapılan sınav. Birinci basamak sınav. (Bu sınavda alınacak aday sayısının bir ya da daha çok katı kadar aday elenir ve bunlar ikinci bir sınava, ikinci basamak sınavına girerek ya da bir görüşme ile kesin olacak seçilir.) Ayıklama testi, birinci basamak sınav’ (Öncül:424, Türkçe Sözlük -T-:625, Oğuzkan:61, Demirel:48).

* **eleme testi** ‘Bir kümenin içinden belli kimseleri ayıklamak üzere hazırlanmış bir test. Düşük ya da çok üstün zekalı adayları ortaya çıkarmak üzere belli bir kümeye bir küme zeka testi uygulama...gibi’ (Öncül:424).

eleştirel düşünme ‘1.Özel bir düşünce alanına ya da biçimin ilişkin kusursuz düşünceyi ortaya çıkaran disiplinli ve öz denetimli düşünme.

2.Gözlem ve bilgiye dayanarak sonuçlara ulaşma düşüncesi sağlayan yaklaşım’ (Demirel:48).

eleştirici düşünme ‘Öneri ve kanıtların dikkatli değerlendirilmesine dayanan ve ilgili tüm etmenleri hesaba katarak nesnel bir yolla sonuçlara varan, mantığın geçerli yöntemlerini kullanan bir düşünme türü. Eleştirel düşünme’ (Öncül:424, Oğuzkan:61): ‘‘*Yeni nesillerin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri gelişmiş bireylerden oluşabilmesi için, araştırmacı ruh ile yetiştirilmeleri zorunlu hale gelmiştir*’’ (S.A.Ü.E.F.D 17:170).

eleştiri dersi ‘Öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmen adaylarının ya da deneyimli öğretmenlerin vermiş oldukları derslerin, öteki aday ya da öğretmenlerce eleştirmesinin yapıldığı ders saati’ (Öncül:425).

elişi ‘1. Okullarda öğrencileri el işlerine alıştırmak amacıyla kağıt , mukavva, tahta, tel gibi gereçler ve basit el araçlarıyla yaptırılan yaratıcı işlere verilen genel ad.

2. Amacı, el işleri yoluyla çocukların gelişmesine katkıda bulunmak olan ve daha çok ilk ve ortaokul çağında okutulan dersin adı’ (Oğuzkan:61).

elişleri dersi ‘1. Sanat zevki ve el becerisi geliştirmek amacı ile türlü malzeme kullanarak öteber yapmayı öğreten ve eskiden işlik çalışmaları anlamında kullanılan bir ders.

2. İlk kez 1858’de Finlandiya’da ilkokul programlarında yer alan tezgah ile maden işlerine, ağaç oymacılığı ile sepet örmeğe yer veren bir elişleri ders türü. Çabucak İsveç’e oradan da öteki ülkelere yayılmıştır’ (Öncül:425).

elitlerin eğitimi ‘Seçkinleri eğitme’ (Öncül:425).

elkitabı ‘1. Öğrencilerin okul yaşamına çabucak ve kolayca uymalarına yardımcı olmak amacı ile öğrencilerin hazırladıkları bir kılavuz kitapçık. Bunda okulu ve okul çalışmalarını tanıtan işe yarar bilgiler derli toplu verilmiştir.

2. Bir dersi ya da sınav konusunu kısa ve özlü biçimde açıklayan ve genellikle öğrenciler için hazırlanmış kullanışlı bir kitap: Tarih, kimya elkitabı ya da kılavuz kitap..gibi.

3. Genel olarak pratik amaçlarla hazırlanan ve herkesin kolaylıkla yararlanmasını sağlayan kitap. Eşanl. Kılavuz kitap' (Öncül:425).

elves yöntemi 'Elves, Jeri Levesque'in dinlediğini anlama becerisini geliştirmeyi amaçlayarak oluşturduğu; adını İngilizce "excite" (ön bilgilerin hatırlanmasını sağlama, dikkati çekme ve güdüleme), "listen" (dinleme), "visualize" (canlandırma), "extend" (geliştirme) ve "savor" (özümseme, çeşni katma) sözcüklerinin baş harflerinin bir araya gelmesinden oluşan bir yöntem' (Demirel:48).

emekli öğretmen 'Belli bir süre hizmetten sonra ya da yaş sınırından sonra öğretmenlik mesleğinden temelli olarak ayrılmış olan öğretmen' (Öncül:427).

empati 'Kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak, karşısındaki insanın duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışması'.

empatik atmosfer 'Sınıf içinde öğrencilerin kendilerini birbirlerinin yerine koyması'. '*Öğrencilerin sınıf içinde algıladıkları empatik atmosfer ile zorbalık davranışları arasında düşük düzeyde ters ve doğrusal yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur*' (S.A.Ü.E.F.D 16:86).

empatik sınıf atmosferi 'Öğrencilerin kendilerini birbirlerinin yerine koyarak hareket ettikleri sınıf ortamı'. '*Empatik sınıf atmosferi, öğrenciye ait davranış özgürlüğünün sınırlarıyla belirlenir*' (S.A.Ü.E.F.D 16: 86).

en doğru yanıt bulma testi 'Bir seçmeli soru testidir. Her sorunun karşısına konmuş değişik yanıtların tümü, derece derece doğrudur. Bunlar içerisinde en doğru olanı seçmek gerekir. yargıyı gerektiren alanlarda kullanılır. En doğru yanıt bulma testi' (Öncül:429).

enderun 'Devlet görevlilerini yetiştiren okul' (Türkçe Sözlük:636).

* **enderun okulu** 'Fatih tarafından kurulduğu sanılan saray okulu. Topkapı Sarayı'nda, çoğunlukla devşirme çocuklarının en başarılılarını alıp devletin türlü yüksek görevleri için yetiştiren okul' (Öncül:429).

enderunlu 'Enderunda eğitim görmüş olan' (Türkçe Sözlük:606).

endüksiyon 'Tümevarım' (Türkçe Sözlük:606).

endüstri

* **endüstri eğitimi** ‘Meslek endüstri eğitimi, endüstri sanatları, teknik eğitim, çıraklık eğitimi gibi endüstriyle ilgili özellikleri taşıyan türlü eğitim biçimlerini belirtmek için kullanılan genel terim’ (Oğuzkan:61).

* **endüstri meslek lisesi** ‘Endüstrinin türlü dallarına ve küçük sanatlar alanına bilgi, usta, işçi ve teknisyen yetiştirmek amacıyla güden, ortaokula dayalı ve öğrenim süresi 3 yıl olan öğretim kurumu’ (Oğuzkan:61).

* **endüstri pratik sanat okulu** ‘İlkokulu bitiren kimselere değişik süre ve düzeyde düzenlenen kurslarla el tesviyeciliği, döşemecilik, frezecilik, oksijen kaynakçılığı, sıvacılık vb. çalışma alanlarında sanat eğitimi veren, belli bir iş kolunda bilgi ve becerilerini artırmak isteyen genç ve yetişkinlere de kendilerini yetiştirme olanağı sağlayan bir meslek okulu’ (Oğuzkan:62).

enformal testi ‘Öğretmen yapısı testi’ (Öncül:429).

engelli öğrenciler ‘Bedensel, anlıksal, duygusal, eğitsel ya da toplumsal koşulları, normal öğrencilere göre, kendilerini engelleyen ve güç duruma sokan türden öğrencilerdir’ (Öncül:431).

engellilerin eğitimi ‘Ayrıkların eğitimi ve özel eğitim’ (Öncül:431).

engel sınavı ‘Yönetmeliklerde belirtilen özürleri dolayısıyla herhangi bi sınava zamanında giremeyeceklerini bildiren ve bu özürleri okul yönetimince kabul edilen öğrenciler için açılan sınav’ (Oğuzkan:62, Türkçe Sözlük -T-:638).

enstitü ‘Üniversitelerde ve fakültelerde, birden fazla benzer ve ilgili bilim dallarında; lisansüstü, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan bir yüksek öğretim kurumu.’ (Demirel:48,Türkçe Sözlük:639, Oğuzkan:62).

envanter testi ‘Öğrencilerin belli bir alandaki başarı ya da yeteneği hakkında bir fikir elde etmek üzere hazırlanmış ayrıntılı sorulardan oluşan bir testtir. Öğrenime başlamadan önce öğrencilerin ders alanında neler bildiğini örneklemek üzere kullanılan bir ön test ya da bilgi dökümü testi’ (Öncül:432).

episkop ‘Resim, yazı ve nesnelere büyülterek perdeye yansıtan ve genellikle okullarda ders aracı olarak kullanılan bir yansıtıcı. Saydam olmayan nesnelere yansıtan gösterici’ (Öncül:432).

er öğretmen ‘İlköğretmen okulu çıkışı olup Milli Eğitim Bakanlığı örgütünde ilkokul öğretmeni olarak çalışırken silah altına alınan ve Silahlı Kuvvetlere bağlı bir okuma-yazma taburunda görevlendirilen kimse’ (Oğuzkan:63, Öncül:437).

erek ‘Eğitim etkinliklerine yön veren, öğrencilere kazandırılması istenilen davranışların oluşumunda her zaman göz önünde tutulan ve önceden düşünülen sonuç’ (Oğuzkan:62, Türkçe Sözlük:642).

→ (**Bk. amaç**).

erişi ‘1. Bir eğitim programındaki girdiler ile çıktılar arasındaki program hedefleriyle tutarlı fark.

2. Belli bir süre içinde bir kimsenin istendik yöndeki kazanımları’ (Demirel:49): ‘*Bu sistemin çalışıp çalışmadığına karar vermenin en kolay yolunun erişkiye bakarak yapılan değerlendirme ile anlaşılacağına belirmektedir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:64).

* **erişi düzeyi** ‘*achievement level, criterion level*’ (Demirel:49).

* **erişi testleri** ‘Bireyin davranışlarında meydana gelen hedeflerle tutarlı tüm değişmeler düzeyini belirleme amacını güden testler’ (Demirel:49): ‘*Eğitim Bilimine Giriş Dersi Bilişsel alan hedeflerinin gerçekleşme düzeyini ölçmeye yönelik hazırlanan erişki testinin ön test ile son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

erişim değerlendirmesi ‘Yeni bir programın, projenin ya da yeni öğretim yöntem ve araçlarının kullanılması ya da bitişi sonunda yapılan türden değerlendirme. Buna sonuç değerlendirmesi de denebilir. Bu tür değerlendirmeler bir döküm yapma niteliğindedir. Amaç, ele alınan konunun bütünü ile ne ölçüde amacına eriştiğini saptamaktır. Bu nedenle de işler sona erdiği zaman değerlendirme yapılır. Yıl, yarıyıl, ders ya da kurs bitişinde yapılan genel sınav ve yoklamalar gibi. bu tür değerlendirmeler genellikle büyük çaptaki araştırmalarda daha yararlıdır. Karşısı: gelişim değerlendirmesi. Eşanl. Toplumsal değerlendirme, ulama değerlendirme’ (Öncül:434).

erkek lisesi ‘Yalnız erkek öğrencilerin okuduğu lise’ (Oğuzkan:62).

erkin eğitim ‘1. Aristo felsefesine göre, yetişmekte olan bir kimseyi insanlık ve özgürlük bakımından yetkin duruma getirmeye yarayan eğitim.

2. J.Dewey'in görüşüne göre insana bağımsızlık ve özgürlük kazandırıcı nitelikte olan eğitim.

3. Sınırı dar ve uzmanlığa kaçan eğitimden çok, sınırı geniş ve genel bir özellik taşıyan eğitim türü' (Oğuzkan:63).

erkincilik 'Zihnin, özellikle mantık, matematik, klasik diller ve fizikötesi gibi bilgi dallarını kapsayan bir öğretim programıyla özgürlüğe kavuşabileceğini ileri süren eğitim görüşü' (Oğuzkan:62).

esnek

* **esnek program** 'Esnek bir programlanmış öğrenme programıdır. Öğrenciye sunulan öğretim konularının sırası, programın daha önceki sorularına, öğrencinin yanıtlayış biçimine bağlıdır. Bu tür belleğe dayalı esneklik genellikle bir bilgisayar kullanmayı gerektirir. Örneğin bu durumda bilgisayar öğrencinin yanıtlama hızı ve doğruluğuna göre ayarlanır. Böylece öğrenci çok yanlış yapmağa başlayınca ona daha kolay sorular sunar, daha çok yanıtlama zamanı bırakır, ya da oldukça özel düzeltici öğretim sağlar' (Öncül:438).

* **esnek sınıf geçirme** 'Düzenli aralıklarla sınıf geçirme yerine, öğrenci ilerlemeye hazır olduğu ve bunu hak ettiği zaman, bir alt sınıftan bir üst sınıfa geçirme yolu. Buna sürekli sınıf geçme yolu da denir' (Öncül:438).

* **esnek sınıflama** '1. Dersin okutulduğu sınıf ne olursa olsun, okul çalışmalarını çocuğun ve temel ve gereksinmelerine uydurma işi.

2. Öğrencilerin özelliklerine göre uydurmaya olanak sağlayacak biçimde, sınıflara ayırma ve yerleştirme planı. Bu plan özellikle okul yılının her anında bir öğrencinin bu sınıftan ötekine geçmesini kolaylaştırır' (Öncül:438).

* **esnek vakit çizelgesi** 'Gereklere göre ders saatlerinin azaltılmasına, kısaltılmasına, birleştirilmesine ya da kaydırılmasına olanak sağlayan vakit çizelgesi' (Öncül:439).

eşik okulu 'Sanayide, çıraklar dışında kalan yeni işçileri, işe ısındırma ya da işe başlatma niteliğinde, bir yetiştirme. İşyerinde ilk yetiştirme okulu. İşçileri işe alıştırmaya amacına güder' (Öncül:444).

eşin eğitim 'Karma eğitim' (Öncül:444).

eşit

* **eşit aralıklı ölçek** ‘İki noktası belirlenip bu iki nokta arasının eşit aralıklara bölünmesiyle ya da bir noktası belirlenip bu noktadan itibaren tanımlanmış bir birimle bölmelenerek geliştirilen ölçek türü’ (Demirel:50, Öncül:444).

* **eşit eğitim** ‘(= Eğitimde fırsat eşitliği)’ (Öncül:445).

* **eşit statülü takım öğretimi** ‘*associative tem teaching*’ (Demirel:50).

eşitlik öğretisi ‘Bütün insanların eşit yaratıldığı temel düşüncesine dayanan, yetenekleri geliştirmek yolunda herkese eşit olanaklar sağlanması ve eğitimde bireysel ayrımların göz önünde tutulması gerektiğini savunan öğretisi’ (Oğuzkan:63).

eşleştirilmiş

* **eşleştirilmiş soru** ‘Eşleştirilme testinde yer alan sorulardan her biri’ (Öncül:447).

* **eşleştirilmiş parçalar yöntemi** ‘Eşleştirilmiş çiftleri (genellikle sözcük ve anlamsız hecelerdir) deneğe bir ya da daha çok kez gösterip sonra ondan eşin birinci parçası gösterilince bunun eşi olan parçayı anımsamasını isteyen bir deney türü. (Çok kez öğrenme ve dikkat deneylerinde kullanılır. Deneğin başarısını ölçmekten çok çağırışımın niteliğini inceleme amacını güder’ (Öncül:446).

* **eşleştirilmiş parçaları öğrenme** ‘Sözcükler, resimler, nesnelere vb. gibi parçalar ikişer ikişer eşleştirilerek öğrenildiği zaman bir eş parçaları birbiriyle o kadar bağlanmıştır ki bu eşlerin birer parçası uyarıcı olarak gösterildiği zaman öteki parçası da anımsanmaktadır. Bu tür öğrenmelere eşleştirilmiş ya da ikili parçaları öğrenme denir’ (Öncül:446).

eşleştirme

* **eşleştirme, denkleştirme testi** ‘*equating test*’ (Demirel:50).

* **eşleştirme maddesi** ‘Bir listede yer alan bilgi ya da soruların her biri ile ikinci bir listede yer alan bilgi ya da yanıtların her biri arasında doğru bağlantı kurulmasının istendiği test maddesi’ (Oğuzkan:63).

* **eşleştirme sorusu** ‘Eşleştirilmiş soru’ (Öncül:447).

* **eşleştirme testi** ‘1. Tanıma türünden nesnel bir test. Test alan, iki ya da daha çok sütun altında verilen seçeneklerden birbiriyle ilgili olanların eşleştirir ya da ikişer ikişer birleştirir.

2. İncelemelerde elde edilen sonuçlar üzerine olan etkisi yönünden önemli sayılan değişkenleri ölçme amacının güden bir yoklama. Bu yoklamadan elde edilen puanları, araştırmacı, ölçülen değişken açısından, bireyleri oldukça denk düşecek kümeler ayırmada kullanılır. Eşanlı. Denkleştirme yöntemi' (Öncül:447).

* **eşleştirme yöntemi** 'Eşleştirilmiş parçalar testi' (Öncül:447).

eşsınıf 'Aynı yarı yılda belli bir dersi gören ve aynı programı izleyen ya da daha çok sınıftan her biri' (Öncül:447).

eşya dersleri 'Sözlü değil de eşyanın kendisini göstererek öğretme, öğretimde sözün yerini nesnenin alması akımı ya da ilkesi (17.yy dan bu yana okullarda gittikçe artarak yer alan doğa bilgisi ya da doğa incelemeleri: Coğrafya, matematik, yurtbilgisi ve hayat bilgisi..gibi dersler yerinene eskiden kullanılan bir dersin adıdır. Okullara gerçekçiliği sokma çabalarının bir sonucu ve çok kez insancıl bilimlerin karşıtı olarak kullanılır. Daha çok ilkokul programlarında yer alan ve gözlem ile bilimsel çabalara ağırlık verir. 1926 programlarında ilk kez 5 sınıfta bu adla yer alan 2 saatlik bir derstir.)' (Öncül:447).

ethos 'Yunanca bir sözcüktür.

1. Bir kümeyi ötekilerden ayıran ve ona kendi özelliğini veren kültür özelliklerinin tümü. Kümeye ya da ulasa kişilik kazandıran gelenek ve görenek tutumu. Yol-töre.
2. Siyasal, kültürel kümelerin ya da meslek topluluklarının yaşama, kendilerine özgü bakış açısı.
3. Yaşama bakışın yarattığı duygusal birlik, (Düşünce ve inançlarla sınırlı olan ideoloji ile karıştırılmamalıdır.)
4. Belli bir okulun ya da eğitim kurumunun kendine özgü havası, gelenek ve görenekleri ve ruh hali..gibi' (Öncül:448).

etken 'Etki eden şey, faktör: "Yazınınımızın gelenek değiştirmesine bağlı olarak değişik etkenleri var bu durumun." -N. Cumalı' (Türkçe Sözlük:662).

etkileşim 'Birbirini karşılıklı olarak etkileme işi' (Türkçe Sözlük:662).

etkili

* **etkili öğrenme** 'Öğrenenin öğrenmeye aktif olarak katılması'. '*Uygulama sürecinde adayların; araştırma projeleri yürüterek etkili öğrenme ortamı oluşturdukları, bilimsel süreç becerilerini geliştirdikleri belirlenmiştir*' (S.A.Ü.E.F.D 17:173).

* **etkili sıra** 'Bir öğretim biriminde yer alan düşünce ve faaliyetlerin, öğrencinin olağan ve düzenli gelişmesini en çok kolaylaştıracak yolda sunulması sırası' (Öncül:449).

* **etkili uyarıcı** 'Uygun uyarıcı' (Öncül:450).

etkililiğe dayalı eğitim '*efficiency based-education*' (Demirel:50).

etkin 'Hareketli, işleyen, çalışan, etkili, faal, aktif, dinamik' (Türkçe Sözlük:662): '*Bütün okullar birincil amaç olarak eğitim ve öğretimi etkin olarak gerçekleştirmeyi hedeflemektedir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:28).

* **etkin dinleme** 'Dinleyicinin konuşanı dikkatle dinleyerek, konuşana geri bildirimde bulunmasıdır'. '*Hümanist anlayışın olumlu öğretmen-öğrenci ilişkilerinde, empatik anlama, etkin dinleme, ben dili, dürüstlük gibi ilkeler önemlidir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:89).

* **etkin okul** 'Eğitsel değeri olan etkinliklere öğrencilerinin özgürce katıldığı ve bu tür öğrenmeye önem vererek öğretim yapan okul ya da kurumlar. Karşıtı: Geleneksel okul ya da öğrenme okulu. Eşanl. Aktif okul, faal okul, iş okulu' (Öncül:452, Türkçe Sözlük -T-:663, Oğuzkan:64, Demirel:50).

* **etkin öğrenme** '1. Öğrenme sürecinin öğrenen tarafından planlandığı ve yürütüldüğü diğer bir anlatımla öğrenenlerin kendi öğrenme hedeflerini belirledikleri, öğrenme etkinliklerini planladıkları, uygun öğrenme stratejilerini seçtikleri ve öğrenme sürecini değerlendirdikleri öğrenme yaklaşımı.

2. Bireyin öğrenme sürecine etkin olarak katılımını sağlama yaklaşımı. Etkin öğrenme sürecinde öğrenciler; karar verme, sorumluluklar alma ve özellikle öğrenmeyi öğrenme olanağına sahip olurlar' (Demirel:50).

* **etkin öğretim** 'Ele alınan bir sorunun çözümünde, geleneksel öğretim yöntemlerinden yararlanmak yerine, ilgili birkaç bilgi alanında araştırma, deneme ve inceleme yapmaya önem veren öğretim' (Türkçe Sözlük -T-:663, Oğuzkan:64).

* **etkin öğretim yöntemleri** '*active teaching methods*' (Demirel:51).

* **etkin öğretme** '*active teaching*' (Demirel:51).

* **etkin yöntem** ‘Eğitsel değeri olan etkinliklere öğrencilerin özgürce katıldığı öğrenme yollarına başta gelen değeri veren eğitim akımı ya da yolu, yöntemi.Karşıtı: Geleneksel yöntem’ (Öncül:452, Demirel:50).

etkincilik ‘1. Gerçeği yalnızca bir anlık sorunu olarak değil, aynı zamanda bir iş ve eylem sorunu olarak gören, çocuğun doğal olarak etkin olduğunu ileri süren öğreti.

2. Yaratıcı etkinliğin, eğitimin amacı olduğunu savlayan öğreti.

3. Uygulamada etkinliği temel alan öğretim programına ve öğrenci etkinliğine önem veren yaklaşım’ (Oğuzkan:63).

etkinlik ‘Çocukların, kendi amaç ve gereksinimlerine uygun geldiği için isteyerek katıldıkları herhangi bir öğrenme durumu’ (Oğuzkan:63, Öncül:450).

* **etkinlik akımı** ‘Eğitimde, ezberciliğe ve kitaba bağlı öğrenmeye tepki olarak doğan bir eğitim. Açık anlksal etkinliğe değer ve önem verir. Öteberi yapmak, gezilere gitmek ve oyun oynamak gibi. Bu akımın öncüleri çocuğu ilgi ve gereksinimlerine saygı göstermeyi savunur ve gerçek yaşamdan ya da yaşama yakın çalışmalarla eğitim yapılmasını salık verir’ (Öncül:450).

* **etkinlik birimi** ‘Çocukların istemle ve candan katılmaya yeteri kadar ilgi duydukları geniş bir öğretim durumu ya da konusu. Genellikle birbirini tanıyan birey kümelerinde yer alan bu etkinliğin amacı öğrencilerin toplumsal ve eğitsel gelişmelerine yardımcı olmak ve ders konusunun başarı ile sonuçlandırılması için onları gerekli olan çok çeşitli konuları, zamanı gelince, incelemeğe alıştırmaktır. Örneğin ilkokul 3.sınıfta ulaştırma araçları adlı etkinlik birim, tren, gemi, otomobil, araba...gibi model yapma çalışmaları üzerine oturtulabilir ve aritmetik ölçmeler sözcük dağarcığı, tarih ve fenbilgisi konuları proje işlenirken incelenir’ (Öncül:451).

* **etkinlik çizelgesi** ‘Herhangi bir faaliyetin plan, program ya da zamanını belirten bir çizelge’ (Öncül:451).

* **etkinlik köşesi** ‘İlkokullarda sınıfta, çocukların kullanması için işlenen konu ile ilgili araç ve gereçlerin bir arada bulunduğu yer’ (Öncül:451).

* **etkinlik okulu** ‘Etkin okul’ (Öncül:451).

* **etkinlik örüntüsü** ‘Genel uyarılmış haliyle birlikte bulunup, hızlı ve düzensiz dalgalardan oluşan EEG örüntüsü’ (Demirel:51).

* **etkinlik programı** ‘Çocukların ilgi ve amaçlarının belirlendiği bir program türü. Etkinliklerin seçilmesi ve planlanması öğretmen ve öğrencilerin işbirliği ile sağlanır. Sorun çözme belli başlı yöntemdir’ (Öncül:452, Demirel:51).

* **etkinlik programı, yetişeceği** ‘*classroom activities curriculum*’ (Demirel:51).

* **etkinlik saati** ‘Çalışma saati’ (Öncül:452).

* **etkinlik ünitesi** ‘Etkinlik birimi’ (Öncül:452).

* **etkinlik yapısı** ‘Öğretmenlerin öğretim sürecinde neler yaptıklarını ve öğrenme sürecinde öğrencilerin neler yaptıklarını karakterize eden, planlamada temel birimler olarak kabul edilen davranış örüntüleri’ (Demirel:51).

* **etkinlik yöntemi** ‘Öğrencilerin, etkinlik üniteleri yoluyla kendileri için anlamlı öğrenme çalışmalarına katılmalarına önem veren bir öğretim yöntemi’ (Oğuzkan:63, Öncül:452).

ev

* **ev eğitimi** ‘1. Genellikle okul öncesi çağıdaki çocukların evlerinde aldıkları eğitimi belirtmek için kullanılan terim.

2. Sağlık nedeniyle okula gidemeyen küçük çocuklara resmi öğretmenlerce evde verilen eğitim’ (Oğuzkan:64).

* **ev ekonomisi** ‘Üniversitelerde ve yüksekokullarda kimi öğrencileri ev yönetimi alanında yetiştirmek ve kimi öğrencileri de öğretmenlik, kurum yöneticiliği, beslenme uzmanlığı gibi görevlerde hazırlamak amacıyla yapılan öğretim’ (Oğuzkan:64, Öncül:454).

* **ev ekonomisi meslek lisesi** ‘Genellikle ortaokulu bitiren kız öğrenciler arasından ev ekonomisi alanında yetişmek isteyenlere öğrenim sağlayan üç yıllık parasız yatılı okul’ (Oğuzkan:64).

* **ev ödevi** ‘Öğrencilerin derste öğrendiği bilgileri tekrar etme amacına yönelik okul dışında yapılması istenen görevler’ (Demirel:51, Öncül:455,Oğuzkan:64).

* **ev öğretmeni** ‘1. Eskiden: Henüz zorunlu öğretim okullarının olmadığı zamanlarda, soylu ya da zengin ailelerin çocuklarına özel olarak ders veren, onları yetiştiren görevli ya da öğretmen.

2. Bugün: Kimi ailelerin çocuklarını özel olarak yetiştirmek üzere çalışan öğretmen. Özel dersler veren görevli' (Öncül:455).

* **ev yönetimi** '1. Ailenin toplumsal ve ekonomik yaşayışını istenilen düzeye çıkarabilmek için özdeksel ve tinsel olanaklardan en iyi biçimde yararlanmanın yollarını araştıran ve bu konuda beliren sorunlarla uğraşan bir öğretim alanı.

2. Genellikle kız öğrencilere bir ev kadınının yapmakta olduğu işlere ilişkin temel bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla kimi okul programına konulan ders' (Oğuzkan:65).

* **ev ziyareti** 'Veli-öğretmen-öğrenci ilişkilerini geliştirmek, öğrencinin ev çevresi üzerine bilgi toplamak, kılavuzluk programına karşı ailenin yardım ve desteğini sağlamak için sınıf öğretmeni ya da danışmanın, öğrencinin evine uğraması' (Oğuzkan:65).

evde çalışma 'Okul saatleri dışında evde yapılan her tür okul çalışması. Ev ödevleri çevrede yapılacak incelemeleri ve tümü ile bireysel sorunları kapsar' (Öncül:454).

evde öğretim 'Özel öğretim gerektiren çocuklardan okula gidemeyecek olanlar için yetkili bir öğretmen tarafından evde yapılan okul eğitimi' (Öncül:454, Demirel:51).

eve çakılı öğrenci 'Herhangi bir özrü ya da hastalığı yüzünden evinden kalmak zorunda olup doğal olarak okula gidemeyen öğrenci' (Öncül:454).

evet-hayır testi 'Bazıları yanlış, bazıları da doğru önermeler halinde yanıtlayıcıya sunulan ve yanıtlayıcıdan her önermeyi okuduktan sonra maddede anlamını bulan açıklamaya göre doğru ya yanlış olarak sınıflama yapmasının beklendiği bir test türü' (Demirel:51, Öncül:455).

evren 'Araştırma kapsamına giren grup'. '*Araştırmanın evrenini 2007-2008 eğitim-öğretim yılı güz döneminde, Erzurum il merkezinde bulunan, ilköğretim okullarında görev yapan 1500 yönetici ve öğretmenler oluşturmaktadır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:29).

evrensel eğitim 'İrk, renk, cinslik ya da yetenek ayırımı yapmaksızın tüm gençlere kapılarını açan her eğitim düzeni' (Öncül:456, Demirel:52).

eytişim 'Genel anlamda Sokrates' in soru sorma ve soruları karşılama temeline dayalı öğretim yöntemine benzer bir tartışma yolu' (Oğuzkan:65).

eytişimsel yöntem 'Bir konu ya da yaşantı ile ilgili olarak ortaya çıkan anlaşmazlıkları ve yanlış anlamaları sona erdiren, tartışmalara öğrencilerin katılmasını ve böylece öğrenciler

arasında canlı bir etkileşimin doğmasını sağlayan öğrenme ve öğretme yöntemi' (Oğuzkan:65).

ezber '1. Bir metni veya bir sözü eksiksiz tekrarlayabilecek biçimde akılda tutma: *"Ezberi düşünmekten, söylediklerimizin anlamını düşünmezdik."* -Ç. Altan.

2. Ezberleme ve akılda tutma yeteneği. 3. *esk.* Ezber edilecek ders' (Türkçe Sözlük:672).

ezberci 'Dersini veya herhangi bir konuyu anlamadan kelime kelime belleğinde tutan kimse: *"Çünkü ihtisas mekteplerinden ezberciler çıkabilir."* -N. F. Kısakürek' (Türkçe Sözlük:672).

ezbercili 'Öğrencinin dersini anlayarak değil de, sözcükleri, tümceleri olduğu gibi yineleyerek hazırlaması' (Oğuzkan:66).

ezbercilik 'Dersleri ya da konuları anlamadan, kavramadan olduğu gibi belleğe yüklemeye, yinelemeye ve anlaktan anımsamaya dayalı öğrenme yolu ya da eğilimi' (Öncül:458, Türkçe Sözlük:672).

ezbere 'Ezberleyerek, bir yerden okumayarak, bir yere bakmayarak: *"Beni karşısına oturttu, bir şiirimi ezbere okudu."* -N. F. Kısakürek' (Türkçe Sözlük:672).

ezberleme '1. Sayılar ya da anlamsız heceler gibi anlamı olmayan materyali yineleme yeteneği kazanma.

2. Anlama önem vermeden ezberleme yolu ile öğrenmek

3. İlişkileri kavramadan, yinelemeye dayalı öğrenme. Karşıtı: anlamlı öğrenme' (Öncül:458, Türkçe Sözlük:672).

ezberlemek 'Bir şeyi olduğu gibi akılda tutmak, ezber etmek, hıfzetmek: *"Bunları üşenmeden okuyor, not ediyor hatta ezberliyor, böylelikle kendi kendimi yetiştirdiğime inanıyordum."* -R. N. Güntekin' (Türkçe Sözlük: 672).

ezberleme okulu '1. Eğitime yerine öğrencilerin sınav kazanmalarını amaçlayan özel orta ya da yüksek öğrenim kurumları. Paralı olan bu okullar, yinelemeye dayanan ve ezbere bel bağlayan türden yerlerdir.

2. Yukarıdaki amaca yönelik ezberleme kitapları ve yöntemleri. Bkz. özel yetiştiricilik. (Bu kurumlara genellikle, okullarında iyi yetişememiş olanlar ya da kısa sürede yetişme gereği duyanlar gitmektedir.) (Öncül:458).

ezberlenme ‘Ezberlenmek işi’ (Türkçe Sözlük:672).

ezberlenmek ‘Ezberleme işi yapılmak: “İçinden geçip de bir türlü açığa vuramadığı sözleri, şimdi ezberlenmiş bir nutuk veya bir dua hâlinde söylüyordu.” -Y. K. Karaosmanoğlu’ (Türkçe Sözlük:672).

ezberletme ‘Ezberletmek işi’ (Türkçe Sözlük:672).

ezberletmek ‘Ezberlemesini sağlamak: “Erkek öğrencilerine yazdığı şiirleri ezberletti.” - L. Tekin’ (Türkçe Sözlük:672).

ezberlettirme ‘Ezberlettirmek işi’ (Türkçe Sözlük:672).

ezberlettirmek ‘Ezberleme işi yaptırmak’ (Türkçe Sözlük:672).

ezberleyerek öğrenme ‘Bir konuyu, ya tümüyle ya da bölümlere ayırdıktan sonra belli bir süre içinde yineleyerek ezberleme temeline dayanan bir öğrenme türü’ (Oğuzkan:66, Demirel:52).

ezberleyiş ‘Ezberleme işi’ (Türkçe Sözlük:672).

F

faaliyet

- * **faaliyet çizelgesi** ‘Etkinlik çizelgesi’ (Öncül:459).
- * **faaliyet çözümlemesi** ‘Etkinlik çözümlemesi’ (Öncül:459).
- * **faaliyet köşesi** ‘Etkinlik köşesi’ (Öncül:459).
- * **faaliyet örnekleme** ‘Etkinlik örnekleme’ (Öncül:459).
- * **faaliyet programı** ‘Etkinlik program’ (Öncül:459).
- * **faaliyet saati** ‘Çalışma saati’ (Öncül:459).
- * **faaliyet ünitesi** ‘Eşanl. Etkinlik birimi’ (Öncül:459).

* **faaliyet yöntemi** ‘Etkinlik yöntemi’ (Öncül:459).

fakirler okulu ‘Özellikle 19.yy başlarında fakir ailelerin çocukları için yardım kurumlarınca açılan parasız ilkokullardır. (Özgün olarak Pestalozzi tarafından İsviçre’nin Neuhoof köyünde 1774’te açılmış. 1848 yılında New York eyaletinin Oswega kentinde, İngiltere’de ve birçok Avrupa kentlerinde örnekleri çoğalmıştır. Fakirlerin eğitimin tüm toplum için önemli olduğu görüşüne dayanır. Parasız ve zorunlu eğitim yasaları çıktıktan sonra her yerde bunların sayıları azalmıştır.)’ (Öncül:459).

faktör analizi ‘Etmen çözümlemesi’ (Öncül:459): “*Test analiz sonuçları ile faktör analizi yapılmıştır*” (S.A.Ü.E.F.D 16:95).

fakülte ‘Yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan, kendisine birimler bağlanabilen bir yükseköğretim kurumu’ (Demirel:53, Türkçe Sözlük:677, Öncül:459,Oğuzkan:66).

* **fakülte kurulu** ‘Bir fakültenin asıl öğretim üyeleri il o fakültede ders vermekle görevli öteki öğretim üyelerinden oluşan, eğitim ve öğretim işlerini düzenleyici kararlar alan ve önerilerde bulunan, doğrudan doğruya fakülteyi ilgilendiren yasa, tüzük ve yönetmelik tasarılarını Senato’ya sunmak üzere hazırlayan kurul’ (Oğuzkan:66, Demirel:53).

* **fakülte yönetim kurulu** ‘Dekanın başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan bir önceki dekanla, dekan yardımcılardan, fakülte kurulunca üç yıl için seçilecek üç profesör ve iki doçent ile bir asistan temsilcisinden oluşan, tüzük ve yönetmelik hükümlerinin ve fakülte kurulu kararlarının yerine getirilmesini sağlayacak önlemleri almakla görevli kurul’ (Oğuzkan:66, Demirel:53).

fakülteli ‘Fakülte öğrencisi olan (kimse)’ (Türkçe Sözlük:677).

fen lisesi ‘Sınav ile öğrenci alan, sayısal derslerin ağırlıklı olduğu ortaöğretim kurumu’. ‘Genel ortaöğretim okulları lise, Anadolu lisesi, fen lisesi biçiminde tabakalaşır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

Ferdi

* **ferdi ödevler** ‘Bireysel ödevler’ (Öncül:461).

* **ferdi program** ‘Bireysel program’ (Öncül:461).

* **ferdi test** ‘Bireysel test’ (Öncül:461).

ferdileştirilmiş öğretim ‘Bireyselleştirilmiş öğretim’ (Öncül:461).

fırsat

* **fırsat okulu** ‘1. Yetişkinlerin çok değişik gereksinmelerini karşılamak üzere özel bir eğitim sağlanan okul. Okur-yazar olmayanlar, henüz bir ülkenin yurttaşlığına girmemişler ya da meslek yönünden yeniden yetiştirilecek olan kimseler sağlanan yetişme olanakları gibi.

2. Resmi okullarda, geri kalmış çocuklar için ayrılan bir ya da daha çok dersler. (Bu, bağıntısı bu okul sayılmasa bile yararlı bir önlemdir. Tatillerde öğrenciler başaramadıkları derslerde hazırlama gibi.)

3. Türlü kümelere eğitim ve eğlenme fırsatları sağlayan yetişkinler gece okulu ya da toplum merkezleri’ (Öncül:462).

* **fırsat öğretimi** ‘Bir takım bilgi ve becerileri öteki okul çalışmaları sırasında ya da öğrencilerin ilgi ve etkinlikleri içinde çıkan fırsatlardan yararlanarak öğrenme’ (Öncül:462, Oğuzkan:67).

* **fırsat sınıfı** ‘Anlıksal yetenek yetersizliği dışında kalan türlü nedenlerle sınıflarında oldukça geri kalmış ve yardım edilince bu açığı kapatıp öteki öğrenciler düzeyinde ilerleyebilecek durumda olan her yaş ve sınıftaki öğrenciler için düzenlenmiş özel ve bireysel öğretim yapan sınıflara verilmiş olan bir adım. Bunlara fırsat tanıma ya da bütünleme sınıfı da denilir’ (Öncül:462).

final ‘Dönem sonu sınavı’ (Türkçe Sözlük -T-:704).

fiziksel

* **fiziksel materyal** ‘Eğitim-öğretim sürecinde kullanılan araç-gereçler’. ‘*Etkileşimli fiziksel materyaller ile birlikte ham ve birincil kaynakları kullanır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:93).

* **fiziksel ortam, fiziksel çevre** ‘*physical environment*’ (Demirel:53).

fonksiyonel eğitim ‘Görevsel eğitim’ (Öncül:465).

forma ‘Öğrencilerin, sporcuların, kimi mesleklerde çalışanların, okul, kulüp ya da mesleklerini belirten tek tür giysi’ (Öncül:465).

formal

* **formal eğitim** ‘Örgün eğitim’ (Öncül:465): ‘‘Bu ülkelerde formal eğitim sistemi 19. yüzyıla kadar bir mesleğe yönelik olmaktan çok akademik eğitim vermiş ve öğrencilerini üst katmanların çocukları oluşturmuştur’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **formal olmayan eğitim, yaygın eğitim** ‘nonformal education, informal education’ (Demirel:54).

* **formal süreç** ‘Eğitim-öğretim faaliyetlerinin önceden belirlenmiş ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiği süreç’. ‘Şehirlerdeki heterojen toplumsal yapı, formal süreçteki kent kültürü kazandırma sorunlarını da beraberinde taşımaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:100).

formasyon ‘Yetişim’ (Türkçe Sözlük -T-:713): ‘‘Lisans eğitimi süresince öğretim elemanlarının formasyon bilgi ve becerisine atfedilen anlamlardaki değişmeler nasıldır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

formatör ‘Belirli bir alanda özel bir eğitimden geçirilerek yetiştirilen öğretici’ (Türkçe Sözlük -T-:714).

* **formatör öğretmen** ‘formateur teacher, teacher trainer’ (Demirel:54).

formül ‘1. Genel bir olguyu, bir kuralı veya ilkeyi açıklayan simgeler takımı.

2. Bir belgenin yazılacağı biçimi ve ona özgü olan deyim gösteren örnek: ‘‘Cevap formülü son derece basit idi.’’ -F. R. Atay.

3. Kalıplaşmış, basmakalıp anlatım’ (Türkçe Sözlük:713).

formülleşme ‘Formülleşmek işi’ (Türkçe Sözlük:713).

formülleşmek ‘Formül durumuna gelmek’ (Türkçe Sözlük:713).

formülleştirme ‘Formülleştirmek işi’ (Türkçe Sözlük:713).

formülleştirmek ‘Formül durumuna getirmek’ (Türkçe Sözlük:713).

formüllü ‘Formülü olan: ‘‘Hayatı bu kadar basit ve formüllü gören samimi insanların bu zihniyetlerine gıpta ettim.’’ -A. Gündüz’ (Türkçe Sözlük:713).

formülsüz ‘Formülü olmayan’ (Türkçe Sözlük:713).

frekans ‘Sıklık dağılımı, yinleme sayısı’ (Öncül:466): ‘‘ Araştırmaya ilişkin bulgular frekans aritmetik ortalama ve yüzde olarak verilmiştir’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:7).

* **frekans dağılımı** ‘Sıklık dağılımı, yinleme dağılımı’ (Öncül:466).

* **frekans eğrisi** ‘Yineleme eğrisi’ (Öncül:466).

* **frekans tablosu** ‘Yineleme çizelgesi’ (Öncül:466).

G

gayret ‘Çalışma, çaba, çalışma isteği: “*Arkadaşlarına yardımcı olmak arzu ve gayreti onu acıklı bir duruma düşürüyordu.*” -M. Yesari’ (Türkçe Sözlük:730).

gayretlenme ‘Gayretlenmek işi’ (Türkçe Sözlük:730).

gayretlenmek ‘Çalışma isteği duymak veya çalışma isteği artmak’ (Türkçe Sözlük:730).

gayretli, çalışkan ‘Çalışkan, çaba gösteren’ (Türkçe Sözlük:730, Demirel:54).

gayretlilik ‘Gayretli olma durumu’ (Türkçe Sözlük:730).

gayretsiz ‘Çalışmayan, çaba göstermeyen’ (Türkçe Sözlük:730).

gayretsizlik ‘Gayretsiz olma durumu’ (Türkçe Sözlük:730).

gayur ‘Gayreti olan, gayretli, çok çalışkan: “*O makama daha gayur bir zat münasip düşüyordu.*” -A. İlhan’ (Türkçe Sözlük:731).

Gazi Eğitim Enstitüsü ‘Orta dereceli okullara öğretmen yetiştirmek üzere önce 1926-27 ders yılında Konya’da “Orta Muallim Mektebi” adı ile kurulup bir yıl sonra Ankara’ya getirilen ve 1929-30 ders yılında da “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” adı ile tarihsel binasına yerleşen Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı bir yüksek öğretim kurumu idi. İlk kuruluşunda yalnız edebiyat bölümü bulunan, Ankara’ya gelince pedagoji bölümü de eklenen 1928-1929 ders yılında ilköğretmen okulu çıkışlıları sınavla alan iki yıllık bir hazırlık bölümü ile 1,5 yıllık bir meslek bölümünden oluşan Enstitü edebiyat ve pedagoji bölümünden başka tarih, coğrafya, fizik ve doğa bilimleri ile matematik bölümlerini de kapsıyordu. 1932-33 ders yılında bu 5 bölümün öğrenim süresi 4 yıla çıkarılmış ve bunlara ayrıca üçer yıllık resim-iş, beden eğitimi bölümleri eklenmiş, 1934-35 ders yılında hazırlık sınıfları kaldırılarak 1937-38 ders yılında müzik, 1941-42 ders yılında iki yıllık Fransızca, 1944-45 yılında da İngilizce bölümleri açılmıştır. Bugün Almanca, Fransızca, İngilizce, Beden Eğitimi, Resim-iş, Müzik, Toplumsal Bilimler, Matematik, Doğa Bilimleri, Türkçe ve pedagoji dallarında öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştiren bu eski ve köklü kurum öğretmen okulu ile lise çıkışlıları sınavla yatılı, parasız öğrenci olarak almış ve 2-3 yıllık

bir öğretimden sonra orta dereceli okulların dal öğretmenleri ile öğretmen okulları meslek dersleri öğretmeni ve ilköğretim müfettişleri yetiştirmiştir. Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde eğitim ve öğretimin yurt çapında yayılıp gelişmesinde çok önemli bir görev yapmış olan bu kurum, eğitim merkez ve taşra örgütlerinde de önemli yerler almışlardır. Son olarak Enstitü tümüyle Gazi Üniversitesi içine yerleştirilmiş bulunmaktadır’ (Öncül:471).

GCE ‘İng. General Certificate of Education)in kısaltılmış biçimidir. İngiltere’de ve Galler Bölgesi’nde, orta öğrenim öğrencilerinin aldığı bir tür devlet olgunluk sınavıdır. 1951 yılında, daha önce yürürlükte olan Okul Bitirme Sınavı (School Certificate) yerine konan bu sınav çok önemli ve saygın bir sınavdır. Çünkü bu sınavla orta öğrenim öğrencileri içinden, üniversiteye girebilecek yetenek sayılan, herhangi bir derste üstten % 20 başarı gösterenleri seçmeğe yarar. Bu sınavları 9 sınav kurulu hazırlar ve sınav iki basamaklıdır. O (Ordinary level) ve A (advanced) level. O basamağı sınavını 16 yaşındaki, A basamağı sınavını da 18 yaşındaki öğrenciler alır. Adaylar pek çok ders arasından genellikle 2 ya da 3 tanesini seçebilir. Üniversitelere girebilmek için A basamağında genellikle iki ya da üç dersten “iyi” not almak gerekir. Bu sınavlara yetişkinler de girebilir. (bu sınavlar zamanla pek çok değişikliklere de uğramıştır.)’ (Öncül:471).

gece okulu ‘Özellikle gündüzleri çalışan genç ve yetişkinlere öğrenimlerini sürdürme fırsatı sağlayan ve geceleri öğretim yapan okul’ (Oğuzkan:68, Öncül:472).

gecikmeli ilerleme ‘1. Bir öğrencinin genellikle sınıfı iki yılda bir geçebilmesi.

2. Bir öğrencinin akademik başarı bakımından orta bir öğrencinin ilerleme hızına erişmemesi durumu’ (Oğuzkan:68).

gecikmiş

* **gecikmiş koşullama** ‘Koşullu ve koşulsuz uyarıcı arasındaki zaman aralığı birkaç saniyeden çok olduğu zaman oluşan koşullu tepki. (Koşullu uyarıcıyı örneğin bir dakika sonra verip ve pekiştirmeyi uyarıcının sonlarına doğru sununca, hayvanın başlangıçta koşullu uyarıcının verilmesi ile başlayan tepkisi, sunuşun sonlarına kadar gecikir.)’ (Öncül:473).

* **gecikmiş pekiştirme** ‘1. Klasik koşullamada, uyarıcının verilmesi ile tepkinin doğması arasında bir zaman geçtikten sonra uygulanan pekiştirme

2. Araçsal koşullamalarda, bir tepkinin görülmesi ile pekiştirilme uygulaması arasında olan gecikme' (Öncül:473, Demirel:54).

* **gecikmiş tepki** 'Uyarıcısı ortadan kalktıktan uzunca bir süre sonra oluşan amaçlı ya da uyuma yarayan bir tepki. (Deneyde, hayvanın gözü önünde yiyecek maddesi saklanır ve onu bulmasına izin verilmeden önce, değişik aralıklarla hayvan bu işten alıkonur.) Tepki' (Öncül:473).

* **gecikmiş tepki deneyi** 'Aradan belli bir zaman geçmeden deneğin (insan ya da hayvan) tepkide bulunmasına izin verilmeyen türden deneydir. Amaç, durmasına yol açmadan tepkinin ne kadar bir süre geciktirilebileceğini ortaya koymaktır. (Önce gecikme olmadan deneğin uyarıcıya tepkide bulunması öğretilir, sonra bir dizi sına ile, tepki doğmaz duruma gelinceye kadar gecikme giderek artırılır.)' (Öncül:473).

geç gelişenler 'Akademik çalışmalar ya da spor..gibi bir alanlarda belli başarı ölçülerine, çoğunluktan beklenen zamandan daha geç ya da daha önceki başarılarına bakarak umulandan daha düşük düzeyde başarı elde eden kimse. Akademik çalışmalarda bu tür sonradan gelişenler genellikle bir ya da iki derste bu durumda olur. İlk ve orta öğrenimde geç gelişen bir çocuk yüksek öğrenimde büyük başarı sağlayabilir' (Öncül:474).

geç öğrenen çocuk '*backward children*' (Demirel:54).

geçer 'Geçer not: *Türkçe dersinden geçer almışım*' (Türkçe Sözlük:736).

geçer not 'Bir sınav ya da testte başarılı sayılmak için öğrencilerin tümünün erişmesi istenen not ya da puan derecesi. Bu not ya da puanın üstünde başarı gösterenler geçer, gösteremeyenler geçmez. Geçer notun ne olacağı, sınav ya da test uygulanmadan önce saptanacağı gibi sonra da belirtilebilir' (Öncül:474, Türkçe Sözlük:736, Demirel:54).

geçerleme 'Bir ölçme aracının geçerliğini saptama ya da arttırma' (Öncül:474, Demirel:54).

* **geçerleme belgesi** '1. Okulu bitirmeden ayrılırken verilen ya da hangi sınıftan ayrıldığını belirten belge. (Türlü nedenlerle öğrenimini yarıda bırakmak zorunda olanlara, istekleri üzerine verilir.)

2. Genel olarak doğrulama belgesi' (Öncül:474).

geçerlik '1. Bir ölçme aracının ya da ölçme yönteminin ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellik ile karıştırmadan, doğru olarak ölçebilme derecesi.

2. Bir ölçme aracının kullanılış amacına hizmet etme derecesi' (Demirel:54, Öncül:474, Oğuzkan:68): ‘Geçerlilik uzman görüşüne dayalı olarak sağlanmıştır’ (S.A.Ü.E.F.D 17:172).

* **geçerlik katsayısı** ‘Test puanlarıyla ölçüt yada ölçütler takımı arasındaki ilişki katsayısı’ (Demirel:55, Öncül:474).

geçici

* **geçici öğretici** ‘Kadrolu ve sözleşmeli öğretmenler dışında, geçici olarak görevlendirilen öğretmen’. ‘*Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerin istihdamında, kadrolu, kardı karşılığı sözleşmeli, kısmı zamanlı geçici öğretici ve ders başına olmak üzere dört grupta toplanabilen istihdam biçimi uygulamaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:42).

* **geçici uzaklaştırma** ‘Bir disiplin suçu işlemiş olan öğrencinin belirli bir süre - örneğin bir gün ya da on beş gün – okula devamının yasaklanması’ (Oğuzkan:69).

geçiş ‘1. Daha önce öğrenilmiş olan davranış ve etkinliklerin yeni öğrenilenler üzerinde olan etki.i Bir alan ya da konuda öğrenilenin başka alan ya da konuya da aktarılması olayı. İkinci bir yabancı dil öğrenmenin birinciden çok kolay oluşu...gibi. Bu etki öğrenilen konunun önce öğrenilene benzer ya da benzemez oluşuna, araya giren zamana vb. gire kolaylaştırma, pekiştirme ya da köstekleme biçimlerinde olabilir. Ama genel olarak iki büyük türü vardır: Olumlu ve olumsuz geçiş. Bir alanda öğrenilenler başka bir alanda öğrenilenleri kolaylaştırırsa bu olumlu geçiştir. Belli bir tür arabayı sürmeyi öğrenince insanın başka tür bir aramayı da kolayca kullanabilmesi olumlu geçişe örnek verilebilir. Bu örnekte hemen hemen % 100 geçiş vardır. Bir alanda ya da konuda öğrenilenler başka bir konu ya da alanda öğrenileceklere engel olduğu zaman buna olumsuz geçiş denir. Buna örnek olarak da aynada görüleni çizme deneyi gösterilebilir. Ayna sağ ve solu ters gösterdiği için, görüntünün resmini çizme oldukça güçleşir. Çünkü daha önce öğrenilmiş olan göz-el eşgüdümü yerine yenisini geliştirmek zorunluğu vardır. (Geçiş olayı eğitim ruhbilim için çok önemli bir olaydır ve biçimsel eğitim (Bkz.) yanlıları için bu olay, görüşlerine destek yapılmak istenmektedir. Onlara göre her öğrenilen öteki öğrenileceklere her zaman olumlu geçiş sağlar ki bu görüş deneylerle çürütülmüştür, öğrenmedeki geçişler sınırlı, olumlu olduğu kadar olumsuz da olabilir ve birtakım belli koşullar altında yer alır.) Bkz. Eşanl. Öğrenmenin geçişi, geçme, aktarım.

2. Eşanl. Yön değişimi, yön değiştirme’ (Öncül:475).

* **geçiş belgesi** ‘Bir okuldan başka bir okula geçecek öğrenciye, yazılmak istediği yeni okulun isteme yazısı üzerine, devam ettiği eski okulca verilen belge’ (Oğuzkan:69).

geçmez not ‘Eğitim ve öğretimde başarısızlığı gösteren not’ (Türkçe Sözlük:739).

geleneksel

* **geleneksel eğitim** ‘Her tür eğitim çalışmasını yetke ilkesine dayatan ve çocuğa toplumsal çevrenin kurallarına uymaya zorlayan bir eğitim. Daha çok geleneksel okuldan söz edilir. Karşıtı: yeni ya da çağcıl eğitim’ (Öncül:477, Demirel:55).

* **geleneksel eğitim programı** ‘*traditional curriculum*’ (Demirel:55).

* **geleneksel okul** ‘Göreneklere ya da ortak uygulamalara bağlı, alışlagelmiş olan okul, gelenekçi, eski okul’ (Öncül:477, Demirel:55).

* **geleneksel pedagoji** ‘Çocuğun yetiştirilmesinde ülkü olarak yetişkin insanı örnek alan ve çocuğa yetişkinin küçük bir örneği gibi bakan, felsefe ve dinden gelen ve geleceğe bağlı eğitim. Eski eğitim, görgül eğitim’ (Öncül:478).

* **geleneksel program** ‘Genellikle akademik ve daha çok kültürel dersler ile konuları kapsayan ve kuramsal çalışmalara olanak sağlayan öğretim programı’ (Oğuzkan:69).

* **geleneksel sınav** ‘Tartışma türündeki yazılı sınavlara sık sık verilen bir ad. Bu tür sınavlarda öğrencilerin bir konuyu tartışması, özetlemesi, eleştirmesi, karşılaştırması, yeniden düzenlenmesi, değerlendirmesi, çözümlemesi ve göstermesi..istenir. Genellikle bu sınavların puanlanması öznel biçimde olur’ (Öncül:478).

gelişim ‘1. Gelişme işi.

2. İlerleme, inkişaf, tekâmül’ (Türkçe Sözlük:743).

* **gelişim değerlendirmesi** ‘Yeni bir programın, öğretim yöntem ve aracının ya da öğrenci başarısının belli alanlarda ne ölçüde başarı ile yürüdüğünü saptama amacını güder. Bu yolla çalışmaların ne aşamada olduğu ve nasıl ilerlediği, hangi konularda güçlüklerle karşılaşıldığı vb. saptanmağa çalışılır. Hem yöneticiler ve öğretmenler ve hem de öğrenciler konu üzerinde aydınlatılarak yanlışların düzeltilmesi yollarına başvurulur. Bu tür değerlendirme sürekli olarak ara sonuçlar üzerinde durur ve nasıl daha iyileştirmeli sorusuna ağırlık verir. Böylece hem bugünkü hem de yarın gelecek olan öğrenciler için düzeltmeler yapılmağa çalışılır. Karşıtı: Erişim değerlendirmesidir.

Erişim değerlendirmesinde ağırlık, sonuç nasıl oldu? sorusunu açıklamaya çalıştığı halde gelişim değerlendirmesi sürekli olarak nasıl iyileştirmeli? konusuna önem verir' (Öncül:480).

* **gelişim dosyası** '1. Bireyin başarısını gösteren çalışmaların desenlendiği, bu çalışmaların toplanarak sistematik bir biçimde düzenlendiği ve belirlenen amaç ve hedeflere ulaşmada süreç içerisinde yapılan çalışmaların sunulduğu dosya.

2. Tanımlanmış bir süreç boyunca öğrenenin ortaya koyduğu öğrenme ürünlerini yansıtan, çalışmalarını ve etkinliklerini içeren ve öğrenenin bireysel gelişimi ve performansı hakkında ayrıntılı bilgi sağlayan doküman.

3. Bireyin başarısını gösteren çalışmaların desenlendiği, bu çalışmaların toplanarak sistematik bir biçimde düzenlendiği ve belirlenen amaç ve hedeflere ulaşmada süreç içinde yapılanların sunulduğu dosya' (Demirel:55).

* **gelişim dosyası değerlendirme** 'Tümel değerlendirme. Öğrencilerin bir dönem boyunca gelişim dosyalarında oluşturdukları tüm çalışmaların önceden belirlenen puanlama yönergelerine göre değerlendirilmesi. Üründen çok sürecin değerlendirildiği bir işlem' (Demirel:55).

* **gelişim dönemi** 'Eşanl.Gelişim çağı' (Öncül:480).

* **gelişim kuramları** '*developmental theories*' (Demirel:56).

* **gelişim ödevleri** 'Bireyin yaşamının belli bir anında ya da yaklaşık olarak belirli bir noktada ortaya çıkan bir ödev. Bu ödevi başarı ile yapmak mutluluk sağlar ve daha sonraki ödevlerin de başarılı olmasına yol açar. Öte yandan bu ödevleri başarmamak bireyde mutsuzluğa ve toplumun kendini hoş karşılamamasına yol açar. Daha sonraki ödevlerin başarılı olmasını güçleştirir. Yürümeyi öğrenme, arkadaşları ile ilişkiler kurma.gibi. Amerikalı ruhbilimci Ericks Erickson'un terimidir. R.F. Havighusst'de gençler üzerinde çalışmalarında bu kavramı geliştirdi' (Öncül:481).

* **gelişim ölçeği** '*developmental scale*' (Demirel:56).

* **gelişim ölçekleri** 'Gelişim testleri, gelişme ölçeği' (Öncül:481).

* **gelişim psikolojisi** 'Doğumdan ölüme kadar tüm yaşam sürecinde büyüme ve gelişmeye bağlı olarak insanın davranışsal ve bilişsel sisteminde ortaya çıkan biyolojik ve psikolojik değişiklikleri inceleyen psikoloji dalı' (Demirel:56, Öncül:481).

* **gelişim testleri** ‘Küçük çocuklarla okul öncesi çocuklarının gelişme durumlarını değerlendirmek için hazırlanan değişik testlerle ölçüklere verilen genel bir addır. Doğal olarak bu araçlar tümü ile ya araç testleridir ya da sözlü ve bireyseldir’ (Öncül:481).

gelişimsel ödevler ‘Gelişim görevleri’ (Öncül:481).

gelişimsel psikoloji ‘Gelişim ruhbilimi’ (Öncül:481).

gelişme ‘1. Gelişmek işi, inkişaf, neşvünema, tekâmül, evolüsyon: “Şiir, uygarlıkların doğuşunda, gelişmesinde ilk işaret oluyor.” -N. Cumalı’ (Türkçe Sözlük:743).

* **gelişme bölümü** ‘Bir öğrencinin gelişme yaşı ile takvim yaşının oranı, ya da gelişme yaşının o yaştaki çocukların ortalama gelişme yaşı arasındaki oran’ (Öncül:482).

* **gelişme çağı** ‘Eşanl. Gelişim çağı’ (Öncül:482).

* **gelişme ödevleri** ‘gelişim ödevleri’ (Öncül:483).

* **gelişme ölçeği** ‘1. Bireylerin gelişim aşamalarını ölçmede ya da tahminde kullanılan test, denet “kontrol” listesi ya da envanter. Çoğu kez gelişmenin toplumsal, duygusal ve işlevbilimsel yönlerine özel önem verir.

2. Gelişmenin özel bir yönü ile ilişkili olarak gözleme ya da başka bulgulara dayanan yorumlamaların miktarını, yerini ve düzelmesini belirtmek üzere, soruların, dikkatle hazırlanmış bir sıraya konması’ (Öncül:483).

gelişmek ‘İlerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek’ (Türkçe Sözlük:743).

geliştirici test uygulamaları ‘Öğretim materyal ve yöntemlerinin, kullanılacağı öğrenci türü üzerinde denenmesi süreci. Öğrencilerin bunlara verdikleri yanıtlar ve yorumlar öğretimdeki güçlüklerin ya da karışık alanların ortaya konması ve düzeltilmesi için kullanılır. Böylece bir uygulamalar yarının öğrencilerinin yararına olur. Özellikle büyük ölçüde çoğaltılmadan önce bu materyal ucuzca sınanabilir ve üzerinde temelli değişiklikler yapılabilir. Gelişimsel sınamalar’ (Öncül:483).

genç öğretmen ‘Eşanl. Acemi öğretmen, yeni öğretmen’ (Öncül:485).

gençlik eğitimi ‘Özellikle okul dışındaki gençlerin eğitimi ve yetiştirilmesi için harcanan düzenli çabaların tümü: Köy ve kent gençlerinin eksik kalan genel kültür ve mesleksel öğrenimlerinin tamamlanması, işe yerleştirilmeleri ve işe uyumlarını sağlama, boş

zamanlarının verimli biçimde kullanılması, eğlenme ve dinlenmeleri...gibi çalışmalarını kapsar. Eşanl. Gençlerin eğitimi' (Öncül:485).

genel

* **genel amaçlar** 'Bir öğretim basamağı, bir eğitim alanı ya da bir okul için genel olarak saptanan erekler' (Oğuzkan:69).

* **genel bilgi filmi** 'Öğretici film gibi dar bir konuyu işlemeyen, belli bir konuda ya da alanda genel bir bilgi vermek amacıyla hazırlanmış olan film' (Oğuzkan:69).

* **genel denetim** 'Bir eğitim örgütünün ya da bir eğitim-öğretim kurumunun belli bir bölümü ya da yönü yerine, onun özdeksel durum ve olanakları ile her türlü eğitim ve öğretim etkinliklerini, yönetim ve büro işlerini, görevlilerin çalışmalarını tümüyle incelemek ve değerlendirmek için yapılan denetim' (Oğuzkan:69).

* **genel eğitim** '1. Eğitimin, öğrenim sırasında herkesin ortak olarak elde etmesi istenilen yaşantılardan oluşan yönü.

2. Bireye, ileride karşılaşacağı kişisel ve toplumsal sorunların çözümünde gerekebilecek bilgi, beceri ve anlayışları kazandırmayı amaç edinen öğretim programına dayalı eğitim' (Oğuzkan:69, Öncül:486, Demirel:56).

* **genel kültür** 'Çağdaş toplumda iyi bir yurttaş olabilmek için herkesin meslek eğitiminden önce elde etmesi gereken anlıksal eğitim ve bilginin tümü. Karşıtı: Meslek kültürü ya da belli bir alanda özel kültür' (Öncül:487).

* **genel kültür dersleri** 'Akademik dersler' (Öncül:487).

* **genel lise** 'Herhangi bir sınav şartı olmadan öğrenci alan, öğrencilere askeri düzeyde genel kültür bilgileri vermeyi amaçlayan ortaöğretim kurumu'. '*Üniversiteye geçişte öğrencilerine hem genel lise hem de meslek lisesi avantajlarını kazandırmaktadır*' (S A.Ü.E.F.D 15:57).

* **genel metot testi** 'Genel öğretim yöntemi' (Öncül:487).

* **genel öğretim yöntemi** 'Öğretim yöntemi' (Öncül:487).

* **genel öğretim yöntemleri** 'Her türlü öğretim etkinliklerinin düzenlenmesi, yürütülmesi ve değerlendirilmesine ilişkin genel ilke ve kurallar üzerinde duran ve öğretim

çalışmalarında yararlanan en verimli yöntem ve teknikleri gösteren meslek dersi' (Oğuzkan:70).

* **genel sınav** 'Okullarda belli bir dersin tümünü kapsayan ve belli bir süre içinde (genellikle bir yıldan çok) kazanılanları toparlayıp öğrendiğini belli etmek amacı ile geniş alanlı bir yoklama. Eşanl. Genel başarı testi' (Öncül:487, Demirel:56).

* **genel zeka** '1. Bireyin belli, özel veya bağımsız yeteneklerinden ayrı olarak karşılaştığı genel durumlara uymada gösterdiği yetenek veya güç.

2. Zekâ testleriyle ölçülen değişik yetenek ve güçlerin birleşimi' (Türkçe Sözlük -T-:747).

* **genel zeka testi** 'Görgül olarak anlaksal yeteneği dolaylı biçimde ölçen (okul başarısı..gibi) kısımlardan oluşan karma bir test için kullanılan genel bir terimdir' (Öncül:488).

genelleme 'Bir sınıf veri ya da tüm bir durum üzerinde, belli sayıda olaya ya da bunlardan çıkarılan sonuca dayanarak, genel yargılamalara varma işi. Eşanl. Tümevarım' (Öncül:487).

geniş

* **geniş alanlı eğitim programı (yetişek)** '*broad fields curriculum*' (Demirel:57).

* **geniş alanlı program** 'Birbiriyle yakından ilişkili öğretim alanları arasında bir bütünleşmenin sağlanması, bağımsız olarak okutulmakta olan birtakım derslerin geniş kapsamlı tek bir ders çerçevesinde toplanması amacını güden program' (Oğuzkan:70).

gerçek

* **gerçek değer** '1. İstatistikte, geniş olarak, yaklaşık değil de doğru, tam değer.

2. Dar anlamda, herhangi bir evrene değgin (parametrenin) varsayıma dayanan doğru değeri' (Öncül:492).

* **gerçek puan** '1. Hatadan tüm uzak bir test puanı ya da bir gözleme değgin değer ya da sayı.

2. Belli bir nesne ya da olayla ilgili sınırsız sayıda gözlemden elde edilen ortalama. Bu ortalamanın, yeteri kadar çok sayıda gözlemden elde edilen ortalama

ile olacağı ve değişmeyeceği benimsenir. Uygulamalarda, büyük sayıda gözlemlerle elde edilen ortalama, belli sınırlar içinde, gerçek puan gibi sayılar' (Öncül:493).

* **gerçek sınıf sınırı** 'Birbirini kovalayan iki sınıfın arasını bölen nokta. Sınıf aralıkları 1-4 ve 5-8 ise, birinci basamağın altı gerçek sınıf sınırı 4,5 tur. Bu, ikinci basamağın altı gerçek sınıf sınırı olur. 0,5 ile 4,5 arasındaki tüm puanlar birinci sınıfta, 4,5 ile 8,5 arasındaki tüm puanlar da ikinci sınıfta gösterilir. Verilerin dağılımında, özellikle bu veriler kopuk olmadığı zaman, görünürdeki sınıf sınırlarına yeğ tutularak kullanılır. Sınıf aralığı ve görünürde sınıf sınırı ile karıştırılmamalıdır' (Öncül:493).

* **gerçek yaşam durumu** 'Öğrencilerin okul içinde ve dışında çoğunlukla karşılaştıkları ve bir öğretim programının hazırlanmasında yararlanılan herhangi bir durum' (Oğuzkan:71).

* **gerçekçi dersler** '1. 17.yüzyıldan beri programlara konmağa başlayan ve giderek artan gerçeğe dayalı ders konuları ve bu tür konuları kapsayan ders türleri: Doğa bilgisi, coğrafya, matematik, fen dersleri gibi. Karşıtı: İnsancıl dersler,

2. Somut nesnelere ya da örnekler: Taş, kelebek vb. nesne koleksiyonları..gibi' (Öncül:491).

gerçekçi eğitim 'Öğretim etkinliklerinde gerçekler üzerinde durulmasını ya da gerçeklerin anlatılmasını öngören, eğitimin ereğini, doğrulanabilen bilgilerin aktarılması ve açıklanması biçiminde düşünen ve bu nedenle gözleme, deneye ve kişisel çalışmalara önem veren eğitim görüşü' (Oğuzkan:71, Öncül:491, Demirel:57).

gerçekçilik '1. Bilgi konusunun bilme işleminden ayrı bağımsız olarak var olduğunu, nitelik ya da özelliklerinin bilinmekle değişmeyeceğini ileri süren çağdaş bir felsefe öğretisi.

2. Rönesans'tan sonra okullarda sözlü etkinliklere ağırlık vermeyen bir eğitim akımı.

3. Öğrencilere çevreleri üzerine gerçekliği kabul edilmiş bilgiler kazandırılmasını, onlara yanında etkinliğin ve kişisel özgürlüğün de önemi üzerinde duran eğitim felsefesi' (Oğuzkan:71).

gerçekleme belgesi 'Öğrencinin, devam ettiği okuldan ayrılırken isteği üzerine kendisine verilen durum belgesi' (Oğuzkan:71).

gereç ‘Daha çok basılı ve yazılı öğretim-öğrenme ortamı. Sınıf içinde yer alan bilgi bir araç; ancak ders kitabı, dergi yazılı ve basılı olduğu için birer gereç’ (Demirel:57).

geri bildirim ‘Eğitimde: Güdumbilimden alınma olan bu terim öğrenme ve öğretmedeki ilerlemelere değgin olarak türlü ölçme yöntemleri ile bilgi edinme anlamına gelir. Eğitimde, sonuçlara değgin bilgi ya da bir insanın eylemlerinin sonucu üzerine aldığı bilgi karşılığında kullanılır. Bu sonuçlar doyurucu olmazsa insan yeni bir eyleme geçer. Örneğin öğrenci, yazılı ödev notunu öğrenince geri bildirim almış demektir. Öğretmen, öğrencilerinin yorumlarını dinlediği ya da onların test sonuçlarını gördüğü zaman bir geri bildirim görmüş sayılır. Sonuç olarak her ikisi de çalışmaya ya da daha değişik ders vermeğe karar vermiş olur. Bu terim eğitimde yanlış yanıtlamaları en aza indirecek gerekli değişiklikleri yaptıracak bilgi anlamı dışında küme dinamiğinde, küme üyelerinin küme çalışmalarına değgin kümeye bildirimde bulunması anlamına da kullanılır. (Eğitimde girdi ile çıktıyı ayırt etmek pek kolay olmadığı için bu terim eğitimde ancak genel nitelikte kullanılmaktadır) Eşanl. Durum bildirmesi, dönüt’ (Öncül:496, Türkçe Sözlük:753): ‘Okuma işlevinin okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası aşamalarını içeren süreçte bireyin bilişsel becerilerinin farkında olması, kendisini ve süreci kontrol etmesi ve son olarak geri bildirim olarak değerlendirme yapabilmesi bireydeki üstbilişsel faaliyetler olarak değerlendirilebilir’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:4).

→ (**Bkz. dönüt**).

geri getirme, tekrar ele geçirme ‘Öğrenilmiş ya da bellek sistemine yerleştirilmiş bilgilerin gerek duyulduğu zaman kullanılmak üzere, bellek sisteminde araştırılarak hatırlanması süreci’ (Demirel:57).

geri zekalı okulu ‘Bu gibi öğrencilere uygulanabilir özel tekniklerle yöntem ve gereçler kullanma yolu ile geri zekalıların eğitim ve yetiştirilmesine tüm olarak ayrılmış bir okul. Bu tür okullar ya büyücek bir okul sistemi içinde yer alır ya da günün 24 saatinde gözetim gören resmi ya da özel yatılı okullardır’ (Öncül:499).

geri zekalıların eğitim ve yetiştirilmesi ‘Eğitim ve yetiştirmede genel olarak benimsenmiş amaç ve ereklerle, geri zekalı öğrencilerin kavuşturulması için, bu gibilere elverişli özel eğitim teknik ve yöntemlerinin, program ve konulara uygulanması. Normal okulların sınıfları içinde, büyük bir okul sisteminde ayrı özel bir okulda, ya da kurumda ve gerilik durumlarına göre olabilir’ (Öncül:498).

geridönüm ‘Bir küme çalışmasının ne ölçüde iyi gittiğini bir gözlemcinin o küme çalışmasına katılanlara bildirmesi’ (Oğuzkan:71).

geriye doğru ket vurma ‘Sonraki öğrenmelerin ya da etkinliklerin unutulup önceki öğrenmelerin hatırd tutulması’ (Demirel:57).

geriye doğru koşullama ‘*backward conditioning*’ (Demirel:57).

geriye ket vurma ‘Edinilen yeni bilgi ve becerilerin, daha önce öğrenilmiş olan bilgi ve becerilerin unutulmasına yol açması’ (Oğuzkan:72).

geriye koşullama ‘Koşullanmış bir uyarıcının koşullanmamış bir uyarıcıyı izlediği zaman olan bir deneysel süreçtir. (Bu yol pek güvenilir sayılmaz ve kimi ruhbilimcilerce bu tür koşullama yapma, bir koşullama yapmama sayılır. Koşullanmamış doğal uyarıcının koşullanmış uyarıcıdan önce sunulması ile yapılan koşullama türü.)’ (Öncül:498).

geriye zincirleme ‘B.F. Skinner’in yönteminden esinlenerek Amerikalı ruhbilimci Tom Gilbert’in, davranış zincirini ya da sıralanmasını öğrenmede kullanılmak üzere ortaya koymuş olduğu bir terimdir. Bilinen konulara, bunlarla ilgili yeni parçalar ya da konular eklenmesi ile yinelenen bir zincirleme öğrenme türüdür. Örneğin ayakkabını bağlamak (E) den başlayıp (A) da biten 5 basamaklı (E-A) bir zincirleme davranıştır. Öğrenciye yarı bağlanmış bir ayakkabı verilir ve kendisinden buradaki (E) başlama basamağını bulması istenir. Sonra kendisine A-C basamakları tamamlanmış bir bağlama durumu gösterilir ve (D) basamağını tamamlaması öğretilerek (E) basamağını kafasından bulması istenir. Daha sonra bağlamanın (A) ile (B) basamakları tamamlanmış bir örnek verilip (C) basamağının yapılması öğretilir. Bu kez (D) ile (E) basamaklarının zihinden yapılması istenir. Böylece deney sürdürülür. Bunun öne doğru zincirlemeye üstünlüğü şuradadır. Öğrencinin bu tür bağlamalar üzerindeki başarılı deneyimi çoktur ve her yeni basamakta neler yapılacağına değgin bilgi ileriye örgütleyici eylemler olarak öğretilmiştir’ (Öncül:498).

geriyi etkileme ‘Bir eylemin ya da yaşantının, daha önce edinilmiş bir eylem ya da yaşantının sağlanması üzerine yaptığı etki. Bu etki olumlu ya da olumsuz, başka bir deyişle eskinin anımsanmasını kolaylaştırıcı ya da güçleştirici yolda olabilir’ (Öncül:498).

geştalt (öğrenme) kuramı ‘Zihin işlevlerinin bütünsel niteliğine önem veren, öğrenmenin bütünü algılamakla başladığını ileri süren ruhbilim görüşü’ (Oğuzkan:72).

gezici

* **gezici öğretmen** ‘Nüfus ve öğrenim çağındaki çocuk sayısının azlığı nedeniyle bir okul yapılıp sürekli öğretmen verilemeyen yerlerde ya da yol, uzaklık ve arazi durumu bakımından dağınık yerleşme bölgelerinde oturan ve bir bölge okuluna da bağlanamayan çocukların eğitim ve öğretimiyle görevli öğretmen’ (Oğuzkan:72).

* **gezici okul** ‘1. Yıllık değişik mevsimlerinde yaylacılık, göçebelik vb. nedenlerle yer ve iş değiştiren halk topluluklarının çocuklarına ilköğrenim olanağı sağlamak için açılan gezici öğretim kurumu.

2. Motorlu bir taşıt içinde özel olarak donatılan ve öğrencinin bulunduğu yere giden okul’ (Oğuzkan:72, Öncül:502, Demirel:58).

* **gezici öğretmen** ‘1. Ayrı ayrı öğretmen verilemeyecek kadar küçük yerleşme yerlerinden belli bir kaçında öğretmenlik eden kişi.

2. Özürlü, eve çakılı ya da başka türden özrü olan çocuklara ya da evlere eğitim hizmeti ulaştıran uzman öğretmen’ (Öncül:503, Demirel:58).

* **gezici öğretmen planı** ‘1. Türlü okul ve sınıflardaki öğrencilere düzgün aralıklarla özel yardımda bulunan ve belli bir okul ya da sınıfa atanmamış olan gezici bir öğretmenin çalışma yolu. Örneğin: Bulduğu yerin okuluna yazılmış kör bir öğrenciye, ayağına giderek, yardım etme... gibi.

2. Göçebelerin çocuklarını yetiştiren ve onlarla birlikte dolaşan öğretmenlik düzeni’ (Öncül:503).

* **gezici öğretmenlik bölgesi** ‘İlköğrenim çağındaki çocukların eğitilmeleri amacıyla birbirine yakın mahalle ve daha küçük yerleşme merkezlerinin birleştirilmesiyle oluşan, gezici öğretmenin görev aldığı bölge’ (Oğuzkan:72).

* **gezici özel eğitim öğretmeni** ‘Olağan okulların olağan sınıflarında yetiştirilebilecek durumda olup da özürleri bakımından özel eğitim görmeleri gereken öğrencilerle haftanın belli günlerinde uğraşan öğretmen’ (Oğuzkan:72, Demirel:58).

gezimcilik ‘Derslerini, öğrencileriyle birlikte gezinerek anlatmayı benimsemiş olan Aristoteles’ in felsefesine verilen ad’ (Oğuzkan:72).

gezimci okul ‘Bahçesinde öğrencilerine gezinerek ders verdiği için Aristoteles’in lisesine verilen ad’ (Öncül:503, Oğuzkan:73, Demirel:58).

giderici

* **giderici eğitim** ‘Giderici öğretim’ (Öncül:504).

* **giderici okuma** ‘Yanlış okuma alışkanlıklarını düzeltmek ve okumadaki verimlilikle doğruluğu arttırmak amacı ile bireye ya da kümeye ders verme, yol gösterme’ (Öncül: 504).

* **giderici öğretim** ‘Herhangi bir öğrencinin, düşük genel yetenek sonucu olmayan belli bir yetersizliğini, bir bölümü ile ya da hepten giderme amacını güden, özel bir öğretim: Okuma güçlükleri olan çocuklar için giderici okuma öğretim..gibi’ (Öncül: 504).

* **giderici öğretmen** ‘Bir okuldaki her türlü giderici, sağaltıcı çalışmalarda bulunma sorumluluğunu taşıyan öğretmen’ (Öncül: 504).

* **giderici sınıf** ‘Kimi eksikliklerini gidermek ya da daha önceki yetersiz öğrenimi kapatmak amacı ile özel yardım gören küçük sınıflar’ (Öncül: 504).

giriş ‘1. Bir okula, kuruma girme girişimi.

2. a. Bir ders konusunu ya da birimini ele alırken amaçları belirtmek, çalışma yollarını tasarlamak ve yapılacak incelemeler için hazırlık amacı ile öğretmenin yaptığı başlangıç açıklaması, konuya giriş.

b. Bir kitabın ya da bir yapının baş tarafına yazılan tanıtıcı açıklama. Başlangıç ya da önsöz’ (Öncül:505, Türkçe Sözlük:763, Oğuzkan:73).

* **giriş başvurusu** ‘Bir eğitim kurumuna ya da bir sınava, bir işe girmek için, aranan belge ya da istenen koşullara uygun biçimde, yazılı ya da sözlü olarak istekte bulunma’ (Öncül:505).

* **giriş koşulları** ‘Bir okula ya da herhangi bir eğitim kurumuna girebilmek için yeni öğrencilerde aranan yaş, öğrenim derecesi ve niteliği, sağlık durumu vb. özellikler’ (Oğuzkan:73, Öncül:505).

* **giriş kursu** ‘Başlangıç kursu’ (Öncül: 505).

* **giriş sınavı** ‘Birtakım orta dereceli okullar ile yüksekokul ve üniversitelere girmek isteyen öğrencilerin yetişme durumlarını, yetenek ve anıklıklarını saptamak amacıyla düzenlenen yazılı, sözlü ya da hem yazılı hem sözlü sınav’ (Oğuzkan:73, Öncül:505, Demirel:58).

* **giriş sınırlaması** ‘Öğrenci kontenjanı’ (Öncül: 505).

* **giriş yaşı** ‘1. Çocukların okula yazılmalarına izin verildiği yaş. Bu, hemen tüm ülkelerde, zorunlu eğiti için 6 yaş olarak saptanmıştır.

2. Belli bir çocuğun okula ilk kez girdiği yaş.

3. Çocukların okula gitmesi zorunlu bulunduğu yaş için de kullanılır’ (Öncül: 505).

gizil öğrenme ‘Görünürde bir güdü ya da pekiştirme olmadan, uyarıcı ile tepki ya da başarı arasına uzunca bir zaman girmiş olan ya da başarılı öğrenme kanıtlanmadan olan öğrenme, başka bir deyişle kullanılması için ortaya bir fırsat çıktığı zaman ancak kendini gösteren bir öğrenme türü. Ortaya bir şeyler koyma yolu ile sergilenmeyen bir tür öğrenmelere şu örnek verilebilir. Aç ve susuz olmayan bir fare dolambaçta amaçsız olarak dolaşır dururken acıktığı zaman dolambacın köşesindeki yiyeceği, daha önce dolambacı tanımamış olan denet kümesi farelerinden daha çabuk bulmuştur. Demek oluyor ki amaçsız dolaşma süresi içinde fare bir şeyler öğrenmiş, ama açlık-ödülleme durumu ortaya çıkancaya kadar bu öğrenme gizil kalmıştır’ (Öncül: 508).

global

* **global öğretim** ‘Eşanl. Toplu öğretim’ (Öncül:508).

* **global yöntem** ‘Okuma öğretiminde harf ve heceleri öğretme yerine doğrudan doğruya sözcük ve tümcenin öğretilmesi ile işe başlama. Tümce yöntemi’ (Öncül: 508).

görevsel (görsel) eğitim ‘visual education’ (Demirel:58).

görevsel

* **görevsel eğitim** ‘1. Eğitimi bugünün ve yarının yaşamının gereklerine göre sağlamak; eğitimde çocukların gereksinmelerine, ilgilerine ve toplumda alacakları görevlere önem veren ilkeler izlemek.

2. Eğitimde yöntem açısından sözden çok işe, uygulamaya ve yönelik, çocukların etkinliğine ve işe ağırlık verme’ (Öncül:513).

* **görevsel program** ‘Öğrencilerin davranışlarını istenen yönde değiştirmeye olumlu etkide bulunan çalışma ve yaşantılardan oluşmuş bir program. İşlevsel program’ (Öncül:513).

görsel

* **görsel araçlar** ‘Öğretimde yardımcı olarak kullanılan ve görme duyusu ile ilgili araçlar. Her tür resim, çizge (grafik), harita, levha, film ve modeller...gibi. Araç’ (Öncül:518, Demirel:58).

* **görsel eğitim** ‘Levha, model, devinimli ve devinimsiz film gibi doğrudan doğruya görme duyusuna ilişkin gereçlere dayanılarak yapılan eğitim’ (Oğuzkan:74, Öncül:518).

* **görsel öğrenme** ‘Gözlerin yardımı ile sağlanan duyumların yer aldığı her öğrenme’ (Öncül:518).

* **görsel öğretim** ‘Resim, film, model ve örnekler... gibi çok çeşitli materyalle yapılan öğretim. Bu materyal çocukların konuları kavramasında ya da anlamasında yardımcı görevi görür’ (Öncül: 518).

* **görsel yöntem** ‘Sözcük, önerme ve tümceleri, birleşim ya da çözüm işlemine başvurmadan, birer bütün olarak tanıma ve söyleme ana kuralına dayanan bir okuma yöntemi’ (Oğuzkan:74).

* **görsel-işitsel araçlar** ‘Eşanl. Görme-işitme araçları’ (Öncül:518, Demirel:58).

* **görsel-işitsel çağrışım** ‘Görme ve işitme duyularına dayalı olarak oluşan çağrışım’ (Türkçe Sözlük -T-:782).

* **görsel-işitsel eğitim** ‘Basılı eğitim gereçlerinin yanında genellikle görme ve işitme duyularına yönelik gereçlerden yararlanılarak yapılan eğitim’ (Türkçe Sözlük -T-:782, Oğuzkan:74).

* **görsel-işitsel eğitim gereçleri** ‘Şeritfilm, film, harita, resim, fotoğraf gibi görme ve işitme duyularına yönelik, eğitim ve öğretimde kendilerinden yararlanan türlü gereçlere verilen ad’ (Oğuzkan:74).

* **görsel-işitsel öğretim** ‘1. Pedagojinin, yalnızca basılı sözcüklere bağlı kalmayıp öğretimde materyalin üretimi, seçimi ve kullanılmasını ele alan bir dalı.

2. Yalnızca basılı sözcüğe bel bağlamayan materyal ve yöntemleri kullanan bir öğretim tekniği’ (Öncül: 518).

* **görsel-tepkisel yöntem** ‘Okuma öğretiminde, bir yandan sözcükleri görme ve belirgin olarak canlandırma ile birlikte sözcüğün söylenmesi ve yazılmasına ağırlık veren bir yöntem. Özellikle sözcükleri tanımada güçlük çeken öğrencileri yetiştirmede kullanılır’ (Öncül: 518).

görünmez program ‘1. Eğitim kurumlarında öğrenilenler yalnızca öğretmenlerin çabası ve ürünü değildir, öğrenciler birbirinden de, olumlu olumsuz, pek çok şey öğrenirler.

2. Eğitim kurumlarının aile ve çevre koşullarına göre daha düzenli, denetimli ve güvenli birer çevre olması, öğrenciler üzerinde, hiç ayrımında olmadan, etkili olur ve benzeri bir takım bilgi, beceri ve alışkanlık kazanmalarına yol açabilir. (Saate bağlı düzgün bir çalışma ve dinlenme, güvenli ve denetimli bir çevre vb. oluşu gibi)

3. Öğretmen ve yöneticiler, kılık kıyafetleri, konuşmaları, davranışları ve öğrencilere yaklaşımları ile de öğrenciler üzerinde etkili olur. Öğrencilere örneklik ederler.

4. Eğitim program ve yönetmeliklerinde yer alan pek çok ilke ve konu ile aracın günlük uygulamalara konması ya da göz ardı edilmesi, ya da amacına aykırı biçimde kullanılması öğrencilerde olumlu ya da olumsuz tepkilere yol açabilir. Örneğin, okulda iş, uygulama ya da eleştiri yerine kitap, laf ve ezberin ağırlıkta olması, okulda estirilen yarışma havası, sınav baskısı, verilmemesi vb. gibi olaylar ya da etmenler.

İşte programlarda yer alıp işlenmeyen tüm ve benzeri konu ve özelliklere verilen genel ad görünmez ya da yazılı olmayan program terimi altında toplanmaktadır. Doğal olarak bu görünmez programların konuları okullara ve sınıflara göre değişik olabilir’ (Öncül:520).

gösterme yöntemi ‘Eğitimde ve öğretimde, ya nasıl yapılacağını belirtmek ya da ilkeyi açıklamak biçiminde olsun her şeyi başkaları önünde yapma işi. Örneğin: Bir küme öğrenciye şerit testere ile tahta kesmeyi, belli bir yemeği hazırlamayı gösterme ya da bir sınıf karşısında, nesnelerin ısınca genişmesini gösteren bir deney yapmak..gibi’ (Öncül:524).

göz koruma sınıfları ‘Gözleri ileri derecede bozuk olan çocuklar için düzenlenen, bol ışıklı ve içinde olağan ölçülerden daha büyük ders araç ve gereçlerinin kullanıldığı sınıflar’ (Oğuzkan:75).

gözetim ‘Öğretimin her yönüyle geliştirilmesi bakımından öğretmenlere, öğretime yardımcı kişilere ve öğrencilere okul içinden – örn. okul yöneticilerince – ve dışından – örn. denetmenlerce – yapılan yardım ve kılavuzluk’ (Oğuzkan:75).

* **gözetim altında çalışma** ‘Öğrencilerin yardım görmeksizin, bağımsız olarak yaptıkları çalışmalarının karşıtı olarak, öğretmenin ya da bir gözetiminin öğrencinin sorularını yanıtladığı ve kılavuzluk ettiği bir çalışma türü’ (Öncül:526).

* **gözetim altında oyun** ‘Tüm oyuncuların adil biçimde ve tam olarak katılmalarını sağlamak amacı ile öğretmenin gözetimi ve yönetimi altında yapılan oyun faaliyetleri. Karşıtı: Özgür oyun’ (Öncül: 526).

* **gözetim altında öğretim** ‘Öğretmen yetiştirmede, öğretmen adaylarının yetkili ve deneyimli öğretmen ya da denetçiler kılavuzluğu ve gözetimi altında ders vermeleri. Eşanl. Güdümlü, gözetimli öğretim’ (Öncül: 526).

gözetimci ‘Eğitim ve okul görevlilerinin çalışmalarına kılavuzluk etme, onlara yön verme ve yardımcı olma sorumluluğunu taşıyan eğitim görevlisi. (Bu terim özellikle ABD’de, eksik arayıcı anlamını veren denetici ya da denetmen (müfettiş = inspector) terimi yerine daha yumuşak ve demokratik bir kavram olarak kullanılmaktadır.)’ (Öncül:527).

gözetimli

* **gözetimli çalışma** ‘En az bir öğretmenin belli bir dersle ilgili olarak sorulan soruları yanıtlayarak ve birtakım çöüm yolları göstererek öğrenciye yardımcı olduğu bir çalışma biçimi’ (Oğuzkan:75).

* **gözetimli oyun** ‘Küçük çocukların tam ve kurallara uygun olarak katılmalarını sağlayacak biçimde bir öğretmen ya da yardımcısının yönetimi altında oynanan oyun’ (Oğuzkan:75).

gözetmen ‘Öğretmen ya da öğrencilerin daha etkili ve verimli çalışmalarını sağlamak amacıyla onlara yardım ve kılavuzluk etmek üzere görevlendirilmiş olan kimse’ (Oğuzkan:75, Türkçe Sözlük:795).

gözetmenlik ‘Gözetmenin yaptığı iş’ (Türkçe Sözlük:795).

gözlem ‘Bir kimsenin ya da bir kümenin etkinliğini belli bir süre gözlemek ve bu süre içinde ortaya çıkan davranışları bir yere yazmak işlemi’ (Oğuzkan:75, Türkçe Sözlük:795).

* **gözlem kursu** ‘Gözlem sınıfı’ (Öncül:529).

* **gözlem okulu** ‘Okul çalışmaları ile ilgili yöntemleri, teknikleri ya da denemeleri gösterme amacı ile içinde öğretim ve öğrenme çalışmaları yapılan (öğretmen yetiştiren kurumların yakınlarında ya da kentteki) bir okul’ (Öncül:529, Demirel:59).

* **gözlem okulu, örnek okul** ‘*observation school*’ (Demirel:59).

* **gözlem sınıfı** ‘Öğretmen yetiştiren kurumlarda, okul çalışmalarının gözlenmesi yolu ile eğitim sorunlarının incelendiği bir sınıf türü’ (Öncül:529, Demirel:59).

* **gözlem teknikleri** ‘*observational techniques*’ (Demirel:59).

* **gözlem yoluyla öğrenme** ‘Bireyin bir başkasının davranışını gözleyerek yaptığı algısal öğrenme biçimi’ (Demirel:60).

gözleme dayalı araştırma ‘*observational research*’ (Demirel:60).

gözleme dayalı veriler ‘*observational data*’ (Demirel:60).

grup ‘1. Küme: “*Bir kadın grubu gözleri komutanın penceresine dikili duruyor.*” -H. E. Adıvar.

2. Ortak özellikleri olan varlıklar, nesnel bütünü: *Lehçeler grubu*’ (Türkçe Sözlük:799).

* **grup etkinliği** ‘Eğitim-öğretim faaliyetlerinin kümeler halinde meydana gelmesi’. ‘*Öğrenenleri grup etkinliğinde yer alarak işbirliği içinde çalışmaya teşvik eder*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:93).

* **grup öğretimi** ‘*group instruction*’ (Demirel:60).

gruplandırma ‘Gruplandırmak işi’ (Türkçe Sözlük:799).

gruplandırmak ‘1. Gruplara ayırmak.

2. Dağınık olan şeyleri toplayarak grup oluşturmak’ (Türkçe Sözlük:799).

Guilford-Zimmerman Envanteri ‘Etmen çözümlenmeleri sonucu saptanmış 10 değişik ve önemli kişilik özelliğini ölçen bir kişilik anketidir. Yüksek öğrenim öğrencileri ile yetişkinlerin için hazırlanmıştır’ (Öncül:531).

güç eğitilebilir ‘Güçlülük ve çoğu kez yineleme yoluyla kendisine birtakım şeyler öğretilen’ (Oğuzkan:76).

güdü ‘Organizmanın hareketini başlatan, yönlendiren ve sürdüren güç’ (Demirel:60, Türkçe Sözlük:803, Öncül:533): ‘*İçsel nedenler arasında kişilik özellikleri, güdüler, heyecanlar, tutumlar, huylar, yetenekler, çabalar ya da kişinin kendisiyle birlikte taşıdığı diğer hususlar olabilir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:18).

güdüleme ‘Belli amaçlara ulaşmak için bir güç kazanma durumu’ (Demirel:60, Öncül:533): “ *İçinde duygusal farkındalık, kendini düzenleme, empati, sosyal beceri, öz farkındalık, kendini güdüleme vb. pek çok becerileri bulunduran duygusal okuryazarlık, kişisel güç kaynağı olarak tanımlanır*” (S.A.Ü.E.F.D 16:84).

güdülemek ‘*motivate*’ (Demirel:60).

güdülenme ‘Güdülemek işi, motivasyon’ (Türkçe Sözlük:804): “*Okul kültürü güdülenme ve öğrenci öğrenmesinde belirleyici rol oynayan algı, inanç ve düşüncelerin özel bir ögesidir*” (S.A.Ü.E.F.D 16:28).

güdümbilimsel pedagoji ‘Öğrencinin gereksinme duyduğu bilgi ve becerileri kendisine, programlanmış öğretim gibi kesin yöntemlere göre hazırlanmış alıştırmalarla ya da öğretme makineleri gibi araçları kendisi yönetme yolu ile kazandıran öğretim türü. Eğitim ve öğretme işi, bireyi istenen amaca göre yönlendirme süreci olduğuna göre saptanan eğitim ve öğretim amaçları doğrultusunda en uygun yönlendirme teknikleri de bulunabilir. İşte bu amaçla güdümbilim eğitim ve öğretime başlıca iki büyük alanda uygulama olanağı bulmuştur.

1. Bildirişim ya da bilişim kuramını, öğrenme ve öğretme konularına uygulama. Bilgiyi en çabuk ve elverişli biçimde sunma, aksaklıkları giderme, eğitimde bilgisayarlardan yararlanma..gibi’ (Öncül:535).

güdümlenme ‘Bir görüş, kanı veya inancı benimsetme çabası’ (Türkçe Sözlük:804).

güdümlenmek ‘Belli bir amaca veya inanca yönlendirmek’ (Türkçe Sözlük:804).

güdümlü ‘Güdülebilen, yönlendirilebilen, yönetilebilir: “*Güdümlü siyasanın kurbanı olmuş kimi değerli yazarların ıvecen yargısı rol oynamıştır.*” -S. İleri’ (Türkçe Sözlük:804, Demirel:60).

* **güdümlü çalışma** ‘Rastgele değil de öğrencinin çabalarını istenen amaçlara göre yönelten her tür çalışma. Öğretmenin gözetim ve yardımı olabileceği gibi bu amaçla hazırlanmış materyal de bulunur: Çalışma kitapları...gibi. Ayrıca öğrencilerin çalışma sonuçlarının değerlendirilmesini ve ölçü araçlarını da kapsar’ (Öncül:536, Oğuzkan:76, Demirel:61).

* **güdümlü etkinlik** ‘*directed activity*’ (Demirel:61).

* **güdümlü öğrenme** ‘Kılavuzluk çalışmalarında danışmanın görüştüğü kimseye (öğrenciye) ,yönelttiği dolaysız sorularla izlemesi gereken yollara ilişkin öğütlerde bulunduğu bir görüşme yöntemi’ (Oğuzkan:76, Öncül:536, Demirel:61).

* **güdümlü öğretim** ‘Gözetim altında öğretim’ (Öncül:536).

* **güdümlü psikolojik danışma** ‘Danışanın sorunlarının çözümünde alınacak kararlar ve uygulanacak önlemler hakkında öğütlerde bulunmak ve testlere tarihsel verilere dayanarak, danışanın anıklıkları, ilgileri ve kişiliği hakkında yorumlara geçmek yolları ile danışmanın doğrudan doğruya etkide bulunduğu bir danışma türü, gözetim altında öğretim’ (Öncül:536).

güdümsüz

* **güdümsüz eğitim** ‘Amerikalı ruhbilimci Carl Rogers’in (1902-...) ruhsağaltımı için saptamış olduğu ilkelerin eğitim alanına uygulanması. Bu yönetime göre eğitici, yargıda bulunmayı ve buyurmayı benimsememekte ve sağaltma uzmanı gibi, konulara tamamiyle olumlu bir anlayışla bakmayı, kulak vermeyi temel saymakta ve kişinin, yanılgıları ve kusurları hakkında kendisinin bilinçlenmesine önem vermektedir’ (Öncül:536).

* **güdümsüz öğretim** ‘Bir kaynak kişi olarak öğretmenin, öğrencilerin bağımsız karar vermesini, anıksal merakını, kuvvetli güdülenmesini ve hem öznel ve hem de nesnel değerlendirmede bulunmasını sağlayacak türde bir hava yaratması tekniğidir. Bu yolla toplumsal anlayış ve gelişme sağlanmış olur. Karşıtı: öğretmeni merkez yapan öğretim.

Öğretmenin amacı, öğrencilere şu ya da bu biçimde bir öneride bulunma yerine, amaçlarını saptama ve gerçekleştirmede en iyi yolları bulmalarına yardımcı olan bir öğretimdir. Güdümsüz eğitim’ (Öncül:536).

günce yöntemi ‘1. Öğretmenlerin, kendi öğretim yollarını ve karşılaştıkları sorunları yazdıkları bir anı yöntemidir ve bu, denetmenle öğretmenin karşılıklı görüşmelerinin kaynağı görevini görür. Bir denetim tekniğidir.

2. Kimi zaman buraya, denetmen, öğretimin iyileşmesi ile ilgili öğütlerini de yazar’ (Öncül:538).

güncellik ilkesi ‘Öğretim sırasında öğrencilerin güncel sorularla karşı karşıya gelmelerini, yurt ve yeryüzü olaylarıyla ilgilenmelerini sağlamak için onlara yaşamın gerçeklerini tanıtmayı amaç edinen eğitim ilkesi’ (Oğuzkan:76).

gündüz okulu ‘gündüzlü okul’ (Öncül:539, Demirel:61).

gündüzcü öğrenci ‘*day student*’ (Demirel:61).

gündüzlü

* **gündüzlü okul** ‘Öğrencilerin gündüzleri gitmiş oldukları okul. Öğrencilerin 24 saat içinde kaldıkları yatılı okulun karşıtıdır’ (Öncül:539).

* **gündüzlü öğrenci** ‘Bir öğretim kurumuna gündüzleri devam eden ve yatılı öğrenciler gibi geceyi okulda ya da okula bağılı bir yurttta geçirmeyen öğrenci’ (Oğuzkan:77, Öncül:539).

Günlük

* **günlük plan** ‘Öğretmenin bir okul gününde sınıfında işlemeyi düşündüğü konuları, düzenlemeyi tasarladığı etkinlikleri, yararlanmayı öngördüğü araç ve gereçleri sırası, zamanı ve süresiyle gösteren ders planı’ (Oğuzkan:77, Demirel:61).

* **günlük program** ‘1. Öğretmen, öğrenci ve öteki okul personelinin günlük her tür çalışmalarını, yeri ve sırası ile belirten bir çizelge ya da tablo

2. Bir sınıfın ya da öğretmenin günlük çalışmalarını gösteren çizelge’ (Öncül:539).

günün konuları sınavı ‘Bir kimsenin günlük olaylar ya da koşullarla bunların eğitim açısından yorumlanmasındaki bilgi ve bilincini belli etmek için hazırlanmış bir test ya da başka bir ölçme aracı’ (Öncül:539).

güven katsayısı ‘İstatistiğe dayalı bir anlatılma güven belirten bir terimdir ve 1.00 sayısından güven basamağının çıkarılmasına eşittir. Sözelimi bir parametrenin belli sınırları (güven sınırları) dışında olması olasılığı 0.05 (güven basamağı ya da risk basamağı) ise bu parametrenin güven katsayısı 1.00-0.50 ya da 0.95’tir’ (Öncül:541).

güvenirlilik ‘Ölçmede, bir ölçü aracının ölçtüğü şeyin doğruluğu, bir testin ya da başka bir değerlendirme aracının, ölçüğünü sağlam ya da her zaman aynı sonucu verecek yolda ölçme derecesi’ (Öncül:540, Oğuzkan:77): ‘‘*Yapılan güvenirlilik çalışması sonucunda okuduğunu anlama başarı testinin Croanbach Alpha güvenirlilik katsayısı .70 bulunmuştur*’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:7).

* **güvenirlilik katsayısı** ‘Bir testin ya da başka bir ölçü aracının ölçüğünü her zaman aynı olarak ölçtüğünü gösterir.

1. Ayrı bireye ait bir dizi gözlem ya da puan ile aynı türden denk ama bağımsız bir dizi gözlem ya da puan arasındaki bağıntı katsayısı. Aynı kümenin aynı testin iki eş takımında almış oldukları puanlar arasındaki bağıntı katsayısı gibi.

2. Testi bir kez uygulama yolu ile elde edilen test sorusu materyalinden çıkarılan güvenirlilik tahmini: Kuder Richardson formülü ile sağlandığı biçimde’ (Öncül:541, Oğuzkan:77, Demirel:61): ‘*Testin ortalama güçlüğü 0.54 olarak ve ITEMANW istatistik programında hesaplanan güvenirlilik katsayısının $\alpha=0.74$ olduğu gözlenmiştir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:66).

güz dönemi ‘Eğitim öğretimde ilk yarıyı’ (Türkçe Sözlük:818, Demirel:61): ‘*Araştırmanın evrenini, 2007-2008 eğitim-öğretim yılı güz döneminde, Erzurum il merkezinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan 1500 yönetici ve öğretmenler oluşturmaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:29).

güzel sanatlar akademisi ‘Çizgi ve yağlı boya resim, heykelticilik, biçimleme, mimarlık ve öteki güzel sanatların öğretildiği yüksek bir okul ya da kurum’ (Öncül:542).

güzel sanatlar eğitimi ‘Okullarda öğretilen ve uygulaması yapılan göz ve oylum ile ilgili güzel sanat dersleri. Çok kez başlıca alanları şunlardır: Güzel sanatlar, grafik sanatlar (çizgisel sanatlar), endüstri sanatları, reklam ve ticaret sanatları, evişleri sanatları, tiyatro... Daha küçük bölümler olarak resim (çizgi ve boya ile) iş, sanat tarihi ve güzel sanatlardan zevk alma adlarını alır. Meslek eğitiminden çok genel eğitim verme amacını güden ders türüdür. Eşanl. Güzel sanat eğitimi’ (Öncül:542).

H

habersiz verilen kısa sınav ‘*pop quiz*’ (Demirel:62).

haftalık

* **haftalık ders dağıtım çizelgesi** ‘Ders dağıtım çizelgesi’ (Oğuzkan:77).

* **haftalık program** ‘1. Bir sınıfın hafta içinde yapacağı türlü çalışmaların her birini ve inceleme konularını göstermek üzere öğretmenin hazırladığı program. Çok kez ünite planı anlamını taşır.

2. Okulun bir hafta içindeki ders içi ve ders dışı çalışmalarını gösteren program' (Öncül:543, Demirel:62).

halk

* **halk eğitim merkezi** '*public education centre*' (Demirel:62).

* **halk eğitimi, kitle eğitimi** 'Genellikle onbeş yaş ya da daha ileri yaşta olup normal okul ve üniversite sisteminin dışında bulunan kimselerin yararına sunulan ve ihtiyaçlara göre düzenlenen eğitim' (Demirel:62, Oğuzkan:77).

* **halk okulu** 'Halk için gerekli olan bilgilerin verildiği okul: "*Günlük program başlamadan önce kendinizi sevimli bir halk okulunda buluyorsunuz.*" -H. Taner' (Türkçe Sözlük:837, Öncül:546).

ham puan, elde edilmiş puan 'Genellikle doğru yanıtların sayısı, yanlış sayısı, uygulama süresi vb. özellikler göz önünde tutularak bir testi puanladıktan sonra elde edilen ve üzerinde herhangi bir yorum ve işlem yapılmamış olan niceliksel puan' (Oğuzkan:77, Öncül:547, Demirel:62): "*Aritmetik ortalama, standart sapma ve öğrencilerin ham puanlarına bakılarak bu puanlarda en düşük olan iki sınıf belirlenmiştir*" (S.A.Ü.E.F.D 16:5).

ham puanlar '*raw scores*' (Demirel:62).

hareket notu 'Gidiş notu, davranış notu' (Öncül:547).

harf 'Dildeki bir sesi gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlerden her biri, kod: *Türk alfabesinde yirmi dokuz harf vardır*' (Türkçe Sözlük:849).

* **harf yöntemi** 'Okumaya, harflerin ad ve seslerini tanıma, ondan sonra bunları ab, ac, ad.. biçiminde birleştirip heceler oluşturma, en sonunda da sözcük kurma yolunu izleyen en eski bir okuma yöntemidir. Hemen her ülkede ortaçağda biricik okuma öğretme yöntemi idi ve 19..yy'a kadar sürdü. Eşanl. Heceleme yöntemi' (Öncül:548).

harp

* **harp akademisi** 'Sınıf subayları arasından istekli ve yetenekli olanlara kurmaylık için gerekli bilgi ve beceriler kazandırarak onları yüksek komuta görevleri için yetiştiren iki yıllık eğitim kurumu' (Oğuzkan:77).

* **harp okulu** ‘Kara, deniz ya da hava kuvvetlerinde görev alacak subay adaylarını lisans düzeyinde yetiştiren ve öğrenim süresi dört yıl olan yüksekokul’ (Oğuzkan:77).

hastane

* **hastane öğrencisi** ‘Hastanede bulunması yüzünden derslerini hastane öğretmeninden alan öğrenci’ (Öncül:550).

* **hastane öğretimi** ‘Hastane okulu’ (Öncül:551).

* **hastane öğretmeni** ‘Hastanede yatan çocuklara öğretmenlik eden öğretmen’ (Öncül:551).

haşiye ‘Dipnot’ (Türkçe Sözlük:855).

hatırlama ‘Daha önce öğrenilenlerin hiçbir ip ucu olmaksızın söz, yazı ya da bir başka işaret sistemiyle tekrarlanması’ (Demirel:62 , Türkçe Sözlük:857): ‘*Hatırlama ve tekrarlama bilgisinden ziyade anlamaya yoğunlaşma ve anlamın oluşturulmasında sosyal etkileşim ve işbirliğini öne çıkarma vardır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:92).

hatırlamak ‘Anımsamak: “O zaman annemin ölmüş olduğunu hatırlıyorum.” -A. Ağaoğlu’ (Türkçe Sözlük:857).

hayat bilgisi ‘Bir çok ülkenin ilkokullarında somut yakın çevre incelemeleri niteliğinde okutulan bir dersin adı. Bizde ilkokulların birinci döneminde yer alır ve öteki derslerin eksenini görevini görür’ (Öncül:553).

haylaz ‘1. Akıllı uslu durmayıp hoşça gitmeyen davranışlarda bulunan.

2. Çalışma gücü olduğu halde çalışmayıp aylıklık eden, tembel.

3. Okulda derslere ilgi duymayan ya da dikkatinin dağınıklığı yüzünden okul çalışmalarını sırasında kendini oyuna kaptırarak bir karışıklık havası yaşatan öğrenci, hayta’ (Öncül:553).

haylazlık ‘Derslerine karşı ilgi duymama ya da dikkatini dağınıklığı yüzünden kendini okul çalışmalarından çok oyuna kaptırma eğilimi’ (Öncül:553).

hayvan sağlığı memurluğu meslek lisesi ‘Hayvan sağlığıyla ilgili görevleri yapacak kimseleri yetiştirmek amacıyla güden, ortaokula dayalı üç yıllık meslek okulu’ (Oğuzkan:78).

hazırbulunuşluk ‘1. Bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi ya da bir öğrenme yaşantısının etkili olabilmesi için gerekli yeterliğe sahip olma durumu.

2. Belirli ussal ve fiziksel etkinlikleri, olgunluk ve deneyimle ayarlayabilme’ (Demirel:63).

hazırbulunuşluk düzeyi ‘Öğrencinin bir programa başlamadan önce kazandığı, ön bilgi, tutum ve becerilerin tümü’ (Demirel:63).

hazırbulunuşluk ilkesi ‘*Law of readiness*’(Demirel:63).

hazır

* **hazır ders gereci** ‘Harita, kitapçık, levha, fotoğraf gibi önceden hazırlanmış ve çoğaltılmış olan ders gereçlerine verilen ad’ (Oğuzkan:78, Demirel:63).

* **hazır olma** ‘1. Belli bir uyarıcıya ya da uyarıcı türüne tepkide bulunmak üzere canlının kendisini hazırlaması.

2. Belli bir öğrenme çabasından yararlı çıkabilmesi için insanın aldığı durum. Bu, bireyin olgunluğuna, uygun hazırlık eğitimine ve doğan ilgi ya da güdü ile yeteneğe bağlıdır. (Bu bir özellik değil, birçok kişisel niteliklerin bileşimidir)’ (Öncül:556).

* **hazır olma eğitimi** ‘1. Belli bir hareket ya da davranış biçimi için, çabayı kolaylaştırıcı bir hazır olma durumu.

2. Belli türden davranışlar ya da amaçlar ya da bunların her ikisi için önceden yatkın ya da hazır olma eğilimi. Çok kez tutum ile eşanlamdadır’ (Öncül:556).

* **hazır oluş testi** ‘Bir öğrencinin yeni bir öğrenme etkinliğine katılabilmesi için gerekli olan beceri ve yeterlik oldunluğuna ya da düzeyine ne derece eriştiğini ölçmeye yarayan test’ (Oğuzkan:78, Öncül:556).

hazırlık ‘1. Herbart’ın 5 biçimsel adımından biri. Bu anlamda öğretmen, konunun tarihçesine dokunarak ve konuya karşı ilgi uyandırmak amacı ile, öğrencileri heveslendirir ya da konuyu izlemeye hazır duruma getirir.

2. Gözetim altında yapılan çalışmalarda, öğretmenin temel hazırlamaya ya da ele alınacak konuya değgin ilgi uyandırması (Çok kez buna temel hazırlama adı verilir.)

3. Karmaşık bir eylemin ilk adım, hazır duruma getirme aşaması.

4. G. Wallas'a göre, yaratıcı düşünmede bir aşamadır. Bu aşamada düşünür, yaratacağı ya da ortaya koyacağı yapıta değgin bilgi, beceri ve teknikleri elde eder. (Wallas'ın yaratıcı düşünmede ileri sürdüğü öteki adımlar ise oluşturma, aydınlatma ve doğrulamadır' (Öncül:555).

* **hazırlık eğitimi** 'Görevlilere üstlenecekleri görev, yetki ve sorumluluklar üzerine gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmayı amaçlayan görev öncesi eğitim türü' (Oğuzkan:78, Demirel:63).

* **hazırlık okulu** 'Öğrencilerini, başka bir eğitim kurumuna girmek üzere hazırlama amacı güden bir okul. ABD'de genellikle öğrencilerini kolejlere hazırlayan orta dereceli özel okullar' (Öncül:556, Demirel:63).

* **hazırlık sınıfı** 'Öğrencilere, belli bir öğretim programını izlemek veya belli bir okulda okumak için gerekli temel anlayış, bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla bir okula, bir üniversiteye bağlı olarak açılan öğretim öncesi sınıf' (Türkçe Sözlük -T-:872, Oğuzkan:78, Demirel:63).

Head Start Projesi 'Toplumun düşük gelirli ailelerinden toplanmış 3-5 yaşlar arasındaki çocuklara ABD'nin 1965 yılında uygulamaya başladığı bir programdır. Hekimlik ve beslenme hizmetleri ile toplumsal hizmet sağlayarak ve zenginleştirilmiş okul öncesi etkinlikleri ile bu tür çocukların okula başlayınca daha etkili bir öğrenme gösterip göstermeyeceklerini saptamak amacıyla güden bir programdır. Bu programın giderleri büyük ölçüde federal hükümetçe karşılanmaktadır. Toplumun alt katmanlarında çocukların eğitimine olumsuz etki yapan etmenler erken yaşta giderilmeğe çalışılırsa bu çocuklar okul çağına erişince okuldaki anlksal, toplumsal ve duygusal gelişmeleri ile okul başarıları düzeltilebilir mi görüşünden yola çıkılarak sağlık, diş bakımı, iyi beslenme, ana-babalarına besin sağlamak, onların dikey toplumsal devingenliklerini türlü yollarla arttırmak ve bu proje ile yakın çevre etkinliklerine katılmalarını önermek gibi türlü önlemlere başvurulmuştur' (Öncül:557).

hece '1. Sözcüğün, sesli ve sessiz harflerden oluşan yapısal bir parçası.

2. Hece sesini oluşturan harfler' (Öncül:557).

* **hece sayısı testi** ‘Bir küme anlamsız hece söylenir ve deneğin bunları hemen yinelemesi istenir. Anıda tutulan ve yinelenen bu tür hece sayısı saptanır. Başlıca bireysel zeka testlerinde kullanılır’ (Öncül:557).

heceleme ‘1. Bir sözcüğü hecelerine ayırmak.

2. İlk bakışta okunmayan heceleri teker teker okumak’ (Öncül:557).

* **heceleme yöntemi** ‘Okuma öğretiminde, okumayı hecelerin öğretiminden sonra başlama yolu. Eski olan bu yöntem harflerin seslerini öğretme yönteminin öncüsü olmuştur’ (Öncül:557).

heceleyerek okuma yaklaşımı ‘*syllable approach*’ (Demirel:63).

heceleyerek okuma yöntemi ‘Heceleri birleştirme temeline dayanan bir okuma yolu’ (Oğuzkan:78, Demirel:63).

hedef ‘Yetiştirdiğimiz insanda bulunmasını uygun gördüğümüz, eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikte istendik özellik. Daha kısa bir tanım; kişide geliştirmek istediğimiz özellikler. Bu özellikler, bilgiler, yetenek ve alışkanlıklardır. Diğer bir tanımla hedef, bir öğrencinin, planlanmış ve tertiplenmiş yaşantılar sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği ya da davranış olarak ifade edilmeye elverişli olan bir özellik’ (Demirel:63, Türkçe Sözlük:873): ‘*İnsanlar, yaşamları boyunca içinde yaşadıkları toplumların beklentileri yönünde topluma ait bireylerini belli amaçlar doğrultusunda yetiştirmeyi hedeflemiştir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:62).

* **hedef davranışlar** ‘Bir eğitim programında yer alan hedefleri gerçekleştirici tüm önermeler’ (Demirel:63).

* **hedef odaklı değerlendirme yaklaşımları** ‘*objectives-oriented evaluation approaches*’ (Demirel:63).

* **hedef-bağımsız değerlendirme** ‘Hedeflenen sonuçları bilmeden, eğitim programlarının etkilerini sınavan değerlendirme’ (Demirel:63).

* **hedef-bağımsız değerlendirme, hedeften bağımsız değerlendirme** ‘*goal-free evaluation*’ (Demirel:63).

her ders saati başı ödeme ‘*remuneration per class hour*’ (Demirel:64).

Herbart'ın Öğrenme Basamakları 'Johann Friedrich Herbart (1776-1841)'in savunduğu ve 19. yy ile 20.yy başlarında öğretmen yetiştirme kurumlarında geniş ölçüde benimsenmiş olan şu beş öğretim adımıdır.

1. Hazırlık, 2. Sunma, 3. Bağlantı kurma, 4. Özetleme ve 5. Uygulama. Her derste bu beş basamağa sıkı sıkıya bağlı kalınması istenir' (Öncül:559).

Herbartçılık '1. J.F. Herbart (1775-1841) tarafından 1825 yılında ortaya konan anlaksal bir dinamik ruhbilim türü olup düşüncelerin birbiri ile yarışma durumunda oluşunu benimser.

2. Genellikle yeni düşüncelerin, daha önce edinilen düşünce kümesi (tam algı kitlesi) ile ilişki kurmasına önem veren bir eğitim kuramı ve akımıdır.

Herbart sağlığında etkisi çok olmayan bu kurum ya da akım, 19.yy'ın ikinci yarısında çok önem kazanmış ve aynı yüzyılın sonunda her yanda eğitim kuram ve uygulamalarına etki yapmıştır. Bu akımın başlıca yandaşları Almanya'da T. Ziller (1817-1882), K.V. Stoy (1815-1885), F.W. Dörpfeld (1824-1893) ve Garmo ve McMurrays'ın önderliğindeki bir gruptur. Eşanl. Herbart akımı' (Öncül:558).

herkes için eğitim '*education for all*' (Demirel:64).

hız testi 'Titizce hesaplanmış dar zaman sınırları içinde yapılan ve sorularının çoğu eşit güçlükte olan, başka bir deyişle temel amacı hız puanı sağlamak olan, bir test türü. Öğrencinin başarısında öteki boyutlar etki yapmaz. Testi alanların hiçbirisinin tüm soruları yanıtladığı beklenmez. Doğru yanıtladığı soru sayısına göre puan verilir. Karşıtı: güç testi, doğruluk testi' (Öncül:566, Demirel:64).

hızlandırılmış

* **hızlandırılmış eğitim** '*intensive education, accelerated education*' (Demirel:64).

* **hızlandırılmış öğrenim** '1. Üstün yetenekli öğrencilerin belli bir programı öteki öğrencilerden daha önce tanımlayabilmelerini sağlayan öğrenim düzeyi.

2. Meslek okullarında yetişmiş insan gücü gereksinimini bir an önce karşılayabilmek için öğrencilere olağan zamandan daha kısa bir süre içinde uygulanan öğrenim' (Oğuzkan:79).

* **hızlandırılmış program** ‘Bir yılda birden çok sınıf geçirme yolu ile bütün çocukların ilerlemesini hızlandırma. Karşıtı: Zenginleştirilmiş program. Eşanl. Hızlandırılmış kurs.’ (Öncül:565).

hızlanma ‘1. İstatistikte, bir etkinliğin eğrilerde doğrusal biçimde gösterilmesinde eğitimin olumlu ya da olumsuz yönde gidişi, ilerlemesi. Ardışık değişmeler bu öncekinden büyük olduğu zaman olumlu, ardışık değişmeler öncekinden küçük olduğu zaman ise eğrideki hızlanma olumsuz demektir. Değişmelerde hızlanma aynı kalıyorsa buna da sıfır hızlanma, değişmeyen hızlanma denir. (Bkz. ilerleme hızı.)

2. Toplumbilimde, doğal gelişmede daha hızlı bir gelişme olması durumu. (endüstri toplumlarında hızlanma çocukları vaktinden önce gelişme, soyutlamaları özümleme zorunda bırakır.)

3. Eğitim ve öğretimde, üstün yetenekli öğrencilerin ortalama öğrencilerden daha çabuk ilerlemelerini sağlayan türlü önlemler. Eşanl. Eğitimde ilerleme hızı’ (Öncül:565).

hızlı

* **hızlı ilerleme** ‘Eğitimde: Bir öğrencinin bir öğrenim kurumunu ya da programını olağan süresinden önce başarması: üç yıllık ortaokulu iki yılda bitirmesi gibi. Eşanl. Sınıf atlama’ (Öncül:566).

* **hızlı okuma** ‘Günümüzün iletişim koşulları hızlı okumayı gerektirmektedir. Bu amaçla okumada hızı ve özellikle çabuk kavramayı hızlandıracak bir takım tekniklere başvurulmaktadır. Ama bunun yanında her zaman okunması gereken iyi materyali seçmeyi de unutmamak gerekir’ (Öncül:566).

* **hızlı öğrenenler** ‘*fast learners, high achievers*’ (Demirel:64).

* **hızlı sınıf geçme** ‘Yılda bir kezden daha hızlı sınıf geçirme yolu’ (Öncül:566).

hizmet

* **hizmet içi eğitim** ‘Kişilerin görevdeki verim ve etkinliklerinin artırılmasını, gelişmeye yol açan bilgi, beceri ve anlayışlarının zenginleştirilmesini amaç edinen ve kurumların genel çalışma düzenini sürekli olarak etkileyen eğitim’ (Oğuzkan:79, Türkçe Sözlük -T-:896, Öncül:568, Demirel:64): ‘*Yönetici ve öğretmenlere okul kültürü ve kültürel liderlik ile ilgili hizmet içi eğitim çalışmalarının düzenlenmesi önerilmektedir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:38).

* **hizmetiçi eğitim ihtiyacı** ‘Bir görevi yapan personelde bulunması gerekli görülen niteliklerle, personelin sahip olduğu nitelikler arasındaki fark’ (Demirel:64).

* **hizmet içi eğitim kursu** ‘Görevde bulunan personelin yeterlilik ve iş veriminin artırılması için personele eğitim verilen kurs’ ‘Eğitim programları, seminerler, hizmet içi eğitim kursları düzenlenerek insanlar bilinçlendirilmelidir’ (S.A.Ü.E.F.D 15:107).

* **hizmet içinde öğretmen yetiştirme** ‘İş başındaki öğretmenlerin meslekte gelişmelerine ve niteliklerini yükseltmelerine hizmet eden faaliyetler: Geziler, meslek yapıtlarını okuma, program hazırlama ve okulları gezme çalışmalarına katılma, yaz kurslarına gitme..gibi’ (Öncül:568).

* **hizmetiçi öğretmen eğitimi** ‘*inservice teacher training*’ (Demirel:64).

* **hizmet içi yetiştirme** ‘Çalışanların yeterliliklerini artırmak amacı ile, uzmanlık mesleklerinde çalışanları da kapsamak üzere, bir meslekte çalışanlara verilen özel öğretim ya da eğitim’ (Öncül:568).

* **hizmet öncesi eğitim** ‘Bir kimsenin öğretmen olarak göreve başlamadan önce lisede, ilköğretim okulunda, öğretmen yetiştiren okullarda ve üniversitede almış olduğu genel ve mesleksi eğitim. Ön hazırlık. Eşanlı. Hizmet öncesi hazırlık’ (Öncül:568, Demirel:64): ‘*Eğitimin niteliği, öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim süreçlerinde beklenen düzeydeyle yetiştirilmelerine bağlıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 17:170).

* **hizmet öncesi hazırlık** ‘Hizmet öncesi eğitim’ (Öncül:568).

* **hizmet öncesi öğretmen** ‘*preservice teacher, initial teacher*’ (Demirel:64).

* **hizmet öncesi öğretmen yetiştirme** ‘Hizmet öncesi eğitim’ (Öncül:568, Demirel:64).

* **hizmet öncesi seçim** ‘Bir kısım adayların eğitim mesleğine girmesine, bir kısmının ayıklanmasına yol açan bir işlem. Bu işlem, öğretmen yetiştiren kurumlara seçerek aday alma, bu kurumlara seçerek aday alma, bu kurumlarda seçerek üst sınıflara geçirme ve okulda tutma, meslek için elverişli adayları devşirme ve diplomayı bu gibilere verme gibi önlemleri kapsar. Eşanlı. Yetişme öncesi seçim’ (Öncül:568).

* **hizmet puanı** ‘Öğretmenlerin çalıştıkları yıllara ve bölgelere göre aldıkları puan’. ‘*Sözleşmeli öğretmenler, çalıştıkları yıllara karşılık hizmet puanı almak istemektedirler*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:58).

hoca ‘1. Öğretmen: “Edebiyat hocasıyken talebeme bu nesir sanatından bir defa bahsetmişim.” -F. R. Atay.

2. Akıl öğretene, öğüt veren kimse.

3. Medresede öğrenim gören sarıklı, cübbeli din adamı’ (Türkçe Sözlük:896, Öncül:569).

horozlanma ‘Okullarda eski öğrencilerin, alay olsun diye, yeni öğrencilere çatmaları, üzücü işler yaptırılmaları, kötü niyetle güçlük çıkarmaları, onları rahatsız etmeleri, gözdağı verip yıldırılmaları. (Yönetmeliklerde yasaklanmasına karşın bir tür davranışlar kimi okullarda yeni öğrenciler için bir sorun olmaktadır. Bu davranışta kabadayılık taslama, babalanma, efelik adı da verilebilir)’ (Öncül:570).

hümanist eğitim ‘İnsanı ve insani değerleri merkeze alan, öğrencinin sosyal ve duyuşsal becerilerinin gelişmesine önem veren eğitim anlayışı’. ‘Hümanist eğitim anlayışı olarak bilinen yaklaşıma göre bilişsel öğrenmelerle bireyin duyuşsal özellikleri ve sınıf içindeki algılanan destekleyici ve demokratik ortamlar arasındaki bağ günümüzde çok iyi anlaşılmalıdır’ (S.A.Ü.E.F.D 16:84).

→ (**Bkz. insancıl eğitim**).

I

ıra eğitimi ‘Öğretim, kılavuzluk ve örnek olma yolları ile alışkanlıklar, tutumlar, törel değerler ve ülküler geliştirmek, törel kararların verileceği ortamı hazırlamak. Belli bir ahlak düzenine uygun ıra geliştirme amacını güder. Eşanl. Karakter eğitimi’ (Öncül:574).

iraksal düşünme ‘Bir tek doğru çözümü olmayan sorunlara birden çok çözüm arayan, türlü yönlerde düşünme yollarına başvuran, çok kez yeni düşünce ve çözümlere götüren yaratıcı bir düşünme türü ya da öğrenme biçemi. Karşıtı: Yakınsak düşünme. (=tek yanlı düşünme)’ (Öncül:574).

ısınma dönemi ‘Bir çalışma döneminin başlarında verim azlığı görülen bölüm. Bu bölüm orta uzunlukta (60 dakika gibi) bir dinlenme koyma yolu ile kaldırılmıştır. Isınma döneminin tepkileri kimi insanlarda alıştırmaya dönemi sınırında ya da bu sınır yakındadır. Kimi insanlarda da alıştırmaya döneminin ilk bölümünde, verimde özellikle hızlı bir artma biçiminde kendini gösterir. Isınma dönemi tepkileri bir görevden ötekine değişir. Bu

dönem, işe başlarken ilk uyumların yapıldığı kısa bir süredir. (Öğrenmelerde ve kassal ödevlerde, insanın yavaştan alıp,işi bilmiş bile olsa, bocalamalar gösterdiği, ama az sonra veriminde hızlanma görülen bir kısa dönemdir.)’ (Öncül:577).

İ

içerik ‘Bir öğretim programında üzerinde durulması ya da işlenilmesi istenilen etkinlikler, üniteler ve konular’ (Oğuzkan:79, Öncül:578): ‘*Bu belirlemede verilen yanıtların içerikleri dikkate alınarak yapılmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:21).

* **içerik çözümlemesi** ‘Öğretim programında yer alan etkinliklerini ve ders konularının belli ölçütlere göre eleştirmeli bir bakışla çözümlenmesi’ (Oğuzkan:80).

* **içerik dersleri** ‘Öğretim programında yer alan, başlıca amacı ve işlevi öğrencilere birtakım bilgi ve anlayışlar kazandırmak olan tarih, coğrafya, fen bilgisi vb. derslere verilen genel ad’ (Oğuzkan:80, Öncül:578).

içgüçlü eğitimi ‘Çalışanların güvensizliğine, tedirginliğine ve isteksizliğine son vererek verimliliği artırmak, disiplin olaylarını azaltmak, yöneticiler ile yönetilenler arasında bozulan ilişkileri iyileştirmek gibi amaçlar güden eğitim türü’ (Oğuzkan:80).

iç içe halkalar programı ‘Derslerin sınıflara dağıtım planı ve bir program hazırlama düzenidir. Bu düzende öğrenci aynı dersi ya da konuyu, daha genişletilmiş olarak, iki ya da daha çok üst sınıfta yeniden okur. 19.yy.da çok yaygın olan yapay bir katı düzenleme türüdür’ (Öncül:589).

içişleri başı ‘Okul yapılarının, kuruluşlarının ve eşyasının iyi korunması, düzen ve temizliği gibi okulun bütün bakım işlerinin düzenlenmesi ve yürütülmesinde sorumlu olan kimse’ (Oğuzkan:80).

içkararlılık katsayısı ‘İçtutarlık katsayısı’ (Oğuzkan:80).

içsel denetim ‘*internal control*’ (Demirel:65).

içten denetimli bireyler ‘Kendilerini etkileyen olayların kendi denetimleri sonucu olduğu inancını taşıyan bireyler’ (S.A.Ü.E.F.D 15:19).

içtutarlık ‘Sorularının hepsi aynı şeyi ölçen, soruları arasında yüksek bir bağıntı bulunan, bu yüzden her sorusu ile testin tüm puanı arasında yüksek bir bağıntı görülen bir testin

özelliği ya da iç tutarlık güvenilirliği' (Öncül:592): “*Ölçeğin iç tutarlılık çalışmalarında kat sayıları hesaplanmıştır*” (S.A.Ü.E.F.D 16:96).

* **içtutarlık katsayısı** ‘Örnekleme niteliği taşıyan bir öğrenci topluluğuna bir kez uygulanan bir testten ya da bir başka ölçme aracından elde edilen ve bu aracın güvenilirliğini kestirmeye yarayan katsayı’ (Oğuzkan:80, Öncül:592, Demirel:65).

idrak ‘1. Anlama yeteneği, anlayış, akıl erdirmeye: “*Kişilik idraklerle doğar, diyenler de var.*” -Ç. Altan.

2. Erişme, ulaşma.

3. Algı.

4. Algılama’ (Türkçe Sözlük:937, Öncül:593).

* **idrak etme** ‘Algılama’ (Öncül:593).

* **idrak etmek** ‘1. akıl erdirmek, anlamak, kavramak: “*Evliliğim boyunca, saçmalığımı ancak şimdi idrak edebildiğim bir iş bölümü vardı Ayşin ile aramızda.*” -E. Şafak.

2. erişmek, ulaşmak: *Cumhuriyetin yetmiş beşinci yılını idrak ettik.*

3. algılamak’ (Türkçe Sözlük:937).

ifade ‘1. Anlatım: *Güzel bir ifade.*

2. Deyiş, söyleyiş: “*Not ettiklerimi bir ağzın ifadesi şekline sokarak size okutacağım.*” -S. M. Alus.

3. Bir duyguyu yüz aracılığıyla anlatan belirtilerin bütünü: “*Sakalı yeni çıkmış yüzünde çocukça ifadeler uçuyordu.*” -S. F. Abasıyanık’ (Türkçe Sözlük:937, Öncül:593).

* **ifade etmek** ‘anlatmak: “*Bence şairin asıl sanatı ruh anlarını ifade etmek hususundaki kabiliyetidir.*” -A. H. Çelebi.’ (Türkçe Sözlük:937).

ifham ‘Bildirme, anlatma’ (Türkçe Sözlük:937).

* **ifham etmek** ‘bildirmek, anlatmak’ (Türkçe Sözlük:937).

iki amaçlı okul ‘İki ayrı eğitim veren bir orta öğretim kurumudur. Aynı okulda bir akademik, bir de teknik eğitim verilmesi gibi. Çok amaçlı okullara geçilmeden önce İngiltere’de bu tür okullar çoktu’ (Öncül:593).

iki derslikli okul ‘Okulun tüm öğrencilerinin iki dersliğe toplanarak öğretim gördüğü okul. Genellikle köylerde ya da yeni kurulan okullarda olur ve çok kez iki öğretmenli okul ile eşanlamda kullanılır’ (Öncül:594).

iki dilli eğitim ‘İki dilin konuşulduğu çevrelerde ya da toplumlarda çocuklara iki dilde eğitim yapılması. Bu tür çift dilli eğitim gören öğrenciler zamanın yaklaşık yarısını bir dile, öteki yarısını da öteki dile harcar. Genellikle ilk sınıflarda öğrencinin anadiline ağırlık verilir ve kültür dersleri anadilinde yapılır. Amaç iki dilli kültürü pekiştirmektir’ (Öncül:594).

iki faktörlü (etmenli) öğrenme ‘*two-factor learning*’ (Demirel:66).

iki faktörlü (etmenli) öğrenme kuramı ‘*two-factor theory of learning*’ (Demirel:66).

iki faktörlü (etmenli) zeka kuramı ‘*two-factor theory of intelligence*’ (Demirel:66).

iki öğretmenli okul ‘İki öğretmenle yönetilen ilkokul. (Ya yeni açılmış tüm sınıfları oluşmamış okullarda ya da birleştirilmiş sınıflı köy okullarında söz konusudur.)’ (Öncül:596).

iki seçenekli soru ‘Verilen iki yanıtta birini seçmeyi gerektiren türden bir test sorusu: Evet-hayır soru türü...gibi’ (Öncül:596, Demirel:66).

iki seçenekli test ‘Her birinin olası iki seçeneği bulunan türden bir nesnel testtir. Sorular şu üç türde yanıtlanabilir:

1. Doğru-yanlış, evet-hayır, D ya da Y , artı, eksi ya da hiçbiri vb. gibi.
2. Tümcede verilen dilbilgisi açısından doğru olanı seçer.
3. Yazın niteliği, güzel sanat vb. açılarından değişik iki seçenekten biri seçilir. Eşanl. Seçenekli ya da çift seçenekli test’ (Öncül:596, Demirel:66).

iki yarı güvenirliliği ‘Bir testin sadece bir defa uygulanmasının mümkün olduğu durumlarda, test maddelerinin görünürde iki eşdeğer yarıya ayırarak iki yarı test puanları arasında hesaplanan tutarlık’ (Demirel:66).

iki yarı katsayısı ‘*split-half coefficient*’ (Demirel:66).

ikili

* **ikili öğretim** ‘Öğrencilerden bir bölümünün sabahleyin, bir bölümünün de öğleden sonra ders gördüğü okullarda uygulanan öğretim’ (Demirel:66, Öncül:595, Oğuzkan:81).

* **ikili öğretim yapan okul** ‘*double shift school*’ (Demirel:66).

* **ikili sistem** ‘*shift system*’ (Demirel:66).

ikinci

* **ikinci eğitim olanağı** ‘Ekonomik ya da toplumsal baskılar yüzünden daha uygun yaşlarda ilk eğitim olanaklarından yararlanmayan gençlere okuma olanağını sağlayan her tür eğitim kurumunun etkinlikleri: Yetişkin eğitimi, açık üniversite vb. buna örnek gösterilebilir’ (Öncül:595).

* **ikinci öğretim** ‘Lisans veya ön lisansta gece yapılan öğretim’. ‘*Birinci ve ikinci öğretime devam etmekte olma durumuna göre değişmekte midir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

* **ikinci sınıf** ‘Öğretim kurumlarında ikinci yıl’ (Türkçe Sözlük -T-:948).

* **ikinci şans okulu** ‘Alışlagelmiş olan örgün eğitime koşut olarak yürütülen ve okuldan ayrılmış ya da okula gitme olanağı bulamamış olanlara yetişme olanağı sağlayan yetişme türü. Türlü nedenlerle zamanında eğitimden hiç yararlanamamış olanlara sonradan bu eksikliği giderme olanağı veren türlü eğitim önlemleri: Ya doğrudan doğruya gündüz, gece okul ve kurslarına gitme ya da mektupla, radyo ve televizyonla öğretimden yararlanma, ya da bu iki yolun karması yollarla olur. Bkz. Tamamlayıcı okul, sürekli eğitim, ikinci şans okulu’ (Öncül:596).

ikincil ‘1. Sınıf, sıra, önem ya da anlamlılıkta birinden sonra gelen, dolaylı olarak düşük değerde.

2. Başkasına bağlı, bağımlı, türeme.

3. Yardımcı, tamamlayıcı.

4. Zaman bakımından ikinci. Karşıtı: birincil’ (Öncül:595).

* **ikincil amaç** ‘Önemli gereksinimleri karşılayan ya da gideren bir temel amaca karşıt öğrenme yoluyla edinilen amaç’ (Oğuzkan:81).

* **ikincil güdüler** ‘Öğrenme sonucu kazanılan güdülere verilen ad’ (Oğuzkan:81).

* **ikincil kaynak** ‘Eğitim araştırmalarında başvurulan, ancak asıl olaya, olguya ve kaynağa gore ozgunluk bakımından değeri az olan kaynak’ (Oğuzkan:81).

* **ikincil pekiştirme** ‘Etkililiğini daha oncelki ogrenmelerden ya da koşullanmalardan sağlayan her tur pekiştirici ya da odulleyci olay ya da durum. Oğrenilmiş bir pekiştirici. Orneğin, maymun bir makineden uzum odulunu nasıl elde edeceğini ogrenmiş ise, madeni paranın değerini de ogrenebilir. Eşanlı. Koşullu pekiştirme ya da koşullu odul’ (Oncul:596).

ikmal ‘1. Eksik bir şeyi tamamlama, daha iyi duruma getirme, butunleme: “... *kolordu ikmaliyle ilgili bir iş için gorevli olarak gelmiş.*” -A. İlhan.

2. Bitirme.

3. Cumlenin, dizenin anlamını sonra gelen cumle veya dize ile tamamlama’ (Turke Sozluk:950).

* **ikmal imtihanı** ‘Butunleme sınavı’ (Turke Sozluk -T-:950,Oncul:597).

iktibas ‘1. Alıntı’ (Turke Sozluk:951).

* **iktibas etmek** ‘Alıntılama’ (Turke Sozluk:951).

iktisadi ve ticari ilimler akademisi ‘Ekonomi, ticaret ve maliye alanlarında çalışmak isteyenleri yetiştiren, bu alanlarla ilgili sorunlar uzerinde incelemeler ve araştırmalar yapan yuksekogretim kurumu’ (Oğuzkan:81).

il

* **il ilköğretim kurulu** ‘Başkanlığını vali, ikinci başkanlığını milli eğitim mudurunun yaptığı; belediye başkanı, defterdar ve ilgili daire mudurleri ile okul-aile birlikler, ogretmen dernekleri, turlu okul yonetici ve ogretmenleri, ilköğretim denetmenleri temsilcilerinden oluşan ve il duzeyinde topluca inceleyen kurul’ (Oğuzkan:83).

* **İl Milli Eğitim Mudurluğu** ‘*The Provincial Education Directorate*’ (Demirel:64).

* **İl Milli Eğitim personeli** ‘*provincial staff*’ (Demirel:64).

ilçe ilköğretim kurulu ‘İlçelerde ilköğretim işleriyle uğraşmak uzere kaymakamın başkanlığında toplanan ve belediye, okul-aile birlikleri, ilkokul ogretmenleri, ogretmen dernekleri temsilcileri vb. ilgililerden oluşan kurul’ (Oğuzkan:81).

ileri

* **ileri eğitim** ‘Gelenekçiliğe ve biçimciliğe karşı çıkan bir, eğitimde reform akımının adıdır. 19.yy’ın son 20 yılında Avrupa ve ABD’de doğmuş ve Amerika’da 1919 yılında “İleri Eğitim Derneği”nin kurulmasına yol açmıştır. John Dewey’in eğitim felsefesine bağlı olan bu akımda demokrasi düşüncesine, yaratıcı çalışmalara, öğrenci gereksinmelerine, bireysel ayrılıklara, öğretmen-öğrenci ve okul-çevre ilişkilerine, öğrencilerin yönetime katılmasına vb. önem ve ağırlık verilir. Bu düşünceler çoğunlukla ABD ve Avrupa’da özel ve yatılı ilkokullarda gerçekleştirilmeğe çalışılmıştır’ (Öncül:598).

* **ileri etkili köstekleme** ‘Önceden öğrenilmiş bir konuyu (bir dizi anlamsız hece...gibi) daha sonra öğrenilecek (başka bir dizi anlamsız hece..gibi) konunun öğrenilmesi ya da bellekte tutulmasını güçleştirmesi varsayımsal olayı. Bkz. Eşanl. Olumsuz geçiş. Öğrenilmişin yeni öğrenileceği engellemesi’ (Öncül:599).

ilerici

* **ilerici eğitim** ‘On dokuzuncu yüzyılın sonlarında birtakım Avrupa ülkeleri ile ABD’ de biçimciliğe ve gelenekçiliğe karşı gelmiş, ileri Eğitim Derneği’ nin çabaları sonucu giderek etkisini artırmış olan bir eğitim akımı’ (Oğuzkan:82, Demirel:66).

* **ilerici okul** ‘Genellikle öğretim programını düzenlemede öğrenci etkinliklerine önem veren ve özellikle uyguladığı öğretim yöntemleri bakımından gelenekçi okuldan ayrılan, ileriye dönük okul’ (Oğuzkan:82, Demirel:66).

ilericilik ‘Teknolojik, deneysel ve gerçekçi bir dünya görüşünün etkisi altında gelişen, eleştireci ve yaratıcı düşünceye önem veren, öğrencilere günlük sorunlarının çözümü konusunda gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılmasını isteyen bir eğitim felsefesi’ (Oğuzkan:82).

ileriye doğru ket vurma, ileriye engelleme ‘*proactive inhibition*’ (Demirel:64).

ileriye dönük değerlendirme ‘Yeni bir programın, projenin ya da yeni bir öğretim yöntem ve aracının, ileriye dönük iyileştirilmeleri düşüncesi ile yapılan değerlendirme. Toplumsal değerlendirmede olduğu gibi amaç, başlanan işlerin sonu alındıktan sonraki değerini belirtme olmayıp, işin sonu gelmeden eksiklikleri adım adım düzeltip, iş yürürken iyileştirmeyi sağlamaktır. Buna geliştirici ya da tanılayıcı değerlendirme adı da verilebilir’ (Öncül:599).

ileriyeye koşullama ‘*forward conditioning*’ (Demirel:66).

ileriyeyi destekleme ‘*proactive facilitation*’ (Demirel:66).

ilerleme ‘Genel olarak ya da belli bir öğrenim dalında ya da düzeyinde daha iyi, daha yetkin ve daha yüksek bir duruma erişme süreci’ (Oğuzkan:82).

* **ilerleme çizelgesi** ‘1. Okul çalışmalarındaki ilerlemenin (grafikle) çizgi ile gösterilmesi. Genel olarak öğrencinin zaman zaman almış olduğu bir dizi test puanı ya da öteki notları çizge üzerinde işaretlenerek gösterilir. İlerleme çizgesi.

2. Daktilo yazmada, öğrenme eğilimini gösteren bir çizelge. Genellikle hız ve yanlış puanlarını kapsar’ (Öncül:599).

* **ilerleme hızı** ‘1. Bir öğrencinin devam ettiği sınıfları geçmede gösterdiği hız.

2. Bir okula devam eden öğrencilerin hızlı, olağan ve gecikmeli ilerlemelerinin yüzde olarak hesaplanması sonucu ortaya çıkan ölçü’ (Oğuzkan:82 , Öncül:600).

* **ilerleme hızına uyma** ‘1. Öğrencinin doğal gelişme hızına uygun güçlükte ödevler verme.

2. Bir işin hızını denetleme: Örneğin okuma hızını denetleme gibi, okuma hızını azaltma ya da arttırma amacı ile istenen hızı belirterek bireyin ya da sınıfın okumasını yönlendirme gibi. aynı hız denetlemesi bir televizyon programını izlemede de uygulanabilir’ (Öncül:600).

* **ilerleme raporu** ‘Karne’ (Öncül:600).

ilerlemeci

* **ilerlemeci eğitim** ‘*progressivist education*’ (Demirel:66).

* **ilerlemeci farklılaştırma** ‘*progressive differentiation*’ (Demirel:66).

ilerlemecilik ‘Öğrenci merkezli öğrenme sürecine, problem çözmeye ve yaşantılar yoluyla öğrenmeye önem veren gelişime dayalı bir toplum yapısı savunan eğitim akımı’ (Demirel:66).

ilgi

* **ilgi alanı** ‘1. Öğrencinin kendi isteğiyle seçtiği bir ya da birbiriyle ilgili birkaç konu, sorun ya da etkinlik.

2. Öğretmenin, öğretim programında en çok okutmak istediği ya da buna kendisini yatkın gördüğü konu ya da konuların tümü’ (Oğuzkan:82, Öncül:602).

* **ilgi envanteri** ‘*interest inventory*’ (Demirel:67).

* **ilgi grubu** ‘*interest group*’ (Demirel:67).

* **ilgi kümesi** ‘Yaş ve cinsiyet ayrımı olmaksızın bir şeye karşı duyulan ortak ilginin bir araya getirdiği öğrenci kümesi’ (Oğuzkan:83).

* **ilgi merkezi** ‘1. Birbiri ile ilişkin türlü ilgilerin kümeleşme eğilimi gösterdiği etkinlikler ya da türlü etkinliklerle ilgi çeken nesnelerin sınıflandırılabilceği küme kültürü.

2. Öğrencilerin ilgisini çeken ve okulun eğitim çalışmalarında yararlandığı çevresel ya da düşsel yaşantılar kaynağı.

3. Okul öncesi eğitimi ile ilgili öğretimde, araç ve gereçleri, belli bir düşünceye, ilkeye ya da çocukların türlü öğrenme etkinliklerinden doğan konulara önem verecek biçimde düzenleme yolu ile, dengeli olarak kümeleştirme.

4. Öğrencinin ilgisini toplayan bir konu, ders ya da okuma birimi’ (Öncül:603, Oğuzkan:83).

* **ilgi odaklı eğitim programı (yetişek)** ‘*interest based curriculum*’ (Demirel:67).

* **ilgi öğretisi** ‘Rousseau ve Pestalozzi’ nin düşüncelerine dayanarak Herbart’ ın geliştirdiği, sonradan Dewey’ nin de savunduğu ve gerek ders konularının seçiminde, gerekse öğretim yöntemlerinin saptanmasında öğrencilerin ilgilerine önem verilmesi gerektiğini ileri süren bir görüş’ (Oğuzkan:83).

* **ilgi sayım çizelgesi** ‘Çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin ilgilerini öğrenmek için yapılan araştırmalarda kullanılan denetleme çizelgesi’ (Oğuzkan:83).

* **ilgi testleri** ‘Bir kimsenin sevdiği ve sevmediği şeyleri anlamak için uygulanan ve çoğunlukla kişisel, akademik ve mesleki eğilimleri saptamaya yarayan testler’ (Oğuzkan:83, Demirel:67).

ilinti ilkesi ‘E.L. Thorndike’e göre: İnsan konular arasında şu ya da bu biçimde bir ilişki bulunduğunu bildiği ve gördüğü zaman öğrenmenin daha kolay olacağı sayıtlısı. Bu ilke Thorndike’in kullanma ve etki yasalarının bir tamamlayıcısıdır. Eşanl. İlinti yasası’ (Öncül:604).

ilişik kesilmesi ‘Bir disiplin suçu işlemiş olan öğrencinin bir ya da iki öğretim yılı okula devamına izin verilmemesi’ (Oğuzkan:83).

ilişik kesme ‘1. İster disiplin yönetmeği gereğince isterse kendi isteği ile olsun bir öğrencinin adının okul kayıtlarından düşülmesi, okuldan uzaklaştırılması.

2. Bir görevlinin ya da öğretmenin, istifa ile ya da ceza sonucu görevden uzaklaştırılması’ (Öncül:604).

ilişkileri öğrenme ‘Konular arasındaki ilişkiler üzerinde duran ve hem somut özel konuların ve hemde konu örüntüsünün öğrenilmesine ağırlık veren öğrenme türü. Eşanl. İlişkiyi öğrenme’ (Öncül:604).

ilke ‘Eğitimde ya da davranışların değerlendirilmesinde temel görüş ya da düşünce’ (Öncül:605).

ilkel eğitim ‘İlkel toplumlarda yaşayan kimselerin, örgün olmaktan çok yaygın eğitim etkinlikleri yardımıyla gerekli bilgi ve beceriler edinmelerine olanak sağlayan, ayrıca toplumsal ve kültürel değerlerin genç kuşaklara aktarılmasında önemli görevi bulunan eğitim’ (Oğuzkan:84, Öncül:605, Demirel:67).

ilk

* **ilk çocukluk** ‘*early childhood*’ (Demirel:67).

* **ilk çocukluk eğitimi** ‘*early childhood education*’ (Demirel:67).

* **ilkokul** ‘Zorunlu öğrenim çağındaki kız ve erkek çocuklarının temel eğitim ve öğretimini sağlamak için devletçe açılan veya açılmasına izin verilen beş yıllık okul, ilk mektep, iptidai, iptidai mektep’ (Türkçe Sözlük:958, Öncül:605, Oğuzkan:84, Demirel:68).

* **ilkokul öğretmeni** ‘İlköğretim kurumlarının beş yıllık döneminde görevli sınıf öğretmenleri ya da asıl mesleği öğretmenlik olan ve ilköğretim okullarında sınıf-dal (resim, müzik, beden eğitimi) öğretmenliği yapan kamu görevlisi’ (Demirel:68).

* **ilkokul programı** ‘İlkokullarda öğrencilerin katıldığı eğitsel etkinliklerinin tümü’ (Öncül:605).

* **ilkokuma** ‘İlkokul birinci sınıfta başlayan okuma. Çocuklara okuma öğretmede ilk kez yer alan okuma etkinlikleri’ (Öncül:605).

* **ilk okuma ve yazma** ‘*initial reading and writing*’ (Demirel:67).

* **ilkokuma-yazmayı öğrenme abecesi** ‘İngiliz dilinde, her biri bir ses belirten 43 harfli bir abecedir. Gerçekte 26 harften oluşan İngiliz abecesini çocuklara öğretmede, karşılaşılan güçlükleri önlemek amacı ile Sir James Pitman tarafından 1926’dan beri bir azınlık okulunda uygulanan bu abece ile görsel simgelerle bunların sesleri arasındaki ilişki birbirine yaklaştırılmıştır. Başlangıçta kuşku ile karşılanan bu abece giderek yaygınlaşmıştır. Okumaya yeni başlayan çocuklar böylece geleneksel yazıma (imla)da daha kolay geçiş sağlamaktadır’ (Öncül:605).

* **ilköğretim** ‘İlköğretim’ (Türkçe Sözlük:958).

* **ilköğretim** ‘1. Birkaç öğretim basamağından oluşan örgün eğitim dizgesinin, okuyup yazmayı, aritmetiği, iyi bir yurttaş olmak için en gerekli bilgi ve becerileri kazandıran ilk basamağı.

2. Bütün yurttaşların, ulusal eğitim amaçlarına uygun olarak beden, zihin ve ahlak bakımından gelişmelerine hizmet eden temel öğretim dönemi’ (Oğuzkan:84, Türkçe Sözlük:958, Öncül:607, Demirel:68): ‘*Bu sistemde 6 ya da 8 yıllık ilköğretimi bitiren öğrenci 6 veya 5 yıllık çok amaçlı olarak kurulmuş olan ortaöğretime geçer*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **ilköğretim belgesi** ‘*primary school certificate*’ (Demirel:68).

* **ilköğretim denetmeni** ‘Atandığı bölgede özellikle ilköğretim kurumlarının çalışmalarını ve ilköğretimle ilgili öteki etkinlikleri denetleyen, gerektiğinde inceleme ve soruşturma yapan, öğretmenler ile okul yöneticilerine yol gösteren ve milli eğitim yönetmenlerine bağlı olarak çalışan denetmen’ (Oğuzkan:84, Demirel:68).

* **ilköğretim kurulları** ‘Köy, bucak, ilçe ve illerde İlköğretim ve Eğitim Yasası’ na göre kurulan ve ilköğretim çağındaki çocukların eğitimlerine ilişkin sorunlarla uğraşan kurullara verilen ad’ (Oğuzkan:84).

* **ilköğretim kurumları** ‘İlköğrenimini gerçekleştirmek amacıyla açılan ve aynı amaçla görevlendirilen kurumlara verilen genel ad’ (Oğuzkan:84, Demirel:68).

* **ilköğretim okulu** ‘*primary school*’ (Demirel:68).

* **ilköğretim okulu müdürü** ‘*director /principal of primary education school*’ (Demirel:68).

* **ilköğretim öğretmeni** ‘İlköğretim kurumlarında görev yapan sınıf ve branş öğretmenlerinin tümü’. ‘*Araştırmada, ilköğretim öğretmenleri ile aynı ortamda bulunarak yüz yüze etkileşim yolu ile grup görüşmeleri yapılarak derinlemesine veri toplamayı sağlayan nitel metot kullanılmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:101).

* **ilköğretim programı** ‘*primary school curriculum*’ (Demirel:68).

* **ilköğretim yönetmeni** ‘Bir ilçede bulunan ilkokullar ile köy okullarının yönetimle ilgili işlerine bakan ve aynı zamanda bir ilkokulun yönetmenliğini de yapan yönetici’ (Oğuzkan:84).

imam-hatip okulu ‘*school of prayer-leader and preacher*’ (Demirel:68).

imam-hatip lisesi ‘Ortaokul üzerine dört yıllık öğrenim veren ve öğrencileri imamlık ve hatiplik, Kuran kursu öğreticiliği, vaizlik vb. görevler için yetiştiren dört yıllık meslek okulu’ (Oğuzkan:85): ‘‘Çatalın meslek lisesi kolunda yer almasına rağmen imam hatip liseleri, ticaret liseleri gibi meslek liseleri kendine özgü özellikler taşımaktadır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

imgesel gezi ‘Özellikle coğrafya, kimi durumlarda tarih derslerinde uygulanan, öğrencilerin imgesel olarak birçok yerler ve olaylar üzerinde bilgi edinmelerine olanak sağlayan, gerçek inceleme gezilerinden önce hazırlığı kolaylaştırmak için başvuru bir öğretim yolu’ (Oğuzkan:85).

imi öğrenme ‘E.C. Tolman’a göre, bir öğrenme kuramıdır. Buna göre hayvan, devimlerin sırasını değil de imler arasındaki ilişkiyi öğrenir. (Örneğin dolambaçtaki fare kendisini kırmızı etiketli sokağa götüren bir dizi devimi değil de bu kırmızı işaretin yiyeceğe ulaştıran işaret olduğunu öğrenir. Yapılan tepkilerin değil, yeri öğrenme.)’ (Öncül:609).

imla ‘Eşanl. Yazım’ (Öncül:609).

imtihan ‘Sınav’ (Türkçe Sözlük:963, Öncül:609).

* **imtihan çekmek** ‘1. Bilgisini ölçmek.

2. Denemek, sınamak’ (Türkçe Sözlük:963).

* **imtihan etmek** ‘1. Bilgi derecesini ölçmek: “Geniş, perdesiz, kırmızı badanalı bir odanın ta ortasında birinci sınıfı Fransızcadan imtihan ediyorduk .” -Ö. Seyfettin.
2. Denemek, sınamak: “Bu kâtibin son derece mahcup, namuslu, hayâli olmasını istiyorsanız imtihan edeceksiniz, değil mi?” -Ö. Seyfettin’ (Türkçe Sözlük:963).

* **imtihan olmak** ‘1. Bilgisi ölçülmek;

2. Denenmek, sınanmak’ (Türkçe Sözlük:963).

* **imtihan vermek** ‘Sınanmak’ (Türkçe Sözlük:963).

→ (**Bkz. sınav**).

inakçı ‘Öğrencilere eleştirici bir tutum kazandırma yerine birtakım bilgileri olduğu gibi benimseten davranış’ (Oğuzkan:85).

inakçılık ‘Temel koyutların eleştirilemeyeceği görüşüne dayanan bir öğreti’ (Oğuzkan:85).

inceleme ‘1. Bir konuyu öğrenmek, bir sorunu çözmek ya da eldeki parçanın bir bölümünü ya da tümünü belleme amacı ile bir şeyin üzerinde uzunca bir süre dikkatle durmak, çalışmak.

2. Araştırma ya da araştırma ürünü. (Deneydeki kadar sıkı kurallara bağlı olmadığı gibi bağımlı ve bağımsız değişkenleri de içermez’ (Öncül:610, Oğuzkan:85, Demirel:68).

* **inceleme birimi** ‘1. a. Öğrencinin üzerinde inceleme yapacağı ya da çalışacağı konu, ders ya da çalışma birimi.

b. Öğrencinin yeni bilgiler edindiği ya da yeni sorunlar çözdüğü derlitoplu önemli faaliyetler ya da yaşantılar.

c. Öğrencinin bağımsız çalışmalarda bulunabilmesine kılavuzluk etmesi için bir konunun ana çizgileri ya da dersin bölümleri.

2. Yüksek öğretimde geleneksel olan bir tek bilim dalında, o bilimin kendi yapısına göre düzenlenmiş sırasına göre, derinliğine öğretim yapma yerine

birden çok bilim dalının konularından biri bütün oluşturacak biçimde kaynaştırılmış inceleme ya da öğrenme birimleridir. Her birim kendi başına bir bütündür. Örneğin teknoloji alanında birbirinden bağımsız şöyle birçok konu birimi çıkabilir. Plastikler, elektronik, besin teknolojisi vb. gibi.

Halk eğitimi ve özellikle yüksek meslek eğitimi kurumlarında uygulanan bu tür ders birimleri, günlük yaşamın ve öğrencilerin gereksinmelerine uygun olarak hazırlanmıştır. Daha büyük bir ana birimin tamamlayıcısıdır ya da daha çok her modül ya da inceleme birimi belli bilgi ve beceriler kazandırır. Her birimin içinde bir yetiştirme, bir denetim ve gerekirse bir de tamamlama bölümü vardır. Öğrenci bu birimlerin tümünü almak zorunda değildir, kendi gereksinimine göre seçim yapma ve birimleri sıralamada özgürdür. Her birimin öğrenme süresi, birimin içeriği ile öğrencinin öğrenme durumuna bağlıdır. Öğrenci seçtiği birimi sınıfta hazırlayabileceği gibi bağımsız olarak tek başına da hazırlayabilir. İkisi ortası bir yol da tutabilir. Başarı ile bitirilen her birimin sonunda bir sınav yapılır, bunu başaran öğrenci bir üst birimi seçebilir. Böylece üst üste eklenen birimler ile öğrenme programı, belli bir yeterlik düzeyinde, tamamlanmış olur ve öğrenciye bir belge verilir. (Daha çok nitelikli sanatkar, tekniker ve fen alanında uygulanan inceleme ya da öğrenme birimi yaklaşımı ilk kez 1964'te İngiltere'de uygulanmış ve giderek yaygınlaşmıştır. Öğrencilere geniş seçim hakkı tanınması, daha çok doyum sağlaması ve özellikle öğretmen, derslik, deneylik, araçlık ve gereç gibi, kaynakların ekonomik olarak kullanılmasında olanak vermesi sonucu çok tutunmuştur. İnceleme ya da öğrenme birimleri ile yapılan öğretime de inceleme birimleri yöntemi, programları ya da kursları adı verilmektedir. Eşanl. Öğrenme birimi, birim dersleri, modüllerle öğretim' (Öncül:611).

* **inceleme birimleri programları** 'Özellikle yüksek okullarda öğretimin geleneksel olarak bir tek bilim dalında derinleşmesi yerine bilinlerarası konulardan oluşan ve birbirini tamamlayarak bir bütün oluşturan inceleme ya da öğrenme birimleri türünde yapılması programı ya da yöntemidir. Bu programlar öğrencilere genel ya da akademik derece veren programlardır. Eşanl. Öğrenme birimleri programı ya da yöntemi' (Öncül:611).

* **inceleme gezileri** 'Öğrenim gezisi' (Öncül:612).

* **inceleme gezisi** 'Ders gezisi' (Oğuzkan:85).

* **inceleme yazısı, dönem yazılı sınavı** 'Bir öğrenim dönemi içinde bir tek derste bir öğrencinin hazırlayacağı ödevlerin bir parçası olarak belli bir konudaki yazılı ödevi ya da inceleme yazısıdır' (Öncül:612, Demirel:68).

insancıl eğitim ‘1. Genel olarak, insani, insanlığa yaraşır bir yaşam, sanat ve düşünce düzeyine ulaştırma amacı güden bir eğitim.

2. Batıda, eski çağ (Yunan ve Roma) kültür ve eğitimini örnek alan ve ona dayanmağa özenen bir eğitim türü. (Batılıların Arap ve Bizans uygarlıkları ile tanışmalarından sonra eski çağların yapıtlarının ortaya çıkarılması ile başlayan ve orta çağ eğitim düzenine bir tepki sayılan bu akım 18.yy ortalarında yeni insancılık akımı ile yeniden canlanmıştır). İnsancılık’ (Öncül:613, Demirel:69).

→ (**Bkz. hümanist eğitim**).

insanseverlik ‘Eğitimde ve okullarda insan sevgisi temeline dayanan bir reform akımı. 18.yy sonlarında Almanya’da J.B. Basedow’un (1724-1790) başlattığı bu eğitim akımı, okulların biçimsel düşüncesinin baskısından kurtulmasını, doğaya ve akla dönmeyi önerir, tüm insanların eğitim görmesini savunur. Eşanl. Çıkargütmezlik’ (Öncül:616).

ipka ‘Sınıfta kalma, ya da bırakma, dönme’ (Öncül:617).

iptidai ‘İlkokul:"Haşarı bir iptidai talebesinden akıllı, uslu bir hafız çıkmıştı."- R. N. Güntekin’ (Türkçe Sözlük -T-:978).

* **iptidai mektep** ‘İlkokul’ (Türkçe Sözlük -T-:978).

ipucu ‘Nesnel türden sınavlarda soruları yanıtlarken öğrencilere, yardımcı dokunan rastgele bir sözcük ya da tümce’ (Öncül:617, Demirel:69).

ipucuna dayalı unutma ‘*clue depending forgetting*’ (Demirel:69).

istatiksel

* **istatiksel anlamlılık** ‘Elde edilen bir değer ya da puanın, rastlantı sonucu olmama derecesi ve bu yüzden de bunların başka bir etmenin ürünü ya da sonucu olabileceği durum ve özelliği. Anlamlılık derecesi istatistikte şu ya da bu düzeydedir diye belirtilir. Örneğin, iki ortalama arasındaki fark, 0,01 düzeyinde şudur denilince bundan şu anlaşılır: 100 örneklem üzerinde saptanan bu fark, rastlantı sonucu olarak ancak bir kez olabilir. İstatistiksel anlamlılığı saptamak için birçok yoklama ya da sınama yolları vardır. Eşanl. istatistiksel sağlamlık. (Genel olarak sıfır varsayımı adı verilen bir istatistiksel modele göre hesaplanır.)’ (Öncül:618).

* **istatiksel geçerlik** ‘Testin geçerliğini kanıtlayan sayı ile belirtilmiş kanıt. Genellikle testin puanları ile başka bir testin puanları, öğretmenin notları ya da uzmanların

kanıları...gibi başka bir takım ölçüler arasındaki bağıntı katsayısıdır. Eşanl. İstatistik geçirlik' (Öncül:618).

istatistik 'Belli bir alanla ilgili değişik verileri toplayıp düzenleyen ve bunları rastlantı etmenlerin etkisinden kurtaracak biçimde matematiksel işlemlerden geçiren ve böylece nedenleri aydınlığa kavuşturmağa çalışan bir bilim dalı ve uygulamaları' (Öncül:618, Türkçe Sözlük:986, Demirel:69): '*Veriler SPSS for Windows istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir*' (S.A.Ü.E.F.D 15:21).

isteğe bağlı ders 'Öğrencilerin alıp almamakta özgür oldukları ve yerine başka dersin seçilmesi istenilmeyen ders' (Oğuzkan:86).

istençilik 'İstenç eğitimi, eğitimin başlıca amacı olarak kabul eden ve bu nedenle öğretimde kuramsal bilgiler yerine istenci güçlendiren gönüllü iş ve etkinliklere önem verilmesini isteyen eğitim görüşü' (Oğuzkan:86).

istendik davranış '*desired behaviour*' (Demirel:69): '*Okul kültürü belli değer, norm, gelenek ve inançları bireylere aktararak onların istendik davranışlar kazanmalarını sağlayabilir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:27).

istidlal 'Tümdengelim' (Öncül:622).

istikra 'Tümevarım' (Öncül:622).

iş

* **iş başında eğitim** 'Kurumlarda çalışan görevlilere, günlük çalışma saatleri içinde, görevin ya da işin edimli olarak yapıldığı yerde ya da öğretmenin birim içindeki görev yerinde kimi zaman bireysel kimi zamanda kümeler halinde uygulanan eğitim' (Demirel:69, Oğuzkan:86).

* **iş bilgisi** 'Ortaokul öğrencilerine gündelik yaşayışlarında yararlanacakları beceri ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla ve genellikle cinsel ayrılıklar göz önünde tutularak okutulan ticaret işleri, tarım işleri, elişleri ve ev işlerinden oluşan ders topluluğu' (Oğuzkan:87).

* **iş deneyimi** 'Bir kimsenin tam günlük çalışma yaşamına başlamadan önce herhangi bir iş ve meslekte geçirdiği gerçek tecrübedir. Şu yollarla sağlanır.

1. Öğrenci bir yandan derslerine giderken bir yandan da ticaret ya da sanayi kollarındaki bir işte günün bir bölümü çalışır.

2. Seri üretimde bulunan bir eğitim kurumuna devam eder, ya da

3. Dersler başlamadan önce ya da bittikten sonra eğitim kurumu dışında ve onunla hiçbir ilişkisi bulunmayan bir iş yerinde çalışır' (Öncül:626).

* **iş deneyimi programları** 'Bir yandan okulda bir yandan da sanayi ya da ticaret kollarındaki bir işte sıra ile görülen eğitim. Bu iki tür deneyim hem okul ve hem de işveren tarafından ortaklaşa düzenlenir, yürütülür ve izlenir. (Okulun bir öğretmeni ya da bir eşgüdümçü (koordinatör) bu işle görevlendirilir. Bu yüzden de bu tür eğitime ortaklaşa eğitim adı da verilir) Amaç, öğrenciye seçmiş olduğu iş ve meslekte düzenli bir deneyim sağlamaktır. Okulla işyerinde çalışma dönemleri yarımşar gün, tam gün, hafta ya da başka zaman dönemlerine göre düzenlenir. Ama çoğu kez bu dönemler 6 hafta temeline göre düzenlenir ve her öğrenci 6 hafta okulda, 6 hafta da işyerinde çalışır. Genellikle öğrenciler ikişer ikişer eşleştirilir ve çiftin bir üyesi işyerinde çalışırken, ötekisi okula gider. Bu sistem daha çok ABD'de ve İngiltere'de uygulanır. İngiltere'de bu tür kurslara (Workstudy program, sandwich course adı da verilir) Eşanl. Ortaklaşa eğitim, işbirliğine dayalı eğitim' (Öncül:626).

* **iş dışında eğitim** 'Kurumlara bağlı kimselerin, görevlerini edimli olarak yaptıkları yerler dışında, belli amaçlara ve önceden belirlenen koşullara göre, yurt içinde ya da dışında yetiştirilmesini öngören eğitim' (Oğuzkan:87, Demirel:70).

* **iş eğitilimi** 'İş okuluyla ilgili görüş, kuram ve uygulamaları düzenli biçimde inceleyen ve iş okulunun çalışmalarını bilimsel yöntemlerle değerlendiren eğitilim dalı' (Oğuzkan:87).

* **iş eğitimi** 'Çocukların çalışma yaşamına kolayca uymalarını sağlamak amacını güden, bu nedenle ilk ve ortaokul öğrencilerinde iş sevgisi ve isteği uyandıran, işin kişisel ve toplumsal değerini kavratan etkinliklere ağırlık veren eğitim' (Oğuzkan:87, Öncül:627, Demirel:70).

* **iş okulu** 'Öğrencilerine, öğretim programı çerçevesinde türlü işleri yaptırarak onların işe karşı olan istek ve ilgilerini arttırmayı öğrenen, öğrencilerin zihinsel yönden olduğu kadar bedensel yönden de gelişmelerine önem veren okul' (Oğuzkan:88, Öncül:639, Demirel:70).

* **iş pedagojisi** 'Okullarda iş eğitiminin yöntem ve tekniklerini gösteren ve inceleyen bir pedagoji dalı. Karşıt: Geleneksel ya da klasik pedagoji' (Öncül:639).

* **iş ünitesi** ‘Bir öğrenci ya da bir öğrenci kümesi için değerli yaşantılar sağlayacak ve böylece istenilen belli eğitim amaçlarına erişmede yardımcı olacak işe dönük bir dizi etkinlik, uygulama ve ödevleri kapsayan ünite’ (Oğuzkan:88).

* **iş yerinde eğitim** ‘*in plant training*’ (Demirel:70).

işaretler, yönlendiriciler ‘Öğrenme sürecinde, öğrenciye, neyi öğreneceğini, bunları öğrenmek için neler yapacağını ortaya koyan işaretlerin tümü’ (Demirel:70).

işaret öğrenme ‘*sign learning*’ (Demirel:70).

işbilim ‘Ekonomi ve sanayide, insanla, çalışma çevresi arasındaki ilişkilerin (iş-güç, kullanılan araçlar ve işçilerin içinde çalıştığı çevre...gibi) bilimsel olarak incelenmesi. Özellikle bu etmenlerin neden olduğu sorunlara, yapıbilim (anatomi), işlevbilim (fizyoloji) ve ruhbilim verilerinin uygulanması. Halk arasında kimi zaman “iş işçiye uydurma” diye adlandırılır. (İnsan ve makine düzeninden en iyi verim alma amacını güder. Bu bilim dalı, mesleksi ayıklamalarda karşılaşılan güçlükler sonucu, makine ve avadanlıkları insana uydurma gereksinmesinden doğmuştur. Yorgunluğu, gürültü ve kazaları azaltma ve verimi artırma başlıca konularıdır.) İşbilim inceleme ve uygulamalarında çalışan uzmanlara genellikle “iş ve meslek ruhbilimcisi” adı verilir. ABD’de işbilim terimi yerine insan mühendisliği (Bkz.) ya da mühendislik ruhbilim (Bkz) terimleri kullanılır’ (Öncül:623).

işbirliği ‘Bir işi, bir öğretim çalışmasını ya da tasarlanan bir eğitim etkinliğini gerçekleştirmek için birlikte çaba gösterilmesi’ (Oğuzkan:87): ‘‘Okul kültürü ölçeği: işbirliğine dayalı liderlik, öğretmen işbirliği, mesleki gelişme, ortak amaçlar, meslektaş desteği ve birlikte öğrenme boyutları ile 35 maddeden oluşmaktadır’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:30).

işbirliğine dayalı denetim ‘Öğretmenlerle denetmenin birlikte çalıştığı bir öğretmeni iyileştirme planı. Öğretimin amaçları, yöntemleri ve araçları..gibi konuları çözümlenme ve belirlemede öğretmenler de katkıda bulunur. Eşanlı. Ortaklaşa ya da demokratik denetim’ (Öncül:623).

işbirliğine dayalı öğrenme ‘Küçük gruplar oluşturarak bir problemi çözmek ya da bir görevi yerine getirmek üzere ortak bir amaç uğruna birlikte çalışma yoluyla bir konuyu öğrenme yaklaşımı’ (Demirel:70).

işbirlikli öğrenme ‘Eğitim-öğretim faaliyetlerinin öğrenci grupları ile işbirliğine dayalı olarak yürütülmesi’. ‘*Dersin hedefleri doğrultusunda öğrenciler yönlendirilerek işbirlikli öğrenme grupları oluşturulabilir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:73).

işçi eğitimi ‘Özellikle sendika üyesi yetişkin işçilere daha çok iş ekonomisi ve sanayi ilişkileri gibi konularda yüksekokul, üniversiteye işçi sendikalarınca verilen eğitim’ (Oğuzkan:87).

işe dönük eğitim ‘*work oriented education*’ (Demirel:70).

işe dönük öğretmen eğitimi ‘*performance-based teacher education*’ (Demirel:70).

işiterek öğrenme sistemi ‘*audio-tutorial system*’ (Demirel:70).

işlem ‘1. Bir işi sonuçlandırmak için yapılan iş veya uygulamaların hepsi, muamele, muamelat.

2. Bir amaca ulaşmak için tutulan yol ve yöntem, prosedür.

3. Sayıları karşı karşıya getirip belirli birtakım kurallara uygun olarak birbiri üzerine etkilendirme yöntemi: *Her işlem yeni bir sayı bulmaya varır*’ (Türkçe Sözlük:998).

işlemsel

* **işlemsel bellek** ‘*procedural memory*’ (Demirel:71).

* **işlemsel öğrenme** ‘Araçsal öğrenme’ (Öncül:636).

işlevsel

* **işlevsel eğitim** ‘Öğrenme etkinliklerinin yakın sonuçlarını öğrencinin kolayca görmesine olanak sağlayan, uygulamaya dönük biçimde düzenlenen eğitim’ (Oğuzkan:88, Öncül:638, Demirel:71).

* **işlevsel eğitim programı (yetişek)** ‘*functional autonomy*’ (Demirel:71).

* **işlevsel okuma** ‘Görevsel okuma’ (Öncül:638).

* **işlevsel program** ‘Öğrenci davranışlarını belirli amaçlar doğrultusunda değiştirmek bakımından olumlu etkiler yapacak yaşantıları kapsayan program’ (Oğuzkan:88).

işlik ‘Okullarda iş bilgisi, resim-iş, biçki-dikiş gibi uygulamalı derslerin yapıldığı, gerekli araç ve gereçlerle donatılmış çalışma yerlerine verilen ad’ (Oğuzkan:88, Türkçe Sözlük:999).

iyileştirme eğitimi ‘Suçlu çocuklar için yapılan bir karakter ve meslek eğitimi türüdür. Amacı karakteri düzeltme ve yasal yollarla geçimi sağlayacak bir meslek eğitimi sağlamaktır. İslahevi’ (Öncül:642).

izan ‘Anlayış, anlama yeteneği’ (Türkçe Sözlük:1008).

izci ‘Dayanışma ve yardımlaşma duygularını geliştirmek, ruhça ve bedence güçlendirilmek için kamplarda ve okullarda eğitilen genç: “*Tam bu sırada, sokağın başından bir izci alayı sükün etti.*” -Y. K. Karaosmanoğlu’ (Türkçe Sözlük:1009).

izcilik ‘1. Kız ve erkek izcilerin tüm etkinliklerine verilen ad.

2. Türlü yaş kümelerindeki çocukların ve gençlerin karakterli, yasa ve kurallara saygılı, özverili, yurduna ve ulusuna bağlı, tüm insanlara karşı dürüst ve duygulu, doğa ve kültür yapıtlarına karşı duyarlı kişiler olarak yetişmeleri amacını güden, çalışma ile oyunu ve sporu birleştirme ilkesine dayalı bir eğitim düzeni’ (Türkçe Sözlük:1009, Oğuzkan:88).

izinsiz bırakma ‘Öteki öğrencilerin evlerine gitmelerine izin verildiği halde, özellikle yatılı okullarda, öğrencilerin okulda alıkondduğu bir okul cezası türüdür. İzinsiz bırakma cezası’ (Öncül:643).

izinsiz bırakmak ‘Okullarda herhangi bir kusurdan ötürü öğrencileri dışarı çıkmaktan yoksun bırakma cezası. Gündüzlü okullarda eve geç yollama, okulda alıkoyma, yatılı okullarda hafta ve ara tatillerinde öğrencilere eve gitme izni vermeme...gibi’ (Öncül:643).

izleme ‘1. Okulu bitirmiş genç öğrencilerin yaşantılarını ve sorunlarını inceleme planı. Ya kendilerinin uyumlarına yardımda bulunma, ya da okuldaki öğrencilere uygulanacak kılavuzluk çalışmalarını iyileştirme amaçları ile kullanılır.

2. Ortaklaşa eğitime dayanan dağıtım çalışmalarında öğrencileri iş başında gözleme ve ilerlemelerini denetleme işi’ (Öncül:643).

* **izleme araştırması** ‘1. Belli bir programın ya da öğrenimin etki derecesini anlamak amacıyla, o program ya da öğrenimini tamamlayanların durumlarını saptamak üzere yapılan araştırma.

2. Bir danışma hizmetinden bir süre sonra bu hizmetin ne derece etkili olduğunu anlamak için ilgili öğrenciye ilişkin bilgi toplama işi’ (Oğuzkan:88).

J

Jena Planı ‘P. Peterson’in (1881-1952) Almanya’nın Jena Üniversitesine bağlı okulda 1924’ten beri gelişmiş olduğu bir okul iyileştirme çalışması, bir öğretimi bireyselleştirme çabası’ (Öncül:645).

Jena Yöntemi ‘Almanya’da Jena kentinde Karl Brauchmann’ın geliştirdiği ve sağırlara konuşulanları dudaktan okumayı öğreten bir yöntem. Bu yöntem kas ve devim duyularına dayanır. Buna göre insan, konuşanın yaptığı konuşma devimlerini yinelerse aynı konuşma duyularını elde eder ve konuşanları anlar’ (Öncül:645).

jimlastik ‘Vücut alıştırmalarının, yöntemine ve kurallarına göre öğretildiği ders’ (Oğuzkan:89).

* **jimlastik salonu** ‘Beden eğitimi çalışmaları ve kapalı salon oyunları için yapılmış olan bina’ (Oğuzkan:89).

K

kaba ortanca ‘Ortancanın bulunduğu basamak aralığının orta noktası. Eşanl. İşlenmemiş ortanca’ (Öncül:647).

kaçınma

* **kaçınma koşullanması** ‘Kaçınma öğrenmesi’ (Öncül:648).

* **kaçınma öğrenmesi** ‘Eşanl. Kaçmayı öğrenme, kaçınma koşullanması’ (Öncül:648).

* **kaçınma tepkisi** ‘1. Göz korkutan nesne ile karşılaşmaktan canlının kaçınması, uyarım kaynağından uzaklaşması tepkisi.

2. Özellikle kekelemede, korkulan bir sözcüğü, ister onun yerine başka bir sözcük kullanma, isterse susma ya da başka yollarla, kullanmaktan kaçınma çabası. Eşanl. Olumsuz tepki’ (Öncül:648).

* **kaçınma-kaçınma çatışması** ‘Bireyin hoş olmayan iki durum arasında kalmasından doğan çalışma. Bu durumda birey alanı terk etme, kaçınma eğilimi gösterir’ (Öncül:648).

kaçma

* **kaçma alıştırmaları** ‘Her sınamada, tedirgin edici bir uyarıcı ile karşı karşıya getirme yolu ile, hayvana bir şeyler yapmayı öğretme deneysel süreci. Eşanl. Kaçmayı öğretme’ (Öncül:649).

* **kaçma davranışı** ‘Belirli bir uyarıcı türü karşısında canlının çabucak yer değiştirmesi tepkisi. Canlı türlerine göre bu uyarıcı türleri başka başka olabilir. Hayvanlarda bu, içgüdüsel bir davranıştır’ (Öncül:649).

* **kaçma eğilimi** ‘Bireyin kimi durumlarda benimseyebileceği kaçma ya da kaçınma eğilimi. Kaçıp kurtulma, sıvışma’ (Öncül:649).

* **kaçma ilkesi** ‘H.S. Sullivan’a göre, yürürlükte olan görevsel faaliyet düzenine aykırı düşen etkilerden benliğin kaçınma eğiliminde olduğu ilkesi. Eşanl. Kaçınma ilkesi’ (Öncül:649).

* **kaçma mekanizması** ‘Eşanl. Savunma mekanizması, kaçınma mekanizması’ (Öncül:649).

* **kaçma tepkisi** ‘Eşanl. Kaçınma tepkisi’ (Öncül:649).

kaçmayı öğrenme ‘Ceza denetimi altında bir öğrenme biçimi (Cezadan kaçma, hoş olmayan ya da cezalandırıcı bir duruma son vermekte ve bu yüzden bir ödül yerine geçmektedir.) Eşanl. Kaçınmayı öğrenme’ (Öncül:649, Demirel:72).

Kademeli

* **kademeli farklılaştırma** ‘*progressive differentiation*’ (Demirel:72).

* **kademeli yaklaşma** ‘Bir davranışın mükemmel hale getirinceye kadar pekiştiriciler yoluyla adım adım öğretilmesi süreci’ (Demirel:72).

kadrolu öğretmen ‘657 sayılı Devlet Memurluğu Kanuna tabi olan öğretmen’. ‘Hizmet sözleşmeleri incelendiğinde sözleşmeli öğretmenlerin seçiminde kadrolu öğretmen seçiminde uygulanan kriterler dikkate alındığından yeterlik ilkesinin gözetildiği söylenebilir’ (S.A.Ü.E.F.D 16:44).

kağıt ‘1. Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak: *Yazı kâğıdı. Duvar kâğıdı. Sigara kâğıdı.*

2. Bu yapraktan yapılmış: “*Gece hafif rüzgârlarla sallanan kâğıt fenerlerin aydınlığında dans edilir.*” -A. Haşim.

3. Yazılı kâğıt yaprağı, pusula, tezkere: “*Belediye kâtibine bir kâğıt götürmüştü, dönerken kasabın çirağına rast geldi.*” -M. Ş. Esendal.

4. Yazılı sınav kâğıdı.

5. Belge ve doküman: “... *hâkim kararı olmadıkça ... kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz.*” -Anayasa’ (Türkçe Sözlük:1033).

* **kağıt işleri** ‘İlk ve ortaokullarda elişleri ya da iş derslerinin içinde yer alan ve kağıt katlama, kesme (düz ve renkli) ile yapıştırılmalarını gösteren ve öğreten bir bölüm, bir ders’ (Öncül:651).

* **kağıt katlama testi** ‘Birkaç kez katlanmış bir tabaka kağıdın, katlanan kenarından makasla bir üçken kesip çıkarınca, katlar açıldığı zaman nasıl bir biçim oluşacağını tasarlamayı isteyen bir test türüdür. Uzaysal tasarımı belli etmeye yarar. birçok testlerde yer alır’ (Öncül:651).

* **kağıt-kalem testi** ‘1. Yanıtları yazı ile verilen test türü.

2. Makine ya da araç kullanmayı gerektirmeyen ve sadece kağıtla kalemin kullanıldığı, alışılmış bir okul sınav türü.

3. Sözlü testlerin ya da araç testlerinin karşıtı olarak el yazısı, baskı ya da şekillerin kullanılmasını gerektiren bir test türü’ (Öncül:651, Demirel:72).

kalabalık sınıflar ‘Okullarda sınıfların kalabalık ölçüsü ülkelerin nüfus yapısına, çocukların yaşına, okulların türüne (genel ve mesleki, köy, kent, büyük kent...gibi) (işlik ve laboratuvar çalışmaları..gibi) ve özellikle yürürlükteki eğitim ve öğretim yöntemlerine (dinleme-belleme, yaparak öğrenme vb..gibi) göre çok değişir. Ama eğitim ve ruhbilim

açısından bakılınca genel öğretim okulları için bu ölçünün 20-25, mesleki okulları için ortalama 30-35 olması salık verilmektedir' (Öncül:653, Demirel:72).

kalem '1. Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç: “*Kâğıt, kalem, mürekkep, hepsi masanın üstündedir.*” -F. R. Atay.

2. Yontma işlerinde kullanılan ucu sivri veya keskin araç: *Taşçı kalemi. Oymacı kalemi.*

3. Çeşit, tür: *Üç kalem erzak. Beş kalem ilaç.*

4. Bazı deyimlerde yazı: *Kaleme almak. Kaleme gelmemek*' (Türkçe Sözlük:1043).

* **kalem açacağı** 'Kurşun ve renkli kalemleri sivrilmeğe yarayan araç, kalemtraş' (Öncül:653, Türkçe Sözlük:1043).

kalemtraş '1. Kurşun kalemlerin ucunu açmak için kullanılan türlü biçimlerdeki keski, kalem açacağı.

2. Kamış kalemleri açmak için kullanılan uzun saplı küçük bıçak' (Türkçe Sözlük:1043).

kalıtım 'Bir çocuğun ana-babasından ve soyundan getirebileceği bütün özellikler'(Demirel:72, Türkçe Sözlük:1046, Öncül:653): “*Bu politika, bireylerin kalıtımla getirdikleri nitelikleri geliştirme yanında, eğitim sistemlerinin fırsat eşitliğini engelleyen zihinsel olmayan faktörlerin etkisini azaltmada etkili olduğu sayıtlısına dayanır*” (S.A.Ü.E.F.D 15:51).

kamp okulu 'Okulun bir görevi olarak işletilen bir kamp türü. Amacı, doğal çevre ortasında birtakım eğitsel yaşantılar kazandırmaktır. Yaz aylarında sakatların sağaltılması ile de uğraşabilir' (Öncül:656).

kamu

* **kamu eğitimi** 'Genel olarak devletlerin, ulusların, ilk ve orta öğretim öğrencileri için yetiştirme sorumluluğunu yüklendikleri eğitim. Bu eğitim içine yetişkinlerin meslek eğitimleri de girebilir' (Öncül:656).

* **kamu okulları** 'Resmi okul' (Öncül:656).

kamus ‘1. Sözlük: “İstanbul sözündeki İstanbul kelimesinin manalarını anlatmak için koca bir kamus lazım.” -F. R. Atay.

2. Büyük sözlük’ (Türkçe Sözlük:1055).

→ (**Bkz. lügat, sözlük**).

kanaat notu ‘Genellikle öğrenim dönemleri sonunda öğrencilere, derslerdeki başarılarına göre verilen, ortalamaya dayalı not. Dönem notu’ (Öncül:656).

kanı

* **kanı çizelgesi** ‘Kanı ölçeği’ (Öncül:647).

* **kanı notu** ‘Öğrencilere, genellikle güz ve bahar dönemi sonlarında, okudukları derslerdeki başarılarına göre verilen not’ (Oğuzkan:89).

* **kanı notu dönemi** ‘İlk ve orta dereceli okullar ile kimi yüksekokullarda öğrenci başarılarının sınav, yoklama ve ödev yoluyla değerlendirildiği ve kanı notu ile sonuçlandırıldığı dönem’ (Oğuzkan:89).

* **kanı ölçeği** ‘Öğretmenlerin ya da öğrencilerin ürünlerini, tutumlarını ya da başka özelliklerini değerlendirmede kullanılan bir araç. (En çok kullanılanı, belirtilen noktaları işaretleme biçiminde olan değerlendirmedir.)’ (Öncül:657).

kapalı yayın ‘Televizyon yayınlarının, kamuya değil de belli sayıda alıcıya aktarıldığı bir televizyon düzenidir. Eğitim ve yetiştirme alanlarında çok kullanılır. Radyo da bu tür yayın yapabilir’ (Öncül:659).

kapıcı ‘Okul binasının bakımı ile uğraşan ya da okulun tüm temizlik işlerinden sorumlu kimse. Eşanl. Odacı, hademe’ (Öncül:659).

kapsam

* **kapsam çözümlemesi** ‘İçerik çözümlemesi’ (Öncül:659).

* **kapsam geçerliği** ‘1.Testin ölçmeyi hedeflediği davranış evrenini temsil etme derecesi.

2.Bir bütün olarak testin ve testteki her bir maddenin amaca ne derece hizmet ettiği’ (Demirel:72, Öncül:659).

* **kapsam (okul) geçerliği** ‘Bir testte bulunan soruların, kapsanılması öngörülen der programı ya da çalışma sonuçlarını içerme derecesi’ (Oğuzkan:89).

kapsamlı okuma ‘1. Çok sayıda gereçle sürdürülen geniş okuma etkinliği.

2. Konunun ayrıntıları ve anlatım özellikleri üzerinde durmadan ana düşünceyi kavrama’ (Oğuzkan:89, Demirel:72).

karakter

* **karakter eğitimi** ‘ 1.Öğrencilerde belli bir ahlak anlayış ve ölçüsüne göre birtakım özellikler geliştirme amacı güden eğitim.

2. Eğitimin ahlaksal yönüne önem veren ve öğrencilerin özellikle davranış bakımından iyi nitelikler geliştirmeleri üzerinde duran eğitim’ (Oğuzkan:90, Demirel:72).

* **karakter testi** ‘*character test*’ (Demirel:72).

kararlık katsayısı ‘1. Bir testin ne derece güvenilir nitelikte olduğunu gösteren katsayı.

2. Bir testin aralıklı olarak aynı kimselere uygulanması ile elde edilen dağılımlar arasındaki bağlantı’ (Oğuzkan:89).

kararlılık

* **kararlılık düzeyi** ‘Bir ölçme aracının kararlı olup olmadığını gösteren sonuçlar’. ‘Ölçeğin kararlılık düzeyi test tekrar test yöntemi kullanılarak saptanmıştır’ (S.A.Ü.E.F.D 16:96).

* **kararlılık katsayısı** ‘*coefficient of stability*’ (Demirel:72).

kara tahta ‘Okullarda üzerine tebeşirle yazı yazılan, çoğunlukla tahtadan, kara renkte, geniş levha’ (Türkçe Sözlük:1082, Öncül:661, Oğuzkan:90, Demirel:73).

kardeş okul ‘Türlü yönlerden yardım ve destekleme amacı bir okulun daha elverişsiz durumda bulunan bir okulu seçmesi, buna elinden gelen yardımı yapmak üzere bir okulu kendine kardeş yapması’ (Öncül:661, Türkçe Sözlük -T-:1084, Oğuzkan:90, Demirel:73).

karma

* **karma eğitim** ‘Erkek ve kız öğrencilerin aynı okulda okumalarına ve türlü çalışmalarını birlikte yürütmelerine olanak sağlanan eğitim yuvası’ (Demirel:73, Türkçe Sözlük -T-:1091, Öncül:662, Oğuzkan:90).

* **karma konulu test, türdeş olmayan test** ‘Bölümleri ayrı özellikleri ölçen bir test. Bu yüzden testin iç tutarlığı düşüktür. Eşanlı. Türdeş olmayan test’ (Öncül:662, Demirel:73).

* **karma okul** ‘Karma eğitim uygulanan okul’ (Türkçe Sözlük -T-:1091, Öncül:662, Oğuzkan:90).

* **karma yetenek kümesi** ‘Çok geniş ve değişik yetenekleri kapsayan küme ya da sınıf. Karışık ya da ayrışık küme ya da sınıf adı da verilen bu kümeler, ülke çapında düşünülünce yaş temeline göre kurulmuş küme ya da sınıflar demektir. Buralarda her yetenek tür ve derecesindeki çocuk aynı sınıfta okur, ileri, geri diye sınıf ayrımı yapılmaz. Karşıtı: Türdeş yetenek kümesi ya da sınıfıdır. (Genellikle ilkokullarda bu tür küme ya da sınıflar ağırlıktadır. Bu yol, bir bakıma türdeş yetenek temeline dayalı sınıflar oluşturmaya bir tepki olarak doğmuştur. Karma yetenek sınıfları aşağılık duygusuna yol açmaz, daha doğaldır. Yetenek her şey değildir. Başkalarına yardım, eseri ile övünme, direnme..gibi özellikler de yetenek kadar önemlidir. Karma yetenek sınıflarında toplumsal kaynaşma daha olağan ve çoktur.)’ (Öncül:663).

karmaşık değişken ‘Bağımsız değişken’ (Öncül:663).

karne ‘Öğrencilere dönem sonlarında okul yönetimleri tarafından verilen ve her dersin başarı durumu ile devam, sağlık, yetenek ve genel gidiş durumlarını gösteren belge’ (Türkçe Sözlük -T-:1092, Öncül:664, Oğuzkan:90).

* **karne yazım defteri** ‘Öğrencilere dönem sonlarında ya da bütünleme sınavlarında verilen notlar ile bu notların ortalamasının işlendiği defter’ (Oğuzkan:90).

karşı

* **karşı koşullama** ‘*counter conditioning*’ (Demirel:73).

* **karşı tür okullar** ‘Başka ya da karşı tür eğitim anlayışına göre kurulmuş ve resmi ya da özel okullarda yer alan geleneksel eğitim kavram ve uygulamalarına karşı bir seçenek olarak doğmuş okullardır. Başlıca belirgin özellikleri şunlardır: Okul denen kuruma gitme zorunluğu yoktur. Yaş temeline dayalı sınıf söz konusu değildir. Okul denen bir yapıya da gerek yoktur. Öğretmen olarak görev yapacakların öğretmenlik formasyonu görmeleri de

gerekmez, deneyim yeterlidir. Bu okulların belli programı da yoktur. Konular günü gününe iş ve yaşam içinden seçilir. Başarı, sınav ve nota da gerek yoktur. Bu tür okulları savunanlar “okulsuz eğitim” (Bkz) yanlısıdır ve gerçek günlük sorunlarla öğrenciler için anlamı olan öğrenmelere yer ve önem verirler. Öğrenci girişimli öğrenmelere, araba-bulma yaklaşımına, ortaklaşa sorun çözmeye ve karar vermeye ağırlık tanırırlar. Özgür okullar, sokak okul ya da akademileri, duvarsız okul, dükkanönü okulları..gibi kavramlar bu akımın ürünleridir. (Geniş anlamda bu akım birbiri ile ilişkili, ama birbirine karşıt şu iki geleneksel eğitim felsefesi temeline dayanır. Bunlardan biri ABD’de J. Dewey, İngiltere’de A.S. Neill ve Avrupa’da R. Steiner ve yandaşlarının savunduğu çağdaş “ileri eğitim” (bkz) anlayışıdır. Bu anlayışa göre hem programlar ve hem de öğretim yöntemleri çocukların gereksinme ve gelişim aşamalarına ayak uydurmalıdır. İkinci anlayış, ana-baba ve çocukların haklarını, onların kendi eğitim ve yaşam yollarını kendilerinin seçmelerini savunan aşırı özgürlükçü düşüncedir. Bireysel özgürlük üzerinde duran ve çocuğun doğuştan iyi olduğunu savunan bu düşünceye göre kurumlara ve topluma körü körüne uymak gerekmez. Nitekim Ivan Illich gibi kimi yazarlar “okulsuz eğitim” kavramı ile bugünkü zorunlu eğitim ve geleneksel okulları eleştirmiş ve özgür okulları savunmuştur. Bu iki anlayış biçimi çocuğun gereksinme ve ilgilerine önem verme ve toplumu eleştirmede birleşiyorsa da birinci ileri eğitim anlayışı çocukların eğitsel yaşamını özenle planlama yanlısı olduğu halde özgürlükçe ikinci anlayış doğal gelişme ve öğrenmeye karışılmamasını savunmakla ve eğitim konularında kişilerin özgürce seçimlerde bulunmasını istemektedir. 1960’lardan bu yana önem kazanan bu yeni eğitim akımı özellikle özel ilkokullarda tutunmuş ve birçok ülkede örnekleri çoğalmıştır. Bu yeni akımın, merkez yönetilmeyen, çoğulcu ve toplumcu bir eğitim düzeyine öncülük edeceği düşünülmektedir.)’ (Öncül:667).

karşılaştırmalı

* **karşılaştırmalı eğitim** ‘Eğitim sorunlarının daha geniş bir çerçeve içinde ele alınması ve kavranması amacıyla değişik ülkelere ilişkin eğitim kuram ve uygulamalarını inceleyen eğitim dalı’ (Oğuzkan:90, Öncül:665, Demirel:73).

* **karşılaştırmalı inceleme** ‘*comparative study*’ (Demirel:73).

karşılıklı

* **karşılıklı ket vurma** ‘*reciprocal inhibition*’ (Demirel:73).

* **karşılıklı öğretme** ‘*resiprocal teaching*’ (Demirel:73).

karşıt üniversite ‘ABD’de 1960’le yılların sonları ile 1970’li yılların başlarında devlet üniversitelerindeki kuru ve yavan programlara karşı çıkan öğrencilerin kurdukları resmi olmayan bir üniversite türüdür. Bu tür üniversite ve yüksek okullarda öğrencilerin düzenledikleri kısa süreli programlar uygulanır. Konular yeğin tartışmalara yol açması beklenen günlük olaylardan seçilir ve bunları profesörlerden çok öğrenciler hazırlar ve konferanslar ile kısa seminerler biçiminde işlenir’ (Öncül:667).

kassal öğrenme ‘Özel araştırmalar sonucu vücut devimlerinde insana yeni kolaylıklar kazandıran öğrenme. Düşüncelerden ayrı geliştiği gibi daha önce ve onlarla birlikte de gelişebilir. Olgunlaşma sonucu olan görevin iyileşmesi ile karıştırılmamalıdır. Karşıtı: Düşünsel öğrenme’ (Öncül:670).

kategorik değişken ‘İkiden fazla kategorisi olan ancak sürekli olmayan veri’ (Demirel:73).

katılımlı

* **katılımlı gözlem** ‘İncelenen kümenin yaşam ve etkinliklerine araştıracının katıldığı ya da birlikte yaşadığı bir durum: İşsizlerin, suçluların ya da herhangi bir kümenin yaşam ve davranışlarını gözleme..gibi. Araştıracı, kümenin bir üyesi imiş gibi benimsenecek biçimde, kimliğini gizleyebilir. Bu tür gözlemler eğitim toplumbiliminde çok yararlı olmaktadır’ (Öncül:671).

* **katılımlı puanlama** ‘1. İlgilerin tümünü katılması ile yapılan planlama. Karşıtı: bürokratik ya da tekelden planlama.

2. Planlamaya katılma işi toplu tartışma, basın-yayın ve iletişim araçları ile eleştiri, planlama kurulları eliyle ilgili türlü toplumsal kümelerin temsilcilerinin (okul-aile birlikleri, öğrenci ve öğretmen kuruluşları..gibi) katılması vb. biçimlerde olabilir. Demokratça olmasına karşın kolay olmayan bir planlama türüdür’ (Öncül:672).

katılımsız gözlem ‘İncelenen kümenin yaşam ve etkinliklerine araştıracının katılmadığı bir durum: Gözlemci koşulları ya da davranışları gözler ve saptar. Derslikte, yönetmenin odasında, mahkemede ya da polis karakolunda yapılan gözlemler..gibi’ (Öncül:672).

katılma ‘Öğrencilerin öğrenme sürecine aktif olarak katılması, öğrenme yaşantılarını geçirmesidir’ (Demirel:74, Öncül:672).

* **katılma çizelgesi** ‘Bir kimsenin kümenin faaliyetlerine katılma türü ve derecesini saptamağa yarayan bir işaretleme listesidir’ (Öncül:672).

katkı payı ‘Yükseköğretimdeki harcamaların öğrenci tarafından ödenen bölümü’ (Türkçe Sözlük:1106).

kavram ‘1. Kapsamı ve içeriği birim ya da düşünce anlatılarak anlam kazandırılan soyut düşünce.

2. Nesnelere, koşullar, olaylar ya da süreçlerin genel bazı özellikleri üzerine gruplanacak şekilde oluşturulan sınıflama.

3. Olaylarda, süreçlerde ve cisimlerde algılanan bütünlük’ (Demirel:74, Türkçe Sözlük:1111): ‘‘Sözleşmeli personel, hem memur hem de işçi statüsü dışında kalan buna rağmen her iki kavram ile benzerlikleri de bulunan üçüncü bir kategori oluşturmaktadır’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:43).

* **kavram haritası** ‘1.Daha geniş bir kavram başlığı altında kavramların birbirleriyle ilişkilerini gösteren iki boyutlu anlamsal ağ.

2.Tek bir kavramın aynı kategorideki diğer kavramlarla ilişkisini belirten somut grafikler’ (Demirel:74).

* **kavram oluşturma** ‘*concept formation*’ (Demirel:74).

* **kavram öğrenme** ‘Uyaranları belirli kategorilere ayırarak, zihinde bilgiler oluşturma’ (Demirel:74).

* **kavram öğretme** ‘*concept teaching*’ (Demirel:74).

kavrama ‘1. Kavramak işi, anlama, algılama: ‘‘Sanat eri çalışır, bir eser kor ortaya, onun güzel olduğuna inanır, o güzelliği herkesin anlamasını, kavramasını ister.’’ -N. Ataç’ (Türkçe Sözlük:1111, Demirel:74).

kavramak ‘1. Karşılaşılan sorunları, yeni durumları ve düşünceleri zihinde oluşturmak.

2. Düşünmek.

3. Anlamak’ (Oğuzkan:91, Türkçe Sözlük:1111, Öncül:674, Demirel:74).

kavramların bilgisi ‘*knowledge of concepts*’ (Demirel:74).

kavramsal ‘Kavramla ilgili, kavram niteliğinde olan’ (Türkçe Sözlük:1111).

* **kavramsal düşünme** ‘*conceptual thinking*’ (Demirel:74).

* **kavramsal öğrenme** ‘İnsanın kavramlarını değiştiren öğrenme türü. (Ara sıra kavramların kullanılmasını gerektiren öğrenme diye tanımlanır ise de bu da sonunda insanın kavramlarını değiştirmesine yol açar)’ (Öncül:675, Demirel:74).

* **kavramsal yaklaşım** ‘*conceptual approach*’ (Demirel:74).

kavramsallaştırma ‘*conceptualization*’ (Demirel:74).

kavranma ‘Kavranmak işi’ (Türkçe Sözlük:1111).

kavranmak ‘Kavrama işi yapılmak: “Bünyamin ürpermişti, çünkü kolu kavrandığı an bir cürmümeşhut olayı yaşanacağını sanmıştı.” -İ. O. Anar’ (Türkçe Sözlük:1111).

kavratma ‘Kavratmak işi’ (Türkçe Sözlük:1111).

kavratmak ‘Kavramasını sağlamak’ (Türkçe Sözlük:1111).

kavrayış ‘1. Kavrama işi. 2. Kavrama, anlama, algılama yetisi. 3. Bir algının doğrudan doğruya kavranması’ (Türkçe Sözlük:1111, Oğuzkan:91, Demirel:75).

kavrayış, kavram testi ‘*comprehension test*’ (Demirel:74).

kavrayışlı ‘Kolayca anlama, algılama yetisi olan’ (Türkçe Sözlük:1111).

kavrayışsız ‘Kavrayıcı olmayan’ (Türkçe Sözlük:1111).

kavrayışsızlık ‘Kavrayışsız olma durumu’ (Türkçe Sözlük:1111).

kayıt ücreti ‘Bir eğitim kurumuna yazılmak ya da girmek için ödenen para’ (Öncül:677).

kayıt ve kabul ‘Okula alma’ (Öncül:677).

kaynak ‘1. Bir şeyin çıkageldiği ya da ilk çıktığı yer, köken.

2. Araştırma ve incelemede yararlanılan belge ya da kişi.

3. İletişim kuramında, öteki sistemlere etkide bulunan işaretler gönderen (yayan) sistem (Ruhbilimde bu, öteki canlılara etki yapan ve algılanabilir davranışlar gösteren bir canlı olabilir)’ (Öncül:678).

* **kaynak birim** ‘1. Sınıf basamaklarına uygun olarak öğretim ünitelerini geliştirmede, öğretmenlere yardımcı olmak üzere hazırlanmış ve birleştirici bir konu ya da öğrenci sorunu etrafında düzenlenmiş salık vermeğe değer öğrenme ve öğretme faaliyetleri ile

yöntemler, materyal, başvuru yapıtlarının derli toplu bir biçimde toplulaştırılması. Böyle bir kaynak birimden birden çok öğretmen yararlanabilir ve tipik kapsamı şöyle olabilir: Birimin işlenmesinden beklenen sonuçlar, tipik öğrenci yaşantıları, birimin başlaması, geliştirilmesi ve sonuçlanması ile ilgili öneriler, değerlendirme ve öğretmenlerle öğrenciler için okunacak yapıtlar listesi. Öğretim birimi ile karıştırılmamalıdır.

2. Materyal, faaliyetler, yaşantılar ve yardımcı kaynaklarla ilgili tavsiyeler. Öğrenciyi ön plana kor ve sorun çözümede bir küme öğrencinin incelemelerde bulunmasına kılavuzluk etmek üzere kullanılır. Bu anlamı ile kaynak birim öğretim birimi terimlerin aynı olabilir' (Öncül:678).

* **kaynak ders kitabı** 'supplementary textbook' (Demirel:75).

* **kaynak gereç** '1. Eğitim araştırma ve incelemelerinde ileri sürülen varsayımları sınamak amacıyla belli kurallara göre derlenen belge, sayısal bilgi, veri vb.

2. Araştırma ve inceleme sonuçlarının dayandığı temel veri' (Oğuzkan:91).

* **kaynak kişi** '1. Öğretimde, özel bilgisi ya da yaşantısı yüzünden bir sınıfın öğrencileri için gizil bir kaynak görevi gören herkes: Birinci sınıf öğrencileri için itfaiye komutanı, yurttaşlık bilgisi dersleri için çevreden bir politikacı..gibi.

2. Küme gelişmelerinde, küme tartışmalarında uzmanlık alanından yararlanan ve kümece kendisine bu konuda sorumluluk verilmiş kişi.

3. Program hazırlamada çok özel bir uzmanlık alanında kendisinden yararlanan danışman' (Öncül:678).

* **kaynak küme** '1. Aldıkları test puanları, testin normlarını oluşturmada kullanılacak olan belli bireyleri topluluğu. Eşanl. Başvuru kümesi, i özlem kümesi.

2. Özel kümesi (bkz.) ile eşanlamdadır' (Öncül:678).

* **kaynak materyal, kaynak gereç** 'Eşanl. Birincil kaynak' (Öncül:679, Demirel:75).

* **kaynak öğretmen** '1. Belli alanda ya da derste özel yeterliği bulunan ve konu seçmede, öğretmede öteki öğretmenlerin kendisinden yardım istediği öğretmen.

2. Belli konularda yapılacak araştırmalar için seçilen kurul yada toplantılarda kendisinden danışman olarak yararlanmak üzere seçilmiş bir öğretmen' (Öncül:679).

* **kaynak ünite** 'Bir ders konusunun ya da öğretim programında yer alan derslerle ilgili bir sorunun derslikte nasıl işleneceğini, bunun için ne gibi yöntem ve uygulamalara başvurulması gerektiğini ve hangi kaynaklardan yararlanılabileceğini açıklayan ve öğretmenler ile öğrencilerin çalışmalarını kolaylaştıran bir ünite türü' (Oğuzkan:91).

kaynakça '1-Belli konulardaki kitap ya da yazıların yazarlarını, adlarını, basım yer ve tarihlerini gösteren abecesel liste.

2-Bir yazarın belli bir konuda, dönemde ya da tüm hayatı boyunca yayımladığı kitap ve yazılarını kapsayan abecesel liste' (Öncül:678, Oğuzkan:91).

kaynaşmış eğitim programı '*fused curriculum*' (Demirel:75).

kaynaşmış program 'Konularını dar ders alanları içinden seçerek daha geniş alanlar biçiminde dersleri birleştirme, aradaki ortak konuları birbiri içinde eritme programı' (Öncül:679).

kaynaştırma '1. Birleştirim, birleştirme, bütünleştirme.

2. Özel eğitimde: Özel eğitim gerektiren çocukları normal çocuklarla bir arada yetiştirme yolu. Engelli bir öğrenciyi normal okullardaki engelliler kümesi ya da sınıfına yerleştirme yöntemi' (Öncül:679).

Keller Planı 'Bireysel bir öğretim düzenidir. Bireyin yeteneğine göre ilerlemesine ağırlık verir. İngiltere ve özellikle ABD'de yüksek öğretim kurumlarında ve daha çok fen ve mühendislik bölümlerinde kullanılır. Bu düzende, el kitapları, çalışma kılavuzları, laboratuvar çalışması ve test... gibi kendi kendine çalışma materyalinden ve kılavuzluk eden öğretmenlerden yararlanır. Üzerinde çalışılan konu sona erince, sınav başarılı olursa, yeni bir konuya geçilir. Ayrıca öğrencileri güdülendirme amacı ile özel dersler ve seminerler de düzenlenir. Hızlı ilerleyen öğrenciler yavaş ilerleyenler yardımlarda da bulunurlar. Bu düzen giderek başka ülkelere de yayılmaktadır' (Öncül:681).

kendi başına uygulanan test 'Testin yazılı açıklamaları, başkasının yardımını gerektirmeyecek kadar açık ve kolay bir test türü. test uygulayıcısı sadece düzeni sağlar ve test zamanını yönetir' (Öncül:682).

kendi kendine eğitim ‘*self-education*’ (Demirel:75).

kendi kendine etkinlik ‘Kökünü, yönü ve amacı devimi yapan bilinçli varlıkta olan bir etkinlik türü. bu tür etkinlik hem bilinç çizgisi altındaki doğal etkinliğin, hem de dış güç ya da baskılar sonucu olan etkinliklerin karşıtıdır. Öğrenme, en azından bir bölümü ile, bir tür kendi kendine etkinliktir’ (Öncül:682).

kendi kendine öğrenme ‘Bireyin çeşitli araçlardan yararlanmak suretiyle kendi kendine öğrenmesi’ (Demirel:75).

kendi kendine öğrenme yoluyla ‘*auto-didactically*’ (Demirel:75).

kendi kendine rehberlik ‘*self-guidance*’ (Demirel:75).

kendi kendini değerlendirme ‘*self evaluation*’ (Demirel:75).

kendi kendini düzeltme ‘Yanlış ya da yanlışlarını genel olarak insanların, özellikle öğrencilerin kendi çabaları ile ortadan kaldırmaları yolu. Okullarda bu, verilen örneğe ya da düzeltilmiş ödevlere bakarak yapılır. Dil laboratuvarlarında da örnek temel alınır’ (Öncül:682, Demirel:75).

kendi kendine eğitime ‘*auto-education*’ (Demirel:75).

kendi kendini yetiştirme araçları ‘1. İşlenen konuları pekiştirmek, verilen ödevleri yaparak ve bireysel çalışmalar sağlamak amacı ile öğrencilerin okul içinde ya da dışında çalışma ve alıştırmaları türlü araçlar.

2. Özellikle az öğretmenli okullarda, öğretmenin başka kümelerle uğraştığı sıralarda öğretmensiz kalan kümelerdeki çocukların kendi kendilerine çalışmalar yapmaları amacı ile hazırlanmış türlü öğretim amaçları’ (Öncül:682).

kendiliğinden geri gelme ‘*spontaneous recovery*’ (Demirel:75).

kendini değerlendirme ‘*self-evaluation/assessment*’ (Demirel:76).

kendini değerlendirme ölçeği ‘*self-rating scale*’ (Demirel:76).

kendini değerlendirme, öz değerlendirme ‘*self assessment*’ (Demirel:76).

kendini eğitime ‘Ana çizgileri ile insanın kendisinin yaptığı eğitsel etkinliklerdir. Eğitimciler yalnızca bu çalışmalar için elverişli bir çevre sağlamakta yetinir. Özellikle

Yeni Okulda kendilerine sağlanan eğitici materyal yardımı ile çocuklar kendi kendilerini yetiştirir ve eğitirler' (Öncül:686, Oğuzkan:92, Demirel:76).

kendini gerçekleştirme '*self-actualization*' (Demirel:76).

kendini yetiştirme 'Örgün eğitimden (okul ve öğretmenden) hemen hiç yararlanmadan ya da pek az yararlanarak özel çalışma ve çaba ile kendi kendini yetiştirme yolu. Özöğretim' (Öncül:688).

kent okulu 'Kentte yaşayan çocukların eğitim gereksinimini karşılamak üzere kent sınırları içinde açılan ve genellikle binası, yönetici ve öğretmen sayısı bakımından köy okuluna göre daha büyük bir oluşturan okul' (Oğuzkan:92).

kesin yazılma 'Bir üniversiteye aday olarak önyazımını yaptıran öğrencinin, giriş sınavında aldığı puanlar bakımından devam etmek istediği fakültenin ya da bölümün koşullarını yerine getirdiği anlaşıldıktan ve gerekli belgeleri gösterdikten sonra o üniversiteye sürekli olarak yazılması' (Oğuzkan:92).

ket vurma, ketleme, engelleme '*inhibition*' (Demirel:76).

kılavuz 'Okul yöneticilerine, öğretmenlere ve kimi durumlarda öğrencilere yeni programlar, yöntem ve teknikler ile uygulama biçimleri üzerinde bilgi ve yol gösteren yapıt' (Oğuzkan:92, Türkçe Sözlük:1151, Öncül:690).

* **kılavuz kitap** 'El kitabı, açıklama defteri' (Öncül:691).

* **kılavuz okul** 'Yerinde olup olmadığını ve geniş ölçüde yaymağa değer bulunup bulunmadığını görmek ve geniş ölçüde yaymağa ya da eğitim programının küçük ölçüde geliştirilmesi ya da denenmesinde kullanılan okul. Eşanl. Deneme okulu, örnek okul' (Öncül:693).

* **kılavuz öğretmen** '1. Kendisine bir kılavuzluk odası ayrılmış ve belli bir sınıfın öğrencilerinin, yönetim ve başka konularda, her gün kendisine başvurabildiği, öğrencileri hakkında şu ya da bu yolda resmi kayıtlar tutan ve ders cetvelini hazırlama, ders verme, ders dışı etkinlik, meslekler, sağlık, boş zaman çalışmaları ve toplumsal davranışlar..gibi konularda çok kez öğrencilerine danışmanlık eden bir öğretmen.

2. Ders yönteminin kullanılmadığı okullarda öğrencilere temel dersleri öğreten sınıf öğretmeni' (Öncül:693, Oğuzkan:93).

→ (**Bkz. rehber**).

kılavuzluk ‘Öğrencileri bağımsız birer kişilik kazanmalarını amaç edinen düzenli ve sürekli yol gösterme etkinliği’ (Oğuzkan:92, Türkçe Sözlük:1152, Öncül:690).

* **kılavuzluk anketi** ‘Okulun öğrencileri ile eski çıkışlıları yazı ile yanıtlayacakları bir dizi yazılı sorudan oluşur. Bu yolla bireylere yapılacak rehberlik ya da kılavuzluk ve bununla ilgili programları hazırlamada önemli olan bilgi istenir’ (Öncül:691).

* **kılavuzluk görevi** ‘Öğrencilerin özelliklerine, yeteneklerine ve kişisel ilgilerine bilimsel ilgi gösterme; derslerini ve kişisel yaşantılarını verimli biçimde düzene koymada öğrencilere yardımda bulunma; yüksek öğretimdeki ve yaşamdaki yaşantılarından en çok yararlanmalarını sağlamada, okuldan sonraki yaşam ve mesleğinde uyum elde etmede kendilerine yardımcı olma görevidir’ (Öncül:691).

* **kılavuzluk görevlileri** ‘Bir okul sisteminde kılavuzluk hizmetlerinin tümünden ya da bir bölümünden sorumlu olan kişi. Kılavuzluk çalışmalarının her alanında uzmanlık öğretimi görmüştür. Eşanl. Kılavuzluk görevlisi’ (Öncül:692).

* **kılavuzluk hizmeti** ‘Bir eğitim kurumunda okuyan öğrencilerin kendilerini ve çevrelerini tanıyabilmelerine, yeteneklerini anlayabilmelerine ve başarılarını arttırmalarına yardım etmek amacıyla düzenlenip yürütülen çalışmaların tümü’ (Oğuzkan:92, Öncül:692).

* **kılavuzluk kliniği** ‘Eğitim sisteminde devletin ya da özel kişilerin işlettiği merkez bir kuruluştur. Ruhbilimciler, ruh hekimleri, toplumsal yardımcıları ve ruhbilim danışmanları..gibi bir küme uzmanın çalıştığı ve öğretmenlere, danışmanların yetkisi dışında kalan özel vakaların teknik tanılmasını ve ara sıra da sağaltımını yapan bir kurum’ (Öncül:692).

* **kılavuzluk kurulu** ‘Okulun ilgili yönetici ve öğretmenleri ile veli ve öğrencilerden oluşan, kılavuzluk programının öğrencilerin gereksinimlerine uygun ve gerçekçi bir yaklaşımla hazırlanmasını sağlamakla görevli geçici danışma kurulu’ (Oğuzkan:93).

* **kılavuzluk merkezi** ‘Kılavuzluk kliniği’ (Öncül:692).

* **kılavuzluk öğretmeni** ‘Bir sınıf ya da herhangi bir öğrenci kümesine kılavuzluk eden ve çoğu kez ruhsal danışma sorumluluğunu da taşıyan öğretmen. Eşanl. Rehberlik öğretmeni’ (Öncül:692).

* **kılavuzluk programı** ‘Öğrenci gereksinimleri, çevresel iş ve meslek olanakları göz önünde bulundurularak okuldaki kılavuzluk çalışmalarının amaçlarını, kapsamını ve yöntemlerini belirleyen program’ (Öncül:692, Oğuzkan:93).

* **kılavuzluk uzmanı** ‘1. Başka okul personeline, ana-babalara ve öğrencilere bireysel uyum sorunlarında yardım sağlamakla görevi bir okul personeli.

2. Eşanl. Ruhbilim danışmanı’ (Öncül:692).

* **kılavuzluk ve araştırma merkezi** ‘Okul öncesinden üniversiteye değin her öğrenim basamağındaki okulda başarısızlığa uğrayan öğrencilerin durumlarını incelemek, gerekli düzeltici önlemleri almak ve bu işleri yaparken aile, okul ve öteki ilgili kurumlar ile sıkı işbirliği yapmak üzere kurulan merkez’ (Oğuzkan:93, Öncül:693).

* **kılavuzluk yönetmeni** ‘Bir okulda ya da okul sisteminde düzenli bir kılavuzluk programını yöneten, kılavuzluk personeline denetleyen ve çalışmalarına önderlik eden kişi’ (Öncül:693).

kılgısal sanatlar ‘Okullarda endüstri sanatları, genel ev ekonomisi, genel ticaret bilgisi, genel tarım bilgisi gibi daha çok uygulamaya önem verilerek okutulan ve öğrencileri bir mesleğe hazırlama amacını gütmeyen, ancak onlara geçerli birtakım sanat ve işlerin niteliklerini tanıtan dersler için kullanılan genel terim’ (Oğuzkan:93).

kırkambar test ‘1. Her biri bir tek türden soru ya da ödevler biçiminde kümelenmiş alt testler yerine, değişik türden soru ya da ödevleri, düzenli ya da düzensiz olarak karışık biçimde kümeleyen sorulardan oluşan bir test türü. Böylece bir benzetme, bir sayı tamamlama, bir sözcük, bir genel bilgi türü soru aynı testte yan yana yer alabilir.

2. Birden çok testten soruları kapsayan bir başarı testi: Anadili, yazım, aritmetik ve coğrafya., derslerini ilgilendiren sorular..gibi (Bu anlamda çok kullanılmaz.)’ (Öncül:694).

kırsal eğitim ‘1. Eğitimin, köylerde ve kasabalarda oturan halkın özel koşul, olanak ve sorunlarıyla uğraşan yönü.

2. Kırsal bölgelerde yaşayan kimselerin bedensel, düşünsel ve duygusal yeteneklerinin geliştirilmesi, bu gibi kimselerin ekonomik ve toplumsal bakımdan daha mutlu bir yaşam düzeyine ulaştırılması amacına yönelik eğitim.

3. Kırsal toplumlar için düşünölen öğretim ilke uygulamalarına temel olan düzenli bilgi ve kuramların tümü' (Oğuzkan:94, Öncöl:694, Demirel:76).

kırtasiye '1. Defter, kâğıt, kalem, mürekkep vb. yazı araç ve gereçlerinin bütünü.

2. Kâğıtla yapılan işlemler' (Türkçe Sözlük:1164).

kırtasiyeci 'Kırtasiye satan kimse' (Türkçe Sözlük:1164).

kırtasiyecilik 'Kırtasiyecinin yaptığı iş' (Türkçe Sözlük:1164).

kısa kurslar 'Kredi vermeyen ya da mektupla yapılan bir kus türü. Üniversitelerde yapılan kurslardan daha az örgün ve yaygın, ama konferans ya da ders dizilerinden daha düzenli bir kurs' (Öncöl:694).

kısa

* **kısa sınav** 'quiz' (Demirel:76): "Uygulanan mülakat, dersi yürüten öğretim üyesi tarafından kısa sınav niteliğinde yürütölmüştür" (S.A.Ü.E.F.D 17:172).

* **kısa sorulu sınav** 'Nesnel test' (Öncöl:694).

* **kısa süreli bellek** 'short-time memory' (Demirel:76): "Bilgiyi işleme kuramı dört yapıdan oluşur; duyuşal kayıt, kısa süreli bellek, çalışan bellek ve uzun süreli bellektir" (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

* **kısa süreli hedefler** 'short-time objectives' (Demirel:76).

* **kısa süreli işitsel bellek** 'short-time auditory memory' (Demirel:76).

* **kısa yanıtli test** 'Belirli olgusal bilgileri hatırlayıp hatırlanmadığını ölçmeye uygun düşen ve öğrencinin bir sözcük, bir rakam, bir tarih ya da en çok bir tümce ile yanıtlayabileceği maddelerden oluşun test' (Demirel:76,Öncöl:694, Oğuzkan:94).

kız

* **kız lisesi** 'Yalnız kız öğrencilerin okuduğu lise' (Öncöl:697, Oğuzkan:94, Demirel:76).

* **kız meslek lisesi** 'Kız öğrencilere yurttaşlık eğitimi veren, onları aile yaşamına bilgili becerikli bir ev hanımı olarak yetiştiren, el uzluğu isteyen kadın işleriyle ilgili, kazanç getirici nitelik ve becerilerle yetiştiren okul' (Oğuzkan:94).

* **kız okul çocuğu** 'school girl' (Demirel:76).

* **kız orta okulu** ‘Yalnız kız öğrencilerin gittiği ortaokul’ (Öncül:697, Oğuzkan:94, Demirel:76).

* **kız sanat ortaokulu** ‘Kız öğrencileri, genel ortaokul programındaki derslere ek olarak, aile bilgisi ve işlik çalışmaları ile bir meslek ortamı içinde yetiştiren, ilkokula dayalı üç yıllık öğretim kurumu’ (Oğuzkan:94).

kimdir o tekniği ‘Bir dizi kişilik özelliği veya davranış biçimlerinin yazılı olduğu bir listenin karşısına, öğrencilerden sıralanan bu özellik ya da davranış biçimlerini en iyi tanımlayan arkadaşlarının kaydedilmesinin istenmesi biçiminde uygulanan ve öğrencilerin birbiri hakkındaki algılarını ve her bir öğrencinin de arkadaşları tarafından nasıl görüldüğünün anlaşılmasını sağlayan bireyi tanıma tekniklerinden biri’ (Demirel:76).

kim olduğunu tahmin etme tekniği ‘*peer appraisal*’ (Demirel:76).

kişilik ‘1. Bir insanın bütün ilgilerini, tavırlarını, yeteneklerini, konuşma tarzını, dış görünüşünü ve çevresine uyum tarzını gösteren özellikleri. İçinde bulunduğu tüm çevreyle ilişkisinde bireyin kendine özgü tutarlı ve sürekli davranış örüntüsü.

2.Bireyi diğer bireylerden ayırt eden, tutarlı olarak sergilenen, bireye özgü özellikler bütünü’ (Demirel:77, Türkçe Sözlük:1188): ‘*Dünyadaki her insanın bir diğerinden farklı olduğu gerçeği, bu farklılıkların nasıl ve niçin olduğu sorusunu ve kişilik ile ilgili araştırmaların önemli bir boyutunu oluşturmuştur*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

* **kişilik envanteri** ‘*personality inventory*’ (Demirel:77).

* **kişilik gelişimi** ‘*personality development*’ (Demirel:77).

* **kişilik pedagojisi** ‘Eğitimde, doğa ürünü olan bireyler değil toplumun ürünü olan kişiler yetiştirmeyi amaçlayan ve savunan bir yenilik akımıdır. G. Kerschensteiner, Ed. Spranger ve başkalarının savunuculuğunu yaptığı bir pedagoji türüdür’ (Öncül:702).

* **kişilik testleri** ‘*personality tests*’ (Demirel:77).

* **kişilik yapısı** ‘*personality structure*’ (Demirel:77).

kişisel

* **kişisel görüşme** ‘Kılavuzluk çalışmaları çerçevesinde bir uzmanın, bir sınıf öğretmeninin ya da bir yöneticinin yakınması ya da sorunu olan bir öğrenciyle yaptığı özel görüşme’ (Oğuzkan:95).

* **kişisel kılavuzluk** ‘Bireye kişisel alışkanlıkları ve tutumları ile özel sorunlarına ilişkin konularda yardımcı öngören kılavuzluk türü’ (Oğuzkan:95).

* **kişisel nitelikler** ‘*personal qualities*’ (Demirel:77).

* **kişisel rehberlik** ‘Alışkanlıklar, psikolojik danışma, tavırlar ve pek gizli özel sorunlar bakımından bir kimseye yardımcı amaç edinen rehberlik alanı’ (Demirel:77).

kitab ‘1. Yazmanlık, kâtiplik.

2. Kompozisyon, tahrir’ (Türkçe Sözlük:1189).

kitabevi ‘Kitap satılan yer’ (Türkçe Sözlük:1189).

kitap ‘1. Ciltli ve cilsiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü: “Ona son olarak rüya için kitaptaki tabiri aramanın abes olduğunu söylediğimi hatırlıyorum.” -A. Ş. Hisar.

2. Herhangi bir konuda yazılmış eser: “Acaba bir edebiyat kitabında hazır bir tarif bulamaz mıyız?” -F. R. Atay’ (Türkçe Sözlük:1189).

* **kitap açacağı** ‘Sayfalarının bir veya iki kenarı katlı olan kitapları açmak amacıyla kullanılan, tahta, fil dişi, gümüş vb. maddelerden yapılan araç’ (Türkçe Sözlük:1189).

* **kitap dolabı** ‘Ön yüzü açık, yatay ve dikey bölümleri olan bazı türlerinde çekmece de bulunan, kitap koymaya yarayan mobilya’ (Türkçe Sözlük:1189).

* **kitap kulübü** ‘1. Kitap okuma ve tartışma amacı ile bir araya gelmiş bir çocuk kümesi. Okumaya karşı ile uyandırmak için okullarda öğretmenlerce bu yolla başvurulur.

2. Amacı kitap ve okuma olan, yetişkinlere özgü, bir klüp türü.

3. Yetişkinlerin kurduğu ve kendileri ile çocukları için ucuza kitap sağlayan bir ticaret örgütü’ (Öncül:704).

* **kitap listesi** ‘1. Belli bir amaç için kullanılacak kitapların dizisi.

2. Bir öğrencinin ya da sınıfın okuduğu ya da okuyacağı kitapların listesi.

3. Araştırma sonucu belli yaş ya da sınıf basamağındaki çocuklar için uygun görülen kitapların listesi’ (Öncül:705).

* **kitap okulu** ‘Kitaba ve ezberciliğe dayanan geleneksel okul için kullanılan horlayıcı bir terim. Karşıtı: iş okulu’ (Öncül:705).

* **kitap öğrenmesi** ‘Okuma yolu ile ikinci elden edinilen bir yaşantı türü’ (Öncül:705).

kitapçı ‘1. Kitap satan kimse: “İşte, önüme ilk çıkan kitapçıda, önüme ilk çıkan İngilizce kitaplara bakıyorum” -A. Ağaoğlu.

2. Kitap bastırıp satan kimse’ (Türkçe Sözlük:1189).

kitapçılık ‘Kitap bastırma veya satma işi’ (Türkçe Sözlük:1189).

kitapla iyileştirme ‘Kişilerin sorunlarını öğrenmek ve onları iyileştirmek için kitaplardan yararlanma yolu’ (Oğuzkan:95).

kitaplık ‘1. Kitapların yerleştirildiği raflardan oluşan mobilya, kütüphane: “Ben bunu kitaplıkta saklayarak günaha giriyorum.” -S. Birsell.

2. Kuruluş amaç ve görevine uygun kitap, film, plak gibi her türlü düşünce ve sanat ürününü toplayan, düzenleyen ve genel olarak ilgilenen okurlara sunan kuruluş, kütüphane, bibliyotek.

3. Evlerde ve iş yerlerinde içinde kitapların bulunduğu oda: “Kızımı doktorun muayene odasına açılan kitaplığa gönderdi.” -H. E. Adıvar.

4. Kitap yapmaya elverişli: *Bu, kitaplık kâğıt değil.*

5. Kitap olabilecek kadar: *İki kitaplık yazı.*

6. Belli bir sayıda kitabı olan: *Otuz bin kitaplık kütüphane’* (Türkçe Sözlük:1189).

* **kitaplık saati** ‘Öğrencilerin kitaplıkta serbestçe okumaları, kitap ve dergi karıştırmaları ve kitaplıktan yararlanma tekniklerini öğrenmeleri için günlük ve haftalık vakit çizelgesinde bu amaçla ayrılmış zaman’ (Öncül:705).

kitle

* **kitle eğitimi** ‘Sorunları anlama ve çözme, yaşayış düzeylerini yükseltme konularında büyük halk yığınlarına gerekli bilgi ve becerileri kazandırma, toplum

kalkınmasına katılmada onlara yardım etme amacı güden eğitim düzeni' (Oğuzkan:96, Öncül:705).

* **kitle iletişim araçları** 'Belli bir öğrenci ya da bir öğrenci topluluğu yerine geniş bir halk kitlesine seslenen radyo, televizyon, sinema filmi, basın gibi görüntülü, sözlü ve yazılı iletişim araçlarına verilen genel ad' (Oğuzkan:96).

klasik

* **klasik eğitim programı** '*classical curriculum*' (Demirel:77).

* **klasik koşullama** 'Koşullu ve koşulsuz uyarıcılar, sonunda koşullu uyarıcı ile tepki sağlayabilecek biçimde, değiştirmeden arka arkaya kullanma yolu ile koşullanmayı en geniş ölçüde kolaylaştırmak. Koşullanma (A)' (Öncül:706).

* **klasik koşullama klasik okul** 'Doğal uyarıcının başka uyarıcılarla birleşmesiyle oluşan öğrenme türü' (Demirel:77).

* **klasik okul** '1. Öğretim programında el işlerine ve kılğısal çalışmalara yer verilmeyen ya da bu gibi

2. Latince, Yunanca ve öteki geleneksel derslerin öğretimine önem veren orta dereceli okul.

3. Öğretim programı, öğretmenlerin anlayışı, yönetim biçimi ve öğretim yöntemleri bakımından yeni ve ileri eğitim anlayışı ve ilkelerine ters düşen okul' (Oğuzkan:96, Öncül:706).

* **klasik öğretim** 'Orta dereceli okullarda eski Yunanca ve Latince'den birine ya da her ikisine yer veren öğretim' (Öncül:707, Demirel:77).

* **klasik program** '1. Bir okul bitirmek için eskiden beri okunması zorunlu görülen geleneksel derslerin ya da konuların düzenli biçimde sıralanıp kümeleştirilmesinden oluşan öğretim programı.

2. Yunanca' ya, Latince' ye ya da her iki dilin öğretimine çok zaman ayıran ve öteki dersleri önemsemeyen program.

3. Genel amaçlar, dersler ve derslerde işlenilmesi öngörülen konular bakımından işlevsel olmaktan uzak öğretim programı' (Oğuzkan:96, Öncül:707).

* **klasik test kuramı** '*classical test theory*' (Demirel:77).

Kohler-Restorff Görüngüsü ‘Öğrenme ile ilgili uygun eşleri bulma deneylerinde eşleştirilmiş olan ikili soruların (sözcük, sayı ya da anlamsız hece çiftleri..gibi) ayrı olarak sunuldukları zaman, bir dizi içinde sunuldukları zamankinden doğru anımsanma oranının daha yüksek oluşu olayı. Eşanl. Restorff Etkisi’ (Öncül:709).

kolay ulaşılabilir örnekleme ‘Nitel araştırma desenlerinde araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmak için araştırmacının yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmesine dayalı amaçlı örnekleme yöntemi’ (Demirel:78).

kolaylaştırma ‘Eğitimde: Kimi koşulların başarıyı ya da çabayı artırması eğilimi. Örneğin, arkadaşlarla bir arada olunca başarının daha iyi olması, önündeki yiyeceği ilgi göstermeyen bir köpeğin, başka bir köpeğin yaklaşmasını görünce, hızla yemeğe koyulması..gibi’ (Öncül:710).

kolej ‘1. Öğretim programında, genellikle İngilizce olmak üzere, yabancı bir dil öğretimine ağırlık veren lise dengi okul.

2. Kimi meslek okullarına verilen ad’ (Oğuzkan:96, Türkçe Sözlük -T-:1200, Öncül:711).

kolejli ‘Kolej öğrencisi’ (Türkçe Sözlük:1200).

kompozisyon

* **kompozisyon ölçeği** ‘Başarı derecesine göre sıraya konmuş ve özellikle taramalarla büyük çaptaki araştırmalarda, kompozisyon ödevlerinin niteliğini belirtmek üzere kullanılan bir dizi kompozisyon örneği’ (Öncül:712).

* **kompozisyon sınavı** ‘Bu terim çok kez eleştiri türündeki yazılı sınavlar için kullanılır. Bu tür sınavlarda öğrencilerden, bir konuyu tartışmaları, özetlemeleri, ana çizgilerini belirtmeleri, karşılaştırmaları, göstermeleri, çözümlenmeleri..istenir. Genellikle verilen notlar öznedir. Eşanl. Geleneksel, eski tür sınav’ (Öncül:712).

* **kompozisyon testi** ‘Geleneksel türden bir sınav. Bu sınavda konunun tartışılması, değerlendirilmesi, çözümlenmesi, özetlenmesi ya da eleştirilmesi istenir’ (Öncül:712).

* **kompozisyon türü sınav** ‘*essay examination*’ (Demirel:78).

konferans dizisi ‘1. Bir ya da daha çok konuşmacı tarafından birbiri ile ilişkili konularda sınıfta ya da salonda verilen halka açık konuşmalar.

2. Üniversitelerin halka hizmet faaliyetlerinde yazılı ve dinleyicilere düzgün olarak verilen dersler için kullanılan teknik bir terimdir. Dinleyicilerin kimilerine, sınav vermek yolu ile, akademik kredi de verilebilir' (Öncül:712).

konkur 'Yarışma sınavı' (Öncül:712).

konservatuvar 'Müzik, tiyatro ve bale alanlarının türlü dallarında sanatçı yetiştirme amacını güden, öğrenim süresi 7-9 yıl arasında değişen parasız yatılı, gündüzlü meslek okulu' (Oğuzkan:97, Türkçe Sözlük:1209).

kontenjan 'Bir kuruluşun ya da kişinin seçip almakta yararlanabileceği sayı, miktar, pay: Öğrenci kontenjanı..gibi.

Kota ve öğrenci kontenjanı' (Öncül:713).

kontrol grubu 'Deneysel araştırmalarda özel bir işlemin yapılmadığı grup' (Demirel:78): 'İki sınıf arasında yapılan kura ataması ile deney grubu ve kontrol grubu belirlenmiştir'' (S.A.Ü.E.F.D 16:5).

kontrollü deneysel yöntem '*Controlled experimental method*'(Demirel:78).

konu '1. Ele alınan, üzerinde konuşulan ya da yazı yazılan düşünce, sorun, durum ya da olay.

2. Herhangi bir ders programının, belli bir sürede öğretilecek bölümlerinden her biri' (Oğuzkan:97, Türkçe Sözlük:1211, Öncül:713): 'Bu yaklaşımda aynı bireylerin değişen zamanda aynı konu/konulara ilişkin görüşlerinin değişip değişmediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır'' (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

* **konu alanı** '*subject matter*' (Demirel:78).

* **konu alanı bilgisi** '*subject matter knowledge*' (Demirel:78).

* **konu içeriği** '*subject content*' (Demirel:78).

* **konu merkezli eğitim programı** '*subject-centered curriculum*' (Demirel:78).

konuk profesör 'Çalıştığı kurumdan izinli olarak başka bir kurumda geçici ve konuk olarak ders veren profesör' (Öncül:713).

konusma

* **konuşma dersi** ‘Konuşma ya da sözlü anlatım yolu ile ders ya da kurs. Sözlü anlatım’ (Öncül:714).

* **konuşma eğitimi** ‘*speech education*’ (Demirel:78).

* **konuşma öğretimi** ‘Konuşma eğitimi’ (Öncül:715).

* **konuşma testi** ‘Sesleri doğru ve kusursuz çıkarma yeteneğini ölçen bir test. Konuşma özürlerini belli etme ya da konuşmayı düzeltmedeki ilerlemeyi ölçme amacı ile kullanılır’ (Öncül:716, Demirel:78).

* **konuşma yöntemi** ‘1. Yaşantıların, ilgilerini ve etkinliklerini sözlü olarak anlatmak için çocuklara bol bol olanaklar sağlanan bir öğretim yolu. Ciddi soru sormak ve yanıtını almak yöntemine bir tepki gibi görülür.

2. Derste olgu ve ilkeleri sözlü olarak anlatma yöntemidir. Sınıf genellikle not tutar ve ders sırasında soru sorma yada tartışma yollarına başvurmaz’ (Öncül:717).

konusmayı düzeltme ‘Konuşma bozukluklarını azaltmak ya da düzeltmek amacı ile özel öğretim uygulama. Resmi okullarda bu öğretim çocuklarla bireysel olarak ve benzer türden konuşma engelleri bulunan çocuklarla küçük kümeler halinde olur. Okulun öteki dersiçi ve dersdışı çalışmaları ile bu özel çalışma iyi bir biçimde ayarlanır. Konuşma eğitimi’ (Öncül:716).

konuyu işleme ‘*treat the subject*’ (Demirel:78).

kopuk ölçek ‘Aralıklı ölçek’ (Öncül:717).

kopya ‘1. Bir sınavda soruları cevaplamak için başka birinden veya yerden gizlice yararlanma.

2. Yazılı sınavda gizlice bakmak için hazırlanmış kâğıt’ (Türkçe Sözlük:1215).

kopyacı ‘Sınavlarda kopya yapan ya da kopya yapmayı alışkanlık durumuna getiren öğrenci’ (Oğuzkan:97, Türkçe Sözlük:1215).

kopyacılık ‘Genellikle yazılı sınavlarda sorulara karşılık yazarken gizlice kitaba, ders notlarına ya da başkasının kağıdına bakma alışkanlığı’ (Oğuzkan:97, Türkçe Sözlük:1215).

korelasyon ‘Aynı kişilere ait iki nitelik üzerindeki en azından sıra bildiren ölçme sonucu dizileri arasındaki ilişkinin yön ve miktarını gösteren bir istatistik’ (Demirel:78, Türkçe Sözlük:1216): ‘İki uygulama puanlarının karşılaştırılması sonucunda elde edilen korelasyon kat sayısı .812’ dir’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:96).

* **korelasyon analizi** ‘İki farklı değişken arasındaki ilişkinin yönü ve şiddeti’. ‘Elde edilen veriler, korelasyon analizi, iç tutarlılık ve t-testi kullanılarak analiz edilmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:172).

* **korelasyon katsayısı** ‘coefficient of correlation’ (Demirel:79).

* **korelasyon katsayısının yordayıcı etkisi** ‘prediction efficiency of correlation coefficients’ (Demirel:79).

korumalı sistem ‘Eğitimde destekli hareketlilik yöntemine dayalı seçim yapan sistem’ (S.A.Ü.E.F.D 15:48).

koruyucu eğitim ‘Topluma yeniden kazandırılmaları amacı ile korunup kollanması gereken çocukların gözetim altında bakım ve yetiştirilmeleri, güçlendirilerek bir iş gücü sahibi yapılmaları: Yetiştirme yurtları, düzeltim (ıslah) evleri, Çocuk Esirgeme Kurumları..gibi’ (Öncül:720).

koşula bağlı deneme ‘1. Öğrenciye, kendini gösterme şansı vermek, başarı ya da davranışla ilgili kimi koşulları yerine getirmek üzere bir öğrenciyi üst sınıfa geçirme ya da derste kendisine geçecek ölçüde not verme.

2. Bir disiplin cezasını erteleme. Davranışı düzeltmek koşulu ile okuldan çıkarma cezasını durdurma’ (Öncül:720).

koşula bağlı sınıf geçirme ‘İlerlemeğe ya da sınamaya bağlı bir sınıf geçirme yolu. Gerekli ilerleme ve uyumu göstermezse öğrenci geçirilmiş olduğu sınıfta kalır’ (Öncül:720).

koşullama ‘1. Klasik Koşullama, Pavlov’cu Koşullama:

Deneylede koşullu tepke, daha doğrusu koşullu tepki elde etme ya da geliştirme işi ya da yöntemi. Biri doğal ya da uygun, öteki duyu örgeni için doğal ve uygun olmayan iki uyarıcı, kısa aralıklarla birçok kez arka arkaya sunulduğu zaman, uygun olmayan uyarıcı, uygun ya da doğal olanın yol açtığı tepkiye çok benzer bir tepki sağlama gücü kazanır. Böylece doğal olmayan uyarıcı ile tepki arasında bir bağlantı kurulur, başka bir deyişle bu

uyarıcı gerekli tepkiyi sağlar duruma gelince koşullanma olmuş sayılır. Kısacası yansız ya da ayırtılmamış bir uyarıcı, pekiştirici ile bir arada yinelendiği zaman, aynı tepkiye yol açar duruma gelir. (Buradaki doğal ya da uygun uyarıcıya koşullanmamış uyarıcı-DU, ikinci doğal olmayan uyarıcıya da koşullanmış uyarıcı-KU adı verilir. Öte yandan ilk doğal uyarıcıya doğal olarak verilen tepkiye doğal ya da koşullanmamış tepki, yine elde edilen tepkiye de koşullu tepki KT adı verilir. İlk kez İ.P. Pawlow (1849-1936) adlı bir Rus işlevbilimcisi tarafından köpeklerin salya çıkarma tepkisi üzerinde yapılan deneylerde zil sesi gibi bir işaret yiyecek ile yan yana verilmiş, bir süre sonra zil sesi de yiyeceğin yol açtığı salya çıkarma tepkisine yol açacak bir güç kazanmıştır. Pawlow bu deneylerde pekiştirici terimini, yiyecek gibi bir gereksinmeyi hepten ya da bir bölümü ile gideren herhangi bir nesne olarak kullanmıştır. İşte bu tür koşullanmalara Pawlow koşullaması ya da uyarıcı türü, U-türü (type-S) koşullama ya da klasik koşullama adları verilmiştir. Pawlow'dan bu yana pek çok araştırmacı bu koşullanma örneğine göre açıklamaya çalışmışlardır. Canlıların günlük yaşamlarında bu tür olaylara pek çok rastlanır.)

2. Araçsal ya da İşlemsel Koşullama, Tepki- Türü Koşullama:

Pekiştirmenin, hayvanın tepkisine bağlı olarak yapıldığı bir koşullanma türüdür. Deneylerde yeni ödülleyici bir tepkiye yol açan bir uyarıcının aynı tepkiyi sağlar duruma gelmesi ya da hoş gitmeyen, cezalandıran bir uyarıcıyı önleyen, ortadan kaldıran türden bir tepkiye yol açan bir uyarıcının aynı tepkiyi sağlama gücünü kazanması olayı ya da yöntemi. (Ödülleyici bir tepkiye yol açan ya da cezalandırıcı bir uyarıcıyı önleyen, ortadan kaldıran uyarıcının sağladığı tepkiye koşullu tepki KT, bu koşullu tepkiye yol açan uyarıcıya da koşullu uyarıcı-KU adı verilir. Öte yandan koşullu tepkinin yol açtığı uyarıcıya koşullanmamış uyarıcı ya da pekiştirme adı verilir. Örneğin: Kafesteki bir hayvan gezinmeleri sırasında kenarda bir kaldıraç kolu görür [KU] ve buna rastgele basar [KT], bunun sonucu kutuya bir yiyecek hapi düşer. Bu, koşullanmamış uyarıcı, doğal uyarıcı [DU] ya da pekiştiricidir. Bu örnekte doğal uyarıcıya yapılan tepki, hapi yemektir ki bu genellikle pekiştirmenin bir parçası olarak doğal uyarıcı içinde yer alır. Klasik koşullamadan ayırmak için bu koşullama ya da koşullandırmalara tepki türü [Type-R] ya da uyarıcısız koşullanma, edimsel koşullama adları da verilir.) Klasik koşullama birden çok ölçüme olanak sağlar: Gizil zaman ya da koşullu uyarıcı ile koşullu tepkinin arasında geçen zaman, tepkinin büyüklüğü, tepki olasılığı ve silinme ya da körelmeye karşı direnç..gibi Uyarımsız koşullamada koşullama hızı en çok kullanılan koşullama ölçüsüdür. Kimi deneyçiler silinmeye direnci de kullanırlar.

3. Genel Olarak Öğrenme:

Koşullama ya da koşullandırma terimi ara sıra öğrenme ile eş anlamda kullanılmaktadır. (Her ne kadar koşullama, en ilkel yalın ve kolay bir öğrenme türü ise de koşullanmayı her tür öğrenme ile eş anlamda kullanmak yanlış ve şu iki varsayımı benimsemek demek olur: a.Koşullama sadece bir olay ya da süreç anlamına gelir ve b. Koşullama, öğrenmede biricik ya da temel süreçtir. Bu varsayımların ikisi de birer kurgudur. Koşullama terimi, koşullama deneylerindeki öğrenmeleri andıran öğrenme türleri için kullanılmaktadır. Ayrıca klasik ile araçsal koşullama arasındaki temel ayrılıkları (deney planı, zaman aralığı vb. açılardan) da iyi kavramak gerekir. 1.Klasik koşullamada doğal uyarıcıyı-Du deneyici sunar, tepkiden önce gelir ve tepkiye yol açar. Araçsal koşullamada doğal uyarıcı hayvanın tepkisi sonucu ortaya çıkar ve ondan sonra gelir. Adına da pekiştirme denir. 2.Klasik koşullamada koşullu ile doğal tepkiler birbirinin aynı ya da benzeridir. Araçsal koşullamada bunlar özellik bakımından birbirine hiç benzemez. Klasik koşullamada uyarıcıların birbirine yakın olması önemlidir ve bundan dolayı U-türü koşullama denmiştir. Oysa araçsal koşullamada koşullanmış tepki, bir ödül sağlama koşullanmış tepki, bir ödül sağlama yönünden, önemlidir ve niteliği başkadır. Bundan ötürü de T-türü koşullama adı verilmiştir. 3. Klasik koşullamada yeni bir uyarıcı-tepki sırası kurulur, araçsal koşullamada zaten var olan bir sıra pekiştirilmiş olur. 4. Klasik koşullama İ.P. Pawlow'un betimlediği özgün koşullama örneğidir.)

4. Gestalt Ruhbiliminde:

Nitelik bakımından o kadar ayrılaşmamış bir önceki bir tepkiden belli bir tepkinin doğması ya da bireysellik kazanması. Bu, uyarıcı örüntüsünün yinelenmesi ile sağlanır. Eşanl. Koşullanma, koşullandırma' (Öncül:720).

koşullanmamış '1. Başka birine bağlı ya da bağlı olmağa zorunlu.

2. Koşullama deneyi ile bir tepkinin, daha önceki yansız olan bir uyarıcıya bağlı duruma getirilmesi özelliği.

3. Laboratuar dilinde, koşullama deneyinde belli bir ölçüye ulaşmış bir hayvanın özelliği.

4. Koşullama yolu ile belli bir tepkiye yol açacak duruma gelmiş uyarıcı ya da koşullama yolu ile başka bir uyarıcı ile bağlantılı hale erişmiş bir uyarıcıya değgin. Eşanl. Koşullu, şartlı' (Öncül:722).

* **koşullanmamış tepke** ‘Belli bir uyarıcıya karşı yapılan doğuştan gelen, doğal ve öğrenilmemiş tepke: Kirpiğe dokununca gözü kırpma..gibi’ (Öncül:722).

* **koşullanmamış tepki** ‘1. Herhangi bir öğrenmenin ya da koşullamanın başında belli bir uyarıcının sağladığı tepki.

2. Koşullanmamış bir uyarıcının bir koşullanmamış tepki doğurduğu konusunda varsayıma dayanan bir mekanizma’ (Öncül:722).

* **koşullanmamış uyarıcı** ‘Bir koşullama ya da öğrenme sonucu olmadan belli bir tepki oluşturan uyarıcı. Kirpiklere dokunma, göz kırpma tepkisinin koşullanmamış ya da doğal uyarıcısıdır’ (Öncül:722).

koşullu ‘Koşullara bağlı, ancak kimi durumlar var olduğu zaman oluşan (Çok kez koşullanmış ile eşanlamda kullanılır)’ (Öncül:723).

* **koşullu davranım** ‘*conditioned response*’ (Demirel:79).

* **koşullu değişken** ‘Aralarında nedensel ilişki olmasa bile herhangi bir değişkenin, başka bir değişkenle ya da değişken bileşimi ile eşzamanlı değişmesi. Eşanl. Birlikte değişken eşzaman değişken’ (Öncül:723).

* **koşullu öğrenci** ‘Okula anılabilmek için kredisi ya da başarısı yeter olmadığı için belli bir dersi alması ya da derslerdeki başarı ortalamasını yükseltmesi gereken öğrenci. Bkz. Eşanl. Koşulla bağlı sınıf geçirme’ (Öncül:723).

* **koşullu tepke** ‘Aslında tepkeye yol açmaya elverişli olmadığı halde bağlantı kurma yolu ile tepkeyi sağlayan özgün uyarıcının oluşturduğu tepke. Örneğin belli bir U_1 ile U_2 bir arada gösterilince bir süre sonra U_2 de T tepkisi oluşturur duruma geliyor. (Koşullu tepke ile ilgili ilk deneyler Rus işlevbilimcisi İ.P. Pawlow tarafından köpekler üzerinde yaklaşık olarak bu yüzyılın başlarında yapılmıştır.) Karşıtı: Doğal tepke’ (Öncül:723).

* **koşullu tepki** ‘Doğal ya da normal uyarıcıdan başka bir uyarıcı ile elde edilen tepki. Şartlı tepki’ (Öncül:723).

* **koşullu uyarıcı** ‘Koşullu tepki oluşturmada doğal ya da olağan sayılmayan uyarıcı. Köpeğin salya çıkarma tepkisinde yiyecek yerine zilin sesi ya da ışık uyarıcısı..gibi. Koşullama’ (Öncül:723, Demirel:79).

Koşut

* **koşut program** ‘İlkokullarda çabuk ve yavaş öğrenen öğrenciler için uygulanan ve ilkokul programlarını çabuk öğrenenlerin 6.yavaş öğrenenlerin 8 yılda tamamladıkları bir program türü’ (Öncül:724).

* **koşut sınıflar** ‘Öğrencisi çok olan okullarda aynı sınıfın birden çok bölümlerine verilen bir addır. II A, B, C.. sınıfları gibi’ (Öncül:724).

* **koşut test** ‘1. Eştakım ile eşanlamdadır.

2. Bir testin, uzunlukları dışında her bakımdan birbirine denk olan, iki eş türü’ (Öncül:724).

* **koşut üniversite** ‘ABD’de 1960’lı yılların sonları ile 1970’li yılların başlarında üniversite öğretimini eleştiren öğrencilerin, bu düşüncede olan kimi öğretim üyeleri ile birlikte, kurulu üniversite düzenine bir tepki olarak önerdikleri bir kuruluştur. Buna karşılık bu öğrenciler sürüp giden öğrenime koşut olarak, kısa seminerler ve dışardan öğretici (teach-in) programlar hazırlamışlar. Kuru ve yararsız buldukları yerleşik üniversite programlarına bir seçenek olarak bir koşut üniversite örgütlemişlerdir. Değişik görüşlü kimselerin tartışmalı konuşmaları ve kısa seminerler öğrenciler için çok yararlı olmuştur’ (Öncül:724).

kota ‘1. Bir kurs, program ya da kurumun, öğrenci alırken aşmamayı benimsediği ve önceden saptadığı, aday miktarı sayısı, aday sınırlaması.

2. Öğretmen yetiştiren kurumlarda, öğretmen gereğini karşılamak amacı ile, alınacak adaylarla ilgili sınırlama.

3. Genel olarak ayrılmış yer. Eşanl. Kontenjan. Bkz. öğrenci kontenjanı’ (Öncül:725).

* **kota sistemi** ‘Bir ayıklama ya da seçme yöntemidir. Asker, işçi ya da okullara öğrenci alınırken belli bir yaş, cins ya da öğrenim durumu vb. gibi sınırlamalar koymak, sayıca ya da yüzde olarak sınırlamalarda bulunma yöntemi’ (Öncül:725).

kovma ‘Çok ağır bir disiplin suçu işlemiş olan öğrencinin hiçbir okula devamına olanak bırakmayacak biçimde okuldan uzaklaştırılması’ (Oğuzkan:98, Öncül:725).

k-ölçeği ‘Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri’nde (MMPI) uydurma ve üstünkörü yanıtlanan soruları düzeltmek üzere hazırlanmış özel bir yanıt anahtarıdır’ (Öncül:726).

kör ‘Hiç görmeyen ya da bütün düzeltmelere karşın iki gözündeki görme gücü, onda birden aşağı olan, bu nedenle eğitim ve öğretim etkinliklerinde görme gücünden yararlanamayan kimse’ (Oğuzkan:98).

körler okulu ‘Altı yıllık ilk ve üç yıllık ortaokul öğrenimi yanında yardımcı sanat çalışmalarına da yer vererek kör çocukları özel yöntemlerle üst öğrenime ya da yaşama yetiştiren eğitim kurumu’ (Oğuzkan:98, Demirel:79).

kötü davranış ‘1. Çocuğun bedensel ve ruhsal gelişimini engelleyen, yanlış eğitsel tutumların ya da kötü ve saldırgan davranışların tümü.

2. Kişilerarası dengeli ilişkiler kurmaya engel olan ya da duruma uygun düşmeyen davranış.

3. a. Öğrenci, öğretmen ya da başka birinin, benimsenmiş ya da beklenen davranış biçiminden az çok ayrılan her tür davranış. Düşüncesizlik, boşboğazlık ya da kötüniyet sonucu olabilir.

b. Küme amaçlarına yardımcı dokunmayan davranış

c. Kurallara ve ölçülere ayak uyduramama, aykırı davranma, küme çoğunluğuna katılmama ya da açıkça karşı gelme..gibi davranışlar’ (Öncül:730).

köy

* **köy eğitimi** ‘1. Az nüfuslu yerlerde ve köylerde dağınık biçimde yaşayan insanların kendilerine özgü koşullarını, olanaklarını ve sorunlarını ele alan eğitim.

2. Köy topluluklarında yaşayan insanların türlü bedensel, anlıksal, estetik ve ahlaksal yetenekleri ile ekonomik genliklerini eğitimle geliştirme ve zenginleştirme hareketi ve sanatı.

3. Köy topluluklarında yaşayan insanların bedensel, ahlaksal, anlıksal ve toplumsal gelişmelerini sağlayan eğitim, geliştirme ile kazandırılan bilgi ve özelliklerini tümü.

4. Köy topluluklarındaki öğrenme ve öğretme ilke ve uygulamalarını ele alan düzenli bilgi ve kuram’ (Öncül:731).

* **köy enstitüsü** ‘‘Köy öğretmeni ve köye yarayan öteki meslek erbabını yetiştirmek üzere tarım işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde’’ 17 Nisan 1940 tarih 3803 sayılı

yasaya göre Milli Eğitim Bakanlığınca açılan kurumlardır. İlk mezunlarını 1943 yılında veren ve 8 yılda 17 binden çok öğretmen yetiştiren bu çok özgün ve yararlı kurumlar, çok partili parlamento düzeni ile birlikte 1946 da eleştirilere uğradı ve bir yol sonra da program ve çalışmalarında değişmeler başladı. Sonunda 1954'te çıkarılan bir yasa ile adları da ilköğretmen okuluna çevrildi' (Öncül:731, Demirel:79).

* **köy ilköğretim kurulu** 'Köy muhtarının başkanlığında köy okulu yönetmeni, bir 'köy ihtiyar heyeti' temsilcisi ile öğrenci velilerini ya da köy halkını temsil eden iki kişiden oluşan, ilköğretim sorunlarıyla uğraşan okul' (Oğuzkan:98, Demirel:79).

* **köy kursları** 'Köylünün iş ve gücünde daha verimli olması, yaşayış koşullarının iyileştirilmesi ve yurt kalkınmasına yardımcı olması amacıyla kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı açılan kısa süreli meslek kurslarına verilen genel ad' (Oğuzkan:98, Demirel:79).

* **köy okulu** 'Köylerde yaşayan çocukların eğitim gereksinimini karşılamak üzere açılan, özellikle köy yaşamına ilişkin konulara ağırlık veren bir öğretim programı uygulayan; binası, yönetici ve öğretmen sayısı bakımından kent okuluna göre çok küçük bir birim durumunda okul' (Oğuzkan:98, Öncül:731, Demirel:79).

* **köy pedagojisi** 'Köy çocuk ve yetişkinlerinin eğitimi ile ilgili ilke, yöntem ve teknikleri öğreten bir bilim dalı' (Öncül:731).

* **köy uygulama okulu** '1. Köyü öğretmenlerinin yetiştirilmesi programlarının bir parçası olarak öğretmen adaylarına ders verme ve uygulama olanağı sağlayan bir köy okulu ya da öğretmen yetiştiren kurumların yakınında bir köy okulu biçiminde düzenlenmiş okul.

2. Öğretmen yetiştiren kurumlara bağlı olmayan, ama bunlarca kullanılan tek ya da çift öğretmenli bir okul' (Öncül:732).

* **köy yetişkinler eğitimi** 'Köy topluluklarında yaşayan yetişkinlerin türlü bedensel, anlaksal, estetik ve ahlaksal yetenekleri ile ekonomik genliklerini geliştirip arttırmaktır. Gezici tarım ve sanat kursları, tarım okulları ya da fakültelerinde verilen gece dersleri, çiftçi kuruluşları, köy kitaplıkları, yayınları, radyo, film, televizyon, tiyatro..bu amaçla kullanılır' (Öncül:732).

kredi 'Belli bir öğrenimin tamamlanması için öğrencilerden istenen her türlü kuramsal ve uygulamalı çalışmalar göz önünde tutularak bir yarıyıl veya bir öğretim yılı okutulan

herhangi bir dersin, okul programı bütünlüğü içindeki değerini nicelik olarak gösteren birim' (Türkçe Sözlük -T-:1241, Öncül:732).

* **kredi sistemi** 'Öğretim programlarına ve uygulamaları yetiştirme sürelerine, belirli değerlerde birkaç krediden oluşan bir değer verme sistemi. Programın yerine getirilmesi için gerekli olan kredi toplamı ister seçkili, ister zorunlu olsun her bir kurs ya da yetiştirme süresinin başarıyla tamamlanması ile elde edilir' (Demirel:79, Öncül:732).

* **kredi veren ders** 'Akademik krediyi sayılan ders, yada kurs' (Öncül:733).

kriter 'Ölçüt' (Öncül:733).

kritik

* **kritik dönem** '*critical period*' (Demirel:79).

* **kritik puan** 'Bir not ya da sıralama listesinde ya da herhangi bir ölçekte başarılı sayılacakları sayılmayacaklardan ayıran sınır ya da puan. Örneğin herhangi bir testte 35 puanın üstündekiler başarılı, altındakiler başarısız sayılıyorsa bu puan geçer ya da kritik bir puandır. Öğretmenler bu sınırın yakınlarında başarı gösteren öğrenciler için çok düşünme durumunda kalır. Olumlu ile olumsuz kararını ayıran nokta ya da not' (Öncül:733).

kubaşık öğrenme 'Öğrencilerin karma kümeler oluşturarak, işbirliğine dayalı olarak yapılan öğrenme'. '*Üstbilişsel becerilerin kubaşık öğrenme teknikleri ile öğretilmesi üstbilişsel becerilerin öğretimi ile ilgili dört yaklaşımdan biridir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:3).

Kuder-Richardson Formülleri 'Bir testin karşılaştırılabilir takımları arasındaki bağlantıya dayalı ve bir uygulama sonucunda bir testin güvenilirliğini belirtmeğe yarayan formüllerdir. Temelde bir testi ikiye bölerek bağıntı arama yöntemine dayanır. Çok değişik türleri vardır' (Öncül:733).

kulak eğitimi 'Okulda müzik çalışmalarında öğrencilerin ritim duygularını, müzik seslerini işitm yeteneklerini, müzik bellek ve dikkatlerini, müzik tasarımlarını ve yaratma güçlerini geliştirmeyi amaç edinen eğitim' (Oğuzkan:99, Demirel:79).

kulüp 'Yüksek okul öğrencilerinin önderlik ettiği oldukça yalın bir okul örgütü. Kulübün üyeleri herhangi bir faaliyete ortak ilgi duyan kimselerdir. Çoğu kez boş vakitleri değerlendirme türünden ve ders dışındaki çalışmalarla ilgilidir. Atletizm takımları, yayın örgütleri..gibi örgün kuruluşlarla karıştırılmamalıdır' (Öncül:735, Türkçe Sözlük:1252).

kum masası ‘Üstünde kum tablası bulunan ve öğrencilerin okuma, yazma, yaşam bilgisi, coğrafya gibi derslerde uygulama yaptıkları yüksek ayaklı masa’ (Oğuzkan:99).

kumaş kaplı tahta ‘Birtakım öğretim gereçlerini tutturmak ve yapıştırmak için kontraplak, duralit ya da kalın mukavvadan yapılan ve üzeri çoğu kez pazen ya da çuha ile kaplanan levha’ (Oğuzkan:99).

kuraldışı ‘1. Genel olarak kurala uymayan, olağandan ya da ortalamadan ayrılan.

2. Eğitimde: Sınav ya da test verilerinin çözümlenmesi sonucu gerçek dışı izlenimi veren bir durum. Örneğin: Okulda aldığı notlarla zeka testlerinde elde ettiği sonuçlar arasında bir sığmadan büyük bir ayrım bulunan bir çocuk..gibi. Bu tür bir olayın derinliğine incelenmesi gerekir. Özellikle öğrencinin eğitimdeki başarısı testlerden beklenenden açıkça çok düşük olduğu zamanlar’ (Öncül:735).

kural-örnek-kural tekniği ‘Önce genel ilke ya da kural verilip örneklendirilmesi ve tekrar kural verilmesi şeklinde uygulanan teknik’ (Demirel:80).

kuram ‘1. Uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi.

2. Belirli bir konudaki düşüncelerin, görüşlerin bütünü: “*İnsanlar da görünen dünyanın bir parçası olarak bu kurama girerler.*” -H. Taner.

3. Sistemli bir biçimde düzenlenmiş birçok olayı açıklayan ve bir bilime temel olan kurallar, yasalar bütünü, nazariye, teori: “*Onun bir başka anlamı da bir düşüncenin, bir kuramın soyutça anlatılmasından doğar.*” -S. Birsel’ (Türkçe Sözlük:1257, Demirel:80): “*Yapılandırmacı öğrenme; öğretimle ilgili bir kuram değil, bilgi ve öğrenme ile ilgili bir kuramdır*” (S.A.Ü.E.F.D 16:92).

kuramcı ‘Kuram ortaya koyan kimse, kurama bağlı olan, teorisyen’ (Türkçe Sözlük:1257).

kuramcılık ‘Kuram ortaya koyma, kurama bağlı olma durumu’ (Türkçe Sözlük:1257).

kuramsal ‘Kuramla ilgili, kuram durumunda bulunan, kuram niteliğinde olan, nazari, teorik, uygulamalı karşıtı’ (Türkçe Sözlük:1257).

* **kuramsal çerçeve** ‘*theoretical framework*’ (Demirel:80).

* **kuramsal değerlendirme** ‘*institutional evaluation*’ (Demirel:80).

* **kuramsal dersler** ‘Çoğunlukla ya da bütünüyle kuramsal konu ve sorunların ele alındığı, tartışıldığı dersler’ (Oğuzkan:99, Demirel:80).

kurgu ‘1. Bir işe hazırlamak için yapılan telkin: “Bankacılardan birkaçının kurgularıyla Belediye başkanlığına adaylığını koymuştu.” -M. Ş. Esenal.

2. Uygulamaya geçmeyen yalnız bilmek ve açıklamak amacını güden düşünce, kuramsal araştırma, spekülasyon’ (Türkçe Sözlük:1259).

kurs ‘Resmî ve özel kuruluşlarca ilgililere belirli bir konuda bilgi, beceri ve davranış kazandırmak amacıyla düzenlenen ve kısa süreli derslere dayanan eğitim etkinliği: “Lisan kursunu filan pek alıp sattığı yokmuş.” -H. Taner.’ (Türkçe Sözlük:1260, Öncül:736, Oğuzkan:99, Demirel:80): ‘‘Ortaöğretim okulları katı sınıf sistemi yerine, zengin bir kurs sistemine sahiptir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **kurs planı** ‘course outline’ (Demirel:80).

kurucu ‘1. Bir kurumun, bir işin kurulmasını sağlayan, müessis.

2. Bir kuruluşu oluşturan kimse: *Gazetenin kurucusu*’ (Türkçe Sözlük:1264).

kurul çalışması ‘1. Okulun türlü çalışmalarına öğrencilerin katılmasını sağlamak üzere sınıflarca seçilen kurulların görevlendirildiği bir plan.

2. İzlenecek yolları ve alınacak önlemleri kurullarla karara bağlama yöntemi’ (Öncül:737).

kurum denetimi ‘Genel denetim’ (Oğuzkan:99).

kurum içi sınav ‘1. Bir üniversitenin ya da başka bir eğitim kurumunun kendi öğrencileri için yaptığı sınav.

2. Bir okul içinde uygulanan ve alınan sınav. Karşıtı: kurum-dışı sınav’ (Öncül:737).

kurumsal değerlendirme ‘Bir eğitim kurumunun, özellikle başka bir eğitim kurumuyla denkleğinin tanınması konusunda bir karara varabilmek için, güçlü ve zayıf yönlerinin tümüyle incelenmesi ve çözümlenmesi işlemi’ (Oğuzkan:99).

kültür eğitimi ‘Kültürel eğitim’ (Öncül:743).

kültürel

* **kültürel eğitim** ‘1. Bir halkın ya da ulusun gelenek ve göreneklerini aktarma işine hizmet eden her eğitim.

2. Dar anlamda, mesleksel ya da pratik olmayan, tarihin, fennin, yazının ve güzel sanatların insancıl ve klasik değerlerine önem veren eğitim.

3. Zenginleştirilmiş yaşantı ve anlayışla giderek daha da aydınlanma ve inceleme’ (Öncül:744, Demirel:81).

* **kültürel kılavuzluk** ‘1. duymaya yönelten kılavuzluk ya da eğitim alanı.

2. Belli bir kültürün halk bilimin ve benimsenmiş öteki davranış yollarını, yaşlılardan ya da o kültürde yaşayan başkalarından öğrenme eylemi’ (Öncül:744).

kültürlerarası eğitim ‘1. Kültürel bakımdan var olan ya da olası görülen gerginlikleri, önyargıları, ayrımları azaltmak, bir ülkede ya da bir bölgede yaşayan değişik insan topluluklarının ortak yaşama tam olarak katılmalarını sağlamak amacıyla düzenlenen eğitim.

2. Okulda öğrencilerin dün ve soy ayrımı gözetilmeksizin birlikte yaşama, çalışma ve oynama yönlerinden dolaysız yaşantılar kazanmasına önem veren eğitim yaklaşımı’ (Oğuzkan:100, Demirel:81).

küme ‘Bir okulda, bir derslikte öğrencilerin belli bir eğitim ya da öğretim amacıyla bir süre için oluşturdukları takım ya da öbeklere verilen ad’ (Oğuzkan:100, Türkçe Sözlük -T-:1283, Öncül:746).

* **küme çalışması, takım çalışması** ‘Öğrencilerin, aralarında seçtikleri bir başkanın kılavuzluğu altında iş birliği yaparak ortak amaçlar doğrultusunda çalışmalarına imkân sağlayan eğitim yöntemi’ (Türkçe Sözlük -T-:1283, Öncül:748, Oğuzkan:100, Demirel:81).

* **küme davranışı** ‘*group behavior*’ (Demirel:81).

* **küme etkinlikleri** ‘1. Kümece yürütülen okul çalışmaları. Genellikle sorun çözme durumlarında, resim-iş ve temsil çalışmalarında başvurulur.

2. Aynı bireylerin ayrı ayrı çalışmaları ile elde edilmesi olasılığı bulunmayan sonuçlar sağlayan tartışma ve çalışma. Eşanlı. Grup eylemi’ (Öncül:749, Demirel:81).

* **küme grup çalışması** ‘*group work*’ (Demirel:81).

* **küme içi düzeltme** ‘*group correction*’ (Demirel:81).

* **küme ile öğretim** ‘Aynı konuları aynı anda bir küme insana öğretme işi’ (Öncül:749).

* **küme kılavuzluğu** ‘1. Kılavuzluk programının, bireylerle değil de kümeler üzerinde yürütülen türü.

2. Ortak sorun ya da özellikleri olan bir küme ile tartışarak belli konularda bireysel kararlara ya da küme kararlarına varmak.

3. Kılavuzluk programı ile ilgili olarak gelişen kişisel ya da küme sorunları üzerinde bir kümeye öğretim yapmak. Karşıtı: Bireysel kılavuzluk’ (Öncül:750, Oğuzkan:101).

* **küme ödevi** ‘Bir küme öğrenciye ortaklaşa yapmaları için verilen ve birlikte çalışma davranışları geliştirme amacını da güden ödev’ (Oğuzkan:101, Demirel:81).

* **küme öğretimi** ‘1. Programda yer alan konu ya da ünitelerin birlikte işlenmeden önce, ilgi ve yeteneklerine göre kümelere ayrılan öğrencilerce incelenmesi ve sınıfa sunulması temeline dayanan bir öğretim yolu.

2. Tek öğretmenli okullarda ya da birleştirilmiş sınıflarda yaş, başarı ve yetenekleri bakımından farklı oldukları halde topluca ders gören öğrencilere, onları ilgi ve yeteneklerine göre kümelere ayırarak uygulanan öğretim’ (Oğuzkan:101, Demirel:81).

* **küme öğretmeni** ‘1. Özellikle az öğretmenli okullarda (çoğu kez köylerde) birden çok sınıftan çok değişik yaşlardaki çocuklardan oluşan kümelerin öğretmeni.

2. Kılavuzluk öğretmeni ile eşanlamdadır’ (Öncül:751).

* **küme ölçeği** ‘Kümelere uygulanabilen anket türünden (kişilik envanteri..gibi) bir testtir. Kanı ölçeği anlamında bir ölçek olmadığı gibi kesin olarak kümeye uygulaması da gerekmez, ama birkaç kişiye bir arada verilebilir’ (Öncül:751).

* **küme planlaması** ‘Çalışma planlarını, önderlik rollerini ve üyelerin sorumluluklarını kümenin kendisinin belli etmesi işlemi. Sınıf öğretiminde şu üç küme planlaması söz konusu olabilir.

1. Tüm kararları veren ve sorumlulukları dağıtan öğretmendir.
2. Öğretmenin yardımcı olmadan tüm kararların kümece alınması, ve
3. Karar vermelerinde öğretmenin kümeye yardımcı olması' (Öncül:751).

* **küme rehberliği** '*group guidance*' (Demirel:81).

* **küme tartışması** 'Derslikte sunulan bir konunun ya da ortaya atılan bir sorunun az sayıda öğrenciden oluşan küçük kümelerde ele alınarak planlı bir biçimde konuşulması, çözüme bağlanması süreci' (Oğuzkan:101, Demirel:81).

* **küme testleri** '*group tests*' (Demirel:81).

* **küme toplantısı** '1. Gözetimci ya da deneticilerin, kümenin ortak sorunlarını tartışmak üzere, öğretmen ya da öğretmenler ve yönetici kümeleri ile yaptığı toplantı. Tüm öğretmenlerin, sınıf ya da ders öğretmenlerinin, bölüm başkanlarının, inceleme kümelerinin ve kurulların toplantıları bu türdür.

2. Öğretmen yetiştirmede: Eğitim konularını, eğitim sorunlarını tartışmak üzere ilgili kişilerin bir araya gelmesi.

3. Öğretmen yetiştirmede, önceden verilmiş bir konuyu tartışmak üzere bir öğretmenle bir küme öğrencinin yaptıkları düzenli toplantı' (Öncül:752).

kümeleme '1. İstatistikte: Sınıf sınırlarına bağlı olarak belli bir genişlik aralığına rastlayan tüm gözlemleri bir tek küme altında toplamak ve böylece kümede yer alan tüm gözlemleri, genellikle aynı değere sahip gibi ele almak ya da gözlemler aralığı düzgün bir biçimde dağılmış gibi işlemek işi ya da düzeni.

2. Öğretim amacı ile öğrencileri kümeleştirme işlemi. Sınıf içi ve sınıflararası kümeleştirmelerde uygulanır.

3. Dereceleme ya da sınıflama ile eşanlamdadır.

4. Yazımda (imla), ortak güçlük, anlam ya da sözcük yapısı gibi açılardan birbiri ile ilişkisi olan sözcükleri öğrencilere sunarken biri getirme işi' (Öncül:750).

* **kümeleme analizi** '*cluster analysis*' (Demirel:81).

kümelemek '1. Tek tek ölçütleri sınıflar ya da kümeler olarak bir araya getirmek ya da sınıflamak.

2. Öğrencileri ya da bireyleri, öğretim amacı ile, az çok türdeş kümeler durumuna koymak' (Öncül:750).

kümeyle iyileştirme 'Öğrencilerin kişisel sorunlarını danışman, okul ruhbilimcisi ya da ruh çözümleyicinin de bulunduğu küçük bir küme içinde tartışarak çözmeleri ve yeniden eğitilmeleri için başvurulan bir iyileştirme tekniği' (Oğuzkan:101).

kürsü '1. Öğretim kurumlarında öğretmenlerin ders vermek için üzerine çıktıkları yüksekçe yer.

2. Üniversitelerde aynı alanda ya da birbirine çok yakın alanlardaki bilim dallarından oluşan bir çalışma birimi.

3. Profesörlük yeri' (Oğuzkan:101, Türkçe Sözlük:1286, Öncül:753).

* **kürsü başkanı** 'Bölüm başkanı' (Türkçe Sözlük:1286).

* **kürsü hocası** 'Üniversitede bir bölümde görevli olan öğretim elemanı: *"Her kürsünün hocası o kürsünün gerektirdiği nitelikleri kendinde toplamış bulunuyordu."* -H. Taner' (Türkçe Sözlük:1286).

kütüphane '1. Kitaplık: *"Kütüphane çalışması sırasında aldığım notlar, romanda kullandıklarımın bir katından çoktu."* -A. Ağaoğlu.

2. Kitap satılan dükkân, kitabevi' (Türkçe Sözlük:1288).

kütüphaneci '1. Kitaplıkta görevli kimse, bibliyotekçi.

2. Kitaplık bilimci, bibliyotekçi.

3. Kitabevi sahibi, kitapçı' (Türkçe Sözlük:1288).

kütüphanecilik '1. Kitaplık görevlisinin işi, bibliyotekçilik.

2. Kitaplık bilimi' (Türkçe Sözlük:1288).

L

laboratuvar '1. Bilimsel ve teknik araştırmalar, çalışmalar için gerekli araç ve gereçlerin bulunduğu yer' (Türkçe Sözlük:1291, Demirel:81).

* **laboratuvar yöntemi** '*laboratory method*' (Demirel:81).

laik

* **laik eğitim** ‘Din etkisinden kurtulmuş olan, bireylerin dinsel inançlarına herhangi bir biçimde karışmayan ve öğretim kurumlarındaki çalışmalar ile din işlerini birbirinden ayrı tutan eğitim’ (Oğuzkan:102, Demirel:81).

* **laik okul** ‘Yönetimi ve öğretimi laik ilkelere dayanan, dinsel olmayan okul. (Laik ülkelerde resmi okulla eşanlamdadır.)’(Öncül:756).

Lancaster Sistemi ‘Yeteri sayıda öğretmen bulunmayan durumlarda büyük sayıda öğrenciye ders vermeyi düzene bağlayan bir öğretme yöntemidir. Yüzyıllarca insanlığın kullandığı bu sistemi Dr. Andrew Bell ile (1753-1832) Joseph Lancaster (1778-1833) adlı iki İngiliz öğretmen birbirinden habersiz olarak yeniden canlandırıp düzenlenmiş ve yaygınlaştırmıştır. Kimi dinsel ve insancıl derneklerce de desteklenen bu yöntem, yukarı sınıflardaki çalışkan ve yetenekli öğrencileri daha küçük sınıflar ve yaşlar için yardımcı ya da kalfa (monitor) olarak kullanmaktan oluşur. Öğretmen, verilecek dersi önce bu kalfalara öğretir, onlar da öteki sınıf ya da kümelerle öğrendiklerini aktarırlar. 1808 ile 1862 yılları arasında pek çok ülkeye yayılmış, (ABD’de 1806’da ilk kez New York kentinde, 1818’de Kanada’da tutunmuştur) en sonunda yetişmiş öğretmen sayısı artınca eleştirilere uğramış ve 1853 yılında gelişmiş ülkelerde ortadan kalkmış, ama gelişmekte olan ülkelerde yeniden canlanmıştır. Eşanl. Kalfa yöntemi, Bell ya da Lancaster sistemi, monitor sistemi’ (Öncül:756).

Langevin-Wallon Planı ‘Fransa’da 1945 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’nın oluşturduğu ve başkanlığını Paul Langevin’in, onun ölümünden sonra da Henri Wallon’un yaptığı kurulun hazırlamış olduğu belgenin adıdır. Bu plan 1947 Haziran ayında hükümetçe yürürlüğe konmuştur. Bu plana göre Fransız öğrenim düzeni şu basama ve dönemlere ayrılmaktadır. İlkokul basamağı, 3-11, 11-15 (yöneltme dönemi) ve 15-18 yaşlarını kapsamak üzere üç döneme ayrılır. Ortaöğretim basamağı (kara dönemi) da üniversite öncesi dönem (iki yıllık), lisans dönemi (iki yıllık) ve uzmanlaşma dönemi diye yine üçe ayrılır. Zorunlu eğitim 6-18 yaşlarını kapsar’ (Öncül:756).

latince okulları ‘Latince eğitim veren okullar’. ‘*Yüksek tabakalar için: Latince okulları ve liseler*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:45).

lektör ‘1. Okutman. 2. Yayınevlerinde yayımlanması düşünülen eserleri inceleyerek değerlendiren kimse: “*Yayınevi on on beş lektörle çalışıp çok daha fazla iş çıkarabiliyor.*” -H. Taner’ (Türkçe Sözlük:1304).

lisans ‘1. Avrupa ülkelerinde özellikle Fransa’da, genellikle diploma ile belgelenen dört yıllık üniversite ya da yüksek okul öğrenimi. (Lisans öğrenimi.)

2. Lisans öğreniminin sağladığı akademik derece, lisans derecesi’ (Öncül:758, Türkçe Sözlük:1311, Oğuzkan:102, Demirel:81): ‘*Yapılan test sonucunda, eğitim düzeyi ön lisans olan öğretmen ve yöneticilerin ortalamalarının, lisans ve yüksek lisans düzeyindeki yönetici ve öğretmenlerden istatistik olarak farklı olduğu tespit edildi*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:34).

* **lisans derecesi** ‘Fen, edebiyat ve bir takım uzmanlık alanları ve teknik alanla ilgili ilk üniversite derecesidir. Genellikle 4 yıllık bir yüksek öğrenimi gerektirir. Bkz. bakalorya derecesi’ (Öncül:758).

* **lisans eğitimi** ‘4 yıllık üniversite eğitimi’. ‘*Lisans eğitimi süresince öğrencilerin öğretim elemanlarına yönelik atıfların nasıl değiştiğini ortaya koymak olan bu çalışmada bazı sorulara yanıt aranmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

* **lisans öğrencisi** ‘*undergraduate student*’ (Demirel:81).

* **lisans programı** ‘Lisans eğitimi sırasında uygulanması planlanan tasarı’. ‘*Hizmet öncesi öğretmen eğitimi sürecinde yer alan bütün lisans programlarında, Alan Çalışması dersine gereken düzeyde önem verilmesi sağlanmalıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 17:180).

lisansiyer ‘Üniversitede okuyan öğrenci: ‘*Lisansiyerler listesi üniversitenin dehlizine nihayet asılmıştı.*’ -S. F. Abasıyanık’ (Türkçe Sözlük:1311).

lisansüstü ‘Dört yıllık lisans eğitiminden sonra yapılan ek eğitim’. ‘*Ön lisans mezunu öğretmen ve yöneticilerin okul kültürü algılarının lisans ve lisansüstü mezunu öğretmenlerden daha fazla olduğu bulgusunca desteklemektedir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:34).

* **lisansüstü çalışmalar** ‘*graduate studies*’ (Demirel:82).

* **lisansüstü eğitim** ‘Lisans derecesi ya da diploması almış olanlara ilgi duydukları bir bilim dalında yüksek lisans ya da doktora öğrenimi yaparak uzmanlaşma olanağı sağlamak üzere düzenlenen eğitim’ (Oğuzkan:102, Türkçe Sözlük -T-:1311, Demirel:82): ‘*Araştırmaya, yüksek eğitimin ve özellikle lisansüstü eğitimin temel işlevleri arasında yer verilmektedir*’ (S.A.Ü.E.F.D 17:170).

* **lisansüstü öğrenim** ‘4 yıllık lisans eğitiminden sonra yapılan ek öğrenim’. ‘Adayların, lisans eğitimleri sonucunda lisansüstü öğrenim yapma istek ve eğilimlerinin büyük ölçüde değiştiği gözlemlenmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:177).

* **lisansüstü öğretim** ‘Yüksek öğrenimi bitirdikten sonra daha üst bir derece almak için (uzmanlık ya da doktora. gibi) yapılan öğrenim. (İngiltere’de postgraduate study terimi de bu anlamda kullanılır.)’(Öncül:758).

* **lisansüstü programlar** ‘graduate programs’ (Demirel:82): ‘‘Adayların, lisans üstü programlara giriş koşulları hakkında bilgilenme gereksinimi duydukları gözlenmiştir’’ (S.A.Ü.E.F.D 17:177).

→ (**Bkz. master, yüksek lisans**).

lise ‘1. Sekiz yıllık ilköğretimden sonra en az üç yıllık bir eğitimle hayata veya yükseköğretime hazırlayan ortaöğretim kurumu, ortaöğretim: “Liseyi bitirince Avrupa’da tahsilini ben üzerime alırım.” -R. H. Karay. 2. Üç yıllık ortaokuldan sonra en az üç yıllık bir eğitimle hayata veya yükseköğretime hazırlayan ortaöğretim kurumu’ (Türkçe Sözlük:1311, Öncül:758, Oğuzkan:102, Demirel:82): ‘‘Üniversiteye geçişte öğrencilerine hem genel lise hem de meslek lisesi avantajlarını kazandırmaktadır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:57).

* **lise öğrenimi** ‘8 yıllık ilköğretimden sonra öğrencileri yükseköğretime veya hayata hazırlamak amacıyla yapılan en az 4 yıllık öğrenim’. ‘Elitlerin üyesi olmak için birçok Afrika ülkesinde on yıl önce lise öğrenimi yeterliydi, beş yıl önce üniversite mezunu olmak gerekli oldu’ (S.A.Ü.E.F.D 15:54).

* **lise programı** ‘Lisede yapılacak eğitim-öğretim faaliyetlerinin belirli bir zamana göre düzenlendiği tasarı’. ‘Türkiye’ de yetmişden fazla lise türü ve ÖSYM kılavuzunda kod numarası bulunan 141 lise programı bulunmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:57).

* **lise türü** ‘Ortaöğretim kurumlarından genel, mesleki, teknik vb. liselerin tümü’. ‘Türkiye’ de yetmişden fazla lise türü ve ÖSYM kılavuzunda kod numarası bulunan 141 lise programı bulunmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:57).

* **lise ya da üniversitede sondan bir önceki sınıf öğrencisi** ‘junior’ (Demirel:82).

liseli ‘Lise okuyan (öğrenci): “Kadın liseli bir öğrenci, adam delikanlı...” -Ç. Altan’ (Türkçe Sözlük:1311).

literatür ‘1. Edebiyat: “*Bu olgu, tiyatro literatürümüze bir fikra olarak geçmiştir.*” -A. Ağaoğlu. 2. Kaynak: “*Alman subaylarıyla ilerlettiği Almancası ile askerî literatürü günü gününe takip eder.*” -H. Taner’ (Türkçe Sözlük:1311): “*Eğitim programlarının etkililiğine dair literatürde birçok çalışma mevcuttur*” (S.A.Ü.E.F.D 15:64).

logo ‘Genç yaş grubundaki okul öğrencileri için çizim olanakları içeren üst düzey programlama dili’ (Demirel:82).

lonca okulu ‘Ortaçağın sonlarına doğru Avrupa kentlerinde ticaret ve sanayinin canlanması sonucu tüccar ve sanatkar loncalarınca kurulan ve giderleri onlarca sağlanan bir okul türü’ (Öncül:759).

lügat ‘1. Kelime, söz, sözcük. 2. Sözlük: “*Bu arada bizim diyalekt dediğimiz mahallî sözleri umumi lügate aktarmak da kabildir.*” -B. Felek’ (Türkçe Sözlük:1316).

→ (**Bkz. kamus, sözlük**).

lügatçe ‘1. Küçük sözlük. 2. Herhangi bir eserin sonunda yer alan ek sözlük’ (Türkçe Sözlük:1316).

lügatçi ‘Sözlük bilimci’ (Türkçe Sözlük:1316).

lügatçilik ‘Sözlükçülük’ (Türkçe Sözlük:1316).

M

maarif ‘1. Bir ülkenin örgün ve okul dışı eğitim ve öğretim kurumlarının tümü, milli eğitim ve öğretim.

2. Bu kurumların sağlamış olduğu bilgi, bilim ve kültür ile bunların düzeyi’ (Öncül:761, Türkçe Sözlük:1319).

maarifçi ‘Öğretim ve eğitim kurum veya kuruluşlarında çalışan kimse’ (Türkçe Sözlük:1319).

mabassır ‘Eskiden, okullarda öğrenciler arasında düzen sağlamada görevli gözetici’ (Öncül:787).

madde ‘1. Sözlük ve ansiklopedilerde tanımlanan, anlatılan kelime, ad veya konulardan her biri: “*Bir uzmanla buluşacağı zaman ansiklopediyi açar, o konuyla ilgili maddeyi okur.*” -S. Birsal. 2. Kendi içinde bütünlüğü olan anlatım’ (Türkçe Sözlük:1321,

Oğuzkan:102, Demirel:82): ‘‘Madde seçimi yapılırken araştırmacı tarafından belirtke tablosu göz önünde bulundurulmuş, geniş yetenek sınırları arasında ayırıcı olmasını sağlayabilmek için, test maddeleri çeşitli güçlüklerde ve ortalama güçlüğü $P=0.50$ civarında olanlardan oluşturulmuş ve madde ayırıcılık güçlerinin 0.30 'dan yüksek olmasına dikkat edilmiştir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:66).

* **madde analizi** ‘Madde istatistiklerinin hesaplanması, doğrudan teste konulabilecek maddelerin seçilmesi, düzeltilerek teste konulabilecek maddelerin belirlenmesi ve bu maddeler üzerinde yapılacak düzeltme çalışmalarının ne doğrultuda olacağını saptanması, teste konulması mümkün olmayan maddelerin ayıklanması amacıyla yapılan analiz’ (Demirel:82): ‘‘Bu deneme uygulamasında elde edilen verilerden yararlanılarak soruların madde analizleri yapılmıştır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:66).

* **madde ayırıcılık gücü** ‘Maddenin o maddeyle ölçülmek istenen özelliğe sahip olanlar ile sahip olmayanları ayırıp ayıramadığının bir ölçüsü’ (Demirel:82): ‘‘Madde seçimi yapılırken araştırmacı tarafından belirtke tablosu göz önünde bulundurulmuş, geniş yetenek sınırları arasında ayırıcı olmasını sağlayabilmek için, test maddeleri çeşitli güçlüklerde ve ortalama güçlüğü $P=0.50$ civarında olanlardan oluşturulmuş ve madde ayırıcılık güçlerinin 0.30 ’ dan yüksek olmasına dikkat edilmiştir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:66).

* **madde başı** ‘Sözlük yapma düzeninde başlı başına bir anlam ifade eden ve siyah olarak yazılan, tanımı verilen sözlük birimi’ (Türkçe Sözlük:1321).

* **madde çözümlemesi** ‘Bir test maddesinin güçlük derecesini, ayırma gücünü ve bir ölçütle bağlaşıma durumunu düzenli olarak saptama işlemi’ (Oğuzkan:102).

* **madde düzenlemesi** ‘item arrangement’ (Demirel:82).

* **madde geçerliği** ‘item validity’ (Demirel:82).

* **madde güçlüğü** ‘item difficulty’ (Demirel:82).

* **madde güçlük indeksi** ‘0.00 ile 1.00 arasında değişen değerler alabilen yüzde değeri’ (Demirel:82): ‘‘Başarı yüzdesi maddeyi doğru cevaplayanların toplam cevaoalayıcı sayısına bölünerek bulunmuş(madde güçlü endeksi) ve bulunan değer tam öğrenme için temel alınan 0.75 düzeyinde yorumlanmıştır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:66).

* **madde havuzu** ‘item-pool’ (Demirel:82).

* **madde istatistikleri** ‘item statistics’ (Demirel:82).

* **madde karakteristik eğrisi** ‘*item characteristic function*’ (Demirel:82).

* **madde kökü** ‘Çoktan seçmeli test maddesinde bireyi davranışa yönlendiren uyarıcıların bulunduğu soru kökleri’ (Demirel:82).

* **madde parametreleri** ‘*item parameters*’ (Demirel:83).

* **madde parametrelerinin değişmezliği** ‘*invariance of item parameters*’ (Demirel:83).

* **madde uyumu** ‘*item fit*’ (Demirel:83).

* **madde yanlılığı** ‘Maddelerin bir grubun lehine ya da bir başka grubun aleyhine işlemesi’ (Demirel:83).

maddecilik ‘*materalism*’ (Demirel:83).

mahalle mektebi ‘Mahallede bulunan ilkokul: “*Henüz beş yaşında mahalle mektebinde okurken, öğleye yakın zelzele olmuştu.*” -O. C. Kaygılı’ (Türkçe Sözlük:1325).

maksatlı öğrenme ‘Amaçlı ya da niyetli öğrenme’ (Öncül:762).

maksimum çeşitlik örnekleme ‘Görelî olarak küçük bir örneklem oluşturma ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmayı hedefleyen amaçlı örneklem türü’ (Demirel:83).

mana ‘Anlam: “*Ne Hak buyruğun tutarsın ne kul sözün işitirsin / Hiç bilmezsin mana nedir, ne dilde çağırarak gerek.*” -Yunus Emre’ (Türkçe Sözlük:1338).

→ (**Bkz. anlam**).

manalı ‘1. Anlamlı. 2. zf. Anlamlı bir biçimde: “*Ne gayritabii, garip, manalı, müstehzi gülüyordu?*” -P. Safa’ (Türkçe Sözlük:1338).

manasız ‘Anlamsız: “*Kim bilir nasıl manasız şeyler karalayıp oraya atmışım.*” -H. R. Gürpınar’ (Türkçe Sözlük:1338).

manasızlık ‘Manasız olma durumu, anlamsızlık: “*Gene o perdelenmiş gözlerinden kudurtucu bir manasızlık fişkırtıyor.*” -P. Safa’ (Türkçe Sözlük:1338).

manidar (anlamlı) farklılık ‘*significiant difference*’ (Demirel:83).

manidarlık (anlamlılık) düzeyi ‘*significiance level*’ (Demirel:83).

mantık ‘Öğrencilere doğru düşünme ilkelerini ve yollarını öğreten derse verilen ad’ (Oğuzkan:102, Türkçe Sözlük:1343).

mantıklı

* **mantıklı düzenleme** ‘Öğretim programında yer alan derslerin, bu derslerde üzerinde durulup çalışılması öngörülen ünitelerin ya da konuların bir bütünü tamamlayacak biçimde yalından karmaşığa doğru düzenlenmesi’ (Oğuzkan:102).

* **mantıklı yöntem** ‘Ders konularının saptanması ve işlenmesi sırasında önce en yalın öğelerin ele alınmasına, öteki öğelerin sonradan düzenli olarak eklenmesine ve genellikle öğrenciler arasındaki başkalıkların göz önünde tutulmasına önem vermeyen bir öğretim yaklaşımı’ (Oğuzkan:103).

mantıksal

* **mantıksal düzenleme** ‘Okul ve ders programlarının ya da konuların mantık sistemine göre bütün ve parça ilişkilerine dayanarak sıralanıp düzenlenmesi. (Bu düzenleme ilişkileri açıklarsa da konuların ele alınıp işlenmesinin bu mantık sırasına göre olacağını kanıtlamaz.) Genellikle yalından, başka bir deyişle, ilkel kavramlardan başlayıp giderek daha karmaşığa gider’ (Öncül:763).

* **mantıksal yöntem** ‘1. Genel olarak, gözlenen verilerden genellemeler yapma (tüme varım) ya da benimsenmiş önerilere dayanarak özel örneklerden (tümdengelim) vargılara ulaşma yolu.

2. Eğitimde: Ders konularının seçimi, sıralanması ve öğretiminde bilgi dalındaki uzmanın görüşüne uyularak en yalın konuları başta, ötekiler de, güçlük sırasına göre, sıralama yolu. Genellikle öğrenciler arasındaki bireysel ayrılıkları hesaba katmaz. Eşanlı. Mantıkçı yöntem’ (Öncül:763).

master ‘Yüksek lisans’ (Türkçe Sözlük:1351).

* **master derecesi** ‘Yüksek lisans derecesi’ (Öncül:765).

* **master tezi, yüksek lisans tezi** ‘Master (uzmanlık) derecesini alabilmek için ön koşul olarak istenen, oldukça ayrıntılı hazırlanmış yazılı bir bildiri. Uzmanlık tezi. Daha çok Anglosakson ülkelerde kullanılır. Fransa’da bunun karşılığı “memoire de recherche”tir’ (Öncül:765, Demirel:83).

→ (**Bkz. lisansüstü, yüksek lisans**).

mazeret kağıdı ‘Öğrencinin okula gelemeyişinin sebebini bildiren ve velisi tarafından imzalanarak okul yönetimine verilen belge, tezkere’ (Türkçe Sözlük:1357).

mecburi öğretim ‘Zorunlu eğitim’ (Öncül:766).

meccani ‘Eğitimde: Öğrenim giderleri devletçe ya da özel kurum ve kuruluşlarca ödenen, parasız öğretim’ (Öncül:766).

medeni eğitim ‘Eşanl. Yurttaşlık eğitimi’ (Öncül:766).

medrese ‘1. İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer: “*Geceleri de ya bir cami ya da bir medrese köşesinde kıvrılır yatarmış.*” - Y. K. Karaosmanoğlu. 2. Fakülte’ (Türkçe Sözlük:1361, Öncül:766).

medreseli ‘Medrese öğrencisi’ (Türkçe Sözlük:1361).

mekanik

* **mekanik okuma** ‘Bir okuma parçasını, zihin çabası göstermeden ve anlamını kavramaya çalışmadan, alışkanlığın sağladığı kolaylıkla okuma’ (Oğuzkan:103, Demirel:83).

* **mekanik öğrenme** ‘Anlamını kavramadan, öğrenilecek konuları tıptıptına verildiği biçimde bir öğrenme türü. Ezberleme, belleme. (Ara sıra koşullama diyenler de vardır)’ (Öncül:767, Demirel:83).

* **mekanik öğretim** ‘Bireysel ayrılıkları hiç hesaba katmayan ve öğretmenin, öğrenciyi işlenecek bir nesne gibi gördüğü her tür öğretim’ (Öncül:767).

mektep ‘Okul: “*Atatürk’ün hemen herkesin gördüğü, mektep kitaplarına kadar geçmiş bir fotoğrafı vardır.*” -A. H. Tanpınar’ (Türkçe Sözlük:1364).

* **mektep çocuğu** ‘1. Öğrenci, okul çocuğu’ (Türkçe Sözlük:1364).

* **mektep kaçağı** ‘Okul kaçağı’ (Türkçe Sözlük:1364).

→ (**Bkz. okul**).

mektepli ‘1. Okula giden kimse, öğrenci.

2. Okulda yetişmiş olan, alaylı karşıtı: “*Kazada mektepli dışçı olmadığı için onu vilayete götürdüm.*” -R. N. Güntekin’ (Türkçe Sözlük:1364).

mektupla ders ‘1. Belirli konularda öğretim sağlamak üzere öğretmenle öğrenci arasında posta ile düzenli olarak yollanıp alınan ders.

2. Ders kitaplarına ya da bunları kapsayan araç ve gereçlere dayalı çoğaltılmış ya da basılmış dersler ya da ödevler salkımı. Bunlar, çalışmaların nasıl yapılacağını gösteren açıklamaları, alıştırmaları, yoklamaları..içine alır’ (Öncül:768).

mektupla ders okulu ‘Öğretim yazışma (posta) ile yapan okul’ (Öncül:768).

mektupla öğretim ‘1. Bir öğretim kurumu, bir eğitim dairesi ya da özel bir kuruluş tarafından mektupla yürütülen öğretim.

2. Mektupla öğretim kurslarına yazılan öğrencilere ders hazırlamak, onlardan gelen yazılı ödevleri düzeltmek ve değerlendirmekle görevli öğretmen ya da öğretim üyesinin yaptığı öğretim’ (Oğuzkan:103, Öncül:768, Demirel:83).

merdiven sistemi ‘Hiçbir sınıf ve zümreye üstünlük tanımayan demokratik bir okul sistemi’. ‘Okul kuruluş sistemleri, çatal sistem ve merdiven sistemi ana tipleri içinde toplanabilir’ (S.A.Ü.E.F.D 15:46).

merkez okulu ‘Daha iyi okul olanakları sağlamak ve eğitim olanaklarını artırmak amacı ile küçük okulları birleştirme yolu ile oluşmuş bir okul. Bkz. birleştirilmiş okul, bölge okulu’ (Öncül:770, Demirel:83).

merkezi olmayan yönetim ‘Eğitimde, okulların yönetimini yerel yetkililere bırakan bir yönetim biçimi’ (Öncül:770).

merkezi yönetim ‘1. Yönetme, denetleme ve işletme açısından yetkinin bir yerde toplandığı yönetim düzeni.

2. Eğitimde genel siyasa, denetleme ve yürütme açısından en büyük sorumluluğun devlet ya da hükümetlere düştüğü yönetim düzeni. Karşıtı: Yerel yönetim’ (Öncül:770).

merkezcilik ‘Yönetim, denetim, program hazırlama ve geliştirme ile ilgili eğitim etkinliklerinin bir ya da birkaç merkeze bağlanmasını doğru bulan görüş; bu görüşe dayalı tutum’ (Oğuzkan:104).

merkezden yönetim ‘Eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi ve yönetilmesi konusunda genel siyasanın saptanması, denetim ve işletmeyle ilgili işlerin yürütülmesi bakımından en büyük

sorumluluğu devletin ya da ulusal hükümetin üzerine aldığı yönetim biçimi' (Oğuzkan:104, Demirel:84).

mesleğe ve eğitime uymayış 'Öğrenci özlük işlerinde: Öğrencinin ilgileri, kişilik ve yetenekleri ile seçtiği iş ve meslek ya da okulla derslerin istemiş olduğu özellikler arasında çelişme ve aykırılık bulunması yüzünden öğrencide doğan hoşnutsuzluk durumu' (Öncül:771).

meslek

* **meslek ahlakı** 'Öğretmenlik mesleğinde bulunanlardan beklenen tutum ve davranışları belirleyen ilke ve ölçünlerin tümü' (Oğuzkan:104).

* **meslek amacı** 'Öğrencinin, yetişme yolu ile yeterlik kazanma ardında koştuğu iş ve meslek' (Öncül:645).

* **meslek bilgisi** 'Öğrencilere ileride katılacakları belli bir meslekle ilgili temel bilgi, anlayış ve yöntemleri kazandırmak amacıyla meslek okullarının programlarına konulan derslerin ortak adı' (Oğuzkan:104): "Özel bir meslek bilgisine ve ihtisasına ihtiyaç gösteren geçici işlerde işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlileridir" (S.A.Ü.E.F.D 16:42).

* **meslek dersi** 'Öğrencinin seçtiği iş ya da meslekte yetişmesini ya da daha iyi hazırlanmasını sağlayacak özel becerileri ve bilgileri geliştiren her ders. Genellikle genel kültür derslerinin karşıtıdır' (Öncül:774).

* **meslek eğitimi programı** '*vocational education curriculum*' (Demirel:84).

* **meslek eğitimi** '1. Bireye belli bir meslek alanıyla ilgili bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazandırmayı, onun yeteneklerini türlü yönlerden geliştirmeyi öngören eğitim süreci.

2. Yararlı ve üretici bir işe girmek ya da bu işte ilerlemek isteyenler için gerekli olan beceri, yeterlik, anlayış, tutum, alışkanlık ve değer biçme duygularını geliştirme amacıyla yapılan eğitim.

3. Sanat, endüstri, teknik, tarım, ev ekonomisi vb. alanlarda işçi, teknisyen ya da uzman olarak çalışmak isteyenlere seçtikleri dallarda verilen eğitim' (Oğuzkan:104, Öncül:774).

* **meslek eğitimi araştırması** 'İsteğe uygun meslek eğitimi programları geliştirmek amacı ile gerekli bilgileri edinmek için yapılan inceleme, Meslek eğitimine duyulan

gereksinimi belli etmek, amaca uygun sınıflar örgülemek, yeni öğretim yolları geliştirilmesine yardım etmek ve yapılmakta olan işleri değerlendirmek için başvurulur. Eşanl. Meslek taraması ya da anketi' (Öncül:775).

* **meslek eğitimi öğretmeni** 'Her tür meslek eğitimi kurum ve kuruluşunda, işliklerde ya da mesleği destekleyen konularda dersliklerde meslek beceri ve bilgisi kazandıran ve bu amaçla belli ölçülerde yetiştirilmiş kimseler: Usta, kalfa ve öğretmen' (Öncül:775).

* **meslek eğitimi programı** 'Her tür eğitim kurum ve kuruluşunda bir iş ve meslek edinmek yada iş ve mesleğinde ilerlemek isteyenlerin yetiştirilmeleri için hazırlanan her tür program. Eşanl. Meslek programı' (Öncül:775).

* **meslek hazırlığı** '1. Genel olarak, her tür iş ve meslekte çalışacak olanların o iş ve meslek için insan yetiştiren kurumlarda aldıkları örgün eğitim ve iş içinde kazandıkları deneyim.

2. Öğretmen yetiştirmede: Öğretmen yetiştiren bir kurumda öğretmenlik mesleği için yapılan örgün eğitimin tümü. Genellikle buna ek olarak meslekte edinilen deneyimleri de kapsar. Eşanl. Meslek programı' (Öncül:775).

* **meslek ilgileri** 'Meslek seçimi söz konusu olduğu durumlarda öğrencilerce belirtilen ilgiler' (Oğuzkan:104).

* **meslek ilgisi** '1. Mesleğinde başarılı yetişkinleri mesleklere göre ayırt edebilme deneylerinde saptanmış, hoşlanılan ve hoşlanılmayan şeylerin ölçülmüş örnekleri.

2. Öğrencinin bir iş ve mesleğe ya da bu iş ve mesleği seçmeye karşı göstermiş olduğu ilgi' (Öncül:775).

* **meslek kılavuzluğu** 'Öğrencilere meslek seçimi, mesleğe yetiştirme ve işe yerleştirme konularında yapılan planlı yardım işlemine verilen ad' (Oğuzkan:104).

* **meslek kursu** 'Henüz bir mesleğe girmemiş olanlar ile girdikleri halde mesleklerindeki yeterliklerini arttırmak isteyenleri eğitmek amacıyla düzenlenen kısa ya da uzun süreli kurs' (Oğuzkan:105, Öncül:776).

* **meslek lisesi** 'Öğrencilere meslek kazandırmayı amaç edinen ortaöğretim kurumu'. '*Üniversiteye geçişte öğrencilerine hem genel lise hem de meslek lisesi avantajlarını kazandırmaktadır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:57).

* **meslek okulu** ‘Öğrencilerini belli bir meslek için yetiştiren ve programında genel bilgi dersleri yanında geniş ölçüde meslek bilgisi derslerine de yer veren okul’ (Oğuzkan:105, Öncül:776, Demirel:84): ‘*Meslek okulların asıl amacı öğrencilerini belirli mesleklere hazırlayarak o alanda duyulan ara insan gücü gereksinimini karşılamaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

* **meslek okulu, meslek yüksek okulu** ‘*community school*’ (Demirel:84).

* **meslek öncesi eğitim** ‘Genel olarak ortaokullarda yer alan bir eğitim programıdır. Belli bir mesleği öğretmek için değil de gençlerin kendilerini denemelerine yardım eden ve kılavuzluk amacı güden işlik ve benzeri çalışmalardır. Amacı, ilerde alınacak meslek eğitimine bir temel hazırlamaktır’ (Öncül:776, Oğuzkan:105, Demirel:84).

* **meslek pedagojisi** ‘Meslek okullarında yer alan eğitim ve öğretim çalışmaları ile ilgili bilimsel ilke ve yöntemleri gösteren bir bilgi dalı’ (Öncül:777).

* **meslek taraması** ‘Okul çevresinde ya da yurt içinde ne gibi iş ve mesleklerin bulunduğunu öğrenmek, bu iş ve mesleklerle ilgili çalışma olanaklarını saptamak amacıyla danışmanların gözetimi altında öğrencilerce kümeler halinde planlı ve yöntemli olarak yapılan araştırma’ (Oğuzkan:105).

* **meslek uyumsuzluğu** ‘Öğrenci özlük işlerinde: Bireyin ilgi, kişilik ve yetenekleri ile seçtiği iş ve mesleğin istemiş olduğu bu tür özellikler arasındaki çelişkiden doğan bir hoşlanmama durumu’ (Öncül:779).

mesleki

* **mesleki beceriler** ‘Bireylerin mesleki alanda sahip olduğu yetenekler’. ‘*Araştırmada kullanılan ölçekten elde edilen veriler, araştırma yöntemler ve mesleki beceriler ile bu kategorilerin alt boyutları altında incelenmiştir*’ (S.A.Ü.E.F.D 17:172).

* **mesleki eğitim** ‘Bireye belirli bir meslek alanıyla ilgili bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazandırmayı, onun yeteneklerini türlü yönlerden geliştirmeyi öngören eğitim süreci’ (Demirel:84): ‘*Mesleki eğitim ve fırsat eşitliği tarihsel olarak endüstriyel gelişmenin ürünü olarak ün yapmış iki kavramdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:52).

* **mesleki eğitim öğretmenleri** ‘*vocational education teachers*’ (Demirel:84).

* **mesleki ilgi envanteri** ‘*vocational interest inventories*’ (Demirel:84).

* **mesleki rehberlik** ‘Bireyin meslek seçimi, belli bir mesleğe hazırlanması, belli bir mesleğe girdikten sonra o meslekte ilerlemesiyle ilgili sorunlarını ele alan rehberlik alanı’ (Demirel:84).

* **mesleki teknik okullar** ‘Teknik bilgilerin ağırlıkta olduğu meslek liseleri’. ‘*Mesleki teknik okullar içinde buldukları yapıdan program ve öğrenci profili gibi açılardan farklılaşmaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

mesleksel

* **mesleksel eğitim** ‘Meslek eğitimi’ (Öncül:778): ‘*Pratik dalın mesleksel eğitimi, teorik dalında da akademik eğitimi temsil ettiği söylenebilir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **mesleksel gelişme** ‘Eğitimde, öğretmenin okuttuğu daldaki bilgilerde, öğretme beceri ve veriminde, eğitsel sorunları kavramada ve bunlar ile birlikte başarısında gösterdiği artma, ilerleme’ (Öncül:778).

metodik’a ‘Öğretim yöntemi’ (Öncül:779).

metot ‘Yöntem’ (Türkçe Sözlük:1382, Öncül:779).

* **metot dersleri** ‘Öğretim yöntemi’ (Öncül:779).

* **metot öğretmeni** ‘Öğretmen yetiştiren kurumlarda genel ya da özel öğretim yöntem derslerini okutan ve uygulamalarını yaptıran öğretmenler’ (Öncül:779).

→ (**Bkz. yöntem**).

metotlu ‘Yöntemli’ (Türkçe Sözlük:1382).

metotsuz ‘Yöntemsiz’ (Türkçe Sözlük:1382).

metotsuzluk ‘Yöntemsizlik’ (Türkçe Sözlük:1382).

mezhepsel öğretim ‘Belli bir mezhebin inanç ya da öğretilerinin öğretilmesi. (Bu tür öğretim kamu okullarında yasaklanmıştır, ancak mezhepler üstü bir din öğretimine, belli koşullar altında izin verilir.)’ (Öncül:780).

mezuniyet ‘1. Okulu bitirme: *Mezuniyet sınavı*’ (Türkçe Sözlük:1389, Öncül:780): ‘*Mezuniyet sonrası farklı alanlarda istihdam edilme ile ilgili bilgi ve becerilerin kazandırıldığı sertifika programları düzenlenmelidir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:28).

* **mezuniyet sınavı** ‘Okul bitirme sınavı’ (Öncül:780).

* **mezuniyet töreni** ‘Herhangi bir öğretim kurumundan mezun olurken yapılan tören’.
‘Toplantılar, sportif olaylar, şenlikler, mezuniyet törenleri, okul şarkıları, eğlenceler gibi okulun kendine özgü etkinlikleri, okul kültürünün parçalarıdır’ (S.A.Ü.E.F.D 16:29).

mikro öğretim ‘Öğretmen yetiştirmek, öğretmen adaylarına kişilik kazandırmak ve araştırma yeteneklerini geliştirmek amacı güdülen, yüz yüze eğitimin gerçekleşmesi için sınıf içinde uygulanan bir teknik’ (Demirel:85).

Miller Andırış Testi ‘ABD’de W.S. Miller’in 1962 yılında hazırlayıp Ruhbilimciler Derneği (Psychological Corporation, New York)nin yayınladığı bir testtir. Üniversite uzmanlık ya da mezuniyet sonrası öğrenimi yapacakların başarılı olup olamayacaklarını kestirmeğe yarayan bu test oldukça güçtür. Kısaltılmış olarak MAT biçiminde kullanılır’ (Öncül:780).

millet mektepleri ‘(Türkiye halkını okur-yazar yapmak ve temel bilgilerle donatmak amacıyla, Latin harflerinin alınmasından sonra, 1929’da bu adla yetişkinler için açılan kurslardır. Hiç okuma-yazma bilmeyenler için A, eski Arap harfleri ile okumasını bilenler için ise B derslikleri kurulmuş ve bu okullar yeni harfleri halka öğretmede yararlı olmuştur. Eşanlı. Ulus okulları’ (Öncül:780).

milletlerarası eğitim ‘Uluslararası eğitim’ (Öncül:780).

milli

* **milli eğitim** ‘Ulusal olan eğitim’ (Türkçe Sözlük:1396).

* **Milli Eğitim Bakanı** ‘Bir ülkenin eğitim işlerini yönetmek üzere, genellikle millet vekilleri arasından başbakanca seçilip cumhurbaşkanı tarafından onaylandıktan sonra iş başına getirilen kimse’ (Öncül:780).

* **Milli Eğitim Bakanlığı** ‘Anayasa ve yasalarla bir ülkenin eğitim kurum ve örgütlerini geliştirme, yönetme ve denetleme görevleri kendine verilmiş olan yürütme makam ve örgütüdür. (Yurdumuzda bu örgüt 1923’ten 27 Aralık 1935’e kadar Maarif Vekaleti, 28 Aralık 1935’ten 21 Eylül 1941’e kadar Kültür Bakanlığı, 22 Eylül 1941’den 9 Ekim 1946’ya kadar Maarif Vekilliği ve 10 Ekim 1946’dan sonra da Milli Eğitim Bakanlığı adını almıştır.) Son teşkilat yasası 12 Mayıs 1992 tarih ve 21226 sayılıdır’ (Öncül:781, Demirel:85): ‘*Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerin istihdamında, kadrolu, kadro karşılığı sözleşmeli, kısmi zamanlı geçici öğretici ve ders başına ücretli olmak üzere dört grupta toplanabilen istihdam biçimini uygulamaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:42).

* **Milli Eğitim Müdürü (ilçede)** ‘Bir ilçenin milli eğitim işlerinin başı olan bir ilkokul baş öğretmenidir. İl idaresi yasası çerçevesi içinde ilçenin zorunlu ve isteğe bağlı ilköğretim kurumlarının başvuru yetkilisi ve eğitim işlerinin sorumlusudur. Şimdiki adı ilköğretim müdürü’ (Öncül:781).

* **Milli Eğitim Müdürü (ilde)** ‘Bir ilin milli eğitimle ilgili tüm yönetim işlerini gören yetkilidir. Belli başlı görevleri 789 sayılı Teşkilat Kanunu’nun 20.ve İller Kanunu’nun 5.maddelerinde belirtilmiştir. Şimdiki adı Milli Eğitim Müdürü’ (Öncül:781).

* **Milli Eğitim Şurası** ‘Eğitim sisteminin düzenlenmesi ve gereken yeniliklerin getirilmesi amacı ile, yasa gereğince olağan olarak üç yılda bir kez ve gerekirse Milli Eğitim Bakanı’nın çağrısı ile olağanüstü toplanıp, Talim ve terbiye Dairesi’nce hazırlanacak tüzük, yönetmelik, program ve ilkelerle önerileri inceleyerek karara bağlayan bir kuruldur. 2287 sayılı yasa ile kurulan ve üyeleri 10.06.1946 gün ve 4926 sayılı yasa ile yeniden belirlenen bu kurulun kararları, Milli Eğitim Bakanı’nın onayı ile kesinleşir. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında bu görevi “Heyeti İlmiye” adı ile toplanan kurullar yapmakta idi. ilki 17-29 Temmuz 1939 günlerinde toplanan Milli Eğitim Şurası onbeşinci toplantısının 1996 yılında yapılmıştır’ (Öncül:781, Demirel:85).

* **milli eğitim yönetmeni** ‘İl milli eğitim örgütünün başı olan, bu yetkiyle il sınırları içindeki bütün eğitim ve öğretim çalışmalarını düzenleyen, denetleyen kimse’ (Oğuzkan:105).

mini öğretim ‘Belli öğretme tekniklerinin geliştirilmesi ve çözümlenmesinde kullanılan bir öğretmen yetiştirme, küçük ölçüde bir ders verme tekniğidir. Öğretmen adayları küçük bir küme öğrenciye (genellikle 5 kişi) öğretimin belli bir yanı üzerinde kısa bir süre (5-10 dakika süre ile) bir ders (yalnızca bir teknik kullanma yolu ile) verme. Bu mimik dersin hemen arkasından adayın arkadaşları ve uygulama öğretmenince ya da alınan videobant üzerinden tartışılır. Bundan ötürü buna video denetimli öğretim adı da verilir. Eleştiri ve çözümlenmelerden sonra öğretmen adayı aynı dersi yineler, gereken düzeltmelerde bulunur. Bu modelin değişik türleri vardır. Her zaman kullanılmaz. Ancak özel güçlüğü ve sorunları olan öğretmen adayları için uygulanır. Olağan ders verme durumunu yalınlaştırması bakımından ve derslikte küme dinamiğini belirleme açısından önemlidir’ (Öncül:782).

mod ‘İstatistikte: Bir yineleme dağılımında en çok görülen değer. Dağılımın doruk noktası. Eşanl. Tepedeğer’ (Öncül:783).

model ‘1. Örnek olmaya değer kimse veya şey, örnek, paradigma’ (Türkçe Sözlük:1405):
‘‘Örgütlenme esprisine dayalı modeller başlığı altında; bir model vermekten çok Türk eğitim tarihinde eğitim sürecini, ana hatlarıyla yasal dayanakları açısından incelenmiştir’’
(S.A.Ü.E.F.D 15:44).

→ (**Bkz. örnek**).

modüler öğretim ‘*modular training*’ (Demirel:85).

modüllerle öğretim ‘Öğrenme birimleri ve birimsel programları’ (Öncül:785).

monitör ‘1. Okul içinde öğrencilerin gidiş-gelişini düzene koyma, tahtayı silme, ödevleri toplama, kitapları dağıtma..gibi bir takım basmakalıp işleri yapma ya da gözetleme görevi verilen kimse. Genellikle öğrencilerden bir yardımcı.

2. Ders vermede ve sınıfı düzenlemede öğretmene yardımcılık eden olgunca ya da yetenekli öğrenci. Kalfa, öğretmen yardımcısı öğrencisi. (Buna özellikle 18.yy sonları ile 19.yy başlarında Bell ve Lancaster’in yeniden canlandırmış olduğu kalfa sisteminde rastlanır.)’ (Öncül:785).

Montessori Yöntemi ‘Okul öncesi ve ilkokulun birinci döneminde verilen eğitime ilişkin olarak Maria Montessori’ nin geliştirdiği ve serbest beden etkinlikleri, okuma-yazma becerilerinin erken kazandırılması ile duygusal ve devimsel yetişmeye önem veren bir öğretim yöntemi’ (Oğuzkan:105, Öncül:786).

Mooney Sorun Denet Testi ‘Öğrencilerin karşılaştığı en önemli kişilik ve uyum sorunlarının saptanması için Amerikalı ruhbilimci R.L Money ile L.V. Gordon’un hazırlamış olduğu bir sorulama (anket) listesidir. Bu listede kişisel ve toplumsal türlü sorunlarla aile, okul, iş ve sağlık gibi değişik sorunlar yer almaktadır. Denek bunlar içinden kendisini ilgilendirenleri işaretler. Ortaokul, lise, yüksek öğrenim ve yetişkinler için olan türleri vardır. Özellikle kılavuzluk ve ruhsal danışmada bundan yararlanır. (Bu anketin bir türünün sayın Dr. Hasan Tan tarafından Türk çocuklarına da uygulandığını sanıyorum.)’ (Öncül:786).

Morrison Planı ‘H.C. Morrison’un savunduğu 5 basamaklı bir öğretim yoludur. Bu basamaklar şunlardır:

1. Hazırlık (exploration) basamağı. Bu basamakta öğrencilerin kavrama ve konu birimindeki bilgi derecesi belle edilir.

2. Sunma (presentation) basamağı. Bu basamakta öğretmen, ders biriminin tümü üzerinde kuşbakışı bir bilgi verir.

3. Özümleme (assimilation) basamağı. Bu basamakta öğrenciler ders birikimini etkin olarak inceler, araştırmalarda bulunur ve bir başarı testinden geçer.

4. Örgütlenme (organization) basamağı. Bu basamakta öğrenciler konu üzerindeki kanıtları mantıklı ve tutarlı bir özek haline getirir.

5. Yineleme, anlatma (recitation) basamağı. Bu basamakta da konuyu kavramış olan öğrenciler bir dizi konuşmalarda bulunur. Öğretmen ve sınıf dinleyici durumundadır' (Öncül:787).

motivasyon 'Güdüleme, güdülenme' (Öncül:787, Türkçe Sözlük:1409): '*Gerçekte hem atfetme tarzları hem de denetim odağı, kişinin motivasyonunda, beklentilerinde, öz saygısında, risk almasında ve eylemlerimizin sonuçlarına katlanması gibi durumlarda büyük etkiye sahiptir*' (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

muafiyet sınavı 'Eğitimde veya herhangi bir dalda bilgi birikiminin yeterli olup olmadığının belirlenmesi için önceden yapılan sınav' (Türkçe Sözlük -T-:1410).

muallim 'Öğretmen' (Türkçe Sözlük:1410, Öncül:787).

→ (**Bkz. öğretmen**).

muallime 'Bayan öğretmen: "*Zavallı muallime bir heyecan numunesi gösteriyordu.*" -S. F. Abasıyanık' (Türkçe Sözlük:1411).

muallimlik 'Öğretmenlik: "*Yedek subay yetiştiren Levazım Mektebinde muallimlik yaptım.*" -B. Felek' (Türkçe Sözlük:1411).

mubassır 'Okullarda öğrencilerin durumu ile ilgilenen ve düzeni sağlamakla görevli kimse: "*Mubassır Uzun Osman'dan bir izinsiz cezası almıştım.*" -Y. Z. Ortaç' (Türkçe Sözlük:1412).

muıt 'Eskiden, okullarda çocukları çalıştırmakla görevli kimse, öğretmen yardımcısı, monitör' (Öncül:787).

muzır yayın 'Pedagojik açıdan belli bir yaş altındaki çocuklara zararlı olan kitap, gazete, dergi vb. yayın' (Türkçe Sözlük -T-:1427).

müderriş '1. Ders veren, profesör.

2. Medresede veya camide öğretmen' (Türkçe Sözlük:1429).

müderislik '1. Müderis olma durumu.

2. Müderisin görevi' (Türkçe Sözlük:1429).

müdür 'Yönetmen' (Türkçe Sözlük:1430).

müdire 'Kadın müdür, kadın yönetici' (Türkçe Sözlük:1430).

müdiriyyet 'Müdiriyyet' (Türkçe Sözlük:1430).

müdür '1. İdare eden, yöneten: *"Yazı işleri müdürleri böyle öyküler istiyorlar."* -N. Cumalı.

2. Başöğretmen.

3. Yönetmen' (Türkçe Sözlük:1430, Öncül:788, Demirel:85).

* **müdür muavini** 'Müdür yardımcısı: *"Sözü geçen para ehemmiyetsiz bir şeydi ve müdür muavini, onu çok ustalıkla aparmıştı."* -H. Taner' (Türkçe Sözlük:1430).

* **müdür yardımcısı** 'Müdürün işlerine yardım eden, yokluğunda yetkileri üzerine alıp işleri yöneten kimse, müdür muavini' (Türkçe Sözlük:1430).

müdiriyyet 'Müdürlük: *"Müdiriyyet polisi elinde kâğıtlar dış kapıya doğru yürüyordu."* -Ç. Altan' (Türkçe Sözlük:1430).

müdürlük '1. Yönetmenlik, direktörlük, müdiriyyet: *"Mülkiyede Osmanlı tarihi alanında hocalık, müdürlük, yazarlık etmiş."* -R. E. Üneydin.

2. Yönetmenin, müdürün görevi veya yeri, müdiriyyet' (Türkçe Sözlük:1430).

müfettiş 'Denetçi, denetici, denetmen, gözetimci' (Öncül:788, Türkçe Sözlük:1430).

müfettişlik 'Denetmenlik' (Türkçe Sözlük:1430): *"Yöneticilik, müfettişlik ve kariyer basamaklarında yükseltme sınavlarına başvuruda kıdem şartı arandığı için bu kişilerin sayılan ve benzeri görevlere giriş başvurma hakkını kazanıp kazanamadıkları açık değildir"* (S.A.Ü.E.F.D 16:44).

müfredat 'Öğretim programı' (Türkçe Sözlük -T-, Öncül:788).

* **müfredat laboratuvar okulu** 'curriculum laboratory school' (Demirel:85).

* **müfredat programı** ‘Öğretim programı’ (Türkçe Sözlük -T-:1431, Öncül:788).

mülakat formu ‘Öğrencileri tanımaya olanak sağlayan form’. ‘Adayların derse yönelik beklentilerini, üç sorudan oluşan mülakat formu kapsamında yazılı olarak belirtmeleri istenmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:171).

Müller- Walle Yöntemi ‘Alman Jultus Müller’in bulup ABD’ye Martha E. Bruhn’un getirdiği bir dudaktan okumayı öğretme yoludur. Ufak tefek değişikliklerle ABD’de en çok Bruhn yöntemi diye anılır’ (Öncül:789).

mümeyyiz ‘Ayırtman:"Neşemden duramıyor, öbür mümeyyizlerle konuşuyor, gülüyordum."- Ö. Seyfettin’ (Türkçe Sözlük -T-:1434) .

münazara ‘1. Bir konu üzerinde, belli kural ve yöntemlere uyularak yapılan tartışma.

2. Divan edebiyatında zıt varlıklar ve kavramlar arasındaki karşıtlığı anlatan yazı türü’ (Türkçe Sözlük:1435).

mürebbi ‘Eğitici, eğitmen’ (Öncül:789).z

mürebbiye ‘Varlıklı ailelerin çocuklarına ücret karşılığı bakan ve onları eğiten kadın’ (Öncül:789).

mütevelli ‘1. Bir malın yönetimi kendisine verilmiş olan gerçek ya da tüzel kişi ya da bir vakfın yönetimi kendisine verilen kimse.

2. ABD’de bir eğitim kurumu, özellikle özel orta ve yüksek öğretim kurumu ile üniversiteyi yönetmek üzere atanmış kişi. (Bu kurumlar çok kez bir mütevelli kurlunca yönetilir. Bu kurul, kurumun mal varlığı ile vakıf paralarının emanet edildiği hukuki kişiler topluluğudur. Kurumun yönetim, siyasa ve denetim işlerinden sorumludur. Bizde mütevelli heyeti olarak kullanılır’ (Öncül:789).

müzakere ‘1. Bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma, olaşma: “Cumhuriyet ilanına karar vermek için Ankara’da bulunan bütün arkadaşlarımı davete ve onlarla müzakere ve münakaşaya asla lüzum ve ihtiyaç görmedim.” -Atatürk.

2. Sözlü sınav.

3. Etüt, mütalaa’ (Türkçe Sözlük:1445, Öncül:790).

müzakereci ‘1. Müzakere yapan kimse.

2. Öğrencileri çalıştıran kimse' (Türkçe Sözlük:1445).

müzakerecilik 'Müzakereci olma durumu' (Türkçe Sözlük:1445).

müzik eğitimi '*music education*' (Demirel:86).

N

nakil belgesi 'Bir okuldan ötekine geçecek öğrenciye, 'isteme yazısı' üzerine eski okulunca öğrenciye ya da yeni okula verilen belge. Eşanl. Aktarma ya da geçiş belgesi' (Öncül:791).

neden sonuç '*cause and effect, means and end*' (Demirel:86).

neden sonuç ilişkisi '*cause and effect relationship, means and end relationship*' (Demirel:86).

nedensel

* **nedensel ilişki** '*causal relation*' (Demirel:86).

* **nedensel yöntem** '*causal method*' (Demirel:86).

nesnel

* **nesnel değerlendirme** 'Bir insanın başarısını, ona karşı hiçbir önyargının ya da öznel düşüncenin etkisi altında kalmadan, ölçme çabası ve teknikleri' (Öncül:793, Demirel:86).

* **nesnel düşünce** '*objective idea*' (Demirel:86).

* **nesnel düşünme** 'İnsanın dışında bulunan düşünce, kaynağı nesnel ve özdeksel olan düşünce' (Öncül:793).

* **nesnel not verme** 'Nesnel puanlama' (Öncül:793).

* **nesnel öğretim** '1. Açıkça tanımlanmış ve elden geldiği kadar olgulara dayalı biçimde konunun verilmesi ve işlenmesi. Bu yolla duygulara ve ön yargılara hemen hemen hiç yer verilmez ve öğrencilerin başarısı geniş ölçüde öznel olmayan temellere dayanır.

2. Söze ve soyut kavramlara değil de somut yaşantı ve duyu verilerine dayanan öğretim' (Öncül:793).

* **nesnel ölçütler** ‘*objective criteria*’ (Demirel:86).

* **nesnel puan** ‘Nesnel bir ölçme aracına ya da onun bir bölümündeki ödeve verilen not ya da değer’ (Öncül:793).

* **nesnel puanlama** ‘Belli bir yanıtta, yetkili puanlayıcıların aynı puanı verecek biçimde kurallara bağlanmış bir puanlama yoludur. Dile dayanmayan bir tamamlama testinde, bir ölçüt listesinde yer alan sözcüklerin doğru sayıldığı bir puanlama gibi’ (Öncül:793).

* **nesnel sınav** ‘Değerlendirici durumda olan kimselerin özel kanı ya da yargılarının hiçbir biçimde sonucu etkilemediği ve değerlendirici sayısı çok olsa bile değişik sonuçlar elde etmenin söz konusu olmadığı sınav türü’ (Oğuzkan:106, Öncül:793).

* **nesnel test** ‘Nesnel sınav’ (Öncül:793).

* **nesnel yaklaşım** ‘*objective approach*’ (Demirel:86).

* **nesnel yöntem** ‘Bir konuyu ya da sorunu, kişisel kanı ve eğilimlerin etkisi altında kalmaksızın, sadece olgulara dayanarak ele alma, inceleme ve öğretim yolu’ (Oğuzkan:106, Demirel:86).

nicelik ‘1. Bir şeyin sayılabilen, ölçülebilen veya azalıp çoğalabilen durumu, kemiyet, miktar, kantite: “*Bu artış nicelik bakımından olduğu kadar nitelikte de görüldü.*” -M. And.

2. Bir şeyin eşit parçalara bölünebilen ve ölçülebilir olan yanları.

3. Genellikle sayılabilen, toplamı doğrudan sayı olarak belirtilebilen genel özellik’ (Türkçe Sözlük:1473): ‘“*Akademik başarı ve başarısızlık da bu atıfların niteliği ve niceliğine göre belirlenmektedir*” (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

nicel

* **nicel araştırma** ‘ “Gerçekçilik nesneldir” varsayımına dayanan; genelleme, tahmin ve nedensellik ilişkisini açıklamaya dönük amaçları bulunan, verilerin sayısal göstergelere indirildiği, araştırmacının olay ve olguların dışında, yansız ve nesnel olduğu araştırma’ (Demirel:86).

* **nicel yöntem** ‘*quantitative method*’ (Demirel:86).

nitel

* **nitel araştırma** ‘Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma deseni’ (Demirel:86): ‘*Nitel araştırma yöntemlerinden mülakat ve gözlem kullanılmıştır ’ ‘ Hizmet öncesi öğretmen eğitimi sürecinde adaylara, mesleklerini yürütme sürecinde karşılaşılabilecekleri çok sayıdaki problemlerin çözümüne yönelik bilgilendirme yapılması mümkün görünmemektedir’’* (S.A.Ü.E.F.D 17:171).

* **nitel çalışma** ‘Toplum ve insan davranışlarının sebebini anlamaya çalışan, gözlem, görüşme gibi veri toplama yöntemlerinden yararlanılan çalışma’. ‘*Evrenden seçilecek öğrenci örnekleme ve bu dersi veren öğretim elemanlarının görüşleri alınarak dersin hedeflerine ulaşamamasının nedenleri nitel bir çalışma ile araştırılabilir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:73).

* **nitel metot** ‘Gözlem, görüşme, doküman analizi gibi yöntemlere verilen ad’. ‘*Araştırmada, ilköğretim öğretmenleri ile aynı ortamda bulunarak yüz yüze etkileşim yolu ile grup görüşmeleri yapılarak derinlemesine veri toplamayı sağlayan nitel metot kullanılmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:101).

nitelik ‘1. Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik, vasıf, keyfiyet: ‘*Niteliğini kestiremediği müzmin iştahsızlıktan yorgun düşmüş.*’

2. Bireyi, nesne veya yaşantının bir yönünü, ötekilerden ayırt etmeye yarayan ve ölçülebilen özellik, keyfiyet’ (Türkçe Sözlük:1477, Demirel:87): ‘*Akademik başarı ve başarısızlık da bu atıfların niteliği ve niceliğine göre belirlenmektedir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

nitelikli öğretmen ‘Her ülkede belli okul basamaklarında öğretmenlik yapabilmek için yasalarla saptanan öğrenimi başarı ile tamamlayarak ve gereken staj (deneme) süresini de geçirerek öğretmenlik yapma hakkını kazanmış öğretmendir. Nitelikli bir öğretmenin yapması gereken genel ve mesleksi öğrenim, çalışacağı okul basamağına, öğretim dalına göre değiştiği gibi staj süreleri de ülkelere göre değişiktir’ (Öncül:796).

niteliksel veriler ‘*qualitative data*’ (Demirel:87).

niyetli öğrenme ‘Önceden saptanmış bir amaca göre öğrenme. Karşıtı: Rastgele öğrenme, Eşanlı. Kasıtlı öğrenme’ (Öncül:796).

nokta puanı ‘Ham puan’ (Öncül:796).

non parametrik istatistik ‘*non parametric statistics*’ (Demirel:87).

norm ‘1. Felsefede, yetkinlik (mükemmellik) ölküsü.

2. Mantıkta, tutarlı yargılarda bulunma kuralı.

3. İstatistikte, belli bir kümenin olağan başarısının belirten bir tek ya da bir dizi değer. Ölçü ya da ölçüt’ (Öncül:796, Türkçe Sözlük:1480, Demirel:87): ‘‘*Toplumsal tabakaların değerleri, ilişkileri, normları ve örgütleriyle eğitim arasında bir ilişki gözlenir*’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:46).

* **norm dayanıklı** ‘*norm referenced*’ (Demirel:87).

* **norm dayanıklı değerlendirme** ‘*norm referenced evaluation*’ (Demirel:87).

* **norm dayanıklı testler** ‘*normreferenced tests*’ (Demirel:87).

normal

* **normal dağılım** ‘Verilerin, normal olasılık eğrisine en uygun düşecek yolda dağıldığı, bir yinleme ya da oluş sıklığı dağılımı. Olağan dağılım. Eşanl. Normal olasılık dağılımı’ (Öncül:798, Demirel:87): ‘‘*Deney ve kontrol grubunun normal bir dağılım gösterdiği görülmüştür*’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:5).

* **normal dağılım eğrisi** ‘*normal distribution curve*’ (Demirel:87).

* **normal öğretim yapan okul** ‘’(Öncül:799).

* **normal sınıflarda özel eğitim** ‘’(Öncül:799).

not ‘1. Okullarda öğrencinin dersle ilgili bilgi ve beceri düzeyini göstermek üzere öğretmenlerce verilen sayı, derece’ (Türkçe Sözlük:1481, Oğuzkan:106, Demirel:87).

* **not alma (tutma)** ‘*taking note, note taking*’ (Demirel:87).

* **not almak** ‘1. Biri konuşurken onun söylediklerini yazmak: ‘‘*Not alıyorum, Türkçeye mısra mısra hemen tercüme ediyorum.*’’ -R. H. Karay.

2. Bir şeyi başlıca noktalarını özetleyerek yazmak.

3. Öğrenci, iyi veya kötü numara, derece almak’ (Türkçe Sözlük:1481).

* **not basamağı** ‘Derste, sınıfta ya da okuldaki çalışmaların başarı ya da başarısızlık derecelerini saptamada benimsenmiş olan not düzeni. Ülkelere göre çok değişir. Eşanlı. not sistemi’ (Öncül:800).

* **not defteri** ‘Öğretmenin öğrencilerine verdiği notlarla öteki yoklama sonuçlarını yazdığı ve sakladığı defter. Dosya ya da defter biçiminde olabilir. Tam yıl ya da yar yıl esasına göre hazırlanmış olabilir. Her eğitim basamağında kullanılır’ (Öncül:800).

* **not eşdeğer puanı** ‘Öğrencinin belli bir dönem ya da yarıyıl, ya da üst üste birden çok dönem içinde aldığı derslerde sağladığı okul başarısının ortalama bir ölçüsüdür. Bu ölçü, derslerde alınan notların, devam edilen derslerin sayısına ya da saatine bölünmesi yolu ile elde edilir. Derslerden alınan notlar böyle bir sisteme ayarlanacak olursa, (ABD) Yüksek Öğrenim Kurumlarında) en çok kullanılan şu not eşdeğer puanları elde edilmiş olur. A-40, B-30, C-20, D-10, ve F-0 Burs alma, okul bitirme vb. bundan yararlanır’ (Öncül:800).

* **not sistemi** ‘Okuldaki öğrenimi sırasında öğrencinin sağladığı başarının saptanması ve bildirilmesinde kullanılan yöntem Sözlü ve yazılı sınav, yoklama, kanaat ve not basamakları... gibi’ (Öncül:800, Demirel:87): ‘*Düşük başarı düzeyinin belirlenmesinde ölçü olarak ilköğretim okullarında resmi olarak uygulanan ölçme değerlendirme sistemi içerisinde yer alan not sistemi kullanılmış ve buna göre 0-55 puan arasındaki öğrencilerin başarı düzeyine düşük başarılı denmiştir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:5).

* **not sistemleri** ‘*marking systems*’ (Demirel:87).

* **not tutma** ‘Öğretmenin anlattıklarını, derslikte yapılan araştırma ve konuşmaları olduğu gibi ya da kısaltarak yazma işi’ (Oğuzkan:106).

* **not verme** ‘Okullarda öğrencilerin çalışmalarını ve başarılarını değerlendirme işlemi’ (Oğuzkan:106).

* **not vermek** ‘1. Bir şeyin değeri üzerinde olumlu veya olumsuz bir kaniya varmak.

2. Öğrencinin bilgisini bir sayı veya derece ile belirlemek’ (Türkçe Sözlük:1481, Öncül:800).

* **not yığılması** ‘Bir test ya da sınavda öğrencilerin almış olduğu notların ya da puanların, geniş bir alana yayılacak yerde, üst üste yığılması, belli yerlerde kümeleşmesidir. Geleneksel ölçme biliminde, bu testin iyi hazırlanmadığı ya da not

verenin duyarlı olmadığı anlamına gelir. Sınav ya da testin, bilen ile bilmeyeni yeterince birbirinden ayırt edemediğini gösterir' (Öncül:801).

nöbetleşe yapma yöntemi 'Genellikle laboratuvarlarda kullanılan bir yöntemdir. Öğrenciler teker teker, ama başka konular üzerinde çalışırlar. Bir konu bitince öteki konuya geçerler ve böylece tüm konular üzerinde nöbetleşe çalışmış olurlar. (Araçların sınırlı olduğu yerlerde az araçla çok deneme yapılmış olur.)' (Öncül:801).

numara '1. Öğrenciye verilen not: "Ben ki coğrafya derslerinde daima tam numara almış bir zabıtim." -R. N. Güntekin.

2. Okullarda öğrencileri birbirinden ayırt etmek için her birine verilen sayı' (Türkçe Sözlük:1482).

O

'okul' çıkışı 'Bir okulu ya da öğrenim bitiren, öğretim belgesi alan kimse. (ABD'de graduate terimi bir yüksek öğrenim kurumunu bitiren anlamına da gelir.)' (Öncül:807).

objektif test maddesi '*objective test item*' (Demirel:87).

objektif testler '*objective tests*' (Demirel:87).

odaklama sorusu 'Öğrencinin ilgisini derse ya da dersin içeriğine çekmek için kullanılan soru türü' (Demirel:87).

odaklaştırma planı 'Bir dersin eksen yapılp öteki derslerin bunun çevresinde kümeleştirildiği bir program düzenleme türü' (Öncül:803).

OECD Uluslararası Öğrenci Değerlendirilmesi Programı '*Programme for International Student Assessment (PISA)*' (Demirel:87).

okuduğunu anlama testi '*reading comprehension test*' (Demirel:87).

okul '1. Türlü bilgi, beceri ve alışkanlıkların belli amaçlara göre düzenli bir biçimde öğretildiği ve kazandırıldığı eğitim kurumu.

2. Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerden oluşan eğitim topluluğu.

3. Bir bilim, felsefe ve sanat kolunda belirli nitelik ve özellikleri bulunan akım, biçim ve görüşe verilen ad' (Oğuzkan:107, Türkçe Sözlük:1494, Öncül:803, Demirel:87):

‘Eğitim ve kalkınma arasındaki bağ, dđnemin yđneticilerini sanayinin ihtiyaç duyduğu eğitilmiş insan g¼c¼n¼ arz etmek üzere, yeni okullar açmaya zorlamıştır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:43).

* **okul aile birliği** ‘1. Okul ile aile arasındaki ilişkileri g¼çlendirmek, çocukları yetiştirmede ana, baba ve օđretmenler arasında işbirliği kurma ve yardımlaşma sağlama amacı ile daha çok ilk ve ortaօđretim kurumlarında kurulmuş birliklerdir. Bir okulda çocuğu bulunan ana, babalarla okul arasında kurulan bu birliklerin il ya da ¼lke çapında ¼st kuruluşları da olabilir.

2. ¼lkemizde okul-aile birlikleri 1946 da toplama 3.Milli Eğitim şurası’nın օnerisi ile kurulmuştur ve 1947 de hazırlanan bu yđnetmeliđe gđre y¼r¼t¼lmektedir’ (օnc¼l:804, Demirel:89).

* **okul anketi** ‘Bir okulun, bir okul sisteminin ya da bunların herhangi bir bđl¼m¼n¼n incelenmesi ya da değerlendirilmesidir. Gerçekleri bulup ortaya koyma niteliğinde olabilir ya da օl¼lere gđre kuvvetli ya da zayıf yanları ortaya koyabilir. Genellikle gerekli değişiklikler ya da istenen uygulamalar hakkında օđ¼tlerle sonuçlanır’ (օnc¼l:805).

* **okul arkadaşı** ‘Aynı okula giden, bir arada օđrenim gđren çocuklar, օđrenciler’ (օnc¼l:805, Demirel:87).

* **okul bahçesi** ‘1. B¼y¼k ve k¼¼k ders aralarında çocukların gezinip oynadıkları yer.
2. Okulun sebze ya da iek yetiştirmeye ayrılan ve օđretmenlerin gđzetim ve kılavuzluğu altında çocukların çalıştıkları toprak parçası. Bitkilerin b¼y¼mesi, toprağın hazırlanması, bakımı ve hastalıkların օnlenmesi ile ilgili fen konularına օnem verilir’ (օnc¼l:805).

* **okul bankası** ‘օđrencilerin k¼¼k birikimlerini toplayan ve okul yđneticilerinin d¼zenleyip yđnettikleri bir օrg¼tt¼r. Amacı ocuklara para biriktirme alişkanlığu kazandırmaktır’ (օnc¼l:805).

* **okul basamağı** ‘Eğitim d¼zeni içinde yer alan ve gittikçe y¼kselen okul dereceleri. İlk, orta ve y¼ksek օđrenim basamakları..gibi (Bu terimi bu anlamda ilk kez İngiliz felsefeci T.H. Huxley kullanmıştır.)’ (օnc¼l:806).

* **okul başarısı** ‘1. Derslerde elde edilen bilgi ya da beceri. Genellikle test sonuçları, օđretmenlerin verdiği notlar ya da bunların her ikisi ile belirtilir. օđrencinin okuldaki başarı derecesi ya da օl¼s¼.

2. Tüm olarak bir okuldaki başarının istenen ölçü ve nitelikte olup olmaması' (Öncül:806, Demirel:87): *“Okul müdürleri kültürü zamanla şekillendirir, var olan gelenekleri, amaçlayan, törenleri dikkatlice düşündükten sonra okul başarısını sağlayan ortak ve işbirlikçi vizyonu yaratmak için işgörenler ve öğrencilerle birlikte çalışır”* (S.A.Ü.E.F.D 16:28).

* **okul başarısı testi** ‘Başarı testi’ (Öncül:806).

* **okul başarısızlığı** ‘1. Yüksek öğrenimde, bir ya da daha çok derste, fakülte kurallarına göre yatılılığa devam etmek ya da mezun olmak için istenenden düşük olan başarı.

2. Öğrencinin gizil yeteneklerinin altında sayılan bir başarı. Bkz. sınıf kalma. (Zorunlu eğitimin benimsenmesinden sonra önem kazanan başarısızlık okulda, sınıfta ya da belirli bir derste olabileceği gibi nedenleri de çok değişik kaynaklardan gelebilir: Bireyden ve birey dışından gelen nedenler gibi. Okul nüfusunun yarısından çoğu başarısız olduğu zaman bunun nedenlerini öğrencilerden çok okul düzeninde aramak gerekir. özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra okul başarısızlığı konusu yalnızca eğitimci ve ruhbilimcilerin konusu olmaktan çıkarak toplumbilimcilerin, siyasacıların ve okul düzeninin verimliliği açısından iktisatçıların da önemli bir araştırma konusu durumuna gelmiştir.)’ (Öncül:806).

* **okul binası** ‘Genel eğitim ve öğretim amacı ile yapılan ve kullanılan yapılar. (Sahibi devlet, yerel yönetim, belediye ve kişiler vb. olabilir)’ (Öncül:806).

* **okul bitirme** ‘1. Eğitim sisteminin lise ya da 4 yıllık bir yüksek öğretim kurumu... gibi bir ana bölümünün bitirilmesi sonunda bir diploma ya da derece verme yolu ile bir okul sorumlusunun bu bitiş resmi olarak kabul etmesi, bu amaçla yapılan tören.

2. Genel olarak eğitim sisteminin bir ara bölüm ya da basamağını sona erdirme’ (Öncül:806).

* **okul bitirme belgesi** ‘Bir okulu başarı ile bitirenlere, yetkililerce verilen belge’ (Öncül:806, Demirel:87).

* **okul bitirme gerekleri** ‘Bir eğitim kurumundan belli bir derece ya da diploma alabilmek için istenen en az başarı ölçüleri ile öteki nitelikler. Genellikle yarıyıl, çeyrek-yıl saati olarak, ara sıra da kimi ders alanlarında yarı ya da çeyrek yılda alınması gereken kredi

ya da birim olarak, ya da en az not; çalışma ve başarı olarak, kimi kurumlarda da belli başlı konularda genel bir sınav alma yolu ile belirtilir' (Öncül:806).

* **okul bitirme sınavı** '1. Belli bir eğitim basamağının bitiminde yapılan sınav. (Avrupa ülkelerinin çoğunda hem ilk ve hem de orta öğretim okullarını bitirme sırasında yapılır.)

2. Bir üniversite ya da fakülte öğrenimi sonunda yapılan ve akademik derece veren sınav' (Öncül:807).

* **okul bitirme yaşı** 'Yasaların zorunlu eğitim için koymuş olduğu yaş sınırının en ufağı. (Ülkelere göre başkalık gösterebilir.) '(Öncül:807).

* **okul bölgesi, öğrenci alma yöresi** '1. Eskiden çocukların okula yürüyerek gidip geldikleri küçük bir alan.

2. Bir okulun kendine öğrenci aldığı ya da hizmet verdiği bölge (mahalle ve semtler) Büyüklüğü, yerine göre değişik olabilir. Buna öğrenci alım ya da okul hizmet bölgesi de denebilir. Buna öğrenci alım ya da okul hizmet bölgesi de denebilir' (Öncül:807, Demirel:87).

* **okul cezası** 'Eğitim amacı ile okullarda öğrencilere uygulanan ceza türleri. Ayrıntıları belli yönetmeliklerce saptanır' (Öncül:807).

* **okul çağı** 'Çocuğun okul çalışmaları için olgun duruma geldiği çağla gençlik çağı arasındaki gelişme dönemidir. Yaklaşık olarak 5-7 yaşla başlar ve erinlik yaşı ile sona erer' (Öncül:807).

* **okul çağı nüfusu** '1. Belli okul türü sınırları içinde yer alan öğrenci sayısı: İlk, orta ya da yüksek öğretim çağı nüfus sayısı gibi.

2. Bir ülkede zorunlu eğitim çağındaki çocuk sayısı' (Öncül:807).

* **okul çalışmaları** 'Eğitim ve öğretim amacı ile öğrencilerin okulda yaptıkları her tür çalışma. Bunlar başlıca ikiye ayrılabilir. Ders-içi ve ders-dışı çalışmalar' (Öncül:807).

* **okul çocuğu** '1. Okul çağında olan çocuk.

2. Okula gitmekte olan çocuk, okullu' (Öncül:807, Türkçe Sözlük:1494, Oğuzkan:107).

* **okul deneyi** ‘Çok kez eğitim ruhbilim ile ilgili olarak ortaya çıkan sorunların incelenmesi için sınıfta yapılan deneyler’ (Öncül:808).

* **okul danışmanı** ‘Öğrencileri ilgi ve yeteneklerine uygun olarak çeşitli programlara yönlendiren öğretmen’. ‘Okul ve okul danışmanlarının görevi, tüm öğrenciler için gelişimsel programlar uygulamaktır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:100).

* **okul deneyimi** ‘Öğretmen adaylarının belli amaçlarla kısa süreli olarak okulları görmeleri, okul örgütünü tanımaları, yeni öğretim tekniklerini incelemeleri, öğrencilerin çalışmalarını gözlemlemeleri ve okulun ders dışı etkinliklerini izlemeleri. gibi etkinlikler. Bunu ders uygulamaları ile karıştırmamalıdır’ (Öncül:808).

* **okul dışı çalışmalar** ‘Ders dışı çalışmalar’ (Öncül:808).

* **okul dışı eğitim** ‘Yaygın eğitim’ (Oğuzkan:108, Öncül:808, Demirel:87).

* **okul dışı etkinlikler** ‘*out of school activities*’ (Demirel:88).

* **okul dışı gençlik** ‘1. Zorunlu eğitim çağında olup da okula gitmeğe zorlanmayan gençler.

2. Yasa bakımından, 16. yaşın ya ülkelere göre zorunlu okul çağını aşkın olduğu için, zorunlu eğitim dışına çıkmış gençler’ (Öncül:809).

* **okul dışından bitirme sınavı** ‘Dışarıdan bitirme sınavı’ (Oğuzkan:108).

* **okul diploması** ‘Öğretim basamaklarından herhangi birinin bitirilmesi sonucu sınavdan sonra verilen resmi belge’ (Öncül:809).

* **okul disiplini** ‘Belli bir okuldaki düzen türü ve derecesi ya da düzeni sağlama araçları. Okulun, görevlerini iyi bir biçimde yapması olanak ve koşullarının sağlanması. Okul sıkıdüzeni’ (Öncül:809).

* **okul dizgesi** ‘Belli bir eğitim kurulu ya da merkezi bir yürütme organınca denetlenen ve yönetilen bütün okullardan oluşan örgüt’ (Oğuzkan:108).

* **okul doktoru** ‘Okul içinde sağlık önlemlerinin alınması; öğrenci, öğretmen, yönetici, memur ve hizmetlilerin sağlık durumlarının denetimi, bu kimseler hastalandıklarında bakımlarıyla görevli doktor’ (Oğuzkan:108, Öncül:809, Demirel:88).

* **okul dosyası** ‘Okulla ilgili bilgileri düzenli olarak toplayan bir dosyadır. Uzunca bir süre saklanır. Genellikle okul yöneticilerinde kalır. Okul kütüğü’ (Öncül:809).

* **okul düzeni** ‘Okulun iç ve dış ilişkilerinin düzenine konması. Ders zamanları, okul disiplini, ana-babalarla işbirliği..gibi’ (Öncül:809).

* **okul eğitimi** ‘Okuma çağında bulunan kimselere öğretim kurumlarında verilen eğitim’ (Oğuzkan:108, Öncül:809, Demirel:88).

* **okul eşyası** ‘Masa, iskemle, sıra, yazı tahtası, dolap..gibi okul ve derslikler için gerekli görülen eşya. Bunların çocukların ölçülerine uygun ve kullanışlı olması gerekir’ (Öncül:809).

* **okul etkinlikleri** ‘Eşanl. Okul faaliyetleri, okul çalışmaları’ (Öncül:809, Demirel:88).

* **okul etkisi, okula karşı duygu** ‘*school affect*’ (Demirel:88).

* **okul filmi** ‘Okulun eğitim ve öğretim etkinliklerine yardımcı olmak amacıyla hazırlanmış olup öğretimde ya da eğitsel çalışmalarda bir ders aracı olarak kullanılan film’ (Oğuzkan:108).

* **okul gazetesi** ‘Okul ve okul topluluğu ile ilgili haberleri veren ve okulla ana-babalar arasında etkili bir bağlantı ana-babalar arasında etkili bir bağlantı kurmaya yarayan gazete. Bir okulun ya da sınıfın çalışmalarını ve yaşamını yansıtır. Her şeyden önce öğrenciler ve ana-babalar içindir. Öğrenci gazetesi’ (Öncül:809).

* **okul gelişim modeli** ‘*school development model*’ (Demirel:88).

* **okul gezisi** ‘Öğretmenlerden biri ya da başka okul görevlilerince düzenlenen ve eğitim amacı güden bir gezi. Öğrencilerin, öğretim konusunu birinci elden ve doğal koşulları içinde gözleyebilecekleri ya da inceleyebilecekleri yerlere götürülmesi. Bir fabrikayı ya da kentin su tesislerini görmeye gitmek..gibi’ (Öncül:810, Oğuzkan:108, Demirel:88).

* **okul günü** ‘Okulun çocuklara açık bulunduğu sürenin uzunluğu. Bu süre, okulun normal, ikili ve üçlü öğretim yapmasına, gündüzlü ya da yatılı oluşuna, kentlerde, kırsal vb. bölgelerde bulunuşuna göre değişir. Genellikle okul günü, kısa bir öğle aralığı ile sabah ve öğle olmak üzere ikiye bölünür ve öğleden önce 3, öğleden sonra 2 ya da 3 ders ile ders dışı etkinlik yapılır. Genel olarak okul günü sabah saat 7-8’de başlamak ve öğleden sonra 4-6’da bitmek üzere en az 8, en çok 11 saat tutmaktadır. Doğal olarak okul binası geceleri de yetişkinler için başka eğitim amaçları ile kullanılabilir’ (Öncül:810).

* **okul haritası** ‘Öğretimde türlü amaçlarla kullanılan her tür harita. Genel ve değişik konulara göre (doğal engebeler, akar sular, ulaşım, iklim, nüfus, yönetim, ekonomik durum vb. gibi) renkli ve türlü büyüklüklerde ve biçimlerde (duvar haritası, atlas, kabartma, düz, dilsiz..gibi) hazırlanmış ders araçlarıdır’ (Öncül:810).

* **okul hekimi** ‘Okul doktoru’ (Öncül:810).

* **okul hemşiresi** ‘Okullarda çalışan ve okul çocuklarına hizmet eden hemşire’ (Öncül:810).

* **okul işliği** ‘Genel öğretim kurumlarında el yatkınlığı ve becerisi kazandırma, meslek okullarında ise belli sanat dalının bereci ve uygulamasını sağlamak amacına güden çalışma yerleri. Atölye’ (Öncül:810).

* **okul kaçağı** ‘Derslere girmeyip okul dışında vakit geçiren öğrenci’ (Türkçe Sözlük:1494, Öncül:810).

* **okul karnesi** ‘Eşanl. Öğrenci karnesi’ (Öncül:810).

* **okul karnesi, öğrenci karnesi** ‘Eşanl. Öğrenci karnesi’ (Öncül:810, Demirel:88).

* **okul kitaplığı** ‘Okulda derslerle ilgili ve genel kültürü artırıcı her türlü yayının topluca saklandığı, özellikle öğretmen ve öğrenciler için yararlanmaya sunulduğu ya da ödünç verildiği yer’ (Oğuzkan:108, Öncül:810, Demirel:88).

* **okul kooperatifi** ‘Okullarda öğrencilere bir arada çalışmanın yararını göstermek, birlikte iş görme zevkini tattırmak, kooperatifçiliği öğretmek gibi ahlaksal, toplumsalve ekonomik amaçlarla kurulan kurum’ (Oğuzkan:108, Türkçe Sözlük:1494, Öncül:811, Demirel:88).

* **okul korkusu** ‘Akıl ermez bir takım nedenlerden ötürü, özellikle ana ve ilkokul yıllarında, bir çocuğun okula gitmekten çekinmesi. Kökeni ana-babaya aşırı bağlanma olan bir ayrılma kavgası, ya da yer korkusu olabilir’ (Öncül:811).

* **okul kültürü** ‘Okulda kazanılan değerler bütünü’. ‘Okul kültürü belli değer, norm, gelenek ve inançları bireylere aktararak onların istendik davranışlar kazanmalarını sağlayabilir’ (S.A.Ü.E.F.D 16:27).

* **okul kütüphanesi** ‘school library’ (Demirel:88).

* **okul laboratuvarı** ‘Okulda öğrencilerle öğretmenlerin deney yaptıkları bir yer ya da bölüm. Genellikle burası deney yapma ya da sorunlar üzerinde çalışma ve araştırmalarda bulunmada kullanılacak özel araç ve gereçlerle donatılmıştır’ (Öncül:811).

* **okul mahkemesi** ‘1. Öğrencilerin kendi kendilerini yönetme kurulunun bir koludur. Okulun düzenine ve kurallarına aykırı davranışlarda bulunan öğrencileri çağırıp sorgulama ve suçlu bulunanları, yönetmeliklere göre, cezalandırma yetkisi olan, öğrencilerin seçtiği bir yargı görevlileri kümesi. Bir tür onur kurulu.

2. Ara sıra yurttaşlık bilgisi derslerinde, ufak tefek disiplin olaylarını sorgulamak üzere, sınıfın seçmiş olduğu öğrencilere sınıfta oynanan mahkeme rolü için de kullanılır’ (Öncül:812).

* **okul maliyeti** ‘Bir okula eğitim hizmetini gereği gibi yapabilmesi için belirli bir süre – genellikle bir öğretim yılı – için verilen para ve paraya çevrilebilir nitelik taşıyan hizmet tutarı’ (Oğuzkan:108).

* **okul mevcudu** ‘Öğrenci mevcudu’ (Öncül:812).

* **okul mimarı** ‘Okul yapı projeleri ve bunların yapımı alanında uzmanlık kazanmış mimar’ (Öncül:812, Oğuzkan:108, Demirel:88).

* **okul mimarlığı** ‘Okul binalarının büyüklüğü, eğitim ve öğretim bakımından işlevselliği, ısıtma ve ışıklandırma durumu, güzelduyusal niteliği gibi sorunları inceleme ve uygulama konusu yapan mimarlık alanı’ (Oğuzkan:108, Demirel:88).

***okul müdürü** ‘Okul yönetmeni’ (Öncül:812, Demirel:88): ‘‘Okul müdürleri kültürü zamanla şekillendirir, var olan gelenekleri, amaçlayan, törenleri dikkatlice düşündükten sonra okul başarısını sağlayan ortak ve işbirlikçi vizyonu yaratmak için işgörenler ve öğrencilerle birlikte çalışır’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:28).

* **okul müdür yardımcısı** ‘assistant, deputy headmaster, vice principal’ (Demirel:88).

* **okul müzesi** ‘Çevreden derlenen değerli tarih ve sanat eserleri ile derslere ilişkin birtakım gereç ve örneklerin de saklandığı, başta öğretmen ve öğrenciler olmak üzere ilgililerin gezme ve incelemelerine açık tutulan yer’ (Oğuzkan:109, Öncül:812, Demirel:88).

* **okul müziği** ‘Okulun eğitim amaçları ile müzik derslerinin öğretim amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunacak biçimde düzenlenen, okunması ya da çalınması öngörülen yapıtların genellikle eğitsel nitelikler taşımasına özen gösterilen müzik’ (Oğuzkan:109, Demirel:88).

* **okul nüfusu** ‘1. Belli bir bölgedeki okullarda yazılı bulunan öğrencilerin toplam sayısı.

2. Öğrenci ve öğretim üyelerini de içine alan toplam sayı.

3. Zorunlu öğrenim çağındaki çocuk sayısı.

4. Belli bir okula ya da okul kümesine giden öğrenci toplamı. Resmi okullardaki, özel okullardaki, meslek okullarındaki öğrenci sayısı... gibi’ (Öncül:812, Oğuzkan:109).

* **okul onur listesi** ‘İstenen akademik standartlar ölçüsünde başarı gösteren öğrencileri belirtmek üzere bir okul ya da üniversitenin her dönem ya da yıl sonu yayınladığı liste’ (Öncül:812).

* **okul otobüsü** ‘Öğrencilerin okullarına ya da inceleme ve spor yerlerine götürüp getiren motorlu araçlar. (Özellikle okul açılmayacak kadar küçük köylerde ve büyük kentlerde kullanılır. Özel ya da resmi olabilir’ (Öncül:812).

* **okul ödevi** ‘Ev ödevi’ (Öncül:812).

* **okul öğretmeni** ‘Resmi ve özel okullarda öğretmenlik yapan yetkili kişi. (Hastane, hapisane vb. kurumlarda çalışan öğretmenden ayırmak için kullanılır)’ (Öncül:812).

* **okul öncesi** ‘1. Çocuğun okul çağına girmesinden önceki çağı.

2. Bu çağla ilgili, bu çağa özgü: *Okul öncesi eğitim*’ (Türkçe Sözlük:1494, Demirel:88): ‘‘Okul öncesi, İngilizce öğretmenliği gibi alanlarda insan gücü talebi arzdan yüksek seyretmeye devam ettiği gözlenmektedir’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:41).

* **okul öncesi çağı** ‘1. Küçük çocukluk çağını doldurmuş, ama okula alınma en düşük yaşı altında olan çocuk, 2-5 yaşları arasındaki çocuk.

2. Geniş anlamda, okula başlayıncaya kadarki çocuk’ (Öncül:812, Demirel:88).

* **okul öncesi çocuğu** ‘Küçük çocuklara kümeler içinde kılavuzlukta bulunma yöntem ve kuramıdır. Genellikle yuvalarla anaokullarında verilen eğitimde örneğini bulur. Bu eğitimde bireyin gizil güçlerini geliştirmeye ve sorunlarını çözmeye, kendisine yardımda bulunmaya önem verir’ (Öncül:812).

* **okul öncesi dönem** ‘*preschool period*’ (Demirel:88): ‘‘Okul öncesi dönemde oluşan gelişim farklılıkları, 4-6 yıllık bir eğitim süreciyle dengeye ulaştırılamamaktadır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:51).

* **okul öncesi eğitim** ‘Doğumdan zorunlu eğitim yaşına değin çocukların gelişim özellikleri, kişisel ayrılıkları ve yetenekleri göz önünde bulundurularak onların bedensel, duygusal ve toplumsal gelişmelerine yardım etmek amacıyla aileler ve birtakım kurumlar tarafından uygulanan eğitim.’ (Demirel:88).

* **okul öncesi eğitim programları** ‘*kindergarten curricular*’ (Demirel:88).

* **okul öncesi etkinlikler** ‘*preschool activities*’ (Demirel:88).

* **okul öncesi etkinlikleri** ‘Zorunlu eğitim çağına girmemiş çocuklarla, anaokulları ve çocuk yuvalarında yapılan türlü çalışmalar: Konuşma, gözlem, araştırma, duyuları geliştirme, el ve beden çalışmaları..gibi. Bu etkinliklerin amacı çocukların duyu ve yeteneklerini geliştirme ve onları okul çalışmaları için hazırlamaktır’ (Öncül:813).

* **okul öncesi kurumlar** ‘Bebeklik çağını geçirmiş, ama henüz zorunlu eğitim çağına girmemiş çocukların eğitimi ile uğraşan kurumlar: Ana okulları ile çocuk bahçeleri. Bunlarda bildiğimiz dersler pek yer almaz, daha çok çocukların kişisel ve toplumsal gelişmelerine ağırlık verilir’ (Öncül:813, Demirel:88).

* **okul örgütü** ‘Okul çalışmalarını yürütmek amacı ile öğretmenlerin, öğrencilerin, müfettiş ve öteki ilgilerinin çalışmalarını sağlayan yapı ve düzen’ (Öncül:813, Oğuzkan:109, Demirel:88).

* **okul parası** ‘Öğrenim ücreti’ (Öncül:813).

* **okul parlamentosu** ‘Öğrenci yönetimi’ (Öncül:813).

* **okul polisi** ‘Özel olarak gençler üzerinde çalışan polis. Genel olarak resmi kılığı olmaz. Bu amaçla yetiştirilmişlerdir. Daha çok önleyici bir görev yaparlar. Zorunlu öğrenimi izleme, bedensel, ruhsal ve törel yönlerden tehlikede olan çocuk ve gençleri kollama, çocuk mahkemeleri ile işbirliği yapma, toplumsal yardım kurumlarına yardımcı

olma... gibi. Eşanl. Gençlik polisi. (Bu tür örgüt birçok ileri ülkelerde vardır.)' (Öncül:813).

* **okul politikası** 'Eğitim politikasının okulları ilgilendiren yanı ve onun ayrılmaz bir parçası. Çoğu kez anayasalarla temel eğitim yasalarında ilkeleri belirtilmiştir. Öğretim özgürlüğü, toplu eğitim, laiklik, eşit eğitim fırsatı, eğitim hakkı,paralı eğitim, iş eğitimi..gibi. Bu ana çerçeve içinde siyasal partilerle türlü baskı kümelerinin bu konuda ayrıntılı görüşleri olur. Bkz. eğitim politikası. Eşanl. Okul siyasası' (Öncül:814).

* **okul programı** 'Bir okulun ders dışı çalışmalarını da kapsayan tüm programdır. Bunda ders ve etkinliklerin türleri ve sırası belirtilmiştir. Ara sıra belli bir dersin programı (program of study) ile eşanlamda kullanılır' (Öncül:814).

* **okul psikoloğu** 'Okul ruhbilimcisi' (Öncül:814).

* **okul psikoloğu** '*school psychologist*' (Demirel:88).

* **okul radyosu** 'Bir okulun öğrencileri ya da öğretim üyeleri ve de bunların her ikisi tarafından sunulan radyo programları. (Böyle bir yayın sınıfta yararlanma amacını güder ya da gütmeyebilir. Belgesel yayınlar, öğretimi tamamlar nitelikte ve öğretmeni destekler türden yapılabilir)' (Öncül:814).

* **okul reformu** 'Geniş anlamı ile okul düzeninin iyileşmesi ya da yenileşmesi, eskinin yerine yeninin konması için atılan her önemli adım demektir. Genellikle 20.yy başlarında kendini gösteren okul reform çabalarının ortak amaçları, siyasal ve eğitsel yönleri ne olursa olsun, şöyle özetlenebilir:

1. Her sınıf halkın çocuğunun sinesinden toplayacak bir tek ve esnek okul örgütü kurmak.

2. Toplumsal ve ekonomik durumu ne olursa olsun her çocuğa eşit eğitim olanağı sağlamak.

3. Okul çalışmaları ile öğrenme çabalarını günün bilimsel buluşlarına dayandırmak' (Öncül:814).

* **okul ruhbilimcisi** 'İlk ve orta dereceli okullarda okuyan öğrencilerin ruhsal sorunlarını çözmek, okulda karşılaşılan önemli disiplin sorunlarında ilgililere yardım etmek ile görevli kimse' (Oğuzkan:109, Öncül:814).

* **okul ruhbilimi** 'Eğitim ruhbilimi' (Öncül:814).

* **okul ruhsal danışmanı** ‘1. Teker teker öğrencilere, uyum yapmalarında ve özellikle mesleksi, eğitsel ve kişisel konularda seçim yapmalarına yardımcı olan uzman kimse’ (Öncül:814, Demirel:88).

* **okul sağlık bilgisi** ‘Okul yapısının kuruluş yeri ve yönünden tutunuz da okulun ısıtma, aydınlatma ve temizlik araçları ile her türlü eşyasına varıncaya kadar her konunun sağlık koşullarını, okula başlama yaşı, ders tür ve saatlerinin sayısı ile dağılımı, tenefüsler, tatiller, cezalar..gibi öğretimle ilgili sağlık kurallarını inceleyen ve çocukların okulda sağlıklı yaşamalarını yaşama ve araştıran bir bilim dalı. Bu konular genellikle okulu hekiminin sorumluluğuna girer’ (Öncül:815).

* **okul sahnesi** ‘Çağcıl okul yapılarında bu amaçla yapılan ve okul temsilcileri ile türlü gösteriler için kullanılan sahne. Bu tür sahnesi olmayan okullarda toplantı salonunda ve yazıları bahçede bu amaçla geçici sahneler kurulabilir. Sahnelerden, okul temsilcileri yanında beden eğitimi ve müzik çalışmalarında da yararlanır’ (Öncül:815).

* **okul sergisi** ‘Okul etkinlikleri ile öğrenci çalışmaları sonucu elde edilen ve eğitsel değer taşıyan ürünleri öğrencilere, velilere ve çevre halkına göstermek amacıyla genellikle öğretim yılı sonunda düzenlenen sergi’ (Oğuzkan:110, Öncül:815, Demirel:88).

* **okul sistemi** ‘Merkezi ya da bölgesel bir yetkeye bağlı tüm okullar. Özellikle örgün eğitim’ (Öncül:815, Demirel:88): ‘*Burada okul sistemi modelleri esas olarak Türk eğitim sistemini de içerecek biçimde Schelsky’ nin ve Turner’ ın yaptığı sınıflamaya dayalı olarak açıklanacaktır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:44).

* **okul sonrası** ‘1. Örgün eğitimden sonraki dönem

2. Okul çağını izleyen çağ.

3. Bu dönem ve çağ ile ilgili’ (Öncül:815, Türkçe Sözlük1494, Demirel:88).

* **okul sonrası eğitim** ‘Okula gidemeyen ya da okuldan ayrılanların tam gün ve yarı gün olarak katıldıkları genel ve meslek eğitimi. Genellikle meslek ve boş zamanları kullanma eğitimi türündedir, çoğunlukla yüksek öğrenim derecesi altında bir eğitim sağlar. (Bu terim İngiltere’de şu üç türde kullanılır:

1. Orta öğretim sonrası her tür eğitimi kapsar. Üçüncü basamak eğitim ile eşanlamdadır. Bu, bu terimin en az kullanılan anlamıdır.

2. Akademik yüksek eğitim düzeyi altında ve dereceye yerine diploma veren tüm orta öğretim sonrası eğitimi. Çoğunlukla mesleki ve teknik öğrenim veren, genel ve kültür eğitimini de kapsayan bir eğitim türüdür. Bu terimin en geniş kullanım alanı budur.

3. İngiltere’de üniversite dışında tüm orta öğretim sonrası eğitim kurumları demektir. Bu eğitim meslek ve eğitim yanında derecede de vermektedir. Bkz. üçüncü basamak eğitim ve tamamlayıcı eğitim)’ (Öncül:815, Demirel:88).

* **okul sonrası yetiştirim** ‘İlk yetişmeyi izleyen ve onun tamamlayan bir yetişme türü. bu terim tazeleme, tamamlama, destekleme yetiştirmeleri vb. gibi pek çok yetiştirme türünü içine alan çok geniş bir terimdir’ (Öncül:815).

* **okul sosyal çalışma uzmanı** ‘*school social worker*’ (Demirel:88).

* **okul sosyal yardım hizmetleri** ‘Öğrencilere daha verimli bir öğretim ortamı sağlamak; onlara beslenme, giyim, sağlık yoklaması, diş bakımı vb. konularda doğrudan doğruya yardımda bulunmak için okulca yapılan her türlü çalışmaya verilen ad’ (Oğuzkan:110, Demirel:88).

* **okul sosyal yardımcısı** ‘Sosyal hizmet yöntem ve uygulamaları konusunda yetişmiş olup aileler, çevresel kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yaparak öğrencilerin kişisel uyum sorunlarının çözümüne yardım etmek üzere okulca görevlendirilen kimse; bu gibi işlere bakmak için okul yönetimince görevlendirilen öğretmen’ (Oğuzkan:110).

* **okul standartları** ‘1. Bir okulun ya da programlarının niteliği hakkında karar vermede kullanılan ölçütler. Bunlar değerlendirmeyi yapan kişi ya da kümenin yargılarını temsil eder ve çok kez nesnel testlerle kanıların ortaya koyduğu şeylerdir.

2. Alınan kurslarda ya da okulu bitirmek için aranan kredi gerekleri.

3. Kazanılması istenen başarı amaçları ya da ülküleri’ (Öncül:816).

* **okul süresi** ‘Okul yılı’ (Öncül:817).

* **okul şarkıları** ‘Eğitsel amaçla bestelenmiş ya da okul müziği özelliklerini taşıyan tek sesli, çok sesli, eşlikli ve eşiksiz şarkılar’ (Oğuzkan:110, Demirel:89).

* **okul tabanlı** ‘*school-based*’ (Demirel:89).

* **okul takvimi** ‘Okulun her tür çalışmalarını, ders ve tatil günlerini gösteren bir okul yılı takvimi’ (Öncül:817).

* **okul taraması** ‘Okul anketi’ (Öncül:817).

* **okul tatilleri** ‘Okulun öğretim yapmadığı, çalışmalarına ara verdiği dönemlerdir. Bunlar genellikle yasa ve yönetmeliklerle saptanmıştır. Bunlar olağan olarak yarıyıl ara tatilleri ile uzun süren yıl sonu ya da yaz tatilleridir. Bunlar dışında her ülke ve kendin ya da bölgesel dinsel ve ulusal günlerinde yapılan tatiller de vardır’ (Öncül:817).

* **okul teftişi** ‘Genellikle okullardaki eğitim ve öğretim çalışmalarının iyileştirilmesini amaç edinen ve yetkililerce yapılan her türlü meslek çalışması’ (Öncül:817).

* **okul televizyonu** ‘Genel televizyon yayınları içinde okullar için ayrılan bir zaman aralığında ya da kapalı devre televizyonu ile yapılan özel amaçlı televizyon yayınları. Bkz. radyo ve televizyon eğitimi’ (Öncül:817).

* **okul temelleri** ‘Okul çağındaki çocuklar için özel olarak hazırlanmış oyun türü. 6-16 yaşları arasındaki her çocuğun zevkle ilgileneceği bu temsiller çocukların anlatım yetenekleri ile zevklerini geliştirmede, Türk dili ve yazını, tarih, yurttaşlık bilgisi, resim-iş müzik, beden eğitimi..gibi derslerin işbirliği yapmasında çok önemli bir eğitim aracıdır’ (Öncül:818).

* **okul testi** ‘Öğrencilerin okul derslerindeki, özellikle akademik derslerdeki başarısını belli etmek üzere hazırlanmış bir ölçme aracıdır’ (Öncül:818).

* **okul tipi** ‘Okulların fiziksel durumu’. ‘Her okul tipi belirli bir zümre içindir’ (S.A.Ü.E.F.D 15:45).

* **okul toplumsal hizmetleri** ‘Öğretimi daha iyi görebilmeleri için okulun öğrencilerine sağladığı hizmetler. Yiyecek, giyecek, hekim, diş ve öteki hizmetler..gibi’ (Öncül:818).

* **okul toplumsal yardımcısı** ‘Genellikle okul toplumsal yardım yöntem ve tekniklerinde yetişmiş ve ailelerle, yakın çevrenin kurum ve örgütleri ile işbirliği yaparak bireylerin uyum sorunlarını çözmede yardımcılık etme sorumluluğunu taşıyan bir okul görevlisi’ (Öncül:818).

* **okul türleri** 'Ortaöğretimde var olan okul çeşitleri'. '*Bugün ortaöğretimde var olan okul türlerinin uyguladıkları programlar ile esasen bu iki nokta arasında bir yerde modelleştirildikleri görülmektedir*' (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **okul uygulama bahçesi** 'Uygulama bahçesi' (Oğuzkan:110).

* **okul ücreti** 'Türlü eğitim ve öğretim giderlerinin bir bölümünü karşılamak amacıyla okulca öğrencilerden alınan para' (Oğuzkan:110, Öncül:818, Demirel:89).

* **okul ve öğrencileri koruma derneği** 'Bir okula devam eden öğrencilerin daha iyi koşullar içinde eğitim görmelerini sağlamak için giyim, ders kitabı ve aracı gibi konularda yardımda bulunmak ve gerekirse yeni okul binası yapmak ya da yapılmış binaları onartmak gibi amaçlarla çalışan ve Dernekler Yasasına göre kurulan dernek' (Oğuzkan:110, Öncül:818, Demirel:89).

* **okul yapısı** 'Bir okulun sahip olduğu özelliklerin tümü'. '*Avrupa ülkelerinin çoğunda ve onların sömürgelerinde okul yapısı belirli bir döneme kadar, durağan bir toplumun mesleki statü yapısını yansıtmıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **okul yarışmaları** 'Okul programı ile ilgili olarak akademik derslerde, atletizm çalışmalarında ve öteki etkinliklerde yapılan düzenli, türlü karşılaşma ya da yarışmalar. Çoğu kez bu yarışmalar il çapında ya da ulusal kurumlarca düzenlenir' (Öncül:818).

* **okul yaşamı** 'Öğrenim görmüş her insanın yaşamında etkin, zengin ve önemli anılarla dolu geçen bir okul yaşamı vardır. Bu yaşam yalnızca derslikte öğretmen ile öğrenciler arasında geçen dar ve sınırlı bir yaşam demek değildir, ders ve okuldışı tüm etkinlikleri de içine alan bir yaşamdır. Temel alışkanlıklar, derin dostluklar bu yaşam içinde kazanılır' (Öncül:818).

* **okul yaşı** 'Zihin ve beden gelişmesi bakımından durumları uygun bütün çocukların okula devam etmelerinin gerektiği ve yasayla saptanmış olan çağa rastlayan herhangi bir yaş' (Oğuzkan:110, Öncül:819, Demirel:89).

* **okul yayınları** '1. Bir okulda ya da yüksek öğrenim kurumunda bir küme öğrenci tarafından hazırlanıp yayımlanan yıllıklar, el kitapları, dergiler ya da gazeteler... gibi basılı ya da çoğaltılmış materyal.

2. Bir okulun her tür yayını' (Öncül:819).

* **okul yazanağı** ‘Okul yöneticisinin belli zamanlarda üst yetkililere ya da ana-babalara okul durumu, gereksinmeleri, personeli, çalışmaları, başarılar vb. ile ilgili olarak vermiş oldukları yazılı belge. (Bu raporların konuları gönderildikleri yerlere göre çok değişik olabilir: Yılın değişik dönemlerine ve gereksinmelere göre: Öğretmen ve öğrenci sayıları, bunların okula devamları ve devamsızlıkları, başarıları, okulun bina, derslik, araç-gereç, onarım ve para durumu, okulun ele aldığı ve alacağı işler vb işle ilgili konular gibi..)’ (Öncül: 819).

* **okul yeteneği** ‘Öğrenim yeteneği’ (Öncül:819).

* **okul yılı** ‘Bir okulun gündüzleri öğretime açık bulunduğu süre. Yalnızca kısa ara tatillerinin böldüğü bu süre olağan olarak 32-40 haftalıktır. Eşanl. Ders yılı, öğretim yılı’ (Öncül:819, Demirel:89).

* **okul yöneticisi** ‘Okul yönetmeni’ (Öncül:819): ‘‘Okul yöneticileri öğretmenlerin mesleki bilgi ve birikimlerini artırabilmeleri için seminerlerden, konferanslardan ve meslektaşlarından yararlanmaları doğrultusunda daha fazla imkanlar tanınmalıdır’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:39).

* **okul yönetim kurulu** ‘*school board association*’ (Demirel:89).

* **okul yönetimi** ‘Öğretim çalışmalarının düzenlenmesi ve değerlendirilmesi, bütçenin hazırlanması, verilen ödeneğin harcanması, okul binasının bakımı vb. işlerin tümüne verilen ad’ (Demirel:89, Öncül:819, Oğuzkan:110).

* **okul yönetmeliği** ‘Genellikle yönetici, öğretmen ve öğrenci gibi okul personelinin derslikte ve okuldaki davranışlarının nasıl olması gerektiğini belirten, sağlıklı ve başarılı çalışmanın yollarını gösteren uyarı ve öneriler dergisidir. Disiplin, sınav, içişleri yönetmelikleri... gibi çok değişik türleri vardır. Bunlar kavramlara açıklık getirir ve uygulamaların sağlıklı olmasını sağlar’ (Öncül:819).

* **okul yönetmeni** ‘Bir okulun ya da okul türünün yönetici başı ve mesleksen önderi: İlkokul, ortaokul ve lise yönetmeleri..gibi. Büyük okullarda yönetmen ders okutmaz ve kendini hepten yönetim işlerine verir. Küçük okullarda genellikle ders okutur. Eşanl. Okul yöneticisi’ (Öncül:819).

* **okul ziyareti** ‘Eğitim ve öğretim çalışmalarını yerinde görmek ve gereken önlemleri almak üzere denetici ve yönetici gibi yetkililer dışında, birbirlerinden yararlanmak amacı ile anlaşarak başka okulların öğretmenleri ve ana-babaların karşılıklı anlayış havası içinde,

belirli gün ve saatlerde, okulları gezip görmeleri. Sınıf, öğretim ve denetim ziyaretleri' (Öncül:820).

→ (**Bkz. mektep**).

okula alınma yaşı '1. Yasa ve yönetmeliklere göre resmi ve özel okullara girebilmek için belirtilmiş olan en küçük yaş.

2. Öğrencilerin belli bir okula ya da sınıfa alınma yaşı' (Öncül:804).

okula alma 'Bir okula ya da eğitim kurumuna girmek için yapılan başvurunun kabul edilmesi' (Öncül:804).

okula devam '*school attendance*' (Demirel:89).

okula erken alma '1. Anlıksal yönleri ileri çocukları, yasaların okula alma için saptadıktan yaştan küçük oldukları zaman, okula alma yolu ile bu gibilere ilerleme olanağı verme. Genel olarak okul ruhbilimcisinin kanısı üzerine okul yönetimi bu tür uygulamaya girişir.

2. Okul öncesi çağdaki engelli çocukları okula alma yolu' (Öncül:804, Demirel:89).

okula gelmeme 'Bir öğrencinin geçerli bir neden olmadan okula gelmemesi, derslerden uzak kalmasıdır. Genellikle bunun ölçüsü bir ders saatinin çoğuna gelmemesidir, ama bu konuda kesin bir anlaşma yoktur. Her ülkede bu ölçüyü yönetmelikler saptamıştır. Okula gelmeme özürülü ya da özürsüz olabilir. Hastalık ya da önemli öteki nedenlerle olursa bu tür okula gelmemeler yönetmeliklerine göre özürülü, bunlar dışındakiler özürsüz gelmeme sayılır. (Öğrenim zorunluluğu kökleşmiş sanayi ülkelerinde ortalama okula gelmeme % 10'dan azdır. Küçük çocukların hastalıklara karşı çok duyarlı olmaları yüzünden okulun ilk yıllarında okula gelmeme doğal olarak çok olur ve bu başarısızlığın da nedeni olur. Geçerli bir neden olmadan okula gelmeme ortalama % 1'den azdır. Toplumsal ve ekonomik durumları elverişsiz olan çevrelerde, özellikle ekonomik bunalım dönemlerinde, bu tür okula gelmemeler çoğalır.)' (Öncül:804).

okula gitme 'Çocukların okula devam etmesi. Özellikle zorunlu eğitim çağında bu, ana-babaları sorumlu kılan bir ödevdir ve çocuklarını okula göndermeyen ana-babalar cezaya çarptırılır' (Öncül:804).

okula gitme zorunluluğu ‘Okula gitme ya da öğrenim konusunda yasaların koyduğu zorunluluk. Zorunlu öğrenimin altı yaş sınırı genel olarak 6-8, üst sınırı da 16-18 yaşları arasında değişir’ (Öncül:805, Demirel:89).

okula gitmemekte direnme ‘Çocuğun okula gitmek istememesi ya da okula gidiyorum diye bir arkadaşının evine gitmesi ya da bir başka yere sığınması, saklanması durumu. Bunun kökeninde evden kopmaktan korkma yatar. Kimi yetkililer bunu okul korkusunun bir belirtisi sayarlar, ama okul korkusunda, çocuk okulda ana-babası ile birlikte de olsa, okuldan korkar. Oysa okula gitmekten kaçınanların çoğunda ana-babadan kopma kaygısı baskındır’ (Öncül:805).

okula olgunluk ‘İlkokula girmek için gerekli olan bedensel ve ruhsal gelişme düzeyi. Birçok ülkede, yasalara göre bu, 6 yaş sonu olarak saptanmışsa da yapılan araştırmalara göre ilkokula başlayanların yaklaşık olarak dörtte biri okul çalışmaları için yeteri kadar olgun değildir. Bu amaçla kimi ülkelerde çocukların okula olgun olup olmadıklarını belli etmek üzere okula olgunluk testleri hazırlanmıştır. Okula hazır olma’ (Öncül:805).

okula seçerek alma ‘Adayları, yerleşme yerine ya da başarıyı önceden belirleyen ölçülere ya da öğrenim yeteneğine, kişilik özellikleri ve yarınki başarı olasılığı gibi başka ölçülere göre seçerek, bir öğretim kurumuna öğrenci alma yolu’ (Öncül:805, Demirel:89).

okula yazılma ‘Okula alma’ (Öncül:805).

okul-aile birliği (OAB) ‘İlkokullar ile orta dereceli okullarda aile ile okul arasındaki bağları güçlendirmek ve öğrencilerin iyi bir ortamda yetişmelerini sağlamak amacıyla kurulan dernek’ (Oğuzkan:107).

okulda çıkarılma ‘Genel olarak başarısızlık ya da özellikle cezalandırma yüzünden bir öğrencinin sınıftan ya da okuldan çıkarılması. Kovma, okuldan alma, uzaklaştırma’ (Öncül:808).

okulda ilerleme ‘Bir öğrencinin türlü testler, öğretmen notları ve kanatadı ile değerlendirilen okul derslerindeki başarısında gösterdiği ilerleme. Eşanlı. Derslerde ilerleme, akademik ilerleme’ (Öncül:808).

okuldan ayrılanlar ‘*dropouts*’ (Demirel:89).

okuldan ayrılma ‘Herhangi bir diploma almadan okulu bırakma’ (Oğuzkan:107, Öncül:808).

okuldan çıkarma ‘Disiplin suçu işlemiş olan öğrencinin, başka bir okula yazılmasına yarayacak bir gerçekleştirme belgesi verilerek, bulunduğu okuldan çıkarılması’ (Oğuzkan:107, Demirel:89).

okuldan kaçma ‘Geçerli bir neden olmadan bir çocuğun bile bile okula gelmemesi, izinsiz olarak okulda bulunmama alışkanlığı. Okul argosunda okulu asmak, kaytarmak. (Bu tür çocuklar çok kez suça yönelme eğilimi gösterir.)’ (Öncül:808).

okuldan uzaklaştırma ‘Öğrenciyi okuldan ayırmağa zorlama. Genellikle yalnız aşırı suçlar ya da düzeltilemeyen davranış bozuklukları için uygulanır’ (Öncül:808).

okuldaş ‘Aynı okulda okuyan öğrencilerden her biri’ (Oğuzkan:108, Türkçe Sözlük:1494, Öncül:808).

okulla ilgili ‘1. Eşanlı. Okula değin, okulsal.

2. Öğretim kurumları ile ilgili, bu kurumlara özgü’ (Öncül:811).

okullar arası ‘Birçok okul ile ilgili olan’ (Türkçe Sözlük:1494).

okullararası yarışma ‘İlk ya da orta dereceli okullar arasında, genellikle atletizm alanında, ara sıra da müzik, tiyatro ve söylev konularında, belli bir programa göre yapılan yarışma ya da karşılaşmalar. Okullararası müsabaka’ (Öncül:811).

okulların birleştirilmesi ‘1. Genel olarak bir ya da daha çok küçük okulu kaldırıp bunun yerine öğrencileri, daha büyük bir okulda toplama yolu olarak tanımlanır. Birleştirilmiş okulun başlıca özelliği öğrencisi yeteri sayıda olan bir okul birimi kurmaktır. Bu tanıma göre okulun adı “birleştirilmiş okul” ya da “merkezi okul” (consolidated or centralized school) olur’ (Öncül:811).

okulların standartlaştırılması ‘Aynı türdeki tüm okulların, programlar, öğretmenlerin yetişmesi ve okul yapı ve araçları... gibi bakımlardan, önceden saptanmış bir basamak ya da ölçüde başarı sağlamalarını isteme işi ya da işlemi’ (Öncül:811, Demirel:89).

okullaşma ‘1. Genel olarak bir çocuğun öğrenimi için, ana-babalar ve öğretmenlerce alınacak önlemlerin tümü. (Okula devam ile bireysel özelliklere uygun eğitim yöntemlerini kullanmayı kapsar.)

2. Zorunlu eğitim çağındaki çocukları okula kavuşturma, zorunlu eğitimi gerçekleştirme derecesi.

3. Her okul türünün yaş kapsamına giren çocukları o tür okula kavuşturma, o tür okullardan yararlanı duruma getirme' (Öncül:811, Türkçe Sözlük:1494, Oğuzkan:108, Demirel:89).

* **okullaşma oranı** 'Herhangi bir öğretim kademesinde öğrenim görme yaşına gelmiş çağ nüfusunun, ilgili öğretim kademelerinde öğrenim gören öğrencilerin sayısına oranı' (Demirel:89, Öncül:811, Oğuzkan:108).

okullaşmak '1. Bir yerde okula giden öğrenci sayısı artmak.

2. Okul sayısı artmak' (Türkçe Sözlük:1494).

okullu 'Bir okula devam eden kimse, öğrenci' (Türkçe Sözlük:1494, Öncül:812, Oğuzkan:108).

okulöncesi 'Çocuğun, okula başlamasından önceki çağ ile ilgili; bu çağa özgü' (Oğuzkan:109).

* **okulöncesi çağı** 'Genellikle üç yaşından başlayarak çocukların, oyun çağını da kapsamak üzere, altı yaşına değin süren gelişme dönemine verilen ad' (Oğuzkan:109).

* **okulöncesi çocuğu** 'Bebeklik dönemini aşmış olmakla birlikte henüz okula başlamak için gerekli en küçük yaşın altında bulunan çocuk' (Oğuzkan:109).

* **okulöncesi eğitim** 'Küçük çocuklara kümeler içinde kılavuzlukta bulunma yöntem ve kuramıdır. Genellikle yuvalarla anaokullarında verilen eğitimde örneğini bulur. Bu eğitimde bireyin gizil güçlerini geliştirmeye ve sorunlarını çözmeye, kendisine yardımda bulunmaya önem verir' (Öncül:813).

* **okulöncesi eğitim programı** '*preprimary curriculum*' (Demirel:89).

* **okulöncesi eğitimi** '1. Doğumdan zorunlu eğitim yaşına değin çocukların gelişim özellikleri, kişisel ayrılıkları ve yetenekleri göz önünde bulundurularak onların bedensel, duygusal ve toplumsal gelişmelerine yardım etmek amacıyla aileler ve birtakım kurumlar tarafından uygulanan eğitim.

2. Okulöncesi çağında bulunan küçük çocuklara özellikle yuvalarda, anaokullarında ya da anasınıflarında kişisel anıklıklarının gelişmesi, toplumsal alışkanlıklar kazanmaları ve sorun çözmeye yeteneklerini arttırmaları için verilen eğitim' (Oğuzkan:109).

* **okulöncesi kurumları** ‘Okul öncesi çağında bulunan çocukların bakımları ve eğitimleri ile ilgili kurumlar’ (Oğuzkan:109).

* **okulöncesi öğretmeni** ‘Çocuk bahçesi öğretmeni’ (Öncül:813).

* **okulöncesi programları** ‘Çocuk bahçesi programı’ (Öncül:813).

okulönü geçit görevlileri ‘Okulun özellikle açılış ve kapanış saatlerinde öğrencilerin yakındaki yol kavşaklarını güvenle geçmelerine yardım ve kılavuzluk eden öğrenci ya da yetişkin görevliler, (ABD’de bu görevliler ellerinde saplı kırmızı bir levha taşıdıkları için bunlar okul argosunda “lollypop men or lady-elma şekerlileri” diye anılır.)’ (Öncül:813).

okulsal ‘1. Kuramsal yönü ağır basan, kılışsal olmaktan uzak.

2. Öğretim kurumları ile ilgili, bu kurumlara özgü’ (Oğuzkan:110).

okulsonrası ‘1. Örgün eğitimi izleyen dönem.

2. Okul çağından sonra gelen çağ.

3. Bu çağla ilgili, bu çağa özgü’ (Oğuzkan:110).

* **okulsonrası eğitimi** ‘Belli bir çağda okuldan ayrılanlar ile okulu bitirenlerin kişisel yönden ya da meslek bakımından yeni durumlara uymalarını sağlamak için düzenlenen eğitim’ (Oğuzkan:110).

okulsuz eğitim ‘Okulun gereksizliği adı da verilen bir akım önce ABD’de boy göstermiş, daha sonra İngiltere ve öteki ülkelere de yayılmıştır. Okulun artık etkisiz kaldığı, demokratik olmayan, pahalı ve modası geçmiş bir eğitim kurumu olduğunu ileri süren ve böylece toplumu okulsuzlaştırmayı amaçlayan bu akım okul yerine kitaplıklar ve birtakım özel yetiştiriciler ağından yararlanılmasını, toplulukta bağımsız ve ortaklaşa öğrenmelerin yer almasını savunmaktadır. Bu düşünce Ivan İllicih’in 1971’de yayınlanan “Deschooling Society- Okulsuzlaştırılmış Toplum” adlı kitabından kaynaklanmaktadır. Okulun kaldırılıp bir kurum olmaktan çıkarılmasını savunan bu kitap hele 1960’lı yıllardan bu yana okulların tekelleştiğini, ayıklama ve düşünce aşılama amaçları ile okulların toplumsal eşitsizliği kurallaştırdığını ve günlük yaşamdan uzaklaştığını ileri sürmektedir. Okulu ve onun gerek birey ve gerekse toplum için oynadığı rolü eleştiren bu akım insanların her yaşta, her yerde ve herkesten bir şeyler öğrenebileceğini, bu tür öğrenmelerin gerçeğe dayalı, özgür bir biçimde ve yaşanarak sağlanacağını savunur. (Yaşamın ve işgüç sahibi olmanın giderek daha uzun süre okumaya bağımlılaştığı ve okul sorunlarının öğrenciler, öğretmenler ve

ana-babalar için hergün biraz daha arttığı ve önem kazandığı son yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu terimin anlamı, okulların ortadan kaldırılması olmayıp onların sınırlandırılmasıdır. Ayrıca bu istek, okulların her alana yayılmasını ve özellikle insanların tüm yaşa boyunca okuldan yakalarını sıyırılmalarına karşıdır. İşte, okulun bu gereğinden çok önem kazanmasına karşı, ona bel ağılamama ve okulun gereksizliği akımı doğmuştur. Buna göre öğrenme işi de başka alanlara ve başka yollara kaydırılmalı ve buralara önem verilmelidir. Okulu aşırı bağlanma demek yalnızca daha çok çocuğun daha uzun süre okula gitme zorunda kalması anlamına gelmeyip şu yönlerde beliren tutumları da yansıtır.

1. Öğrenme ve ders dışında ders aralarında, boş zamanlarda, evde vb. doğru dürüst bir şey öğrenilemez.

2. Öğrenme işini yalnızca öğretmen becerir, başkası doğru dürüst bir şeyler öğretmez. Öğretmen olmayanlar ne çocukları, ne de yetişkinleri yeterince ilgilendiremez.

3. Öğretmen, özel olarak yetiştirilme ve resmi olarak benimsenme ve atanma yolu ile, bu niteliği kazanır. Başka insanlar öğretmenlik görevi yapamaz.

4. Hangi konu ya da derslerin öğretileceği de önemlidir. Bunlar küçük birimler olarak öğretilebilir. Nelerin öğretileceğini öğrenenler değil, ancak okul belirler.

5. Yalnızca karşılığı not ve öğrenim belgeleri ile saptanmış konular öğretilmiş sayılır. Bunlar dışındakilerin önemi yoktur. Öğrenimi belgelenmeyenler, hiçbir şey bilmiyor.

6. Öğretme işinden öğretmen sorumludur. Bu yüzden öğrencilerin öğrenmesi gerekir ve bunu öğretmen denetlemelidir. Öğrenci yine de öğrenmezse, suç öğrencidedir.

7. Çocuklar kendi istekleri ile öğrenmezler, onları öğrenmeye zorlamak gerekir.

Bunlara karşılık okulun gereksizliğini savunanlar şu ilkeleri savunmaktadır.

1. İnsan her yerde ve her zaman şu ya da bu türden bir şeyler öğrenir. Günlük yaşamda ve doğal çevrede öğrenilenler, en azından okulda öğrenilenler kadar önemlidir. Yalnızca belli konuları öğretme amacını taşıyan okul ayrıca yapay bir çevre sayılır.

2. Hangi yaşta olursa olsun ilginç yaşantılar ve buluşlarını yer aldığı her yerde, önemsiz bile gözükse, istenirse bir şeyler öğrenilebilir, ama insan, sınıma, birlikte yapma ya da gözlemlere yolları ile en çok öğrenir.

3. Öğretmenler, öğrettiklerini her şeyden önce yapmak zorundadır. Okullarda çalışan öğretmenlerin özel bir yetişmeden geçmiş olmaları ancak ikinci derecede önemlidir. Öğretmenlerin okul dışında da çalışabilmeleri çok yararlı olur. Öğretmen olarak yetişmemiş olan kimselerden de insan pek çok şey öğrenebilir.

4. İnsanın bir şeyler öğrenip öğrenmediğini, öğrenilenleri gerçekleştirmek ıspatlar. Öğrenim belgeleri, bir insanın yetenek ve becerilerinin güvenilir ölçüsü değildir. Bu belgeler tüm insanı ve onun özellikleri ile kimliğini göstermekten çok uzaktırlar. Hiç kimse bu belgelere göre yeğlenemez ya da horlanamaz.

5. Öğrenen kimsenin öğrendiklerini, kendi yaşantı ve deneyimleri ile bağdaştırması da çok önemlidir. Sonra öğrenen bir insan yalnızca kafası ile öğrenmez, duyguları ve tüm bedeni ile de öğrenmeye katılır, ya da en azından katılması gerekir.

6. Başından sonuna kadar öğrendiği her şeyden yalnız öğrenen kimse sorumludur. Bu yüzden neleri öğreneceğine kendisi karar vermelidir. Ayrıca amaçlarının değerlendirilme ölçüsünü de insanın kendisi saptamalı ve denetlemelidir.

7. Çocuklar kendi istekleri ile öğrenirler. Öğrenmeye zorlandıkları zaman önemli şeyleri öğrenmeleri engellenmiş olur. İşte bu akımcılara göre okullar ancak bu temel ilkelere göre çalışırsa yararlı ve insanlara yardımcı olabilir. Çünkü okullar insan içindir, insanlar okul için değil.) Bkz. yaygın eğitim' (Öncül:816).

okulu bırakma 'Bir öğrencinin okulu temelli bırakması, okuldan ayrılması' (Öncül:818).

okulu terk etme yaşı '*school leaving age*' (Demirel:89).

okuma '1. Bir yazıyı oluşturan simgesel imleri seslendirmek ya da o imlerin belirttiği düşünceleri anlamak eylemi.

2. İlkokul ve ortaokul öğretim prrogramlarında Türkçe adı altında yer alan derslerden biri' (Oğuzkan:111, Türkçe Sözlük:1494, Öncül:820, Demirel:89): '*Okuma işlevinin okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası aşamalarını içeren süreçte bireyin bilişsel becerilerinin farkında olması, kendisini ve süreci kontrol etmesi ve son olarak geri bildirim alarak değerlendirme yapabilmesi bireydeki üstbilişsel faaliyetler olarak değerlendirilebilir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:4).

* **okuma amaçları** '1. Okuyucuyu okumaya sürükleyen ya da ona okumada kılavuzlukta bulunan amaçlar.

2. Okulların okuma dersi programlarında yer alan ve yetkililerin saptadığı amaçlar’ (Öncül:820).

* **okuma anıklığı** ‘Okuma becerisini kazanmak ve geliştirmek için gerekli olan, zeka ile ilişkisi bulunduğu inanılan içsel öğrenme yeteneği’ (Oğuzkan:111).

* **okuma araştırması** ‘Bir okul ya da sınıfın okuma yetenekleri ile alışkanlıklarının testler, envanterler, gözlemler ve kayıtların incelenmesi yolları ile araştırılması. Yetişkinlerin okuma yetenek ve alışkanlıkları ile ilgili bir araştırma’ (Öncül:820).

* **okuma aşaması** ‘Okumada, süresi bir ders yılından kısa olan gelişme dönemi: Alfabe öncesi, alfabe ve ilk okuma aşamaları... gibi’ (Öncül:820).

* **okuma basamağı** ‘Okumadaki başarı düzeyi. Genel olarak gelişme derecesi ya da aşaması açısından tanımlanır. Okumaya hazır oluş basamağı, birinci sınıf düzeyi... gibi’ (Öncül:820).

* **okuma bayramı** ‘Öğrenimin ilk yılında öğrencilerin okumaya başlamasını kutlamak amacıyla yapılan tören’ (Türkçe Sözlük:1494).

* **okuma becerisi** ‘Okumada başarı sağlamak için gerekli olan yetenek. Sözcükleri tanıma, anlamlarını kavrama, düzenleme ya da anımsama... gibi’ (Öncül:821, Demirel:89).

* **okuma bozukluğu** ‘1. Okuma yetersizliği ile eşanlamdadır.

2. Öğrenme güçlükleri çıkaran görsel bir söz yitimi. Konuşma bozukluğu ile bir bağlantısı yoktur’ (Öncül:821).

* **okuma çözümlemesi** ‘Okumasını güçlü ve zayıf yanlarını saptamak amacı ile bir kimsenin okuma davranışının gözden geçirilmesi. Eşanl. Okuma analizi’ (Öncül:821).

* **okuma danışmanı** ‘Okuma öğretimi konularında okul yöneticileri ile öğrencilere yol gösteren okuma uzmanı’ (Öncül:821).

* **okuma davranışı** ‘İnsanın okuma işi sırasında göstermiş olduğu her davranış. Bedensel, anlaksal ya da duygusal olabilir. Okuma karmaşık bir iş olduğundan okuma davranışlarının da çok karmaşık olduğu düşünülür’ (Öncül:821).

* **okuma filmi** ‘Özel olarak seçilip düzenlenen okuma parçalarını kapsayan ve öğrencilerin okuma hızını arttırmak için kullanılan film’ (Oğuzkan:111, Öncül:821).

* **okuma gücü** ‘1. Yazılı ya da basılı sözcüklerden anlam çıkarmayı öğrenme ve okuma sırasında gerekli bedensel ve anlıksal uyumlarda bulunma gücü.

2. Alıştırma ve uygulama yolu ile kazanılmış yetenekten ayrı olarak okumaya karşı olan anıklık.

3. Okumaya karşı henüz geliştirilmemiş olan gizil güç’ (Öncül:821).

* **okuma güçlüğü** ‘1. Gerekli becerilerden herhangi birinin elde edilmemiş olmasından dolayı öğrencinin okuma sırasında karşılaştığı güçlük.

2. Herhangi bir metnin okunmasında sözcük ve deyimlerin anlamını kavramak ya da tümce yapısını çözümlmek bakımından karşılaşılan zorluk’ (Oğuzkan:111,Öncül:821, Demirel:89).

* **okuma hazırlığı etkinlikleri** ‘Öykü anlatmak, konuşmak ve sözcük dağarcığını zenginleştirici alıştırmalar yapmak gibi çocukları okumaya hazırlanan etkinlikler’ (Oğuzkan:111).

* **okuma hızı** ‘Genellikle bir kimsenin bir dakikada ya da bir saniyede kavrayarak okuduğu sözcük ya da harflerin sayısına göre ölçülen hız’ (Oğuzkan:111,Öncül:821, Demirel:89).

* **okuma kitabı** ‘Okuma öğrenen çocuklar ya da yetişkinler için hazırlanan, içinde sınıf ya da yaş düzeyine uygun kısalıkta okuma parçaları ve bu parçaların anlaşılmasına yardım eden resimler bulunan bir temel okuma gereci’ (Oğuzkan:111, Türkçe Sözlük:1494, Öncül:822).

* **okuma köşesi** ‘Dersliklerde, dil işliklerinde ve özellikle büyük kitaplıklarda, araştırmacıların çalışmalarına ayrılmış özel odacıklar. Bölmelerle ayrılmış olan bu odacıklarda sessizce çalışma olanağı olduğu gibi kimilerinde eğitsel filmler ve televizyon izleme, ses alma araçlarını kullanma ve bilgisayar yardımı ile öğrenme olanakları da bulunur. Eşanlı Odacık’ (Öncül:822).

* **okuma kulübü** ‘1. Okunan kitapları gözden geçirmek ve eleştirmek amacı ile bir kütüphanecinin gözetimi altında belli zamanlarda toplanan bir küme.

2. Birlikte okumak ve okunanları eleştirmek amacı ile bir küme çocuğun ya da sınıfın kurduğu kulüp’ (Öncül:822).

* **okuma laboratuvarı** ‘Okuma kliniği’ (Öncül:822).

* **okuma normu** ‘Belli bir yaş kümesinin ya da sınıfın çocuklarının okumada elde ettikleri ortalama puan’ (Öncül:822).

* **okuma odası** ‘1. Okulda, kitaplıkta ya da herhangi bir kurumda ve evde rahatça kitap okumak üzere ayrılmış ve ona göre donatılmış bir şöye ya da oda.

2. Köylerde halkın okumasına sunulmuş kitapların bulunduğu yer, köy kitaplığı’ (Öncül:822).

* **okuma öğretimi** ‘Ana dilini konuşup yazmasını bilmeyenlere (çocuk ya da yetişkin) yazılı ya da basılı simgelerin önce seslerini doğru olarak çıkarıp anlamlarını kavramayı, sonra da okumayı hızlandırarak sözcük ve yaşantı dağarcığını zenginleştirmeyi sağlamaktır. Okuma öğretimi anadili öğretiminin bir parçasıdır. Okumayı öğretmede başvurulacak yollar, öğrencinin özelliklerine (yaş, zeka, okumaya hazır oluş..gibi) okumada üzerinde önemle durulan amaçlara (tek ya da çok yönlü..gibi) göre çok değişirse de genellikle okuma öğretme yöntemleri bireşimsel (ses, harf ve hecelerden başlayarak sözcük ve tümcelere doğru ilerleme) ve çözümsel ya da global (yazılı küme ve sözcüklerden başlayarak hece, harf ve seslere inme..gibi) diye iki ana küme altında toplanabilir’ (Öncül:823).

* **okuma ölçeği** ‘*reading scale*’ (Demirel:89).

* **okuma parçası** ‘Okuma derslerinde temel ya da yardımcı okuma kitaplarında ve bunların dışında yer alan her tür okuma materyali’ (Öncül:823).

* **okuma profili** ‘Bir kimsenin, okumada güçlü ve zayıf yanlarını göstermeğe yarayan çözümsel bir okuma testinde aldığı puanları gösteren bir çizge’(Öncül:823).

* **okuma programı** ‘Okuma ile ilgili planlı bir öğretme programı. Karşıtı: gelişigüzel okuma ya da okumanın plansız yürütülmesi’ (Öncül:823).

* **okuma psikolojisi** ‘Okuma ruhbilimi’ (Öncül:823).

* **okuma ruhbilim danışmanı** ‘Okuma güçlükleri olanlara yardımda bulunan, okuma parçaları bulmada ve okuma çabalarını planlamada onlara kılavuzluk eden uzman kişi’ (Öncül:823).

* **okuma saati** ‘Öğrencilerin derslere çalışıp hazırlanmaları için günlük çalışma programında yeri ayrılmış olan günde 1-2 oturumluk zaman. Eşanl. İrdeleme saati’ (Öncül:823, Türkçe Sözlük:1494).

* **okuma salonu** ‘Okulun, kitaplıkta ya da herhangi bir yerinde rahatça kitap okumak üzere ayrılmış ve ona göre donatılmış salon ya da oda’ (Öncül:824).

* **okuma testi** ‘Yaşına göre öğrencinin okumadaki türlü özellik ve düzeyini saptamak üzere hazırlanmış standart testlerdir. Okumaya hazır oluş, okuma hızı, okunanları kavrama, okuma becerisi, doğru okuma, sesli ve sessiz okuma durumu vb. gibi testler’ (Öncül:824).

* **okuma uzmanı** ‘Okuma öğretiminin tüm yönlerinde iyi yetişmiş kimse. Okuma ruhbilim ve pedagojisinde yetke sayılan ve okumada araştırmalar yapan kimse’ (Öncül:824).

* **okuma vakti** ‘Okuma saati’ (Türkçe Sözlük:1494).

* **okuma yaşı** ‘Önceden saptanmış normlara göre bir çocuğun okuma yeterliğinin yaşa göre anlatılmasıdır. Bir çocuk 12 yaş çocuklarına özgü ölçüde iyi okuyorsa, takvim yaşı ne olursa olsun onun okuma yaşı 12’dir’ (Öncül:824, Oğuzkan:112, Demirel:89).

* **okuma yazma** ‘Okuma ve yazma bilgisi’ (Türkçe Sözlük:1494).

* **okuma yeteneği** ‘*reading ability*’ (Demirel:89).

* **okuma yetikliği** ‘*reading aptitude*’ (Demirel:89).

* **okuma yetikliği testi** ‘*reading aptitude test*’ (Demirel:90).

* **okuma yitimi** ‘*alexia*’ (Demirel:90).

* **okuma yöntemi** ‘Sözlü çalışmaların, dilbilgisi ve yazma alıştırmalarının sadece öğrencinin okuduğunu anlamasına yardımcı olması gerektiği görüşüne dayanan bir dil öğretimi yöntemi’ (Oğuzkan:112).

* **okuma zorluğu** ‘*reading difficulty*’ (Demirel:90).

okumak ‘1. Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda seslere çevirmek: “Bana umutsuz bir sesle son raporları okudu.” -F. R. Atay.

2. Yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek: “*Gazete bile okumak istemiyorum.*” -B. Felek.

3. Bir konuyu öğrenmek için okulda, bir öğretmenin yanında veya yazılı şeyler üzerinde çalışmak, öğrenim görmek: “*Çabuk dil öğrenmedi, okumak istemedi.*” -H. E. Adıvar’ (Türkçe Sözlük:1494, Öncül:821).

okumamış ‘*uneducated*’ (Demirel:90).

okumaya hazır olma ‘1. Çocuğun okuma öğrenmesi için gerekli olan gelişme basamağı. Genellikle bu, özel bir özür olmadığı zaman (ciddi kişilik uyumsuzluğu, içe kapanıklık, görme ve işitme özrü gibi..) takvim yaşı olarak 6 yaş, Z.B. olarak 100 ve daha yukarısı anlamına gelir.

2. Belli bir güçlük basamağındaki okuma öğretimi için gerekli olan bedensel, anlksal ve duygusal olgunluk’ (Öncül:824).

okumaya hazır oluş testi ‘1. Öğrencilerin korumaya başlamaları için yeteri kadar olgunlaşıp olgunlaşmadıklarını belli etmek için kullanılan bir test. (Bu testte sözcük dağarcığı, görsel ve işitsel ayırt etme ile kas eşgüdümü testleri yer alabilir’ (Öncül:824).

okumaya hazırlık ‘*reading readiness*’ (Demirel:90).

okumaya hazırlık etkinlikleri ‘*reading readiness activities*’ (Demirel:90).

okumaya hazırlık testi ‘*reading readiness test*’ (Demirel:90).

okuma-yazma ‘*reading and writing/read and write*’ (Demirel:89).

okuma-yazma ocakları ‘Okuma-yazma bilmeyen yetişkinlere okuma-yazma ve hesap ile ilgili temel bilgi ve becerileri (En azından ilkokul beşinci sınıf düzeyinde) kazandırma amacı ile kurulmuş halk eğitimi merkezleri’ (Öncül:825).

okuma-yazma okulları ‘Ordu okuma- yazma okulları’ (Öncül:825).

okuma-yazma öğretimi ‘*literacy training*’ (Demirel:90).

okuma-yazma sınıfları ‘Okuma-yazma bilmeyen yetişkinlere okuma-yazma, hesap ve yurttaşlık bilgileri öğreterek onları topluma daha yararlı yapma amacı ile açılan halk eğitimi sınıfları’ (Öncül:825).

okumaz-yazmazlık ‘*illiteracy*’ (Demirel:90).

okumuş ‘Okuyarak bilgisini genişletmiş, öğrenim görmüş (kimse): “*Bizim aramızda en görmüş geçirmiş, en okumuşu sensin.*” -A. Erhat’ (Türkçe Sözlük:1494, Öncül:825).

okumuşluk ‘Okur yazar, öğrenim görmüş olma durumu: “*Okumuşluk yabancı etkilere açılmak demektir ve bu da dili az çok değiştirir.*” -M. C. Anday’ (Türkçe Sözlük:1495).

okunabilirlik ‘Bir okuma parçasının ya da gerecinin, hangi eğitim düzeyinde ve kimler için hazırlanmış olursa olsun ilginçlik ve anlaşılabilirlik bakımından taşıdığı nitelik’ (Oğuzkan:112).

okunanı kavrama becerileri ‘Okumada, basılı sayfayı anlamada yer alan yetenekler: Ana konuyu bulma, onu destekleyen ayrıntıları çıkarma, sırayı izleme, olayları önceden kestirme, açıklamaları izleme ve çıkarsamada bulunma’ (Öncül:825).

okunurluk göstergesi ‘Bir okuma parçasının güçlük derecesini göstermek üzere hazırlanmış bir bilemiş puandır. Genellikle okuma parçasının güçlüğü okul sınıflarına göre ölçütür’ (Öncül:825).

okuryazar ‘Okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kimse): “*Şimdi Diyarbakır’ın okuryazar gençlerinin hepsi beni tanıyor.*” -H. E. Adıvar’ (Türkçe Sözlük:1495).

okuryazarlık ‘Okuryazar olma durumu’ (Türkçe Sözlük:1495, Demirel:90): “*Duygusal okuryazarlık becerilerinin gelişmesinde özellikle okul öncesi ve ilköğretim yıllarının önemli olduğu görülmektedir*” (S.A.Ü.E.F.D 16:88).

* **okur-yazarlık eğitimi** ‘Okur-yazarlık savaşı’ (Öncül:826).

* **okur-yazarlık savaşı** ‘Bir toplumda okur-yazar yetişkinlerin sayısını artırmak amacı ile girişilen eşgüdümeye dayalı tanıma, ruhbilimsel danışmanlık ve öğretim çalışmalarıdır. (Bu çalışmalar özellikle gelişmekte olan ülkeler için çok önemli bir eğitim sorunudur. Okulu, öğretmeni ve okur-yazarı az ve niteliksiz olan bu gibi ülkelerde eğitimi geliştirecek ekonomi de doğal olarak yetersizdir. Eğitimi geliştirmek için ekonomi mi, ekonomiyi geliştirmek için eğitimi mi kısır döngüsünü kırmak gerekir. okur-yazarlık savaşı, hele işlevsel bir okur-yazarlık savaşı bu gibi ülkeler için tek çıkar yoludur.)’ (Öncül:826).

* **okur-yazarlık testi** ‘Bir kimsenin okuma yazma yeteneğine ölçen test’ (Öncül:826).

okutma ‘Okutmak işi: “*Ertesi gün, onu okutmaya başlayacağını, adam edeceğini müjdeledi.*” -H. E. Adıvar’ (Türkçe Sözlük:1495).

okutmak ‘1. Okumasını, öğrenim görmesini sağlamak: “*Babamın beni büyük kentte okutacak parası olmadığı için öğretmen olmuştum.*” -N. Meriç.

2. Okuma işini yaptırmak: “*Kumandan paşaya bu akşam şiir okutmak istiyoruz.*” -F. R. Atay.

3. Ders vermek, bir konu üzerinde yetiştirmek: *Lisede İngilizce okutuyor*’ (Türkçe Sözlük:1495, Öncül:826).

okutman ‘Üniversitede yabancı dil, Türkçe ve inkılap tarihi gibi ortak, zorunlu dersleri öğretmek için görevlendirilen, uygulamalı çalışmaları yöneten öğretim elemanı, lektör’ (Türkçe Sözlük:1495, Öncül:826, Oğuzkan:112, Demirel:90).

okutmanlık ‘Okutmanın görevi, lektörlük’ (Türkçe Sözlük:1495).

okutturma ‘Okutturmak işi’ (Türkçe Sözlük:1495).

okutturmak ‘Okutma işini yaptırmak’ (Türkçe Sözlük:1495).

okutulma ‘Okutulmak işi’ (Türkçe Sözlük:1495).

okutulmak ‘Okutma işine konu olmak’ (Türkçe Sözlük:1495).

okutuş ‘Okutma işi’ (Türkçe Sözlük:1495).

okuyucu ‘1. Sürekli olarak gazete, dergi vb. okuyan, okur, kari: “*Sevgili okuyucularım, hepinize şen, mesut, kısmetli ve bereketli yıllar dilerim.*” -B. Felek’ (Türkçe Sözlük:1495).

okuyuculuk ‘Okuyucu olma durumu’ (Türkçe Sözlük:1495).

olağan ilerleme ‘1-Bir öğrencinin her yıl sınıfını geçerek öğrenimini beklenen zamanda sona erdirmesi’ (Oğuzkan:112).

olasılık katsayısı ‘*contingency coefficient*’ (Demirel:90).

olay yazımı ‘1. Tipik durumlar ve etkinlikler içinde gözlenen bir öğrencinin ilginç davranışları ile önemli gelişme özelliklerinin bir yere yazılması.

2. Bir çocuk için bu biçimde tutulan notların tümü’ (Oğuzkan:113).

olay yazma yöntemi ‘Anekdot yöntemi’ (Öncül:829).

olgu ‘1. Birtakım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuç, vakıa: “Bilim yoluyla olguları kavrayıp sıralayabiliriz.” -O. Hançerlioğlu.

2. Varlığı deneyle kanıtlanmış şey’ (Türkçe Sözlük:1497): “Yapılandırıcılığa göre öğrenme, bilginin pasif olarak algılanması değil, öğrenenin olgularla ilgili anlayışını aktif ve sürekli olarak, yeniden yapılandırması işlemleridir” (S.A.Ü.E.F.D 16:92).

olguculuk ‘1. Araştırmalarını olgulara, deneylere, gerçeklere dayayan, fizik ötesi açıklamaları kuramsal olarak olanaksız ve yararsız gören Auguste Comte’un açtığı felsefe çıkışı, pozitivism.

2. Bu çıkışın gerçekçilik akımını doğuran edebî eserlerde uygulanmış biçimi’ (Türkçe Sözlük:1497).

olgunlaşma enstitüsü ‘Kız meslek lisesini, kız sanat ortaokulunu ve pratik kız sanat okulunu bitiren öğrencilerin seçtikleri meslek dallarında bilgi, beceri ve alışkanlıklarını geliştirerek yaşamlarını kazanmalarını ya da birer ev kadını olarak daha yeterli olabilmelerini sağlamak amacıyla açılan iki yıllık eğitim kurumu’ (Oğuzkan:113).

olgunluk

* **olgunluk diploması** ‘Lise bitirme sınavlarından sonra ayrı bir sınava girilerek elde edilen ve yüksek okullarla üniversitelere girme hakkı sağlayan bir diploma türü. (bir çok Avrupa ülkelerinde vardır.)’ (Öncül:830).

* **olgunluk imtihanı** ‘Lise son sınıf öğrencilerinin lise bitirme sınavlarından sonra üniversiteye girebilmeleri için bazı derslerden girdikleri yeterlik sınavı’ (Türkçe Sözlük - T- 1498).

* **olgunluk sınavı** ‘Liseyi bitirip de yükseköğrenim yapmak isteyenlerin akademik olgunluğunu anlamak için düzenlenen ve uygulanan sınav’ (Oğuzkan:113, Öncül:830, Demirel:90).

olumlu

* **olumlu aktarım, pozitif transfer** ‘Ön öğrenmelerin yeni öğrenmeleri kolaylaştırması’ (Demirel:90).

* **olumlu eğitim** ‘Çocuğa yanlış ve kötü etkilerden koruma yolu ile eğitime görüşü yerine, ona olumlu ve bilinçli etkilerde bulunmayı savunan eğitim görüşü’ (Öncül:831).

* **olumlu geçiş** ‘Öğrenmede olumlu yönde bir geçiş, genelleme, başka bir deyişle var olan bir alışkanlığın, becerinin, düşüncenin ya da ülkünün, benzeri özelliklerin edinilmesini, yapılmasını ya da yeniden öğrenilmesini kolaylaştırmasıdır. Bkz. geçiş. Karşıtı: Olumsuz geçiş. Eşanl. Öğrenmede olumlu geçiş’ (Öncül:831, Oğuzkan:113).

* **olumlu pekiştireç** ‘*positive reinforcer*’ (Demirel:90).

* **olumlu pekiştirme** ‘Bir uyarıcıya, kendisi ile ilgili tepkilere yol açması olasılığını artıracak biçimde, sunma. Geniş anlamda ödül demektir. Karşıtı: olumsuz pekiştirme’ (Öncül:831).

* **olumlu yanıt** ‘1. Yazılı bir soruya verilmiş yanıt. Konuya çalışıldığını ve tepkide bulunduğunu gösterir. (Boş bırakılmış, yanıtlandırılmamış sorunun karşıtıdır. Boş bırakılmış bir soru, üzerinde çalışma yapılmadığını mı yoksa yanıtızmı bırakıldığını belirtmez.)’ (Öncül:831).

olumsuz

* **olumsuz aktarım, olumsuz transfer** ‘Daha önce gerçekleşmiş bir öğrenmenin başka bir durumda gerçekleşecek olan öğrenmeye zararlı etkisi’ (Demirel:91).

* **olumsuz eğitim** ‘Olumlu etkide bulunma yerine yanlış ve kötü etkilerden koruma yoluna başvuran bir eğitim türü. Çocuğun doğasının, onu en iyi gelişmeye götüreceği kanısına dayanır. Roussau ve Fröbel bu görüşün başlıca savunucularıdır. 20.yy’ın başlarında ortaya atılan birçok eğitim yenileştirme önerilerinde yer almış bir görüştür. Karşıtı: Olumlu eğitim’ (Öncül:832).

* **olumsuz geçiş** ‘Öğrenmede olumsuz yönde bir geçiş, bir genelleme, başka bir deyişle var olan bir alışkanlığın, becerinin, düşüncenin ya da ülkünün, benzeri özelliklerin edinilmesini, yapılmasını ya da yeniden öğrenilmesini güçleştirmesi ya da engellemesidir. Bkz. geçiş. Karşıtı: olumlu geçiş. Eşanl. Öğrenmede olumsuz geçiş’ (Öncül:832, Oğuzkan:113).

* **olumsuz koşullama, engelleyici koşullama, yapmamaya koşullama** ‘*conditioned inhibition*’ (Demirel:90).

* **olumsuz koşullanma** ‘Doğal olmayan bir uyarıcı, pekiştirme yapılmadan verildiği zaman koşullu bir tepkinin oluşmaması durumu. Böylece doğal olmayan bir uyarıcı, pekiştirmenin işareti durumuna gelir ve koşullu tepki oluşmaz’ (Öncül:832, Demirel:90).

* **olumsuz pekiştirme** ‘Hoşa gitmeyen cezalandırıcı ya da gerginlik yaratıcı uyarıcı verme yolu ile canlıya belirli bir tepkide bulunmayı öğretme yolu. Uyarımsız koşullamada bir çubuğa basınca cezalandırmanın durması..gibi’ (Öncül:831, Demirel:91).

onur

* **onur derecesi** ‘1. İngiltere’de Geçer nottan daha üstün başarı derecesini belirtir ve çok değişik türleri vardır.

2. ABD’de Sınıf ortalamasının çok üstünde olan başarı derecesi ya da üstün başarılılara özgü programlarda elde edilen parlak bir başarı. Parlak ya da üstün başarı. Eşanl. Onursal derece’ (Öncül:834).

* **onur derneği** ‘1. Üstün başarı göstermiş ve belli bir eğitim, kültür alanında ya da genel önderlikte sivrilmış kişileri üye alan bir yüksek öğretim kurumu derneği.

2. Ortaöğretim kurumlarında çalışkanlık, önderlik ve örnek bir yurttaş olma alanlarında sivrilmış öğrencileri üye seçen bir öğrenci derneği’ (Öncül:834).

* **onur kurulu** ‘1. Genel olarak bir meslekte ya da dernekte üye olanların kuraldışı davranışlarına değgin karar veren kurul.

2. Okullarda küçük sıkıdüzen (disiplin) cezalarını yargılayan ve okul genel düzenine aykırı davranışları denetleyen kurul ya da komite’ (Öncül:835, Oğuzkan:114).

* **onur kurulu genel toplantısı** ‘Okullarda öğrenciliğe yakışmayan davranışları incelemek v bunların düzeltilmesi için alınması gereken önlemler üzerinde önerilerde bulunmak amacıyla sınıf temsilcilerinden oluşan kurul’ (Oğuzkan:114).

* **onur listesi** ‘İstenen akademik standartlar ölçüsünde başarı gösteren öğrencileri belirtmek üzere bir okul ya da üniversitenin her dönem ya da yıl sonu yayınladığı liste’ (Öncül:835).

* **onur öğrencisi** ‘Okul başarısı, öğretim kurumunun kurallarına göre belli bir ölçüde ya da bunun üstünde olan öğrenci. Genellikle bütün derslerin ortalaması B ya da daha iyi olan öğrenci demektir’ (Öncül:835).

* **onur sistemi** ‘Çalma, yalancılık ya da sınavların uygulanmasında kopya yapma bakımından öğrencilerin kendi kendilerini denetlemeleri yollarıdır’ (Öncül:835).

oran ‘1. Büyüklük, nicelik, derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütün arasında bulunan bağıntı, nispet, rasyo: “*Dini, dili ne olursa olsun her insan doğup büyüdüğü, ekmeğini kazandığı toprak üstünde korkusuz, güven altında yaşadığı oranda kendini mutlu duyuyordu.*” -N. Cumalı.

2. İki şeyin birbirini tutması, karşılıklı uygunluk, tenasüp.

3. İki büyüklük, iki nicelik arasındaki bağıntı: *Üçün sekize oranı*’ (Türkçe Sözlük:1507).

oranlı ölçek ‘Aralıklı ölçek üzerindeki saymaca sıfır noktası yerine doğal ya da gerçek sıfır noktası konulabildiğinde elde edilen yeni ölçeğe verilen ad’ (Demirel:91).

orantı ‘1. Bir şeyi oluşturan parçaların kendi aralarında ve parçalarla bütün arasında bulunan uygunluk, oran, tenasüp.

2. Birincinin ikinciye oranı, üçüncünün dördüncüye oranına eşit olan dört terim arasındaki bağıntı, orta’ (Türkçe Sözlük:1507).

orantılı ‘1. Bir orantıyla ilgili olan, aralarında orantı bulunan, mütenasip: “*Gazetecilik de spor da o kitlelerin genel seviyesiyle doğrudan orantılıdır.*” -H. Taner.

2. Bir niceliğin iki, üç... kez çoğalması veya azalması başka bir niceliğin o nispette çoğalmasını veya azalmasını gerekli kılarca “bu iki nicelik birbiriyle orantılıdır” denir’ (Türkçe Sözlük:1507).

ordinaryüs ‘Üniversite profesörlüğünün en yüksek basamağına ulaşmış öğretim üyelerine verilen bir şan. Türk üniversitelerinde en az beş yıl profesörlük yapmış bilimsel çalışmaları ile tanınmış öğretim üyeleri arasından seçilerek bir kürsünün yönetimi ile görevlendirilen kimselere verilirdi. 1960 yılında bu şan kaldırılmıştır’ (Öncül:837).

organize eğitim ‘Örgün eğitim’ (Öncül:838).

orta

* **orta çocukluk** ‘*middle childhood*’ (Demirel: 91).

* **orta değer** ‘Bir sınıf aralığının gerçek üst sınırı ile gerçek alt sınırı arasında bulunan bir değişkenin değeri’ (Öncül:838).

* **orta dereceli okul** ‘Milli Eğitim Bakanlığına bağlı lise, öğretmen lisesi, ticaret lisesi, imam-hatip lisesi gibi her türlü genel, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları ile

bunların dengi özel okullardan herhangi birine verilen ad' (Demirel:91, Öncül:838, Oğuzkan:114).

* **orta dereceli teknik okul** 'Teknik eğitime ağırlık veren bir orta öğretim okulu. İngiltere'de 1870 Eğitim Yasası ile kurulmuş, 1944 Eğitim Yasası ile üçlü eğitim sisteminin (tripartitesystem) bir parçası durumuna gelmiş, 1965'ten sonra ortadan kaldırılmıştır' (Öncül:838, Demirel:91).

* **orta puan** '1. Küçükten büyüğe ya da büyükten küçüğe göre sınırlanmış tek sayıda, bir dizinin tam ortasında bulunan puan.

2. Küçükten büyüğe ya da büyükten küçüğe sıralanmış çift sayıdaki bir dizinin ortasına rastlan iki baştaki puanın aritmetik ortalaması. Ortanca ile karıştırılmamalıdır' (Öncül:843).

* **orta sınıf** 'Toplumların tarihsel ve ekonomik gelişimine göre niteliği ve tanımı değişen bir terimdir. Toplumbilimciler uzun zamandan beri bu sınıfın sınırlarını ve türdeş olup olmadığını, hatta bu sınıfın varlığını tartışmaktadır. Genel olarak elleri ile çalışmayı gerektirmeyen insanlar biçiminde tanımlamaktadır. Buna göre geleneksel anlamdaki işverenler ile orta sınıf yöneticiler, küçük iş adamları ve uzmanlık mesleklerinin alt düzeyindeki kimseler gerçek orta sınıf sayılmaktadır. Tanımlar ülkelere göre değişebilmekte, örneğin ABD'de orta sınıf, üst, orta ve alt diye üç bölüme ayrılmaktadır' (Öncül:843).

ortak

* **ortak dersler** 'Okulun, tüm çocuk ve gençleri için temel saydığı bilgiler, yetenekler, beceriler, tutumlar ve beğeni duyguları' (Öncül:839, Demirel:91).

* **ortak dersler programı** '1. Kökeni, amaçları ve bireysel ayrılıkları ne olursa olsun, bir arada bir yaşam sürdürebilme amacı ile tüm yurttaşların öğrenmesi gereken ve uzmanlığa kaçmayan genel bilgi, beceri ve anlayışları kazandırmaya çalışan bir program.

2. Özellikle orta öğrenim basamağında genel eğitimle kaynaşmış ya da ilişki kurmuş bir "çekirdek" program (Bkz) ya da "kaynaştırılmış dersler" programı. Bu tür programlara verilen adlar arasında şunlar sayılabilir: Temel dersler, temel eğitim, toplu dersler

3. Orta öğretim basamağında yer alan ve geniş zamana ayrılan büyük blok programları. Bu programlarda gençler, kendilerini bu günün ve yarının

iyi yurttaşı yapacak ortak gereksinimleri giderecek olan kişisel, toplumsal ve yakın çevre konularını incelerler' (Öncül:839, Demirel:91).

ortaklaşa

* **ortaklaşa davranış** '1. Aynı tutumları geliştirmek, aynı amaçları benimsemek, aynı ruh durumu içinde ya da aynı tehlikeler karşısında bulunmak gibi etmenlerin sonucu olarak bir kümenin üyelerinde görülen davranış.

2. Kümece benimsenen davranış' (Oğuzkan:114).

* **ortaklaşa eğitim** 'İş deneyimi programları' (Öncül:840, Demirel:91).

* **ortaklaşa kurs** 'Meslek eğitiminde: Günün bir bölümünde piyasada çalışan öğrencilerin iş tecrübelerini tamamlamak amacı ile aldıkları bir kurs. Bu kurs, işlik teknikleri ya da onunla ilgili teknik bilginin temelini sağlar. Öğrenci dönüşümlü olarak bir gün işyerinde, bir gün okulda çalışır. İş deneyimi programları' (Öncül:840).

ortalama 'Aritmetik ortalama, ortanca ve tepe değer gibi merkez eğilimini anlamaya yarayan ölçülere verilen genel ad' (Oğuzkan:114, Öncül:841, Demirel:91): '*Madde seçimi yapılırken araştırmacı tarafından belitke tablosu göz önünde bulundurulmuş, geniş yetenek sınırları arasında ayırıcı olmasını sağlayabilmek için, test maddeleri çeşitli güçlüklerde ve ortalama güçlüğü $P=0.50$ civarında olanlardan oluşturulmuş ve madde ayırıcılık güçlerinin 0.30 'dan yüksek olmasına dikkat edilmiştir'' (S.A.Ü.E.F.D 15:66).*

* **ortalama değişiklik** 'Eşanl. Ortalama kayma' (Öncül:841).

* **ortalama değişkenlik** 'Bir dağılıştaki teker teker her maddenin bir kümeleşme ölçüsünden (ortalama ya da ortanca..gibi) sapmasının ortalama miktarını belirten bir ölçü. Şöyle hesaplanır: Soru ya da konuların bir kümeleşme ölçüsünden olan salt sapmasını toplayıp bu toplam konu ya da soru sayısına bölünür. Bu sonuç normal bir dağılımda 0.7979σ 'ya eşittir. Eşanl. Ortalama kayma ya da uzaklaşma' (Öncül:841).

* **ortalama kayma, ortalama değişkenlik** 'Bir istatistik değer dizisinde teker teker her değer, kümenin ortalamasına göre olan uzaklıklarının ortalamasıdır. Her değer, kümenin ortalamasına göre olan ayrılığı, cebirsel işarete bakılmaksızın, toplanıp bunun ortalamasını bulmak yolu ile elde edilir. $O. K. = \Sigma F/N$ (Normal bir dağılımda formül şudur: $O. K. = 0,7979 \times \sigma$) Eşanl. Standart kayma' (Öncül:841, Demirel:91).

* **ortalama not** ‘1. Belli bir not verme sisteminde orta sayılan not ya da numara. Harf düzeninde (C) ile, 10 numara düzeninde (5) beşli sistemde (3) sayısı...gibi. Bu genellikle derste alınan notların dağılımına, bu notun üstünde ya da altında başarı gösterenleri belli etmeğe yarar.

2. Bir küme öğrenciye verilmiş olan notların ortalaması ya da ortancası’ (Öncül:842).

* **ortalama puan** ‘1. Bir dağılımdaki puanlar toplamının puan sayısına bölünmesi sonucu elde edilen puan, başka bir deyişle, bir dağılımdaki puanların aritmetik ortalaması.

2. Bir küme puanının ortalaması, modu ya da herhangi bir kümeleşme ölçüsüdür’ (Öncül:842).

* **ortalama yetenek** ‘1. Nüfus içinde yer alan tüm insanların yetenek ortalaması ya da ortancası. Geniş ölçüde öznel kanıya bağlıdır.

2. Herhangi bir okul sınıfında, bir toplumsal sınıfta ya da başka bir kümede yer alan tüm kişilerin yetenek ortalaması ya da ortancası’ (Öncül:842).

ortanca ‘1.Sıralanmış bir veri grubunu tam ortadan ikiye ayıran noktaya rastlayan ölçme sonucu.

2.Bir puan dizisini tam ikiye bölen nokta’ (Demirel:91, Öncül:842, Oğuzkan:114).

ortanca kayma ‘Kümeleşme ölçülerinden uzaklaşmaların salt değerlerinin ortancası. Ara sıra olası yanılğı ile karıştırılır. Normal bir dağılıfta ortanca kayma 0.6745σ ’ya, olası yanılğı ve çeyrek kaymaya eşittir. Eşanl. Ortanca yanılğı’ (Öncül:842, Demirel:92).

orta

* **ortaokul** ‘Öğrencileri genel eğitim yoluyla bir yandan hayata, bir yandan da liseye hazırlayan, genellikle üç yıllık ortaöğretim okulu: “Ortaokulun üçüncü yılına geçince okuldan ayrıldı.” -N. Cumalı’ (Türkçe Sözlük:1515, Öncül:843, Oğuzkan:114, Demirel:92).

* **ortaöğrenim** ‘İlköğrenim ile yükseköğrenim arasında görülen öğrenim dönemi’ (Türkçe Sözlük:1515).

* **ortaöğrenim sonrası eğitim** ‘1. Ortaöğrenimi bitirdikten sonra alınan eğitim. (Buna ortaöğrenim üzerinde olan okul sonrası genel ve meslek eğitimi de girer.)

2. Yükseköğrenim. Özellikle Avustralya’da buna üçüncü basamak (tertiary education) adı verilir’ (Öncül:843).

* **ortaöğretim** ‘1. İlköğretim ile yükseköğretim kurumları arasında yer alan genel okulları, teknik ve meslek okullarını yönetmek görev ve sorumluluğunu yüklenmiş bulunan örgüt.

2. İlköğretimden geçtikten sonra öğrenimini sürdürmek isteyen gençleri ulusal eğitim amaçlarına uygun olarak daha üst öğrenime, birtakım teknik ve meslek alanlarına ya da yaşama yetiştirmek için planlanan öğretim dönemi’ (Oğuzkan:114, Türkçe Sözlük:1515, Öncül:843, Demirel:92): ‘*Ortaöğretim okulları bu okullar üzerinde paralel hatlar şekilde yapılandırılmıştır ve bunlar arasında geçiş hemen hiç yok denecek kadar azdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:46).

* **ortaöğretim başarı puanı** ‘Ortaöğretim boyunca öğrencilerin aldığı puanların hesaplanarak başarı durumlarının belirlenmesi’. ‘*Yükseköğretim kurulu, ÖSS 2002’ de ortaöğretim başarı puanlarının çarpıldığı 0.2 ve 0.5 katsayılarını, ÖSS 2003’ de arttırmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:57).

* **ortaöğretim okulları** ‘İlköğretimden sonra öğrencilere genel, mesleki ve teknik eğitimlerin verildiği okulların tümü’. ‘*Ortaöğretim okulları bu okullar üzerinde paralel hatlar şeklinde yapılandırılmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:46).

* **ortaöğretim programı** ‘Ortaöğretim okullarında belirli bir plana göre düzenlenen eğitim tasarısı’. ‘*Dezavantajlı ailelerin çocukları daha çok meslek liselerinde yoğunlaşırken diğerleri genel ortaöğretim programlarında yoğunlaşmaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:57).

* **ortaöğretim sınavları** ‘Ortaöğretim okullarında öğrencilerin başarı durumlarını ölçmek için yapılan sınavlar’. ‘*Ortaöğretim sınavlarına katılmayan ya da başaramayan öğrenciler, sadece zorunlu öğretimlerini tamamlayabilirler*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **ortapedagoji** ‘Eğitim güçlükleri olan çocukların bu güçlük ve yetersizlerini azaltma ya da giderme amacı ile başvurulan tüm yollar ya da yöntemler karşılığı olarak kimi ülkelerde kullanılan bir terim. Giderici eğitim. Eşanl. Sağaltıcı eğitim ya da pedagoji’ (Öncül:844).

ortaya çıkarılan davranış ‘*elicited behavior*’ (Demirel:92).

ortopedik sınıf ‘Sakat çocuklar için özel sınıf. Genellikle çocuklara uydurulabilecek okul eşyası bulunur ve fizyoterapi, düzeltici alıştırmalar ve meslek sağaltımı uygulanır’ (Öncül:844).

oryantasyon hizmeti ‘Yeni bir okula başlayan öğrencileri, okula alıştırmak için yapılan faaliyetler’. ‘*Lisans eğitime yeni başlayan ve daha sonra ihtiyaç duyan öğrencilere mutlaka oryantasyon hizmetleri sunulmalıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:27).

otelcilik ve turizm meslek lisesi ‘Genel kültür ve meslek dersleri yanında uygulama çalışmaları ile otel ve motel görevlisi yetiştiren, ortaokula dayalı üç yıllık meslek okulu’ (Oğuzkan:115).

otodidaktik materyal ‘1. İşlenen konuları pekiştirmek, verilen ödevleri yapmak ve bireysel çalışmaları sağlamak amacı ile öğrencilerin okul içinde ve dışında çalışma ve araştırma yaptıkları türlü araçlar’ (Öncül:844).

otoriter, yetkici eğitim ‘*authoritarian education*’ (Demirel:92).

oturma düzeni ‘*seating arrangement*’ (Demirel:92).

oyun ‘1. Sonraki bir amaç ya da ileriye dönük bir doyurma düşüncesi olmadan yalnızca eğlenmek için yapılan her türlü etkinlik. (Daha çok küçüklere özgü olmakla beraber eğlenmek ve dinlenmek amacı ile yetişkinlerde de görülür: Spor ve ava gitme..gibi) Çocukların gelişmesi, ruhbilim ve sağlık için çok önemli olan oyunların pek çok türleri vardır.

2. Belli türden öğrenmeler için özel olarak düzenlenmiş bir oyunun yapısı ve kurallarına uyarak, birtakım amaçlara ulaşmak için, öğrencilerin daha önce öğrendiklerini uygulama ve pekiştirmelerine yarayan bir öğrenme ya da öğretme tekniğidir. Dükkancılık oyunu, okuma tombalası, hesap dominosu vb. gibi. bu yolla öğrenciler, teker teker ya da kümeler olarak birbiriyle yarışabilir ve pek çok şey öğrenebilir. Bunların bir bölümü satışta bulunur, ama en iyisi bunları çocukların kendilerinin hazırlamasıdır.

3. E. Berne (1910-1970)’in “Araştırma Çözümlemesi”nde Transactional Analysis: İki ya da daha çok kişi arasındaki üstü kapalı bir dizi dokundurmalar anlamına gelir. Bu kişilerin amaçları örtüktür ve biri ötekinin zayıf yanlarını yakalayıp bir tür doyum sağlar ki bu dar her iki yanda iyi yada kötü duyguların doğması ile sonuçlanır. Bu doyum genellikle hoş olmayan belli bir çocukluk yaşantısının, daha güvenli ve daha az kaygı yaratan bir olay

olarak yeniden yaşanması anlamına gelir. Böyle bir oyunla insan kendi sorunu hakkında bir görüş ve anlayış kazanır ki bu, tüm küme sağaltımlarında önemli bir etmendir. (Ruh çözümlemede buna yineleme zorunluğu [Alm. Wiederholungs-zwang], [Fr.compulsion de repetition], [İng. Repetition compulsion] adı verilir.) Es.t. telmih. Bkz. etkileşme ya da anıştırma' (Öncül:845).

* **oyun alanı** '1. Eğlendirici ve dinlendirici etkinlikler için genellikle okul bahçesinin bir bölümünde ayrılan, uygun araç ve gereçlerle donatılan yer.

2. Okulda beden eğitimi çalışmalarının, özellikle oyun ve spor gibi etkinliklerin yapıldığı alan' (Oğuzkan:115).

* **oyun kümesi** '1. Oyun oynamak için çocukların kendi kendilerine ya da öğretmenlerinin yönergelerine uyarak oluşturdukları küçük topluluk.

2. Bir ya da birden çok velinin gözetimi altında yarım gün bir araya gelen okul öncesi çağındaki çocuklardan oluşan küçük topluluk' (Oğuzkan:115).

* **oyun odası** 'Okulda beden eğitimi çalışmaları ya da serbest oyun etkinlikleri için ayrılan özel oda' (Oğuzkan:116).

* **oyun yuvası** 'Öğrencileri yaş ve yeteneklerine uygun çalışmalarla spor yurtlarına yetiştirmek amacıyla ortaokullarda kurulan ve okul yönetmeninin başkanlığında etkinlik gösteren spor derneği' (Oğuzkan:116).

oyunlaştırma 'Çocukların tek tek ya da kümeler halinde, kendilerini başkalarının yerine koyarak birtakım olayları ve insan ilişkilerini canlandırmaları etkinliği' (Oğuzkan:115).

oyunsal yöntemler 'Öğrencilerin eğitimden en verimli biçimde ancak uygulayarak ve yaşayarak yararlanabilecekleri görüşüne dayanan; bir piyesi yansılama, bir öykü ya da romanın bir bölümünü canlandırma, bir işlemi ya da tekniği uygulayarak açıklama gibi öğretim yöntemlerine verilen ad' (Oğuzkan:116).

Ö

ödev '1. Belli bir ders konusu ya da ünitesi ile ilgili olarak öğrencinin yapması gereken zihin ya da beden çalışması.

2. Tek bir öğrenciye ya da bütün bir sınıfa, üzerinde düşünmeleri ve çalışmaları için verilen konu, sorun, iş' (Oğuzkan:116, Türkçe Sözlük:1530, Öncül:847): "Sözleşmeli

personel kavramı Türk hukuk sistemi içinde statüsü, istihdam dayanakları, hakları, ödevleri, yetkileri, aylık, ödenek ve diğer özlük işleri bakımından tartışmalı bir konudur'' (S.A.Ü.E.F.D 16:43).

* **ödev çözümü** ‘Belli bir ödevi yerine getirirken bir insanın yapması gereken işlerinin düzenli olarak çözümlenmesi. İleride bu görevi öğrenecek yeni kimselerin yetiştirilmesinde göz önünde tutulur’ (Öncül:847).

* **ödev defteri** ‘Gelecek derse kadar, çalışma ya da okuma saatlerinde alıştırılması, denenmesi ya da hazırlanması gereken konuların yazıldığı küçük öğrenci defteri’ (Öncül:847).

* **ödev düzeltme** ‘Yaptığı ödevleri öğrencilerin kendisinin düzeltmesi yolu: Verilen doğru örneğe göre her öğrenci kendi ödevini düzeltir. Dil laboratuvarlarında öğrenci kendi konuşmasını, örnek konuşmaya göre düzeltir’ (Öncül:847).

* **ödev verme** ‘1. Sınıfa ya da bireylere özel bedensel ve anlıksal ödevler verme.

2. Öğrenciye ya da sınıfa verilmiş olan sözlü ya da yazılı iş, çalışma’ (Öncül:847).

* **ödev yaprağı** ‘1. Öğrencinin ele alacağı iş ya da projeyi, çözülecek sorunları, okunacak ya da incelenecek konuları açıklayan ve kullanılacak materyali da gösteren bir ödev kağıdı’ (Öncül:847).

ödevbilim ‘Herhangi bir meslekten olan kişilerin birbirleri ve başkaları ile olan ilişkilerinde izlemeleri gereken ahlak ilkeleri ve yerine getirmek zorunda buldukları ödevler üzerinde duran bilim dalı’ (Oğuzkan:116).

ödevlendirme ‘Ödevlendirmek işi veya durumu’ (Türkçe Sözlük:1530).

ödevlendirmek ‘Birine ödev vermek’ (Türkçe Sözlük:1530).

ödül ‘İyi bir çalışma, üstün bir başarı gösteren öğrenci, öğretmen ve yöneticilere verilen armağan’ (Oğuzkan:116, Öncül:848, Demirel:92): ‘*Dışsal yüklemeler, nedensel sorumluluğu, bireyin dışında, onu saran genel çevre, etkileşmekte olduğu özgül kişi, üzerinde bulunan rol kısıtlamaları, davranışları için ödül teklifleri ya da ceza tehditleri, şans, üzerinde çalıştığı işin özgül doğası gibi her şeye yükleyecektir'' (S.A.Ü.E.F.D 15:18).*

ödül ve ceza ‘*reward and punishment*’ (Demirel:92).

ödüllendirme ‘Ödüllendirmek işi’ (Türkçe Sözlük:1531, Demirel:92).

ödün planı ‘Pekiştirme planları’ (Öncül:849).

ödünleyici eğitim ‘Çevreleri ile yaşam öyküleri anlıksal gelişmelerini ve yaşantılarını engelleyen toplumsal çevrelerden gelen çocukların eğitim eksikliklerini giderme amacı güden programlar ve eğitim yöntemleri. (Bu tür eğitimin kökeninde yatan ana düşünce şudur: İlk öğrenme deneyimleri iyi olmayan ve çocukları güdüleyecek yeteri kadar uyarıcı bulunmayan çevrelerden gelen işçi çocukları ile kimi azınlık çocuklarının toplumsal yetersizliklerini bu eğitimle gidermek mümkündür.)’ (Öncül:848).

öğlenci ‘İkili öğretim yapan okullarda öğleden sonra ders gören öğrenci, sabahçı karşıtı’ (Türkçe Sözlük:1532, Öncül:849, Oğuzkan:116).

öğrenci ‘1. a. Anaokuluna ya da ilkokula giden çocuk.

b. Orta dereceli bir okula giden çocuk.

c. Bir öğretmenin yakın gözetimi ve yönetimi altında okuyan çocuk ve yetişkin.

2. a. Yüksek öğrenim kurumlarına giden.

b. Ara sıra orta öğrenim kurumlarına gidenler için de kullanılır’ (Öncül:849, Türkçe Sözlük:1532, Demirel:93): ‘*Lisans eğitimi süresince öğrencilerin öğretim elemanlarına yönelik atıfların nasıl değiştiğini ortaya koymak olan bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

* **öğrenci akışı** ‘Bir öğrenci kitlesinin ya da kümesinin belirli bir eğitim dizgesine girerek o dizge içinde ilerleyişi’ (Oğuzkan:117, Demirel:93).

* **öğrenci alma yöresi** ‘Eşanl. Okul bölgesi’ (Öncül:850).

* **öğrenci ana-babaları derneği** ‘Belli bir okula giden çocukların ana-babalarının kurmuş olduğu dernekler: Okul-aile birlikleri, okul öğrencilerine yardım; okul yaptırma vb. derneği gibi’ (Öncül:850).

* **öğrenci andı** ‘Kimi ülkelerde derslere başlamadan önce ya da belli zamanlarda bağlı kalınması özlenen ülkelere öğrencilerin söz vermeleri biçiminde yinelenen andlar’ (Öncül:850).

* **öğrenci başarısı** ‘Bir öğrencinin, öteki öğrencilere ya da okulun benimsediği ölçülere göre, elde ettiği beceri ya da bilgi durumu’ (Öncül:850, Demirel:93).

* **öğrenci başarısızlığı** ‘Okul çalışmalarının herhangi birinde öğrencinin gereken başarıyı gösterememesi. Bu başarısızlık ara sıra belirli bir derste ya da bir sınıfta olabilir, ara sıra da belirli bir dersin belli bir konusunda olabilir. Çok kez öğrencinin sınıf geçememesi ile sonuçlanır’ (Öncül:850, Demirel:93).

* **öğrenci belgesi** ‘Herhangi bir kuruma verilmek üzere hazırlanan, kişinin öğrenci olduğunu gösteren yazılı belge’ (Türkçe Sözlük:1532).

* **öğrenci değişimi** ‘*exchange of students*’ (Demirel:93).

* **öğrenci değiş-tokuşu** ‘Ayrı ayrı okullardan iki öğrencinin ya da sınıfın, sınırlı bir süre için, yer değiştirmesi işi. Bireyler için bu süre genellikle bir ders yılıdır. Sınıflar için bu süre bir hafta ya da bir aydır. Örneğin büyük bir kentin bir toplumbilim sınıfı, merkezi bir köy okulundan bir sınıfta bir hafta için yer değiştirebilir. Buna benzer değiş-tokuşlar ülkeler arasında da yapılır’ (Öncül:850).

* **öğrenci derneği** ‘Bir üniversite, akademi ya da yüksekokulda okuyan gençlere ortak sorunlarını tartışmak bunlara çözüm yolu bulmak ve toplumsal dayanışma için gerekli önlemleri almak üzere özel yasalara uygun olarak kurulan dernek’ (Oğuzkan:116, Öncül:850, Demirel:93).

* **öğrenci dinlenme yeri** ‘Genellikle üniversite ve yüksekokullarda öğrencilerin dinlenmeleri, toplumsal gereksinimlerini gidermeleri ve boş zamanlarını değerlendirmeleri için ayrılan yer ya da bu amaçla yapılmış olan bina’ (Oğuzkan:117).

* **öğrenci dosyası, öğrenci fişi** ‘Öğrenci hakkında düzenli biçimde bilgi toplama işi. Öğrencinin bedensel, anlıksal, toplumsal ya da törel tutum, yetenek ve güçleri ile aile, okul çevresi ile, okuldışı çevre ile ilgili olabilir ve bunlarda öğretmenler, yöneticiler, sağlık ve devam işleri görevlileri ile geçici öğretmenler yararlanır.

Bkz. toplu dosya, öğrenci fişi, okul dosyası’ (Öncül:850, Oğuzkan:117, Demirel:93).

* **öğrenci dökülüşü** ‘Bir eğitim kurumunda okuyan öğrencilerden bir bölümünün başarısızlık, disiplin cezası, ekonomik güçlük gibi değişik nedenlerle öğrenimi bırakmaları durumu’ (Oğuzkan:117).

* **öğrenci eksenli öğretim** ‘Okulun amaçları kadar öğrencilerin ilgi, gereksinme ve sorunları ile etkinliklerde katılmalarına ağırlık veren öğretim yöntemleri. Derslerin mantıksal sırası ve öğretmenlerin ağır basması yerine öğrencileri ilgilendiren, ruhbilimin benimsediği yararlı ve anlamlı faaliyetlere yer veren bir öğretim yolu. Laboratuvar yöntemi,

özel çalışmalar, derslerin öğrencilerin birlikte planlanması, öğrenmede işbirliği.. bu yöntemin başlıca özelliğidir. Öğretmenin başlıca rolü kılavuzluk, yardımcı ve destek olmaktadır. Karşıtı: Öğretmen eksenli öğretim, Eşanl. Çocuğa göre eğitim' (Öncül:850, Demirel:93).

* **öğrenci etkinliği** 'Öğretmenin pek az yardımı ile ve dış güdüleme olmadan öğrencinin kendi başına ve kendi kendini yöneterek özgürce katıldığı her etkinlik' (Öncül:851, Demirel:93).

* **öğrenci etkinlik ilkesi** 'Sınama-deneme yolu ile ve etken olarak katıldığı zaman çocukların hem kolayca öğrendikleri ve hem de öğrendiklerini uzun süre bellekte tutukları ilkesi. İkinci elden ya da dış güdüleme ile olan öğrenmenin karşıtı. Öğretmenin baskınlığı değil rehberliği vardır' (Öncül:851).

* **öğrenci evi** 'Öğrencilerin okurken para ödeyerek kaldıkları yer' (Oğuzkan:117).

* **öğrenci gereksinimleri** 'Anlıksal, bedensel, töresel, duygusal ve toplumsal yönlerden öğrencilerin hem bugünkü ilgi, yetenek ve başarı basamakları göz önünde tutularak ve hem de bireyle toplumun yarın ki olası istekleri hesaba katılarak, en uygun bir gelişmeye kavuşturulmaları için gerekli olan gereksinimler' (Öncül:851).

* **öğrenci karnesi, okul karnesi** 'Bir öğrencinin belli bir derste ya da bütün okul çalışmalarında elde etmiş olduğu başarıyı gösteren belge' (Öncül:851, Demirel:93).

* **öğrenci katılımı** 'Öğretmenin kılavuzluğu altında ve belli becerileri elde etmek için öğrencilerin çalışmalara katılması işi' (Öncül:851, Demirel:93): " *Öğrenci katılımını ve kabulünü teşvik eder*" (S.A.Ü.E.F.D 16:93).

* **öğrenci kaybı** 'Bir okulda, özellikle bir yüksek öğrenim kurumunda, kurumdan ayrılan öğrencilerin sayısı ya da miktarı. Yeteneksizlik, disiplinsizlik ya da parasal yetersizlikler ve öteki nedenlerle kendi istekleri ile okuldan ayrılanları da kapsar' (Öncül:851).

* **öğrenci kayıtları** '*student enrollments*' (Demirel:93).

* **öğrenci kılavuzu** '1. Okula yeni başlayan öğrencilere yardım amacı ile hazırlanmış ve okul hakkında bilgi veren özel bir broşürdür. Okul ücreti, geçim giderleri, programlar, öğrenci personel hizmetleri ve belli başlı öğrenci örgütleri ile etkinliklerini kapsar.

2. Bağımsız çalışmalarda bulunmaları, ders ve kursları gereği gibi izleyebilmeleri için öğrencilerin yararlanacağı yazılı, basılı ya da çoğaltılmış açıklamalar. Bu kılavuzdan örgün eğitim kadar yaygın eğitim için de yararlanılabilir' (Öncül:851, Demirel:93).

* **öğrenci kimliği** 'Öğrencinin kimlik bilgilerini içeren belge' (Türkçe Sözlük:1532).

* **öğrenci kitlesi** 'Ortak özelliklere sahip öğrenci topluluğu'. '*Teknik kitapların kalabalık öğrenci kitlesinin yararına sunulması gerekir*' (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

* **öğrenci kolları** 'Ders dışı çalışmalar' (Öncül:851).

* **öğrenci kontenjanı** 'Bir kurum ya da kuruluşa ya da bunların bölümlerine alınacak aday sayısı ile ilgili yönetimce kısıtlama kararı verilmiş olması. Buralara ancak gereksinmeye göre önceden saptanan sayıda aday ya da öğrenci alınması. (Doğal olarak böyle kararlar türlü aday seçme ve ayıklama yollarına baş vurmaya gerektirmektedir.)' (Öncül:852).

* **öğrenci korkuları** 'Öğrencilerin okul, öğretmen, ders gibi sebeplerle yaşadıkları korkular'. '*Lisans eğitimi sürecinde öğrenci korkuları hangi düzeydedir*' (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

* **öğrenci kurulu** 'Bir öğrenci yönetim kuruludur. Bir ya da daha çok bölüme devam eden öğrenciler arasından şu a da bu yolla seçilen temsilcilerden oluşur. Genel olarak görevi okullara göre çok değişir. Genellikle ders dışı çalışmalar ve okulun disiplin olayları ile uğraşır. Kararları bölüm ya da okul yetkililerinin onayından sonra uygulanır. İlk, orta ve yüksek öğrenim kurumlarının her birinde yer alır' (Öncül:852, Demirel:93).

* **öğrenci kümelemesi** '1. a. Okullarda sınıf kurma yollarından biridir. Aynı yaş kümesindeki öğrencileri genel yetenek bakımından, iyi, orta ve zayıf diye basamaklandırılmış yetenek sınıflarına ayırma yoludur. Başka bir deyişle bu bir tür geniş sınırlı türdeş kümelemedir. (Bu terim gerçekte İngilizlerin kullandığı bir terimdir. Amerikalılar bunun karşılığı olarak "tracking ya da banding" terimini kullanılır.) Örneğin: Ortaokulun birinci sınıfına ilkokul çıkışlı 600 öğrenci yazıldı. Bunlar zeka testine göre üstün, orta ve zayıf diye üç bölüğe ayrılır. Her bölük de kendi içinde ortalama 50-60 kişilik gelişigüzel 3-4 sınıf oluşturur. Böylece türdeş yetenek kümeleri ile karışık yetenek kümeleri yollarının ikisi ortası bir yol tutulmuş olur. Özellikle matematik ve dil dersleri öğretmenleri bu tür sınıflar kurmanın öğretimi kolaylaştırdığını savunurlarsa da bunun sınıf

ayrılıklarına yol açacağını ve zayıf kümelerin heveslerinin kırılacağını ileri sürenler de vardır. Karşıtı: karışık yetenek kümelemesi.

b. İngiltere’de yerel eğitim yetkililerinin, çok amaçlı okullara öğrenci dağıtımını yaparken bir tür değil de karışık tür ve ölçüde yetenekli öğrencilerden gönderme siyasasıdır.

2. Birden çok sınıfın öğrencilerinden belli ders dallarındaki, özellikle matematik ve dil derslerinde, başarılarına göre kümeler oluşturma, bu tür sınıf kurma. Bu tür ders yılı yetenek kümelemesidir, ders başarı kümelemesi. Böylece matematik dersinde üst basamakta olan bir öğrenci yabancı dilde başka bir alt kümede yer alabilir. Her iki kümeleme de öğretimi bireyleştirme çabasının bir parçasıdır’ (Öncül:852).

* **öğrenci kütüğü** ‘Öğrenciler okula yazıldıkları zaman tutulmaya başlanan ve her öğrencinin kimliği ile ev adresinin, velisinin, sınıfının, sınıf geçme durumunun, diploma ya da geçiş belgesine ilişkin bilgilerin işlendiği defter’ (Oğuzkan:117).

* **öğrenci lokali, öğrenci dinlenme yeri** ‘*student lounge*’ (Demirel:92).

* **öğrenci maliyeti** ‘Belirli bir süre - genellikle bir yıl - için eğitim hizmetiyle ilgili olarak öğrenci başına harcanan ortalama para’ (Oğuzkan:117).

* **öğrenci merkezli** ‘Eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğrencilerin aktif olarak yer alması’. ‘Öğrenme süreci artık öğrenci merkezli olarak düzenlenmektedir’ (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

* **öğrenci merkezli eğitim programı** ‘*student-centered approach*’ (Demirel:93).

* **öğrenci mevcudu** ‘1. Herhangi bir okul döneminde (okul yılı, yarı yılı ya da ayında), herhangi bir ülkede, ilde, kasabada, okul ya da sınıfta mevcut öğrenci sayısının tümü.

2. Belli tarihte belli bir öğretim kurumunda yazılı öğrenci sayısı’ (Öncül:853).

* **öğrenci örgütleri** ‘Öğrencileri ilgilendiren konularda öğrenci kümesinin resmen tanınmış faaliyetleri. Bunlar toplumsal, anlıksal, eğlence niteliğinde ya da pratik olabilir. Eşanl. öğrenci kolları’ (Öncül:853, Demirel:93).

* **öğrenci özerkliği** ‘Okutulacak konuların bir bölümünü seçmede ve okulun disiplin ve öteki örgütlerine katılmada öğrencilere birtakım özgürlükler tanıyan eğitim düzeni.

Öğretmene düşen görev, çocuğun gelişmesine ve giderek özerklik kazanmasına yardımcı olmaktır. Bkz. kendi-kendini yönetme' (Öncül:853).

* **öğrenci özlük hizmetleri** 'Öğrencilerin iyiliğine yönelmiş ve birinci derecede danışma niteliğinde olan birey ve küme hizmetleri: Eğitsel ve mesleksi danışma, öğrencilere ev, pansiyon ve iş bulma... gibi' (Öncül:853).

* **öğrenci özlük işleri** 'Bir öğretim kurumunda öğrencilerin bireysel, akademik ve toplumsal yaşayışı ile ilgili kılavuzluk etkinliklerine verilen ad' (Oğuzkan:117, Demirel:93).

* **öğrenci pasosu** 'Öğrencilerin kamu ulaştırma araçlarında indirimli ücretle gidip gelmelerini sağlayan onaylanmış bir belge' (Öncül:853).

* **öğrenci profili** 'Bir okulda bulunan öğrencilerin genel durumu'. '*Anadolu öğretmen liseleri meslek liseleri kategorisi içinde yer almasına rağmen öğrenci profili ve kazandırdığı avantajlar bakımından içinde yer aldığı gruptan ayrılmaktadır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

* **öğrenci seçme ve yerleştirme** '*student selection and placement*' (Demirel:93).

* **öğrenci sınıflaması** '1. Yaş, derslerdeki başarı ya da anıklık ve bunların bileşkesi... gibi özelliklere göre öğrencileri kümelere ayırma.

2. Türlü derslerde ve okul etkinliklerinde, öğretim ve beraberce çalışma amacı ile, öğrencileri sınıflara ya da kümelere ayırma' (Öncül:853, Demirel:93).

* **öğrenci tutumu** '*student attitude*' (Demirel:93).

* **öğrenci uyumu** '1. Uyumsuzluğun nedeni ya da nedenlerini bulma ve ortadan kaldırmayı da kapsamak üzere belli bir öğrencinin uyumsuzluğunun düzeltilmesi. Çok kez alışkanlıklarda ve isteklerin yöneltmesinde değişiklik gerektirir.

2. Öğrencinin gereksinimleri ile eğitim çevresi arasında denge kurma işi ya da eylemi' (Öncül:853, Demirel:93).

* **öğrenci yazışması** 'İki ya da daha çok okul ve sınıfın öğrencileri arasında mektuplaşma ya da okul gazete ve dergilerini değiş-tokuş etme yolu ile ilişki kurma yoludur. C. Freinet (1896-1966)'ın öncülük ettiği bu yolla öğrenciler mektup yazma becerilerini geliştirme ve yaşam sınırlarını genişletme olanağını bulur. Unesco ve okul

müzeleri aracılığı ile bu yazışma yöntemi ülke sınırlarını da aşmış ve uluslararası öğrenci yazışmaları (correspondance scolaire internationale) durumuna ulaşmıştır. Özellikle kardeş okullar arasındaki yazışmalar daha candan ve sürekli olmaktadır' (Öncül:853).

* **öğrenci yönetimi** '1. Seçtikleri temsilcileri yolu ile öğrencilerin ders dışı çalışmalarını yönetmesi.

2. Öğrenci kuruluşlarının kendi aralarından seçtikleri temsilcilerle okuldaki yaşamı düzenlenmesi ve okulda düzeni sağlaması. Eşanl. Öğrencilerin kendi kendilerini yönetmesi. Öğrenci parlamentosu' (Öncül:854, Demirel:93).

* **öğrenci yurdu** 'Öğrencilerin barınma, yatma, yemek yeme, çalışma ve dinlenme gereksinimlerini karşılamak üzere devlet; özel kurumlar ya da kişilerce açılan ve yönetilen kuruluş' (Oğuzkan:117, Türkçe Sözlük:1532).

* **öğrenci yurtları** 'Öğrencilerin barınma, yeme-içme ve çalışmalarını sağlamak ve kolaylaştırmak amacı ile devletin, özel yönetim ve belediyelerle şahısların, genellikle üniversite ve yüksek okulların bulunduğu yerlerde, açtığı ve işlettiği kurumlar. Bunlar Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetimi altındadır ve bakanlığa bağlı bir bölümce denetlenir' (Öncül:854).

* **öğrenci-öğretmen ilişkileri** '*pupil-teacher relationships*' (Demirel:93).

* **öğrenci-öğretmen oranı** 'Okulda ya da okul sisteminde bir öğretmene düşen öğrenci sayısını gösteren bir gösterge' (Öncül:853).

→ (**Bkz. talebe**).

öğrencilere ödünç para verme 'Yüksek okul ya da üniversite öğrenimlerini yapabilmeleri için öğrencilere, sonradan ödenmek üzere ve bir sözleşmeye dayanarak verilen borç para' (Öncül:852).

öğrencileri koruma derneği 'Dernekler yasasına göre kurulan ve amacı okulun ya da öğrencilerin maddi ve manevi gereksinmelerini karşılamak olan özel derneklerdir. Bunlar çok kez okul ve öğrencileri koruma derneği başlığı altında kurulur. Benzeri derneklerle de işbirliği yaparak çalışırlar' (Öncül:852, Demirel:93).

öğrencilik 'Öğrenci olma durumu, talebelik' (Türkçe Sözlük:1532, Oğuzkan:117, Demirel:93).

öğrenen ‘*learner*’ (Demirel:93): “*Öğrenen yeni bir bilgi ile karşılaştığında, dünyayı tanımlama ve açıklama için önceden oluşturduğu kuralları kullanır*” (S.A.Ü.E.F.D 16:92).

öğrenilenlerin aktarımı, öğrenilenlerin transferi ‘*transfer of learning*’ (Demirel:93).

öğrenilenlerin kalıcılığı (hatırda tutulması) ‘*retention of learning*’ (Demirel:93).

öğrenilme ‘Öğrenilmek işi’ (Türkçe Sözlük:1532).

öğrenilmek ‘Öğrenme işi yapılmak: “*Kâfirin güçsüz noktaları, köprüleri, kaleleri öğreniliyordu.*” -N. Araz’ (Türkçe Sözlük:1532).

öğrenilmemiş davranış ‘Eğitim ve yetiştirme sonucu olmayan, vücut yapısının gelişmesi ve ayrımlaşması sonucu olan davranışlar. Öğrenmenin sonucu olmayan bu tür davranışlara doğuştan gelen ya da soyaçekime, kalıtma, olgunlaşmaya bağlı davranış adı da verilir’ (Öncül:854, Demirel:94).

öğrenilmemiş davranışlar ‘*unlearned behaviors*’ (Demirel:93).

öğrenilmiş ‘*learned*’ (Demirel:93).

* **öğrenilmiş davranış** ‘Geniş ölçüde eğitim ve yetiştirmenin sonucu olan davranışlar’ (Öncül:854, Demirel:94).

öğrenim ‘Herhangi bir meslek, sanat veya iş için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkların elde edilmesi amacıyla yapılan çalışma, tahsil: “*Öğrenimini bitirmeye bir yıl kala Türkiye’deki büyük fabrika sahiplerinden çağrılar alıyormuş.*” -M. C. Anday’ (Türkçe Sözlük:1532, Öncül:854, Oğuzkan:117): “*Öğrenimle beyefendi olunamaz, beyefendi olarak doğulur*” (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **öğrenim anıklığı testi** ‘Bir kimsenin okul çalışmalarında ve özellikle akademik öğrenimde ne ölçüde başarı sağlayabileceğini kestirmeğe yarayan bir testtir. Anlıksal test ile eşanlamda da kullanılır’ (Öncül:854).

* **öğrenim basamağı** ‘Okul basamağı’ (Öncül:854).

* **öğrenim belgesi** ‘Bir öğrenimi başarı ile tamamlayanlara, bir kurs ya da toplu çalışmaya katılıp bitirenlere verilen belge’ (Oğuzkan:117, Türkçe Sözlük:1532, Öncül:854, Demirel:94).

* **öğrenim biçemi** ‘Bir kimsenin alışkın olduğu sorun çözme, düşünme ya da öğrenmede kullanmayı yeğlediği yol. Bir konuyu parçalarına bölerek (serialist), tümsel olarak (holist), ya da düşünerek (reflective), içtepisel (impulsive) öğrenme biçemleri..gibi. İnsan çok kez öğrenme ödev ya da durumlarında değişik öğrenme biçemlerine de başvurabilir. Bkz. öğrenme stratejisi’ (Öncül:857).

* **öğrenim birimi** ‘Bir bütün oluşturan öğrenme birimi. Bu birimin içeriği ile düzenlenmesi bireyin öğrenme ve ilerleme hızına göre değişir. (Buna inceleme ya da öğretim birimi de denebilir. Bu birimin öğretilmesi işi, sınıfta ya da kendi kendine öğrenme araçları ile öğrenme ya da bu ikisinin bir arada yapma biçiminde olur. Genellikle de öğrencinin kendi başarısını ölçecek bölümleri de vardır.)’ (Öncül:857).

* **öğrenim birliği, öğretim birliği** ‘Dini eğitimi veren kurumlarla öteki eğitim kurumlarının ayrı ayrı sağladıkları ikili eğitimi tek elden yönetilen (Şeriye Vekaleti ve Maarif Vekaleti) tek tür eğitim sağlayacak duruma koyma. Yurdumuzda bu konu 1924 yılında çıkarılan bir yasa ile sağlanmıştır’ (Öncül:854, Demirel:94).

* **öğrenim bursu** ‘Başarılı ve çalışkan öğrencilere, bu çalışma ve başarılarının karşılığı olarak ya da kendilerini yüreklendirmek amacı ile, yapılan para yardımı ya da sağlanan öğrenim ücreti’ (Öncül:854).

* **öğrenim dalı** ‘1. Yüksek öğrenim kurumlarında yer alan belli başlı yetişme ve derinleşme bölümleri.

2. Yüksek öğrenim kurumlarında öğrencilerin yetişmek ve derinleşmek üzere seçtikleri öğrenim alanı. Eşanl. Öğrenim bölümü’ (Öncül:855).

* **öğrenim değeri** ‘Belli bir öğrenimin tamamlanması için öğrencilerden istenilen her türlü kuramsal ve uygulamalı çalışmalar göz önünde tutularak, bir yarıyıl ya da bir öğretim yılı okutulan herhangi bir dersin, okul programı bütünlüğü içindeki değerini niceliksel olarak gösteren bilim’ (Oğuzkan:118).

* **öğrenim dosyası** ‘Aldığı derslerde öğrencilerin elde ettiği notları gösteren kayıtlardır. Bunlarda, öğrencinin başarısız olduğu derslerde öğretmenlerin verdiği kararlarla aldığı önlemler de yer alır. Türlü nedenlerle alınan resmi disiplin kararları da ara sıra belirtilir’ (Öncül:855).

* **öğrenim düzeyi** 'Bireylerin eğitim seviyeleri'. *Eğitsel fırsat eşitliği, kitlelerin öğrenim düzeylerini giderek yükseltme arzuları sonucu ortaya çıkmıştır* (S.A.Ü.E.F.D 15:52).

* **öğrenim izni** 'Çalışan bir kimsenin bir eğitim ya da öğrenim kursuna gidebilmesi için işyerinde, belirli aralıklarla "genellikle haftada bir gün" ve ücretten kesinti yapmadan verilen bir günlük ya da birkaç saatlik izin, ders görme izni. Genellikle çıraklara uygulanır' (Öncül:855, Demirel:94).

* **öğrenim kimliği** 'Bir kimsenin belli bir işe, göreve ya da öğrenime elverişli olup olmadığını, onun genel niteliklerini belirten öğrenim belge ve dereceleri, tanıklıklar ya da başka türden yazılı belgeler, doğrulama belgeleri' (Öncül:855).

* **öğrenim kredisi, öğrencilere ödünç para verme** 'Para durumları yüksek öğrenim yapmağa elverişli olmayan yüksek öğrenim öğrencilerine, işe geçtikten sonra belli bir anlaşma uyarınca geri ödemek üzere, verilen borç para. Bu işlev görevli kurumlar resmi ya da özel olabilir. Eşanlı. Öğrencilere ödünç para verme' (Öncül:855, Demirel:94).

* **öğrenim ödencesi** 'Yükseköğrenim gören öğrencilerden burslu ve parasız yatılılar dışında kalanlara devlet, kamu kuruluşları ya da özel kuruluşlarca verilen ödünç para' (Oğuzkan:118).

* **öğrenim tipleri** 'Öğrencinin özelliklerine göre değişen öğrenim çeşitleri'. *Seçim süreciyle oluşturulmuş değişik kategorilerde çocuklar için uygun öğrenim tiplerini belirlemek bir üst öğrenime hazırlama işlevleridir* (S.A.Ü.E.F.D 15:50).

* **öğrenim ücreti** 'Bir eğitim kurumunca ders araç ve gereçleri, ders kitapları ve deney odası giderleri dışında sadece öğretim giderlerini karşılamak üzere öğrenciden ya da velisinden alınan ücret' (Oğuzkan:118, Öncül:855).

* **öğrenim yardımı** 'Çalışmalarına destek olmak üzere bir öğrenciye yapılan yardım. Geçim harcamaları, iş bulma, öğrenim harcamaları karşılığı..olur' (Öncül:855).

* **öğrenim yaşı** 'Okul yaşı' (Öncül:855).

* **öğrenim yeteneği** '1. Yüksek öğrenimde yararlı bir yetenek bileşkesidir. Bu bileşkede dille ilgili başarılarla sayısal ya da matematiksel kavrayış önemlidir.

2. Teknik ya da toplumsal zekadan ayrı bir tür olan ve "soyut" adı verilen testlerin ölçtüğü bir yetenek' (Öncül:855).

* **öğrenim yılı** ‘Bir eğitim kurumunun (yaz tatili dışındaki) çalışma süresidir. Bu süre genellikle iki ya da üç döneme bölünür. Öğrenim yılının süresi 32-40 hafta arasında değişir. Eşanl. Okul yılı’ (Öncül:855).

→ (**Bkz. tahsil**).

öğrenimde gecikme ‘Okulu bitirme yaşı ile yönetmelikçe saptanan en küçük yaş arasındaki ayrıma verilen ad’ (Oğuzkan:118).

öğrenimli ‘Öğrenim görmüş, okumuş, tahsilli’ (Türkçe Sözlük:1532).

öğreniş ‘Öğrenme işi’ (Türkçe Sözlük:1533).

öğrenme ‘1. Kavramsal düzenlemeler süreci.

2. Alıştırma ve uygulamaların oldukça sürekli olan etkilerine verilen ad.

3. Belli bilgi, beceri ve anlayışlar edinme.

4. Tepki ve davranışlarda her zaman ya da kimi durumlarda yaşantıların oluşturduğu değişme’ (Oğuzkan:118, Türkçe Sözlük:1533, Öncül:856, Demirel:94): ‘Eğitim biliminin öğrenmeyi sağlamada kullandığı yöntemler bilgisi’ (S.A.Ü.E.F.D 15:68).

* **öğrenme anıklığı** ‘Hızlı ve kolay öğrenmeyi sağlayan içsel güç’ (Oğuzkan:118).

* **öğrenme becerileri** ‘Öğrencilerin öğrenme ya da ders çalışmada kullandıkları yöntemler: Dersleri eleştirel biçimde okuma, dinleme, yazılı ödevler hazırlama, formülleri ezberleme, sınavlara hazırlanma vb. gibi. Pek çok eğitim kurumları bugün öğrenme ve ders çalışma konularında gerekli teknikler öğretmeye çalışmakta ve kendi öğrenim amaçlarına uygun yöntemler bulma ve geliştirmede öğrencilerine yardım etmektedir. Bu becerilere öğrenme teknikleri ya da ders çalışma yöntemleri adı da verilir’ (Öncül:857, Demirel:94).

* **öğrenme biçemi** ‘Çevresel etkiler ve kalıtsal kombinasyonlarla şekillenen bir bireyin en etkili öğrenmesini sağlayan bilişsel, duyuşsal ve psikolojik davranışlar seti’ (Demirel:94).

* **öğrenme biçimi** ‘Öğrencilerin öğrenme şekilleri’. ‘Günümüz öğrencilerinin içselleştirilmiş başarısızlık nedenleri; öğrencilerin öğrenme ihtiyaçları ve öğrenme biçimi ile eğiticilerin öğretme biçimleri ve belirledikleri öğrenci ihtiyaçları arasındaki kopuktan kaynaklanmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:100).

* **öğrenme birimi, öğrenme görevi** ‘*learning task*’ (Demirel:94).

* **öğrenme biyokimyası** ‘*biochemistry of learning*’ (Demirel:94).

* **öğrenme çevresi** ‘Her türlü özdeksel ve tinsel özellikleri ya da koşulları ile öğrenmeyi etkileyen ortam’ (Oğuzkan:118, Demirel:94).

* **öğrenme çıktısı** ‘*learning environment*’ (Demirel:94).

* **öğrenme durumu** ‘Eğitim-öğretim süreci sonucunda öğrencinin öğrenme düzeyi’. ‘Sınıfta çok fazla değer görmediğini düşünen bir öğrencinin yeni bir öğrenme durumunda zihinsel anlamda dağınık, sınıf ortamında ise istenmeyen davranışlar sergilediği bilinmektedir’ (S.A.Ü.E.F.D 16:84).

* **öğrenme düzeyi** ‘Öğrencinin öğrenme seviyesi’. ‘Alan çalışmalarını yürütme sürecinde adayların, öğretim sürecinde öğrencilerin öğrenme düzeyini etkileyen faktörleri gözlemledikleri belirlenmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 17:177).

* **öğrenme düzlüğü** ‘Öğrenmede, ilerlemenin olduğunu gösterecek bir kanıtın bulunmadığı dönem. Eşanl. Öğrenme yaylası’ (Öncül:858, Oğuzkan:118).

* **öğrenme eğrisi** ‘Birbirini izleyen uygulamalar sırasında öğrenmede görülen ilerlemenin kimi yönlerini çizgisel olarak belirten, genellikle başlangıçta hızla yükselen, sonra düz giden ve öğrencinin öğrenme gücüne göre biçim alan eğri’ (Oğuzkan:118, Öncül:858, Demirel:94).

* **öğrenme eksikliği** ‘*learning deficiency*’ (Demirel:94).

* **öğrenme etkinliği** ‘1. Öğrenmeyi bir sonuç ya da ürün değil de olay olarak benimseyen bir konu.

2. Öğrenme sırasında gösterilen açık ya da kapalı etkinlikler: İnceleme, düşünme, dikkat etme, alıştırma... gibi. Bunların öğrenmeyi geliştirdiği söylenir.

3. Öğrenme etkinlikleri sırasında canlıda değişmelere yol açtığı varsayılan görev ya da görevler’ (Öncül:858, Demirel:94).

* **öğrenme gereçleri** ‘Geniş anlamda öğrencinin öğrenmesine yardımcı dokunan her şey öğrenme aracı olabilir. Dar anlamda bu terim genellikle kitaplar, çalışma yaprakları, ses b antları, filmler gibi bir takım eğitim içeriği kapsayan ya da taş örnekleri, mikroskop, saydam resimler gibi eğitim içeriği öğretmen ya da başka araçlar ile ortaya konan doğa

nesnelerini içerir. (Kimileri bu terimi çoğunlukla öğrenenlerin öğrenmeleri sırasında kendi başlarına kullandıkları nesnelere için sınırlamaktadır. Öğretmenlerin eğitim ve öğretim sırasında kullandıkları gereçlere pedagojik ya da didaktik gereçler adı verilmekte ve kendini ya da başkasını eğitime içinde yer alan gereçlere de eğitsel gereçler demektir.)' (Öncül:858).

* **öğrenme gereksinimi** 'Olumlu bireysel ve toplumsal gelişme için gereken bilgi, beceri ve tutumlar' (Öncül:858).

* **öğrenme gücü** '1. Kavram ve verileri öğrenme, hatırd tutma ile beceriler edinme gücü.

2. Beynin anlayış ve kavrayış sınırı.

3. Bireyin, davranışlarını değiştirebilme yönünden, kalıtım ve çevre ile belirlenen gizilgücü' (Oğuzkan:118, Öncül:858, Demirel:94).

* **öğrenme güçlüğü** '*learning disability*' (Demirel:94).

* **öğrenme güçlükleri** '1. Bedensel, anlksal, duygusal ve toplumsal nedenlerle ya da çevre koşullarının elverişsizliği yüzünden birey ve kümelerin karşılaşmış oldukları türlü zorluklar. Öğrenme zorlukları, öğrenme yetersizlikleri.

2. Belli bir öğrencini, belli bir ders ya da konuda ne kadar öğrenme güçlüğü çektiği. Bu tür güçlükler örneğin, önbilgi eksikliği, daha önce öğrenilenlerin yeni öğrenilenleri bozması, bedensel ya da anlksal engeller, öğretmenin yetersiz oluşu ya da asıl konunun belirsiz ya da tutarsız olması sonucu olabilir' (Öncül:858, Demirel:94).

* **öğrenme güçlüklerini giderme** '*remedying learning difficulties*' (Demirel:94).

* **öğrenme hazırlığı** 'Belli bir konunun ya da becerinin öğrenilebilmesi için beden, zihin ve duygu bakımından gerekli olgunluğa erişmiş olma' (Oğuzkan:118).

* **öğrenme hedefleri** '*learning objectives*' (Demirel:94).

* **öğrenme hızı** 'Birim zaman ya da paha başına gerçekleşen öğrenme miktarı' (Demirel:94).

* **öğrenme hiyerarşisi** '*learning hierarchy*' (Demirel:94).

* **öğrenme için harcanan zaman** '*time on task*' (Demirel:94).

* **öğrenme ihtiyacı** ‘Öğrencilerin gereksinim duydukları öğrenme durumları’. ‘Günümüz öğrencilerinin içselleştirilmiş başarısızlık nedenleri; öğrencilerin öğrenme ihtiyaçları ve öğrenme biçimi ile eğiticilerin öğretme biçimleri ve belirledikleri öğrenci ihtiyaçları arasındaki kopukluktan kaynaklanmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:100).

* **öğrenme kuramları** ‘Öğrenmenin yasa ve koşullarını ya da genel niteliğini ortaya koyma çabası. (Öğrenme kuramcısının ilk ödevi öğrenme sözünün anlattığı olay türünü, eleştirici bir yönden belirtmek ya da bu ad altında toplanabilen tutarlı birtakım bulguların olup olmadığını belli etmektir. Gerçekten de öğretmenin günlük anlamı, böyle bir kuram ya da kuramlar altında yapılacak deney, öğrenmenin ne olduğunu göstermeğe yeter.) Öğrenme ile ilgili türlü kuramlar ortaya atılmıştır’ (Öncül:859, Demirel:94).

* **öğrenme kurulumu** ‘*learning set*’ (Demirel:94).

* **öğrenme makinesi** ‘Öğrenme ve öğretme makineleri, her öğrencinin kendi yetenek gücü ve çalışma hızına göre ilerleyen ve yapılan yanırları, öğretmen karışmadan, herkesin kendisinin düzelttiği bir kendi kendine bir şeyler öğrenme ya da öğretme aracıdır. (Öğrencilerin kendi kendine bir şeyler öğrenmelerini sağlayan araç ve gereçlerin tarihçesi oldukça eski ise makine, elektrik ve elektroniğin uygulanması ile bu araçlar daha karmaşık birer makine biçimine girmişlerdir.) Öğrenme ya da öğretme makineleri, en yalın bir kitaptan tutunuz da en karmaşık bir makineye varıncaya kadar, türlü biçimlerde olur ve okulun ders dağıtım çizelgesinin hazırlanmasından tutunuz da jet motorlarındaki aksaklıkları bulmaya varıncaya kadar, okul içi ve okul dışı türlü alanlarda kullanılır. Temel ilkesi, programlanmış öğretim olan bu makinelerde öğrenciye bir sorulur. Üç seçeneği olan böyle bir soruda, öğrenci doğruyu seçince dizideki öteki sorunun yanıtlandırılmasına geçer. Birinci soruyu doğru yanıtlandıramazsa aynı türden başka bir soruyu yanıtlaması gerekir’ (Öncül:859).

* **öğrenme okulu** ‘Ezberciliğe ağırlık veren eski tür okullar için, özellikle Almanya’da kullanılan horlayıcı bir terim. Karşıtı: iş okulu, etkin okul’ (Öncül:860).

* **öğrenme ortamı** ‘Öğrenme faaliyetlerinin yerine getirildiği yer’. ‘Bireylerin duyuşsal özelliklerinin pozitif yönlü farkındalığı ve öğrenme ortamının destekleyici ve demokratik olması öğrencilerin bilişsel öğrenmelerine katkı sağlayacaktır’ (S.A.Ü.E.F.D 16:84).

* **öğrenme ögesi** ‘Programlanmış öğrenme ya da öğretimde öğretilecek en küçük birim, başka bir deyişle programda yer alan sorulardan her biridir. Skinner’in doğrusal

yönteminde bu, hem açıklanmasını ve alıştırmayı, hem de özdenetim sonucu saptanan doğru yanıtı kapsar. Crowde'in seçmeli yönteminde ise bu, hem açıklama ve alıştırmayı ve hem de seçimin doğru mu yanlış mı olduğunu, ya da yanlışın niteliğini ve başka bir soru arama gereğini bildiren açıklamaları içine alır' (Öncül:860).

* **öğrenme paketi** 'Bir konu üzerinde bir çok kaynaktan ve değişik öğretim araçlarından (kitap, film, saydam resim, ses bandı vb. gibi) yararlanarak önceden hazırlanmış inceleme birimleri. Bunlarda yer alan öğretim araçlarının nasıl kullanılacağı da gösterilir. Bir tür hazır ders demek olan bu tür önceden hazırlanmış derli toplu derslere paket, paket ders, öğrenme paketi gibi adlar da verilir. Bunlar, bir kendi kendine öğrenme aracı sayılmazlar. Çünkü bunlar sınıfta işlenirken öğrencilerle öğretmenler birlikte çalışırlar. Bu paketler hem bireysel çalışmalarda ve hem de küme öğrenmelerinde kullanılabilir. Gerçekte bu öğrenme programları "toplu program" türünden çalışmaların bir parçasıdır.

Bu öğrenme paketleri ile yapılan derslere "paketlerle öğrenme" adı verilir' (Öncül:860, Demirel:94).

* **öğrenme sarmalı** '*learning cycle*' (Demirel:94).

* **öğrenme stratejisi** 'Bu terim, öğrenim biçimi gibi öğrencinin değişik öğrenme ödevleri karşısındaki genel yaklaşımı olarak kullanılır ya da öğrenenin seçmiş olduğu belli bir ödevi çözmeye başvurduğu yol olarak yorumlanabilir. Birbirinden değişik iki öğrenme stratejisine örnek olarak: Derin ve yüzeysel düzeyde işleme yolları gösterilebilir' (Öncül:860, Demirel:94).

* **öğrenme süreci** '1. Ruhbilimde bir konudur ve öğrenme bir sonuç ya da ürün olarak değil de bir olay olarak ele alınır. (Olaya ışık tutması bakımından ürünü de ele almak zorunludur.)

2. Öğrenme sırasında yapılan açık ya da dile dayalı etkinliklerle öğrenmeyi kolaylaştıran ya da "kolaylaştırdığı sanılan" inceleme, düşünme, uygulama ve dikkat... gibi etkinlikler. (Bu anlamda "öğrenme etkinlikleri" terimi daha uygun düşmektedir.

3. Öğrenme etkinlikleri sırasında canlıda oluşan uzun ömürlü değişmelere yol açtığı varsayılan görev ya da görevler' (Öncül:861, Demirel:94).

* **öğrenme tipleri** ‘Öğrenme olayında gösterdikleri bir takım özelliklerle başkalarından ayrılan birey türleri: Öğrenme hızı ve öğrenmenin akışında görülen bireysel ayrılıklar..gibi’ (Öncül:861, Demirel:94).

* **öğrenme tutumu** ‘1. Öğrenmeye niyet etme, edilgin öğrenmenin karşıtı olarak etkin öğrenme. (İnsan olsun hayvan olsun şu varsayıma göre tepkide bulunur: Amaca ulaştıracak bir araç bulmak gereklidir. Böylece öğretmenin kendisi de bir öğrenme sonucudur. Bu anlamı ile öğrenme tutumu ‘öğrenmeyi öğrenme’dir.

2. Öğrenmede, özellikle sorun çözmede, belli bir takım yaklaşım yolları ya da yöntemleri elde etme. (Belli bir sorun belli türden tepkiler sınımayı, başka tepkilere başvurmayı belirten belirgin, seçici ve yön verici bir etmen. Örneğin hayvan bir soruna belli bir çözüm getirmeyi daha önce öğrenmemiştir, ama ona ulaştıracak bir yolu öğrenmiştir. Anlamsız heceleri ezberlemede pek çok kimsenin çok geçmeden bunları yinelemede belli bir tempo tutturması... gibi. Öğrenme tutumu, birçok hayvanlarda ve özellikle insanda öğrenmenin en yararlı yanıdır.’ (Öncül:861).

* **öğrenme üniteleri** ‘*learning units*’ (Demirel:94).

* **öğrenme ürünleri** ‘*learning outcomes*’ (Demirel:95).

* **öğrenme yasaları** ‘Öğrenme olayını açıklamaya ya da betimlemeğe yarayan ilkelerin türlü biçimlerde genelleştirilmesi: Etki yasası, hazır olma yasası..gibi’ (Öncül:861).

* **öğrenme yaşantısı, öğrenme deneyimi** ‘Nispeten kalıcı izli bir değişme oluşturan yaşantı’ (Demirel:95).

* **öğrenme yeteneği** ‘Yeni tepkiler doğurmaya elverişli bedensel ve anlksal süreçleri (bellek, usavurma, sinirsel-kassal etkinlikler... gibi) kullanma yolu ile uyarıcılara tepkide bulunma davranış türlerini, tutumlarını ve yöntemlerini elde etme gizil gücü. Bu güç doğuştan ya da sonradan geliştirilmiş olabilir. Geçmiş yaşantılardan yararlanma yeteneği’ (Öncül:861, Demirel:95).

* **öğrenme yetersizliği** ‘Öğrenme güçlükleri’ (Öncül:861).

* **öğrenme yolları** ‘Öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştıracak yöntemler’. ‘Eğitim öğretim boyutu ile ilgili ortak görüş, bireylerin ne öğrendiğinden çok, nasıl öğrendiği ve öğrenme yollarını bilip bilmediğidir’ (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

* **öğrenme yöntemi** ‘İnsan ve hayvanın öğrenmede başvurduğu türlü öğrenme yollarından her biri. Bu yollar öğrenene ve öğrenilecek konuya göre çok değişiktir: Taklit, sınıama-yanılma, birden kavrama, yapma, sonucu görme, kafa yorma, konuyu bölerek, tüm olarak, zamanı bir solukta ya da dura dura parçalayarak.. gibi’ (Öncül:861, Demirel:94).

* **öğrenme-öğretme süreci** ‘Öğrenme-öğretme faaliyetlerinin belirli bir zamana yayılarak devam etmesi’. ‘*Geleneksel yapıdaki öğrenme-öğretme süreci, genellikle biri dizi bilgi parçalarının öğrencilere aktarılması üzerinde yoğunlaşmaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

öğrenmede geçiş ‘Önceden edinilmiş olan bilgi, beceri, anlayış, hüner ve düşüncelerin daha sonraki benzeri öğrenme çabalarını etkilemesi’ (Oğuzkan:118).

öğrenmede Gestalt Kuramı ‘Anlıksal görevleri, birer mekanizma gibi görmenin karşıtı olarak, türü kendine özgü birer bütün sayan öğrenme kuramıdır. Tarih bakımından alan kuramının atası sayılır’ (Öncül:858).

öğrenmek ‘1. Bilgi edinmek: “*Gerçi yeni nesil, eskiyi öğrenmekte bir fayda görmüyor ama ben gene de yazayım.*” -B. Felek.

2. Yetenek, beceri kazanmak: “*Her şeye dikkatli baktığı için öğrenmişti.*” -R. H. Karay’ (Türkçe Sözlük:1533).

öğrenmelik ‘Burs’ (Öncül:859).

öğrenmeme ‘Daha önce öğrenilenlerin etkisini ters çevirmek için bilerek çaba harcama, isteyerek unutmak’ (Öncül:859).

öğrenmenin çağrışım kuramı ‘Çağrışım ruhbilimi’ (Öncül:859).

öğrenmenin geçişi ‘Yerleşmiş bir alışkanlığın, becerinin, düşünce ya da ülkünün, benzeri başka özelliklerin öğrenilmesi, yapılması ya da yeniden öğrenilmesine etkide bulunmasıdır. Böyle bir etki yeni öğrenmeyi kolaylaştırabilir (olumlu geçiş), yeni öğrenmeyi geciktirir (olumsuz geçiş) ya da yeni öğrenme üzerinde hiçbir etkide bulunmaz. Bkz. geçiş’ (Öncül:859).

öğrenmenin kösteklenmesi ‘Yeni öğrenilen şeyin, daha önce öğrenilmiş olanı bozması. Sonradan öğrenilen şey önceden öğrenilene benziyorsa bozulma daha kolay olur. Eşanl. geriye etkili köstekleme’ (Öncül:859).

öğrenmenin sakımı kuramı ‘Öğrenmeyi oluşturan ruhsal ve işlevbilimsel değişmelerin, öğrenme faaliyeti durduktan sonra da bir süre sürüp gitmesi, direşmesi’ (Öncül:859).

öğrenmenin ürünü ‘Şu ya da bu öğrenme yaşantıları sonucu insanın elde etmiş olduğu bilgi, beceri ve tutumlar. Bunlar istenen (amaçlanan) türden olabileceği gibi istenmeyen (amaçlanmayan) türden de olabilir. Bu nedenle öğrenme ürün ya da sonucunu amaçla karıştırmamalıdır. Bu ürün, beklemenin altında ya da üstünde bir davranış değişikliği demektir’ (Öncül:860).

öğrenmeye hazır oluş ‘Bireyin, belli bir konuyu öğrenebilecek güce erişmiş olması. Genellikle bu, bireyin üyesi olduğu kümenin ortalamasının eriştiği yaştır. Okumaya hazır olma..gibi’ (Öncül:862).

öğrenmeye hazırolma ‘*learning readiness*’ (Demirel:95).

öğrenmeyi başarma ‘Amerikalı ruhbilimcilerin, özellikle B.S. Bloom (1911-19...)'un ortaya koyduğu bir terimdir ve öğrenenlerin % 80 ile % 90'nın istenen öğrenme amacına ulaşabileceği görüşünü savunur. (Bu nedenle bu terime karşılık olarak Almanlar “herkes için öğrenme başarısı”, Fransızlar ise “başarının pedagojisi”, terimlerini uygun görmüşlerdir. Ülkemizde bu terime karşılık olarak, karşıtı eksik ya da yarım öğrenme gibi anlaşılabilen, “tam öğrenme” terimi kullanılmaktadır. Halbuki bu terimde istenen, öğrenme konusunun tümünün öğrenilmesinden çok öğrenenlerin büyük çoğunluğunun öğrenmede başarı elde etmesi, başka bir deyişle öğrenmenin üstesinden gelme, öğrenmeyi altı etme, öğrenmeyi başarma vb. söz konusudur sanırım.)

İnsanın öğrenmenin üstesinden gelebilmesi kuramsal olarak hemen hemen herkes için olanaklıdır. Yeter ki öğrenenlere yeteri kadar süre verilsin ve gereksinmeleri ile özelliklerine önem veren bir öğretim yapılsın! Başka bir deyişle bireyselleştirilmiş bir öğretim sağlansın! Halbuki okullarda genellikle bunun tersi yapılmaktadır. (Bireysel ayrıntılar gerçeği karşısında belki bu sav yadırganabilir, ama okulda başarının sadece yeteneğe bağlı olmadığı, öğrenenlerin dili kavrayış ve kullanışları, öğrenme istek ve kararlılığı, öğrenmeye ayrılan süre, öğretimin niteliğinin vb. de çok önemli olduğu saptanmış bulunmaktadır. Ama yine de bu görüşün karşıtıları ileri sürülen bu kanıtları yeterli bulmamaktadırlar. Eşanl. öğrenmeyi alt etmek, öğrenmenin üstesinden gelme, öğrenmeyi yenme’ (Öncül:862).

öğrenmeyi öğrenme ‘Aynı türden ödevler arka arkaya öğrenilirken öğrenme hızında bir artış görüldüğü zaman kendini gösteren bir etki. Çalışma yöntemlerinde genel olarak bir

düzelme olması olayı. (Öğrenme çalışmaları sonucu ödevlerin öğrenilmesinde beceri kazanma. Kimi ruhbilimciler bunu, daha önceleri birden kavrama türündeki davranışlar içinde ele almışlardır.)' (Öncül:862, Demirel:95).

öğreti '1. Bilimde, felsefede bir görüşü bir sistem içinde belli bir anlayışa, düşünceye dayalı olarak oluşturan ilke ve dogmalar bütünü, doktrin.

2. Toplumda herhangi bir alanda çığır açan bir düşünce adamının ortaya koyduğu görüşler, ilkeler bütünü, doktrin: *“Öğretisini başkalarına iletebilmekten umudunu kestiği anlar bile oluyordu.”* -H. Taner.

3. Birbirine bağlı bilimsel veya felsefi düşünceler birliği, meslek.

4. Belli bir görüşe dayalı çalışma anlayışının bütünü' (Türkçe Sözlük:1533, Öncül:862, Oğuzkan:119, Demirel:95): *“Öğreti ve yargı kararlarında üzerinde anlaşılması tek bir tanım olmamakla birlikte sözleşmeli personel ana hatlarıyla kamu hizmeti gören, memur ve işçiden ayrı kamu hukuku bağlantısı olan kimsedir, şeklinde tanımlanabilir”* (S.A.Ü.E.F.D 16:43).

öğretici '1. Öğreten kimse, öğretme işi gören kişi.

2. Öğretme özelliği olan, yetiştirici, aydınlatıcı

3. Öğretimle ilgili, öğretici' (Öncül:862, Türkçe Sözlük:1533, Oğuzkan:119, Demirel:95).

öğretici, eğitici 'didactic' (Demirel:95).

* **öğretici film** '1. Öğretim etkinliklerinde kullanılmak için hazırlanan ve öğretici niteliği bulunan film.

2. Bir öğretim gereci olarak yararlanılan herhangi bir sinema filmi' (Oğuzkan:119, Öncül:862, Demirel:95).

* **öğretici olmayan personel** 'Bir okulda ya da okul sisteminde öğretimle ilgili olmayan görevlerde çalışanlar' (Öncül:863).

* **öğretici personel** 'Bir okulun ya da okul sisteminin doğrudan doğruya öğretim ile ilgili üyelerinin tümü' (Öncül:863).

öğreticilik 'Öğretici olma durumu' (Türkçe Sözlük:1533).

öğretilebilir çocuklar ‘*mentally retarded children*’ (Demirel:95).

öğretilebilir geri zekalılar ‘Ağır derecede geri zekalılar’ (Oğuzkan:119).

öğretilme ‘Öğretilmek işi’ (Türkçe Sözlük:1533).

öğretilmek ‘Öğretme işi yapılmak: “*Meğerse bana öğretilen o kısa ve sade cümlelerin ne sihirli, ne müthiş bir tesiri varmış.*” -R. H. Karay’ (Türkçe Sözlük:1533).

öğretim ‘1. Belli bir amaca göre gereken şeyleri öğretme işi.

2. Bir eğitim kurumunda bir küme öğrenciye belli dal ya da konularda bilgi verme.

3. Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme eylemi’ (Oğuzkan: 119, Türkçe Sözlük:1533, Öncül:863, Demirel:95): ‘*Birinci ve ikinci öğretime devam etmekte olma durumuna göre değişmekte midir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

* **öğretim alanı** ‘Okul binasında öğrencilerin öğretim görmelerine ayrılan ya da elverişli olan alan. Okulda işlik, jimnastik salonu, yemekhane, kitaplık..gibi, yardımcı çalışmalar için kullanılan yerler dışında kalan ve salt öğretim için yararlanılan yerler’ (Öncül:863).

* **öğretim aracı** ‘Öğrenmeyi iyileştirmek, uyarmak ya da heveslendirmek amacı ile öğretmenin kullandığı her tür aracı anlatan genel bir terim: Ders kitapları, görsel-ışitsel araçlar, örnekler, planlar, tartışmalar..gibi’ (Öncül:863).

* **öğretim araçları** ‘*instructional materials*’ (Demirel:95).

* **öğretim başarısı** ‘Öğretim amaçlarının gerçekleştirilmesi derecesi. Öğrencinin anlamsal gelişmesi ile ölçülür. (Öğretimin başarısını kestirme gerçekte insanın eğitim felsefesine dayanır. Çünkü eğitim amaçlarını bu felsefe içinde bu tür kestirmelerin doğruluğu, amaçların ölçülebilir oluşu ile ölçme araçlarının niteliğine bağlıdır.)’ (Öncül:863, Demirel:95).

* **öğretim biçimi** ‘Genel olarak öğretmenlerin öğrencileri ve kurdukları ilişki türü (soğuk ve sıcak) ile yarattıkları toplumsal hava biçimi (Otoriter, buyrukçu ve demokratik..gibi) bakımından gösterdikleri ayrılık, ya da yeğledikleri öğrenme türü. Eğitim biçimi’ (Öncül:863, Demirel:95).

* **öğretim biçimi** ‘Öğretim yöntemi’ (Öncül:863).

* **öğretim biçimleri** ‘Bu terim çok değişik anlamlarda kullanılmakla beraber temel kavram. Sınıfta yapılan öğretimde, konu-öğretmen ve öğrenci üçlüsünde, konuya değil de öğretmen-öğrenci karşılıklı ilişkisine ağırlık vermekte, derste öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci ve öğrenci-sınıf topluluğu arasındaki ilişkiyi belirtmektedir. Bu bakımdan öğretim biçimleri terimi, sınıfta öğretim konuları işlenirken öğrencilerin işe katılma durumuna göre şöyle sınıflanır:

1. Geleneksel öğretim biçimi: Tüm ağırlık ve rol öğretmendedir. Öğretim biçimi öğretmenin konuşmasına dayanır. Öğrenci yalnızca gözler, dinler ve edilgin durumdadır. Bu yüzyüze öğretimde etkin olan öğretmendir.

2. Bulgulama ya da buldurma öğretim biçimi: Sokral öğretme biçimi adı da verilen bu öğretim biçiminde öğretmen bir ölçüde arka plandadır, bir dizi soru sorarak gerçekleri öğrencilere buldurmağa çalışır. Tek yanlı konuşmanın yerini karşılıklı konuşma alır. Öğretim yine yüzyüzedir. (Frantal Unterricht) Ancak öğrenciye bir ölçüde öğrenmeye katılma payı verilir’ (Öncül:863).

* **öğretim bilgisi** ‘Öğretim ilke, yöntem ve yollarına ilişkin genel sorunları inceleyen bilgi dalı, didaktik’ (Türkçe Sözlük -T-:1533, Oğuzkan:119).

* **öğretim birimi** ‘Bir öğretim programının kendi içinde bir bütünlük özelliği gösteren ve bu durumuyla bağımsız olarak okutulabileceği düşünülen parçası’ (Oğuzkan:119, Öncül:864, Demirel:95).

* **öğretim dalı** ‘1. Düzenli bilginin kendi başına bir bütünlüğü olan bir bölümü ya da alanı: Türkçe, matematik. gibi. Eşanl. Ders, ders türü.

2. Yüksek öğrenim kurumlarında ve üniversitelerde yer alan yetişme ya da derinleşme alanları ya da bölümleri’ (Öncül:864).

* **öğretim dalı hazırlığı** ‘Genel kültür veren bilim dallarındaki akademik hazırlıktan ayrı olarak öğretmenin okutacağı ders alanındaki hazırlıktır. Ev ekonomisi, müzik, tarım, ticaret, sanat, resim-iş vb. alanlardaki hazırlık’ (Öncül:864).

* **öğretim elemanı** ‘Üniversitelerde eğitim, öğretim faaliyetlerini yürüten kimse’ (Türkçe Sözlük:1533): ‘*Lisans eğitimi süresince öğrencilerin öğretim elemanlarına yönelik atıfların nasıl değiştiğini ortaya koymak olan bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

* **öğretim elemanları, öğretim personeli** ‘Yüksek öğretim kurumlarında görevli profesör, doçent, yardımcı doçentler ile diğer akademik personel’ (Demirel:95).

* **öğretim etkinlikleri** ‘Eğitim-öğretim faaliyetleri’. ‘Öğretim etkinliklerinin yürütülmesinde sistematik uygulamaları dikkate alma becerileri kazandırılmıştır’ (S.A.Ü.E.F.D 17:174).

* **öğretim gereçleri** ‘Ders kitabı, sözlük, film vb. öğretimde kullanılan türlü gereçlere verilen genel ad’ (Oğuzkan:119).

* **öğretim gezisi** ‘Öğretmenin ya da okul yöneticilerinin düzenlediği ve eğitsel amaçlar güden gezi: Öğretim materyalinin çalışır hale getirilip incelenmesi için öğrenciler görülecek şerlere ulaştırılır: Bir fabrikayı ya da şehir su kuruluşlarını görme...gibi’ (Öncül:864).

* **öğretim görevlisi** ‘1. Öğretim üyesi ile eşanlamdadır.

2. Üniversite ve yüksek öğrenim kurumlarında ders vermek üzere akademik kariyer dışından (resmi görevlerde ya da serbest mesleklerde çalışanlar arasından seçilen) görevlendirilen kimselere verilen ad. (Aranan koşullar ve atanma biçimleri ülkelere göre değişir)’ (Öncül:864, Türkçe Sözlük:1533, Oğuzkan:119, Demirel:95).

* **öğretim hedefleri** ‘*instructional objectives*’ (Demirel:95).

* **öğretim hedeflerini hazırlama** ‘*preparing instructional objectives*’ (Demirel:95).

* **öğretim hizmetinin niteliği** ‘Öğrenme süreci içinde öğrenciye sağlanan hizmetlerin etkililik ve işe yarama derecesi’ (Demirel:95).

* **öğretim ilkeleri** ‘Öğrencilerin eğitim amaçlarını yönetmeleri için öğretmenlere kılavuzluk eden kavram ya da genellemeler’ (Öncül:864, Oğuzkan:119, Demirel:95).

* **öğretim konuşması** ‘Öğretme amacı ile sınıfta yapılan konuşmalar, anlatma ve açıklamalar’ (Öncül:864).

* **öğretim kurulu** ‘1. Bir okulun yönetim ve öğretim ile ilgili işlerinden sorumlu kimselerden oluşan kurul.

2. Bir eğitim kurumunda görevli öğretmenlerin tümü’ (Oğuzkan:120).

* **öğretim makinesi** ‘1. Öğrenciye bir öğretmenin yardımı olmaksızın, soru-yanıt yöntemine göre kendi kendine öğrenme olanağı sağlayan mekanik aygıt.

2. Bir program sunan herhangi bir aygıta verilen ad’ (Oğuzkan:120, Öncül:865, Demirel:95).

* **öğretim maliyeti** ‘Belirli bir süre – genellikle bir ders yılı - için öğretmen, denetmen ve yönetmenlere verilen aylıklar ile doğrudan doğruya öğretimle ilgili türlü ders araç ve gereçlerinin alımı için ödenen para gibi tüm harcamaların tutarı’ (Oğuzkan:120, Demirel:95).

* **öğretim malzemeleri** ‘*teaching materials*’ (Demirel:95).

* **öğretim materyalleri** ‘Eğitim-öğretimde kullanılan ders araç-gereçleri’. ‘*Çalışma kağıtları, pano resimleri sınıf-içi etkinlikler için öğretim materyalleri hazırlanmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:6).

* **öğretim merkezi** ‘Birbirine çok yakın yerleşme yerleri ile ulaşım koşullarının elverişli olduğu birden çok mahalle ve benzeri küçük yerlerdeki çocuklara ilköğretim olanağının sağlandığı merkez’ (Oğuzkan:120, Demirel:95).

* **öğretim mesleği** ‘Resmi ya da özel öğretim kurumlarında çocuk, genç ve yetişkinlere öğretimde bulunma mesleği’ (Öncül:865).

* **öğretim ortamı** ‘Eğitim etkinliklerinin meydana geldiği alan; öğrenme-öğretme süreçlerinde bilgi iletme işleminin meydana geldiği ve öğrencinin konuyla etkileşimde bulunduğu personel, araç, gereç, tesis ve organizasyon öğelerinde oluşan çevre’ (Demirel:95).

* **öğretim özgürlüğü** ‘Gerek öğretim üyelerinin ve öğretmenlerin, gerekse öğrencilerin sansür, siyasal baskı ve her türlü korkudan uzak bir ortamda öğretme ve öğrenme olanağı bulması durumu’ (Oğuzkan:120, Öncül:865).

* **öğretim personeli** ‘Öğretici personel’ (Öncül:865).

* **öğretim planı** ‘Bir öğretim programının belirli bir öğrenci grubuna uygulanması sırasında nelerin hangi sıra ile ne zaman ve nasıl yapılacağını gösteren plan’ (Demirel:96, Öncül:865).

* **öğretim programı** ‘1. Herhangi bir örgün yetiştirme çabasında yetişmek isteyene kazandırılması düşünülen bilgi, beceri ve tutumları belirten bir yazılı belge.

2. Okul ve kurslarda ulaşılması istenen amaçları, bunları gerçekteşirecek dersleri ve konuları sıralayan, öğretmene bu işte kılavuzlukta bulunacak düşünceleri de kapsayan kılavuz.

3. Belli bir okulun, öğretmenin, belli bir süre içinde okuttuğu dersler ya da konular dizisi. Okul programı' (Öncül:865, Türkçe Sözlük -T-:1533, Oğuzkan:120, Demirel:95).

* **öğretim sanatı** 'Öğretme işini bir bilim değil de bir sanat, bir ustalık, ara sıra da ince bir ustalık, başka bir deyişle bir güzel sanat sayan görüş. Bu ustalık belli yöntemleri en iyi biçimde kullanmayı gerektirir' (Öncül:865).

* **öğretim stratejisi** 'Dersin hedeflerine ulaşmayı sağlayıcı oldukça genel bir yol' (Demirel:96).

* **öğretim süreci** 'Eğitim-öğretim faaliyetlerinin devam ettiği zaman dilimi'. 'Yapılandırmacı öğrenme ile ilgili öğretmen yeterliliğinin öğretim süreci ile ilgili boyutunda daha yeterli oldukları bulunmuştur' (S.A.Ü.E.F.D 16:103).

* **öğretim tasarımı** '*instructional design, design of instruction*' (Demirel:96).

* **öğretim tekniği** '1. Öğretmenin, ders verirken benimsediği ve izlediği yol.

2. Öğretim gereçlerinin kullanılmasında ya da öğretim etkinliklerinin yönetiminde tutulan yol' (Oğuzkan:120, Öncül:865).

* **öğretim teknolojisi** '*instructional technology*' (Demirel:96).

* **öğretim türü** 'Birinci ve ikinci öğretim'. 'Öğrenciler öğretim türü değişkeni açısından incelenmiştir' (S.A.Ü.E.F.D 15:67).

* **öğretim uygulaması** 'Eğitim-öğretimde öğrenilenlerin uygulama alanına yansıtılması'. 'Öğretim uygulamalarının yansımalarını belirlemek için sistematik veri toplayarak analiz etme becerileri kazandırılmıştır' (S.A.Ü.E.F.D 17:175).

* **öğretim ünitesi** 'Belli bir sınıfta uygulanmak üzere ilgili öğretmence hazırlanan ve öğrencilere çalışmalarında yol gösterme amacını güden ünite' (Oğuzkan:120).

* **öğretim üyeleri** '*faculty staff*' (Demirel:96).

* **öğretim üyesi** '1. Bir okul, bölüm ya da üniversitede öğretim ve yönetimden sorumlu kişiler.

2. Bir eğitim kurumundaki öğretmenler topluluğu, öğretim sorumluları' (Öncül:865, Türkçe Sözlük:1533, Oğuzkan:120, Demirel :96): '*Eğitim yönetimi alanında uzman öğretim üyeleriyle gözden geçirilerek, dil farklılıkları ayıklanmış ve Türkçe uyarlaması yapılmıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:30).

* **öğretim yardımcısı** 'Yükseköğretim kurumlarında belirli süreler için görevlendirilen uzman, çevirici, araştırma görevlisi ve eğitim öğretim planlamacısı, öğretim görevlisi, okutman' (Türkçe Sözlük:1533, Öncül:866).

* **öğretim yılı** 'İlk, orta ve yüksekokullar ile üniversitelerde öğretimin başladığı ve sona erdiği gün arasında geçen süre' (Oğuzkan:120, Türkçe Sözlük:1533, Demirel:96): '*Üstbilişsel stratejileri öğretimi, süre olarak bir dönem ya da bir öğretim yılı boyunca sürecek çalışmalar şeklinde yapılabilir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:13).

* **öğretim yöntemi** '1. Öğrencilerin özellikleri, ders araç ve gereçleri ile tüm öğrenme durumu göz önünde tutularak saptanan ve izlenen mantıklı yol.

2. Öğretim etkinliklerinin düzenlenmesi ve öğretim gereçlerinin kullanılması bakımından ölçünleşmiş olan yol' (Oğuzkan:120, Öncül:866).

* **öğretim yükü** 'Bir öğretmenin ders vermek, ders hazırlığı yapmak, ödev düzeltmek ve okuldaki eğitim çalışmalarına katılmak için haftada harcadığı zamanın saat olarak tutarı' (Demirel:96, Öncül:866, Oğuzkan:121).

* **öğretim ziyaretleri** '1. Öğretmeni ve öğrencilerin çalışmalarını görmek, çözümlenmek ve değerlendirmek, öğrencilere öğretmenin güçlüklerini ortaya koyma amacı ile denetim yetkililerinin sınıflara girmeleri.

2. Öğretmen yetiştirmede, eğitim sorunlarını daha anlamlı ve gerçekçi bir yolda tanımak amacı ile öğretmen adaylarının gerçek koşullar altında öğretme ve öğrenme çalışmalarını görmesi ya da incelemesi' (Öncül:866).

→ (**Bkz. tedrisat**).

öğretim, öğretmenlik mesleği '*teaching profession*' (Demirel:95).

öğretimde doyum '*satisfaction in teaching*' (Demirel:96).

öğretimde toplulaştırma 'Çocuğun kavrayış gücünü göz önünde tutarak özellikle ilk ve ortaokullarda ders konularını 'üniteler' çevresinde toplama ya da ayrı ayrı okutulan dersleri gerekli bağlantıları sağlayarak bir ders adı altında birleştirme' (Oğuzkan:119).

öğretimde zamanlama ‘Öğretim etkinliklerinin planlı bir şekilde yürütülmesi’ (Demirel:96).

öğretime başlama izni ‘Yönetmelik ve öğretim programına ilişkin koşulları yerine getiren bir özel öğretim kurumuna öğretime başlaması için Milli Eğitim Bakanlığı’ nca verilen izin’ (Oğuzkan:119).

öğretimin bireyselleştirilmesi ‘1. Öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanışı ile öğretim gereçlerinin kullanılışında, öğrenciler arasındaki bireysel değişikliklerin göz önünde tutulması.

2. Bütün öğretim etkinliklerinin bireysel gereksinimleri karşılayacak biçimde düzenlenmesi’ (Oğuzkan:119, Demirel:96).

öğretimin değerlendirilmesi ‘*assessment of instruction*’ (Demirel:96).

öğretimin düzeyini uygun hale getirme ‘*appropriate levels of instruction*’ (Demirel:96).

öğretimin uygulanması ‘*implementation of instruction*’ (Demirel:96).

öğretimin uygunluğu ‘*appropriateness of instruction*’ (Demirel:96).

öğretimsel davranışlar ‘Herhangi bir öğrenmeyi kılavuzlama işi’ (Demirel:96).

öğretiş ‘Öğretme işi’ (Türkçe Sözlük:1533).

öğretme ‘Öğretim’ (Türkçe Sözlük:1533, Öncül:866).

öğretme, öğretim ‘Öğrenme etkinliklerini yönlendirme ve kılavuzlama işi’ (Demirel:96).

* **öğretme kartları** ‘Üzerinde harflerin, sözcüklerin, tümcelerin, rakamların ve sayı dizilerinin yazımlı ya da basılmış bulunduğu kalın mukavvadan küçük kartlar. Öğrenme aracı olarak kullanılır. Öğretmen bunları kısa aralıklarla sınıfta gösterir ve alıştırmalar yapar. Okuma fişleri’ (Öncül:866).

* **öğretme makinası** ‘*teaching machine*’ (Demirel:96).

* **öğretme stratejisi** ‘Öğretmenlerin öğrencileri dersin hedeflerine ulaştırmak için ortaya koydukları oldukça genel bir yol’ (Demirel:96).

* **öğretme tekniği, öğretim tekniği** ‘*teaching technique*’ (Demirel:96).

öğretmek ‘1. Bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak: “Böyle görünmesini öğretmişler, sağlam bir terbiye almış.” -R. H. Karay.

2. Yetenek kazandırmak.

3. Bilinmeyen bir konuda bilgi sahibi olmasını sağlamak: “*Bir şeyi bir adama öğretmek için öğretene öğrenen arasında mutlaka ruhi bir yakınlık lazımdır.*” -B. Felek’ (Türkçe Sözlük:1533).

öğretmen ‘1. Resmi ya da özel bir eğitim kurumunda çocukların, gençlerin ya da yetişkinlerin istenilen öğrenme yaşantıları kazanmalarına kılavuzluk etmek ve yön vermekle görevlendirilmiş kimse.

2. Bilgi, görgü ve yaşantısı ile belli dal ve alanlarda başkalarının yetişme ve gelişmesine yardım eden kimse.

3. Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği öğrenimi bitirerek ya da yeterlikleri kazanarak öğretmenlik yapma yetkisini elde etmiş olan kimse’ (Oğuzkan:121, Türkçe Sözlük:1533, Öncül:866, Demirel:96): “*Yüksek Öğretim Kurumu Öğretmen yetiştirme programları incelendiğinde ‘kur tanımı’ denilen çerçeve programlarının bulunduğu görülmektedir*” (S.A.Ü.E.F.D 15:63).

* **öğretmen adayı** ‘Öğretmenliği öğrenen, öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmen olmak üzere hazırlık yapan öğrenci’ (Öncül:866): “*Öğretmen adaylarının yetiştirilmesi sürecinde yeni ilköğretim programı ve yapılandırıcılık yaklaşımı dikkate alınmalıdır*” (S.A.Ü.E.F.D 16:107).

* **öğretmen atama ve nakilleri** ‘*appointment and transfer of teachers*’ (Demirel:97).

* **öğretmen devingenliği** ‘Öğretmenlerin okul değiştirmeleri sayısı ya da sıklığı’ (Öncül:866).

* **öğretmen eğitimi** ‘*teacher education*’ (Demirel:97): “*Zamanla insanların yetiştirilmesi işi bir meslek alanı olarak gelişmiş ve eski çağlardan günümüze kadar geçen sürede öğretmenlik mesleği ve öğretmen eğitimi önem kazanarak süregelmiştir*” (S.A.Ü.E.F.D 15:62).

* **öğretmen elkitabı** ‘Çevrenin eğitim örgütü ve yönetimi, not sistemi, devam ve devamsızlık kuralları, okul takvimi, öğretmen toplantıları, öğretmenlerin tutacakları dosyalar ve hazırlayacakları raporlar, okul program ve yönetmelikleri, ders kitapları, okulun güttüğü siyasa..gibi ya da türlü konularda genel bilgiler veren bir kitapçık. Basılı ya da çoğaltılmış olabilir’ (Öncül:867, Demirel:97).

* **öğretmen kitaplığı** ‘1. Okulda öğretmenlerin meslek ve genel bilgilerini zenginleştirecek nitelikte kitapların bulunduğu kitaplık.

2. Belli bir bölgede görevli öğretmenlerin okuma ve yetişme gereksinimlerini karşılamak için kurulan kitaplık’ (Oğuzkan:121, Demirel:97).

* **öğretmen konutu** ‘Okul arsası üzerinde ya da yakınında devletin ya da il yönetiminin malı olup içinde öğretmenlerin parasız ya da kira ile oturdukları evler. Öğretmen evleri’ (Öncül:867, Oğuzkan:121).

* **öğretmen lisesi** ‘Müzik ve resim dersleri dışında genel lise programını uygulayan ve yükseköğretmen okullarına öğrenci yetiştiren üç yıllık ortaöğretim kurumu’ (Oğuzkan:121).

* **öğretmen merkezli eğitim programı** ‘*teacher-centered curriculum*’ (Demirel:97).

* **öğretmen not defteri** ‘Öğretmenin, yoklama, ödev ve dönem sonu kanı notları ile öğrenciler üzerindeki gözlem ve düşüncelerini yazdığı resmi defter’ (Oğuzkan:122, Demirel:97).

* **öğretmen okulu** ‘Öğretmen yetiştiren bir kurum. Kimi ülkelerde genel ve mesleki her basamaktaki okul türü için gereken öğretmeni bir tek kurum yetiştirir. Kimi ülkeler de ayrı ayrı kurumlarda genel ve meslek okulu türleri için öğretmen hazırlar. İlk, orta ve yüksek öğretmen okulu, erkek ve kız teknik öğretmen okulu. Ticaret öğretmen okulu..gibi. Bu kurumların öğrenim basamakları da orta ve yüksek olabilir. Kimi ülkelerde bu kurumların özel olanları da vardır. Bu okulların gelişim tarih ve aşamaları ile almış oldukları adlar da başka başka olmuştur’ (Öncül:868, Oğuzkan:122, Demirel:97).

* **öğretmen sınavı** ‘1. Öğretmenlerin hazırlıklarını, niteliklerini ve belli dallardaki yetişmelerini saptamak amacı ile yapılan sözlü ya da yazılı bir eğitsel test bataryası.

2. Bir öğretmenin ya da öğretmenin adayının genel ve özel alanlardaki öğretme hazırlık ve niteliklerini ölçmek üzere hazırlanmış test bataryası’ (Öncül:868).

* **öğretmen sigortası** ‘Öğretmenleri, hastalık ya da kazalar yüzünden kazançlarını yitirmeğe karşı korumak ve ölümlerinde geride kalanlarına belli bir miktar ödeme sağlamak amacı ile kurulmuş bir sigorta düzeni’ (Öncül:868).

* **öğretmen toplantısı** ‘Okul öğretmenler kurulunun eğitsel kollar ve türlü yarkurul çalışmalarıyla ilgili işleri konuşmak, öğretim programını incelemek, eğitim ve öğretimde izlenecek yolu saptamak, belli konulara ilişkin önerileri ve raporları karara bağlamak, öğrencilerin gelişme ve başarılarını değerlendirmek, üst makamlardan gelen bildiri ve yönergeleri öğrenmek gibi amaçlarla yönetmenin başkanlığında yaptığı toplantı’ (Oğuzkan:121, Öncül:869, Demirel:97).

* **öğretmen yaklaşımı** ‘Öğretmenin öğrenciye, öğrenme-öğretme sürecine karşı gösterdiği tutum ve davranışlar’. ‘*Çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının araştırmacı öğretmen yaklaşımı ile yetiştirilmelerinde Alan Çalışması yürümlerinin rolünü belirlemektir*’ (S.A.Ü.E.F.D 17:171).

* **öğretmen yapımı test** ‘Belirli sınıf gereksinimlerini karşılamak üzere öğretmen tarafından geliştirilen ve puanlanan değerlendirme aracı’ (Demirel:97).

* **öğretmen yapısı test** ‘Sınıfta kullanmak üzere öğretmenin hazırlamış olduğu kompozisyon türü ya da nesnel türden test. Eşanl. Enformel test, sınıf test’ (Öncül:869).

* **öğretmen yardımcısı** ‘İster yetkili, isterse yetkisiz, ister maaşlı, isterse maaşsız olsun öğretmene işinde yardım edenler. Bunlar ders vermezler ama türlü biçimde sınıf öğretmenine yardım ederler’ (Öncül:869).

* **öğretmen yargısı** ‘Bir öğrencinin başarısı, yeteneği ya da gizil gücü hakkında öğretmenin yarısı, kanaati’ (Öncül:869).

* **öğretmen yeterlikleri** ‘*teacher competencies, teacher proficiency indicators*’ (Demirel:97).

* **öğretmen yetiştiriciler** ‘Her şeyden önce öğretmenlerin mesleksel yetiştirilmesi ile uğraşan bir öğretim üyesi. (Öğretmen yetiştiren kurumlarda söz konusudur.)’ (Öncül:869).

* **öğretmen yetiştirme** ‘1. İlgilileri öğretmenlik mesleğine yetiştirmek amacıyla yapılan her türlü etkinlik.

2. Öğretmen eğitimiyle uğraşan bir okul ya da üniversitenin belli programlara uyarak gördüğü iş’ (Oğuzkan:122, Öncül:869, Demirel:97).

* **öğretmen yükü** ‘Öğretmenin öğretme yükü ile okuldaki öteki ödevlerini kapsayan tüm yükü’ (Öncül:869).

* **öğretmen-öğrenci etkileşimi** ‘*teacher-student interaction*’ (Demirel:97).

* **öğretmen-öğrenci oranı** ‘1. Sınıf öğretmenlerinin her birine düşen öğrenci sayısı.

2. Bir okul dizgesi içinde öğretmen sayısının öğrenci sayısına oranı’ (Oğuzkan:122, Öncül:868, Demirel:97).

* **öğretmen-öğrenci planlaması** ‘Öğrencilerin, öğretmenlerinin yol göstericiliği altında ve özgür bir ortam içinde, konuların seçimi ve çalışmaların değerlendirilmesine ilişkin işleri düzenlemesi’ (Oğuzkan:122, Demirel:97).

→ (**Bkz. muallim**).

öğretmenevi ‘Öğretmenlerin barınma, yemek, eğlence vb. gereksinimlerini karşılamak üzere yapılmış bina’ (Türkçe Sözlük:1533).

öğretmenin değerlendirilmesi ‘Öğrenci başarısı, uyumu, davranışı, okul yöneticilerinin, ana-babanın, öğretmenlerin ya da öğretmenin kendisinin yargıları..gibi ölçütlerden birine ya da birden çoğuna dayanarak bir öğretmenin niteliğini ölçme ya da tahmin etme’ (Öncül:867).

öğretmenin hazırladığı yanıt kağıdı ‘*teacher-made answer sheet*’ (Demirel:97).

öğretmenin konumu ‘Bir öğretmenin meslek, yasa, toplumsal ya da öteki etmenler bakımından olan görelî durumu’ (Öncül:867).

öğretmenin nitelikleri ‘Bir öğretmenin, bir eğitim görevi elverişli olup olmadığını gösteren, öğrenim derecesi, deneyimi, bedensel, toplumsal ve anlîksal özellikleri..gibi nitelikleri..Öğretmen niteliği’ (Öncül:867, Demirel:97).

öğretmenin uyamayışı ‘Öğretmenin çalışma durumuna, çevresine ya da yaşama koşullarına gereği gibi uyamayışı’ (Öncül:867).

öğretmenin yükseltilmesi ‘Bir eğitim kurumunun ya da okulun yönetici ya da denetici personelinin maaşta, rütbede, mevkide ya da sorumlulukta bir üst basamağa çıkarılması’ (Öncül:867).

öğretmenler birliği ‘Öğretmenler derneği’ (Öncül:867).

öğretmenler derneği ‘Meslekte gelişme ve dayanışmayı sağlamak, üyelerinin haklarını korumak ve türlü gereksinmelerini karşılamak, demokratik bir baskı kümesi görevi yapmak amacı ile öğretmenlerin kendi istekleri ile bir araya gelerek kurdukları dernek ya

da birlikler. Yurt çapında (ulusal-national) ya da il ve ilçe düzeyinde (yerel-lokal), resmi ya da özel olabilir. Eşanl. Öğretmenler birliği' (Öncül:867, Oğuzkan:121, Demirel:97).

öğretmenler kurulu 'Okul müdürünün başkanlığında, okulun tüm öğretmenlerinden oluşan kurul. Ders yılı içinde de gerek duyuldukça toplanarak günün öğretim, eğitim ve disiplin konularını inceleyip bir karara bağlar' (Öncül:867, Oğuzkan:121, Demirel:97).

öğretmenler odası '*staff room*' (Demirel:97).

öğretmenler sendikası 'Mesleğin gelişmesini, ekonomik genliğini, çalışma güvenliğini ve öğretmenlerin genel meslek statüsünü ilerletmek amaçları ile birçok ülkede öğretmenlerin yasalara göre kurmuş oldukları örgütler' (Öncül:867, Demirel:97).

öğretmenler toplantısı 'Belli amaçlarla öğretmenlerin bir araya gelmesi. Genellikle üst makamlarca düzenlenir. Okula göre sınıf ve ders öğretmenlerinin ya da tüm öğretmenlerin bir araya gelmesi biçiminde olabilir' (Öncül:868).

öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimi '*initial training of teachers*' (Demirel:97).

öğretmenlik 'Öğretmenin görevi: "*Hayatımızın askerlikte ve sivillikte kırk beş senesi öğretmenlik ile geçti.*" -B. Felek' (Türkçe Sözlük:1533, Öncül:868): "*Zamanla insanların yetiştirilmesi işi bir meslek alanı olarak gelişmiş ve eski çağlardan günümüze kadar geçen sürede öğretmenlik mesleği ve öğretmen eğitimi önem kazanarak süregelmiştir*" (S.A.Ü.E.F.D 15:62).

* **öğretmenlik bilgisi dersi** 'Öğretmen yetiştiren kurumlarda okutulan düzenli dersler ya da kurslardan her biri. Bu derslerin konuları birinci derece eğitim sorunları ile ilgilidir ve genellikle eğitim kursları ya da dersleri adı ile de anılır' (Öncül:868): "Öğretmenliğin meslek olarak kabul edilmesi ile birlikte bu mesleği öğreten, öğretmenlik bilgisi dersleri de değerini arttırmaktadır" (S.A.Ü.E.F.D 15:63).

* **öğretmenlik sertifikası dersleri** '*teaching certificate courses*' (Demirel:97).

* **öğretmenlik stajı** 'Öğretmen olarak kesin ataması yapılmadan ve bu sanı almadan önce, öğretmen yetiştiren kurumu başarı ile bitirenlerin, deneyimli yönetici ve öğretmenler yanında ve onların gözetimi altında geçici bir süre meslek çalışmalarında bulunması' (Öncül:868, Demirel:97).

* **öğretmenlik uygulaması** '*practice teaching*' (Demirel:97): "*Son sınıfta elde edilen veriler okullara gidilerek yapılan öğretmenlik uygulamaları sonucu kazanılan*

deneyimlerden sonra öğrenciler öğretim elemanlarının öğrenciye yönelik yaklaşımlarını adaletli olarak değerlendirmesine neden olmaktadır” (S.A.Ü.E.F.D 15:26).

öğüt veren kişi, uzman öğretmen ‘mentor’ (Demirel:97).

ölçek ‘1.Ölçme teorisindeki paralel olarak ölçme sonuçlarının formal nitelikleri.

2.Ölçme sonuçlarını gösteren sembol ya da sayıların matematiksel nitelikleri.

3.Ölçme işleminin yapılışına ve ölçme sonuçlarını göstermede kullanılan sayı kümesinin özelliklerine göre biçimlenen ölçüm aracı’ (Demirel:97, Öncül:870, Oğuzkan:122): ‘Belirlenen Türkçe metin uzman kişilerce İngilizce’ ye çevrilip orijinal ölçekle farklı olup olmadığına bakılmıştır” (S.A.Ü.E.F.D 16:30).

* **ölçek aralığı** ‘Bir ölçekte, bir bölümü ötekenden ayıran aralık ya da nicelik. (Bu aralık ya da nicelik türü türlü ve keyfi de olabilir.) Aralık ölçeği ‘interval scale’ ile karıştırılmamalıdır’ (Öncül:870).

ölçekleme ‘Anlatımlara, test sorularına, kompozisyonlara, yazı örneklerine ya da bunların sayısına doğru ya da belli sınıflandırma kuralını izliyor diye sayısal değer verme işi ya da işlemi. (Elde edilen değerlere, ölçeklenmiş ya da ölçeklendirilmiş değerler adı verilir.)’ (Öncül:870, Demirel:98).

ölçekli test ‘Soruları artan bir güçlüğü göre sıralanmış bir test türü. Genellikle sorular arasındaki güçlük artması yaklaşık olarak eşit biçimde sıralanmıştır’ (Öncül:870).

ölçme ‘1. Bir ya da daha çok kişiye ilişkin bir değişken niteliğinin niceliğini ya da derecesini saptama ve sayısal olarak belirtme işi.

2. Öğrencilerin belli bir alan ya da konudaki gelişme ve başarılarını uygun araçlar ve yöntemler uygulayarak sayısal sonuçlarla belirleme işi’ (Oğuzkan:122, Türkçe Sözlük:1536, Öncül:870, Demirel:98): ‘Deneme öncesi ve sonrasında ölçmeler elde edilir” (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

* **ölçme aracı** ‘Değerlendirme ölçütlerine uygun olarak hazırlanan araç’. ‘Başlangıçta 75 soru bulunan ölçme aracı, uzman görüşleri doğrultusunda son şekli verilerek 44 soruya indirilmiştir’ (S.A.Ü.E.F.D 16:46).

* **ölçme ölçekleri** ‘İstatistikte konu ya da soruları ayırma işlemine ya da ölçmeğe yarayan dört türlü ölçek vardır. Bunlardan en temel olanı adsal ya da adlayıcı ölçek. Bu tür ölçekte konu ya da nesnelere şu ya da bu at altında toplanır: Mavi göz, esmer, yeşil vb..gibi.

Bunlar nesnelere belli adlar altında toplayan ya da simgelerle adlandırılan bölümlere ayırmakla yetinen ölçeklerdir. Sıralayıcı ya da sıralama ölçeği, nesnelere, ölçülmekte olan özellik bakımından, bir sıralamaya sokan ve bu özelliğin türlü derecelerine uygun biçimde sayısal değerleri verebilen ölçektir. Güzel-orta çirkin..gibi. Buna sıra ölçeği de denebilir.

Aralıklı ölçek nesne ya da özellikleri sıraya koymakla beraber bunlar arasındaki kesin uzaklığı da gösterir ve birbirini izleyen değerler arasında eşit aralık bulunur. Sıcaklık dereceleri ya da zeka testi puanları gibi. En son olarak oransal ölçek de nesne ve özelliklere sadece ad verip sıralama ile yetinmeyip sıfırın bu özellikleri taşımadığı ve kat, yarım vb. gibi oransal ilişkileri de belirtir. Şu nesne ya da özellik ötekini iki katıdır ya da şu nesne ötekinden dört kez büyüktür..gibi. (Bu ölçek ısı için geçerli olmaz.) Bu ölçeklerde adlayıcı ölçeklerden oransal ölçeğe doğru çıkıldıkça istatistik işlemler daha incelenir' (Öncül:871).

* **ölçme teknikleri** '1. Ölçme yöntemi ile eşanlamdadır.

2. Öğretmen yetiştiren kurumlarla testçi yetiştiren kurumlarda bu ad altında okutulan bir dersin adı' (Öncül:871, Demirel:98).

* **ölçme ve değerlendirme görevlisi** 'Çocukların tanınması, uygun bir okula ya da işe yerleştirilmesi ve izlenmesi amacıyla çocuklara testler uygulayan ve sonuçlarını değerlendiren, genellikle kılavuzluk ve araştırma merkezlerinde çalışan uzman' (Oğuzkan:122).

* **ölçme yanılışı** 'Belli bir ölçme ya da gözlemin kuramsal gerçek değerden ya da en çok umulan değerden ya da bunun hakkındaki tahminden ayrılış miktarı. Eşanl. Gözlem yanılışı' (Öncül:871, Demirel:98).

* **ölçme yöntemi** 'Bir nesnenin, olayın ya da verinin belli bir yönden sayısal değerini bulmak için başvurulan özel yolları belirtmede kullanılan bir terim. Bireysel ayrılıkları ortaya koymada yöntem terimi o kadar kesin biçimde kullanılamaz. Kullanılan belli başka yöntemler şunlardır:

1. Belli bir görevi ölçen teker teker testler (işitilen sayıları bellekte tutma... gibi.)
2. Küme testleri: Birbiri ile ilişkisi olmayan özelliklerle ilgili (profil yöntemi... gibi) ya da birbiri ile ilişkisi olan özelliklerle ilgili (genel zeka testleri..gibi) Bu testler ya puan ölçeği yöntemine göre ya da yaş ölçeği yöntemine göre puanlanır ve yorumlanır. Bkz. ölçme teknikleri ya da tekniği' (Öncül:872).

ölçmek ‘En, boy, hacim, süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirtmek: “*Dükkânda arşınla kumaş ölçmekle ömür çürütemeyeceğimi söyledim.*” -N. Cumalı’ (Türkçe Sözlük:1536, Öncül:871): ‘*Eğitim Bilimine Giriş Dersi Bilişsel alan hedeflerinin gerçekleşme düzeyini ölçmeye yönelik hazırlanan erişti testinin ön test ile son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

ölçü ‘1. Bir niceliği, o nicelik için kabul edilmiş birimlerden birine göre oranlayarak değerlendirme, mizan.

2. Bu değerlendirmede kullanılan birim, ölçme birimi: “*Ziyanımız, ölçülere sığmayacak kadar büyüktür.*” -R. E. Ünaydın.

3. Ölçme sonucu bulunan rakam: *Odanın ölçüsü.*

4. Belirlenmiş boyut: *Elbise ölçüsü. Bel ölçüsü*’ (Türkçe Sözlük:1536): ‘*Aynı şekilde bireysel ve toplumsal gelişimde esas aldıkları ölçü de farklıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:43).

ölçüm ‘1. Ölçme işi.

2. Ölçülerek elde edilen sonuç: *Bu alanın ölçümü iki kilometrekaredir.*

3. Ölçümleme sonucu, takdir’ (Türkçe Sözlük:1537, Öncül:872): ‘*Benzer becerileri ölçtüğü düşünülen beş madde ile yapılan ilk ölçümde toplam faktör yükleri 30’ un altında olan beş madde olmak üzere toplam 10 madde ölçekten çıkarılmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:7).

ölçümleme ‘1. Eşanl. Değerlendirme

2. Eşanl. Uslamlama, usavurma’ (Öncül:872).

ölçün ‘1. Sayısal ya da felsefi olarak anlatılan eğitim ereği, amacı ya da ölçütü.

2. Eğitimde ulaşılmak istenilen amaç ya da düzey’ (Oğuzkan:122).

ölçünlü

* **ölçünlü puan** ‘Herhangi bir puanın ait olduğu dizinin ölçünlü sapmasına göre ortalamadan uzaklığını belirtmeye yarayan değer’ (Oğuzkan:123).

* **ölçünlü sapma** ‘Bir dizi puanın, değişkenliğini ya da yayılışını gösteren ölçü’ (Oğuzkan:123).

* **ölçünlü test** ‘Belli amaç ve koşullar göz önünde tutularak hazırlanan, önceden saptanmış kurallara göre puanlanan, uygulandığı bireyin ya da kümenin düzgüsel kümeyle oranla yerini ve düzeyini belirlemeye yarayan test’ (Oğuzkan:123).

* **ölçünlü yanlış** ‘1. Elde edilen gerçek puan ile varsayımsal puan arasındaki farklılığın önceden kestirilmesi.

2. Yapılan bir gözlem ya da sayılama işlemi ile ilgili ölçme yanlışı’ (Oğuzkan:123).

ölçüt ‘1. Niteliksel ya da niceliksel bir karşılaştırmayı ve ayırımı güvenle yapmaya yarayan kavram ya da ölçünlü düzgü.

2. Bir etkinliği ya da nesneyi değerlendirirken başvurulan ölçü ya da ana kural.

3. Bir testin değerlendirilmesine yarayan ölçün’ (Oğuzkan:123, Türkçe Sözlük:1537, Öncül:873, Demirel:98): ‘*Bilgiseven (1992) ise eğitim sistemlerini; ‘elit yetiştirme- yaşama hazırlama, örgün- yaygın, dinsel- laik ve çok amaçlı olma’ ölçütlerine dayalı olarak modellemiştir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:44).

* **ölçüt davranış** ‘Birey ya da kümelerin tepki ya da etkinliklerinin bir bileşkesidir. Bu bileşke başka birey ve kümelerin tepkilerini değerlendirmede bir ölçü görevi görür. Çoğu kez testlerin, envanterlerin ve personel işlemlerinin geçerliliğini saptamada kullanılır’ (Öncül:872).

* **ölçüt dayanaklı** ‘Belirli bir performans standardını yargılama’ (Demirel:98).

* **ölçüt dayanaklı değerlendirme** ‘*criterion referenced evaluation*’ (Demirel:98).

* **ölçüt dayanaklı testler** ‘*criterion referenced tests*’ (Demirel:98).

* **ölçüt noktaları, referans noktaları** ‘*bench-mark*’ (Demirel:98).

* **ölçüt puan** ‘Ölçütte ya da bağımlı değişkende bir puan. Gerileme denklemi ile önceden kestirilecek olan değişken üzerindeki bir puan, ölçü ya da gözlem. Eşanl. Ölçüt ölçü, kriter puan ya da ölçü’ (Öncül:873).

* **ölçüt testi** ‘1. Bir işlemin ya da bir deneyde incelenen işlemlerin sonucunu ölçmede kullanılan bir araç.

2. Değerlendirilen bir ölçme aracının değeri hakkında yargıda bulunurken kullanılan bağımsız bir yetenek, nitelik ya da özellik ölçütüdür' (Öncül:873).

* **ölçüt-dayanıklı** '*criterion-referencing*' (Demirel:98).

ölçütlerin bilgisi '*knowledge of criteria*' (Demirel:98).

ön alıştırma '*fore-exercise*' (Demirel:98).

ön alıştırma, ön inceleme '*exploratory study*' (Demirel:98).

ön araştırma, pilot çalışma '*pilot study*' (Demirel:98).

ön bilgi 'Herhangi bir konuda derinlemesine bir araştırma yapmadan sağlanan birtakım bilgi' (Türkçe Sözlük:1542, Demirel:98): '*Yapılandırmacılık yeni anlamlandırmaların oluşmasında ön bilgilerin kullanılmasına dayanır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:92).

ön çalışma 'Bir çalışmaya başlayabilmek için yapılması gereken hazırlık' (Türkçe Sözlük:1543).

ön değerlendirme '*pre-assessment, appraisal*' (Demirel:98).

ön değerlendirme dokümanı '*appraisal document*' (Demirel:98).

ön kayıt 'Kesin kabul ve kayıt işlemlerinden önce aday başvurularının kabulü' (Türkçe Sözlük:1544, Demirel:98).

ön kayıt sistemi '*pre-enrollment system*' (Demirel:98).

ön koşul 'Diğer bir deneyime örnek olması şart koşulan özellik' (Demirel:98).

ön lisans 'Yükseköğretimde iki yıllık lisans programı' (Türkçe Sözlük:1545): '*Yapılan test sonucunda, eğitim düzeyi ön lisans olan öğretmen ve yöneticilerin ortalamalarının, lisans ve yüksek lisans düzeyindeki yönetici ve öğretmenlerden istatistik olarak farklı olduğu tespit edildi*' (S.A.Ü.E.F.D 16:34).

ön örgütleyici '1.Öğrenenlerin öğrenme malzemesi ile var olan bilişsel yapıları arasında köprü görevi görecek yeni bir bilişsel yapı oluşturarak, öğrenenin genel bilişsel yapısının yeniden düzenlenmesine hizmet eden içerikten daha üst düzeyde soyut, genel ve kapsamlı ancak basit görüşlerdir.

2.Hazırlanan yeni bilgi için öğrenenlere bir yapı sunan tanıtıcı durum.' (Demirel:98).

önaştırma ‘Bir kimsenin, ileride kendisine uygulanacak bir teste hazırlanmak için, özel olarak düzenlenmiş örnek test maddelerinden yararlanarak yaptığı ön çalışma’ (Oğuzkan:123).

öncelik yasası ‘Öğrenmeyi açıklamada kullanılan bir ilkedir: Belleme, dolambaç öğrenmeleri..gibi. Buna göre bir dizide önce yer alan konular ya da eylemler daha çabuk öğrenilir ve anımsanması daha kolaydır, kolayca unutulmaz’ (Öncül:875).

önleyici öğretim ‘Kötü alışkanlıkların ya da yanlış öğrenmelerin önlenmesi amacını güden öğretim. (Başarısızlığa ya da uyumsuzluğa yol açabilecek tüm önlemleri kapsar.)’ (Öncül:876).

önlük ‘İlköğretimin ilk beş yılında öğrencilerin giydiği bir örnek giysi’ (Türkçe Sözlük:1545).

önlüklü ‘Önlük giymiş olan: “Şimdi odada biri kadın, öbürü erkek iki kişi var, ikisi de beyaz önlüklü, hasta bakıcı veya doktor.” -R. H. Karay’ (Türkçe Sözlük:1545).

önsel bilgi ‘*apriory knowledge*’ (Demirel:99).

ön-son çözümlemesi (ön-son analiz) ‘Gereksinimin tanımlanması ve karşılanması için gerekli stratejileri izleyen bir takım çözümsel, yönetsel ve planlama basamakları’ (Demirel:99).

öntest ‘Belli bir konuda öğretime başlamadan önce bir kimsenin ya da bir kümenin durumunu öğrenmek için uygulanan test’ (Oğuzkan:123, Demirel:99): ‘*Eğitim Bilimine Giriş Dersi Bilişsel alan hedeflerinin gerçekleştirme düzeyini ölçmeye yönelik hazırlanan erişti testinin öntest ile sontest puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

önyazılma ‘Bir öğrencinin, üniversite giriş sınavında aldığı puanlara göre istediği fakülte ya da bölümleri belirleyerek, belli bir üniversiteye aday olarak yazılması’ (Oğuzkan:123).

öğrenilenleri yansıtma ‘Anahtar ve güçlük olan noktaları yeniden çalışarak içselleştirme’ (Demirel:93).

örgün

* **örgün eğitim** ‘1. Kişilerin hayata atılmadan, iş ve meslek kollarında çalışmaya başlamadan önce okul veya okul niteliği taşıyan yerlerde, genel ve özel bilgiler

bakımından yetişmelerini sağlamak amacıyla belli kanunlara göre düzenlenen eğitim, formal eğitim.

2. Düzenli, planlı, yöntemli biçimde verilen herhangi bir eğitim' (Türkçe Sözlük: 1547, Öncül:878, Oğuzkan:123, Demirel:99): “*Örgün eğitim kurumlarında görev yapmak üzere sözleşme imzalanmıştır*” (S.A.Ü.E.F.D 16:45).

* **örgün eğitim programı** ‘Görünen eğitim programı. Bir okuldaki öğrenmeleri belirlemesi beklenen ve bu amaçla hazırlanarak resmileştirilmiş olan eğitim programı’ (Demirel:99).

* **örgün sınav** ‘Dar anlamda, süresi, adayların oturtulması, kopya yapmayı önleme..konularında belli kurallara bağlı olan ve örgün biçimde yürütülen her tür sınav. Ara sıra yanlış olarak geleneksel ya da kompozisyon türü sınav karşılığı kullanılır’ (Öncül:879).

örgütsel

* **örgütsel bütünlük** ‘*organizational integration*’ (Demirel:99).

* **örgütsel davranış** ‘*organizational behavior*’ (Demirel:99).

örnek ‘1. Durum ve niteliği benimsenmeye değer kimse veya şey, model, paradigma: “*Onların özü sözü birdir. Hayatları bizim için örnektir.*” -N. Hikmet’ (Türkçe Sözlük:1548).

* **örnek alma** ‘*modeling*’ (Demirel:99).

* **örnek ders** ‘Ya bir öğretmen okulu öğrencisi, ya bir usta öğretmen ya da bir denetmen tarafından meslek yönünden yetişmeye, bilgi alış verişine ve bilimsel tartışmaya olanak hazırlamak için bir uygulama sınıfında ve öğretmen adayları ya da tecrübeli öğretmenler karşısında verilen ders’ (Oğuzkan:124, Öncül:880, Demirel:99).

* **örnek okul** ‘1. Genellikle öğretmen yetiştiren kurumların öğrencilerinin gözlem ve uygulamalarda bulunduğu okul Bkz. uygulama okulu.

2. Dar anlamda: İçinde uygulama dersleri verilmeyen, ama yeni benimsenmiş öğretim yöntemleri ya da yenilikleri öğrencilere ve görmek isteyen öğretmenlerle ana-babalara tanıtan bir okul’ (Öncül:880).

* **örnek olay** ‘Eğitimde: İnceleme konusu yapılan öğrenci ya da onun özel durumu’ (Öncül:880, Demirel:99).

* **örnek olay çalışması** ‘*case-work*’ (Demirel:99).

* **örnek olay tekniği** ‘*case study technique*’ (Demirel:99).

* **örnek sınıf** ‘Öğretmen yetiştirmede, öğretmen adaylarına ya da deneyimli öğretmenlere okullarda kullanılacak araç, gereç, yöntem ya da teknikleri göstermede kullanılan ve yararlanan bir sınıf’ (Öncül:882, Demirel:99).

* **örnek/olay yöntemi, örnek olay inceleme yöntemi** ‘*case-study method*’ (Demirel:99).

→ (**Bkz. model**).

örneklem ‘Herhangi bir evrenden o evreni temsil edecek biçimde seçilen daha küçük sayıdaki olgu, gözlem ya da bireylerin oluşturduğu küme’ (Demirel:99, Öncül:880, Oğuzkan:124): ‘‘Araştırmanın örneklemini, seçkisiz yöntem ile tayin edilen 21 ilköğretim öğretmeni oluşturmaktadır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:102).

* **örneklem dağılımı** ‘Bir evrenden seçilerek alınan belli sayıdaki örneklerle ilişkin sayılama sonuçlarının bağıntılı sıklık dağılımı’ (Demirel:99).

örnekleme ‘Gözlem, oldu ya da birey gibi bir evreni oluşturan birimler arasından, o evreni gösteren belli sayıda gözlem, birey ya da olguları seçme işi’ (Oğuzkan:124, Türkçe Sözlük:1548, Demirel:100): ‘‘Örneklemeden tesadüfi örnekleme yolu ile seçilen 45 öğretmen adayı ile yarı yapılandırılmış mülakatlar yürütülerek tespit edilmiştir’’ (S.A.Ü.E.F.D 17:172).

* **örnekleme dağılımı** ‘Bir evrenden seçilerek alınan belli sayıdaki örneklerle ilişkin sayılama sonuçlarının bağıntılı sık dağılımı’ (Oğuzkan:124).

* **örnekleme hatası** ‘*sampling error*’ (Demirel:100).

* **örnekleme yanılığı** ‘*error of sampling*’ (Demirel:99).

örnekseme ‘1. Örneklemek işi.

2. Bir kelime örnek tutularak başka kelimelerin yaratılması, kıyas, analogi: ‘‘Örnekseme’’ sözü ‘‘mühimseme’’, ‘‘önemseme’’ sözleri örnek tutularak yapılmıştı’ (Türkçe Sözlük:1548).

örneksemek ‘Örnek olarak almak’ (Türkçe Sözlük:1548).

örtük

* **örtük davranış** ‘*implicit behavior*’ (Demirel:100).

* **örtük eğitim programı** ‘Görünmeyen eğitim programı. Bir okuldaki öğrenmelerin neler olduğunu belirlemekte olan tüm etkenlerin etkilerini ortaya koyan eğitim programı’ (Demirel:100).

* **örtük katılım** ‘Öğrenme-öğretme sürecindeki öğrenci ve öğretim durumu etkileşimlerinin dışarıdan gözlenememesi durumu’ (Demirel:100).

* **örtük öğrenme** ‘Eğitime dönüşmeyen öğrenme’ (Demirel:100).

* **örtük program** ‘Bir eğitim kurumunda öğrencilerin örgün eğitim dışında bilinçsiz olarak öğrendikleri inanç, değer ve tutumların tümü. Düzgün ve sıkı çalışma, yetkeye uyma, dış güdülemeler saygı gösterme, kendine güven duygusu vb. özellikleri kazanma... gibi. Örgün olmayan program, yaygın program. Karşıtı: örgün program.

Bkz. görünmez program’ (Öncül:883).

ÖSYM (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi) ‘*Student Selection and Placement Center (SSPC)*’ (Demirel:100).

övuñç çizelgesi ‘Bir okulda davranışları ve derslerindeki başarıları ile dikkat çeken seçkin öğrencilerin adlarının yazıldığı çizelge, iftihar listesi’ (Türkçe Sözlük:1552, Oğuzkan:124).

öz denetim ‘*self-control*’ (Demirel:100).

öz eleştiri, kendini eleştirme ‘*auto-criticism, self-criticism*’ (Demirel:100).

öz kavramı, benlik kavramı, benlik tasarımı ‘Kişinin kendi ile ilgili görüşü’ (Demirel:100).

öz yönetim ‘Öğretim kuruluşlarında, öğrencilerin yönetmeliklere ve okul kurallarına göre söz ve karar sahibi olmaları ilkesine dayanan yönetim, otojestiyon’ (Türkçe Sözlük:1559).

özdeğerlendirici ‘Bir kimsenin, türlü öğrenme alanlarındaki ilerleyişini ya da başarısını belli amaçlara göre kendi kendine ölçüp değerlendirmesi’ (Oğuzkan:125).

öz-düzenleme ‘*self-regulation*’ (Demirel:101).

öz-düzenleyici öğrenciler ‘*self-regulated learners*’ (Demirel:101).

özedönük zeka ‘*intrapersonal intelligence*’ (Demirel:101).

özel

* **özel amaçlar** ‘Belli bir ders ya da bir öğretim ünitesi yoluyla genel eğitim ya da genel öğretim amaçları doğrultusunda erişilmek istenilen sonuçlar’ (Oğuzkan:125).

* **özel azınlık okulları** ‘*private minority schools*’ (Demirel:101).

* **özel ders** ‘1.a. Orta öğretimdeki resim, iş ya da müzik gibi dersler için kullanılır.

b. Belli bir küme öğrencinin gereksinim ve ilgilerini yanıtlamaya yarayan bir ders türü. Üstün ya da geri zekalıları ya da engelli çocuklara okutulan dersler.

2. a. Bir öğretim kurumunda bir ya da bir küme öğrenciye belli ders ya da konularda eksiklerini tamamlamak ve yetiştirmek amacı ile yetkili öğretmenlerce olağan program dışında verilen ders.

b. Bir öğrencinin, belli daldaki eksikliğini tamamlamak ya da onu sınava hazırlamak amacı ile herhangi bir kimse tarafından para ile verilen ders’ (Öncül:886, Oğuzkan:125, Demirel:101).

* **özel derslik** ‘1.Okullarda işlik, resim salonu, müzik odası vb. yerlere verilen ad.

2.Her yaşta öğrencilerin belli dal ve konularda yetişmelerini, bilgi ve beceri bakımından eksikliklerinin giderilmesini sağlamak amacıyla gerçek ya da tüzel kişilerce açılan bir tür özel eğitim kurumu’ (Oğuzkan:125, Öncül:886).

* **özel eğitim** ‘‘Normal’ diye adlandırılan oldukça türdeş öğrenci kümesinden, standart programın kendi eğitsel gereksinimlerine uygun sayılmayacak ölçüde, bedensel, anlksal, duygusal ya da toplumsal bakımlardan ayrılan öğrenciler için (sağır, kör, az gören, anlksal bakımdan normalin altında ya da üstünde çocuklar gibi) olan eğitim. Özel eğitimde, standart programlarda, öğretim yönetmeliklerinde ve ilerleme hızında bu gibi öğrencilere çokça eğitsel fırsat vermek amacı ile gerekli değişiklikler yapılır. Bu tür eğitim özel sınıflarda ya da özel okullarda özel programlara göre yapılır’ (Öncül:886, Oğuzkan:125, Demirel:101).

* **özel eğitim denetmeni** ‘Özel eğitim kurumlarını ve özel eğitim alanına giren çalışmalarını denetlemekle görevli denetmen’ (Oğuzkan:125).

* **özel eğitim dersliği** ‘Bedensel, anlıksal ya da toplumsal özellikleri bakımından normalden ayrılan çocuk kümelerinin yetiştirilmesinde kullanılan bir dersliktir. Yerine göre özel biçimde donatılmıştır’ (Öncül:886).

* **özel eğitim gerekseyen çocuk** ‘Bedensel, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişmesindeki özür ve özellikleri yönünden özel bakım ve önlemler gerektiren çocuk’ (Oğuzkan:125).

* **özel eğitim gözetimcisi** ‘Özel eğitim gerektiren çocukların yetiştirilip bakıldıkları kurumların gözetim ve denetimi ile görevli özel gözetmenler’ (Öncül:886).

* **özel eğitim kurumu** ‘Beden, zihin ve toplumsal özürleri ya da özellikleri dolayısıyla düzgülü eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayacak durumdaki çocuklar için devletçe ya da özel kişilerce açılan ve kendine özgü bir öğretim programı uygulayan eğitim kurumu’ (Oğuzkan:125, Demirel:101).

* **özel eğitim okulları** ‘Bedensel, anlıksal ya da toplumsal özürlerinden ötürü ayrılmış öğrencilerin eğitim gördüğü okul türü’ (Öncül:886).

* **özel eğitim okulu** ‘İlköğrenim çağındaki eğitimi güç ve geri zekalı çocukların yetişmesi için açılan ve kimi gündüzlü öğrencilerin de gidebildiği parasız yatılı okul’ (Oğuzkan:126, Demirel:101).

* **özel eğitim öğretmeni** ‘Özel eğitim gerekseyen çocukların eğitimiyle uğraşan ve bunun için önceden özel bir öğrenimden geçmiş olan öğretmen’ (Oğuzkan:126, Öncül:887, Demirel:101).

* **özel eğitim pedagojisi** ‘Özel eğitim gerektiren çocukların eğitilmesi yol ve yöntemleri ile tekniklerini gösteren bir bilim dalı’ (Öncül:887).

* **özel eğitim sınıfı** ‘1.Aynı cinten özürü ortalama on öğrencinin bulunmasıyla okullarda ya da hastanelerin çocuk ve ortopedi servisleri içinde açılan sınıf.

2.Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklar için açılan ve özel olarak yetiştirilmiş öğretmenlerce yönetilen sınıf’ (Oğuzkan:126, Öncül:887, Demirel:101).

* **özel okul** ‘Devlet yönetiminden ayrı mülkiyeti kişiye veya bir özel kuruluşa ait eğitim öğretim yeri’ (Türkçe Sözlük:1555, Öncül:888, Oğuzkan:126, Demirel:101):

‘‘Avrupa’ da ilk özel okul kurma girişiminde bulunanlardan biri Thomas Arnold’dır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **özel öğrenci** ‘1.Bir özel kuruluş adına ya da kendi adına - çok kez yabancı bir ülkede – öğrenim yapan öğrenci.

2. Bir eğitim kurumunda, bir diploma ya da herhangi bir öğretim belgesi almayı düşünmeksizin, özel izinle okuyan öğrenci’ (Oğuzkan:126, Demirel:101).

* **özel öğretim** ‘1. Resmi okullar dışında kalan, anaokulundan üniversiteye kadar, eğitim kurumları. (Sahipleri yardım kurumları ve kişiler olabilir.)

2. Dar anlamı ise, başka bir açıklık yoksa, orta dereceli özel okullar anlamına gelir.

3. Eve getirilen özel öğretmenler ya da yetiştiricilerle yapılan öğretim. Karşıtı: Resmi öğretim’ (Öncül:888, Demirel:101).

* **özel öğretim kurumları** ‘Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri ya da özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişilerce açılan, Milli Eğitim Bakanlığı’nın denetim ve gözetimi altında çalışan her derecedeki okullar, mektupla öğretim yapan yerler, kurslar, derslikler ve benzeri yerlerin yanı sıra yabancılarca da açılmış bulunan öğretim kurumları’ (Oğuzkan:126).

* **özel öğretim yöntemleri** ‘1.Türlü eğitim kurumlarının programlarında yer alan derslerin öğretimine ilişkin ilke, yöntem ve teknikleri açıklayan bilgi dalı.

2.Öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmen adaylarına ilerde okutacakları derslerle ilgili olarak verilen yöntem bilgileri’ (Oğuzkan:126, Demirel:101).

* **özel öğretmen, öğretici** ‘Tek bir öğrencisi olan ve bu öğrencinin öğrenmelerinden sorumlu olan kişi’ (Demirel:101).

* **özel sınıf** ‘*special classroom*’ (Demirel:101).

* **özel sınıflar** ‘1. Özel eğitim gerektiren çocuklardan herhangi bir türüne, konulara, öğretim yöntemleri ve ilerleme hızı bakımından normal okullardakinden ayrı bir program sağlayan bir sınıf. Eşanl. özel bir eğitim sınıfı

2. Yetişkinler ve okul dışı gençlik için gündüzleri ya da geceleri ders veren öğretim türü için kullanılan geniş bir terimdir. Bu öğretim, çoğu kez günün bir bölümünde olur' (Öncül:888).

* **özel üniversite** 'Resmi kuruluşlardan bağımsız olan ve yetkili bir yönetim kurulunca yönetilip denetlenen bir üniversite. Yönetim ve denetimi özel ellerde olan bir üniversite. (Bunlar vakıflara, belediyelere, kimi derneklere vb. bağlı olabilir.) Karşıtı: devlet üniversitesi' (Öncül:888, Demirel:101).

* **özel yetenek** 'Müzik, resim, mimarlık, fizik vb. özelleşmiş etkinlik alanlarında başarılı olabilmek için gerekli olduğuna inanılan dar kapsamlı yetenek' (Demirel:101).

* **özel yetenek testi** '*special ability tests*' (Demirel:101).

* **özel yetenekli çocuklar** '*talented children, gifted children*' (Demirel:101).

* **özel yetiklik testi** '*special aptitude test*' (Demirel:101).

* **özel yetiştirici** '1. Ortaçağ'da öğretmen ya da ev öğretmeni, lala, mürebbi karşılığı kullanılan bir terim

2. ABD'de genellikle her küme ile haftada bir kez toplanıp öğrencilerin çalışmalarında yol göstericilik eden bir öğretim üyesi.

3. Henüz öğretimini bitirmemiş bir tıp öğrencisini yanına yardımcı olarak alıp onun tıp uygulamalarında kişisel olarak yetiştiren bir pratisyen hekim' (Öncül:889).

* **özel yetiştiricilik** '1. Belli kümeleri ya da öğrencileri özel olarak yetiştirme, hazırlama işi. Özellikle spor ve atletizmde, Bkz. çalıştırıcı.

2. Sınavlarda başarı sağlayamamış, derslerde geri kalmış öğrencileri yetiştirme, onların okul ödevlerine yardım, kendilerini sınava hazırlama, çalıştırma. Bkz. ders çalıştırma. (Genellikle öğrencinin ya da öğretmenin evinde bireysel özel ders verme türündedir. Bir tür ezberleticilik denebilir. Bkz. ezberleme okulu.)' (Öncül:889).

özelik 'Farklılık. Herhangi bir şeyin temel karakteristiği. Herhangi bir durumu gösterebilme yeteneği' (Demirel:101, Türkçe Sözlük:1555).

* **özelik kuramları** ‘Bireylerin başarı ve başarısızlıklarının nedenlerini yorumlama ve anlamayı vurgulayan güdüselci bir görüş’ (Demirel:101).

özellik ‘Bir yapının tüm ayrıntıları. Bir şeyi diğerlerinden ayıran nitelik’ (Demirel:102, Türkçe Sözlük:1555).

* **özellik değişkenliği** ‘*trait variability*’ (Demirel:102).

özellikler, yeterlikler ‘*qualifications, competencies*’ (Demirel:102).

özendirici ‘*incentive, encouraging*’ (Demirel:102).

özerk ‘Yönetim bakımından kimi koşullar altında bağımsız hareket eden (eğitim kurumu)’ (Oğuzkan:127).

* **özerk öğrenen** ‘Beceri ve stratejileri bağımsızca öğrenen ve kendi öğrenmesinin sorumluluğunu alma güdüsünde olan öğrenci’ (Demirel:102).

özet, öz ‘Bir metnin, bir sözün, üzerinde durulan bir konunun en önemli bölümlerinin sözlü ya da yazılı olarak kısaca anlatılan özü’ (Oğuzkan:127, Türkçe Sözlük:1556, Demirel:102).

özetleme, özet yapma ‘Büyük bir ünitenin ya da işlenen konunun, genellikle son bir genelleme yapılmadan önce ya da yapılacak bir yoklamaya hazırlık amacı ile, ders saati içinde, yeniden gözden geçirilmesi’ (Öncül:890, Oğuzkan:127, Demirel:102).

özgün

* **özgün değerlendirme** ‘Gerçek yaşam durumlarında gerçekçi beklentiler oluşturmada gereksinim duyulan performans değerlendirmenin alt bölümü’ (Demirel:102).

* **özgün etkinlik** ‘Öğrencileri gerçek yaşam durumları ve görevlerine yönlendiren etkinlikler. Bir kültüre ilişkin uygulamalar’ (Demirel:102).

* **özgün görev** ‘*authentic task*’ (Demirel:102).

* **özgün materyal** ‘Öğrencilerin özgün etkinlikleri gerçekleştirmelerine yarayan her türlü materyal’ (Demirel:102).

* **özgün metin** ‘*authentic text*’ (Demirel:102).

özgür

* **özgür okullar** ‘Okulsuz eğitim (Bkz.) akımının sonucu olarak gelişen okullardır. Öğrencilerle öğretmenler arasında içten ve serbest bir ilişki ve eşitliğe önem verir, alışılmışın dışında bir program uygular. ABD’de 1970’lerde başlayan bu akım İngiltere’de vardır’ (Öncül:892).

* **özgür üniversite** ‘*free university*’ (Demirel:102).

öz hızla göre öğrenme ‘Bağımsız öğrenmelerde olduğu gibi sınıfta da bireyin kendi çalışma hız ya da temposuna uygun biçimde özgürce öğrenmesi. Öğrenme hız ya da temposunun bir öğretmen, bir makine ya da öteki öğrencilerce belirlenmiş olmaması’ (Öncül:892).

öznel ‘Özneye ilişkin olan, özneye oluşan ve cümlelerde bütünüyle özne görevinde bulunan sözler’ (Türkçe Sözlük:1558, Demirel:102).

* **öznel değerlendirme** ‘*subjective assessment*’ (Demirel:102).

* **öznel puanlama** ‘Puanlayıcıların karmaşık yargılarda bulunmasına yol açan bir puanlamadır. Kompozisyon ödevlerinin ya da sınavlarının puanlanması..gibi’ (Öncül:893).

* **öznel sınav** ‘Sınavı yapanın, hiçbir nesnel kurala dayanmadan kendi yargı, kanı ya da kaprislerine göre verdiği not ya da numara’ (Öncül:893).

* **öznel test** ‘Daha önce hazırlanan bir anahtara göre olacak yerde, puanlayanın her soru hakkındaki kişisel görüşüne göre puanlanan bir test. Kompozisyon ödevi..gibi. Çok kez geleneksel sınavlar için kullanılır. Karşıtı: nesnel test’ (Öncül:893).

* **öznel yanlış** ‘*subjective error*’ (Demirel:102).

öznelcilik ‘Bütün bilgilerin özneye ilişkin ve değer yargılarının bireysel, öznel olduğunu ileri süren öğretimi, subjektivizm’ (Türkçe Sözlük:1558, Demirel:102).

öz öğrenim ‘Kendi kendini yetiştirme’ (Öncül:893).

öz öğrenimli ‘Örgün eğitimden hiç yararlanmadan ya da pek az yararlandığı halde özel çabası ile kendi kendisini yetiştiren kimse. Kendi kendini yetiştirmiş’ (Öncül:893).

öz-öğretimli öğrenciler ‘*self-instructing learners*’ (Demirel:102).

özümleme ‘Bir kimsenin öğrenmekte olduklarını kendi düşünce kalıbı içine sokması süreci’ (Oğuzkan:127, Türkçe Sözlük:1559, Demirel:102).

özyaşam öyküsü ‘*autobiography*’ (Demirel:103).

öz-yeterlik ‘Kişinin yapacağı davranış ile kendi kapasitesinin örtüşüp örtüşmediğinin, kişinin kendisi tarafından fark edilmesi’ (Demirel:103).

öz-yeterlik algı ölçeği ‘*self-efficacy belief scale*’ (Demirel:102).

öz-yeterlik inancı ‘Bireyin karşılaşmış olduğu güçlüklerde nasıl başarılı olabileceğine ilişkin kendisi hakkındaki inancı’ (Demirel:103).

özyönetim ‘1. Öğrencilerin, yönetmelik hükümlerine ve okul kurallarına göre seçilen temsilcileri aracılığıyla sınıf dışı etkinlikleri yönetmeleri.

2. Okul düzeninin büyük ölçüde öğrencilerce sağlanması’ (Oğuzkan:128, Demirel:100).

P

panel ‘1. Dinleyiciler önünde, seçilmiş bir konuşmacı grubunun bir konuyu tartışmak amacıyla düzenlediği toplantı, toplu görüşme, açık oturum’ (Türkçe Sözlük:1567, Demirel:103).

* **panel tartışması** ‘*panel discussion*’ (Demirel:103).

pansiyonlu okul ‘Öğrencilerin ücret karşılığında yatıp kalktıkları ve yiyip içtikleri pansiyonu bulunan okul. Özel ve resmi, ilk ya da orta öğrenim okullarına bağlı, yarı ve tam ücretli ‘pansiyonlu’ olabilir. Buralara, gideri devletçe karşılanan çocuklar da alınabilir. Yatılı okul’ (Öncül:898).

paradigma ‘1.Belirli bir alanda çalışan bilim adamlarının paylaştığı ortak değerler ve anlayışlar dizisi.

2.Model.

3.Aynı söz dizimsel bağlam içinde birbirinin yerini alabilecek olan ve güçlü bir karşıtlık bağlantısı kuran öğelerin oluşturduğu bütün, dizi’ (Türkçe Sözlük:1571): ‘Eğitim alanındaki eski anlayış yerini artık yeni paradigmalara bırakmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

para yardımı ‘Eğitim harcamalarını karşılamak üzere öğrencilere yardımda bulunma programı. Bu yardım genellikle okul başarısı, kişilik bütünlüğü ve gereksinme temeline göre yapılır ve türlü biçimlerde olur. Burs (tam, yarım, kitap parası) ödünç verme, araştırma, öğretmenlik yapma, çalışma karşılığı... gibi’ (Öncül:900).

paralı

* **paralı okul** ‘Öğretim ya da yatılılık için öğrenciden para alan okul. Genellikle özel okuldur’ (Öncül:899).

* **paralı öğrenim** ‘Paralı okul’ (Öncül:899).

parametre, evrendeğer ‘Değişmez sayılan değişken. Sistemin doğallığını etkileyen bir tasarım özelliği’ (Demirel:103, Türkçe Sözlük:1573).

parametreleme ‘Parametrelemek işi’ (Türkçe Sözlük:1573).

parametrelemek ‘Parametrelili bir eğri veya yüzey belirlemek’ (Türkçe Sözlük:1573).

parametrelili ‘Bir veya birçok parametre ile ilgili’ (Türkçe Sözlük:1573).

parametrik ‘Parametrelili’ (Türkçe Sözlük:1573).

parasız

* **parasız eğitim** ‘Öğrencilerden ya da ana-babalardan bir öğretim ücreti almaksızın eğitimin devletçe sağlanması. Karşıtı: Paralı eğitim’ (Öncül:900).

* **parasız okul** ‘Genellikle öğretim karşılığı öğrenciden para alınmayan her okul’ (Öncül:900).

* **parasız öğrenim** ‘Parasız okul’ (Öncül:900).

* **parasız yatılı** ‘Öğrenim giderleri, yatacak yer ve yemeği devletçe karşılanan (öğrenci)’ (Türkçe Sözlük:1573).

* **parasız yatılı okul** ‘*free boarding school*’ (Demirel:103).

* **parasız yatılı öğrenci** ‘Yeme içme, yatma, barınma, giyim, ders kitabı ve gereci gibi her türlü gereksinimi devletçe karşılanan ve geceleri okulda ya da okulun yurdunda kalan öğrenci’ (Oğuzkan:128).

parça-bütün ilişkisi ‘*part-whole relationship*’ (Demirel:103).

parçalara bölerek öğrenme ‘*part learning*’ (Demirel:103).

parçalı pekiştirme ‘1. Aralıklı pekiştirme ile eşanlamdadır.

2. Bir ödülün yalnızca bir bölümünü uygulamak, ödül sağlayan ya da pekiştiren koşulların yalnız bir bölümünü sunma ile koşullanmış bir tepki sağlamak’ (Öncül:900).

pasif ‘1. Çekingen, durgun: “*Dolmabahçe, bir sis bulutu gibi silik, sessiz ve pasif, âdeta varlığından utanır gibi uzanmaktadır.*” -H. Taner’ (Türkçe Sözlük:1580): “*Yapılandırmacılığa göre öğrenme, bilginin pasif olarak algılanması değil, öğrenenin olgularla ilgili anlayışını aktif ve sürekli olarak, yeniden yapılandırması işlemleridir*” (S.A.Ü.E.F.D 16:92).

Pavlov deneyi ‘Bir köpekten ya da başka bir hayvandan salya almak için Pavlov’un düzenlediği bir deneydir. Ağza dıştan saplanmış bir boru ile alınan salya (tükürük) hem gözetlenir ve hem de ölçülür. Pavlov bu deneyi koşullamayı saptamada ilk kez kullanmıştır’ (Öncül:902).

Pavlov Koşullaması ‘Koşullama, klasik koşullama’ (Öncül:902).

Pavlov Okulu ‘Pavlov’culuk’ (Öncül:902).

Pavlov’culuk ‘İşlevbilim (fizioloji) uzmanı İ.P. Pavlov’un deneysel süreç ve görüşüdür. Süreçler klasik koşullamadır. Görüş ise ruhsal olayların işlevbilimsel olaylarla aynı olduğu ve bu yolla izleneceği görüşüdür’ (Öncül:901).

paydos ‘1. Çalışmayı bırakmak, çalışmaya ara vermek.

2. Derslere ara verme, teneffüs, dinlenme’ (Öncül:902).

pedagog ‘1. Yaşı ve beden yetersizliği yüzünden başka işlere elverişli olmayıp Atinalı çocukları okula götürüp getiren ve çocuğun lirini (çalğı) taşıyan, çok kez de okur-yazar bir köle.

2. Bugün eski anlamını yitirmiş ve öğretmen, eğitici, pedagog anlamını kazanmıştır. (Bu terim biri ara Fransa’da horlayıcı bir anlam kazanmış, belli bir bilgi alanında yetişmemiş bir kimsenin, satacak malı olmadığı halde malı olanlara bunun nasıl satılacağını öğretir gibi, nasıl öğretileceğini öğreten kimse (pedagogite), sakat bir düşünce sahibi biçiminde yorumlanmıştır. Fransa için buna yol açan tarihsel nedenler olsa bile bu

anlam ülkemiz de Fransa'dan gelmiş ve pedagojiyi ve pedagoğu yadsıma, önemsememe eğilimine neden olmuştur.)' (Öncül:903, Türkçe Sözlük:1589).

pedagogium '1. A.H. Francke (1663-1727)'nin kendi okulu ile öteki okullara öğretmen yetiştirmek üzere açtığı bir sınıf. Bu pedagoji sınıfı, tanrıbilim (ilahiyat) öğrencilerinin en yetenekli ve gayretlilerinden oluşmuştur.

2. Çoğu kez yatılı bölümü ya da pansiyonu olan öğretim kurumu' (Öncül:903).

pedagoji 'Eğitim bilimi' (Türkçe Sözlük:1589, Öncül:903): '*Akademik ilgi, öğrenci öğrenimini, iyi olmayı ve normalleşmeyi, öğrenci ihtiyaçlarına karşı empatik pedagojiyi ve öğrenme değerleriyle bütünleşmeyi gerektirmektedir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:88).

* **pedagoji akademisi, eğitim akademisi** 'Özellikle Almanya'da yeni bir anlayışla kurulmuş olan bir öğretmen yetiştirme kurumu türü. İlk 1926'da açılan ve sayıları giderek artan bu yüksek öğretim kurumları ilkokullara (8 yıllık), yeni bir görüş açısından, özellikle Ed. Spranger'in düşüncelerine uygun öğretmen yetiştirme amacını güder. Olgunluk sınavı vermiş lise öğrencilerini sınavla alır ve 4-6 yarıyıllık iyi bir öğretim verir' (Öncül:904, Demirel:103).

* **pedagoji araştırması** 'Eğitsel araştırma' (Öncül:904).

* **pedagoji enstitüsü** '1. Eğitimle ilgili sorunları çözme amacı ile araştırma, uygulama, yetiştirme ve bilgi verme... gibi görevler yapan resmi ya da özel pedagoji kurumları. Üniversite ve yüksek okullara bağlı ya da bağımsız olabilir.

2. Eğitim fakülteleri kurulmadan önce: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bağlı ve öğretmen olmak isteyen üniversite öğrencilerine öğretmenlik formasyonu veren kurum ve o zamanlar Gazi Eğitim Enstitüsü'nün pedagoji bölümüne verilen ad. Eğitim enstitüsü' (Öncül:904).

* **pedagoji fakültesi** 'Eğitim fakültesi, eğitim bölümü' (Öncül:904).

* **pedagoji felsefesi** 'Eğitim felsefesi' (Öncül:904).

* **pedagoji müzesi** 'Eğitim müzesi' (Öncül:904).

* **pedagoji tarihi** 'Eğitim tarihi' (Öncül:904).

* **pedagoji yöntemi** ‘Eğitme amacı ile başvuru olan yolların tümüdür. (Bu yollar, ulaşılmak istenen amaçlara ve eğitilecek kimselerin özelliklerine – yaş, ilgi ve yetenek..gibi – ve yetiştiricilerin çocuklara değgin tutumuna – yetkeci, çocuğa sevgi ve saygı duyma..gibi- göre çok değişiktir. Varılmak istenen amaç da, büyüdüğü zaman çocuğun içinde yer alacağı topluma göre değişir. Pedagoji yöntemleri genellikle, geleneksel ve yeni diye iki ana küme altında toplanabilir. Geleneksel yöntemler yetişkin yetkesine, yeniler ise çocuğa özgürlük vermeğe ve onun özelliklerine ve kişiliğine saygı göstermeye dayanır. Kısacası, eski yöntemlere göre ‘çocuk okul içindir’, yeni yöntemlere göre ise ‘okul çocuk içindir’ anlayışı temeldir. Her iki yöntem türünün uzun tarihçesi ve değişik biçimleri vardır’ (Öncül:904).

pedagojik ‘1. Eğitsel değeri, önemi ve özelliği olan.

2. Pedagojiye değgin’ (Öncül:904, Türkçe Sözlük:1589).

* **pedagojik formasyon** ‘Fen-Edebiyat mezunlarının öğretmen olarak atanabilmeleri için almak zorunda oldukları eğitim, öğretmenlik bilgisi’. ‘*Öğrencilerin Eğitim Bilimine Giriş dersine ait belirlenen hedeflere erişip erişmediği onların öğretmen olarak yetiştirilmesinde genel kültür, alan bilgisi ve pedagojik formasyon düzeyleriyle yakından ilgilidir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:64).

* **pedagojik psikoloji** ‘Eğitim ruhbilimi’ (Öncül:904).

* **pedagojik sosyoloji** ‘Eğitim toplumbilimi’ (Öncül:904).

pekiştireç ‘1.Davranış biçimlendirmede kullanılan uyarıcı.

2.Bir davranışın olma sıklığını arttıran ya da bir davranışın olmasını güçlendiren uyarıcı’ (Demirel:103).

pekiştirici ‘Tepkiyi güçlendiren her uyarıcı ya da olay. Olumlu (ödülleri gibi) ya da olumsuz (cezalar gibi) olabilir. Örneğin küçük çocuklarda birincil pekiştirici şeker, çikolata, ikincil pekiştirici toplumsal bir övgü ya da bir armağan..gibi’ (Öncül:905).

* **pekiştirici uyarıcı** ‘Denek istenen tepkide bulunduktan sonra uygulanan koşullanmamış uyarıcı ya da ödül’ (Öncül:905).

pekiştirme ‘1.Öğrenme bakımından, koşullu bir tepkiyi bir ödül veya kıvanç verici yeni bir uyarıcı ile güçlendirme.

2.Önceden belli bir uyarana karşı gösterilmiş olan bir tepkinin yoğunluğunun ve etkisinin arttırılması' (Oğuzkan:128, Türkçe Sözlük:1591, Öncül:905, Demirel:103).

* **pekiştirme basamağı** 'Bir dizi eylem içinde bir eylem ödül ne kadar yakın ise o kadar çok pekiştirilir genellemesi ya da ilkesi. Başka bir deyişle tepki, pekiştirmeye ne kadar yakın ise o tepki o kadar güçlenir demektir' (Öncül:905).

* **pekiştirme planları** 'Deneylede deneğin tepkilerinin ne zaman pekiştirileceğini ya da ödüllendirileceğini, bu işin zaman aralıklarına göre mi, yoksa tepki sayısına (her 3 ya da 5 tepkide birini ödülleme..gibi) göre mi yapılacağını belirten çizelge. Eşanl. pekiştirme düzeni ya da programı çizelgesi.

(Skinner pek çok pekiştirme planı önermiş ve denemiştir. Genellikle bu planlar ya geçici aralıklara ya da tepki sayısına göre düzenlenir. Her tepki pekiştirilir ya da ödüllendirilirse buna koşullanmış pekiştirme tepkilerin bir bölümü pekiştirilirse buna parçalı ya da bölümlü pekiştirme denir. Zaman aralıklarına göre olan pekiştirmeler de ya düzgün aralıklara göre – her iki dakika ya da saniyede bir..gibi – ya da düzgün olmayan, değişen aralıklara göre olur. Buna değişmez aralıklı pekiştirmenin karşıtı olarak değişir aralıklı pekiştirme ya da rastlantı aralıklı pekiştirme adı verilir. Pekiştirmeler bir de tepki sayısına göre planlanır. Buna, orantı ya da ilişki pekiştirmesi, ilişkiyi pekiştirme denir. Bunun da başlıca iki türü vardır: Değişmez ilişkiyi pekiştirme, değişir ilişkiyi pekiştirme gibi. Değişmez ilişki planında belli sayıdaki tepkiden sonra pekiştirme yapılır. Bu yüzden denek tepkiler arasındaki ilişkiyi öğrenir. Değişen ilişki planında da pekiştirme değişik sayıdaki tepkilerden sonra yapılır.)' (Öncül:905).

* **pekiştirme varsayımı** '1. İ.P. Pavlov'a göre, koşullanmamış bir uyarıcı – tepki faaliyeti ile geçici bir yakınlığı bulunan bir uyarıcının tepkiye yol açma eğilimi göstereceği genellemesi.

2. C. Hull'a göre, bir uyarıcı/tepki faaliyeti ile bir dürtü gidericisinin bir arada olmasının uyarıcının tepki uyandırma eğilimini güçlendireceği genellemesi.

3. Öğrenmenin pekiştirmeye bağlı olduğunu savunan bir kuram' (Öncül:906).

* **pekiştirme yasası** 'Pekiştirme varsayımı' (Öncül:906).

pekiştirmek ‘Öğrenilmiş olan bir davranış ya da tepkiyi, dış ya da iç etkilerle güçlendirmek ve bu davranışı ya da tepkinin aynı uyaran karşısında yinelenmesi olasılığını arttırmak’ (Demirel:103, Türkçe Sözlük:1591).

pekiştirmeli ‘Pekiştirilmiş olan’ (Türkçe Sözlük:1591).

pekiyi ‘Öğretimde, öğrencinin değerlendirilmesinde kullanılan en yüksek başarı derecesi: *Sınıfımı pekiyi derece ile geçtim*’ (Türkçe Sözlük:1591).

performans

* **performans değerlendirme** ‘1.Sınama durumlarında öğrencilerin belirli bir görev ya da işteki edim düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan değerlendirme işlemi.

2.Öğrencilerin bilgi ya da beceri kazanımlarını gösteren yanıt ve ürünlerin değerlendirilmesi’ (Demirel:104).

* **performans derecelendirmesi** ‘*performance rating*’ (Demirel:103).

personel ‘İster işçi ister öğrenci olsun belli bir kurumla ilişkisi olan bireyler’ (Öncül:906): ‘‘*Öğrenen örgüt öğrenmeyi teşvik eden, personeli geliştirmeyi ön plana alan, açık haberleşme ve yapıcı diyalogu ön plana çıkaran örgüttür*’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:28).

* **personel araştırması** ‘İş ve mesleği ile olan ilişkisi ve onun için yetişmesi açılarından insanın incelenmesi. (Genellikle işçinin ya da öğrencinin işlerine uymayan ya da kendilerinin iş ve mesleğe karşı olan tutumlarını düzeltme amacını güder.)’ (Öncül:906).

* **personel avcısı** ‘1. Yasal yollarla ve duyurma ile adaylar arasından personel sağlama yerine, adına çalıştığı kurumlar için başka kurumlarda çalışan kişileri toplama yoluna başvuran bir tür personel işleri danışmanı, adam ayarlayıcısı.

2. Üniversite ve yüksek okullara, aday devşiren ve aday sayısına göre bu kurumlardan bir ücret sağlayan aracı. (Bu terimin İngilizcesi, insanbiliminde bir tür yamyamlık olarak kelle avcısı anlamına gelir’ (Öncül:906).

* **personel hizmeti** ‘1. Bir okul sisteminde çalışan personele yardım ve örgütte bulunan düzenli programlar.

2. Kişisel sorunları çözmeye öğrencilere yardımcı bulunan düzenli programlar. Bu programlarda ruhsal danışma, test uygulamaları, sağlık programları..yer alır' (Öncül:906).

* **personel incelemesi** 'Bir eğitim kurumunun öğrencileri ile görevlilerinin kendilerini ve bunların özelliklerinin ya da faaliyetlerinin herhangi bir yanını ya da tüm yanlarını ayrıntılı olarak çözümlenmesi' (Öncül:907).

* **personel kayıtları** '1. Kılavuzluk (rehberlik) işlerine bakan bölüm tarafından öğrenci hakkında tutulan düzenli kayıtlar.

2. Bir okul sisteminde ya da eğitim kurumunda çalışan tüm personele değgin tutulan kayıtlar. Bunlarda herkesin aile ve yetişme özellikleri, iş deneyimi, işte ilerlemesi, yeri ve başarısı..yer alır' (Öncül:907).

* **personel örgütü** '1. Verimli bir çalışma düzeni sağlayabilmek amacı ile tüm çalışanların örgütlenmesi.

2. Öğrencilerin eğitim bakımından en çok yararlanmaları amacı ile işlik ve laboratuarlarda örgütlenmesi' (Öncül:907).

Piaget' in Aşamaları 'Çocuklarda kavram oluşması ile onların bilgiyi anlama ve edinmenin nasıl geliştiği üzerinde İsviçreli ruhbilimci J. Piaget (1896-1980) ve arkadaşlarının ortaya koyduğu kurama göre saptanan gelişme aşamalarıdır. Bu aşamalar yaşlara sıkı sıkıya bağlı değildir, bunlar çocukların başarıları için birer tavan olarak görülür. Bu kurama göre çocuklar doğum ile ergenlik arasında şu dört anlksal gelişme aşamasından geçer: Duyusal – tepkisel aşama, işlev öncesi aşama, somut işler aşaması ve biçimsel işler aşaması. Her aşama sonunda çocuklar, çevreleri üzerinde daha nesnel olur ve giderek soyut ve mantıksal düşünmeye ve dile kavuşurlar' (Öncül:908).

pilot okul '*pilot school*' (Demirel:104).

plan '1. Bir eylem tasarısı, kendisi ya da başkaları için tasarlananların sırası, bunları gerçekleştirme yolu.

2. Belli ilişkilerin temsilcisi: Evin planı..gibi. Taslak.

3. Ayrı ayrı karmaşık işlemleri kapsayan bir sistem ya da düzen: Seçim, savaş ya da kalkınma planı..gibi.

4. Yazında, bir konuşmanın ya da yazının ana çizgileri, şeması, çerçevesi.

5. Eğitimde, programla eşanlamdadır. Dalton ya da çalışma planı..gibi' (Öncül:909).

planlama 'Öğretim etkinliklerinin en rasyonel ve düzenli şekilde nasıl yürütüleceğinin önceden ortaya konulması' (Demirel:104, Öncül:909): "Öğrencileri öğrenme sürecine katılan, planlama yapabilen, düşünme becerilerini geliştiren, sorgulayan, kendini ve süreci kontrol edebilen, kendini ve yaptıklarını değerlendiren bireyler olmalarını sağlayan bir yapı içermektedir" (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

* **planlama saati** 'İler ki çalışmaları ya da ele alınacak yeni konuları planlama amacı ile öğretmenlerle öğrencilerin kullandığı saat' (Öncül:909).

Platoon Okulu 'Takımla öğretim yapan, başka bir deyişle öğrencilerinin takımı (platoon) adı verilen kabataslak iki eşit kümeye ayırarak çalışan her okula verilen genel addır. Kümelere biri dersliklerde kuramsal dersleri görürken, öteki küme özel işliklerde ya da oyun alanlarında uygulamalı derslerle ilgili çalışmalarda bulunur. (Dalton planına benzeyen bu öğretim yönteminin 1907'de W. Wirt ileri sürmüş ve kısa zamanda ABD'nin birçok okuluna yayılmıştır.) Bkz. Gary Planı' (Öncül:910).

Platoon Planı 'Eşanl. Platoon Okulu, Gary Planı' (Öncül:910).

politeknik 'Türlü teknik bilgilerin ve uygulamalı fen derslerinin öğretimine ağırlık tanıyan program ya da okul' (Oğuzkan:127).

* **politeknik eğitim** '1. Genel olarak, birden çok sanat ya da uygulamalı bilim dalında meslek eğitimi veren orta ya da yüksek öğretim kurumu.

2. Sosyalist ülkelerde ya da düzenlerde, genel öğretim kurumlarında yalnızca kuramsal ya da kültürel bilgi ve beceri vermekle yetinmeyip türlü üretim yerlerinde (işlik, fabrika ya da tarla..gibi) uygulamalara ve üretime eşit ölçüde önem ve yer veren bir eğitim türü. öğretme ile iş yapma, kafa-kol iş ayrımı yapılmaz, öğretim üretim işine bağlıdır. Programlarda iş ya da üretim bilgisi adı ile ders türleri yer alır' (Öncül:911).

* **politeknik okul** 'Birden çok uygulanmış bilim ve pratik sanat dallarıyla teknik alanda öğretim yapan okul. Özellikle Sovyetler Birliğinde üzerinde önemle durulan ve orta öğrenim düzeyinde başlatılan bir öğretim türüdür' (Öncül:911, Oğuzkan:129, Demirel:104).

portatif okul ‘Özellikle yolu olmayan dağlık bölgeler için hazırlanmış, parçaları ayrılıp hayvan sırtında taşınabilen kolayca sökülüp takılabilen küçük, köy okulu yapısı’ (Öncül:911).

portfolyo, gelişim dosyası, portföy ‘*portfolio*’ (Demirel:104).

pratik

* **pratik bilgi, kullanma bilgisi** ‘*pragmatic knowledge*’ (Demirel:104).

* **pratik dal** ‘Öğrencilere teorik olarak verilen derslerin uygulamalarının yapıldığı dal’. ‘Ortaöğretim uzun süreli teorik dal ve kısa süreli pratik dallar olarak iki paralel hat üzerinde toplanmıştır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:46).

* **pratik kız sanat okulu** ‘Öğrenim çağını geçirmiş ya da bu çağda olmakla birlikte durumları, uzun süreli bir öğrenim görmeye elverişli olmayan genç kız ve kadınlara kısa süreli kurslarla temel eğitim yanında ev, aile ve meslek eğitimi veren bir öğretim kurumu’ (Oğuzkan:129).

* **pratik zeka** ‘*practical intelligence*’ (Demirel:104).

problem ‘1. Teoremler veya kurallar yardımıyla çözülmesi istenen soru, mesele.

2. Davranışları normal olmayan ve özel olarak eğitilmesi gereken (kimse): *Problem çocuk*’ (Türkçe Sözlük:1626): ‘*Hopper(1997), Turner’ ın ‘her toplumun kendi toplumsal sistemine bağlılığı koruma probleminin üstesinden gelmeli ve bunu kısmen, sadece sınıf konumuyla değişen normlar ve değerler yoluyla yapmalıdır’ dediğini belirtirler’’* (S.A.Ü.E.F.D 15:48).

* **problem aralığı** ‘Problemin ne olduğunu, ilgili değişkenler içinde inceleyerek, çözümlenmesi gerekenin ne olduğunu ve nasıl çözümleneceğini anlama’ (Demirel:104).

* **problem çözme** ‘1.Problemle karşılaşıldığında daha önceki öğrenmelerin yeniden düzenlenerek yeni karşılaşılan duruma çözüm getirilmesi süreci.

2.İstenen hedefe varabilmek için etkili ve yararlı olan araç ve davranışları türlü olanaklar arasından seçme ve kullanma’ (Demirel:104).

* **problem çözme yöntemi** ‘Karşılaştıkları sorunların, buluş yoluyla, grup halinde çalışılarak ve bilimsel yöntem kullanılarak çözümlenmede izlenen bir yol’ (Demirel:104).

* **problem temelli öğrenme** ‘Gerçek yaşam durumlarından seçilen karmaşık problemlerin çözümü için öğrencinin etkin katılımını gerektiren yaşantıya dayalı bir öğrenme’ (Demirel:104).

profesör ‘Üniversitede ve yüksekokullarda doçentten bir aşama üstün olup belli hak, görev ve sorumlulukları bulunan öğretim üyesi’ (Oğuzkan:129, Türkçe Sözlük:1627, Öncül:912, Demirel:104).

profesörlük ‘Profesör olma durumu veya profesörün görevi: “*El çabukluğu bir marifet fehvasınca esatir profesörlüğüne terfi etmiş oluyordu.*” -H. F. Ozansoy’ (Türkçe Sözlük:1627).

program ‘1. Genel olarak: Etkinlik ya da işlemlerin önceden saptanmış sırasını ya da zamanını gösteren bir plan, tasarlama, izlenec. Kısa (müzik, tören, gezi ve radyo programları..gibi) ve uzun (parti, yatırım, eğitim programları..gibi) olabilir.

2. Eğitimde: Öğrencilerin okulu bitirmesi, diploma alması ya da bir meslek ve uzmanlık alanına girebilmesi için bir okulun, okul türünün ya da okul sisteminin kazandırmayı amaçladığı konuları belirten yazılı belge. Geniş anlamı ile: Bir tek dersin ya da sınıfın programından tutunuz da bir okul sisteminin ülke çapındaki eğitim programına kadar her tür eğitim ve öğretim programını içine alır. (Ders içi ve ders dışı her tür çalışmayı da içerir) Dar anlamı ile: Yalnızca ders içi çalışmaları kapsayan öğretim programı anlamına gelir. Program, eğitim konusunda bir eylem planıdır. ABD kökenli olduğu halde bugün Almanya ve Fransa’da da kullanılan “Curriculum” terimi ile alışlagelmiş program arasında şu önemli ayrımı belirtmekte yarar vardır: Curriculum deyince öğretimin başarılı olması için alınacak önlemlerin tümü anlaşılır. Öğretim amaçlarının tanımı, öğretim konuları, değerlendirmeyi de içine almak üzere öğretim yöntemleri ve öğretimin bireyselleştirilmesi önlemlerini de kapsayan bir öğretim yöntemi kılavuzudur. Yalnızca okutulacak konuların listesi değildir.) Bkz. öğretim programı.

3. Belli bir okulda yer alan belli bir dersin ayrıntılı öğretim konuları’ (Öncül:913, Türkçe Sözlük -T-:1627, Oğuzkan:129, Demirel:104): ‘*Bu gün ortaöğretimde var olan okul türlerinin uyguladıkları programlar ile esasen bu iki nokta arasında bir yerde modelleştirildikleri görülmektedir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **program araştırması** ‘Okul materyal, etkinlik ve yaşantılarının seçilmesi ve dağıtılması ile ilgili düzenli araştırma ve değerlendirmeler’ (Öncül:913, Demirel:104).

* **program bağlantısı** ‘1. Bir okul sisteminde birbirini izleyen sınıf ya da bölümlerin ders programlarını, öğrencilerin ilerlemesine koşturarak onlara tutarlı bir eğitsel çevre ve süreklilik sağlayacak sıkı bağlantı kuracak yolda, düzenleme işi.

2. Okul sisteminin birbirini izleyen sınıf ve bölümleri arasında süreklilik, tutarlık ve bağlantı sağlama becerisi’ (Öncül:913).

* **program değerlendirme** ‘*curriculum evaluation*’ (Demirel:105): ‘*Eğitim Bilimine Giriş dersinin bilişsel alan hedeflerinin gerçekleşme düzeyini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma bir ‘program değerlendirme’ araştırmasıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

* **program ders kitabı** ‘Programlanmış öğretimde öğrencinin kendi kendine öğrenme materyali olarak kullandığı bir kitap’ (Öncül:915).

* **program geliştirme** ‘Toplumdaki yeni gelişmeler göz önünde tutularak belli bir öğretim programının ya da tüm programların genel ve özel amaçlar, ders konuları, öğretim yöntemleri ve değerlendirme yolları vb. bakımından araştırma yoluyla düzeltilmesi, yenileştirilmesi ve önerilen değişikliklerin denendikten sonra genelleştirilmesi işi’ (Oğuzkan:129, Öncül:914, Demirel:105).

* **program geliştirme uzmanı** ‘*curriculum expert*’ (Demirel:105).

* **program hazırlama** ‘Belli bir okul ya da okul sistemi için uygun programlar geliştirme sistemli süreci. Uzman başkanların yönetiminde çalışma kurullarınca hazırlanır. Öğretimin genel ve özel amaçlarını belirtme, buna uygun program materyali seçme, öğretim yöntemlerini ve değerlendirme araçlarını saptama, her derse atı resmi bir program taslağı oluşturma. Bunları deneme ve son biçimi verme, benimsenen programı sürekli olarak izleme, inceleme ve değerlendirme, iyileştirme adımlarını kapsar’ (Öncül:914, Demirel:105).

* **program içeriği** ‘Öğrencilerin birtakım anlayışlar, beceriler, beğeniler ve tutumlar kazanmalarına yardım eden ders konuları, öğrenme durumları ya da yaşantıları’ (Oğuzkan:129, Öncül:914, Demirel:105).

* **program kılavuzu** ‘Bir okulda okutulan herhangi bir dersler ya da bütün derslerle ilgili olarak benimsenen ve uygulamada göz önünde tutulması istenilen ilkeleri, kavramları, etkinlikleri, kaynakları ve araştırma yöntemlerini tanıtip açıklayan kılavuz’ (Oğuzkan:129, Öncül:914).

* **program türü** ‘Okullarda uygulanan programların çeşitleri’. ‘Her lise veya programın üniversiteye girişte öğrencilerine sağladığı kazanımlar okul ve program türlerine göre farklılaşmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:57).

* **program yaması** ‘Bazı programlara daha sonradan özellik eklenmesi için kullanılan küçük program yamaları’ (Demirel:105).

* **program yapısı** ‘*curriculum construction*’ (Demirel:105).

* **program yenileme** ‘Eşanl. Program yenileştirme. Program hazırlama’ (Öncül:917 , Demirel:105).

→ (**Bkz. yetişek**).

programcı ‘1.Okullar için program hazırlamada uzman olan kimse. Eşanl. program uzmanı.

2. Radyo ve televizyon: Özellikle eğitim ve öğretim amacı ile radyo ve televizyon için programlar hazırlayan, bu alanda yetişmiş uzman kişi. Eşanl. Programlayıcı.

3. Bilgisayarlar için ya da eğitimde hazırlanmış öğrenme amacı ile programlar hazırlayan uzman kimse’ (Öncül:913).

programlama ‘Bir problemi fiziksel ortamdan bilgisayarın anlayıp uyacağı bir dile çevirme sistemi’ (Demirel:105, Öncül:914).

programlanmış

* **programlanmış gereçler** ‘Programlanmış öğrenmelerde kullanılan kitap, saydam resim, radyo ve televizyon programları, plak, mıknatısı ses kuşağı ve benzeri araç ve gereçler’ (Öncül:916).

* **programlanmış öğrenme kılavuzu** ‘Yalın soruları örgensel bir düzen içinde sunan bir öğrenci el kitabıdır ya da kılavuzdur. Öğrenilecek konular üzerinde çalışmak için bu soruları sırası ile yanıtlama gereği vardır. Programlanmış öğretimin yaklaşık % 90’ı öğretim ya da öğrenme makineleri ile ve yerine göre bu kitaplarla yapılır. Bu kılavuzların da sayfaları öteki kitaplar gibidir, ama okuma işi sayfa sırasına göre değil de okuyanın konuyu benimseyip benimsemediğini denetlemeye yarayan programlama düzenine göre olur. Soru yanlış yanıtlandığı zaman, belli sayfaya bakılması ve burada çözüme yeni

ipuçları veren yazıların okunması, okuyanın kafasını işletmesi istenir. Eşanl. programlanmış öğrenme kitabı' (Öncül:916).

* **programlanmış öğretme(öğrenme)** 'Programcının (Bkz.) hazırlanmış olduğu düzene ve programlanmış açıklamalara (Bkz.) göre bir takım araçların kullanılması yolu ile yapılan bir öğretim ya da öğrenme türüdür. Bunu resmi bir programa göre bir öğretmenin öğretim yapması ile karıştırmamalıdır. Programlanmış öğretim deyince, öğretilmesi istenen konuları yalın küçük sorular (öğrenme birimi Bkz. ya da ögesi) biçimine koyma ve bir önce çözülen sorunun bir sonrakinin çözülmesine yardımcı olacak yolda düzenleme anlaşılır. Bu programlar yerine göre, a. ya kitaplarla (bunlara programlanmış öğretme kitabı ya da kılavuzu adı verilir. Bkz.) b.ya da öğretme ya da bilgisayar makineleri ile gerçekleştirilir. Soruları arka arkaya sunan ve biri doğru olarak yanıtlanmadan öteki soruları göstermeyen araçlar ya da makineler yardımı ile izlenmeğe geçildiği zaman bu programlar otomatik ya da kendi kendine öğretim durumuna gelmiş olur. Gerçekleştirme hangi yolla olursa olsun temel ilke, öğrenilecek konuların küçük ve öğrenilmesi kolay birim ya da halkalara (adımlara) ayrılmasıdır ve şöyle düzenlenmesi gerekir:

Her ödevin bir açıklaması vardır. Bunun kavranması, üzerinde düşünülmesi ve işlenmesi gerekir. Buna dayanarak birey. Ödevi çözmeyi başarırsa konuyu biliyor demektir. Nesnel olarak kendini denetleyebilmesi için çözümün yazılması gerekir. çözümün doğru ya da yanlış olduğu, karşılaştırma sonucu hemen belli olur. Yanıt doğru ise bir sonraki ödev geçilir. Doğru değil ise ödev yeni baştan açıklamaya göre, ele alınır. Bir sonraki soruyu doğru yanıtlamak için bir öncekini doğru yanıtlama gereği vardır. Böylece öğrenci kendi yetenek ve çalışma hızına göre ve her soruyu denetleye denetleye tek başına ve bireysel olarak konuları, öğrenir.

Bu tür öğretimde öğretmen ya da yardımcı bulunur ve el kitabı ya da kılavuzdan da yararlanabilir. Bir çok alanlarda yararlı ve verimli olduğu deneylerle saptanmış bulunan programlanmış öğretim, hiçbir zaman öğretmenin yerini alma savında değildir. Bu tür öğretimde öğretmene düşen rol programı başlatma ve her öğrenci ile baş başa danışmalarda bulunmak, aşırı yarışma hırsını önlemektir. Programlanmış öğretim dışında öğretmenler öğrenci olağan rollerine dönerler. Şunu da belirtelim ki bu öğretim türü çok büyük anlıksal çaba ve dikkat gerektirir ve yorgunluğa neden olur. Ayrıca bu öğretim tek başına bir eğitim sağlamaya yetmez. Programlanmış öğretim ya da öğrenme deneylerine ilk kez Sidney – Ressay daha 1926'larda başlamış ise de asıl F. B Skinner ile (1954) kesin bir kullanma alanı bulmuş ve giderek tüm ileri ülkelere yayılmıştır. Bugün oldukça değişik programlama

türleri gelişmiştir. (Öğrencilerin kendi kendilerine bir şeyler öğrenmelerini sağlayan araçlar ve gereçlerin tarihi oldukça eskidir. Eski çağlardaki ilmiyal kitapları..gibi. Ancak elektrik ve elektroniğin doğması ile bugün eğitim teknolojisi içinde bu konu, öğrenme ve öğretme makineleri adı verilen bir gelişme aşamasına erişmiştir. Bu araçlarla programlanmış öğrenme ya da öğretim 1960'lı yıllarda özellikle ABD'de çok ilgi toplamış, bugün de daha çok uzaktan öğretim (Bkz.) ile test uygulamalarında geniş yer almış ve eğitim teknolojisinde büyük katkıları olmuş bir konudur.)' (Öncül:916).

* **programlanmış zamanlama** '*scheduling*' (Demirel:105).

programlanmış açıklamalar 'Programlanmış öğrenme ya da öğretmede, öğrenene yapılacak ve atılacak adımları belirten açıklamalar' (Öncül:915).

programlı

* **programlı öğrenme** '*programmed learning*' (Demirel:105).

* **programlı öğretim** '1.Öğrenme malzemesinin, öğrenciyi son amaca ulaştıracak basamaklar biçiminde düzenlemesi ve programlanması.

2.Öğrencinin öğrenme sürecine etkin katılmasına, bireysel öğrenme hızına göre ilerleme kaydetmesine ve öğrenme sonucunun anında denetlenmesini sağlayan bir öğretim tekniği' (Demirel:105).

proje '1. Genel olarak ortaya konacak bir iş, elde edilecek bir sonuç ile ilgili bir düşünce, tasarısı, tasarlanmış şey.

2. Eğitimde, eğitsel değeri olan ve belli bir amaca yönelik bir çalışma birimi. Okulun içinde bulunduğu köy ya da kasabayı, çevrenin bir yönünü inceleme..gibi. Projeler genellikle okul dışında inceleme yapmayı, bilgi toplamayı ve sorun çözmeyi gerektirir ve çok kez de harita ve model yapma..gibi pratik çalışma da ister. Projelerin konuları öğrencilerin doğal merak ve ilgilerine dayanır, belli bir ders sınırları içinde kalmaz, sınıf çalışması kadar bireysel çalışmayı da gerektirir. Belli bilgiler kazandırma yerine anlıksal beceri ve tutumlar geliştirmeyi amaçlar. Proje çalışmalarında öğretene, bir yetke ve konuşucu olmaktan çıkar, yardımcı ve kılavuz rolü oynar. Derslik de bir işlik görünümü kazanır. Ders ve akit çizelgeleri de esnekleşir. Proje çalışmalarının ürünü ya da sonucu bir bildiri ya da gösterim durumunda sunulur. Bu projelere orta öğretimden çok ilk öğretimde ve yüksek öğretimde yer verilir. Temelinde yatan ilke öğretimi bireyselleştirmektir' (Öncül:917, Türkçe Sözlük:1628, Demirel:105).

* **proje çalışması** ‘Doğal koşullar altında sorun çözmeyi gerektiren ve genellikle hem yazılı ve hem de sözlü olarak bulgu toplama ve düzenlemeye yer veren, ara sıra da kağıt ya da maddi bir yapıt gibi belli somut sonuçlar veren bir birim çalışması’ (Öncül:917, Demirel:105).

* **proje tabanlı öğrenme** ‘Öğrencilerin farklı ders alanlarında edindiği bilgileri bir arada kullanabileceği öğrenme etkinliklerini içeren yaklaşım’ (Demirel:105).

* **proje yöntemi** ‘Proje çalışmalarına dayanan öğretim yöntemi. Kendisini ilgilendiren oldukça karmaşık bir etkinliği, öğretmenin kılavuzluğu altında, öğrencinin kendisinin işlemesi yolu. Bu durumda okulun programlarında yer alan standart derslerin öğrenilmesi bu çalışmaların yanı sıra olur. (Örneğin, aritmetiğin, bakkalda alışverişlerle, kır gezisi giderlerini görmekle öğrenilmesi.gibi) Bu yöntem içine hem bireyin, hem de kümenin etkinlikleri girer. Bkz. etkinlik, faaliyet yöntemi’ (Öncül:917, Demirel:105).

puan ‘1. Bir teste, öğrenilmiş tepkiye, yargıya tutuma..verilen yanıtın sayısal değeri. Bu belirtme en çok, doğru yanıtlandırılan soru bakımından olur.

2. Bir kimsenin kazandığı ya da başarılı olarak yanıtladığı soruların tümü ya da birden çok bireyin elde ettiği puanların toplamı’ (Öncül:920, Türkçe Sözlük:1630, Oğuzkan:129, Demirel:106): “*Öntest puanları ile sontest puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır*” (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

* **puan anahtarı** ‘Yanıt anahtarı, cevap anahtarı’ (Öncül:920).

* **puan ölçeği** ‘Puanları, yaşa ya da başka işlenmiş bir puana çevirme yerine puan ya da ölçek birimleri olarak belirtecek biçimde düzenlenmiş, bir ölçme aracı. Her test sorusuna bir puan değeri verilmiştir. Bunların toplamı bireyin başarısını gösterir. En çok belli bir takım zeka ölçekleri hazırlamada kullanılır’ (Öncül:920).

* **puan sistemi** ‘1. Bir testin doğru yanıtlandırılmış sorularına, yaş ya da başka işlenmiş bir puan yerine, puana ya da ölçü birimine göre değer verme sistemi.

2. Her başarıya, başarı derecesi puanı ya da nitelik puanı veren bir not verme sistemi.

3. Her öğrenciye ders dışı çalışmaları karşısında, puan verme kuralı. Bu kuralda dar ve dağınık katılma için (A), ve tam katılma için (B) kredisi verilir’ (Öncül:920).

puanlama ‘1. Test maddelerinden ne denlisinin doğru, ne denlisinin yanlış yanıtlandırıldığını saptama işi.

2. Ölçülen herhangi bir şeyin özelliklerini değerlendirme işlemi’ (Oğuzkan:129, Türkçe Sözlük:1631, Öncül:920, Demirel:106).

* **puanlama çizelgesi** ‘Puanları ölçek puanlarına ya da notlara çevirmede kullanılan herhangi bir çizelge’ (Öncül:920).

* **puanlama formülü** ‘1. Bir testin (her zaman değilse bile genellikle bir nesnel testtir) puanlamasında kullanılan herhangi bir formül.

2. En çok kullanılan şudur: $X = D$ ya da $X = Y$. Burada X ham puanı, D doğru yanıtlanan soruları, Y de yanlış yanıtlanan soruları gösterir.

3. Yanıtlandırılmamış soruların sayısındaki ayrımlara bir pay veren yakıştırmaları düzeltme bölümü de, bu formüller arasında yer alabilir.

Bkz. yakıştırmayı düzeltme formülü’ (Öncül:920).

* **puanlama yönergesi** ‘1.Bir işin ya da öğrenme görevinin ölçütlerini listelemeye, her bir ölçütü en iyiden en kötüye doğru sıralamaya, neyin değerlendirileceğini tanımlamaya yarayan değerlendirme formu.

2.Bir öğrencinin değerlendirilmesinde benzer yapıların kurulmasına yardım eden puanlama rehberi’ (Demirel:106).

puanlamak ‘Sorulara verilen cevapları puan olarak değerlendirmek, puan vermek’ (Türkçe Sözlük:1631).

puanlandırma ‘Puan vermek işi’ (Türkçe Sözlük:1631).

puanlandırmak ‘Puan vermek’ (Türkçe Sözlük:1631).

puanları nota çevirme ‘*converting scores into grades*’ (Demirel:106).

puanların ağırlıklı toplamı ‘*weighted sum of scores*’ (Demirel:106).

puanların yayılma genişliği (puanların ranjı) ‘*range of scores*’ (Demirel:106).

puanlayıcı ‘Uygulanmış olan testleri belli yöntemlere göre değerlendiren kimse. Bu işi elle ya da makine ile yapar’ (Öncül:920).

puanlı ‘1. Üzerinde puan bulunan: *Kırmızı puanlı elbise*.

2. Puanı olan' (Türkçe Sözlük:1631).

puanlık 'Puan değerinde olan: *Kırk puanlık iki soru ile yirmi puanlık bir soru vardı*' (Türkçe Sözlük:1631).

puansız 'Puanı olmayan' (Türkçe Sözlük:1631).

Pygmalion Etkisi 'Öğretmenlerin öğrencilerinin yetenek ve başarılar hakkındaki beklenti ya da sezinlemelerinin, bunlar yanlış bile olsa, öğrencilerin giderek bu beklentileri az çok haklı çıkaracakları, eninde sonunda bunların gerçekleşeceği görüşü, eğilimi ya da inancı. (Eğitim yayınlarında bu terimin yer alışı, Bernard Shaw'un Yunan söylencelerinden esinlenerek yazdığı "Pygmalion" adlı kitabından kaynaklanmaktadır. (Eski Yunan söylencebilimine göre Kıbrıs Kralı Pygmalion, fil dışından yapılmış olan bir genç kız heykeline aşık olur ve bunun canlandırması için aşk tanrıçası Aphrodit'e yalvarır. Tanrıça bu dileği yerine getirir, Kral da onunla evlenip muradına erer, özlem gerçek olur.) Rosenthal ile Jacobson adlı iki Amerikalı eğitim araştırmacısı 1968 yılında "Derslikte Pygmalion- Pygmalion in the Classroom" adlı kitaplarında bu konuyu inceleyince bu terim bir kez Rosenthal Etkisine dönüştü. Bu kitapta şu kanıtlanmağa çalışılıyor: "Bir A bireyinin, bir B bireyi ile ilgili sezinlemeleri, gerçekleşme ile sonuçlanır." Bu konuda yapılan birçok deney de benzer sonuçlar veriyor. Kimi deney sonuçları tartışmalı olsa bile görülüyor ki öğretmenlerin beklentilerinin, öğrencilerin davranışları üzerinde oldukça etkisi olmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak 1957 yılında K. Popper (1902-...) Kestirmenin Ödip Etkisi terimini ortaya atmış ve buna dayanarak "Eğer kahin acı sonunu kendisine bildirmiş olsaydı Ödip babasını tanıyacak ve onu öldürmeyecekti" savında bulunmuştur.)

Bkz. deneyci önyargısı' (Öncül:921).

R

radio ile ders 'Sınıfta ya da toplantı salonunda bir radyo programının dinleme yolu ile yapılan ders. Geleneksel olarak bu ders üç basamaklıdır:

1. Hazırlık, 2. Dinleme ve 3. İzleme. Bu derslerde öğrenciler not tutabilir ve öğretmen de açıklayıcı çalışmalarda (haritada yerleri göstermek... gibi) bulunabilir' (Öncül:923).

radio ile eğitim '1. Okul içi ya da okul dışı eğitimi tamamlamak, zenginleştirmek gibi düşüncelerle radyo yayınlarından amaçlı ve planlı biçimde yararlanma.

2 Öğrenciler için hazırlanan özel radyo programlarıyla yapılan eğitim' (Oğuzkan:130, Demirel:107).

radyo okulu '1. Okuldaki dersleri tamamlamak üzere hazırlanmış radyo dersleri... Çok kez yüksek öğrenim kurumları ya da resmi ve özel okul sistemlerince hazırlanır.

2. Bir eğitim kurumunca yetişkinleri eğitmek ya da halkla ilişkiler kurmak amacı ile hazırlanan bir radyo kursu.

3. Türlü nedenlerle okula gelemeyecek olan çocuklara radyo yayını ile ders verme kurumu. Özellikle Avustralya'da uzak ve kenar yerleşim yerlerinin çocukları için kullanılır. Bu dersler iki yanlı bağlantı yolu ile sürdürülür' (Öncül:923).

radyo ve televizyonla eğitim 'Kamu ve özel radyo ve televizyondan eğitim alanında yararlanma. Eğiticilerin ya da eğitim amaçlarının yer aldığı bu programlar, programlardan sınıf içinde yararlanmayı, eğiticilerce ya da eğitsel yararlar uğruna yapılan yayınlarda, halk ilişkileri kurmayı ve okul dışındaki öğrenciler için eğitsel amaçlı programlar yayınlamayı kapsar' (Öncül:923).

rakam '1. Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, I, II, III ...

2. Bu işaretlerle yazılmış sayı: "Rakamları sıralamaya ihtiyacın yoktur herhâlde." -N. F. Kısakürek.

3. Nicelik, miktar: *Kayıplar yüksek bir rakama çıktı*' (Türkçe Sözlük:1641).

rakamlama 'Rakamlamak işi' (Türkçe Sözlük:1642).

rakamlı 'Rakamı olan, içinde rakam bulunan: *Üç rakamlı sayı*' (Türkçe Sözlük:1642).

rakamsız 'Rakamı olmayan' (Türkçe Sözlük:1642).

ranj (yayılım genişliği) 'Gözlenen ölçümlerin en büyüğü ile en küçüğü arasındaki fark' (Demirel:107).

rastlantı öğrenme 'Yan öğrenme' (Öncül:924).

raslantısal

* **rastlantısal hata** '*accidental error*' (Demirel:107).

* **rastlantısal öğrenme** ‘Önceden planlanıp amaç edinilmeyen bir etkinlik ya da yaşantı sonucu oluşan öğrenme’ (Oğuzkan:130, Demirel:107).

rehber ‘Kılavuz’ (Öncül:925): ‘‘Öğretici ve rehber konumundaki öğretmenlere destek eğitimleri verilmelidir’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:12).

* **rehber öğretmen** ‘Öğrencilerin özel durumlarıyla yakından ilgilenen ve öğrenciye, zorluklar karşısında yardımcı olan öğretmen’ (Türkçe Sözlük -T-:1649, Demirel:107).

→ (**Bkz. kılavuz**).

rehberlik ‘Bireye kendisini ve kendi dünyasını anlaması için yardım etme süreci. Bireyleri ilgi, istidat ve yeteneklerine en uygun etkinliklere yönlendirmek amacıyla yapılan düzenli ve sürekli yardım etme süreci. Öğrencilerin bağımsız olarak profesyonel hareket edebilen kimseler durumuna gelmelerine, istenilen kişilik özellikleri kazanmalarına yardım etme süreci’ (Demirel:107, Türkçe Sözlük:1649, Öncül:925).

* **rehberlik araştırma merkezi** ‘*guidance research center*’ (Demirel:107).

* **rehberlik değerlendirmesi** ‘Rehberlik hizmetlerinin önceden düşünülen amaçlara ne derece başarıyla eriştiğini anlamak için yapılan planlı ve sürekli çalışma’ (Demirel:107).

* **rehberlik öğretimi bölgesi** ‘*region of itinerant teaching*’ (Demirel:107).

* **rehberlik programı** ‘*guidance programme*’ (Demirel:107): ‘‘Kişilerarası ilişkiler gibi öğretim ve rehberlik programları geliştirilmeli ve işbirliği gruplarıyla bireylere uygulanmalıdır’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:89).

rektör ‘Özerk üniversitelerin senatolarınca belli bir süre için profesörler arasından seçilen, özerk olmayan üniversitelere ise Milli Eğitim Bakanlığı’ nca atanan ve üniversite yönetiminden başlıca sorumlu olan kimse’ (Oğuzkan:130, Türkçe Sözlük:1651, Demirel:108).

* **rektör yardımcılığı** ‘Rektör yardımcısı olma durumu’ (Türkçe Sözlük:1651).

* **rektör yardımcısı** ‘Üniversitelerde rektöre yardım eden öğretim üyesi’ (Türkçe Sözlük:1651, Demirel:108).

rektörlük ‘1. Rektörün görevi.

2. Rektörün makamı.

3. Rektör ve görevlilerinin çalıştığı bina' (Türkçe Sözlük:1651).

resim ‘Öğrencilere gözlem, izlenim ve imgelemleri ile duygu ve tasarımlarını resimle anlatabilme bilgi, beceri ve yetisini kazandırmak; sanat yapıtlarını değerlendirmek için gerekli ölçüleri kavramaları konusunda onlara yardımcı olmak; boş zamanlarını yararlı biçimde geçirmelerini sağlayacak güzel bir uğraşı alını sevdirmek amacıyla türlü okul programlarında yer alan ders’ (Oğuzkan:130, Türkçe Sözlük:1653, Öncül:932).

* **resim dersi** ‘Okullarda sanat eğitiminin bir dalı olan dersin adı. Bkz. resim öğretimi. (Okullarda genel olarak kullanılan boyalar, kökeni bitkisel ya da madensel sulu ve yağlı boyalardır. Bunlar su, yağ ya da vernik... gibi bir ortam içinde eritilir.)

(Ruhbilimde resim, yapanın kişiliğini ortaya koyan, çizgi ya da boya ile yapılan her tür ürüne denir ve bundan anlaksal gelişmeyi ölçmede, ırayı ortaya koymada ve ruh çözümleme incelemelerinde yararlanır. Bkz. çocuk resimleri. Öğretimde ise resim, bir yaratıcı anlatım ve ders konularını somutlaştırma aracı olarak kullanılır.)’ (Öncül:932).

* **resim öğretimi** ‘İlkokullarda, ortaokul ve liselerde güzel sanatlar eğitiminin bir bölümüdür. Okul programlarına yaklaşık olarak 19.yy sonlarına doğru giren bu dersin amaçları genellikle çağın güzel sanat ve eğitim anlayışına göre değişmiştir. Çok kez elişleri ya da iş dersleri ile birlikte ele alınır. Görgü, duygu ve düşünceleri anlatma ve anlamada, güzel sanat ürünlerine karşı beğeni duygusu geliştirmede, boş zamanları değerlendirmede bu dersin payı büyüktür. İlkokullarda toplu öğretim içinde, özellikle hayat ve tabiat bilgisi ile toplumsal bilgiler derslerinde ele alınan konuların işlenmesinde bir anlatım aracı olarak yardımcılık eder ve bu dersin kendine özgü bilgi, beceri ve teknikleri, sırası geldikçe kazandırılmağa çalışılır. Ortaokullarla lisede ise giderek bu dersin bu yönü ağırlık kazanır. Meslek okullarında bu ders doğrudan doğruya sanat dalına yardımcı olma amacını güder’ (Öncül:932).

* **resim tamamlama testi** ‘*drawing completion test*’ (Demirel:108).

resimli

* **resimli test** ‘İçindek yazı ve şekillerden çok resim bulunan ya da yalnız resimlerden oluşan bir test türü’ (Oğuzkan:130).

* **resimli çocuk kitabı** ‘Okul öncesi çağındaki çocukların yararlanması için yayımlanan az yazılı, bol resimli kitap’ (Oğuzkan:130).

* **resimli çocuk sözlüğü** ‘Küçük çocuklar için hazırlanan ve abece düzeninde sıralanan resimler ile sözcüklerden oluşan sözlük’ (Oğuzkan:130).

* **resimli kitap** ‘*picture book, illustrated book*’ (Demirel:108).

* **resimli sözlük** ‘*picture dictionary*’ (Demirel:108).

* **resimli test** ‘*pictorial test*’ (Demirel:108).

resmi

* **resmi eğitim** ‘Devlete bağlı eğitim ve öğretim kurumlarınca verilen eğitim’ (Oğuzkan:130, Demirel:108).

* **resmi okul** ‘Milli Eğitim Bakanlığı’ na bağlı, her türlü giderleri genel bütçe ile il bütçesinden karşılanan ve öğrenim çağındaki çocukları ulusal eğitim amaçlarına göre eğiten okul’ (Oğuzkan:130, Öncül:933, Demirel:108): ‘*Araştırmanın çalışma grubunu Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi okullarda sözleşmeli statüde çalışan 398 öğretmen oluşturmuştur*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:46).

* **resmi olmayan test** ‘Genellikle, belli bir sınıf ya da okul öğrencilerine uygulanmak için sınıf öğretmeni ya da birkaç öğretmenin hazırladığı test’ (Oğuzkan:130).

* **resmi öğrenci** ‘Genel ve katma bütçelerde yönetilen devlet daireleri, il özel idareleri, belediyeler, anaparasının en az yarısı devletin olan bütün kuruluşlar ile, sözleşmeleri gereğince öğrenci okutmak durumunda olan kurumlar adına genellikle yabancı ülkelerde öğrenim yapan öğrencilere verilen ad’ (Oğuzkan:131).

rol yapma ‘Öğrencinin kendi duygu ve düşüncelerini başka bir kişiliğe girerek ifade etmesini sağlayan bir öğretim tekniği’ (Demirel:108).

ruhbilim okulu ‘Amaç ve ilgileri ortak olan bir küme ruhbilimcinin, kendi görüşlerini yaymak üzere, bir araya gelmeleri. Her zaman olmasa bile çok kez bir ruhbilim okulu bir coğrafya bölgesinde yerleşmiş olabilir. Bu, özellikle eski ruhbilim okulları için daha doğrudur. Chicago, yapısal ruhbilim okulu Cornell Üniversitesinde odaklaşmıştı. Bugün böyle bir odaklaşma söz konusu değildir. Çünkü bu tür biçimsel okullar artık kalmamıştır. Sistemli ruhbilimde ağırlık, küçük sistemler, ya da kuramlar çerçevesinde toplanmakta ve bu yüzyılın başlarında gelişen programlı ruhbilim okulları gibi büyük özerkler çevresinde odaklaşmamaktadır. Özel tanımlar için davranışçılık, görevsel, yapısal ruhbilim, Gestalt ruhbilimi ve ruh çözümleme terimlerinin tanımlarına bakınız’ (Öncül:943).

ruhbilimsel danışma ‘Eğitimde: Yapabileceği en elverişli uyumları elde edebilmesi için bir ruhbilimsel danışman tarafından, okulun ve yakın çevrenin kaynaklarından yararlanmak yolu ile, öğrencilere yapılan eğitsel ve bireysel yardım. (Bu yardım yüz yüze görüşmeler yolu ile yapılan bireyselleştirilmiş bir yardımdır. Bu görüşmelerde öğrencilere, gireceği meslek..gibi kararları vermede ve seçimlerde bulunmada yardım edilir ve kendileri sorunlarında ve uyumlarında bilimsel ve kişisel yardımlarda bulunabilecek personel uzmanlarına gönderilerek onlara bireysel yardım sağlanır. Öğrencinin sorunlarının nedenlerini tanılayarak ya da tanılamadan yapılan yardımın kişisel aşaması. Kişisel kılavuzluk’ (Öncül:943).

ruhbilimsel danışman ‘1. Uyum sağlamada, özellikle meslek, okul ve ders seçmede, kişisel sorunları çözmeye bireye yardım ve rehberlikte bulunan yetkili kişi.

2. Bir öğrenci ya da personel uzmanı. Eşanl. Psikolojik danışman, ruhsal danışman’ (Öncül:943).

ruhçözümsel okullar ‘Ruh çözümlemenin ya da derinlik ruhbiliminin kuram ve uygulamalarının değişik biçimde yorumlanmasıdır. Jung’un bireysel ruhbilimi, Adler’in ruhbilimi ve gelenekçi (klasik) Freud’çularla yeni Freud’çular..gibi’ (Öncül:946).

rüştiye ‘Ortaokul derecesinde olan eğitim kurumu’ (Türkçe Sözlük:1667).

S

sabahçı ‘İkili öğretim yapan okullarda öğleden önce ders gören öğrenci, öğlenci karşıtı’ (Türkçe Sözlük:1670).

sabit

* **sabit değerlendirme** ‘*fixed assessment points*’ (Demirel:109).

* **sabit oranlı** ‘*fixed ratio*’ (Demirel:109).

sağaltım öğretmeni ‘Giderici öğretmen’ (Öncül:958).

sağırklar okulu ‘Yedi ile on dokuz yaşları arasında bulunan ve çoğunlukla yoksul, dar gelirli ailelerden gelen sağır çocukları özel eğitimle yetiştiren okul’ (Oğuzkan:133, Öncül:959, Demirel:109).

sağlamlık katsayısı ‘Kararlılık katsayısı’ (Oğuzkan:133).

sağlık

* **sağlık bilgisi** ‘1. Bireysel ve toplumsal açıdan beden sağlığının önemi üzerinde duran, okulda, çevrede ve ülkede beden sağlığına ilişkin olumlu ve olumsuz etmenleri inceleyen bilgi alanı.

2. Sağlıklı öğrenim ve öğretim koşullarıyla ilişkili olan bilgi ve ilkelerin tümü.

3. Beslenme, uyuma, diş bakımı vb. konuları kapsayan, öğrencilere beden ve ruh sağlığını koruma yollarını öğretmek amacıyla okutulan ders’ (Oğuzkan:133).

* **sağlık eğitimi** ‘1. Genel sağlık konularının, sağlıkla ilgili davranış ve uygulamaların incelendiği eğitim alanı.

2. Öğrencilere, öğretim programları çerçevesinde verilen bilgiler yanında, önemli sağlık alışkanlık ve becerilerinin kazandırılması için düzenlenen okul içi ve okul dışı çalışmalarını kapsayan eğitim’ (Oğuzkan:134, Demirel:109).

* **sağlık koleji** ‘*health college*’ (Demirel:109).

* **sağlık meslek lisesi** ‘Ortaokulu bitirmiş kız ve erkek öğrencileri hemşirelik, ebelik, çevre sağlığı, sağlık memurluğu ve işinbilim uzmanlığı dallarından birinde yetiştiren, genellikle yatılı, dört yıllık meslek okulu’ (Oğuzkan:134).

sakatlar okulu ‘Sakat çocuklara özgü okul. Bu tür okullarda gereksinmelere göre çocukların okula getirilip götürülmesi okulca sağlanır. Okul, bu amaçla kullanılan özel eşya ve araçlarla donatılmıştır. Çocuklara özel bir eğitim verilir. Hekimlik yönünden bakımları, işlevbilimsel (fizyolojik) sağaltım, konuşma ve meslek sağaltımları okulda yapılır. Orta öğrenim basamağında mesleksel kılavuzluk ile meslek eğitimi de bunlara eklenir’ (Öncül:960).

Salpetriere Okulu ‘Salpetriere’deki sinirbilim kliniğinde anormal ruhbilim ve uyutum (tipnoz) konularında benimsenmiş olduğu görüştür. (Bu okul isteriyi önemli sayar ve anormal isteri olaylarında uyutuma önem verir. Buna karşıt olan okul Naney okuludur. Bu okul uyutumu olağan bir telkin olayı sayar.)’ (Öncül:961).

salt değer ‘Bir cebirsel sayının, işareti göz önüne alınmaksızın değeri, mutlak değer’ (Türkçe Sözlük:1693).

sanat

* **sanat eğitimi** ‘*art education*’ (Demirel:109).

* **sanat enstitüsü** ‘Endüstrinin türlü dallarına ve küçük el sanatları alanına bilgili usta işçi ve teknisyen yetiştirmek amacını güden öğretim kurumu: “*Olsa olsa sanat enstitüsü mezunudur.*” -H. Taner’ (Türkçe Sözlük:1695).

* **sanat okulu** ‘Bir ya da daha çok beceri isteyen sanat dalında başarı sağlamak için gerekli beceri, teknik bilgi, sanat dalı ile ilişkili bilgi ve iş yargısı alanlarında genç ve yetişkinleri yetiştiren özel ya da resmi bir meslek okulu. Ayrıca genel eğitime devam olanağı da sağlar. (ABD’de Federal ölçülere uyabilmek için bu okulların yılda 36 hafta, haftada 30 saat ders görmeleri ve haftalık ders sayısının yarısının üretici işe, geri kalan zamanın ise bu sanat dalı ile ilgili genel ve toplumsal derslere harcanması, öğrencilerin 14 ve daha yukarı yaşlarda olmaları gerekir.)’ (Öncül:963, Türkçe Sözlük:1695).

sapma puanı ‘*deviation score*’ (Demirel:110).

saray okulu ‘Prensleri, prensesleri ya da saraya bağlı öteki kimseleri yetiştirmek üzere hükümdarın sarayında kurulan okul türü. (Avrupa’da bunların en tanınmışları A.F. Alcuin (735-804)’nin öğretmenlik ettiği Charlemagne’in okuludur. Bu okulun krallar, kraliçeler yetiştirdiği bilinir. Bizde Enderun)’ (Öncül:966).

Sarmal

* **sarmal ilerleme** ‘Meslek eğitiminde, öğretilecek işlerin sırası. Buna göre ele alınan bir ya da iki bölüme değgin işlerin önce en kolay olanlarından başlanır ve adım adım daha güçler ele alınarak işler öğretilmiş olur’ (Öncül:966).

* **sarmal öğrenme modeli** ‘Eğitim-öğretim sürecinde konuların tekrar-tekrar ve azar-azar ele alınması yöntemine dayanan bir öğrenme modeli’. ‘*Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmenler, sarmal öğrenme modelini sık sık kullanarak öğrenenlerin merakını giderir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:93).

* **sarmal program** ‘Aynı ders konularını ilkokul, ortaokul ve lisede daha ayrıntılı ve daha geniş bir biçimde ele alıp inceleyen program türü. Konuları iç içe halkalar türünde olduğundan bu programlar türünde olduğundan bu programlara eşözekli program adı da verilir. Böylece konular yalından karmaşığa, kolaydan zora ve somuttan soyuta doğru yinelenerek işlenmiş olur. Bruner bu tür program hazırlama yanlısıdır’ (Öncül:966).

* **sarmal test** ‘Sorular, ‘türü ve biçimi ayrı ve aynı olabilir’, ilerledikçe ya da test bölümleri arttıkça güçlük derecesi de, yükselen bir merdiven gibi artacak biçimde düzenlenmiş bir test türü: a, b, c ve a’, b’, c’ gibi (Bu tür testlerin çoğu güçlüğü artmasında tıpkılık ya da düzgünlük göstermez.)’ (Öncül:966).

* **sarmal yöntem** ‘Bir program düzenleme ve konuları sınıflara dağıtma yoludur. Aynı ders ya da konunun sınıflar yükseldikçe, iki ya da üç basamakta, biraz daha güç ve ayrıntılı biçimde ele alınması yöntemi. Eşanlı. İç içe halkalar planı, dönemlere göre programı düzeni, sarmal program’ (Öncül:967).

satıcılık ‘Orta ve yüksek öğrenim kurumları programlarında yer alan bir ders adı: Mal ya da hizmet satmada başarılı olmanın ilkelerini inceler’ (Öncül:968).

savlı tartışma yöntemi ‘Ders konularının tartışma yoluyla işlenmesine ve öğrencilerin ileri sürülen savlar üzerinde düşüncelerini düzenli bir biçimde açıklamalarına olanak sağlayan öğretim yöntemi’ (Oğuzkan:134).

savunma mekanizması ‘*defense mechanism*’ (Demirel:110).

sayı ‘Sayma, ölçme, tartma vb. işlerin sonunda bulunan birimlerin kaç olduğunu bildiren söz, adet: *Bir, beş, yüz, birer sayıdır*’ (Türkçe Sözlük:1714).

* **sayı belleme testi** ‘*digit-span test*’ (Demirel:110).

* **sayı boncuğu** ‘Basit sayma ve hesap işleri yapmakta kullanılan, her teline onar boncuk geçirilmiş hesap aracı, çörekü, abaküs’ (Türkçe Sözlük:1714).

* **sayı kavramı** ‘1. Sorunların çözümünde başvurulabilecek anlamlı simgeler olarak kavranan her tür, çokluk soyut düşüncelerden biri. Sayı düzeni üzerinde insanın düşüncesi. Öğrencinin edindiği genellemede, kendisi, nesnelere ve simgeler arasındaki ilişkilere ait yaşantılarla anlayışlara dayanan anlaksal bir izlenim yer alır. Bugünkü Hint-Arap sayı düzeninde, sıfırın bir hane doldurması, 10 düşüncesinin temel oluşu, türlü nesnelere temsil eden tek tür simge, onda noktası, işaretli sayılar ve eşleştirilmiş karşıt düşüncesi önemlidir.

2. Aritmetikteki bir takım temel işlemler ya da işlemlerle ilgili olarak geliştirilmiş bulunan ve belli bir tümce ya da sözcük ile belirlenen genel düşünce bir tek küme nesnenin iki daha küçük kümeye bölünmesi düşüncesinden oluşur.

3. Eğitimde, bir öğrencinin sayı düşüncesi ile sayı düzenini doğru ve ayrıntılı biçimde kavraması’ (Öncül:970).

* **sayı levhası** ‘Sayı göstergesi’ (Türkçe Sözlük:1715).

* **sayı simge testi** ‘*digit-symbol test*’ (Demirel:110).

sayısal ‘1. Sayı ile ilgili, sayıya dayanan, numerik, dijital: *Sayısal telefon*.

2. Sayıya dayanan konuları kapsayan (sınav)’ (Türkçe Sözlük:1715).

* **sayısal derecelendirme ölçeği** ‘*numerical rating scale*’ (Demirel:110).

seçenek ‘Birinin yerine seçebilecek bir başka yol, yöntem, tutum, alternatif’ (Türkçe Sözlük:1718, Demirel:110): ‘Ölçek her madde için en az istenenden, en çok istenene doğru bir derecelendirmeyi içermekte, öğrenci o soru ile ilgili olarak bu üç seçenekten en uygun olanı seçmektedir’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:7).

seçerek öğrenci alma ‘Herhangi bir eğitim kurumuna girmek isteyenleri bir seçim yaparak alma yolu. Bu seçim, adayın okul bölgesi içinde oturması koşulu, okulda başarılı olmayı önceden kestirmeye yarayan ölçüler, öğrenme yeteneği, kişilik özelliği vb. gibi ölçütlere dayandırılır’ (Öncül:973).

seçerek öğrenme ‘1. Öğrenen için doyurucu olan etkinliklerin öğrenilmesi, dış koşullar elverişli olsa bile doyurucu olmayanların öğrenilmemesi. Belli bir durumda bir çok uyarıcı arasından birine, öğrenmenin sonucu olarak, daha çok yol açılacağı olasılığı.

2. Tüm öğrenmelerin, tepki olasılığında böyle seçi bir değişmeden oluştuğunu ileri süren bir kuram’ (Öncül:973).

seçerek sınıf geçirme ‘Seçerek alıkoyma’ (Öncül:973).

seçimi serbest ders ‘Programda alınması gerekli tutulmayan bir ders ya da kurs’ (Öncül:974).

seçmeci

* **seçmeci dersler** ‘Birtakım dersler arasında alınıp alınmaması öğrencinin isteğine ve seçimine bırakılmış olan dersler’ (Oğuzkan:135).

* **seçmeci yöntem** ‘1. Türlü yöntemlerden yararlanma düşüncesine dayanan ve birleştirici bir anlayışı yansıtan yöntem.

2. Gereksinim ve zorunluluklar karşısında çoğunlukla yabancı dil öğretiminde başvurulan, türlü yöntemlerin özelliklerini taşıyan karma yönteme verilen ad.

3. Resim-iş eğitiminde hem yol göstermeye hem de serbest anlatıma eşit derecede önem veren öğretim yöntemi' (Oğuzkan:135).

seçmeli

* **seçmeli ders** 'Öğrencinin belli bir liste içinden seçmesi gerekli derslerden her biri' (Öncül:975, Türkçe Sözlük:1720, Demirel:110).

* **seçmeli test** 'Sorunun birden çok seçeneğinden doğrusunu ya da en doğrusunu seçmeyi gerektiren bir tanıma türü test. (Sorunun seçenek sayısı ikiden çok olmak gerekir. Üçten az olunca buna seçenekli test adı verilir.)' (Öncül:975).

* **seçmeli tip soru maddesi** '*selection type items*' (Demirel:110).

seçme sınavı 'Bir öğretim kurumuna ya da bir işe girmek için başvuranlar arasında istenilen yetenekleri taşıyanları seçip ayırmak amacıyla yapılan sınav' (Oğuzkan:135, Demirel:110).

sekiz yıllık temel eğitim '*eight-year basic education*' (Demirel:110).

sekreterlik okulu '*secretarial school*' (Demirel:110).

seminer '1. Bir küme öğrenci, öğretmen, teknisyen ya da uzmanın, belli bir konuda araştırma yapması ya da düşünce alışverişinde bulunması amacı ile yaptığı toplantı.

2. Yüksek öğretimde bir küme ile çalışma türüdür. Araştırmada bulunan ya da ileri öğrenim gören bir küme öğrenci, bir y ada daha çok öğretim üyesinin genel yönetim ve kılavuzluğu altında, iki tarafı ilgilendiren konuları tartışması.

3. Bu tür çalışmalarda ele alınacak konuların programı' (Öncül:976, Türkçe Sözlük:1728, Oğuzkan:135, Demirel:111).

senaryo temelli öğretim '*scenario-based teaching*' (Demirel:111).

senato 'Rektörün başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan bir önceki rektör, rektör yardımcıları, fakülte dekanları, her fakülte kurulunun kendi üyeleri arasından üç yıl için seçeceği ikişer profesörle üniversite ya da fakültelere bağlı her yüksekokulun yönetmeninden oluşan ve üniversitenin bütününe ilgilendiren yasa, tüzük ve yönetmelikleri

hazırlamak, tüm üniversiteye ilişkin konular üzerinde karar vermekle görevli kurul.’ (Oğuzkan:135).

sentez ‘Yalından karmaşık olana, külliden cüziye, zorunludan olasıya, ilkedden onun uygulanmasına, genel yasadan bireysel duruma, nedenden etkiye, öncülden varılan sonuca giden düşünme biçimi, bireşim’ (Türkçe Sözlük:1731, Demirel:111).

serbest

* **serbest burs** ‘Üniversite ya da öteki eğitim kurumlarınca verilecek bursların, herkese açık yarışma ile verilmesi yolu. Bunun karşıtı olan kapalı burs yönetiminde ise burs vermede belli bir okulu bitirme ya da belli bir bölge ya da ülkeden gelme gibi özel koşullar aranır’ (Öncül:976).

* **serbest çalışma** ‘Öğrencilerin kişisel gereksinme ve ilgilerine göre kümeler halinde okul kitaplığında, deney odasında, işlikte, uygulama bahçesinde ve derslikte, kimi zaman öğretmenlerin gözetimi altında, kimi zamanda kendi kendilerine yaptıkları tamamlayıcı ve yetiştirici çalışmalara verilen ad’ (Oğuzkan:135, Demirel:111).

* **serbest çalışma kümesi** ‘Okulda serbest çalışma saatlerinde ilgi ve gereksinimlerine göre bir araya gelen ve kimi durumlarda ilgili öğretmenlerin yardımlarından da yararlanan küçük öğrenci topluluğu’ (Oğuzkan:135, Demirel:111).

* **serbest davranım yöntemi** ‘*free response method*’ (Demirel:111).

* **serbest okuma** ‘Çocuğun, okul ödevleri dışında kendi ilgisi ve seçimine göre yaptığı okuma’ (Oğuzkan:136, Demirel:111).

sertifika ‘1. Öğrenim belgesi.

2. Kişinin bilgi gerektiren herhangi bir konuda niteliğini gösteren belge’ (Türkçe Sözlük:1737, Öncül:977): ‘*Mezuniyet sonrası farklı alanlarda istihdam edilme ile ilgili bilgi ve becerilerin kazandırıldığı sertifika programları düzenlenmelidir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:28).

sertifikalı ‘Sertifikaşı olan’ (Türkçe Sözlük:1737).

sertifikasız ‘Sertifikaşı olmayan’ (Türkçe Sözlük:1737).

servis arabası ‘Bir iş yeri çalışanlarının veya öğrencilerin taşınması için hizmet veren araç, servis aracı’ (Türkçe Sözlük:1739).

ses eğitimi ‘*voice training*’ (Demirel:111).

sesli okuma ‘Bir yazılı parçayı seslendirerek okuma; yüksek sesle okuma’ (Oğuzkan:136, Demirel:111).

sessiz çalışma ‘1. Özellikle tek öğretmenli okullarda öğretmen başka bir öğrenci kümesi ile konuyu işler ya da ders yaparken başka bir kümenin verilen ödevler üzerinde kendi kendilerine çalışmaları. Genellikle öğrencileri başı boş bırakmamak ve oyalamak biçiminde kullanılmalıdır.

2. Bkz. Eşanl. Kendi kendine çalışma, kendi kendine etkinlik’ (Öncül:980).

sessiz okuma ‘1. Bir yazılı parçayı yalnızca gözle izleyerek okuma.

2. Kör çocukların kendilerine özgü kabartma yazıları parmaklarıyla dokunarak sessizce okumaları’ (Oğuzkan:136, Demirel:111).

seviye ‘Düzy: “Eski güzel sakalını bile birkaç günlük uzunca bir tıraş seviyesine indirmiştir.” -R. N. Güntekin’ (Türkçe Sözlük:1743): “Konuya uygun örnekler verme konusunda öğrenci seviyesine inebilmek adına dikkatli olunmalıdır” (S.A.Ü.E.F.D 16:106).

sezgici düşünme ‘*intuitive thinking*’ (Demirel:111).

sezgisel

* **sezgisel öğrenme** ‘1. Hayvanın, amaca ulaştıran birçok ipuçlarını ya da sorun durumlarda ilişkileri kavramayı başardığı bir öğrenme

2. İlişkileri kavramanın önderlik ettiği bir öğrenme’ (Öncül:982, Demirel:111).

* **sezgisel yöntem** ‘1. Okulöncesi ve ilkokul basamaklarında, öğretimde duyuşal sezgiye, başka bir deyişle duyuların eğitimine önem veren ve anlksal sezgiye geçiş için bunu bir basamak yapan öğretim yolu.

2. Matematik öğretiminde ve sorun çözmeye kullanılan bir yol ya da teknik: Sayısal, geometrik ya da olgusal ilişkileri içinden doğduğu gibi kavrama’ (Öncül:982).

sıfırcı ‘Notu kıt olan öğretmenlere öğrencilerin taktığı ad’ (Türkçe Sözlük:1749).

sıklık (frekans) ‘Bir dizi puan grubunda yer alan her bir puanın kaç tane olduğunu gösteren sayı’ (Demirel:111, Türkçe Sözlük:1753) .

* **sıklık (frekans) dağılımı** ‘Bir sıraya göre düzenlenen gözlem değerlerinin dağılımı. Bir dizi içinde yer alan gözlem ya da puanların değer basamaklarına göre dağılımı ve yineleniş sırası’ (Demirel:111).

sınama ‘Sınamak işi, deneme, tecrübe’ (Türkçe Sözlük:1754).

* **sınama durumları** ‘Programın hedeflerine ulaşma açısından işlerliğini ortaya koyma’ (Demirel:112).

* **sınama kursu** ‘1. Okul personeline, okul ya da okulun bir bölümüne yeni başlayan öğrencilerin özelliklerini, tanıma olanağı veren ve bu öğrencilerin okulu ya da tanımadıkları yeni dalları tanımalarına yardım eden bir kurs ya da ders. Alanı tanıma ya da genel bir bilgi verme kursları gibi.

2. Öğrencilerin, daha ileri ya da karmaşık çalışmalara girmeden önce, türlü ders kollarında ya da iş dallarında, birinci elden bilgi kazanmalarına olanak sağlayan, öğrencilere yetenek ve ilgilerini, ya da daha sonraki eğitimlerini planlamaları için yeni ufuklar açan bir kurs ya da ders’ (Öncül:984).

* **sınama ve yanılma** ‘*trial-and-error*’ (Demirel:112).

* **sınama ve yanılma yoluyla öğrenme** ‘Herhangi bir problemin çözümü ya da bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için rastgele çaba harcanması ve sonunda çözümün bulunması’ (Demirel:112).

* **sınama, test etme** ‘*testing*’ (Demirel:112).

* **sınama-yanılma öğrenmesi** ‘Öğrencinin ya da deneğin, en sonunda kendisini başarıya ulaştıran ya da doyuran tepkiyi ya da tepki bileşimini buluncaya kadar, türlü tepkileri fazla düşünmeden gelişigüzel denemesi ile sağlanan öğrenme türü. Yeni ilişkilerin adım adım kurulduğu bu tür öğrenmelerde daha sonraki denemelerde bu tepki ya da tepkiler bileşimine daha çok başvururlar. Yetersiz ya da başarıya ulaştırmayan tepkilere gittikçe başvurulmaz olur’ (Öncül:984).

* **sınama-yanılma yoluyla öğrenme** ‘Yeni öğrenme durumları karşısında öğrencinin, başarılı sonuç alınmaya ya da doyumluğa erişinceye değin kimi tepkileri hemen hemen rasgele yinelemesi ve sınaması temeline dayalı öğrenme’ (Oğuzkan:137).

* **sınama-yeniden sınava güvenirliliği** ‘Bir testin kısa bir aralıkla aynı kümeye iki kez uygulanmasından elde edilen puanlar arasındaki bağılılaşım’ (Oğuzkan:137).

sınamak ‘1. Bilgisini, yeteneğini, yeterliliğini veya niteliğini yoklamak, imtihan etmek’ (Türkçe Sözlük:1754).

sınav ‘Sınıf geçme, bir okulu bitirme, bir üst okula yazılma durumunda bulunan öğrencilerin ya da bir işe girmek isteyenlerin anıklık, yetenek, bilgi ve beceri derecesini anlamak için yapılan yoklama’ (Oğuzkan:137, Türkçe Sözlük:1754, Öncül:984, Demirel:112): ‘‘*Son sınıf öğrencilerinin yaşadığı atanma (iş bulma) korkusu ise yapılan sınavları başarmaktan daha çok sınırlı olarak alınan öğretmen sayılarından kaynaklanmaktadır*’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:27).

* **sınav bilimi** ‘Sınavları ve özellikle not verme ile sınavı yapanlarla sınavı alanların davranışlarını düzenli olarak inceleyen bir bilim dalıdır. (Bu ad, bu konuyu inceleyen Fransız ruhbilimci H. Pieron tarafından 1922’de konmuştur. Ancak, not vermeyi ve sınavları elden geldiğince nesnel duruma getirmektir.)’ (Öncül:984).

* **sınav çizelgesi** ‘Sınavların yapılacağı günü, yeri ve saati ile sınav türünü gösteren çizelge’ (Öncül:984).

* **sınav denetimi** ‘Bir okulda sınavların düzenlenmesi, yapılması, değerlendirilmesi ve sonuçlarının saptanması ile ilgili çalışmaların yönetmelik hükümlerine göre yürütülüp yürütülmediğini incelemeyi öngören denetim türü’ (Oğuzkan:137).

* **sınav derecelendirme ölçeği** ‘*examination rating scale*’ (Demirel:112).

* **sınav dizgesi** ‘Bireylerin türlü dal ya da alanlarda yeterliklerini belirlemek için devletçe ya da onun adına belli kurumlarca yapılan sınavlarla ilgili koşul, kural, yöntem, değerlendirme ölçütleri vb. öğelerin tümüne verilen ad’ (Oğuzkan:137).

* **sınav düzgüleri** ‘Değişik sınıflarda okuyan öğrenci kümelerinin tipik ya da ortalama başarılarını gösteren değerler’ (Oğuzkan:138).

* **sınav kaygısı, test kaygısı** ‘*test anxiety*’ (Demirel:112).

* **sınav korkusu** ‘Sınava girmekten korkmadır. Çok kez çocukken gelişen ve tehlikeli durumlarda (ana-babayı yitirme, yasaklanan davranışlarda ceza görme, ana-babanın sorgulamaları sırasındaki örselemeler..gibi) karşılaşılabilecek gibi bilinçaltı bir korkudur.

Ayrıca, yapılmasının zamanca sınırlı ve tersliklerle dolu olabilmesi.gibi sınavın kendisinden gelen duygusal bir yan da işe karışır' (Öncül:984, Demirel:112).

* **sınav kurulu** 'Sınav yönetmeliklerine göre sınavların yürütülmesinde görev alan resmi ya da özel, yetkili kişiler topluluğu' (Öncül:985, Oğuzkan:137, Demirel:112).

* **sınav programı** 'Sınavların türünü, gününü, saatini ve yerini gösteren çizelge' (Oğuzkan:137, Demirel:112).

* **sınav sistemi** 'Bireyin, sınıfın ve okulların yetenek, başarı ve yeterlik durumlarını saptamak için başvurulan yolların ve bunların sağlayacağı hakların tümü' (Öncül:985, Demirel:112).

* **sınav tutukluğu** 'Sınav heyecanı ile düşüncenin tutulması, düşünemez duruma gelme' (Öncül:985).

* **sınav ücreti** 'Sınavlarda yapılacak zorunlu harcamaları karşılamak üzere genellikle özel kuruluşlarca sınava gireceklerden alınan bir defalık bir para' (Öncül:985, Demirel:112).

* **sınav, yoklama** '*examination*' (Demirel:112).

* **sınav yönetmeliği** 'Sınavların amaçları, belli başlı ilkeleri, yapılış zamanları ve yolları ile not verme kuralları ve öteki ayrıntıları gösteren resmi açıklama' (Öncül:985, Demirel:112).

→ (**Bkz. imtihan**).

sınava girenler 'Hangi türden olursa olsun sınav alan, sınava giren kişi, aday' (Öncül:984).

sınavcı 'Herhangi türden olursa olsun sınavı yapan ya da testi uygulayan kişi' (Öncül:984).

sınıf '1. Belli bir yerde toplanarak bir ya da birkaç öğretmenin gözetim ve yönetimi altında ders gören öğrenci kümesi.

2. Bir eğitim kurumuna aynı zamanda yazılan ve bu eğitim kurumunu aynı zamanda bitirmeleri beklenen öğrenci kümesi.

3. Derslik' (Oğuzkan:138, Türkçe Sözlük:1754, Öncül:985, Demirel:112): ‘*Lisans eğitimi sürecinin başında alınan derslere yönelik daha düşük olan bu olumlu atıflar sınıf düzeyi ile birlikte artmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:24).

* **sınıf arkadaşı** ‘Aynı sınıfta birlikte öğrenim görmüş ve yakınlık kurmuş bireyler’ (Öncül:986, Demirel:112).

* **sınıf atlama** ‘Bir okulda ilerlerken bir ya da daha çok sınıfı atlamak’ (Öncül:986, Demirel:112).

* **sınıf başı** ‘Sınıfta yoklamayı yapan, disiplini sağlayan ve öğrenciler ile okul yönetimi arasındaki ilişkileri düzenleyen, sınıfça seçilmiş öğrenci’ (Öncül:986).

* **sınıf bilinci** ‘*class consciousness*’ (Demirel:112).

* **sınıf çalışması** ‘Sınıfta uygulanan çalışma’. ‘*Öğrenilenleri değerlendirmede günlük sınıf çalışmaları bağlamında gerçekleşir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:93).

* **sınıf çevresi, sınıf ortamı** ‘*classroom environment*’ (Demirel:112).

* **sınıf çözümlene tablosu** ‘Genellikle başarı testleriyle ilişkili olarak hazırlanan ve öğrencilerin bu testlerden elde ettikleri başarı oranlarını gösteren tablo’ (Oğuzkan:138, Demirel:112).

* **sınıf defteri** ‘Özellikle orta öğrenim kurumlarında, her sınıfta bulunan ve o günün her ders saatinde hangi öğretmenin hangi konuyu işlediğini ve ne iş görüldüğünü özetleyen bir defter’ (Öncül:987).

* **sınıf dışı çalışma** ‘1. Atletizm, kulüp, eleştiri, müzik, yayın, öğrenci kurulu..gibi alanlarda öğrenci ya da öğretmenin her tür çalışması.

2. Dersler dışında bir öğrencinin her tür okul çalışması’ (Öncül:987).

* **sınıf dışı etkinlikler** ‘*extra-class activities*’ (Demirel:112).

* **sınıf düzeni** ‘Eğitim ve öğretim çalışmalarının yer aldığı dersliğe verilmesi gereken düzenlemedir. Doğal olarak bu, her şeyden önce eğitim ve öğretim görüş ve anlayışı ile yakından ilgilidir. Derslik düzeni buna göre olur. Eğitim ve öğretimi ders verme, kuru bilgi aktarma ve sadece dersleri dinleme anlayışına bağlı bir derslik düzeni ile yaparak, çalışarak, işbirliğine dayalı bir eğitim anlayışının derslik düzeninin çok değişik olması

gerekir. Örneğin kredi temeline dayalı bir okulda öğrenciler, belli çakılı sınıflar düzeni yerine öğrencilerin her ders türü için ayrı ayrı derslikleri kullanmaları..gibi. Eşanl. Derslik düzeni' (Öncül:988, Demirel:112).

* **sınıf düzensizliği** '1. Öğrencilerde önemli güdüleme yokluğu ya da öğrenmeye ve öteki eğitim amaçlarını başarmaya engel olan koşulların varlığı biçiminde ortaya çıkan öğrenci ya da sınıf eylemleri. Yüzeydeki anlamı ile ara sıra bu terim, ders sırasında öğrencilerin bir yerden bir yere gidip gelmesi ya da fisiltı yapması için kullanılır, ama konuşma, faaliyet ve başka öğrencilerle buluşma değerli küme yaşantıları sayılabileceği için, bunlar belli başlı özellik değildir. Türlü düzensizlikler sayılabilir. Henüz başlamakta olan düzensizlikler: Her an düzensizliğin ortaya çıkması beklenen gergin ya da denetimi kolay olmayan düzensizliği belirtir. Geçici,rastlantı düzensizlik: Hemen olup geçiveren düzensizliktir. Alışkanlık haline gelmiş düzensizlik: Herhangi bir kişisel ya da duygusal sorunu olduğu için bireye ya da sınıfın çoğunluğuna uygulanabilir bir terimdir. Sınıf çoğunluğunun düzensizliğinde temel neden öğretimin bozukluğu ya da kötü yönetim olabilir. Bununla birlikte bu durum öğretmen ya da yöneticinin elinde olmayan etmenler sonucu da olabilir. Saldırgan düzensizlik ile zararlı düzensizlik terimleri, normal okul çalışmalarını bile aksatmak ya da durdurmak, öğretmenin statü ya da etkisine meydan okumak ve dikkati kendi üzerinde toplamak için yapılan eylemleri kapsar.

2. Sınıf eşyasının dağınıklığı ve araç, gereçleri çekip çevirememek sınıf düzensizliği anlamına gelebilir, ama unutmamak gerekir ki alışılmamış bir düzensizlik bile bile de planlanabilir' (Öncül:988).

* **sınıf düzeyi** 'Bir öğrencinin ya da bir küme öğrencinin belli bir zamanda elde etmiş olduğu eğitsel olgunluğun, okul sınıfı açısından belirten notu: Matematikten 5, Türkçeden 4, sınıf düzeyinde bir öğrenci..gibi (Bu, ancak standart testlerle sağlanabilir.)' (Öncül:988): '*Lisans eğitimi sürecinin başında alınan derslere yönelik daha düşük olan bu olumlu atıflar sınıf düzeyi ile birlikte artmıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:24).

* **sınıf eşdeğerliği** 'Bir testin ham puanına göre değer biçilen ve öğrencilerin ortalama sınıf düzeyini belirleyen sınıf puanı' (Oğuzkan:138).

* **sınıf eşdeğerliliği** '*grade equivalent*' (Demirel:112).

* **sınıf geçirme** 'Öğrencinin erişmiş olduğu olgunluk düzeyinin, yukarı ki sınıf çalışmalarını yürütmeğe elverişliliği varsayımına dayanarak, yıl ya da yarıyıl sonunda, öğrenciye bir üst sınıfa ya da kümeye geçme hakkının tanınması' (Öncül:988).

* **sınıf geçme** ‘Bir öğretim yılı süresince başarı gösteren öğrencinin, yönetmelik gereğince bir üst sınıfa yükselmesi’ (Oğuzkan:138, Öncül:988, Demirel:112).

* **sınıf geçme sınavı** ‘Okul basamaklarında herhangi bir sınıftan bir üst sınıfa geçmek için gerekli başarıyı saptamak üzere yapılan sınav’ (Öncül:989).

* **sınıf genişliği** ‘Sayılama işlemlerinde sınıfın alt ve üst sınırları arasındaki ayrıma verilen ad’ (Oğuzkan:138).

* **sınıf havası, sınıf iklimi** ‘*classroom atmosphere, classroom climate*’ (Demirel:112).

* **sınıf içi davranışlar** ‘Öğrencinin derslere katılımı, algılama ve başarı düzeyi, şiddet eğilimleri vb. gibi sınıf içinde gösterebileceği tüm davranış biçimleri ve kişilik özellikleri’ (Demirel:112).

* **sınıf içi etkinlikler** ‘Sınıf içinde uygulanan eğitim-öğretim faaliyetleri ya da materyalleri’. ‘*Çalışma kağıtları, pano resimleri sınıf-içi etkinlikler için öğretim materyalleri hazırlanmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:6).

* **sınıf içi testleri** ‘Öğretmenlerin yalnızca kendi sınıfları ya da dersleri için hazırlayıp uyguladıkları ölçünleştirilmemiş testler’ (Oğuzkan:138, Demirel:113).

* **sınıf kitaplığı** ‘1. Öğrencilerin girişimiyle kurulan, içinde türlü derslerin işlenmesine yarayan kaynak kitapların bulunduğu kitaplık.

2. Öğretmen ve öğrencilerin yararlanması için okul kitaplığınca bir sınıfa gönderilen türlü yapıtlardan oluşan kitaplık’ (Oğuzkan:138, Öncül:989, Demirel:112).

* **sınıf (birimi) maliyeti** ‘Sınırlı bir süre – genellikle bir ders yılı boyunca – belli bir sınıfta okuyan öğrencilerin eğitimi için geçerli giderler yönünden harcanan para tutarı.’ (Oğuzkan:138).

* **sınıf mevcudu** ‘*class size*’ (Demirel:112).

* **sınıf mümessili** ‘Sınıf başı’ (Öncül:990).

* **sınıf normları** ‘*grade norms*’ (Demirel:112).

* **sınıf normu** ‘1. Okulun herhangi bir sınıfının belli bir standart testteki başarısının ortalaması ya da ortancası.

2. Boy ve ağırlık gibi bir tek özellik bakımından belli bir sınıfın öğrencilerinin ortalama durumu' (Öncül:990).

* **sınıf ortalaması** 'Bir sınıfın bir testte ya da ölçmede elde ettiği kümeleşme ölçülerinden biri. Bu, genellikle ortalamadır ve teker teker her öğrenciye not vermede ya da başka amaçla, her birinin küme ortalamasından ne yönde ve ölçüde ayrıldığını belli etmek için kullanılır' (Öncül:990, Demirel:112).

* **sınıf ortamı** 'Aynı sınıfta okuyan öğrenciler arasındaki düşünsel ve duygusal etkileşim sonucu zamanla oluşan; benzer beklentilerin, değer yargılarının ve davranış örüntülerinin gelişmesine yol açan durum' (Oğuzkan:138): '*Duygusal yönde öğrencileri destekleyen sınıf ortamında çocukların özsaygı düzeylerinin de yüksek olduğunu belirten pek çok çalışma vardır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:87).

* **sınıf ödevi** 'Sınıfta yapılmak üzere verilen ödev' (Oğuzkan:138, Demirel:112).

* **sınıf öğretmeni** 'Alanı sınıf öğretmenliği olan kişi. İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıflar ile ortaöğretim kurumlarında; okul yönetimince sorumluluğu kendisine verilen sınıf öğrencilerinin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda yönelmelerine yardımcı olan, seçmeli alan dersleri ile diğer seçmeli derslerin belirlenmesinde öğrenci ve veliyle yakın iş birliği içerisinde olan, öğrencinin okul yönetimi, öğretmen ve çevreyle ilişkilerini sağlıklı bir şekilde düzenleyip yürüten öğretmen' (Demirel:112, Öncül:990, Oğuzkan:139).

* **sınıf puanı** 'Bir öğrencinin yetenek ve başarısını, tipik sınıf düzeyi açısından gösteren, bir türeme puandır. Örneğin: 6.2 sınıf puanı, bu öğrencinin 6.sınıfta iki aylık tipik bir öğrencinin ki kadar başarı sağladığını gösterir' (Öncül:990).

* **sınıf sergisi** 'Okul programının bütünlüğü içinde, sınıf çalışmaları sırasında yapılan kişisel ve ortaklaşa işleri velilere ve öteki öğrencilere göstermek için genellikle öğretim yılı sonunda düzenlenen sergi' (Oğuzkan:139, Demirel:113).

* **sınıf sistemi** 'Eğitim-öğretim faaliyetlerinin belirli sınıflarda yerine getirildiği sistem'. '*Özel okulun amacı, sınıf sistemini sürekli kılmaktır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **sınıf temeline dayalı okul** '1. Tarihte: Her sınıfın ya da ilerleme kümesinin bir öğretmeni ve kendine özgü bir dersliği olan bir okul.

2. Sınıf sistemi benimsendikten sonra, tek derslikli okulda bile, öğretim konuları, güçlük ve ilgiye göre, sınıf ya da yıl temeline oturtulmuş ve

öğrencileri okuldaki başarılarına göre sınıflara ya da yıllık kümelere ayıran okul. Karşıtı: Sınıf temeline dayanmayan okul' (Öncül:990).

* **sınıf temeline dayanmayan okul** 'Öğrencilerine sınıf damgası vurmayan okul. Bu tür okullarda, oldukça geniş yaş ve yetenek ayrılığı olan kümeler, bireysel olarak öğretim görür ve ilerler. (Alışılmış yaş temeline dayalı sınıf okuluna bir tepki olarak doğmuş olan bu okul genellikle ilkokullarda, ara sıra da orta öğretimde uygulama alanı bulan ileri bir gelişimdir) İngiltere'de bu tür okullara "Vertical grouping" dikey kümeleme "family grouping" aile kümelemesi adı verilir' (Öncül:991, Demirel:112).

* **sınıf testi** 'Sınıfta kullanılmak üzere öğretmenlerin hazırladıkları nesnel ya da kompozisyon türü bir test. Karşıtı: standartlaştırılmış test' (Öncül:991).

* **sınıf yapısı** '*class stratification*' (Demirel:113).

* **sınıf yönetimi** 'Sınıfın çalışmalarına yön verme ya da yönetme. Özellikle disiplin, demokratik teknikler, araç ve gereçlerin bakımı, kullanılması, dersliğin dış görünümü ile öğrencilerin toplumsal ilişkileri..gibi konuları kapsar' (Öncül:991, Oğuzkan:139, Demirel:113): " *Sınıf yönetiminin öğrenciler tarafından olumlu algılanışı ile öğrenciler arasında istenmeyen davranışlar arasında ilişki bulunmuştur*" (S.A.Ü.E.F.D 16:87).

* **sınıf yüzde normları** 'Belli bir sınıfın başarısına göre hazırlanmış çizelgeler. Bunların yardımı ile test puanları yüzde sırasına çevrilebilir. Öğrencileri uygun sınıflara dağıtabilmede kullanılır' (Öncül:991).

→ (**Bkz. derslik**).

sınıflama 'Bir çocuğı, sınıfın çalışmalarını başarı ile sonuçlandırabileceğı bir okul sınıfına yerleştirme işi' (Öncül:989, Türkçe Sözlük:1754, Demirel:113): " *Sorunlar, insan kaynakları yönetiminin işlevleri sınıflama esas alınarak sorun alanlarına ayrılmıştır*" (S.A.Ü.E.F.D 16:46).

* **sınıflama düzeyi** '*classificatory level*' (Demirel:113).

* **sınıflama ölçeğı** 'Bireyleri ve nesnelere birtakım tür, ulam ve kümelere ayırmak için ölçek' (Oğuzkan:138, Demirel:113).

sınıflandırma '1. a. Verileri, bağı oldukları basamak ya da kategorilere verme işlemi.

b. Öğrenciyi okulun belli bir sınıfına yerleştirme

c. Materyali, başkaları ile olan güçlüğü, mantıksal ilişkisi ve bir programdaki yeri bakımlarından sıraya koyma ve sunma.

2. a. Öğretim amacı ile öğrencileri kümeleştirme işi. Genel olarak belli bir sınıf içindeki yetenek kümeleri anlamına gelir. Sınıf iyi, orta ve zayıf diye üç kümeye ayrılır.

b. Bir öğrenciyi, test sonuçlarına ve o sınıf çalışmalarını yapmaya hazır olduğunu göstermeye yarayan öteki verilere göre, kendine uygun bir sınıfa yerleştirme.

c. Beden eğitiminde, yaş, kilo, güç, kuvvet, beceri, bilgi ve başka etmenler ay da bu etmenlerin bir bileşkesine göre öğrencileri, karşılaştırılabilir ve bir kerteğe kadar özdeş kümeler halinde öbekleştirme.

ç. Büyüklük ya da özellik bakımından istatistik verileri, birbirleri ile ilişkili olmayan kategorilere ya da sınıflara ayırma' (Öncül:989).

* **sınıflandırma çizelgesi** 'Sınıflandırma amacı ile hazırlanmış ve öğrencilerle ilgili ayrıntılı ölçme ve saptamaları gösteren bir levha' (Öncül:989, Demirel:113).

* **sınıflandırma testi** '1. Öğrencileri öğretim amacı ile kümelemeye ya da sınıflandırmaya ya da sınava girenleri belli yetenekleri, anlıklıklar, başarılar bakımından sınıflamaya yarayan bir tür test.

2. Benzerlikleri ayırt etme ve algılama yeteneğini ölçen nesnel bir test. Şu tür sorulardan oluşur: Kırmızı, mavi, sıcak, sarı, 6, 2, 5, 4, 8..koşmak, oynamak, mutlu, yemek, yüzmek. Sınava girenden, her soruda ötekilerden ayrılan ya da birbirine benzemeyenleri seçmesi istenir. Bu test, isteğe uygun bir başarı sağlamada gerekli olan anlksal işlemler açısından, bir bakıma benzetmeler (andırış) testine benzer' (Öncül:989, Demirel:113).

sınıfları birleştirilmiş okul '1. Öğretmen azlığından çok, tam örgütlü bir okulu besleyecek sayıda öğrenci çıkaramayan, dolayısı ile ekonomik olmayan, küçük yerleşme yerlerinde (okuma çağında tüm çocuk sayısı 50'yi geçmeyen) birden çok sınıfı, öğretime en elverişli biçimde, birleştirilmiş okullar. Az öğretmenli okullar genellikle bu türdendir.

2. Herhangi bir gereksinme yüzünden (öğretmenin gelmeyişi, hasta oluşu vb..gibi) birden çok sınıfı, özellikle birbirine yakın ya da eş sınıf ve bölümlere, geçici bir süre için birleştirilmiş okul. (Daha çok büyük yerleşme yerlerinde olur.)' (Öncül:990, Demirel:113).

sınıfsız okul ‘Yaş ve yetenek bakımından büyük ayrılıklar gösteren öğrencileri, belirli sınıflara ayırmadan, bireysel gereksinimlere göre çok esnek bir programla yetiştirmeye çalışan okul’ (Oğuzkan:139).

sınıfta kalma ‘Bir öğretim yılı süresince başarı gösteremeyen öğrencinin, yönetmelik gereğince bulunduğu sınıfta bir yıl daha okumak zorunda bırakılması’ (Oğuzkan:139, Öncül:990, Demirel:113).

sınır örnek olayı ‘1. Genel olarak, normal ile anormal, olağan ile olağanüstü, kural içi ile kural dışı... arasında kalan olay ya da vaka.

2. Eğitimde, tanılama ya da yönetim bakımından birbirine yakın sınıflardan birine ya da ötekine yerleştirilmesi uygun mu, değil mi diye kuşku uyandıran durum ya da vakalar: Sınavlarda, notları kritik durum yakınlarında olan ve öğretmenler kurulunda durumu ayrıntılı olarak ele alınacak öğrencilerin durumu gibi.

3. Özel eğitimde, anlaksal düzeyi normal olanla geri arasında bir noktada olan her vaka’ (Öncül:992).

sıra ‘Dersliklerde öğrencilerin ders dinlemek ve çalışmak üzere oturdukları yer’ (Oğuzkan:139, Türkçe Sözlük:1756, Demirel:113).

sıra farkları korelasyonu ‘İki değişkenle ilgili veri dağılımının normal olduğu varsayımının karşılanmaması ya da veri sayısının az olması durumlarında kullanılabilir bir korelasyon katsayısı’ (Demirel:113).

sıralama ‘*benchmarking*’ (Demirel:113).

* **sıralama ölçeği** ‘Birey ve nesnelere belirli özelliklere göre sıraya koymak için kullanılan ölçek’ (Oğuzkan:139, Demirel:113).

sırayı öğrenme ‘Belirtilen sıraya uygun tepkide bulunmayı öğrenme. Dizileri ezberlemede tepki dilseldir: Bir dizi sözcüğün, verildiği sıraya göre anımsanması gerekir. Öteki durumlarda verilen sıraya göre, açık birtakım kassal tepkilerde bulunmak gerekir’ (Öncül:993).

silgi ‘1. Kalem veya daktiloyla yazılmış, çizilmiş şeyleri silmeye yarayan, birleşiminde kauçuk olan madde: “*Tezgâhın ardındaki raflarda defter, kâğıt, kalem, silgi ve bir sürü hırdavat.*” -O. Rifat.

2. Tebeşirle yazılmış şeyleri silmeye yarayan keçe, sünger veya kumaş parçaları' (Türkçe Sözlük:1767).

simülasyon '1. Benzetim.

2. Öğrence' (Türkçe Sözlük:1770).

sistem '1.Ortak yönleri olan bir seri ünitenin karşılıklı ilişki ve etkileşimi.

2.Ortak bir amaca hizmet eden karmaşık, birbiriyle ilişkili işlemler' (Demirel:113, Türkçe Sözlük:1777).

sistematik

* **sistematik duyarsızlaştırma** '*systematic desensitization*' (Demirel:114).

* **sistematik hata** 'Ölçülen büyüklüğe, ölçmeceye ya da ölçme koşullarına bağlı olarak miktarı değişen hata' (Demirel:114).

* **sistematik uygulama** 'Eğitim-öğretim etkinliklerinin planlı olarak sınıflandırılarak uygulanması'. '*Öğretim etkinliklerinin yürütülmesinde sistematik uygulamaları dikkate alma becerileri kazandırılmıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 17:174).

* **sistematik veri** 'Uygulanan araştırma esnasında toplanan verilerin planlı olarak düzenlenmesi'. '*Öğretim uygulamalarının yansımalarını belirlemek için sistematik veri toplayarak analiz etme becerileri kazandırılmıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 17:175).

siyasal eğitim '1. Yurt yönetimi sorunlarına karşı anlayış geliştirme ve siyasal hayata katılmak için gerekli temel bilgi ve davranışları kazandırma amacını güden eğitim.

2. Devletçe benimsenen belli bir tutum ve görüşün aşılmasını amaçlayan yapılan eğitim' (Oğuzkan:140).

slayt 'Yarı ya da tam karartılmış bir odada bir gösterici ile beyazperdeye ya da duvara yansıtılarak öğretim etkinliklerinde kullanılan saydam resim' (Oğuzkan:140).

* **slayt göstericisi** 'Güçlü bir elektrik ışığının yardımıyla slaytları beyazperdeye ya da duvara yansıtan ders aracı' (Oğuzkan:140).

son durak eğitim 'Bir üst düzey eğitime hazırlar nitelikte olmayıp kendi başına bir bütün olan ve süresi bitince tamamlanmış bulunan eğitim. Kendi başına amaç olan eğitim' (Öncül:1002).

sonsal ‘Deneye dayanan, deneye başvuruyla öğrenilen. Görgül yaşantılara dayanan uslamla. Karşıtı: önsal’ (Öncül:1002).

son test ‘*posttest*’ (Demirel:114): ‘‘Eğitim Bilimine Giriş Dersi Bilişsel alan hedeflerinin gerçekleşme düzeyini ölçmeye yönelik hazırlanan eriş testinin ön test ile son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:65).

sonucu izleme bölümü ‘Öğrencilerin gelişmelerinde ve yeni durumlara uymalarında kılavuzluk etkinliklerinin ne ölçüde etkili olabildiğini saptamakla görevli olup genel olarak okulu bitirenler üzerinde araştırma ve değerlendirme çalışmaları yapan kılavuzluk bölümü’ (Oğuzkan:140).

sonuç ‘1. Bir olayın doğurduğu başka bir olay veya durum, netice: “Her koşu beklenilmeyen, şaşırtıcı bir sonuç verebilirdi.” -N. Cumalı.

2. Bir gelişim veya girişimden elde edilen şey: *Sınav sonucu*.

3. Öz, özet.

4. Yazının veya sözün bitim bölümü’ (Türkçe Sözlük:1792, Demirel:114): ‘‘Gerçekte hem atfetme tarzları hem de denetim odağı, kişinin motivasyonunda, beklentilerinde, öz saygısında, risk almasında ve eylemlerimizin sonuçlarına katlanması gibi durumlarda büyük etkiye sahiptir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:17).

sonuçları bilme ‘Öğrenmede ve öğrenme kuramında önemli bir geribildirim biçimidir. İnsan daha önceki başarısını bilirse daha sonraki başarı üzerinde bunun olumlu etkisi olur ve öğrenen daha bir yüreklenir. Doğal olarak insanın çalışmalarının sonu yetersiz olursa bu sonuç cesaret kırıcı olur, ama ilerleme sağlamak için bu da gereklidir. Bu yüzden öğretmenler bu yolu, bir pekiştirici olarak büyük bir titizlikle kullanmalıdır. Buna sonuçlar üzerinde bilgi edinme ya da sonucu öğrenme de denir’ (Öncül:1002).

sorgulama yoluyla öğrenme stratejisi ‘*inquiry learning strategy*’ (Demirel:103).

sormaca, anket ‘*questionnaire*’ (Demirel:114).

soru ‘1. Bir şey öğrenmek için birine yöneltilen ve karşılık gerektiren söz veya yazı, soru: “Minicik ellerini uzatarak bu taş nedir, diyen sorusu hâlâ hatırımızda!” -O. S. Orhon.

2. Bir öğrenciye sınavda yöneltilen söz veya yazı, soru’ (Türkçe Sözlük:1794, Oğuzkan:140, Demirel:114): ‘‘Bu sürece katılmayı gönüllü olarak katılmayı kabul eden

öğrencilere 2003-2004, 2004-2005, 2005-2006 ve 2006-2007 eğitim öğretim yılında aynı sorular sorulmuştur’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:21).

* **soru bankası** ‘İlgi duyan bilim adamlarının, deneticilerin ve sınavlarla uğraşanların yararlanması amacı ile standartlaştırılmış testlerin soruları ile öteki sınav sorularının biriktirilmesi ya da depolanması hizmeti. (Belli bölgeler, okul düzeyleri, yaş durumu, iş ve uğraş dalları.gibi değişik örneklemelere uygulanmış her tür test sorusu güçlük ayırtetme derecesi, geçerlik ve güvenilirlik sınırları vb. bakımlarından sıralanmış durumdadır’ (Öncül:1003, Demirel:114).

* **soru çözümlene** ‘Belli bir test sorusu ya da konusunun, değişik derecelerde yetenek sahibi bireyleri ya da başka bir takım özelliklerde ayrılıklar gösteren kimseleri ne dereceye kadar iyi ayırt edebildiğini belli etmek için, testleri değerlendirmede ya da düzeltmede kullanılan birçok yollardan biridir’ (Öncül:1003).

* **soru geçerliği** ‘1. Bir sorunun ayırt etme değeri. Dar anlamda: Soru ile herhangi bir başarı ölçütü arasındaki bağıntı.

2. Genel ve geniş anlamda. Tek soru ile testin bütünü arasındaki bağıntı’ (Öncül:1003).

* **soru güçlüğü** ‘Test alan belli bir aday kümesinde, bir test sorusunu doğru ya da yanlış yanıtladığı olanların görece yinelenme sayısını gösteren bir ölçü’ (Öncül:1003).

* **soru havuzu** ‘*item pool*’ (Demirel:114).

* **soru kağıdı** ‘Belli bir sorun ya da konu üzerinde önceden düzenlenen sorulara ilgililerce verilecek yanıtların yazılması için geliştirilen bir bilgi derleme aracı’ (Oğuzkan:140).

* **soru listesi** ‘Bir amaca göre seçilmiş olan davranış biçimleri ile birtakım beceri ya da düşünceleri temsil eden maddelerden oluşan ve bir gözlemcinin deneklerde gördüğü nitelikleri saptamasına yardım eden değerlendirme aracı’ (Oğuzkan:140, Öncül:1003).

* **soru ölçeklemesi** ‘Bir test sorusunun belli bir boyut içindeki, genellikle görece güçlük ölçeği üzerindeki yerini, istatistik açıdan saptama yolu’ (Öncül:1005).

* **soru seçme** ‘Bir testte ya da ankette yer alan bir sorunun değerini belli etme işi. (bir sorunun geçerliliğini, güvenilirliğini, kullanışlılığını vb. belli etmek üzere bir bölük istatistik yöntemler geliştirilmiştir.)’ (Öncül:1005).

* **soru sorma** ‘Anlayıp anlamadıklarını öğrenmek ya da dikkatlerini çekmek ve sınıfa canlılık getirmek amaçları ile yazılı ya da sözlü olarak öğrencilere soru sorma’ (Öncül:1005, Demirel:114).

* **soru sorma yaşı** ‘Çocuğun gelişim ruhbiliminde adları sorma dönemi’ (Öncül:1005, Demirel:114).

* **soru-yanıt yöntemi, sokrat yöntemi** ‘1.Geleneksel anlamda, öğrencilerin, belli soruların karşılığı olan kalıplaşmış yanıtları duraksamadan söylemelerini isteyen bir öğretim yöntemi.

2.Bugünkü anlamda, önceden oluşturulmuş bir dizi sorunun derslikte öğrencilerce yanıtlanmasına, bu yanıtların tartışılmasına ve birtakım açıklama, yorumlama ve genellemeler yapılmasına olanak sağlayan öğretim yöntemi’ (Oğuzkan:141, Öncül:1005, Demirel:115).

sorulara ağırlık verme ‘Bir testin toplam puanı içinde belli bir soruya doğru yanıt verenlerin oranını belli etme işi. (Böylece belli bir soruya verilen doğru yanıtta iki kat puan ya da ağırlık verilebilir. Bu işin bir çok testin etkinliğini arttırmadığı görülmüştür.) Eşanl. Not baremi’ (Öncül:1003).

sorumluluk ‘Görevi yapma zorunluluğu’ (Demirel:114, Türkçe Sözlük:1794): ‘*Kariyer, iş hayatında ilerlemek, daha fazla sorumluluk üstlenmek, daha fazla statü, güç ve saygınlık elde etmek olarak anlaşılmaktadır*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:44).

sorun çözme yeteneği ‘*problem solving ability*’ (Demirel:114).

sorun tarama listesi ‘Bir okulda okuyan öğrencilerin karşılaştığı en önemli sorunların saptanması için düzenlenen, bu konuda bilgi derlemeye yarayan liste’ (Oğuzkan:141, Demirel:114).

sorunlara dönük program ‘Öğrenme etkinliklerinin günlük, önemli ve çocukların yaşantılarıyla ilgili sorunlar çevresinde düzenlenmesini ve buna uygun gereçler ile yöntemlerden yararlanılmasını öngören öğretim programı’ (Oğuzkan:141, Demirel:114).

sorunlu çocuk ‘Zekası, kişiliği ve davranışları bakımından olağandışı özellikler gösteren, olumlu bir gelişme gösterebilmesi için özel çaba ya da eğitim isteyen çocuk’ (Oğuzkan:141).

sosyal

* **sosyal beceri** 'Bireyin çevresinde bulunan bireylerle sağlıklı iletişim kurabilmesi'.
'Duygusal okuryazarlık bireylerin; akademik becerilerine, arkadaşlık ilişkilerine, sosyal becerilerine, okula yönelik tutumun oluşmasına olumlu katkılar sağlamaktadır' (S.A.Ü.E.F.D 16:88).

* **sosyal beceri eğitimi** '*social skill training*' (Demirel:115).

* **sosyal etkileşim** 'Bir topluluk içinde bireylerin birbirlerinden etkilenmesi'. '*Anlamın oluşturulmasında sosyal etkileşim ve işbirliğini öne çıkarma vardır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:92).

* **sosyal gelişim** 'İlk çocukluk çağında, çocuğun çok geniş bir alana yayılan davranış gücünün toplumca kabul edilen ve beklenen şekilde daha dar alana doğru gelişmesi' (Demirel:115).

* **sosyal öğrenme** '*social learning*' (Demirel:115).

sosyalizasyon 'Toplumsallaştırma' (Türkçe Sözlük -T-:1796).

sosyal pekiştireçler '*social reinforces*' (Demirel:115).

sosyo-duygusal gelişim '*socio-emotional development*' (Demirel:116).

sosyo-kültürel farkındalık '*socio-culturl awareness*' (Demirel:116).

sosyometri '*sociometry*' (Demirel:116).

sosyometrik teknik '*sociometric technique*' (Demirel:116).

soyut öğrenme 'Durum ve nesnelere değil, kavram ve simgelere dayanan öğrenim' (Demirel:116).

sömestr 'Yarıyıl: "O zaman henüz çiçeği burnunda bir ilk sömestr öğrencisi olduğum bu üniversitenin eskiliği ile övünmüştüm."- H. Taner' (Türkçe Sözlük -T-:1800, Öncül:1007).

→ (**Bkz. yarıyıl**).

söndürme, sönme 'Söndürme işlemleri sonucunda koşullanmış davranımda görülen zayıflama' (Demirel:116).

sönme eğrisi 'Öğrenilmiş bir davranımın sönme sırasındaki zayıflayışını gösterir grafik' (Demirel:116).

sözcük yöntemi ‘Sözcüklerin önce birer bütün olarak ele alınması ve bundan sonra parçalara bölünerek çözümlenmesi ilkesine dayanan bir okuma öğretimi yöntemi’ (Oğuzkan:142).

sözel

* **sözel koşullanma** ‘*verbal conditioning*’ (Demirel:116).

* **sözel olmayan pekiştirme** ‘Bir davranış ya da olayın güçlendirilerek olumlu sonuçlar ortaya çıkarılması için bazı fiziksel eylemlerin kullanımı’ (Demirel:116).

* **sözel olmayan testler** ‘*nonverbal tests*’ (Demirel:116).

* **sözel öğrenme** ‘Düşüncelerin açıklanması ve iletişim için gerekli anlama ve anlatma becerilerini elde etme işi’ (Türkçe Sözlük -T-:1805, Oğuzkan:142, Demirel:116).

* **sözel yöntem** ‘*oral method*’ (Demirel:117).

sözleşme planı ‘1. Bireysel ayrılıklara uydurulabilecek bir öğretim planıdır. Buna göre dersin konuları uzun sürede hazırlanacak birtakım ödevlere (genellikle her ay bir ödev) bölünür. Basılı ya da çoğaltılmış olan bu ödevlerin her biri bir öğrenciye, belli sürede bitirmek sözleşmesi koşuluna bağlı olarak verilir ve yeni bir sözleşme ödevi verilmeye kadar, bu ödev üzerinde o öğrenci çalışır. Bu plan yalnızca öğrencinin kendi başına bir şeyler öğrenmesini sağlamakla kalmaz, birtakım beceriler kazanmasını, etkinliklerde bulunmasını ve ilerlemesini değerlendirmeyi de sağlar. Bu sözleşme birimleri sadece en önemli temel konuları kapsar. Çabuk öğrenen yetenekli öğrenciler için buna ayrıca ekler de yapılabilir. Bu plan Dalton Planı’nın temelini oluşturur.

2. Konuşma bozukluklarını düzeltme yöntemidir. Her öğrencinin sağlaması gereken ve önceden belirtilmiş bir dizi ödev ya da beceriden oluşan bir yöntemdir. Bu yolla başarı, karmaşık bir işi küçük parçalara bölmeye, öğrencinin göstereceği hevese ve bozukluğu düzeltmede alacağı sorumluluğa bağlıdır’ (Öncül:1010).

sözleşmeli öğretmenlik ‘657 sayılı devlet memurluğu kanununun 4/b maddesine tabi olan, her yıl sözleşmeleri yenilenen öğretmen’. ‘*Hizmet sözleşmeleri incelendiğinde sözleşmeli öğretmenlerin seçiminde kadrolu öğretmen seçiminde uygulanan kriterler dikkate alındığından yeterlik ilkesinin gözetildiği söylenebilir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:44).

sözlü ‘1. Sözle, konuşma biçiminde yapılan, şifahi, yazılı karşıtı: *Sözlü sınav*’ (Türkçe Sözlük:1806).

* **sözlü ödev** ‘Bir öğrencinin ya da öğrenci kümesinin sözlü olarak hazırlayacağı ödev’ (Öncül:1010, Demirel:117).

* **sözlü sınav** ‘Bir öğrencinin bilgi, yetenek ve beceri derecesini anlamak için soru-yanıt yönteminden yararlanılarak genellikle bir kurulca yapılan yoklama’ (Oğuzkan:142, Öncül:1010, Demirel:117).

* **sözlü yoklama** ‘Öğrencilerin, işlenen konular ya da üniteler çerçevesinde kazandıkları bilgi ve beceri yönünden durumlarını; düşünme ve kavrayış bakımından olgunluk derecelerini anlamak ve değerlendirmek amacıyla, soru-yanıt yönteminden yararlanarak yapılan küçük sınav’ (Oğuzkan:142).

* **sözlü yöntem** ‘1. Sağırlara ya da sağır-körlere ses titreşimlerinden yararlanarak konuşmayı ve konuşulanı anlamayı öğretme yöntemi.

2. Öğrencinin, sözcükleri tanıyıp tanıyamadığını ve doğru seslendirip seslendiremediğini anlamak için başvuru, basılı simgelere sözlü uyarımda bulunmayı gerektiren bir okuma öğretimi yöntemi’ (Oğuzkan:142).

sözlük ‘Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat: *Türkçe Sözlük. Tarama Sözlüğü. Fransızca-Türkçe Sözlük. Türkçeden Almancaya Sözlük*’ (Türkçe Sözlük:1806).

* **sözlük bilgisi** ‘Sözlük bilimine ilişkin bilgiler, leksikografi’ (Türkçe Sözlük:1806).

* **sözlük bilimci** ‘Sözlük bilimi uzmanı, sözlükçü, lügatçi, leksikograf, leksikolog’ (Türkçe Sözlük:1806).

* **sözlük bilimi** ‘Sözlük yazma ve hazırlama işi, leksikoloji’ (Türkçe Sözlük:1806).

* **sözlük birimi** ‘Sözlük yazma ve hazırlama işi, leksikoloji’ (Türkçe Sözlük:1806).

→ (**Bkz. kamus, lügat**).

sözlükçe ‘Herhangi bir bilim dalının söz varlığını içeren sözlük’ (Türkçe Sözlük:1806).

sözlükçü ‘Sözlük bilimci’ (Türkçe Sözlük:1806).

sözlükçülük ‘Sözlük yazma veya hazırlama işi, sözlük yazarlığı, lügatçilik’ (Türkçe Sözlük:1806).

sözlü-yazılı anlatım ‘1. Düşüncelerin seçilmesi, sıraya konması, geliştirilmesi ve yazılı ya da sözlü olarak düzgün bir biçimde anlatılması işi.

2. Öğrencilere anadillerini doğru, etkili ve güzel bir biçimde konuşup yazmayı öğretmek amacıyla orta dereceli ve yüksekokullarda okutulan ders’ (Oğuzkan:142).

spor yurdu ‘Spor etkinliklerini okulun doğal çevresi içinde düzene bağlamak ve öğrencileri sporun türlü dallarında yetiştirmek amacıyla lise ve dengi okullarda kurulan dernek’ (Oğuzkan:142).

staj ‘1. Herhangi bir iş ve meslekte, meslek bilgisini artırmak ve geliştirmek için deneyimli görevliler yanında ve onların gözetimi altında yapılan uygulama çalışmaları. (Bu çalışmalar, bir iş ya da mesleğin temelli personeli yapıldığı gibi, sürekli görev sahibi olanların iş ve meslekteki yenilikleri öğrenmeleri ve tazelenmeleri amacı ile de yapılabilir. Bkz. kurs. Bu ikinci tür staj bir staj yöneticisinin başkanlığı altında belli programa göre yürütülür, süresi stajın türüne, aday sayısına ve programa göre çok değişir. Yurt çapında, bölgesel ya da yerel ölçüde olabilir. Çalışmalar küme çalışmaları ve tartışmalı biçimde yürütülür. Bir kurumun bir tek ya da birden çok bölümünde yapılabilir. Adı da mesleklere göre değişik olabilir. Örneğin hekimlikte ya da kliniklerde yapılan stajlar gibi. Profesörler, avukatlar ve öğretmenler için de bu amaçla değişik iki terim kullanılır.

2. Staj amacı ile ayrılan yetişme ya da hazırlık süresi, dönemi. Staj süresi, Eşanl. Yetişim’(Öncül:1011): ‘4. Sınıf staj öğrencilerinin verdikleri cevaplardan öğrencinin ilgi ve yeteneklerini tanıy maddesi cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:105).

stajyer ‘Staj süresi içinde yetişmekte olan bir aday. Bir uzmanlık derecesi almak için gerekli kurs ya da dersleri aldıktan sonra bağımsız olarak çalışabilmek için hastane, klinik, okul ya da kurumda hazırlık yapan kimse. Yetişmen. Stajyer doktor, avukat ya da öğretmen...gibi’ (Öncül:1012).

stajyerlik ‘Stajyer olma durumu’ (Türkçe Sözlük:1809): ‘‘Aday memurluk eğitimi sonunda stajyerliklerinin kalıcı olarak kaldırılması gerektiğini düşünmektedirler’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:58).

stajyer öğretmen ‘Daha çok orta ve yüksek öğrenim basamağında temelli öğretmen ya da profesör, uzman sanına hak kazanmak için deneyimli öğretmen ve yöneticiler yanında belli

bir süre staj gören öğretmen. Yöneticilerin başarılı bulmaları sonunda bu stajyerlik kaldırılarak aday temelli öğretmen (ya da profesör ve uzman) san ve konumu kazanır. (Bu gerçek öğretim koşullarını içinde bağımsız olarak sorumluluk yüklenmelerine olanak sağlar.)' (Öncül:1012).

standart

* **standart başarı testleri** '*standard achievement tests*' (Demirel:117).

* **standart hata** '*standard error*' (Demirel:117).

* **standart kayma** 'Geniş ölçüde kullanılan bir değişkenlik ölçüsüdür. Dağılımdaki puanların ortalamadan olan uzaklıklarının (kaymalarının) kareleri toplamının kare kökünün alınması yolu ile hesaplanır ve şu formülle gösterilir.

$$\delta = \sqrt{\frac{\sum x^2}{N}}$$

Burada $\sum x^2$ her puanın ortalamaya olan uzaklığının kareleri toplamı, N de puanlar sayısıdır. Normal bir dağılımda, ortalamadan sağ ve solunda kalan birer sigmalık aralık içinde gözlemlerin % 68.26'sı düşer' (Öncül:1012).

* **standart ölçme** '*standard measurement*' (Demirel:117).

* **standart ölçme hatası** '*standard error of measurement*' (Demirel:117).

* **standart ölçü** '*standard measure*' (Demirel:117).

* **standart puan** 'Gözlenen puanların ortalamadan olan farklarının standart kayma birimi cinsinden belirtilmesi sonucu elde edilen puan' (Demirel:117, Öncül:1013).

* **standart puanlar** '*normalized scores, standardized scores*' (Demirel:117).

* **standart sapma, standart kayma** '1. Bir veri grubundaki ölçme sonuçlarının aritmetik ortalamadan farklarının karelerinin aritmetik ortalamasının kare kökü.

2. Bir veri grubunda verilerin aritmetik ortalamadan ne kadar uzaklaştığının ortalama ölçüsü' (Demirel:117): '*Aritmetik ortalama, standart sapma ve öğrencilerin ham puanlarına bakılarak bu puanlarda en düşük olan iki sınıf belirlenmiştir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:5).

* **standart test** ‘Soruları görgül olarak seçilmiş ve denetlenmiş, normları saptanmış, uygulama ve puanlama yolları tekdüzen olarak geliştirilmiş ve oldukça üstün ölçüde nesnel puanlanabilen bir test’ (Öncül:1013).

standartlara dayalı öğretim ‘*standard-based instruction*’ (Demirel:117).

stanford-binet zeka ölçeği ‘L.M Terman’ın, Binet’in ilk çalışmalarına dayanarak geliştirdiği ve ortaöğretimde başarıyı yordamak için kullanılan çocuklar ve genç ergenlere yönelik bir test’ (Demirel:117).

stratejik öğrenciler ‘*strategic learners*’ (Demirel:117).

suçlu çocuk ‘Okul ya benzeri eğitim kurumlarının koyduğu kurallara uymamakta direnerek sık sık suç işleyen çocuk’ (Oğuzkan:143).

sunma ‘1. Morrison Planı’nda öğrenmeye yön verme basamaklarından biri. Bu basamakta ders biriminin açıkça tanımı yolu ile çocuklar güdülenmiş ve konuya karşı ilgilendirilmiş olur.

2. Herbart’ın beş formal basamağından biri’ (Öncül:1016).

sunuş yoluyla öğrenme ‘Öğrenme malzemesinin öğrenciye son biçimiyle sunulması’ (Demirel:117).

sunuş yoluyla öğrenme stratejisi ‘*expository learning strategy*’ (Demirel:118).

sunuş yoluyla öğretim ‘*expository teaching*’ (Demirel:118).

süper lise ‘Özel eğitim sistemi ile desteklenmiş lise’ (Türkçe Sözlük:1828).

süreç ‘1. Bir amaca yönelmiş olan sürekli değişimlerin tümü.

2. Olayların zaman içinde belli bir gelişme göstererek sürüp gitmesi’ (Oğuzkan:143, Türkçe Sözlük:1830, Demirel:118): ‘*Kişisel düzey, sosyal yaşamda kişilerin algılarını, değerlendirmelerini ve davranışlarını nasıl organize ettikleri ile ilgilenen psikolojik ve kişisel süreçlerle sınırlıdır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:19).

* **süreç değerlendirme** ‘*process evaluation*’ (Demirel:118).

sürekli

* **sürekli değerlendirme** ‘Sadece program ya da yıl sonunda değil de öğrenim süresi içinde öğrencilerin sürekli değerlendirmeleri yolu. Böylece hem öğretmen hem de

öğrenciler çalışmalarını denetleme ve gereken önlemleri alma yollarını arayabilir' (Öncül:1016, Demirel:118).

* **sürekli değişken** '*continous variable*' (Demirel:118).

* **sürekli eğitim** '1. Tam gün ya da üniversite öğrenimini bitiren ya da belli bir öğrenim basamağından ayrılan gençler ile yetişkinlere yaşamları boyunca sürekli olarak öğrenme ve yetiştirme olanakları sağlanmasını öngören eğitim anlayışı.

2. Özel nitelikte okullar, eğitim merkezleri, yüksekokullar ve üniversitelerin, geleneksel ya da akademik programlar yerine esnek ve kılışsal programlar uygulayarak yetişkinlere sağladığı eğitim' (Oğuzkan:143, Öncül:1017, Demirel:118).

* **sürekli sınıfı geçme planı** 'Öğrencilerin okulda bireysel ilerleme hızlarına göre ilerlemesini sağlayacak program ve sınıf düzenlemeleri yapma' (Öncül:1017).

Ş

şahadatname 'Öğrenim belgesi, diploma' (Öncül:1019).

şarkı dağarcığı 'Öğrencilerin okulda öğrendikleri ya da öğrenmeleri öngörülen değişik türde şarkıların tümü' (Oğuzkan:143).

şartlı uyarıcı 'Koşullu uyarıcı' (Öncül:1020).

şartsız uyarıcı 'Koşullanmamış uyarıcı ya da uyaran' (Öncül:1020).

şuara 'Şairler' (Türkçe Sözlük:1874).

şube '1. Okullarda aynı düzeydeki sınıflardan her biri: "Üç günün içinde, ders verdiği üç şubeye de 'La Pipe Turque' adlı parçayı, noktasına, virgülüne hatta noktalı virgülüne kadar ezberletti." -H. Taner' (Türkçe Sözlük:1874).

T

tabakalı eğitim programı, basamaklı eğitim programı ‘Öğrenmedeki bireysel farklılıkları ve öğrencinin öğrenme-öğretme sürecine etkinlikler yoluyla katılımını temel alan, her bir ünitenin üç tabakaya (düzeye) ayrılması ve öğrenme-öğretme sürecinin beş adımda gerçekleştiği bir eğitim programı tasarısı’ (Demirel:119).

taban ‘1. Değerlendirmede en alt derece.

2. Bir cismin veya bir biçimin yüksekliğini ölçmek için aşağıdan yukarıya doğru başlama noktası olarak alınan yüzey veya çizgi, kaide: *Piramidin tabanı. Üçgenin tabanı.*

3. Üslü sayılarda kuvveti alınan sayı’ (Türkçe Sözlük:1878).

taban puan ‘*possible point, minimum point*’ (Demirel:119).

tahmin testleri ‘*prognostic tests*’ (Demirel:119).

tahsil ‘Öğrenim: “*Oğullarının birini tahsil için İstanbul’a göndermiş, ikisini yanında alıkoymuştu.*” -Y. K. Karaosmanoğlu’ (Türkçe Sözlük:1886, Öncül:1025).

→ (**Bkz. öğrenim**).

tahta ‘Kara tahta’ (Türkçe Sözlük:1886).

takdir ‘1. Beğenme, beğenip belirtme, değer verme: “... *herkesin takdirini kazanarak yükselmek ümidi bizi işimizin başına koşturuyor.*” -Ş. Rado.

2. Bir şeyin değerini, önemini, gerekliliğini anlama.

3. Takdirname’ (Türkçe Sözlük:1893).

takım ‘1. Genel olarak ortak bir amaç için bir araya gelmiş insan kümesi.

2. Aynı konu üzerinde çözüm için çalışan bir küme araştırmacı, bili adamı.

3. Yeni yetmeler arasında kafa dengi gençlerin oluşturduğu küme.

4. Okul yaşamında, kendi aralarından seçtikleri bir önderin, yönetiminde açıkça belirlenmiş bir amacı gerçekleştirmek üzere bir küme öğrencinin kendi istekleri ile bir araya gelmesi, bir takım oluşturması. Eşanl. Birlik, kul, küme, tim’ (Öncül:1025).

takım araştırması ‘Ortak bir eğitim sorununun çözümü amacıyla araştırmacıların işbirliği yaparak tasarladıkları ve gerçekleştirdikleri araştırma’ (Oğuzkan:143).

takım çalışması ‘Uzun süren işlerde, günlük çalışmalarda bir küme insanın işbirliği yaparak çalışması. Takım çalışması, ekip çalışması’ (Öncül:1025).

takım öğretimi ‘1. Birbiriyle ilgili öğretim dallarında uzman öğretmenlerin belirli dersleri birlikte okutmaları.

2. İki ya da daha çok sayıda öğretmenin, bir dersin okutulmasıyla ilgili olarak, planlama, uygulama ve değerlendirme yönlerinden sorumluluğu paylaşarak birlikte öğretim yapması’ (Oğuzkan:144).

takım planlama ‘Öğretmenlerin öğretim yaklaşımlarının disiplinlerarası örgütlenmesi’ (Demirel:119).

takımla öğretim, işbirlikli öğretim ‘Verilecek öğretimin tüm ya da bir bölüm sorumluluğunu iki ya da daha çok öğretmenin ortak olarak üstlendikleri bir öğretim tekniği, yöntemi ya da biçimi. (Özellikle orta ve yüksek öğrenimde ve topluştırılmış (Bkz.) konu ve programlarla proje uygulamalarında yararlı bulunan bu öğretim biçiminde iki ya da daha çok (2-6) öğretmen, bir önderin yönetiminde ders konularını birlikte hazırlar, uygular ve değerlendirirler. Her öğretmen daha çok ilgi duyduğu ve bilgi sahibi olduğu konuları değişik açılardan ve sözlü anlatım, gösterme, yaptırma ve tartışma..gibi yöntemlerle sunar ve işler, teker teker öğrencilerle ya da küçük kümelerle (2-18 öğrenci bireysel çalışmalar yapar. Aynı ya da birbirine yakın sınıflarla (200 öğrenciye kadar) rahatlıkla uygulanan bu teknik sınıf ve sınıf öğretmeni kavramlarına bir tepki olsa bile bu kavramların ortadan kaldırmaz. Çağdaş ders araçlarına ve bireysel çalışmalara yer vermesi bakımından hem etkili ve hem de ekonomik bir yöntemdir. Önce ABD’de gelişen bu yöntem giderek öteki ülkelere de yayılmıştır.) Eşanlı. Ortaklaşa ya da berberce öğretme’ (Öncül:1025, Demirel:119).

talebe ‘is. Öğrenci: “Eski talebesi hakkında da söylemediğini bırakmamakta.” -N. F. Kısakürek’ (Türkçe Sözlük:1894, Öncül:1027).

→ (**Bkz. öğrenci**).

talebelik ‘Öğrencilik: “Talebelik günlerimizden bazı tabloları çizmeye çalışacağım.” -H. F. Ozansoy’ (Türkçe Sözlük:1894).

talim ‘Öğretim alıştırma’ (Öncül:1027).

tam öğrenme ‘Başarıyı normal dağılım eğrisinden sağa kayışlı üçgen dağılıma götüren ya da okuldaki %20 oranındaki beklendik başarıyı %75 ile %90’ a hatta %95’ e çıkarmayı

hedefleyen öğrenme yaklaşımı' (Demirel:119): ‘Başarı yüzdesi maddeyi doğru cevaplayanların toplam cevaoalayıcı sayısına bölünerek bulunmuş (madde güçlü endeksi) ve bulunan değer tam öğrenme için temel alınan 0.75 düzeyinde yorumlanmıştır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:66).

tamamlama eğitimi ‘*compensatory education*’ (Demirel:119).

tamamlayıcı eğitim, okul sonrası eğitim ‘1.Zorunlu eğitim sınırları dışına çıkmış ya da orta ve yüksek öğretimden ayrılmış gençlerle yetişkinlere okuma, öğrenme ve yetiştirme olanakları sağlayan her önlem.

2.Yetişkinlere, geleneksel ya da akademik programlar yerine esnek programlara önem veren özel okul, merkez ya da kurumlarda verilen eğitim’ (Öncül:1027, Demirel:119).

tamamlayıcı okul ‘1.Zorunlu eğitimi bitirdikten sonra genel ya da mesleki bir okula gidemeyen çocuklara özgü okul (Özellikle öğrenim çağını geçirmemiş çocuklara tamamlayıcı bilgi verir).

2. Çalışmakta olan gençlerin eğitimlerini sürdürebilmelerine yarayan ve günün bir bölümünde gidilen resmi bir okul’ (Öncül:1027).

tamamlayıcı öğretim ‘Öğrenme eksikliklerini gidermek için yapılan ek eğitim çalışmaları’ (Demirel:120).

tam gün ‘Eğitim-öğretim faaliyetlerinin tüm gün sürdürülmesi’. ‘*Ekonomik, toplumsal ve yönetsel değişimler sonucu tamgün, kadrolu çalışmaya alternatif, geçici işgören çalıştırma uygulamalarının yaygınlaştığı gözlenmektedir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:42).

tamgün öğretim ‘Bütün gün çalışan okul. Genellikle sabahları 9-12, öğleden sonraları 1,3-5 arasında çalışır. Eşanlı. Normal öğretim, Karşıtı: çift ya da ikili, üçlü öğretim’ (Öncül:1028, Demirel:119).

tamgün öğretim yapan okul ‘*all-day school*’ (Demirel:119).

tanı tekniği ‘*diagnostic technigue*’ (Demirel:120).

tanı testleri ‘Öğrencilerin ön bilgilerini ortaya çıkarmak için kullanılan testler’ (Demirel:120).

tanılama testi ‘1. Giderici önlemler almak üzere ve özellikle öğrencilerin zayıf olduğu özel konuları belli etmek amacı ile, dar bir ders konusundaki ya da bu konu ile ilgili küçük bölümlerdeki başarıyı ölçmek için hazırlanmış bir test türü.

2. Öğrencinin zayıf ve kuvvetli yanlarını genel olarak ortaya çıkarmaya yarayan bir sınav türü.

3. Ruhbilimsel danışmada, bireyin belli bir özelliğini ya da birtakım özelliklerini belirtmek üzere hazırlanmış standart bir araç’ (Öncül:1029).

tanılayıcı değerlendirme ‘Bir öğrencinin programa girişteki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alandaki daha önce öğrenmiş olduğu davranışları konusunda ölçüm sonuçlarının yorumlanmasıyla ortaya çıkan sonuç’ (Demirel:120).

tanılayıcı okuma testi ‘*diagnostic reading test*’ (Demirel:120).

tanıma maddesi ‘Sınava giren kimseden, iki ya da daha çok sayıda yanıtta doğru olanı tanıyıp seçmesi istenilen test sorusu’ (Oğuzkan:144).

tanısal teknik ‘Kılavuzda öğrencinin özel yeteneklerini, güçlük ve ilgilerini öğrenmek için tanısal testler uygulanmasını, onun yaşamı ve ruhsal gelişimiyle ilgili yazı ya da dosyalar üzerinde yapılan çözümlenmelerin incelenmesini ve görüşmeler sonucu elde edilen bireysel değerlendirmelerden yararlanılmasını kapsayan teknik’ (Oğuzkan:144).

tarama ‘Belirli bir alan ya da konuda yeni uygulamaları, eğilimleri ya da düzgüleri öğrenmek amacıyla geniş bir kümeden topluluktan bilgi toplamak ilkesine dayalı bir araştırma türü’ (Oğuzkan:144).

tarama testi, alan tarama testi ‘Belli bir konu ya da alanda genel başarıyı ölçen ve bireylerden çok kümelerin durumunu saptamak için uygulanan test’ (Oğuzkan:145, Demirel:120).

tarama yöntemi ‘Tarama listesi, görüşme vb. araçlardan yararlanarak var olan bir durumu en son özelliğiyle saptama amacını güden ve öğrencilerin başlıca eğilimlerini ortaya çıkarmaya, karşılaştırmalar yapmaya, kestirimlerde bulunmaya yarayan bir araştırma yolu’ (Oğuzkan:145, Demirel:120).

tarım eğitimi ‘1. İleride tarımla ilgili iş ya da görevlerden birini seçeceklerine verilen meslek eğitimi.

2. İlk ve orta dereceli okul öğrencilerine kılğısal tarım bilgi ve becerileri vermek, onlarda doğa ve toprak sevgisi uyandırmak, ilgili öğrencileri tarım alanına yönlctmek amacı ile düzenlenen eğitim' (Oğuzkan:145).

tarım meslek lisesi 'Çiftçi çocuklarının tarımsal üretime daha yeterli biçimde katkıda bulunmalarını sağlamak amacıyla Tarım Bakanlığı' na bağlı kimi kurumlarda ve çiftliklerde açılan, ortaokula dayalı ve öğrenim süresi üç yıl olan okul' (Oğuzkan:145).

tartışma 'Belli bir konuda yapılan sistemli ve ciddi konuşma. Problemlerin birlikte düşünen ve çalışan insanlarca, bir liderin yönetiminde ve yüz yüze ya da ortaklaşa çalışan gruplar içinde anlama ve harekete geçme amacıyla açıklığı kavuşturulması' (Demirel:120, Türkçe Sözlük:1909): "Öğrenenleri, tartışma ve karşılaştırma yapmaya teşvik eder" (S.A.Ü.E.F.D 16:93).

tartışma etkinliği '*discussion activity*' (Demirel:121).

tartışma grubu '*discussion group*' (Demirel:120).

tartışma kümesi 'Bir sınıftaki öğrencilerin herhangi bir ders konusunun bir bölümünü incelemek ve üzerinde görüşmek ya da bir ders konusuna ilişkin olarak birlikte rapor hazırlamak amacıyla oluşturdıkları küçük topluluklara verilen ad' (Oğuzkan:145).

tartışma sınavı '*discussion examination*' (Demirel:121).

tartışma yöntemi '*conference method*' (Demirel:120).

tartışmalı toplantı '*forum*' (Demirel:121).

tasarı 'Belli bir amaç doğrultusunda, öğretmen ve öğrencilerin işbirliğiyle hazırlanan; öğrencileri sorun çözme, çevre inceleme, türlü araçları kullanma gibi eğitsel değer taşıyan etkinliklere yönelten çalışma planı' (Oğuzkan:146).

tasarı yöntemi 'Ders konuları ve ünitelerinin, öğretmenin kılavuzluğu altında küçük öğrenci kümelerince ödev olarak işlenmesi temeline dayalı bir öğretim yöntemi' (Oğuzkan:146).

tasdikname ' 1. Verilen onayı gösteren belge.

2. Okulunu bitirmeden ayrılan öğrenciye okul yönetimi tarafından verilen, son öğrenim düzeyini gösteren belge.

3. Başka bir öğrenim kurumuna geçen öğrenciye okul yönetimi tarafından verilen, son öğrenim düzeyini gösteren belge: “*Aldığım tasdiknameleri göstere göstere mektep değiştirdiğim için artık son sınıflardayım.*” -N. F. Kısakürek’ (Türkçe Sözlük:1912, Öncül:1034).

taşınabilir eğitim ‘İlköğretim öğrencilerini köy vb. yerleşim yerlerinden okulun bulunduğu daha büyük merkezlere araçlarla götürüp getirerek yapılan eğitim’ (Türkçe Sözlük:1915).

taşınabilir ilköğretim ‘İlköğretim okulu bulunmayan ya da eğitim-öğretime kapalı olanlar ile birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin seçilen merkezlerdeki ilköğretim okullarına günlük taşınarak eğitim-öğretim görmelerini sağlamak amacıyla yapılan uygulama’ (Demirel:121).

taşınabilir sistem ‘*bussing system*’ (Demirel:121).

tatil ‘Okul, meclis, adliye vb. kuruluşların çalışmasını durdurduğu veya kapalı bulunduğu dönem: “*Yakında dönmesi lazım. Sömestir tatili sona eriyor.*” -A. Ümit’ (Türkçe Sözlük:1918).

tatil dinlenekleri ‘Okul çağındaki çocukların ve gençlerin yaz tatillerini kırlık yerlerde ya da deniz kıyılarında, sapsız kurallarına uygun ve toplumsal ilişkileri geliştirici bir ortam içinde geçirmeleri için resmi ya da özel eğitim kurumları, kamu kuruluşları ve gönüllü derneklerce açılan dinlenekler’ (Oğuzkan:146).

tatil kursları ‘*vacation courses, summer courses*’ (Demirel:121).

tatil okulu ‘Okullar büyük tatilde iken yaz aylarında çalışan okul’ (Öncül:1035).

tavan ‘Test aracılığıyla ölçülen yeteneğin en üst sınırı’ (Oğuzkan:146).

tavan etkisi ‘Bir testte elde edilen başarının alt (taban) ve üst (tavan) sınırları demektir. İyi bir testte, testin ölçtüğü konuda öğrencileri ayırt edebilmek için bu taban ve tavan sınırlarının arası yeteri kadar büyük olması gerekir. Bu sınırlar birbirlerine çok yakın olacak olursa, test geçerli ve güvenilir olsa bile, yararlı ve kullanışlı sayılmaz. Bkz. test puanı ve test tavanı’ (Öncül:1035).

tavan puan ‘*maximum point*’ (Demirel:121).

tazelik yasası ‘En son öğrenilenlerin en canlı anımsanacağını anlatan bir öğrenme yasası’ (Öncül:1036).

tebeşir ‘1. Toz zerreciklerinden oluşan, çizdiği yerde iz bırakan, beyaz veya açık renkte kireçli kaya.

2. Bu maddeden yapılan, kara tahta, duvar vb. yüzeylere yazı yazmak için kullanılan, beyaz veya renkli çubuk: “*Tahta başında, elimde tebeşir, sallıyorum.*” -Y. Z. Ortaç’ (Türkçe Sözlük:1927).

tebeşirleme ‘Tebeşirlemek işi’ (Türkçe Sözlük:1927).

tebeşirlemek ‘Tebeşir tozu ile kirletmek: *Üstünü başını tebeşirlemiş*’ (Türkçe Sözlük:1927).

tebeşirlenme ‘Tebeşirlenme işi’ (Türkçe Sözlük:1927).

tebeşirlenmek ‘Tebeşir tozu ile kirlenmek’ (Türkçe Sözlük:1927).

tebeşirli ‘Tebeşir ile yazılmış: “*Tebeşirli kara tahta karşımda idi.*” -F. R. Atay’ (Türkçe Sözlük:1927).

tebeşirsiz ‘Tebeşir ile yazılmamış’ (Türkçe Sözlük:1927).

tedris ‘Ders verme, öğretme, öğretim: “*Kadının tedrisi ve terakkisinde muhitin de büyük bir tesiri görülmeye başladı.*” -M. Ş. Esendal’ (Türkçe Sözlük:1930, Öncül:1036).

tedrisat ‘Öğretim: “*Ankara’da gündüz tedrisat yapan bu fakülteye devam edebilmek için bir iş aradım.*” -N. Hikmet’ (Türkçe Sözlük:1930, Öncül:1036).

→ (**Bkz. öğretim**).

tefehhüm ‘Anlama’ (Türkçe Sözlük:1931).

tefhim ‘Anlatma, bildirme’ (Türkçe Sözlük:1931).

teftiş ‘Denetim: “*Bizde on beş yıldır teftiş görmemiş daireler var.*” -M. Ş. Esendal’ (Türkçe Sözlük:1932).

→ (**Bkz. denetim**).

tek amaçlı ders ‘*discrete point test*’ (Demirel:121).

tek derslikli okul ‘Birden çok sınıfın ya da kümenin öğrencilerinin bir tek derslikte öğrenim yaptıkları okul türü. Genellikle köylerde olur’ (Öncül:1037, Demirel:121).

tek konulu test, benzeşik test ‘*homogeneous test*’ (Demirel:121).

tek okul sistemi ‘1. Zorunlu eğitim çağındaki yurdun tüm çocuklarının tek bir tür okulda eğitim görmesi, din, mezhep, sınıf vb. ayrılıklarına göre ayrı ayrı okullar açılmaması görüşü.

2. Orta öğretim basamağında öğretmen elden geldiği kadar genel ve mesleksi ayrı tür okullarda değil de çok amaçlı okul türünde bir çatı altında toplanması eğilimi. Bu eğilim ekonomi sağlama yanında demokrasinin de bir gereğidir. Bkz. çok amaçlı okul’ (Öncül:1039).

tek öğretmenli okul ‘Bütün sınıfları bir tek öğretmence okutulan ve yönetim işleri de aynı öğretmen yoluyla yürütülen okul’ (Oğuzkan:147, Öncül:1039, Demirel:121).

tek-çift puanlar ‘*odd-even scores*’ (Demirel:121).

teknik ‘Herhangi bir sanat, üretim ve öğretim etkinliği için başvurulması gereken beceri, işlem ya da yol’ (Oğuzkan:146, Türkçe Sözlük:1938): ‘‘*Üstbilişsel becerilerin uzman kişi tarafından çeşitli strateji ve tekniklerle öğretilmesi belirlenen yaklaşımlardan biridir*’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:3).

teknik eğitim ‘Mekanik alandaki uğraşlara, sanayi ile ilgili işlere veya uygulamalı bilim alanlarına ilişkin eğitim’ (Türkçe Sözlük:1938, Öncül:1038, Demirel:121).

teknik lise ‘Genel ve teknik eğitim dersleriyle öğrencilerini bir yandan orta kademe teknisyenlik görevleri için yetiştiren, bir yandan da özellikle teknik alanlarda yükseköğrenime hazırlayan ve birinci sınıfları meslek liseleriyle ortak olan bir ortaöğretim kurumu’ (Oğuzkan:146,Türkçe Sözlük:1938).

teknik okul ‘Öğrencilere teknik alanlarda kuramsal bilgilerle birlikte kılgsal bilgi ve beceriler kazandıran ya da birtakım uzmanlık dallarında eğitim veren okul’ (Oğuzkan:146).

teknik öğretim ‘Bir tekniğin ya da teknik yöntem ve becerilerin kazandırılmasına önem veren; mühendis, teknisyen ve işçi yetiştirmeyi amaç edinen öğretim alanı ya da türü’ (Oğuzkan:146).

teknik üniversite ‘Ağırlıklı olarak teknikle ilgili öğretimin yapıldığı yükseköğretim kurumu’ (Türkçe Sözlük:1938, Öncül:1039).

teknisyen okulu ‘*technician school*’ (Demirel:121).

teknoloji eğitimi ‘*technological education*’ (Demirel:121).

teknolojik eğitim ‘Kuramsal yönden gelişme yerine ilkelerin uygulanışına önem veren eğitim’ (Oğuzkan:147).

tekrar ve alıştırma ‘Bilgisayarların işlenmiş konularla ilgili araştırma ve tekrar yapma amacıyla kullanılması’ (Demirel:122).

telefonla öğretim ‘Bir uzaktan öğretim türüdür. Telefon bağlantısı ile öğretmen öğrenci ile görüşür, bir tür ders verir. Bu yola, engelli çocuklar ile okula gelemeyecek kadar uzak ve ıssız yerlerde oturan öğrenciler için başvurulur.

Okulla evin konuşmalarını sağlayan mekanik bir araç. Genellikle evde öğretimin bir parçası sayılır. Eşanlı. Telefon ile ders’ (Öncül:1040).

televizyon öğretmeni ‘*television teacher*’ (Demirel:122).

televizyonla eğitim ‘1. Televizyonun görsel-işitsel etki ve olanaklarından yararlanarak çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin gereksinimlerini karşılamak üzere televizyon yolu ile yapılan eğitim.

2. Kimi okul ve üniversitelerde, özellikle kalabalık sınıflarda birtakım derslerin kısa dalgalı televizyon programları ile verilmesi’ (Oğuzkan:147).

televizyonlu eğitim ‘*education through television*’ (Demirel:122).

tema ‘Bir ders programı, bir öğretim ünitesi, bir eğitim etkinliği için temel olarak benimsenen ve yinelenen düşünce ya da konu’ (Oğuzkan:147, Türkçe Sözlük:1945, Demirel:122).

temel beceriler ‘Üst basamak ilerlemeler için gerekli olan taban beceri. Örneğin okuldaki derslerde başarı sağlamak ya da ilerlemek için gerekli olan okuma, yazma, toplama, çıkarma... gibi ana beceriler’ (Öncül:1041, Oğuzkan:147, Demirel:122): ‘*Eğitim fakültelerinde eğitim gören öğrenciler için böyle bir dersin ilk yıl ve ilk yarıyla koyulmuş olması, dersin temel beceriler kazandırması açısından önemli olduğunun bir göstergesidir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:63).

temel beceriler testi ‘Okuldaki derslerde temel sayılan becerilerin ne kadar elde edildiğini ölçmek üzere hazırlanmış standart nesnel bir testtir. Okumada, dilde, matematikte, ders çalışma alışkanlık ve tekniklerinde gerekli olan beceriler... gibi’ (Öncül:1041, Demirel:122).

temel becerilerin öğretime geri dönüşü ‘*back-to-basics*’ (Demirel:122).

temel bilimler ‘Yükseköğretimde öğrencilerin seçtikleri, bilim dallarında başarılı bir biçimde öğrenim yapmalarını sağlamak amacıyla, gerekli temel bilgileri veren dersler’ (Oğuzkan:147).

temel ders ‘1. Gerek belli bir alanda derinleşmek için temel hazırlığı yapması, gerekse ilgili öteki dersleri öğrenmek için gerekli bir araç niteliği taşınması nedenleri ile belli alan için kesinlikle temel sayılan bir ders ya da birçok dersten biri.

2. Ara sıra, demokratik bir toplumda iyi yurttaşlar yetiştirmenin temeli sayılan ortak öğrenmeleri için asal olan dersler.

3. Toplumsal olayların çekirdeğini oluşturan derslerden biri. Aile yaşamı, yönetme, zevk alma, iletişim, tüketim.gibi. Ortak öğrenmeler ya da çekirdek derslerle karşılaştırmalıdır. Temel dersler tüm öğrenciler için alınması gerekli derslerden olabilir de olmayabilirde. Karşıtı: derinleme dersi, Eşanl. Temel kurs’ (Öncül:1042).

temel dersler ‘Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatım becerisini geliştirmeyi amaç edinen dersler, örneğin, okuma, yazma, sözlü-yazılı anlatım dilbilgisi ile aritmetik dersine verilen ad’ (Oğuzkan:147).

temel eğitim ‘1. Örgün eğitimden yararlanma olanağı bulamamış kimselere uygulanan ve onları toplumsal, ekonomik ve kültürel yönlerden aydınlatıp yetiştirmeyi amaç edinen eğitim.

2. Öğrencilere okuma-yazma, aritmetik, meslek becerileri, ev yönetimi, sağlık bilgisi, fen bilgisi, yurttaşlık bilgisi, din bilgisi alanlarındaki temel kavramları, bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla düzenlenen eğitim’ (Oğuzkan:147, Türkçe Sözlük:1938, Öncül:1042, Demirel:122): ‘*Bu şekilde örgütlenen eğitim sistemi, temel eğitim sonrasında gösterdiği ikilik nedeniyle ‘çatal sistem’ olarak adlandırılmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:46).

temel eğitim yasası ‘*basic education law*’ (Demirel:122).

temel kaynak ‘Eğitim araştırmalarında başvuru ve herhangi bir olay ya da olgu üzerinde doğrudan doğruya bilgi edinilmesini sağlayan belge, yapıt, yazı ve sözlü tanıklık’ (Oğuzkan:148).

temel kurs, temel dersler, çekirdek dersler ‘*core courses*’ (Demirel:122).

temel okuma kitabı ‘İlk okuma kitabına ya da kitaplarına dayalı olarak ve belirli yaşlardaki öğrencilerin en çok kullandıkları sözcükler göz önünde tutularak dizi biçiminde hazırlanan okuma kitapları’ (Oğuzkan:148).

temel öğretim ‘Temel eğitimin uygulanması’ (Türkçe Sözlük:1938).

temel yazım listesi ‘1. Öğrencilerin yazımını (imlasını) öğrenmesi gereken en önemli sözcükleri kapsayan sözcük listesi.

2. Belli bir okulda yazımı öğrenilmek gereken sözcüklerin listesi.

3. Günlük çalışmalarda, yazımı derste öğretilecek sözcüklerin listesi. Ders dışında yazımı öğretilecek sözcükler listesinin karşıtı.

4. Yazımda başarılı sayılmak için bir öğrencinin doğru yazması gereken sözcüklerin listesi. Örneğin: Ortaokulu bitirecek bir öğrencinin doğru yazması gereken bir yazım temel listesi vardır’ (Öncül:1043).

teneffüs ‘Temiz hava almak, dinlenmek için verilen ara: “Artık boyuna dua ediyorum, teneffüs zamanı gelse de çocuklar bahçeye çıksa ve civıltı başlasa diye” -N. F. Kısakürek’ (Türkçe Sözlük:1951, Öncül:1044).

teneffüs zili ‘Okullarda dersin bittiğini bildiren zil sesi’ (Türkçe Sözlük:1951).

teneffüshane ‘Genellikle okullarda, ders aralarında dinlenmek için öğrencilerin çıktığı salon veya bahçe: “Gezintilerini ve jimnastiğini üstü örtülü teneffüshanede yapıyordu.” -S. F. Abasıyanık’ (Türkçe Sözlük:1951).

teorik dal ‘Uygulama dışında kalan, düşünceye dayalı olan dal’. ‘Ortaöğretim uzun süreli teorik dal ve kısa süreli pratik dallar olarak iki paralel hat üzerinde toplanmıştır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:46).

tepe değeri (mod) ‘1. Gözlem sonunda elde edilen bir ölçüler dizisinde tipik ya da en çok yinelenen ölçüm.

2. Bir sıklık dağılımında yinelenişi en büyük olan puan’ (Oğuzkan:148, Demirel:123).

tepegöz ‘Derslerde, konferanslarda asetat üzerine yazılan yazıyı veya grafiği kuvvetli bir ışık kaynağı aracılığıyla perdeye yansıtan optik araç’ (Türkçe Sözlük:1954, Oğuzkan:148, Demirel:123).

tepegöz gösterici ‘Yaklaşık 25 sm karelik saydam bir levha üzerine yazılan her şeyi büyülterek ve karatmaya gerek duymadan yansıtan gösterici türü’ (Öncül:1044).

terbiye ‘Eğitim, görgü’ (Öncül:1047).

terbiyeli ‘1. İyi yetişmiş, eğitim görmüş.

2. Topluluk törelerine uygun davranan, kibar, nazik, uslu’ (Öncül:1047).

terbiyevi ‘Eğitimsel’ (Türkçe Sözlük -T-:1958, Öncül:1047).

terim ‘Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah: “Bazıları ise terimlerimizi milletlerarası esaslara bağlamak davasındadırlar.” -F. R. Atay’ (Türkçe Sözlük:1959, Demirel:123).

test ‘1. Kişilerin yetenek, bilgi ve becerileri ile anıklıklarını ölçmeye yarayan herhangi bir araç ya da yöntem.

2. Zihinsel bir çalışmanın niteliğini belirtmek ve saptamak amacıyla yapılan kısa yoklama.

3. Nesnel olarak değerlendirilebilen sınav sorularının tümüne verilen ad.

4. Sınav’(Oğuzkan:148, Türkçe Sözlük -T-:1966, Öncül:1048, Demirel:123): “Uygulanan test sonucunda, aritmetik ortalama, standart sapma ve öğrencilerin ham puanlarına bakılarak bu puanlarda en düşük olan iki sınıf belirlenmiştir” (S.A.Ü.E.F.D 16:5).

test açıklamaları ‘1. Bireysel test ile küme testinin uygulanışı sırasında, testi alanlara yapmaları ve yapmamaları gereken noktalar üzerinde ayrıntılı açıklamalar.

2. Test uygulayanlara, testin amacı, nitelikleri, normları ve uygulama sonuçları ile testin uygulanışı sırasında göz önünde tutulması gereken noktalar hakkında verilen ayrıntılı bilgi, açıklama. Test el kitabı ya da kılavuzu’ (Öncül:1048).

test alıştırması ‘Yapı ve hazırlanış bakımından ilişkili bir küme test sorusu: Bir okuma testinin ya da bir eşleştirme testinin başına konan soru örnekleri... gibi’ (Öncül:1048).

test alt bölümü ‘Bir testin içinde bulunan ve yoklanacak alanla ilişkili değişik konuları ölçmek üzere düzenlenen bölümlerden her biri’ (Oğuzkan:148, Demirel:123).

test anahtarı ‘Yanıt anahtarı, cevap anahtarı’ (Öncül:1048).

test bataryası ‘1. Bir tek puan verecek biçimde bir araya getirilmiş bir küme testi. Belirli bir amacı, yeteneği ya da özelliği ölçmede en çok verim sağlayacak bir derleme.

2. Bir oturumda uygulanacak olan birbiri ile ilişkili bir küme test’ (Öncül:1048, Demirel:123).

test defteri ‘Yanıt kağıdı ayrı ise test soru ya da ödevlerinin, değil ise ayrıca yanıtlama yerlerinin de yar aldığı defter’ (Öncül:1048).

test kağıdı ‘1. Basılı ya da çoğaltılmış bir test ya da sınav kağıdıdır. Sınav geçiren kimse bunun üzerine yanıtlarını ya da işaretlerini koyar ya da sınav yapanlar sınavı alanların tepkilerini bu kağıt üzerine işaretlerler.

2. Belli bir takım rutinelere göre sınava giren bireylerin tepkilerini yazmağa yarayan yaprak. Eşanl. Cevap ya da yanıt kağıdı’ (Öncül:1051).

test madde kartı ‘*test item card*’ (Demirel:123).

test maddeleri ‘*test items*’ (Demirel:123).

test maddesi ‘Bir testi oluşturan ve kendi başına puanlanabilen en küçük birime verilen ad’ (Oğuzkan:148).

test planı ‘Bir testin amacını, içerdiği toplam madde sayısını ve türünü, güçlük derecesini ve dağılımını, süresini, puanlama biçimini gösteren plan’ (Oğuzkan, Demirel:123).

test programı ‘Geniş anlamı ile, bir tek okul sistemi ya da sistemleri için uygulanacak değerlendirme işlemlerini düzene koyan bir programdır. Testlerin (genellikle nesnel olan) seçilmesi, uygulanması, puanlanması ve yorumlanmasını kapsar ve genel olarak oldukça büyük sayıda öğrenciye test vermeyi gerektirir’ (Öncül:1052).

test puanları ‘*test scores*’ (Demirel:123).

test takımı ‘*battery of tests*’ (Demirel:123).

test uygulama kolaylığı ‘*test usability*’ (Demirel:123).

test uygulaması ‘*test administration*’ (Demirel:123).

test yanlılığı ‘*test bias, differential test functioning*’ (Demirel:123).

test yapısı ‘*test construction*’ (Demirel:123).

testin değerlendirilmesi ‘Geçerlik, güvenilirlik, uygulama ve puanlama kolaylığı, normlarının elverişli oluşu, eş takımlarının bulunması ve yorumlama kolaylığı... gibi özellikler yönünden bir testin değerini deneysel ya da nesnel biçimde belli etme işi’ (Öncül:1051, Demirel:123).

testler ‘Eğitim ve psikolojide insanların çeşitli özelliklerinin ölçülmesinde kullanılan ölçme araçları’ (Demirel:123).

testleri standartlaştırma ‘Bir testi uygulamak ve puanlamak için değişmez yollar saptamak’ (Öncül:1051, Demirel:123).

testlerin uygulanması ‘*administration of the tests*’ (Demirel:123).

test-tekrar test güvenilirliği ‘*test-retest reliability*’ (Demirel:123).

test-tekrar test yöntemi ‘*test-retest method*’ (Demirel:123).

teşekkür ‘Teşekkürname’ (Türkçe Sözlük:1967).

teşekkürname ‘Okullarda belli bir başarı düzeyinin üzerine çıkan öğrenciye karnesiyle birlikte verilen belge, teşekkür’ (Türkçe Sözlük:1967).

tez ‘Üniversitelerde ve yüksekokullarda öğrencilerin ya da öğretim üyelerinin hazırlayıp kimi zaman bir sınav kurulu önünde savundukları bilimsel yapıt’ (Oğuzkan:149, Türkçe Sözlük:1971, Öncül:1054, Demirel:123).

tez yazısı ‘Doktora çalışmalarının bir parçası olan özgün inceleme ve araştırmaya dayanan yapıt. Kimi zaman yazılı ödev ya da tez ile eşanlamda kullanılır. İnceleme yazısı’ (Öncül:1054, Demirel:123).

ticaret eğitimi ‘Bireylerin, ticaret etkinliklerini doğru olarak anlamalarına, sanayi, tarım ve hizmet kesimlerince üretilen mal ve hizmetlerden daha etkili biçimde yararlanmalarına yardım etmek amacını güden eğitim’ (Oğuzkan:149).

ticaret lisesi ‘Öğrencileri, genel eğitim ve meslek eğitimiyle, iş yaşamına ve yetenekleriyle ilgili bir yükseköğretim kurumuna hazırlayan, ortaokula dayalı meslek okulu’ (Oğuzkan:149, Demirel:124): ‘‘Çatalın meslek lisesi kolunda yer almasına rağmen imam hatip liseleri, ticaret liseleri gibi meslek liseleri kendine özgü özellikler taşımaktadır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:56).

ticaret meslek lisesi ‘Öğrencileri, kamu ve özel sektörün iş alanlarına kaliteli eleman olarak yetiştiren, ilk öğretim üzerine üç yıl öğrenim veren meslek liseleri’ (Demirel:124).

ticaret ve turizm eğitimi ‘*commercial and tourism education*’ (Demirel:124).

tilmiz ‘Öğrenci’ (Türkçe Sözlük:1982).

tilmizlik ‘Öğrencilik: “*Tilmizliğe namzet olarak gösterecekleri gençleri yakından görüp beğendiğini ayırır.*” -Y. K. Beyatlı’ (Türkçe Sözlük:1982).

tipik durum örnekleme ‘Araştırmacının yeni bir uygulamayı ya da bir yeniliği tanıtmaya amacıyla bu uygulamanın yapıldığı grubu ya da yeniliğin olduğu bir dizi durum arasından en tipik bir ya da birkaç tanesini saptayarak çalıştığı amaçlı örnekleme türü’ (Demirel:124).

toplantı ‘1. Birbirlerini görüşüp işitecekleri büyüklükteki bir yerde birden çok insanın belli bir amaç için buluşması, bir araya gelmesi, birleşimi, oturumu. (Derslere başlamadan önce birden çok sınıfın ya da tüm okul öğrencilerinin bir araya gelmesi, ant içme törenleri vb.gibi)

2. a. Belli bir konuyu ele almak üzere, yetişkin ya da genç, bir küme bireyin bir araya gelmesi.

b. Çocuk gelişimi sorularının ve programının çocuk gereksinmelerine uygun olup olmadığını tartışmak ve değerlendirmek amacı ile öğretmenlerin ya da öğrencilerin ana-babaların bir araya gelmeleri.

c. Öğrencilerin, öğretmenlerin kılavuzluğu altında, okul çalışmalarını tartışmak ve değerlendirmek üzere bir araya gelmeleri’ (Öncül:1057).

toplantı odası ‘Bir ödev ya da proje hazırlamak için kitaplıkta küçük kümelerin çalışması için ayrılmış (genellikle okul kitaplığında) bir oda’ (Öncül:1057).

toplantı salonu ‘Görüşüp tartışmaları, eğlenmeleri, ders görmeleri ve daha başka büyücek küme çalışmalarında kullanmaları için öğrencilerin toplandığı salon ya da özel toplantı yeri’ (Öncül:1058, Oğuzkan:149).

toplulu çalışma ‘1.Üniversitelerde ve yüksekokullarda, bir öğretim üyesinin yönetimi altında birtakım konu ve sorunlar üzerinde öğrencilerin yaptıkları incelemelerle ilgili olarak rapor hazırlama ve tartışma biçiminde yürütülen küme çalışması.

2. Orta dereceli okullarda öğrencilerin, öğretmenlerin gözetimi altında, özgürce ve isterlerse bireysel olarak çalışmalarını için ayrılan özel saatlere verilen ad' (Oğuzkan:149, Öncül:1058).

toplu dosya 'Her öğrenciye değgin temel bilgileri geçirmek üzere bastırılmış bir fiş ya da karttır. Genellikle ilkokula girişten ortaöğrenimin bitimine kadar öğrenci ile ilişkili (aile ve sağlık durumu, zeka ve yetenekleri, meslek tasarıları, kişisel durumu, derslerde gösterdiği başarı, ders dışı faaliyetleri...gibi) her türlü önemli bilgiyi derleyen bir karttır. Bu dosya genellikle kılavuzluk işleri gören yetkililerin eli altında bulunur. Eşanl. Toplu dosya kartı' (Öncül:1058).

toplu etkinlik üniteleri 'Öğrencileri kümeler halinde araştırma ve inceleme çalışmalarına yönelten öğretim üniteleri' (Oğuzkan:149).

toplu öğretim 'Bilimin gelişmesi ile bunların temsilcisi olan derslerin okul programlarında gittikçe artan bir sayıda çoğalmasına bir tepki olarak ve ruhbilimin öğrenme konusunda ortaya koyduğu veriler sonucu öğretim konularının birbiri ile ilişkisi olmayan birimler ya da dersler olarak değil de, birbirini tamamlayan ve bir bütün oluşturacak biçimde ele alınması ilke ve yöntemi. Özellikle ilkokullarımızın birinci döneminde dersler bu ilkeye göre toplulaştırılmış bulunmaktadır. Bu ilkenin ortaokullara da sokulması eğilimi güç kazanmaktadır' (Öncül:1061).

toplu program '1. Dersler arasındaki geleneksel sınırları büyük ölçüde kaldıran ve inceleme birimleri temeline dayanan bir öğretim programıdır. Bu programda birimlerde yer alan konular birçok ders alanlarından seçilerek bir bütün, bir öğrenme yaşantısı oluşturacak biçimde düzenlenmiştir.

2. Güzel sanatlar eğitiminde, heykel ve mimarlığın uzmanlık alanlarından seçilerek bir bütün olarak ele alınan konular: Müzik, yazın, resim, yonut ve mimarlığın uzmanlık alanlarının sınırları hesaba katılmadan, öğrencinin tüm alan hakkında tam bir görüş kazanmasını sağlayacak biçimde, bir araya getirilip kaynaştırılması ve bu alanların ortak anlatım ilke, biçim ve türlerinin incelenmesi' (Öncül:1061).

topludosya 'Öğrenciye etkili bir biçimde yardım edebilmek için onun sağlık, aile, devam, başarı vb. yönleriyle ilgili olarak derlenen bütün önemli ve anlamlı bilgilerin düzenli biçimde özetlenip yazıldığı dosya' (Oğuzkan:149).

toplulaştırılmış program ‘Birbiri ile sıkı ilişkisi olan alanları kaynaştırma çabasında olan bir program hazırlama yolu. Birbiri ile ilişkisi olan birden çok ders, geniş bir tek alan olacak biçimde birleştirilir. Örneğin okuma, yazma ve öteki dil çalışmaları dil sanatları adı altında bir tek geniş alan haline getirilir. Bunun altında yatan düşünce şudur: Yaşamda karşılaşılan sorunlar türlü ders konularını beraberce ilgilendirir ve dersler sorunlara yanıt vermeli ve önemli yaşam sorunları etrafında toplanmalıdır’ (Öncül:1058).

topluluk eksenli okul ‘Yalnızca okul çağındaki çocukları değil, bir topluluğun her yaştaki insan ve kümelerine, gece gündüz hizmet etme çabasında olan okul. İşliğı, kitaplığı, yüzme havuzu, spor ve toplantı salonları ile öteki odaları topluluğun insanlarına açıktır. Ara sıra topluluk okulu ile eşanlamda kullanılmaktadır’ (Öncül:1059).

toplum bilgileri ‘Öğrencileri toplumsal yönden eğitmek, onlara içinde yaşadıkları toplumun yönetim düzeni, ekonomik özellikleri, geçmişi üzerinde gerekli bilgi ve anlayışları kazandırmak, yurttaşlığın hak ve görevlerini kavratmak amacıyla ilk ve ortaokullarda okutulan, konuları genellikle tarih, coğrafya, ekonomi ve hukuk gibi bilim dallarından yararlanılarak seçilen ders’ (Oğuzkan:149).

toplum bilgileri odası ‘İçinde kaynak ve başvuru kitapları ile dergi, model, harita vb. ders araçlarının bulunduğu, öğrencilerin bireysel olarak ya da kümeler halinde toplum bilgileri konuları üzerinde incelemeler yaptığı özel oda’ (Oğuzkan:150).

toplum merkezli eğitim programı (yetişek) ‘*social centered curriculum, community centered curriculum*’ (Demirel:124).

toplum merkezli okul ‘*community centered school*’ (Demirel:124).

toplum ruhbilimi ‘Tarih, ekonomi, toplumbilim ve ruhbilim gibi toplum içindeki küme etkinliklerini, insan ilişkilerini ve toplum yaşayışını inceleyen bilimlere verilen genel ad’ (Oğuzkan:150).

topluma dönük program ‘Büyük ölçüde toplumsal amaçlara dayalı derslerden ya da korkulardan oluşan ve öğrenciyi toplumun istediğı bir kişi olarak yetiştirmeyi öngören öğretim programı’ (Oğuzkan:149).

toplumbilim ‘İnsan topluluklarının yaşayışı ve bu toplulukları yöneten yasalar üzerinde öğrencilere gerekli bilgi ve görüşleri kazandırmak amacıyla lise ve dengi okullar ile kimi yüksekokullarda okutulan ders’ (Oğuzkan:150).

toplumsal eğitim ‘Toplumun okul dışındaki özel ve resmi kuruluşların katkısı (türlü yardım ve hizmet kuruluşları, dernekler vb.gibi) ile yapılan bireyin eğitime, kendisinin ve ailesinin elinde olmadan, etkisi olan türlü etmenlerin (toplumsal ve ekonomik durum, işsizlik, boşanmalar, fakirlik, hastalık, özürllük vb. gibi) zararını azaltmağa ya da kaldırmağa yönelik eğitim çabaları ile bu tür çabaların ilke ve yollarını araştıran pedagoji dalı. Toplumsal pedagoji. (Bireyi odak yapan eğitimin karşıtı olan bu eğitim türü özellikle savaşlarda sanayileşme ve kentleşmenin doğurduğu kentleşmenin doğurduğu koşullara bir tepki olarak güç kazanmıştır. Tarihi oldukça eskidir.)’ (Öncül:1066, Demirel:124).

toplumsal gelişme ‘*social development*’ (Demirel:124).

toplumsal oyun ‘Öğrencilere, insan ilişkileri konusunda daha çok bilgi, beceri ve anlayış kazandırmayı öngören ve oyun tekniklerinden yararlanma temeline dayalı deneysel bir eğitim yöntemi.’ (Oğuzkan:152).

toplumsal öğrenme ‘Bireyin, toplumsal çevreye uyumu sırasında edindiği bilgi ve beceriler’ (Öncül:1073).

toplumsal pedagoji ‘1. Toplum için insan yetiştirme bilgisi.

2. Okul ve aile dışında kalan toplumun ve onun örgütlerinin sağladığı eğitim bilimi. Bkz. toplumsal eğitim’ (Öncül:1074).

toplumsal program ‘Öğretimde toplumsal koşulların, güçlerin, çelişkilerin, eğilimlerin ayrı ayrı incelenmesine, bunlar arasındaki ilişkilerin araştırılmasına ve toplumsal gelişme sürecinin gözden geçirilmesine önem verilen program’ (Oğuzkan:153).

toplumsal ve eğitsel koşutçuluk ‘Eğitim programlarının içeriği ile yürürlükteki toplumsal ülküler arasındaki uyum ve tutarlık’ (Öncül:1077).

toplumsallaştırma ‘Toplumun değer yargılarına uygun duruma getirme, sosyalizasyon’ (Türkçe Sözlük -T-:1994).

toplumsallaştırılmış öğretim ‘Sınıfın öğrencilerinin, derslerin planlanması, tartışılması ve yürütülmesine, katıldıkları bir öğretim. Öğretmenin etkin, sınıf üyelerinin edilgin kaldığı öğretimin karşıtıdır’ (Öncül:1072).

toplüöğretim ‘İşlenen konuların dikkate alınması gereken organik bir yapısı bulunduğu, öğretimde ayrıntıların birbirlerine eklenmesi yerine daha önceden bütünün bilinmesinin ve

anlaşılmasının zorunlu olduğu düşüncesine dayanan, çocukların özellikle temel eğitimleri sırasında başvurulan bir öğretim yolu' (Oğuzkan:153).

toplutartışma 'Belli bir konu üzerinde birbiri ardına yapılan konuşmalardan oluşan ve kimi durumlarda sınıf ya da okul içi etkinliklerde yararlanılan bir küme tartışması' (Oğuzkan:153).

toplutest 'Türlü işlevleri ölçen soruların birkaç bölümde sunulması yerine bütün soruların birbirini izlediği ve uygulama sonunda tek bir puanın elde edildiği test türü' (Oğuzkan:153).

t-puanı '1. Ortalaması 50 ve standart kayması 10 olan bir standart puandır. Bu, ham puanın çizgisel bir çevirisidir ve şu formülle hesaplanır.

$$T = \frac{X.M}{\sigma} + 50$$

Burada X ham puan, M ortalama, σ ise standart kaymadır.

2. Ortalaması 50 ve standart kayması 10 olan normalleştirilmiş bir standart puandır. Normal eğrideki z-puanı değerlerine eşit yüzde değerler verme yolu ile dağılışı normalleştirilmiştir' (Öncül:1047, Demirel:103).

t-puanları '*t-scores*' (Demirel:125).

t-testi 'İlişkili 2 örneklem ortalaması arasındaki farkın birbirinden anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını anlamak için kullanılan test'. '*Erişi testinin öntest ile sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için t-testinden yararlanılmıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:67).

trafik ve ilkyardım eğitimi '*traffic and first-aid training*' (Demirel:125).

transfer 'Bir durumdaki öğrenmelerin ya da öğrenme yaşantılarının bir başka durumdaki öğrenmeleri ya da edimi etkilemesi' (Demirel:125) : '*Yapılandırıcılıkta bilginin tekrarı değil, bilginin transferi ve yeniden yapılandırılması söz konusudur*' (S.A.Ü.E.F.D 16:92).

tutanak '1. Bir kurulun, komitenin ya da toplantının oturumlarında yapılan konuşmaların tutanağı. Genellikle toplantının yazmanınca hazırlanır ve toplantıyı yapan toplulukların bir sonraki oturumunda onaylanır. Ya toplantıda konuşulanların tümünü (steno ya da ses alma bandı ile) ya da sadece varılan kararları kapsar.

2. Genel olarak, bir gözlem, bir deney ya da sınav ve olaydan hemen sonra bir ya da daha çok kimsenin söylediği, yazdığı ya da yaptığı şeylerin özgün ve ayrıntılı biçimde saptanması.

3. Doldurulmuş anket ya da yanıt kağıtları.

4. Öğretmen yetiştirmede ve araştırmalarda, konuşulanların ya da sınıf tartışmalarının yazılı, ses ve video bantlarına alınmış tutanakları. Gerektiği zaman bunlar yeniden gözden geçirilir' (Öncül:1081).

tutarlık '1. Uygunluk, insicam.

2. Anlatımın konuyla bağdaşması, insicam' (Türkçe Sözlük:2011).

tutarlılık '*consistency*' (Demirel:125).

tutum ölçeği 'Tutumları ölçme amacıyla geliştirilmiş bir tür ölçme aracı' (Demirel:125).

tutum testi '*attitude test*' (Demirel:125).

tüm sınıf çalışması '*whole-class setting*' (Demirel:125).

tüm yıl çalışan okul 'Programını tüm yıla dağıtarak, takvim yılı içinde aralıksız çalışarak bitiren türden bir okul' (Öncül:1086, Demirel:125).

tümce tamamlama testi 'Öğrenciden kısa tümceleri tamamlaması istenilen ve kimi durumlarda sözlü olarak da uygulanabilen bir yansıtıcı teknik ya da test türü' (Oğuzkan:154).

tümce yöntemi 'Okuma öğretiminde öğrencilere gerekli becerilerin, sözcük tanımaya ve çözümlenmeye geçmeden, tümce bütünlüğü içinde kazandırılması amacını güden yöntem' (Oğuzkan:154).

tümdengelim '1. Genel ve yaygın anlamda, genel ya da evrensel önerilerle başlayan ve belli sonuçlara varan ve usavurma yolu. Dolaylı olarak tümevarım yönteminin karşıtı.

2. Daha doğru anlamda, önermelerde zorunlu olarak yer alan sonuçlardan çıkarılan anlam. Bu anlamda tümdengelim önermelerinin doğru ya da yanlış olduğu ile ilgilenmez, geçer ve gerekli anlam çıkarma ile ilgilenir. Öte yandan tümevarım önermelerinin gerçekten doğru olup olmadığı ile, başka bir deyişle olası olan anlam çıkarmalarla ilgilidir. Varsayım ya da varsayımlar düzenleme' (Öncül:1085, Türkçe Sözlük:2018).

tümdengelim yaklaşımı ‘Tümdengelim yöntemi’ (Öncül:1085).

tümdengelim yöntemi ‘1. Kurulu ya da tahmin edilen ilkelerden belirli uygulama ya da sonuçlar çıkararak inceleme, araştırma ve tartışma yöntemi.

2. Kurallardan ya da genellemelerden örneklere giden ve daha sonra da sonuçlara, genellemelere varan bir öğretim yöntemi. Karşıtı: tümevarım yöntemi’ (Öncül:1085, Demirel:125).

tümdengelimci ‘*deductive*’ (Demirel:125).

tümevarım ‘Teklik olandan, özel olandan genel olana giden, tek tek olgulardan genel önermelere varan yöntem, istikra, endüksiyon’ (Türkçe Sözlük:2018, Öncül:1086, Demirel:125).

tümevarım yaklaşımı ‘Tümevarım yöntemi’ (Öncül:1086).

tümevarım yoluyla ‘*inductively*’ (Demirel:125).

tümevarım yöntemi ‘1. Öğretimde örneklerden, sorunlardan, olaylardan ve özel durumlardan başlayarak genel sonuçlara, kurallara ya da kanılara varma yolu.

2. Özel durumlardan genel bir sonuca erişmek için yapılan, usavurmaya dayanan bir çalışma, araştırma ve tartışma yöntemi’ (Oğuzkan:154, Öncül:1086).

tümleşik dil becerileri ‘Dilin dört temel beceri alanı olarak kabul edilen dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin işlevsel bütünlüğü’ (Demirel:125).

tümleşik eğitim programı ‘*integrated curriculum*’ (Demirel:125).

tümleşik program ‘Okulca öğrencilere kazandırılması istenilen tüm bilgi, beceri ve tutumların, alışlagelen ders alanları sınırlarına bağlı kalmaksızın, çok geniş inceleme alanları çerçevesinde ve bu alanların gerçek yaşam durumlarındaki karşılıklı ilişkilerine göre okutulmasını sağlamak amacıyla hazırlanan program’ (Oğuzkan:154).

tüm-parça-tüm yöntemi ‘Çocuklara okuma öğretimde uygulanan çağdaş çözümleme yöntemi. Önce sözcük ya da tümcelerle başlanır, sonra sözcük çözümlemelerine geçirilir ve en sonunda sözcükler yerine düşünce kümelerinin okunmasına ağırlık verilir’ (Öncül:1086).

tümel değerlendirme ‘*portfolio assessment*’ (Demirel:125).

türdeş küme ‘1. Belirli bir özellik ya da birçok özellikler bakımından üyeleri arasında ileri derecede benzerlik bulunan küme.

2. Pek az değişiklik, başkalık gösteren öğrenci kümesi’ (Oğuzkan:154).

türdeş kümeleme ‘1. Öğrenmeye etki yapan bir takım etmenler açısından öğretim amacı ile öğrencileri, birbirine oldukça benzerlik gösterecek yolda sınıflandırma.

2. Derslerde ya da yaşantı alanlarında verileri, parçaları arasında, güçlük derecesi, yararlılık ya da öğrencileri ilgilendirme..gibi bir ya da daha çok özellik bakımından oldukça benzerlik sağlayacak yolda, küme ya da bölümler olarak örgütlenme işlemi’ (Öncül:1086).

türdeş olmayan kümeleme ‘Öğrencileri, birbirine hiç benzerlik göstermeyen birtakım kümeler biçiminde, sınıflama. Eşanlı. Ayrışık kümeleme’ (Öncül:1086).

türdeş yetenek kümelemesi ‘Aynı takvim yaşındaki tüm çocuklardan genel yetenek temeline göre sınıflar oluşturma uygulaması. Kurulacak sınıfların şube sayısı, o yıl okula alınan yaş kümesindeki çocuk sayısına ve dersliklerin büyüklüğüne göre değişir. Şubeler yüksek, orta, düşük..gibi türdeş yeteneklere göre oluşur. Öğretmenler bu tür sınıflarda ders vermenin kolay olduğu düşüncesinde iseler de kimi öğretmen ve ana-baba buna karşıdır’ (Öncül:1087).

türkçe öğretimi ‘Ana dili Türkçe olanlarla olmayanlara Türk dilini öğretmek. Türk okullarında ilkokulun ikinci döneminde bu adla bağımsız bir ders olarak programlarda yer almıştır ve tüm ortaöğretim okullarında okutulur. Ana dili Türkçe olmayanlara Türk dili, duyulan gereksinmeye göre, genellikle azınlık ve yabancılara, yurtiçi ve yurt dışında türlü kurs ve kurumlarda öğretilir. Ana dili Türkçe olanlarla olmayanlara bu dersin öğretiminde tamamiyle değişik yöntemler kullanmak gerekir. Okul ayrımı yapmaksızın bu dersin belli başlı amaçları şöyle özetlenebilir: Dillerini ve okuduklarını tam ve doğru olarak anlamayı sağlamak, dilek, düşünce ve yaşantılarını yazım, şive ve dilbilgisi yanlış yapmadan sözle ya da yazı ile tam ve açık olarak anlatabilecek duruma getirmek, onlarda dinleme ve okuma alışkanlıklarını ve zevkini yaratmak ve bu yolla yaşamlarını zenginleştirmek, okuma, yazma ve konuşmada karşılaşacakları güçlükleri kendi başlarına yenmenin yollarını kavratmak ve anadil Türkçeyi sevdirmek’ (Öncül:1087).

tüzük ‘Herhangi bir kurumun veya kuruluşun tutacağı yolu ve uygulayacağı hükümleri sırasıyla gösteren maddelerin hepsi, nizamname, statü: “Bu, çok ucuz bir amatör ressam tüzüğüdür.” -H. Taner’ (Türkçe Sözlük:2024, Demirel:125).

U

ulusal

* **ulusal eğitim** ‘1. Ulus kavramı, kendinden önce var olan ve kan akrabalığı ile üzerinde yaşanan toprak ilkesine bağlı halk topluluğu kavramı kök ekine dayanır. Ulus, bunun anlıksal ya da ruhsal yanısıdır. Ulusal eğitim, ulusal duygu ve bilinci yaratma görevi ile karşı karşıyadır. Bu bakımdan ulusal bilinç ve çıkarları ön planda pekiştirme amacını güder. Bu da, halk içinde canlı olarak yaşayan dil, gelenek, sanat, şarkılar, yazın ve tarih... gibi ürünleri aktarma ve ulusun kendine özgü değerlerini belirtme ile olur. Bu iş de adım adım aile ve yakın yurttan başlayarak tüm ülkeye yaygın olan değerler kişilere mal edilmekle gerçekleştirilir. Ulusun değerlerini benimsenme ve kendini ona adama, ulusal eğitimin temel taşıdır.

2. Bir ülkenin özgün eğitim kurumlarının tümü, eğitim düzeni’ (Öncül:1092).

* **ulusal güvenlik bilgisi** ‘Öğrencilere savaş teknikleri, çağdaş savaş araçları ve silahlı kuvvetler üzerine bilgi vermek; onları ruh ve düşünce bakımından yurt savunmasında görev almaya hazırlamak amacını güden ve orta dereceli okullar ile üniversite ve yüksekokullarda okutulan ders’ (Oğuzkan:154).

uluslararası eğitim ‘1. Uluslararası ilişkilerde rol oynayan eğitsel, toplumsal, siyasal ve ekonomik güçlerin incelenmesi. Bu incelemelerde eğitim güçlerinin rol ve gizil gücüne özel bir önem verilir.

2. Öğretim gereçleri, teknikleri, öğrenci, öğretmen ve teknisyen değiş-tokuşu yolları ile karşılıklı anlayış geliştirmeğe yarayan uluslararası programlar.

3. Karşılaştırmalı eğitim ile eşanlamdadır’ (Öncül:1092, Oğuzkan:155, Demirel:126).

uluslararası lise olgunluk sınavı ‘*international baccalaureate exam*’ (Demirel:126).

ussal öğrenme ‘Konuyu anlamaya ve konuda yer alan öğelerin birbiri ile olan ilişkilerin kavramağa dayalı öğrenme. Anlamlı öğrenme’ (Öncül:1096).

u-t bağlantısı ‘Öğrenmelerde, uyarıcılarla tepkiler arasındaki bağlantıyı betimlemede kullanılır’ (Öncül:1097).

uyarı ‘1. Bir durum karşı, beklenen tipik (olağan) tepkinin az çok engellenmesi biçiminde görülen, duygusal ya da anlksal tutum. (Kassal tepkide duraklama söz konusudur.).

2. Bir disiplin suçu işlemiş öğrencilere davranışlarının kusurlu olduğunun, yazı ile bildirilmesi (Yerine göre yönetici ve öğretmenlerce yerine getirilir.) Eşanl. Dikkat çekme’ (Öncül:1098).

uyarıcı sönüşümü ‘1. Öğrenciye ipucu verme, yol gösterme... gibi yardımlarda bulunma işini, bu yardımlar olmadan sorunu çözme durumuna gelinceye kadar, düzenli olarak azaltma yolu.

2. Yeteri kadar pekiştirmede bulunmama sonucu bir uyarıcı ile ona yapılan tepki arasındaki bağlantıyı giderek azaltma. (Bu yöntemi Amerikalı ruhbilimci F. B. Skinner bir programlanmış öğrenme terimi olarak ileri sürmüştü ve salık vermiştir, ama bugün bir çok öğrenme durumlarına da uygulanabilir.)’ (Öncül:1099).

uyarıcı-tepki pekiştirmesi ‘Skinner’in geliştirdiği bir davranışçı öğrenme modelidir. Deneğe sunulan bir uyarıcıya yapılan tepki bir ödülle pekiştirilince öğrenme gerçekleşmiş olur’ (Öncül:1099).

uyarımsız öğrenme ‘Edimsel öğrenme’ (Öncül:1101).

uyarlama eğitimi ‘Görevlilerin işlerine alıştırmaları ve bağlanmaları, iş sorumluluğunu benimsemeleri, görev sırasında karşılaşılabilecek sorunları kolaylıkla çözebilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve anlayışların kazandırılması amacıyla yapılan bir eğitim türü’ (Oğuzkan:156, Demirel:126).

uyarlanabilirlik ‘*adaptability*’ (Demirel:126).

uyarlayıcı test ‘*adaptive test*’ (Demirel:126).

uyarma ‘Bir disiplin suçu işlemiş olan öğrenciye davranışının kusurlu olduğunun yazılı olarak bildirilmesi’ (Oğuzkan:156, Türkçe Sözlük:2041).

uygulama ‘1. Öğrencilerin kuramsal olarak öğrendikleri ilke ve yasaların derslik içinde ya da dışında doğrulanması için yapılan çalışmalar.

2. Öğretmen adaylarının çevrelerindeki okullara giderek türlü öğretim yöntem ve tekniklerini belki bir programa göre kullanmaları’ (Oğuzkan:156, Öncül:1102, Demirel:126).

* **uygulama bahçesi** ‘Okullarda, özellikle köy okullarında başta tarım ve hayat bilgisi dersleri olmak üzere, öğretilenleri kullanma amacı ile yararlanılan bahçe’ (Öncül:1102, Oğuzkan:156).

* **uygulama çalışmaları** ‘1. Resim, iş, el, kağıt, ağaç, telişleri vb. gibi el becerisi geliştirmeyi amaçlayan derslerin genel adı.

2. a. Fizik, kimya, ruhbilim vb gibi kuramsal derslerle ilgili olarak, aynı ya da ayrı saatlerde yapılan uygulamalar.

b. Günlük ders çizelgelerinde bu tür çalışmaları belirten ders adı.

c. Öğretmen yetiştiren kurumlarda: Uygulama ya da staj çalışmaları’ (Öncül:1103).

* **uygulama çalışması** ‘1. Alan çalışması (c) ile eşanlamdadır.

2. Meslek eğitiminde, el becerileri geliştirmede üretim işlerini tamamlayıcı nitelikteki işlemler ve işler. (Genel olarak döküntü gereçler üzerinde yapılır.)

’ (Öncül:1103).

* **uygulama dersi** ‘Ders uygulama programının gereği olarak öğretmen adaylarının ders verdiği saat’ (Öncül:1103, Oğuzkan:156, Demirel:126).

* **uygulama dönemi** ‘Deneylerde çocuklara konuyu ya da konuları tanıtmak için harcanan zaman. Bundan edinilecek sonuçlar yorumda hesaba katılmaz’ (Öncül:1103).

* **uygulama geçerliği** ‘Görgül geçerlik’ (Öncül:1103).

* **uygulama grubu** ‘Uygulama kümesi’ (Öncül:1103).

* **uygulama kümesi** ‘DeneySEL bir yöntemin ya da düzenin denenmesinin yapıldığı bir küme, deneme kümesi’ (Öncül:1103).

* **uygulama okulu** ‘1. Genellikle öğretmen yetiştiren kurumlarda deneyimli öğretmenlerin gözetimi altında öğrencilere öğretim yöntemlerini görme ve ders verme olanağı sağlayan bir ilkokul ya da orta dereceli okul.

2. Dar anlamı ile, öğretmen yetiştiren kurumların öğrencilerinin öğretim yöntemleri uygulamasında bulunduğu bir okul. (Genellikle öğretmen yetiştiren kurumun savunduğu yöntem ve süreçler uygulanır.) Deneme okulu ile eşanlamdadır’ (Öncül:1104, Oğuzkan:156).

* **uygulama öğrencisi** ‘Öğretmen yetiştiren bir kurumda bir öğretmenin ya da başka bir yetkilinin gözetimi altında öğretmenlik uygulamalarında bulunan öğretmen adayı’ (Öncül:1104).

* **uygulama öğretimi** ‘Bu terim ara sıra öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmen adaylarının sadece sürekli ders uygulama çalışmalarını kapsamak üzere kullanılır. Bundan daha geniş ve bunu da kapsayıp ders gözleme ve kısa süreli ders verme çalışmalarını da içine alan uygulama çalışmaları terimi ile eşanlamda değildir’ (Öncül:1104).

* **uygulama öğretmeni** ‘Öğretmen adaylarının ders uygulamaları sırasında onlara kılavuzluk eden deneyimli orta öğretim öğretmeni’ (Öncül:1105, Demirel:126).

* **uygulama sınıfı** ‘1. Öğretmen yetiştiren kurumların doğrudan doğruya okulların çalışmalarına katılma olanağı sağlayan bir ders ya da çalışma türü.

2. Öğretmen adaylarının üzerinde uygulama çalışmaları yaptıkları sınıf ya da öğrenci kümesi’ (Öncül:1105, Demirel:126).

uygulamak ‘Kuramsal bir bilgiyi, ilkeyi, düşünceyi herhangi bir alanda hayata geçirmek, tatbik etmek: “*Nitekim bilge bunu açıkça söylemekle kalmaz, tamı tamına uygular da.*” -N. Uygur’ (Türkçe Sözlük:2042, Demirel:126).

uygulamalı

* **uygulamalı araştırma** ‘Bir temel araştırmayla elde edilen bulguların kılıfsal bir amaçla yeni durumlara uygulanmasına yönelik bir araştırma türü’ (Oğuzkan:156).

* **uygulamalı dersler** ‘İşlik, laboratuvar, alan çalışmaları ve araç-gereç kullanmayı gerektiren türden dersler. Resim-iş, tarım, biçki-dikiş, yemek pişirme vb..gibi’ (Öncül:1104, Oğuzkan:156).

uykuda öğretme ‘Uyku zamanının sağaltım ya da eğitim amaçları için kullanılmasıdır. Bugün bu alanda en çok kullanılan aygıt özel bir ses alma makinesidir. Daha önce banda alınmış dersler ya da aşılacak istenen düşünceler, yastığın altına yerleştirilen bir sesyayar ile verilir. Henüz deneme aşamasında olan bu teknik, öğretilcekleri aşılama temeline dayalı bir eğitime yoludur. Fısıldama ile öğretim adı da verilen bu yöntemin sakıncaları da vardır: Yaşama akışını bozması. gibi. Bu tekniği 1932’de Huxley önermiştir’ (Öncül:1108).

uyum ‘Birey ile dünya arasındaki harmoni. Bireyin harmoni elde etmek ve sürdürmek için kendini ve çevresini değiştirmeye çalışma süreci’ (Demirel:127): ‘‘Okulun bilgi toplumuna uyum sağlaması, hem bilgi toplumunun kültürüne uyması hem de oluşturacağı örgütsel kültürde yetişen insan tipinin bilgi toplumuna uygun olmasına bağlıdır’’ (S.A.Ü.E.F.D 16:27).

* **uyum envanteri** ‘*adjustment inventory*’ (Demirel:127).

* **uyum sınıfı, yönlendirme sınıfı** ‘Okuldaki ilerlemeleri engellenmiş olan öğrencilere giderici öğretim veren özel bir sınıf türü’ (Öncül:1113, Demirel:127).

uyumsuz çocuk ‘1. Öteki çocukların normal etkinliklerine katılamayacak kadar davranış ayrılığı olan çocuk.

2. Ayrık davranışlarına yol açan ve öğrenmesini, gelişmesini ve büyümesini engelleyen köklü ruhsal sorunlarından ötürü okuldan yararlanamayan çocuk’ (Öncül:1113).

uzaklaştırma cezası ‘*privation*’ (Demirel:127).

uzaktan

* **uzaktan eğitim** ‘Öğretmenle öğrencinin hemen hemen hiç yüz yüze olmadığı ve öğrencinin yazışma, radyo ve televizyonla ders gördüğü bir eğitim türüdür. Ülkemizde ve İngiltere’deki Açık Üniversite, kıyı ve köşede kalmış bölgelerde yaşayan çocuklar için Avustralya’da uygulanan radyo sınıfları ile yazışma kolejlere buna örnektir. (Sapa bölgelerde yaşayan, hasta, kaza geçirmiş çocuklarla çalışan yetişkinler için yararlıdır.)’ (Öncül:1116, Demirel:127).

* **uzaktan öğrenen** ‘*distance learner*’ (Demirel:127).

* **uzaktan öğrenme** ‘*distance learning*’ (Demirel:127).

* **uzaktan öğretim** ‘Geleneksel öğrenme-öğretme yöntemlerinin sınırlılıkları nedeniyle sınıf içi etkinliklerini yürütme olanağı bulunmadığı durumlarda, eğitim etkinliklerini planlayanlar ve uygulayıcılar ile öğrenciler arası iletişim ve etkileşimin özel olarak hazırlanmış öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belirli bir merkezden sağlandığı bir öğretim yöntemi’ (Demirel:127).

uzatmalı gündüz okulu ‘Ailenin giderek küçülmesi ve ana-babanın çok kez her ikisinin de çalışmak zorunda kalmaları, okuyan çocukların sabahları okula zamanında yetiştirilip akşamları iş ya da görev dönüşü okuldan alınmaları ve dersler başlamadan önce ve dersler bittikten sonra bu öğrencilerin güvenilir bir ortamda zamanlarını yararlı geçirmeleri çok önemli bir konu olmuştur. Kimi ülkeler bu amaç ile erken saatlerde açılıp geç saatlerde kapanan okullar (tüm gün okulları – Ganztagschule) yoluna başvurmuşlar, sendikalarla toplumsal yardım örgütleri de bu tür okullarda öğrencilere öğle yemekleri verdikleri gibi boş vakitlerini iyi kullanmayı sağlayacak kitaplıklar, işlikler, radyo ve televizyon dinleyip izleme, spor ve beden eğitim.gibi olanaklar da sağlanmaktadır. Özellikle Almanya’da, okul çağında olmayan ana-babaları çalışan küçükler için Tagesheimschule adında benzer kurumlar da geliştirilmiştir. Başka birçok ülkede ise bu amaçla “uzatmalı gündüz okulları” diyebileceğimiz okullar örgütlenmiştir. Özellikle büyük kentlerde bu tür okullar uygun ve merkezi bir okulu bu amaçla kullanmakta, öğrenciler gitmekte oldukları asıl okullarda dersler bitince otobüslerle bu uzatmalı okullara bırakılmakta, ana-babaları işlerinden dönünceye kadar, çocuklar buralarda güvenli ve yararlı etkinliklerde bulunmaktadır’ (Öncül:1116).

uzman ‘1. Bir bilim dalında , belli bir teknik alanda yoğun bir öğrenim görerek ya da türlü uygulamalara katılarak yüksek derecede yeterlik kazanmış olan kimse.

2. Üniversite ve yüksekokulların deney odası, kitaplık, enstitü, klinik ve işliklerinde, öğretimle doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak ilgili olan ve özel bilgi ya da yetiştirmeyi gerektiren bir görevde bulunan kimse’ (Oğuzkan:157, Türkçe Sözlük:2050, Öncül:1119).

* **uzman öğretmen** ‘*expert teacher, professional teacher*’ (Demirel:128).

uzmanlık

* **uzmanlık eğitimi** ‘Doğrudan doğruya bir uzmanlık mesleğinde çalışacakları hazırlayan eğitim ve öğretim’ (Öncül:1119, Demirel:128).

* **uzmanlık mesleği** ‘Genellikle yüksek öğretim basamağında oldukça uzun ve uzmanlık isteyen bir hazırlığı gerektiren ve kendine özgü törel yasaları olan bir meslek. Karşıtı: Ne kadar beceri isterse istesin elle çalışmayı gerektiren meslekler’ (Öncül:1119).

uzun süreli bellek ‘Bilgilerin uzun süre saklanabildiği bellek türü’. *‘Bilgiyi işleme kuramı dört yapıdan oluşur; duyuşsal kayıt, kısa süreli bellek, çalışan bellek ve uzun süreli bellektir’* (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

Ü

ücretli öğretmen ‘Bir okulda asıl öğretmeni bulunmayan dersleri saat başına aldığı ücret karşılığında okutan kimse’ (Oğuzkan:157).

üçboyutlu araçlar ‘Öğretimde birtakım nesnelerin özellik ve işlevini anlatabilmek için çok kez belirli oranlarda küçültülerek hazırlanan model, maket, mulaj, küre, kabartma harita vb. araçlara verilen genel ad’ (Oğuzkan:157).

üçüncü basamak eğitim ‘Orta öğretimin üstünde verilen örgün eğitim. Orta öğretim üzerindeki her türlü yüksek öğrenim kurumlarını kapsar. Daha çok Avustralya ve Asya’da kullanılır. Eşanl. Yüksek öğrenim’ (Öncül:1122).

ünite ‘Bir ders programının ya da bir ders kitabının başlıca bölümlerine verilen ad’ (Oğuzkan:157, Türkçe Sözlük:2058, Öncül:1123) : *‘Her ünite sonunda öğrencilerin başarı durumlarını saptamaya dönük etkinlikler yapılabilir’* (S.A.Ü.E.F.D 15:72).

* **ünite planı** ‘Öğretmenin kılavuzluğu ve gözetimi altında bir öğrenci kümesince önemli bir konu ya da sorun çevresinde düzenlenen, ilgili ders programının amaçlarına uygun olarak öğrencilere geniş bir zaman içinde birtakım bilgi, beceri ve anlayışlar kazandırmayı öngören ve birbirlerine bağlı türlü öğrenme yaşantılarını kapsayan etkinlikleri içeren plan’ (Oğuzkan:157, Öncül:1123, Demirel:128).

üniversite ‘Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğe sahip, yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan, fakülte, enstitü, yüksekokul vb. kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumu’ (Demirel:128, Türkçe Sözlük:2058, Öncül:1123, Oğuzkan:158): *‘Bu durum öğrencilerin üniversiteye gelmeden önce öğretim elemanlarının öğrencilerle olabilecek yaklaşımlarına ilişkin beklentileri ile karşılaştıkları*

beklentiler arasındaki tutarsızlığın bir sonucu olarak yaşanabilmektedir'' (S.A.Ü.E.F.D 15:26).

* **üniversite (lisans) öğrenimi (1.dönem)** ‘Üniversitede seçilen alanda ilk üniversite derecesi (lisans) almak için yapılan örgün eğitim’ (Öncül:1126).

* **üniversite giriş sınavı** ‘*university entrance examination*’ (Demirel:128).

* **üniversite giriş sınavları** ‘Bir eğitim kurumunun, giriş gereklerini yerine getirip getirmediğini belli etmek üzere, okula alınmadan önce adaylara uyguladığı anıklık ya da başarı testleri ya da sınavları. Ara sıra adayları, girmek istedikleri bölüm ya da sınıflara ayırmak için de kullanılır. (Ülkemizde eskiden lise olgunluk sınavını vermiş olanlar üniversiteye alınırken (1939’dan 1953-54 ders yılı sonuna kadar bu sınavların kaldırılması ve lise çıkışlıların sayısının çok artması yüzünden üniversiteler ya da fakülteler kendi gereksinmelerine göre öğrencilerini sınavla almağa başladı. 1962-1963 ders yılından başlayarak bu sınavlar tek merkezden ve testlerde yapılmaya başlandı ve bu düzen giderek yaygınlaştı. Bugün ÜSS-üniversite seçme sınavları; ÜSYM-üniversitelerarası öğrenci seçme ve yerleştirme merkezince düzenli olarak yapılmaktadır’ (Öncül:1125).

* **üniversite halk hizmeti** ‘1. Genel olarak yüksek öğrenim kurumlarının, gittikçe genişleyen bir coğrafya alanı içinde, eğitsel hizmetlerini, akademik olan ve olmayan kümelere, bireylere, derneklere ve kurumlara götürmesi tarihsel ve çağdaş hizmetidir.

2. Özel olarak, bir üniversitenin ya da bölümünün, normal yüksek öğretim yapamayacak durumda olanlara, normal akademik öğrenim programı uygulaması. Bu öğrenim üniversite sitesi içinde ve dışında dersliklerde ve mektupla olur. Ayrıca konferanslar, ödün kitap verme, görsel-işitsel araçlar, okul yarışmaları, kısa kurslar, tartışmalar, danışma hizmetleri, yayın, radyo ve televizyon..yolları ile yaygın eğitim ile kapsar. Eş anl. Üniversiteye yayım hizmeti, üniversitenin kurum dışı eğitimi’ (Öncül:1125).

* **üniversite kitaplığı** ‘Üniversite öğrencileriyle öğretim üyelerinin okuma ve araştırma gereksinimlerini karşılamak için kurulan ve işleyen ana kitaplık ya da kitaplıklar topluluğu’ (Oğuzkan:158).

* **üniversite lisans öğrencisi** ‘*university undergraduate student*’ (Demirel:128).

* **üniversite lisans öğrenimi** ‘*undergraduate study*’ (Demirel:128).

* **üniversite lisansüstü öğrenimi (2.dönem)** ‘Üniversitenin ilk üniversite derecesini (lisans) aldıktan sonra daha üst bir derece almak için yapılan yüksek öğrenim’ (Öncül:1126).

* **üniversite mezunu** ‘Lisans veya ön lisans eğitiminden mezun olan kişi’. ‘*Elitlerin üyesi olmak için birçok Afrika ülkesinde on yıl önce lise öğrenimi yeterliydi, beş yıl önce üniversite mezunu olmak gerekli oldu*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:54).

* **üniversite öğrencisi** ‘Seçtiği alanda üniversite lisans derecesini almak için öğrenim gören öğrenci’ (Öncül:1126, Demirel:128).

* **üniversite sitesi, kampüs** ‘1. Üniversite ya da yüksek okulların, üzerinde binaların dağıldığı, arazi. Binaların çevresindeki araziye de kapsar.

2. Akademik yaşam. Kampus’ (Öncül:1126, Demirel:128).

* **üniversite yönetim kurulu** ‘Rektörün başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan bir önceki rektörle, rektör yardımcılardan, fakülte dekanlarından ve doğrudan doğruya üniversiteye bağlı yüksekokul yönetmenlerinden oluşan; yasa, tüzük ve yönetmelik hükümleriyle senato kararlarının uygulanmasını sağlayan önlemleri almakla görevli kurul’ (Oğuzkan:158).

→ (**Bkz. darülfünun**).

üniversiteler arası ‘Birçok üniversite ile ilgili olan: *Üniversiteler arası yarışma*’ (Türkçe Sözlük:2058).

üniversiteli ‘Üniversitede okuyan öğrenci’ (Oğuzkan:158, Türkçe Sözlük:2058, Öncül:1125).

üniversiteye hazırlayan program ‘1. Üniversiteye girmek için alınması gerekli dersler ya da kurslar ve bunların alınış sırası.

2. Bir yüksek öğretim kurumuna girme hazırlığı yapan öğrencilerin (orta öğretim okullarındaki) alması gerekli eğitsel etkinlikler ve yaşantılar demeti’ (Öncül:1126).

üniversiteye hazırlık programı ‘*university preparatory curriculum*’ (Demirel:128).

üretici

* **üretici öğrenme** '*productive learning*' (Demirel:128).

* **üretici sorular** 'Öğrencilerin hayal gücünü kullanmaları ve yaratıcı düşünmelerini sağlayan ve birçok doğru yanıtı olabilen açık uçlu sorular' (Demirel:129).

üretim okulu 'Okul çocuklarını ekonomik üretim çalışmalarına yönelten ve en aşırı biçimi ile okulu tarım ya da fabrika işletmesi durumuna koyan bir okul türü. özellikle Sovyetler Birliği'nin okul sistemi bu tür okula dayanır. Eşanl. Üretici okul' (Öncül:1127).

ürün '*product*' (Demirel:129): '*Erişiyeye ağırlık verilecek bir program tasarısının ürününü değerlendirmek için, programın ürünü olan öğrenci davranışlarındaki değişmelerin, biri programa girişinde, biri de programın çıkışında olmak üzere iki kez ölçülmesi gerekmektedir*' (S.A.Ü.E.F.D 15:64).

* **ürün değerlendirme** 'Program sonunda kazanılmış bilişsel davranış, duyuşsal özellik ve devinişsel becerileri, daha çok düzey belirleme testleriyle ölçmeye yarayan değerlendirme türü' (Demirel:129).

* **ürün öğrenmeye karşın süreç öğrenme** '*process versus product learning*' (Demirel:129).

* **ürün ölçeği** '*product scale*' (Demirel:129).

* **ürün temelli eğitim** 'Öğrencilere dönük hedefleri gerçekleştirmek için geliştirilen eğitim programına rehberlik eden bir eğitim kuramı. Ürün temelli eğitim, girdiler ya da konu bölümlerinden diğer bir anlatımla ünitelerden çok belirlenen hedeflere yönelik oluşan çıktılarına odaklanır' (Demirel:129).

üstbiliş 'Bireylerin kendi düşünme durumlarının farkında olabilmesi ve kendi düşünme becerilerini kontrol edebilmesi'. '*Farkındalığı tanımlayan üstbiliş kavramı ortaya çıkmıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:2).

üstbilişsel strateji öğretimi 'Bireylerin düşünme sürecini izleme ve kontrol etme becerilerine dayanan öğretim'. '*Üstbilişsel strateji öğretimi; öğrencilerin üstbilişsel okuduğunu anlama stratejisini öğrenerek kullanmalarında etkilidir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:12).

üst disiplin kurulu 'İl merkezlerinde Milli Eğitim yönetmeninin ya da görevlendireceği bir yönetmen yardımcısının başkanlığında, il merkezinde bulunan her türlü orta dereceli okulların yönetmenlerinden oluşan ve okullardan gönderilen disiplin kurulu kararlarını inceleyip onaylayan kurul' (Oğuzkan:158).

üst öğrenim 'Öğrencinin içinde bulunduğu öğrenimden sonra gideceği öğrenim kurumu'.
'Eğitilmiş bireyi, ya doğrudan mesleğe, ya da daha ileri düzey bir uzmanlaşma için bir üst öğrenime hazırlama işlevleridir' (S.A.Ü.E.F.D 15:50).

üstün

* **üstün başarılı** 'Okulun dersleri ya da ders dışı etkinliklerinin birinde ya da daha çoğunda sınıf ya da okul ortalamasının çok üstünde başarılı olan öğrenci' (Öncül:1129).

* **üstün zekalıların eğitimi** '1. Ders programlarının zenginleştirilmesi.

2. Sınıf atlama ya da hızlı ilerleme.

3. Bireysel öğretimle konuları bireylere uydurma.

4. Türdeş kümeler kurma,

5. Üstün öğrenciler için özel sınıflar açma... yolları ve teknikleri ile üstün ya da ileri zekalı öğrencileri uygun öğretim gereç ve yöntemleri sağlamak' (Öncül:1130).

V

vakıf üniversitesi '*foundation university*' (Demirel:130).

vakit çizelgesi 'Her gün okulun ne vakit açılıp ne vakit derslerin başlayacağını ve biteceğini, derslerle araların zamanlarını ve sayısını belirten bir çizelge' (Öncül:1133).

varoluşçuluk 'Eğitimin, bireyin kişiliğinin gelişmesine yardımcı olacak şekilde düzenlenmesini ve her öğrencinin kendi değerler sistemini özgürce ve yetişkinlerin zorlaması olmaksızın geliştirmesine izin verilmesi ve yardımcı olunması görüşünü savunan bir eğitim akımı' (Demirel:130, Türkçe Sözlük:2080).

varsayım 'Yeterli ve kesin olarak kanıtlanmamış verilere dayanılarak oluşturulan geçici bir yargı' (Demirel:130, Türkçe Sözlük:2080, Öncül:1136).

varsayımsal-tümdengelim yöntemi 'Birkaç görgül olgu, ilke ya da tanımla başlayıp, yeni bulgular elde edildikçe ve deneylerle doğrulandıkça yeniden gözden geçirilmek üzere, sağlam bir tümdengelim yolu ile deneyle doğrulanabilir önermelere ya da doğal sonuçlara varma yöntemi. (Newton gök mekaniği düzenini kurarken bu bilimsel yöntemle

başvurmuştur. Hull, bu yönteme matematiksel tümdengelim yöntemi adını verir ve öğrenmede bu yöntemi kullanmıştır' (Öncül:1136, Demirel:130).

varyans 'İstatistikte bir dağılımının standart sapmasının karesinin değeri'. '*9 faktör toplam varyansın % 60' ını açıklamıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:96).

* **varyans analizi** 'Bir değişkenin başka bir değişken üzerindeki etkisini incelemeye yarayan işlem'. '*Çözümlemelerde t-testi ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:31).

web tabanlı öğrenme '*web-based instruction*' (Demirel:130).

vekil öğretmen 'Türlü nedenlerle görevi başında bulunmayan bir öğretmenin yerini dolduran ve birkaç günden tutunuz da,yerine göre, bir öğrenim yılı süren, geçici bir öğretmen' (Öncül:1137, Oğuzkan:159).

veli 'Bir küçüğün ya da türlü nedenlerle (yaş, geri zekalılık, akıl hastalığı..gibi) kendi işlerini göremeyeceği hukukça belirtilmiş bir kişinin, hem kendisinin ve hem de malının bakım ve yönetiminden sorumlu sayılan yetişkin kimse. Eşanl. Vasi' (Öncül:1137, Türkçe Sözlük:2086, Oğuzkan:159): '*Sözleşmeli öğretmenlerin çoğunluğu, kendilerini yöneticilerin, öğretmenlerin, velilerin ve öğrencilerin yetersiz gördüğünü fikrine katılmadıklarını söylemişlerdir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:56).

velilik 'Veli olma durumu, velinin görev ve ödevi, velayet' (Türkçe Sözlük:2086).

veri '1. Bir araştırmanın, bir tartışmanın, bir muhakemenin temeli olan ana öge, muta, done: *İstatistik verileri*.

2. Bir sanat eserine veya bir edebî esere temel olan ana ilkeler: *Bir romanın verileri*.

3. Bilgi, data: '*Eldeki tüm veriler, sızmadan önce gene dayanamayıp onu aradığımı gösteriyor.*' -E. Şafak.

4. Bir problemde bilinen, belirtilmiş anlatımlardan bilinmeyi bulmaya yarayan şey.

5. Olgu, kavram veya komutların, iletişim, yorum ve işlem için elverişli biçimli gösterimi' (Türkçe Sözlük:2087, Öncül:1138, Oğuzkan:159) : '*Veriler araştırmacılar tarafından öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda toplanmıştır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:21).

* **veri bankası** ‘Bir takım konulardaki bilgileri içeren ve özel programlarla bu bilgilere ulaşma olanağı sağlayan kuruluşlara veri bankası ya da bilgi bankası denir. Temel özelliği, verilerin onları kullanacak araştırmacıların kullanacağı biçimde önceden düzenlenmiş olmasıdır. Veri bankaları; ikinci kaynakları, kısa özetleri, kaynakçaları içerebileceği gibi orijinal belgelerin kendilerini de içerebilir’ (Demirel:130).

* **veri çözümleme** ‘*data analysis, analysis of data*’ (Demirel:130).

* **veri kağıdı, elektronik tablo** ‘Veri ve formülleri matris hücrelere düzenleyen herhangi bir program’ (Demirel:130).

* **veri tabanı** ‘Bir kuruluşun değişik uygulamalarında kullanılmak üzere gereksiz yinelemelerden arınmış olarak merkezi denetimle birlikte tutulan ilişkili veriler bütünü’ (Demirel:130).

* **veri tabanlı öğretim** ‘*data based instruction*’ (Demirel:131).

* **veri toplama** ‘*data collection*’ (Demirel:131).

* **veri toplama yöntemleri** ‘*data gathering methods*’ (Demirel:131).

veriler ‘Veriler bellekte (a) kodlama, (b) depolama ve (c) geri getirme olmak üzere üç ana sürecin işlemekte olduğunu göstermektedir’ (Demirel:131).

verim ‘Bir öğretim etkinliği sonunda öğrencilerin başarı durumlarına göre elde edilen sonuç’ (Oğuzkan:159, Demirel:131).

verimlilik ‘Belli bir sürede bir öğrencinin, bir öğrenci kümesinin ya da bir eğitim kurumunun yaptığı çalışma ya da gösterdiği başarı’ (Oğuzkan:159, Demirel:131).

verinin doygunluğa ulaşması ‘Nitel veri setinin kodlanması sürecinde aynı türden verilerin elde edilmeye başlanması’ (Demirel:131).

Vinset Eğrisi ‘İstenen düzeyde bir başarıya ulaşmak için değişik zaman ya da sınav sayısına gerek duyan kimselerin öğrenme sonuçlarını karşılaştırmada kullanılan bir yöntemdir. (S.B. Vincent, bir sorunu çözmek için gerekli zamanın belli bölümlerine ya da sınav sayısı birimine dayanan eşit birer eğri çizer. Bu eğrileri beşte bir ya da altıda bir..gibi bölümlere ayırır. Harcanan tüm zamanın ya da sınavların bölümlerinin bireylere göre denk olduğu sayıtlısına göre sonuçların ortalamalarını bulur. Hepsinde aynı birim kullanıldığı için değişik bireylerin eğrileri karşılaştırılabilir. Tamamlanmış bir öğrenme

olayında birden çok bireyin ortalama eğrisi. Eşanl. Vincent öğrenme eğrisi, Vincent yöntemi' (Öncül:1139).

vize 'Yükseköğretimde yarıyıl içinde yapılan sınav, ara sınav' (Türkçe Sözlük -T-:2095).

→ (**Bkz. ara sınav, vize sınavı**).

* **vize sınavı** 'Yükseköğretimde yarıyıl içinde yapılan sınav, ara sınav' (Türkçe Sözlük -T-:2095).

→ (**Bkz. ara sınav, vize**).

W

Wiggly-Black Testi 'O. Conner'in 1928 yılında hazırladığı bir araç testidir. El becerisini ölçme amacını güden bu test, dalgalı biçimde dilimlenmiş dokuz parçadan oluşan ağaç bir dikdörtgen prizmadır. Bu prizma parçalarına ayrılır, bunları yeniden yerlerine koyarak dikdörtgen prizma oluşturulur. Bu test sinama-yanılma öğrenmelerini incelemede de kullanılır' (Öncül:1142).

Winnetka Planı '1919'da Carlton W. Washburne tarafından ABD'nin Illinois Eyaletinde Winnetka kendinin ilk ve orta okullarında geliştirilmiş bulunan bir "öğretim bireyselleştirme" planıdır. Bu plan bu bölgede bugün de uygulanmakta ve geniş ölçüde yayılmaktadır. Plan şu temellere dayanır: Program ikiye bölünmüştür. Ortak temel bilgiler bölümünde öğrenciler, kendi ilerleme hızlarına göre, bireysel olarak çalışırlar. Bu çalışma geniş ölçüde çalışma kitapları yardımı ile olur ve her öğrenci yeteneği ölçüsünde hızla ilerler. Toplumsal ve yaratıcı çalışmalarda başarının ölçülmesine girişilmez ve çoğunlukla küme çalışmalarında bulunulur' (Öncül:1142).

Würzburg okulu 'Oswald Külpe'nin 1900 yıllarında Almanya'nın Würzburg Üniversitesi'nde yönettiği ve düşünme süreci ile imgesiz düşünce ve istemi 1901-1909 yılları arasında deneysel olarak inceleyen bir grup ruhbilimciye verilen adtır. Bu okulun Amerikan Birleşik Devletlerinde büyük bir etkisi olmuştur' (Öncül:1143).

X

xyz kümelemesi ‘Eğitimde, ayrı olarak öğretim görmek üzere öğrencileri yeteneklerine göre üç kümeye ayırma. (Kümelemenin dayandığı temeli gizlemek üzere ağır öğrenenler genellikle Z erine Y kümesine konur.) Eşanl. Üçlü kelimeleme’ (Öncül:1144).

Y

yabancı

* **yabancı dil** ‘Öğrencilere, akademik, toplumsal ve meslekle ilgili gelişmelerine katkıda bulunmak amacıyla anadili dışında öğretilen dil’ (Oğuzkan:159, Öncül:1145).

* **yabancı dil laboratuvarı** ‘Dil Laboratuvarı’ (Öncül:1145).

* **yabancı dil öğretimi** ‘Yabancı ülkelerin özellik ve kültürlerini tanıma, anadilini yabancı dille karşılaştırma yolu ile kendi kültür ve dilimizi daha iyi anlamağa olanak sağlamak ve uluslar arası yakınlaşmaya yol açma genel amaçlarını güder. Konuşulanı anlama ve konuşma, okunanı anlama ve okumaya ya da yazmaya ağırlık ve önem verişine, yabancı dilin anadille olan yakınlığına ve öğrencinin özelliklerine göre öğretim yöntemleri değişirse de genel olarak konuşma ve konuşulanları anlama son zamanlarda önemini arttırmıştır’ (Öncül:1145, Demirel:131).

* **yabancı diller eğitimi bölümü** ‘*department of foreign language education*’ (Demirel:131).

* **yabancı okul** ‘1. Bir ülkede yabancılarca açılmış ve işletilen okullar.

2. Ülkemizde yabancıların Lozan Antlaşması sınırları içinde açtıkları ve Özel Öğretim Kurumları Yasası’na göre çalıştıkları okullar. Bir ülkede, o ülkenin uyruğundan olmayanların çocukları için seçilmiş okul’ (Öncül:1146).

* **yabancı okullar** ‘Yabancılarca açılmış bulunan ve Özel Öğretim Kurumları Yasası hükümlerine göre etkinlik gösteren okullar’ (Oğuzkan:159, Demirel:131).

* **yabancı öğrenci** ‘Öğrenim yapmak için yabancı bir ülkeye giden ve orada okuyan öğrenci’ (Oğuzkan:159).

* **yabancı öğrenciler** ‘Kendi ülkesi dışındaki bir eğitim kurumunda okuyan öğrenci. ABD’de okuyan bir Türk ve Türkiye okullarında okuyan bir Pakistanlı öğrenci gibi’ (Öncül:1146, Demirel:131).

* **yabancı öğrenciler danışmanı** ‘Üniversiteye ve çevresine uyum sağlayabilmesi için yabancı öğrencilere öğretimde, eğitsel ve toplumsal yönde yardımlarda bulunan yetkililer’ (Öncül:1146, Demirel:131).

* **yabancı öğretmen** ‘Kendisiyle yapılan bir sözleşme gereğince belli bir süre herhangi bir süre herhangi bir okulda ders veren yabancı uyruklu öğretmen’ (Oğuzkan:159, Öncül:1147).

yağçekme ‘Gereksiz yere öğretmene yaranmak, onun gözüne girmek ya da dalkavukluk etmeye çalışan pohpohlayıcı öğrenciler için kullanılan bir öğrenci argosudur’ (Öncül:1148).

yakın

* **yakın amaç** ‘Eğitimde başarılabacak sonuç, belirli bir ödev. Hesap işlemlerini öğrenmek gibi. Yakın amaç eğitiminin son amaçları için bir araç ödevi yapabilir ya da yapmalıdır’ (Öncül:1148).

* **yakın bellek** ‘Çok kısa zaman önce öğrenilmiş olanı bellekte tutma’ (Öncül:1148).

yakınsak

* **yakınsak düşünme** ‘*convergent thinking*’ (Demirel:131).

* **yakınsak gelişim alanı** ‘Çocuğun kendi başına ulaşabileceği performans ile bir uzmanın rehberliğinde ulaşabileceği performans arasındaki fark’ (Demirel:132).

* **yakınsak soru** ‘Bir tek doğrusu bulunan soru türü’ (Demirel:131).

yaklaşık değer ‘Bir niceliğin gerçek tutarından az eksik veya az artık olan değeri’ (Türkçe Sözlük:2113).

yaklaşım-yaklaşım çatışması ‘*approach-approach conflict*’ (Demirel:132).

yaklaşma-kaçınma çatışması ‘*approach avoidance conflict*’ (Demirel:132).

yalnız ‘1. Toplumsal ilişkilerden sıyrılmış, toplumsal temaslarını azaltmış ya da yitirmiş kimse. Başkaları ile pek zayıf ve yüzeysel ilişkileri olan kişi.

2. Eğitimde: Arkadaşı olmayan çocuk, özellikle toplumsal ilişki ölçümünde (sosyometri); hiçbir öğrencinin kendisi ile ilişki kurma isteğinde bulunmayan, ya da kümece benimsenmeyen çocuk. Bu bir kişilik güçlüğüünün belirtisi olabilir’ (Öncül:1153).

yan

* **yan dal** ‘Yükseköğretimde öğrencinin temel alan yanında devam ettiği ikincil alan’ (Türkçe Sözlük -T-:2122).

* **yan öğrenme** ‘Elde edilmesi özel olarak düşünülmediği halde bir etkinlik ya da yaşantı ile bir arada oluşan öğrenme türü. Örneğin: Coğrafya dersinde Labrador ve siklon sözcüklerinin yazımının öğrenilmesi gibi’ (Öncül:1159).

yanaşma-kaçınma çatışması ‘Birey aynı zamanda biri çekici, öteki itici iki durum karşısında kaldığı zaman doğan çatışma. Yaklaşma-uzaklaşma çatışması’ (Öncül:1154).

yanaşma-yanaşma çatışması ‘Bireyin ikisi de aynı ölçüde çekici iki erek arasında kalmasından doğan çatışma. Buna yaklaşım-yaklaşım çatışması da denir’ (Öncül:1154).

yanılgı ‘1. İstatistikte: Bir ölçünün, ölçülen konunun gerçek değerinden uzaklaşması. Kayma ya da sapma ile eşanlamdadır.

2. Bağlı değişkende, bağımsız değişkenin yol açmadığı her tür değişme. İster rastlantı yanılığı, isterse değişmez yanılığı türünde olsun.

3. Davranışta, doğru tepkiyi geciktiren her tepki, sorunun koşullarına ya da deneycinin keyfi isteklerine uymada gösterilen her başarısızlık ve kusur’ (Öncül:1155).

* **yanılgı çözümlemesi** ‘Belli bir ödevi yerine getirirken ya da belli etkinlikte bulunurken yanılığın nerede, nasıl ve niçin yapıldığının araştırılmasıdır. Bu yolla öğrencilerin bu tür yanılığlara düşmemesi öğretilmiş olur’ (Öncül:1155).

yanıt ‘Cevap ya da karşılık’(Türkçe Sözlük:2124, Öncül:1156, Demirel:132): ‘*Lisans eğitimi süresince öğrencilerin öğretim elemanlarına yönelik atıfların nasıl değiştiğini ortaya koymak olan bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:20).

→ (**Bkz. cevap**).

* **yanıt anahtarı** ‘1. Belli bir testin doğru ya da yanlış yanıtlarının yazılı bulunduğu kâğıt ya da kâğıt şeritleri.

2. Bir testin sorularının doğru yanıtlarını gösteren el kitabı. Genellikle nesnel biçimde puanlamayı kolaylaştırmada kullanılır. (nesnel testlerin puanlamasını kolaylaştırmada kullanılan bir araç. Genellikle bu amaçla hazırlanmış bir

atbaka kâğıt ya da kartondur. Testin ya da yanıt kâğıdının üzerine konur ve doğru yanıtlar bu kalıbın deliklerine rastlar, yanlış yanıtlar görülmeyen bir puanlama anahtarıdır.) Eşanl. Puanlama anahtarı' (Öncül:1156).

* **yanıt kağıdı** 'Eşanl. Cevap kâğıdı' (Öncül:1156).

yanık tepkisi 'Çocuğun konuşmayı öğrenmede geçirdiği bir gelişme aşamasıdır. Bu aşamada çocuk çevresindeki insanların konuşmalarını, anlamlarını pek kavramadan, yineler ya da yansıtır' (Öncül:1156).

yanlış '*error, mistake*' (Demirel:132).

* **yanlış çözümlemesi** 'Bir testte öğrencilerin yaptığı yanlışların sıklık bakımından sayımı ve belirtilmesi işlemi' (Oğuzkan:160).

yansıma 'Doğa seslerine benzer seslerle yapılan kelime, taklidî kelime, onomatope: *Gürültü, şırıltı, bingıldak, güm güm, vızıldamak vb*' (Türkçe Sözlük:2126).

yansıtıcı öğretmen 'Öğretim kuram ve uygulamaları konusunda derinlemesine düşünen öğretmenler' (Demirel:132).

yansıtma testleri 'Bir kimsenin bir takım tümceler ya da belirsiz resimler üzerinde yaptığı yorumlarla belirli kişilik özelliklerini ortaya çıkaran testler' (Oğuzkan:160).

yapı geçerliği 'Test sonuçlarının, ölçülmek istenilen özelliklere ilişkin belirtilere uygunluk derecesi' (Oğuzkan:160).

yapıcı düşünme 'Yaratıcı düşünme' (Oğuzkan:160).

yapılandırmacı

* **yapılandırmacı kuram, oluşturmacı kuram** '*constructivist theory*' (Demirel:133).

* **yapılandırmacı öğrenme** 'Öğrencilerin bilgiyi kendi deneyimlerine göre anlamlandırdığı, öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımı'. '*Yapılandırmacı öğrenme, öğretimle ilgili bir kuram değil, bilgi ve öğrenme ile ilgili bir kuramdır*' (S.A.Ü.E.F.D 16:92).

* **yapılandırmacı yaklaşım** 'Bireylerin deneyim ve düşüncelerinden hareketle yeni anlamlar oluşturmaya, bilgiyi yapılandırmasına dayanan yaklaşım'. '*Yapılandırmacı*

yaklaşımında öğretmenler, sarmal öğrenme modelini sık sık kullanarak öğrenenlerin merakını giderir' (S.A.Ü.E.F.D 16:93).

yapılandırıcılık, oluşturmıcılık '1. Bireylerin öğrendikleri bilgiyi nasıl yapılandırdıklarını ortaya koyan ve bilgiyi temelden kurmaya dayanan öğrenme yaklaşımı.

2. Öğrenenin anlamı deneyim ve diğerleri ile etkileşim ortamında oluşturduğu ve öğretmenin öğrenenler için deneyimleri anlamlı kıldığı öğrenme bakış açısı' (Demirel:132): *“Yapılandırıcılıkta bilginin tekrarı değil, bilginin transferi ve yeniden yapılandırılması söz konusudur”* (S.A.Ü.E.F.D 16:92).

yapısal iletişim 'Bir programlanmış öğrenme türüdür. Öğrenci, uzunca yazı parçaları dizisi için kendine sunulan bir çok seçenektan birtakım yanıtlar seçme yolu ile tepkide bulunur ve seçtiği belli yanıtlara göre bireysel bir geri bildirim elde eder. Doğru yanıt vermeyi gerektirmez, ama öğrenciye sunulan bir yığın bilgiye, ucu açık bir soruda olduğu gibi, onu elden geldiğince yanıtlayabilecek türde hazırlanmıştır. Öğrenci birtakım yapılar kurma bloklarından bir yanıt oluşturur ve yanıtın yapısı, kendi kendine öğrenmeye dayalı, yapımcı ile öğrenci arasında daha sonra kurulacak diyalogu denetler. Bu tür yapısal iletişim tarih, yazın ve işletmecilikte karar verme gibi derslerde kullanılmaktadır. Bu yöntemi Anthony Hodgson ortaya koymuştur' (Öncül:1165).

yapısalcılık '1. Bilimin her dalında yapıdan yola çıkarak sonuçlara ulaşma yöntemi, strüktüralizm.

2. Dilin tümüyle bir yapı özelliği gösterdiğini, terimlerin bu ilişkileri belirlediğini ileri süren dil bilimi öğretisi, yapısal dil bilimi' (Türkçe Sözlük:2128).

yapısallaştırılmış eğitim programı (yetişek) '*structured curriculum*' (Demirel:133).

yaratıcı

* **yaratıcı drama** 'Önceden yazılmış hazır bir metin olmaksızın, katılımcıların kendi yaratıcı buluşları, özgün düşünceleri, öznel anıları ve bilgilerine dayanarak oluşturdukları eylem durumları ve doğaçlama canlandırmalar' (Demirel:133).

* **yaratıcı düşünme** 'Buluş getiren, yeni durumları araştıran ya da eski sorunlara yeni çözüm yolları getiren, ya da düşünür için özgün sonuçlar sağlayan düşünce. Yapıcı düşünce' (Öncül:1167, Oğuzkan:161, Demirel:133): *“Sorgulama, ilişkilendirme, yaratıcı düşünme gibi özelliklerin sınıf düzeyine paralel bir şekilde artması lisans eğitiminin olumlu yanları olarak değerlendirilebilir”* (S.A.Ü.E.F.D 15:26).

* **yaratıcı eğitim** ‘Öğrenenlerin, özgün ya da kendini ortaya koyan faaliyetler ile öğrenme ve gelişmeyi ilerleten ve destekleyen bir eğitim’ (Öncül:1168, Demirel:133).

* **yaratıcı etkinlik** ‘1. Düşünme ve öğrenmede yeni ilişkiler kurma amacı ile yeni ilgi ve kolaylıklara yol açan etkinlik.

2. Bir insanın kendi düşüncesi ve duygusu sonucu olup gözle görülür, elle tutulur bir biçimde anlatılan oyun ya da iş faaliyetleri.

3. Güzel sanatlarda, öğretim birimi içinde yer alan resim ya da öteki anlatım sanatlarından özgürce ve içten doğduğu gibi kendini ortaya koyma çalışmaları’ (Öncül:1168, Demirel:133).

* **yaratıcı öğretim** ‘Yaratıcı eğitim’ (Öncül:1168, Demirel:133).

* **yaratıcı problem çözme** ‘*creative problem solving*’ (Demirel:133).

yaratıcılık ‘Yeni ve özgün görüşleri bulma yeteneği. Doğurmak, yaratmak, meydana getirmek. Dirik, devingen bir sezgi süreci. Ana yoldan ayrılma, deneye açık olma, kalıplardan kurtulma. İster bilimde ister başka bir alanda olsun; sezgi ile usçu imgelemin ve çözümleme yetisinin, düşünme ve denetleme ile düşünmenin iraksak ve yakınsak yönlerinin birliği’ (Demirel:133, Türkçe Sözlük:2134).

yardımcı

* **yardımcı dal** ‘ABD’de yüksek öğrenim öğrencilerinin programlarında derece almak için ikinci olarak seçtikleri yardımcı bilim dalı. Bu dalda daha az kredi istenir ve alınacak saat da azdır’ (Öncül:1169).

* **yardımcı dal ek branş** ‘*minor field of study*’ (Demirel:133).

* **yardımcı ders** ‘1. Öğrencinin seçtiği ana ders bölümü yanında bunu destekleyecek nitelikte, alması gereken ders ya da dal.

2. Öğretmen yetiştirmede özellikle küçük okullarda, gerektiği zaman öğretmenliğini yapmak üzere, öğretmen adaylarının kendilerini yetiştirmek zorunda kaldıkları ikinci bir dal. Eşanl. ek dal ya da ek branş’ (Öncül:1170, Türkçe Sözlük:2135).

* **yardımcı ders kitabı** ‘Ders kitabı olarak onanmış ve duyurulmuş olmamakla birlikte belli bir dersin öğretiminde öğrencilerin yararlanabileceği düşünülen kitap’ (Oğuzkan:161, Öncül:1170, Demirel:133).

* **yardımcı ders, yardımcı öğrenim dalı** ‘*minor subject*’ (Demirel:133).

* **yardımcı doçent** ‘Doktora çalışmalarını başarıyla tamamlamış, tıpta uzmanlık ya da belli sanat dallarında yeterlik belge ve yetkisini kazanmış, ilk kademedeki akademik unvana sahip kişi’ (Demirel:133, Türkçe Sözlük:2135).

* **yardımcı okuma kitabı** ‘Okuma öğretiminde okuma kitabını tamamlayacak nitelikte hazırlanmış ve öğrenciye ek okuma ve alıştırmaya olanağı sağlayan okuma kitabı’ (Öncül:1170).

* **yardımcı öğrenim dalı** ‘Eğitimde, ana öğrenim dalı dışındaki ikinci ya da yardımcı öğrenim dalı. Eşanl. yardımcı ders’ (Öncül:1170).

* **yardımcı öğrenmeler** ‘*colleteral learnings*’ (Demirel:133).

* **yardımcı öğretmen** ‘Bir ve daha çok temelli öğretmene yardımda bulunan kişi. Buna özellikle kalabalık sınıflarda gerek duyulur’ (Öncül:1170).

yarışma

* **yarışma normu** ‘Rekabete dayalı olarak yapılan eğitim kuralları’. ‘Her ülke farklı halk normlarına sahiptir: bu normlardan ilki destekli norm, ikincisi yarışma normudur’ (S.A.Ü.E.F.D 15:48).

* **yarışma sınavı** ‘Bir öğretim kurumuna ya da bir işe girmek için başvuran birçok adaydan yetenek bakımından yeterli olanları ayırmak ve bu adayları kendi aralarında başarılarına göre sıralamak amacıyla yapılan sınav’ (Oğuzkan:161, Öncül:1171, Demirel:134).

yarışmalı sistem ‘Rekabeti esas alarak hareketliliğe dayanarak seçim yapan eğitim sistemi’ (S.A.Ü.E.F.D 15:48).

yarıtest katsayısı ‘Bir testin her iki yarısından elde edilen dağılımların bağlaşıması yoluyla sağlanan katsayısı; yarıtest güvenilirliği’ (Oğuzkan:161).

yarıyıl ‘Bir öğretim yılının ayrıldığı iki dönemden her biri, dönem, sömestir’ (Türkçe Sözlük -T-:2139, Öncül:1171, Oğuzkan:161) : ‘Eğitim fakültelerinde eğitim gören öğrenciler için böyle bir dersin ilk yıl ve ilk yarıyla koyulmuş olması, dersin temel beceriler kazandırması açısından önemli olduğunun bir göstergesidir’ (S.A.Ü.E.F.D 15:63).

* **yarıyıl ortası sınavı** ‘Yarıyılık bir öğrenim döneminin birinci bölümünün sonunda yapılan sınav’ (Oğuzkan:161).

* **yarıyıl tatili** ‘*fortnight vacation, semester holiday*’ (Demirel:134).

→ (**Bkz. sömestr**).

yaş

* **yaş eşdeğeri** ‘Bir testte elde edilen ham puanın yaş bakımından karşılığı olan puan. Bu da, her yaştaki öğrencilerin ortalama puanlarına, başka bir deyişle yaş normlarına göre saptanır’ (Öncül:1176).

* **yaş gruplaması** ‘Öğrencilerin yaşlarının temel alınarak gruplandırılması’ (Demirel:134).

* **yaş kümesi** ‘1. İstatistikte: Bir ülkedeki nüfusun ya da bir kurumdaki bireylerin yaş yapısını göstermede kullanılan bir terim. 0-5, 20-40, ilkokul, ortaokul... yaş kümeleri... gibi.

2. Eğitim ve ruhbilimde: Yetenek, başarı.. gibi belli özellikler için yaş temeline dayalı ölçeklerde, yaklaşık olarak eşit olgunluktaki bireyler topluluğu’ (Öncül:1177).

* **yaş sınıfları** ‘Yıl temeline dayanan sınıf’ (Öncül:1179).

yaşam

* **yaşam bilgisi** ‘Öğrencilerin doğa, aile, toplum yaşayışıyla ilgili gündelik olayları gözleyip incelemelerine olanak sağlamak ve onlara gerekli birtakım temel bilgileri, beceri ve anlayışları kazandırmak amacıyla okutulan ders’ (Oğuzkan:162).

* **yaşam durumları yaklaşımı** ‘Öğretim programlarının yaşam boyunca yinelenen temel öğrenim yaşantılarına göre düzenlenmesine önem veren yaklaşım’ (Oğuzkan:162).

* **yaşam öyküsü yöntemi** ‘Öğretim amacıyla, tarihle ilgili konu ya da bilgileri, ünlü kişilerin yaşamöyküleri çevresinde düzenleme yöntemi’ (Oğuzkan:162).

yaşama dönük program ‘Amaçları ve konuları öğrencilerin istek, ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak saptanıp düzenlenmiş olan öğretim programı’ (Oğuzkan:161).

yaşama uyarlayıcı eğitim ‘Öğretim programının gerçekçi, işe ve mesleğe dönük, toplumsal beceriler kazandırıcı nitelikte olmasına ağırlık veren eğitim’ (Oğuzkan:161).

yaşamboyu eğitim ‘1. İnsanın okulda edindiklerini geliştirmeye ve mesleğinin gerektiği üst düzeydeki bilim ve teknik bilgilerle yenilikleri özümsemeye yarayan araçların tümü. Sürekli eğitim.

2. Dar anlamda ve okulla sınırlı olmak üzere, boş zamanları da kapsamak koşulu ile, öğrencinin tüm yaşantısını içine alacak türden eğitsel örgütler. Duraksız, aralıksız eğitim’ (Öncül:1174, Demirel:134): ‘*Reform temeline dayalı modeller başlığı altında da; eğitim sürecine, demokratlaşma, endüstrileşme, eski-yeni sentezi, verimlilik, elitizm, özel girişim, yaşam boyu eğitim ve bütüncü eğitim açılarından Türk eğitim tarihini ana hatlarıyla değerlendirmiştir*’ (S.A.Ü.E.F.D 15:44).

yaşamboyu gelişim ‘*life span development*’ (Demirel:134).

yaşamboyu öğrenme ‘Herkes ihtiyacı olan eğitimi, ihtiyaç duyduğu anda ve olanaklarına uygun yerde vermeyi amaçlayan eğitim yaklaşımı’ (Demirel:134).

yaşamboyu sürekli eğitim ‘*life-long continuing education*’ (Demirel:134).

yaşamöyküsü yöntemi ‘*biographical method*’ (Demirel:134).

yaşantı ‘1. Bireyin diğer bireylerle ve çevresiyle etkileşiminin bireyde bıraktığı iz.

2. Bireyin çevresiyle belirli bir düzeydeki etkileşimleri sonucunda bireyde kalan iz’ (Demirel:134).

* **yaşantı konisi** ‘*cone of experience*’ (Demirel:134).

yaşantısal

* **yaşantısal öğrenme** ‘*experiential learning*’ (Demirel:134).

* **yaşantısal program** ‘Öğrencilere kendi ilgi, istek ve gereksinimlerinden kaynaklanan bir dizi amaçlı yaşantılar kazandırmak üzere hazırlanan, yapısı ve içeriği bakımından araştırma ve buluşlara, eleştirci sorduşturmaya, öğretmen-öğrenci, planlamasına, birlikte sorun çözme çalışmalarına, kümesel ve bireysel etkinliklere ağırlık veren program’ (Oğuzkan:162).

yaşıt kümeler ‘Ruhsal gelişim düzeyi, eğitim durumu ve toplumsal özellikler bakımından aralarında yakın benzerlik bulunan ve üye sayısı genellikle üçü, dördü ya da beşi geçmeyen küçük arkadaşlık kümeleri’ (Oğuzkan:162).

yaşıtların birbirini eğitmesi ‘Eşanl. kalfa sistemi’ (Öncül:1177).

yatakhane ‘Yatılı ya da pansiyonlu okullarda öğrencilerin geceleri yattıkları yer. Çağcıl anlamı ile içinde kitaplığı, ders çalışma salonları, ziyaretçilerle ve ruhsal danışmanlarla görüşme odaları vb. bulunan bir yatma binası’ (Öncül:1179).

yatay

* **yatay denetim** ‘Belli sınıflar basamaklarında ya da sınırlı sayıda sınıf basamağında çalışan öğretmenlere yardım etmek üzere görevlendirilmiş bir teftiş türü. Bir kentin ya da bölgenin tüm I. ya da III. Sınıflarındaki ya da ilkökul birinci dönemi öğretmenlerini denetim... Eşanl. ders ya da sınıf denetimi. Karşıtı: dikey denetim, okul denetimi’ (Öncül:1179).

* **yatay geçiş** ‘Yükseköğretimde bir okuldan eş değer başka bir okula yönetmeliklerin elverdiği ölçüde yapılan geçiş’ (Türkçe Sözlük:2146).

Yatılı

* **yatılı bölge okulu** ‘Yerleşim yerleri dağınık olan bölgelerde çocuklara eğitim ve öğretim olanağı sağlamak amacıyla belli bir merkezde yatılı ve gündüzlü açılmış olan eğitim kurumu’ (Türkçe Sözlük:2146, Öncül:1179, Oğuzkan:162, Demirel:134).

* **yatılı okul** ‘Öğrencilerin tümünü ya da büyük bir bölümünü gece de barındıran ve onların yeme-içme yanında öteki günlük gereksinimlerini karşılayan okul’ (Oğuzkan:162, Öncül:1180, Demirel:134).

* **yatılı öğrenci** ‘Öğrenim kurumunun yatılılık haklarından yararlanarak okulda yatıp kalkan öğrenci’ (Öncül:1180, Oğuzkan:162, Demirel:134).

yatılılıktan çıkarma ‘Yatılı okullarda yatılılık kurallarına uymayan paralı yatılı öğrencilerin ceza olarak bu haklarının ellerinden alınması’ (Oğuzkan:162).

yavaş öğrenenler ‘*slow learners*’ (Demirel:134).

yaygın

* **yaygın eğitim** ‘Örgün eğitim imkânlarından yararlanmamış olanlara, gittikleri okuldan erken ayrılanlara veya örgün eğitim kurumlarında okumakta olanlara ve meslek dallarında daha yeterli duruma gelmek isteyenlere uygulanan eğitim’ (Türkçe Sözlük:2150, Öncül:1180, Oğuzkan:163, Demirel:134).

* **yaygın öğretim** ‘Yaygın eğitim sistemi ile gerçekleştirilen öğretim’ (Türkçe Sözlük:2150).

yayıma genişliği ‘Bir küme öğrencinin bir testte elde ettiği en yüksek ve en düşük puanlar arasındaki ayırım’ (Oğuzkan:163).

yayım çalışmaları ‘Üniversite, yüksekokul, kitaplık, müze gibi eğitim ve kültür kurumlarıyla tarım ve ev ekonomisi örgütünün, her türlü kurum dışı, topluma dönük eğitim ve öğretim çalışmalarına verilen ad’ (Oğuzkan:163).

yayımsal eğitim ‘Bir eğitim kurumunun ya da yerel bir kamu kuruluşunun kendi bölgesi içinde öğrenme isteği gösteren çok değişik kişi ve topluluklara hizmet etmek amacı ile, dışa açılmasına olanak sağlayan eğitici etnikleri. Bu etnikler arasında kısa süreli kurslar, radyo ve televizyon dersleri, mektupla öğretim, konferanslar, uygulamalı toplu çalışmalar ve danışmanlık hizmetleri yer alabilir’ (Öncül:1181).

yaymaca ‘Bir öğretiyi işbirliği yaparak söz, yazı ve başka araçlarla yayma girişimi’ (Oğuzkan:143).

yaz

* **yaz bütünleme sınıfı** ‘Öğrencilerin bütünlemeye kaldığı ya da zayıf olduğu derslerde ve konularda kendilerine yardımda bulunmak amacı ile yaz tatillerinde açılan sınıflar’ (Öncül:1182).

* **yaz kursu** ‘Ders döneminde dersten geçemeyen öğrenciler için yaz döneminde takviye yapılan kurs’. ‘Bir dersi geçemeyen öğrenci, o dersi ya yaz kursunda, ya da gelecek yıl içinde tekrarlamakta veya daha hafif bir başarı grubuna yönlendirilmekte, çabalar sonuç vermezse dersi tamamen bırakmaktadır’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **yaz okulu** ‘Okulların açık olmadığı yaz aylarında eğitim ve öğretim etkinliklerini sürdüren okul’ (Oğuzkan:164, Türkçe Sözlük:2157, Öncül:1184, Demirel:134).

* **yaz sömestiri** ‘Eğitim ve öğretimde üçüncü yarıyıl’ (Türkçe Sözlük -T-:2157).

* **yaz tatilinde öğrenim yapan okul** ‘*vacation school*’ (Demirel:134).

yazı ‘Öğrencilere okunaklı, işlek ve güzel yazı yazma becerisini ve alışkanlığını kazandırmak amacıyla ilkokullar ile kimi orta dereceli okullarda okutulan ders’ (Oğuzkan:163, Türkçe Sözlük:2154).

* **yazı tahtası** ‘Okullarda üzerine yazı yazılan, genellikle kara tahta’ (Türkçe Sözlük:2156, Öncül:1184, Oğuzkan:164).

yazılı ‘1. Yazılmış olan, muharrer, sözlü karşıtı: *Yazılı bir kâğıt*.

2. Yazılı sınav’ (Türkçe Sözlük:2155).

* **yazılı imtihan** ‘Yazılı sınav’ (Türkçe Sözlük:2155).

* **yazılı kağıdı** ‘Yazılı sınavda kullanılan ve cevapların yazıldığı kâğıt’ (Türkçe Sözlük:2155).

* **yazılı ödev** ‘1. Kendi başlarına çalışmalarını için öğrencilere verilen yazılı açıklamalar. Bunlar genellikle daktilo ile yazılmış ya da çoğaltılmıştır.

2. Sınıftan ya da öğrencilerden yazılı olarak hazırlanması istenen çalışma ödevi’ (Öncül:1183).

* **yazılı sınav** ‘Bir öğrencinin ya da bir öğrenci kümesinin anıklık, bilgi ve yetenek derecesini anlamak için kalem ve kağıt kullanmayı gerektiren testlerden yararlanılarak yapılan, sonuçları genellikle bir kurulca değerlendirilen yoklama’ (Oğuzkan:163, Türkçe Sözlük:2155).

* **yazılı test** ‘*written test*’ (Demirel:135).

* **yazılı yoklama** ‘Belli bir süre içinde uygulanan öğretim programıyla ilişkili olarak öğrencilerin ilerleme derecelerini ve başarılarını saptamak amacıyla ders öğretmenince yapılan, kalem ve kağıt kullanmaya dayalı küçük sınav’ (Oğuzkan:163, Türkçe Sözlük:2155, Demirel:135).

* **yazılı sınav** ‘Soru ve yanıtları yazılı olan sınav türü’ (Öncül:1183).

yazılma ‘Bir okula, bir üniversiteye ya da kursa girme işlemi’ (Oğuzkan:163).

* **yazılma ücreti** ‘Bir öğretim kurumuna yazılırken öğrenciden ya da velisinden alınan para’ (Oğuzkan:163).

* **yazılma-alınma** ‘Bir aday öğrencinin başvurduğu öğretim kurumuna girmesi için gerekli yazılı işlemleri yaptırması ve asıl öğrenci olarak okula alınması’ (Oğuzkan:164).

yazım ‘1. Bir dilin belirli kurallara uyularak yazıya geçirilmesi.

2. İlkokul ve ortaokul öğretim programlarında Türkçe dersinin bir bölümü olarak okutulan ve amacı öğrencilere anadillerini doğru yazma alışkanlığı kazandırmak olan ders’ (Oğuzkan:164, Türkçe Sözlük:2155).

* **yazım temel listesi** ‘1. Öğrencilerin yazımını öğrenmesi düşünülen en önemli sözcüklerin listesi.

2. Belli bir okulun (ilk, orta vb. gibi) öğrencilerine doğru yazımı öğretilen sözcüklerin listesi.

3. Yazımda başarılı sayılması için bir öğrencinin yazımını doğru yazması gereken sözcüklerin listesi. Örneğin: Ortaokulu bitirecek bir öğrencinin yazımını doğru olarak yazması gereken sözcükler... gibi.

4. Günlük derste yazımı öğretilen sözcük listesi’ (Öncül:1183).

yazın çözümlemesi ‘Bir yazın yapısını ayrıntılı biçimde inceleme ve onun kompozisyon, anlatım ve düşünce, estetik, ahlaksal ya da felsefe değerinin ortaya konması. Çok kez öğrencilere görev olarak verilebilir. Eşanl. edebi çözümleme’ (Öncül:1183).

yazma ‘Uygun bir araç kullanarak anlamlı imleri ya da harfleri elle yan yana getirip birtakım düşünceleri belirtme işi’ (Oğuzkan:164, Türkçe Sözlük:2156).

* **yazma etkinliği** ‘*paper-and-pencil activity*’ (Demirel:135).

* **yazma tekniği** ‘*calligraphy, penmanship*’ (Demirel:135).

yazmak ‘1. Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak: “*Büyük bir heyecan, bir haz içinde şu satırları yazıyorum.*” -Ö. Seyfettin.

2. Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek: *Adresini bilmiyorum ki yazayım.*

3. Yazar olarak görev yapmak.

4. Yazı ile bildirmek, haber vermek: “*Mağlubiyet Almanya’yı karıştırmış, gazeteler yazıyor.*” -A. İlhan.

5. Bir bilim veya edebiyat eseri oluşturmak' (Türkçe Sözlük:2156).

yedek

* **yedek öğretmen** 'Açık bulunan bir öğretmenlik görevini geçici olarak yapan kişi. (Süresi, yerine göre birkaç günden başlar ve uzunca da olabilir.) Eşanl. vekil öğretmen' (Öncül:1184, Demirel:135).

* **yedek test** 'Bir testin eşdeğerli ya da benzeri olan öteki biçimlerine verilen ad' (Oğuzkan:164).

* **yedek test güvenirliliği** 'Bir testin yedek ya da birbirine benzer biçiminden elde edilen sonuçlar arasındaki bağlantı' (Oğuzkan:164).

yemekhane 'Okul yapısı içinde, evden getirilen ya da orada pişirilen ve satılan yemeklerin yendiği yer. Ya herkes kendi hizmetini kendi görür ya da hizmet yemekhanece sağlanır. Bkz. Okul kafeteryası' (Öncül:1185).

yeni

* **yeni eğitim** '1. Genel olarak, öğretmeni odaklaştıran geleneksel öğretim ve eğitim yöntemlerine bir tepki olarak doğan ve öğrenciye, onun gereksinme, ilgi ve yeteneklerine ağırlık veren, yeni eğitim ve öğretim yöntemlerini kullanan eğitim.

2. "école des Roches" un kurucusu Ed. Demolin'in 1890'da önerdiği ve İsviçreli eğitimci Adolf Ferriér (1870-1960)in yürüttüğü "Yeni Eğitim" akımı Eşanl. çağdaş eğitim' (Öncül:1187).

* **yeni okul** 'İleri okul' (Öncül:1188).

* **yeni öğretmen** 'Sınıfta öğretim deneyimi olmayan ve stajyer olarak atanmış öğretmen. Tecrübesiz ya da yeni, genç öğretmen' (Öncül:1188).

* **yeni sözlük** 'Okumada temel okuma kitabında çocuğun daha önce karşılaşmadığı, tanımadığı sözcüklerden biri. İlkokulun ilk sınıflarında her sayfada 1-3 taneyi geçmemesi gerekir.

1. Yeni yapılmış ya da değişik anlamada kullanılmış eski bir sözcük. Yeni bir düşünceyi, nesneyi, olayı belirtmeğe yarayan bir terim.

2. Sözcük yapma davranış ya da eylemi, yeni sözcük alma ya da kullanma.

3. Ruhbilimde, yeni yapılmış terimler. (Çok kez anlamsız gibi görünür ve harflerle hecelerin yer değiştirmesi, ya da kısaltılması ile olur.)

4. Küçük çocuklarla çıldırılırların konuşmalarına ve ara sıra düşlerdeki konuşmalara değgin bir özellik. Karşıtı: eski sözcük. Eski sözcük, deyim, tür ya da çağı diriltme ve kullanma. (Yeni ve acaip sözcükler bulma çıldırılırlarda görülen ortak bir özelliktir, ama bilim adamlarında başka bir türüsü görülür. Hele eski Yunanca ve Latineden terim düzemedede çok dikkatli olmak gerekir. Bunların çoğu yersiz ve gereksizdir, arabayı yokuşa sürme türünden ya da yenilik uydurma biçiminde heveslerdir.)' (Öncül:1188).

yeniden

* **yeniden eğitime** 'Yeniden güçlendirme' (Öncül:1186).

* **yeniden gözden geçirme** 'review' (Demirel:135).

* **yeniden kodlama** 'encoding' (Demirel:135).

* **yeniden kodlama stratejileri** 'encoding strategies' (Demirel:135).

* **yeniden kurmacılık** 'İnsanın evrenin ve içinde yetiştiği kültürel değerlerin yeniden yorumlanması ve insanın özde olan niteliklerinin ortaya çıkarılmasına yardım edecek bir eğitim düzeninin kurulmasını öneren eğitim akımı' (Demirel:135).

* **yeniden öğrenme** 'Eskiden öğrenilmiş olup da şimdi tümü ya da bir bölümü unutulmuş olan şeyi yeniden öğrenme olayı.

1. Yitirilmiş bir görevi, alıştırmalar ya da yeniden yetiştirme yolu ile yerine getirme, canlandırma, onarma.

2. İstenmeyen alışkanlıkları, öğretim ve alıştırmalarla ortadan kaldırma.

3. Bedensel ya da anlksal bakımdan önemli ölçüde özürlenmiş kimseleri yeniden sağlığa kavuşturma, onları yeniden güçlendirme, uyumlarını sağlar duruma getirme. Yeniden eğitime' (Öncül:1186).

* **yeniden örgütlenme kuramı** 'Öğrenmede, öğrenmenin bağımsız birtakım yeni parçalar edinme demek olmayıp bir bütünün ya da Gestaltin tümünde bir değişme sonucu oluştuğu kuramı' (Öncül:1186).

* **yeniden test uygulama** '1. Daha önce verilmiş ve yöntemleri karşılaştırılabilir bir sınavın ikinci kez ya da bir kez daha verilmesi.

2. İlk kez kullanılan testin bir denginin ya da eşinin daha sonraki bir sınavda kullanılması.

3. Daha önceki sınavda kullanılan aynı test takımlarını ya da standart araçları aynen kullanma yolu ile yapılan bir sınav yinelemesi' (Öncül:1186).

yenileştirme 'Bir eğitim dizgesinin geliştirilen ya da yeniden saptanan amaçlar doğrultusunda yapısal durum, öğretim program ve yöntemleri, ders gereçleri, değerlendirme araç ve teknikleri bakımından, tümüyle yeni bir biçim ve düzene dönüştürülmesi süreci' (Oğuzkan:164).

yenileyici eğitim '*refresher education*' (Demirel:135).

yeniyetme eğitimi 'Yeniyetmeliğin başlamasından yetişkinlik çağının başlangıcına kadar, başka bir deyişle, genç, toplumsal ve ekonomik bağımsızlık kazanıp aile kurma ve yaşatma yeteneği.. gibi konularda yetişkin olarak rol alıncaya kadar ki dönemde yer alan eğitim. Belli bir yaş ,- okul sınıfı ya da okul kredi toplamı ile bu çağ sona ermiş olmaz. Karşıtı: çocuk ve yetişkin eğitimi' (Öncül:1189).

yer

* **yer değiştirme** '1. Bir düzenin iki birimi arasında yersel, mantıksal ya da ruhsal ilişkilerin yer değiştirmesi.

2. Müzikte, tüm parçayı başka bir anahtardan ötekine aktarma, perde değiştirme.

3. Okuma ya da yazmada, harflerin, hecelerin ya da sözcüklerin yerlerini değiştirmesi.

4. Öğrenmede, deneğin sorunda yer alan öğeleri değil de bunlar arasındaki ilişkilere tepkide bulunması. Gestaltçılar, yer değiştirme deneylerini ilişkilerde geçiş kuramını desteklemek için kullanırlar' (Öncül:1190).

* **yer öğrenmesi** 'Amaca ulaştıracak devimleri değil de amacın bulunduğu yerin öğrenilmesi. Bu yeri öğrenince hayvan oraya türlü yollardan ya da çeşitli tepkilerde bulunarak ulaşabilir. Yeri öğrenme deneyleri, basit hayvanların bu tür öğrenmeleri başarıp başaramayacaklarını belli etmek için hazırlanmıştır. Karşıtı: devimi, hareketi öğrenme' (Öncül:1191).

yerel norm ‘Belli bir kurumun, programın ya da yerin öğrencilerinin elde etmiş olduğu test puanlarının yorumlanmasında o kurum, program ya da yer için saptanmış sayısal temel’ (Öncül:1190).

yerinden yönetim ‘Eğitim programlarını yerel gereksinimlere uydurmada yerel makamlara, okul yöneticilerine ve öğretmenlere özgürlük tanıyan yönetim biçimi’ (Oğuzkan:165).

yerleşke ‘Şehir dışında kurulmuş bir üniversitenin alanı ve yapıları, kampüs’ (Türkçe Sözlük:2171).

yerleştirme ‘Eğitimde: Korunması gereken bir çocuğun aileler yanına, yetiştirme yurduna vb. koyma’ (Öncül:1191, Demirel:135).

* **yerleştirme bölümü** ‘Üniversite, akademi ve yüksekokullara giriş koşulları, açık işler, burs yarışmaları gibi konularda bilgi toplayıp bunları öğrencilere duyuran, istedikleri yüksekokul ve işlere girmelerinde onlara yol gösteren okul kılavuzluk bölümü’ (Oğuzkan:165).

yetenek ‘1.Eğitim ya da yetiştirmeyele kazanılan ya da kendiliğinden var olan, herhangi bir işin yapılmasını sağlayan bilişsel ya da fiziksel güç.

2.Bir işi yapma gücü. Bireyin bir işi yaptığı andaki gücü’ (Demirel:135, Türkçe Sözlük -T-:2174): ‘ ‘ İçsel nedenler arasında kişilik özellikleri, güdüler, heyecanlar, tutumlar, huylar, yetenekler, çabalar ya da kişinin kendisiyle birlikte taşıdığı diğer hususlar olabilir’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:18).

* **yetenek grubu** ‘*ability group*’ (Demirel:136).

* **yetenek gruplaması** ‘Öğrencilerin zekalarına, özel ve genel yeteneklerine dayalı olarak eğitim gruplarına ayrılması’ (Demirel:136).

* **yetenek kümelemesi** ‘Öğretim amacı ile öğrencileri zekâ bakımından türdeş kümelere ayırma’ (Öncül:1192).

* **yetenek testi** ‘*ability test*’ (Demirel:136).

yeterliğe dayalı eğitim ‘*competency based education*’ (Demirel:136).

yeterlik

* **yeterlik belgesi** ‘Geçerli bir eğitim kurumu ya da mesleki kuruluşça verilir. Bir iş ya da mesleğe girebilmek için istenen öğretim düzeyi, alınan dereceler, ödüller, iş deneyimi... iş yeterliği için aranan niteliklerdir. Doğal olarak bu nitelikler işin önemine, aday sayısına vb. göre değişebilir’ (Öncül:1193).

* **yeterlik eğitimi** ‘Bir görev dalında ya da belli bir konuda ön bilgili ve yetenekli kişilerin, bu bilgi ve yeteneklerini güçlendirmeye yarayan ve bu gibi kimselere gerekli yeterliği kazandıran eğitim’ (Oğuzkan:165, Türkçe Sözlük -T-:2174).

* **yeterlik sınavı** ‘Bir kimsenin belli bir öğrenim alanında ya da meslek dalında istenilen yeterlik düzeyine ulaşip ulaşmadığını anlamak için yapılan sınav’ (Oğuzkan:165, Türkçe Sözlük -T-:2174, Demirel:136).

yeterlilik

* **yeterlilik değerlendirmesi** ‘*proficiency assessment*’ (Demirel:136).

* **yeterlilik düzeyi** ‘Bireylerin bir konu ile ilgili bilgilerinin düzeyi ve bu bilgilerini uygulama oranları’. ‘*Sakarya ilinde görev yapan ilköğretim öğretmenlerinin yeni ilköğretim programında yer alan yapılandırmacı öğrenme ile ilgili yeterlilik düzeyi nedir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:94).

* **yeterlilik ölçeği** ‘*proficiency scale*’ (Demirel:136).

yetiklik ‘Öğrenme kapasitesi’ (Demirel:136).

* **yetiklik (anıklık) testleri** ‘*aptitude tests*’ (Demirel:136).

yetişek ‘Program’ (Türkçe Sözlük -T-:2175).

→ (**Bkz. program**).

yetişim ‘Öğretmen olabilmek için alınan mesleki eğitim derslerinin bütünü, formasyon: “*Yetişimi güçlü bir genç.*”-’ (Türkçe Sözlük -T-:2175).

yetişkin

* **yetişkin eğitimcisi** ‘1. Yetişkinleri eğiten ya da yetişkinlerin eğitimini düzenleyen kişi.

2. Yetişkinlerin eğitimi konusunda çalışan kimse. Yetişkinler eğitim uzmanı ya da yetişkinler eğitimbilimcisi adı da verilir’ (Öncül:1194).

* **yetişkin eğitimi** ‘Resmi ya da özel kuruluşlarca yetişkinlere türlü alanlarda bilgi kazandırmak ve anlayışlarını geliştirmek amacıyla düzenlenip yürütülen planlı eğitim etkinlikleri. Diğer bir açıklama ile, yetişkin yurttaşların çalışma güçlerini arttırmak ve yaşayış düzeylerini yükseltmek, ulusal ve insancıl değerlerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında ya da yanında yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarına verilen ad’ (Demirel:136, Türkçe Sözlük:2175, Öncül:1194).

* **yetişkin öğrenimi bilimi** ‘*andragogy*’ (Demirel:136).

yetişkinler eğitim merkezi ‘Eğitim merkezi genellikle öğretmen ya da ana-babalara eğitim ve öğretim konularında türlü yardımlarda bulunan yerel ve özerk örgütlerdir. Yetişkinler eğitim merkezi.

1. Her şeyden önce yetişkinlerin örgün ve yaygın eğitimlerini geliştirmeğe yarayan yöresel her okul, kurum ya da birim demektir.

2. Yetişkinlere hizmet amacı güden üniversite ve eğitim kurumlarının bir dalı. Bunlar genellikle akademik olmayan konular üzerinde duru ve öğretim kredisi vermez’ (Öncül:1195).

yetişkinler eğitimi ‘1. Resmi ya da özel kuruluşlarca yetişkinlere türlü alanlarda bilgi kazandırmak ve anlayışlarını geliştirmek amacıyla düzenlenip yürütülen planlı eğitim etkinlikleri.

2. Yetişkin yurttaşların çalışma güçlerini arttırmak, yaşayış düzeylerini yükseltmek, ulusal ve insancıl değerlerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında ya da yanında yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarına verilen ad’ (Oğuzkan:165).

yetişkinler meslek eğitimi ‘Yetişkinlere ya da 16 yaşın üstündeki, iş tutmuş ya da tutmak için hazırlanan gençlere verilen meslek eğitimidir. Belli başlı olarak çalışanların üst basamaklara çıkması amacını güder ve günün bir bölümünde yapılır’ (Öncül:1195).

yetişkinler pedagojisi ‘Yetişkinlerin eğitim ve öğretimleri ile ilgili pedagoji kural ve yöntemlerini inceleyen ve gösteren pedagoji dalı’ (Öncül:1195).

yetişkinlerde öğrenme ‘1. Bedensel, anlksal ve toplumsal gelişme bakımından olgunluğa erişmiş kimselerin yeni bilgi ve beceriler kazanıp yeni tutumlar geliştirmesi.

2. Yetişkinlerin yeni bilgi ve beceri kazanıp yeni tutumlar geliştirmesini sağlayan süreçler ve bu süreçleri etkileyen-dirimsel, anlksal ve toplumsal-

etmenler, özellikle çocukların öğrenmelerinde etkili olan etmenlerden değişik olan etmenler' (Öncül:1194).

yetişme alanı 'Öğrenim ya da iş içinde çıraklık, uygulama ve deneyim yolları ile belli bir alanda ayrıntılı bilgi, beceri ve yeterlik sahibi bulunulan alan' (Öncül:1195).

yetişme alanı, uzmanlık alanı '*field of specialization*' (Demirel:136).

yetişmen öğretmen 'Göreve yeni atanmış olup tecrübeli bir ya da birkaç öğretmenin gözetimi altında eğitim ve öğretim çalışmalarına katılarak kendini geliştirmekte olan öğretmen' (Oğuzkan:165).

yetiştirici öğretim 'Herhangi bir alanda, bir konuda yetersizliği görülen bir öğrenciyi ya da öğrenci kümesini yetiştirmek amacıyla yapılan özel öğretim' (Oğuzkan:166).

yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar '222 sayılı ilköğretim ve Eğitim kanunu'na ve bu kanuna göre hazırlanan yönetmeliğe uyularak ilköğretimini tamamlayamamış ya da üst okula gidemeyecek çocuk ve gençlere, genel ve meslek eğitimi verme amacı ile açılmış sınıflardır' (Öncül:1196).

yetiştirim 'Temel kimi alışkanlık ve becerilerin kazandırılması amacıyla hayvanlar ya da ileri düzeyde gerizekalılar için düzenlenmiş eğitim' (Demirel:136, Türkçe Sözlük:2176).

yetiştirme '1. Bedensel alışverişliliği sağlamak ve başarıya ulaştırmak amacı ile yürütülen sıkı beden alıştırmaları programı.

2. Belli bir meslekte, meslek kümesinde ya da ekonomik yaşamın herhangi bir alanında çalışacaklara bilgi ve beceri kazandırma çalışmaları. Amacı ve düzeyi, yetişeceklerin yaş ve öteki özellikleri ile işyeri koşullarına göre değişir.

3. Öğretmek amacı ile hayvana ve insana uygulanan planlı ve güdümlü çalışmaların tümü. (Yetiştirme daha çok kas etkinlikleri ile beceri kazandırmaya ağırlık verir ve yetişenin kendisi ikinci planda yer alır. Eğitimden ayrıldığı nokta da budur.)' (Öncül:1196).

* **yetiştirme yurdu** 'Anası- babası olmayan ya da ana- babası tarafından bırakılan ve haklarında koruma kararı alınan 7-18 yaşlarındaki çocukların aile ocağına benzer bir ortam içinde barındırılıp yetiştirildikleri bir eğitim kurumu' (Oğuzkan:166).

yetkeci

* **yetkeci eğitim** ‘Girişim ve özürlüğe yer vermeyen ve her şeyi buyruklarla yürütme eğilimi gösteren bir eğitim türü. Despotça, inatçı ve başına buyruk bir eğitim. Karşıtı: Özgür ya da erkin eğitim’ (Öncül:1197).

* **yetkeci öğretim** ‘öğrencilerin neyi, nasıl öğreneceklerine öğretmenin karar verdiği, bu kararları tartışılmaz buyruklar olarak ileten, tartışmaya yer vermeyen, büyük ölçüde söze dayanan ve değerlendirmeleri de sadece sorulara verilen yanıtı göre yürüten bir öğretim türü. Karşıtı: demokratik öğretim’ (Öncül:1197).

yığın eğitimi ‘1. Devlet parası ile ulusun tüm çocuklarını okuldan geçirme.

2. Büyük kümeler halinde çocuklara ya da yetişkinlere eğitim sağlama. (Bu terim bir zamanlar sınıflardaki yüzlerce öğrenciye sıkı bir biçimde öğretim yapan Lancaster (Bkz.) düzeni için kullanılmıştır.)

3. Büyük çaptaki türlü faaliyetler için gelişmiş güzel kullanılan bir terim. (Kamu oyuna bilgi vermek ya da etkide bulunmak amacı ile filmlerden, radyodan, televizyondan, kitaplardan ve müzelerden yararlanma gibi..) Büyük ve düzene sokulmamış kümelere, onların anlayacağı ve hoşlanacağı biçimde verilen eğitim’ (Öncül:1197).

yıl temeline dayanan sınıf ‘Sınıfları öğrenim yılı ve yaş temeline göre düzenlenmiş sınıf türüdür. Az öğretmenli ya da birleştirilmiş sınıflarda bile bu türden bir sınıfta öğrencilerin yaşları ve öğrenimi sürdürme süreleri aynı düzeyde tutulmağa çalışılır, programların günlük durumu, öğrencilerin bir üst sınıfa yükselmeleri vb. düzeyin korunması yönünde olur. Sınıftaki öğrencilerin, ilgi, yetenek ve başarı vb. düzeyinden özellikle öğrenim yılı ve yaş bakımından denk düzeyde olmaları ön plandadır. Bu tür sınıflara düzeyci ya da düzey arayan sınıflar adı da verilir. [Halbuki yapılan araştırmalar hiçbir sınıfta böyle bir düzey bulunmadığını göstermiştir.] Bu tür sınıf kurma ya da sınıflamanın karşıtı dikey sınıflama ya da aile sınıflaması, yıl temeline dayanmayan sınıftır’ (Öncül:1200).

yıl ve yaş temeline dayanmayan sınıf ‘Yaş ve okul yılı temeline dayanan sınıflar yerine değişik yaştaki çocukları yaş, ilgi, yetenek ve başarılarına göre bir araya getiren esnek sınıflama türüdür. Bu tür sınıflarda öğretimin bireyselleştirilmesine büyük önem verilir. Düzey ağırlıklı sınıf karşıtı olarak bu sınıflara düzeyci ya da düzey ağırlıklı olmayan sınıflar adı da verilir. Ara sıra bu sınıflara dikey sınıflar ya da aile türü sınıflar da denir’ (Öncül:1200).

yıllık ‘Bir üniversite, kolej ya da okulda okuyan bir öğrenci topluluğunun çabalarıyla hazırlanarak genellikle bir kitap biçiminde yayımlanan ve bir öğretim yılına ilişkin yazı ve resimleri içeren yapıt’ (Oğuzkan:166, Türkçe Sözlük:2182, Öncül:1200).

* **yıllık plan** ‘Öğretmenin bir öğretim yılı süresince ders vermekle yükümlü bulunduğu sınıflarda, program uyarınca belli üniteleri ya da konuları hangi aylarda, yaklaşık olarak ne kadar zamanda işleyeceğini gösteren ve öğretmence hazırlanarak ders yılı başında okul yönetimine verilen çalışma planı’ (Oğuzkan:166, Demirel:136).

* **yıllık program** ‘Yıl boyunca yapılacak eğitim-öğretim faaliyetlerin planlandığı tasarı’. ‘*Kalkınma planı, yıllık program ve iş programlarında yer alan önemli projelerin hazırlanması biçiminde düzenlenmiştir*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:42).

yineleme ‘Öğrenme amacıyla yapılan ya da söylenen bir şeyi, değiştirmeden yeniden aktarma’ (Demirel:137, Türkçe Sözlük:2184, Öncül:1200).

* **yineleme çizelgesi** ‘Türlü sınıf puanlarını, gözlemleri ya da başka verileri yinelemeleri ile gösteren bir çizelge. Genellikle yinelemeler rakamlarla gösterilir. Eşanl. yalın yineleme çizelgesi’ (Öncül:1201).

* **yineleme dağılımı** ‘Bir değişkenle ilgili değerlerin, büyüklük sırasına göre düzenlenme sıklığını gösteren bir çizelge. Çok kez yinelenme dağılımı terimi kısaltılarak ‘dağılım’ biçiminde kullanılır. Karşıtı: tarihsel dağılım ya da nicelik dağılımı’ (Öncül:1201).

* **yineleme eğrisi** ‘1. Bir yineleme dağılımını gösteren her eğri ya da kırık çizgi. Bir yineleme çizelgesinin karşılığı olan çizge. Eşanl. dağılım ya da dağılım eğrisi.

2. Gözlem sayısı sonsuz sayıda arttığı ve sınıf aralıklarının genişliği sonsuz derecede küçüldüğü halde eğrinin kapladığı alan değişmez kaldığı zaman yineleme eğrisinin (çizgi ya da sütun eğrisi) olası biçimde yaklaşabileceği sınıрын tahmini’ (Öncül:1201).

* **yineleme öğrenimi** ‘Öğrenme konusunu, anlama zorunluluğu olmadan verildiği biçimde belleğe yerleştirme’ (Demirel:137).

yoğun

* **yoğun ders** ‘Kısa bir süre içine çok şey sığdırılan bir program türü. Özellikle yabancı dil öğretiminde başvurulur’ (Öncül:1202, Demirel:137).

* **yoğun okuma** ‘1. Sınırlı sayıda okuma gereciyle yetinerek ya da belirli okuma gereçlerine bağlı kalarak yapılan okuma.

2. Dilbilgisi, anlam ve anlatım tekniği gibi özelliklere ilişkin ayrıntılar üzerinde durarak yapılan okuma’ (Oğuzkan:166, Demirel:137).

yoklama ‘1. Verilmiş bir ders, işlenmiş bir konu ya da tamamlanmış bir ünite ile ilişkili olarak öğrencilerin başarı durumlarını anlamak için ders öğretmenince yapılan kısa süreli, küçük sınav.

2. Öğrencilerin derste bulunup bulunmadıklarını anlamak için yapılan araştırma’ (Oğuzkan:166, Türkçe Sözlük:2187, Öncül:1202).

* **yoklama alma** ‘*roll-call*’ (Demirel:137).

yoksundurma ‘Bir disiplin suçu işlemiş olan öğrencinin belli bir süre spor yarışmaları, okul gezileri gibi etkinliklere katılmaktan alıkonması’ (Oğuzkan:166).

yordama ‘İstatistiksel teknikler kullanılarak ve bilinenlerden yararlanılarak bilinmeyen durumlar hakkında geleceğe yönelik tahminlerde bulunma’ (Demirel:137).

yordayıcı geçerlik, yordama geçerliği ‘*predictive validity*’ (Demirel:137).

yorumlama ‘1. Sayılama da bölümlenen ve çözümlenen ham bilgileri değerlendirme ve anlamlı kılma işi.

2. Öğretim sırasında açıkça anlaşılmayan söz, düşünce ya da görüşlere açıklık kazandırmak için kimi durumlarda kişisel kanılara da yer verilerek yapılan açıklama’ (Oğuzkan:166, Öncül:1204, Demirel:137).

yorumlamak ‘1. Bir yazıyı veya bir sözü yorum yaparak açıklamak, tefsir etmek.

2. Bir olaya, bir duruma bir anlam vermek, tabir etmek: “*Hasan Bey istediği gibi yorumlayabilir, bu beni ilgilendirmez.*” -H. E. Adıvar.’ (Türkçe Sözlük:2194, Demirel:137).

yöneltim ‘Yöneltme’ (Öncül:1206).

yöneltme ‘1. Öğrenciyi başarılı uyum yapabilmesini kolaylaştırmak amacıyla, yönetmelik hükümleri, öğretim programı, eğitsel kol çalışmaları gibi okul yaşayışıyla yakından ilgili konularda bilinçlendirme süreci.

2. Öğrencilerin, ileride seçecekleri iş ve meslek alanları ile izleyecekleri üst öğrenim dallarını göz önünde tutarak okul çalışmalarına yön verme işi' (Oğuzkan:167, Türkçe Sözlük -T-:2195, Öncül:1206).

* **yöneltme programı, yönlendirme programı** 'Okullarda, genellikle kesin öğrenci kayıtları yapılmadan önce, çocuklara okul çevresini tanıtmak amacı ile yapılan çalışmalar. Bunlar arasında test uygulama, sağlık yoklamaları ve toplu eğlencelerde yer alır' (Öncül:1206, Demirel:137).

yönerge '1. Bir görevin yerine getirilmesinde (bir laboratuvar deneyi, bir sınav, bir yazılı ödev ya da programlanmış öğretimde vb.) atılacak adımları ayrıntıları ile gösteren yazılı açıklama.

2. Test uygulamalarında ve test uygulayıcılarının test verir ve alırken ve puanlama sırasında yapacakları işleri birer birer anlatan yazılı ya da sözlü açıklamalar' (Öncül:1206).

yönetici '*administrator, director, principal, manager, president*' (Demirel:137).

Yönetim '1. Bir işi, örgütü ya da kuruluşu, kişileri de kapsamak üzere, amacına uygun biçimde çekip çevirme. Bu işlerde görev ve sorumluluk alan kişilerin tümü.

2. Bir eğitim örgütünün, benimsenmiş siyasaya göre, çalışmasında kullanılan teknik ve yöntemlerin tümü. Eşanl. yönetme' (Öncül:1206, Demirel:137).

* **yönetim düzenleşimi** '1.Eğitim hizmetinin görülmesine ve istenilen sonuçların elde edilmesine yarayan kuruluşlar, araçlar.

2. Bir eğitim kurumunun ya da dizgesinin denetimi ve yönetiminde başvurulan değişmez, çok kez kendiliğinden işleyen kural ve uygulamaların tümü' (Oğuzkan:167).

* **yönetim kurulu** '1. Herhangi bir kurum ya da örgütün yönetim konularını inceleyip karara bağlama ya da örgütlerde bulunma sorumluluğunu taşıyan kişiler.

2. Eğitimde, üniversite ve yüksek okullarda, başkan, dekan ya da yönetmenlere, siyasa ve yönetim kararları almada yardımcılık etme sorumluluğunu taşıyan (seçim ya da yönetmeliklerle görevlendirilmiş) bir kurul' (Öncül:1206, Oğuzkan:167).

* **yönetim örgütü** '1. Bir okul düzenini, işletmenin her aşamasında, verimli biçimde çekip çevirme ve eğitim amaçlarını gerçekleştirmede en iyi sonuçları almak ve çalışanlarla

en iyi ilişkiler kurabilmek için kişilere görev ve sorumluluk verme ve görevlerin birbirleri ile olan ilişkilerini belli etme planı.

2. Bir okulun ya da okul düzeninin işlerini çekip çevirmede ve yönlendirmede sorumluluk taşıyanların tümü' (Öncül:1207, Oğuzkan:167).

* **yönetim siyaseti** '1. Bir eğitim kurumunun, bir okul örgütünün yönetiminde bütün görevlilerin izleyecekleri ilkeler ile uyacakları kuralları kapsayan temel görüş.

2. Yetkili makam ya da kurullarca saptanan ve uygulayıcılarca değiştirilmesi söz konusu olmayan yönetim tutumu' (Oğuzkan:167).

yönetmelik '1. Bir kuruluşun çalışma yöntemini belirleyen kuralların tümü.

2. Bu kuralların yazılı olduğu belge, talimatname.

3. Yasa ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak amacıyla hazırlanan, düzenleyici kuralların yazılı olduğu resmî belge' (Türkçe Sözlük:2196, Öncül:1207, Demirel:137).

yönetmen

* **yönetmen başyardımcısı** 'Okulda türlü eğitim ve öğretim etkinliklerinin yönetmeliklere göre yürütülmesinden ve bütün çalışmaların okulun amacına uygun olarak düzenlenmesinden ikinci derecede sorumlu olan, yönetmen bulunmadığı zamanlarda onun görevine bakan yönetici' (Oğuzkan:167).

* **yönetmen yardımcısı** 'Bir okulun yönetmenine yardımcı bulunan, yetki ve görevleri, okulun türü ve özelliklerine göre, çok değişen kişi. Eşanl. yönetici yardımcısı' (Öncül:1207).

yönetimsel denetim '1. Bir eğitim kurumu ya da örgütü ile ilgili işleri yönetme ve yürütme ve yürütmede yöneticinin kendisine tanınan yetkinin kullanılması.

2. Yasa, tüzük ve yönetmeliklerle yönetime verilmiş görevlerin ve yetkilerin uygulanış biçimini gözden geçirme, düzeltme ve denetim.

3. Bir okulun ya da eğitim örgütünün yöneticilerinin aldığı kararlar ve yaptığı işlerin tümü' (Öncül:1207, Oğuzkan:168).

yönlendirici rehberlik '*orientation guidance*' (Demirel:138).

yönlendirilmiş öğrenme, güdümlü öğrenme ‘*directed learning*’ (Demirel:138).

yöntem ‘1. Bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yol.

2. Yeni gerçekleri bulmak, bilinen gerçekleri yorumlamak ve açıklamak için uyulan mantıklı düşünme yolu’ (Oğuzkan:168, Türkçe Sözlük:2196, Öncül:1208, Demirel:138): ‘‘Araştırma verilerini elde etmek amacı ile nitel araştırma sürecinde sıklıkla kullanılmakta olan görüşme yöntemi kullanılmıştır’’ (S.A.Ü.E.F.D 15:101).

→ (**Bkz. metot**).

yöntembilim ‘1. Öğretimde kullanılan yöntemlerin niteliği, yeri ve türlerine ilişkin kuram.

2. Araştırma ve incelemelerde başvurulan yöntemler ile yolları uğraşı konusu yapan mantık kolu’ (Oğuzkan:168).

yurt ‘Öğrencilerin kaldığı, barındığı yer’ (Türkçe Sözlük:2210).

yurt, öğrenci evi ‘*boarding house, hostel, dormitory, residential*’ (Demirel:138) .

yurt öğrencisi ‘*residential student*’ (Demirel:138).

yurttaşlık

* **yurttaşlık bilgisi** ‘Toplum yaşamının siyasal, toplumsal ve ekonomik yönleriyle ilgili olarak öğrencilere gerekli bilgileri vermek, başta anayasa olmak üzere yasaların sağladığı hakları ve gerektirdiği sorumlulukları açıklamak, yurda hizmet etmenin önemini kavratmak ve onlarda yurt işlerine karşı yakın ilgi uyandırmak amacıyla daha çok ortaokullarda okutulan ders’ (Oğuzkan:168).

* **yurttaşlık eğitimi** ‘Programı ve yöntemi ile, her yaştaki öğrencinin toplumca benimsenen davranışları geliştirmesi ve iyi bir yurttaş olarak yetişmesi amacını güden eğitim etkinliği’ (Oğuzkan:168, Demirel:138).

yuva ‘Üç ve dört yaşlarındaki çocuklar için açılan ve genellikle gündüzleri çalışan kadınların çocuklarını sabah bırakıp akşam aldıkları okulöncesi eğitim kurumu’ (Oğuzkan:168, Türkçe Sözlük:2202).

yüksek

* **yüksek eğitim** 'Ortaöğretimden sonra gelen eğitim'. 'Araştırmaya, yüksek eğitimin ve lisansüstü eğitimin temel işlevleri arasında yer verilmektedir' (S.A.Ü.E.F.D 17:170).

* **yüksek islam enstitüsü** 'Diyanet İşleri Başkanlığı merkez ve taşra kuruluşlarında türlü din görevlerine atanacaklar ile orta dereceli okullarda din bilgisi ve imam-hatip liselerinde meslek derslerini okutacak öğretmenler yetiştirmek amacıyla açılan dört yıllık yükseköğretim kurumu' (Oğuzkan:169).

* **yüksek lisans** 'Bilim uzmanlığı. Bir lisans öğretimine dayalı eğitim-öğretim ve araştırmaların sonuçlarını ortaya koymayı amaçlayan bir yükseköğretim'(Demirel:138, Türkçe Sözlük:2206): '*Eğitim yönetimi alanında yüksek lisans ve doktora yapmış olanlar tercih edilmelidir*' (S.A.Ü.E.F.D 16:39).

* **yüksek lisans derecesi** 'Genellikle İngilizce konuşulan ülkelerde kullanılan (üniversite ilk akademik derecesi) ile doktora derecesi arasındaki bir akademik (ikinci akademik derece) derecedir. (Süresi ve öğrenim alanlarına göre ülkeler arasında değişiklikler vardır. Örneğin İskoçya'da bu derece, üniversitenin ilk akademik derecesi sayılmaktadır.) Eşanl. Mezuniyet sonrası ya da uzmanlık derecesi' (Öncül:1210, Demirel:138).

* **yüksek lisans öğrencisi** '*graduate student*' (Demirel:138).

* **yüksek lisans tezi** 'Yüksek lisans eğitiminde öğrencilerin hazırlayıp, bir jüri karşısında savundukları bilimsel eser'. '*Araştırmalarında belli bir düzeye geldiklerinde, yüksek lisans tezini tamamlama aşamasında olmasına rağmen, Alan Çalışması yürütmeyen adaylardan farklı olduklarını düşünmeye başlamışlardır*' (S.A.Ü.E.F.D 17:175).

→ (**Bkz. lisansüstü, master**).

* **yüksek not** 'Bir sınav sonrasında alınan başarılı sonuç'. '*Birçok öğrenci sınavlardan başarılı sayılacak yüksek not alabildikleri halde atanmamaktadırlar*' (S.A.Ü.E.F.D 15:27).

* **yüksek okul** '1. Üniversite içinde yer alan yüksek meslek okulları.

2. Üniversite dışında kalan, türlü bakanlık ve kurumların açıp yönettiği, orta öğrenim üstünde öğrenim veren her okul. Genellikle orta dereceli genel okullarla meslek okullarından çıkanları sınavla ya da sınavsız alır. Türkiye'de Yüksek Denizcilik Okulu, Yüksek İslam Enstitüsü, Eğitim Enstitüleri, Yüksek Öğretmen Okulları, Sosyal Hizmet Akademisi, Gevher Nesibe Sağlık Eğitim Enstitüsü, Harp Okulları, Tatbiki

Güzel Sanatlar Okulu ve Akademisi, Yüksek Hemşire Okulu..vb. bunlara örnektir' (Öncül:1210, Türkçe Sözlük:2206, Oğuzkan:169).

* **Yüksek Öğretim Kurulu** '(YÖK) Yükseköğretim Yasası'na (4/11/1981 tarih ve 2547 sayılı) göre, üyeleri ülkenin yüksek kurumlarınca seçilen ve kamu tüzel kişiliği olan özerk bir kuruldur. Temel amacı, yüksek öğretim kurumlarının çalışmalarını düzenlemek ve yönlendirmektir' (Öncül:1210).

* **yüksek öğretmen okulu** 'Liselere ve dengi okullara türlü dallarda öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumu' (Oğuzkan:169, Demirel:139).

* **yüksek tahsil** 'Yükseköğrenim' (Türkçe Sözlük:2207).

* **yükseköğrenim** 'Ortaöğrenim düzeyi üstündeki öğrenim, yüksek tahsil' (Türkçe Sözlük:2206).

* **yükseköğretim** '1. Ortaöğretimin üstünde, üniversite, akademi ve yüksekokullar ile bu eğitim kurumlarını yönetmek görevini ve sorumluluğunu taşıyan birimlerden oluşan örgüt.

2. Daha önce ortaöğretimden geçen ve ileri derecede düşünsel olgunluk düzeyine erişen kimselere üniversite, akademi, teknik ve yüksek meslek okulları gibi türlü eğitim kurumlarınca planlanıp uygulanan öğretim'(Oğuzkan:169, Türkçe Sözlük:2206, Öncül:1210, Demirel:138): '*Üst sosyo- ekonomik düzeyli ailelerin çocukları birinci hat üzerindeki liselere devam edip buradan yükseköğretime geçme olanağından yaralanırlar*' (S.A.Ü.E.F.D 15:45).

* **Yükseköğretim Denetleme Kurulu** '*Higher Education Supervisory Board*' (Demirel:138).

* **yükseköğretim kurulu (YÖK)** '*The council of higher education*' (Demirel:138).

* **yükseköğretim kurumları** 'Üniversiteler ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyelerinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuarlar, meslek yüksek okulları ile uygulama ve araştırma merkezleri' (Demirel:138): '*Ülkemizde de öğretmen eğitime verilen önemin artmakta olup öğretmen eğitimi Yükseköğretim Kurumlarına bağlı eğitim fakültelerinde yapılmaktadır*' (S.A.Ü.E.F.D 15:62).

z puanı ‘Normal dağılıma sahip bir ölçme sonuçları kümesindeki verilerin, ölçme sonuçlarının, veri kümesinin ortalamasından farklarının aynı veri kümesinin standart kaymasına bölümü’ (Demirel:139).

zaman kazanma yöntemi ‘Belli bir konuyu öğrenmek için harcanan zamanla aynı konuyu aradan belli bir zaman geçtikten sonra öğrenmek için harcanan zamanı karşılaştırmak ve bunların birbirine olan yüzdesini bulmak yolu ile öğrenilenlerin bellekte tutulma derecesini belli etme yöntemi. (1885’te unutmaya konusu ile ilgili ön çalışmalarında Ebbinghaus’ın kullandığı bir yöntemdir)’ (Öncül:1214).

zamanlama testleri ‘*timing tests*’ (Demirel:139).

zeka ‘1. Zihinsel yeteneklerin tümü.

2. Gardner’e göre zeka : Problem çözme kapasitesi ya da değerli birden çok kültürel yapı ürününe şekil verme’ (Demirel:139, Türkçe Sözlük:2228): ‘*Literatürü incelediğimizde zeka kavramının doğuştan gelen bir potansiyel olduğunu söylemek mümkündür*’ (S.A.Ü.E.F.D 16:85).

* **zeka bölümü** ‘Bir kimsenin zihin gücünün hangi düzeyde bulunduğunu gösteren değer’ (Türkçe Sözlük -T-:2228).

* **zeka geriliği** ‘Türlü sebeplerle zihnin görevini yapmakta gösterdiği sürekli yavaşlama, duraklama ve gerileme durumu’ (Türkçe Sözlük -T-:2228).

* **zeka testi** ‘Bir kimsenin zihin gücü ve kabiliyetini ölçmek için hazırlanmış olan test’ (Türkçe Sözlük -T-:2228).

* **zeka testleri** ‘*intelligence tests, mental tests*’ (Demirel:139).

* **zeka yaşı** ‘Bir zekâ testinden elde edilen puanın, o zekâ testinin ortalamasına göre gösterdiği yer’ (Türkçe Sözlük -T-:2228).

zenginleştirilmiş eğitim programı ‘*enriched curriculum*’ (Demirel:139).

zenginleştirilmiş program ‘Yetenek bakımından değişik düzeylerde bulunan öğrencilerin çalışma isteklerini artırmak ve onları çok daha başarılı duruma getirmek için bireysel ayrılıklara önem verilerek hazırlanan öğretim programı’ (Oğuzkan:170, Öncül:1218).

zihinsel deneme yanılma ‘*vicarious trial and error*’ (Demirel:139).

ziyaret günleri ‘1. Ana-babaların ya da başkalarının okulu gezmelerine ayrılmış bulunan günler: Eğitim haftası ya da okulun sergi günlerinde olduğu gibi.

2. Öğretmenlerin ya da öğrencilerin başka okullardaki çalışmaları görmek için gidebilecekleri günler’ (Öncül:1218).

zorunlu

* **zorunlu ders** ‘Belli bir okulda tüm öğrencilerin almak zorunda olduğu ders ya da kurs’ (Öncül:1120, Demirel:139).

* **zorunlu dersler** ‘Bir sınıf ya da okulda bütün öğrencilerin devam etmesi istenilen dersler’ (Oğuzkan:171, Demirel:139).

* **zorunlu eğitim** ‘1. Bugün hemen hemen her ülkede yürürlükte olan yasalar gereğince okula gitme uygulamaları. Kimi ülkede sorumluluğu ana-babalara yüklenmiştir.

2. Tarih açısından, okula gitme zorunluluğu olmadan, belli bir yaşa gelinceye kadar (genellikle 12 yaş) her çocuğun okur-yazar duruma gelme zorunluluğu.

3. Hükümetin okul çağındaki çocuklara eğitim sağlaması zorunluluğu’ (Öncül:1220, Demirel:139).

* **zorunlu ilköğretim çağı** ‘Her çocuğun, altı yaş ile on beş yaş arasında zorunlu olarak ilköğrenimden geçmesi gereken okuma çağı’ (Oğuzkan:171).

* **zorunlu okul yaşı** ‘Okul yaşı’ (Öncül:1220, Demirel:139).

* **zorunlu okul yaşı sınırı** ‘Yasalara göre çocukların okula gitmeğe zorunlu buldukları yaş sınırları’ (Öncül:1220, Demirel:139).

* **zorunlu okul yılı** ‘Yasalara göre çocukların okula gitme zorunluluğunda olduğu yıl sayısı’ (Öncül:1220).

* **zorunlu öğrenim** ‘Her çocuğun görmek zorunda bulunduğu ve başlama yılı ile süresi yasalarla belirlenen öğrenim’ (Oğuzkan:171, Türkçe Sözlük:2242).

* **zorunlu öğrenim taban yaşı** ‘Çocukların okula başlamaya zorunlu tutuldukları alt yaş sınırı. (Bu ülkelere göre değişir.)’ (Öncül:1220).

* **zorunlu öğrenim tavan yaşı** ‘Çocukların zorunlu eğitimden kurtuldukları yaş. (Ülkelere göre değişir.)’ (Öncül:1220).

* **zorunlu öğretim** ‘Öğrencilerin zorunlu olarak devam ettikleri sekiz yıllık eğitim’ ‘Ortaöğretim sınavlarına katılmayan ya da başaramayan öğrenciler, sadece zorunlu öğretimlerini tamamlayabilirler’ (S.A.Ü.E.F.D 15:47).

* **zorunlu öğretim sonrası eğitim** ‘*post-compulsory education*’ (Demirel:139).

* **zorunlu seçme maddesi** ‘Sınava giren kimsenin belli yanıtlar arasından birini ya da birkaçını seçmek zorunda kaldığı çoktan seçmeli herhangi bir test maddesi’ (Oğuzkan:171).

z-puanı ‘Standart bir puandır. Bir ham puanın ortalamadan kaymasını, standart kayma ile bölüp artı ve eksi işaretlerini de koyma yolu ile, gösterme:

$$z = \frac{X - M}{\sigma}$$

Burada X puanı, M ortalamayı, σ ise standart kaymayı gösterir’ (Öncül:1220).

zümre ‘Küme, grup’ (Öncül:1220).

* **zümre toplantısı** ‘Aynı dersi okutan branş öğretmenlerinin ders konularını veya öğrenci sorunlarını ele aldığı kurul’ (Türkçe Sözlük:2244).

Zürich okulu ‘C.G. Jung’un önderliğini benimseyen ruh hekimleri’ (Öncül:1220).

KAYNAKÇA

- AKARSU, Bedia (1988), *Dil-Kültür Bağlantısı*, 3.basım, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- AKSAN, Doğan (1971), *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (1982), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim III*, TDK Yayını, Ankara.
- AKSAN, Doğan (1985), *Her Yönüyle Dil*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- AKSAN, Doğan (1990), *Her Yönüyle Dil*, Türk Dil Kurumu Yayınları 439/3, Ankara.
- AKSAN, Doğan, (1998), “Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye’de Sözlük”, *Kebikeç*, Sayı 6, 115-118.
- AKSAN, Doğan (2007), *Her Yönüyle Dil*, 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara.
- BİNGÖL, Zekeriya (2009), “Sözlük ve Sözlükçülük Üzerine Bir Araştırma”, *Akademik Bakış*, sayı: 9, s. 200.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi (1986), Genel Yayın Yönetmeni: Adnan Berk, Milliyet Gazetecilik A.Ş, İnterpress Bam ve Yayıncılık A.Ş, 21.cilt, İstanbul.
- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf (2002), *Türkçe üzerine denemler ve eleştiriler I*, Papatya Yayınları, İstanbul.
- DEMİREL, Özcan (2005), *Eğitim Sözlüğü*, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- DİLAÇAR, Agop (1957), “Terim Nedir?”, *Türk Dili*, C IV, Ankara.
- DİZDAROĞLU, Hikmet (1988), *Terimler Üzerine Dil Yazıları I*, TTK Basımevi, Ankara.
- ERGİN, Muharrem (2001), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, İstanbul.
- ERMERS, Robert (1999), *Arabic Grammars of Turkic*, Brill, Leiden, Boston, Köln.
- GÖKALP, Ziya (1976), *Türkçülüğün Esasları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

- İLAYDIN, Hikmet (1953), *Sözlüklerimize Dair*, Türk Dili, Aralık, 27: 127-132.
- KESKİN, Aytekin, Yelken (1995), *Aylık kültür-Sanat Dergisi*, s.11.
- KIRKKILIÇ, H. Ahmet (1999), Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi: Lehçetü'l-Lügat, (Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi Eski Sözlükler Dizisi) TDK Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- LYONS, John (1983), *Kuramsal Dilbilimine Giriş*, TDK Yayınları, Olgaç basımevi, Ankara.
- MARTİNET, Andre (1998), *İşlevsel Genel Dilbilim*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- OĞUZKAN, Ferhan (1981), *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÖLMEZ, Mehmet (1994), “Türk Dillerinin Sözlükleri ve Türk Sözlükçülüğü”, *Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü*, Dil Derneği Yayınları, Ankara.
- ÖNCÜL, Remzi (2000), *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- ÖZTOKAT, Erdin (1979), *Sözlük Üstüne Gözlemler*, *Dilbilim IV*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- PARLATIR, İsmail, (1995), “Türkçe Sözlük Çalışmaları ve Sorunlarımız”, *Türk Dili*, Sayı 517, TDK Yayınları, Ankara.
- PİLAV, Salim (2008), “Terim Sorunu ve Eğitim Öğretimde Terimlerin Yeri ve Önemi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, c. 16, 1: 267-276.
- Türkçe Sözlük* (2005), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- UZUN, Leyla (1999), *1945'ten Bu Yana Türkçe Sözlükler*, *Kebikeç*, Sayı: 7-8.
- UZUN, N. Engin (1998), *Dilbilgisinin Temel Kavramları*, Ankara.

- ÜLKER, Süreyya (2003), *Bilim Dili ve Türkçe*, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji ABD, İstanbul, s. 2.
- VARDAR, Berke (1998), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul.
- VENDRYES, J. V. (2001), *Dil ve Düşünce*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- YAVUZARSLAN, Paşa (2004), “Türk Sözlükçülük Geleneği Açısından Osmanlı Dönemi Sözlükleri ve Şemseddin Sami'nin Kamus-ı Türki'si”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 44, 185-202.
- YILMAZ, Engin (2004), *Türkiye Türkçesinde Niteleme Sıfatları*, 1.basım, Değişim Yayınları, İstanbul.
- YILMAZ, Engin (2009), *Türkiye Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, 1.basım, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- ZÜLFİKAR, Hamza (1991), *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK Yayınları, Ankara.

EKLER

Ek 1: Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri Tablosu

SÖZLÜKLER	MADDE BAŞI SAYILARI
TÜRKÇE SÖZLÜK (TOPLAM)	741
TÜRKÇE SÖZLÜK (T) (TOPLAM)	81
REMZİ ÖNCÜL (TOPLAM)	1965
FERHAN OĞUZKAN (TOPLAM)	944
ÖZCAN DEMİREL (TOPLAM)	1651

Genel Toplam: 5382

Ek 2: Madde Başı Birimlerin Karma Sözlük' te Temsil Değerleri Tablosu

SÖZLÜKLER	MADDE BAŞI SAYILARI
TÜRKÇE SÖZLÜK	457
TÜRKÇE SÖZLÜK (T)	34
REMZİ ÖNCÜL	1242
FERHAN OĞUZKAN	417
ÖZCAN DEMİREL	908

Ek 3: Sadece İki Sözlükte Ortak Olan Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri Tablosu

SÖZLÜKLER	MADDE BAŞI SAYILARI
TÜRKÇE SÖZLÜK ve REMZİ ÖNCÜL	54
TÜRKÇE SÖZLÜK ve FERHAN OĞUZKAN	24
TÜRKÇE SÖZLÜK ve ÖZCAN DEMİREL	66
TÜRKÇE SÖZLÜK (T) ve REMZİ ÖNCÜL	6
TÜRKÇE SÖZLÜK (T) ve FERHAN OĞUZKAN	6
TÜRKÇE SÖZLÜK (T) ve ÖZCAN DEMİREL	2
REMZİ ÖNCÜL ve FERHAN OĞUZKAN	96
REMZİ ÖNCÜL ve ÖZCAN DEMİREL	279
FERHAN OĞUZKAN ve ÖZCAN DEMİREL	121

Ek 4: Sadece Üç Sözlükte Ortak Olan Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri Tablosu

SÖZLÜKLER	MADDE BAŞI SAYILARI
TÜRKÇE SÖZLÜK, REMZİ ÖNCÜL, FERHAN OĞUZKAN	31
TÜRKÇE SÖZLÜK, REMZİ ÖNCÜL, ÖZCAN DEMİREL	29
TÜRKÇE SÖZLÜK, FERHAN OĞUZKAN, ÖZCAN DEMİREL	23
TÜRKÇE SÖZLÜK (T), REMZİ ÖNCÜL, FERHAN OĞUZKAN	9
TÜRKÇE SÖZLÜK (T), REMZİ ÖNCÜL, ÖZCAN DEMİREL	6
TÜRKÇE SÖZLÜK (T), FERHAN OĞUZKAN, ÖZCAN DEMİREL	4
REMZİ ÖNCÜL, FERHAN OĞUZKAN, ÖZCAN DEMİREL	140

Ek 5: Bütün Sözlüklerde Ortak Olan Madde Başı Birimlerin Karşılaştırmalı Sayısal Değerleri Tablosu

SÖZLÜKLER	MADDE BAŞI SAYILARI
TÜRKÇE SÖZLÜK, REMZİ ÖNCÜL, FERHAN OĞUZKAN, ÖZCAN DEMİREL	59
TÜRKÇE SÖZLÜK (T), REMZİ ÖNCÜL, FERHAN OĞUZKAN, ÖZCAN DEMİREL	14

Ek 6: S.A.Ü.E.F.D' lerinde Bulunan Bulunmayan Madde Başlı Birimlerin Sayısal Değerleri Tablosu

DERGİ NO	MAKALE İSMİ VE YAZAR(LAR)I	KARMA SÖZLÜK'TE BULUNAN MADDE BAŞLI BİRİM SAYISI	KARMA SÖZLÜK'TE BULUNMAYAN MADDE BAŞLI BİRİM SAYISI
15	Celal Görgülüer, Mehmet Balçın <i>'Öğrencilerin Lisans Eğitimi Sürecinde Var Olan Bazı Faktörlere İlişkin Atıfları'</i>	50	11
15	Hasan Basri Gündüz, Şenol Beşoluk <i>'Türk Ortaöğretim Sisteminde Mesleki ve Genel Eğitim İkilemi'</i>	54	45
15	İlker Kösterelioğlu <i>'Eğitim Bilimine Giriş Dersinin Bilişsel Alan Hedeflerinin Gerçekleşme Düzeyi'</i>	73	14
15	Meltem Yalın Uçar <i>'İlköğretim Öğretmenlerinin Şehir Kültürü Özellikleri Hakkındaki Düşünceleri ve Bu Kültürün Öğrencilere Kazandırılması Konusunda Görüşleri'</i>	41	8
16	Ahmet Çakıroğlu, Ayşegül Ataman <i>'Üstbilişsel Strateji Öğretiminin Okuduğunu Anlama Başarı Düzeyi Düşük Öğrencilerde Erişimi Artırmasına Etkisi'</i>	70	18
16	Şükrü Ada, Ahmet Ayık <i>'İlköğretim Okullarında Okul Kültürü'</i>	75	13
16	H.Basri Gündüz <i>'Öğretmenlerin Sözleşmeli İstihdamı ve Durumlarına İlişkin Sözleşmeli Öğretmenlerin Görüşleri'</i>	65	11
16	Mehmet Kandemir, Hakan Dünder <i>'Duygusal Okuryazarlık ve Duygusal Okuryazar Öğrenme Ortamları'</i>	43	16
16	Duygu Gür Erdoğan, Meriç Kanbur Tuncel <i>'Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerine Göre İlköğretim Öğretmenlerinde Yapılandırmacı Öğrenme İle İlgili Gözlenen Yeterlilikler'</i>	78	16
17	Ahmet Zeki Saka <i>'Öğretmen Adaylarının Araştırmacı Öğretmen Yaklaşımı İle</i>	69	35

	<i>Yetiştirilmelerinde Alan alışması Yürütmelerinin Rolü'</i>		
--	--	--	--

ÖZGEÇMİŞ

Ayşe TUNALI 1983 yılında Balıkesir ilinde doğdu. İlkokulu Atatürk İlkokulu'nda, orta okulu Balıkesir Ortaokulu'nda, lise eğitimini ise Adnan Menderes Süper Lisesi'nde tamamladı. 2005 yılında Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl Kandıra Eğercili Namık Kemal İlköğretim Okulu'nda göreve başladı ve şu an aynı okulda Türkçe Öğretmeni olarak görevini sürdürmektedir. 2007 Sakarya Üniversitesi Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans programını kazandı.